ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
ὙΠΟΜΝΗΜΑ
ΕἸΣ ΤΑ ΤΩΝ
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ἔπη τὰ χρυσᾶ.

HIEROCLIS Philosophi Commentarius in Aurea **PYTHAGOREORUM** Carmina.

JOAN. CURTERIO Interprete.

Quæ vero alia in hoc volumine continentur versa pagina indicabit.

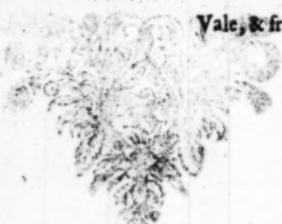

LONDON:
Printed by *J. R.* for *J. Williams* in *Cross-keys* Court in *Little Britain*, and are to be sold by *Henry Dickinson* of *Cambridge* Bookseller. 1673.

Habes, Lector, in hoc volumine

Pythagoræ Carmina Aurea.
Ejusdem fragmenta quædam metrica.
Item Epistolam & Symbola.
Hieroclis vitam.
Ejusdem in carmina aurea Commentarium.
In eadem Ph. Marcelli Adnotationes.
Notas Sylburgii in eadem.
Hieroclis demum Facetias notis illustratas.

Vale, & fruere.

PRÆFATIO
AD
NOBILISSIMUM VIRUM
D. Franciſcum Rupiſucaldium, Randanum; Trenorchii Abbatem.

MEminiſti, arbitror, *Franciſce Nobiliſſime*, quo tempore tu fratreſque tui in ſcholis verſaremini, egoque ſtudiis veſtris præeſſem, monuiſſe me ſæpiſſime, poetas ſcriptorum genus eſſe non ſolum antiquiſſimum, ſed præſtantiſſimum etiam atque ſuaviſſimum. Quorum quidem alterum ita omnibus notum eſt, ut nihil quicquam habeat dubitationis. De altero vero etſi controverſia remanſit aliqua; non dubito tamen, propter ingenii judiciique tui magnitudinem, quin idem mecum per te, ex Græca præſertim lectione, qua maxime delectaris, poſtea deprehenderis. Quem enim non in eam ſententiam pertrahat divini Platonis autoritas, ubi *παλαιοὺς κρείττονας ἡμῶν, καὶ ἐγγυτέρω θεῶν γεγονέναι* adſerit? At iſtud etiam vel natura duce tantum, nemini dubium eſſe queat, niſi qui depravato guſtu, ri-

vis potius quam longiſſime à ſuo capite diſtantibus, quam fonte ipſo delectetur. Eo præterea in poetas, præſertim veteres, animo ſemper fui, ut ἀμυμόν τε καὶ ἄχαειν exiſtere eum mihi facile perſuaderem, qui ab illis abhorreret; in quibus ſolis, ſive res ſive verba conſideres, literarum delitias & quaſi condimentum haberi, quoties mihi de illis vobiſcum ſermo incidiſſet, affirmare non dubitarem. Quod ſi cuiquam jam videatur à ratione alienum; advertat, quæſo, Muſas ipſas, earumque parentem Apollinem, poetarum tantum ſuſcepiſſe patrocinium: ſive quia primi eas coluiſſent, ſive etiam quia ſcribendi ratione cæteris longe præſtitiſſent. Cum enim cultum eorum qui bonorum omnium nobis autores fuerunt, ſequi debeat grati non ſolum animi ſignificatio, ſed imitatio etiam, quantum fas eſt mortalibus; qui majus id, quam poetæ ipſi, præſtiterunt, qui primi ἀρχαιςίας odium divinis laudationibus profeſſi ſunt, quique divinam benignitatem imitati, tam multa in omni ſcientiarum genere ad hominum utilitatem poſteris monumenta reliquerunt? Nihil enim in rerum natura vel dici, vel cogitari queat, quod non ita poetæ imitati adſecutique ſint; ut cum ſummis poſtea Philoſophis præclare agi viſum ſit, ſi quæ ipſi fuſius, aut popularius deinceps, alio orationis genere explicaſſent, eorundem verſibus, tanquam oraculo aliquo, confirmarent.
Hinc

Hinc illa in philosophorum oratorumque scriptis, poetarum veterum, tanquam gemmæ in annulis, lectorum mentes in se convertentia testimonia. Ac ne quis laudem carminis summos viros, qui poetas primos secuti sunt, neglexisse existimet; videat etiam nullum usquam vel oratorem, vel philosophum, vel legislatorem exstitisse, qui in isto scribendi genere nomen aliquod adipisci non studuerit. Addam etiam ita omnibus omni ætate venerandum studii genus hoc fuisse, ut quæ à poetis inventa essent, atque literis prodita, ea magni etiam philosophi scriptis suis illustrare non erubescerent. Platonem dico, & Aristotelem, quorum commentariis Homerum fuisse explicatum legimus; in quo scientiarum omnium atque artium principia contineri majores nostri voluerunt. Verum, quia poetarum genus est varium, quemadmodum & hominum; *ὅσον ἀνὴρ ἀνδρὸς διαφέρει*, tantum certe & poetæ. Atque ut est, omnium judicio, præcipua hominis pars illa quæ rationis capax est; sic certe & poetæ illi omnium præstantissimi semper mihi visi sunt, qui pietatis cultum, vitæque sanctimoniam docerent. Placet igitur hoc loco Orphei vetustissimi atque sanctissimi, quam postea secutum esse Pythagoram, lib. 1. de secta ipsius, testatur Iamblichus, parodica imitatione, quid ipse sentiam paucis significare.

 Δέξο-

PRÆFATIO.

Δέξομαι ὧς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις Πᾶσιν ὁμῶς. Nolo enim ad iſta arcana, niſi pios & caſtos, admitti. Cujus quidem generis cum ſuperſint adhuc non fragmenta modo varia, tanquam ex naufragio tabulæ, ſed ſcripta etiam integra, quorum nominibus hoc loco abſtinere, brevitatis ergo, viſum eſt ; pauca, judicio meo, vel etiam nulla reperias, quæ cum aureis Pythagoreorum verſibus conferri poſſint. Ut enim nihil autore ſectæ, totaque adeo Pythagoreorum ſchola, celebrius : ſic certe nihil in hoc ſcribendi genere præclarius atque divinius. Verum quoniam ita natura comparatum eſt, ut quæ pulchra, juxta proverbium, etiam difficilia exſiſtant ; quod his verſibus imprimis accidit, partim ſententiarum gravitate, partim etiam brevitate, qua maxime delectati videntur Pythagorici ; effectum divina providentia eſt, ut multis poſtea ſeculis ex Stoicorum Schola prodierit Hierocles, maximus ſane acutiſſimuſque philoſophus, qui eos nobis ex Pythagoreorum ſenſu ita explicaret, ut nihil illis jam nec apertius, nec ad vitæ morumque rationem utilius reperiatur. Nam præterquam quod unicum hoc ſcriptum exſtare videtur, à quo vera Pythagoreorum carminum explicatio peti queat ; præter id etiam, quod multa ſectæ hujus, atque Stoicæ, ex profeſſo dogmata continet,

tinet,

tinet, quæ in cæteris aliorum monumentis ὡς ἐν παρόδῳ vix indicantur: & hoc quoque doctorum multorum judicio, quibus ipsum videre contigit, affirmare non vereor, nullum profani nominis autorem luce donatum adhuc, quod sciam, qui tam multa de moribus, de providentia, similibusque rebus, more nostro, id est, Christiano, hostis alioqui nominis hujus acerrimus, tam bene tamque aperte disseruerit. Imo non sine divina providentia effectum arbitror, ut infelici nostro seculo, in quo, post oppugnatam veræ religionis atque morum disciplinam, Deus ipse à multis non obscure petitur, libellus iste in lucem prodiret, qui philosophicis rationibus ab illis id extorqueret (nisi hominis naturam plane exuerint) quod divini verba autoritas persuadere non potuit. Quod si quis profanas etiam opiniones, & à fide Christiana abhorrentes, continere adserat: & id me etiam in ipso, Pythagoreisque versibus agnoscere, atque monere cæteros mei esse officii libens admitto: neque tamen tam rigidum me esse debere, ut gravissimos philosophos suam sectæ constantiam, atque personam quam adsumpserint, tueri non patiar; cum nihil jam ab ejusmodi eorum ridiculis obsoletisque opinionibus Christianis immineat periculi: alioquin enim rejiciendam esse omnem penitus humaniorum literarum, non Græcam modo, sed Latinam etiam antiqui-

tatem, quæ permultis in rebus Christianæ veritati utilissime famulatur. Sed est fortasse quiddam aliud, quod à me juniores æquius postulare videantur; adnotationes nimirum aliquas, quibus interpretationis hujus ratio, Hieroclisque sensus quibusdam locis manifestior habeatur. Quod certe præclaro illo bibliothecæ tuæ manuscripto codice adjutus, quod Iamblichi lib. 4. de vita & secta Pythagoræ continet, efficere statueram, si per otium & valetudinem licuisset. Habet enim liber ille non tantum propriam versuum istorum, atque symbolorum Pythagoræ explicationem; sed multa hujus sectæ & argumenti alia, quibus explicatior & clarior noster fiat Hierocles. Quid altera me editione, qui hujus rei sylvam in adversariis congestam magna ex parte habeam, σὺν θεῷ facturum spero. Superest jam, *Francisce Nobilissime*, ut tibi primum, Fratrique tuo, Italicæ profectionis nomine gratuler; quam vere vobis ad mercaturam bonarum artium susceptam fuisse testantur non solum præclaræ animi ingeniique vestri dotes, sed ingens ille Græcorum voluminum thesaurus, ad nominis etiam generisque vestri perpetuam memoriam, reique literariæ utilitatem, magno labore, magnisque sumptibus à vobis comparatus: deinde, ut horter etiam, ne tantam tibi laudem, tuisque, quæ ex eorum emissione sequitur, invideas; sed

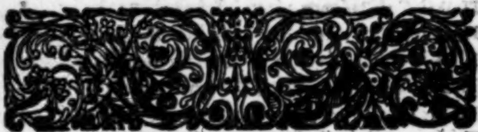
ſed Hieroclem quoque audias, qui primus tenebris ereptus, atque de cæterorum ſalute ſollicitus, tuum ſupplex eorum nomine adverſus ſitum & tineas, quibus præclara multorum ſcripta perierunt, auxilium implorat.

ΤΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ἔπη τὰ χρυσᾶ.

Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς διάκειται,
Τίμα· καὶ σέβου ὅρκον· ἔπειθ' ἥρωας ἀγαυούς·
Τούς τε καταχθονίους σέβε δαίμονας, ἔννομα ῥέζων.
Τούς τε γονεῖς τίμα, τούς τ' ἄγχιστ' ἐκγεγαῶτας.
Τῶν δ' ἄλλων ἀρετῇ ποιεῦ φίλον ὅστις ἄριστος.
Πρᾳέσι δ' εἶκε λόγοις, ἔργοισί τ' ἐπωφελίμοισι.
Μηδ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἁμαρτάδος εἵνεκα μικρῆς,
Ὄφρα δύνῃ· δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.
Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι. κρατεῖν δ' εἰθίζεο τῶνδε·
Γαστρὸς μὲν πρώτιστα, καὶ ὕπνου, λαγνείης τε,
Καὶ θυμοῦ. πρήξεις δ' αἰσχρόν ποτε μήτε μετ' ἄλλου,
Μήτ' ἰδίῃ. πάντων δὲ μάλιστα αἰσχύνεο σαυτόν.
Εἶτα δικαιοσύνην ἀσκεῖν ἔργῳ τε, λόγῳ τε.
Μηδ' ἀλογίστως σαυτὸν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔθιζε·
Ἀλλὰ γνῶθι μὲν ὡς θανέειν πέπρωται ἅπασι·
Χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φιλεῖ, ἄλλοτ' ὀλέσθαι.
Ὅσσα τε δαιμονίῃσι τύχαις βροτοὶ ἄλγε' ἔχουσιν,
Ὧν ἂν μοῖραν ἔχῃς πρᾴως φέρε, μηδ' ἀγανάκτει.
Ἰᾶσθαι δὲ πρέπει καθόσον δύνῃ. ὧδε δὲ φράζευ·
Οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς τούτων πολὺ μοῖρα δίδωσι.

Πολλοὶ

AUREA PYTHAGOREORUM
Carmina Joan. Curterio interprete.

PRimum immortales Divos pro lege colunto:
Et jusjurandum: Heroas, clarum genus, inde.
Dæmones hinc terris mixti sua jura ferunto.
Inde parentis honos sequitur: tum sanguinis ordo;
Post alii sunto, virtus ut maxima, amici.
Utilibus factis cedas, verbisque modestis.
Nec læsus parvo contemnas crimine amicum;
Quod potes: Est quoniam fato vicina potestas.
Illa quidem teneas; sed & hæc compescere disce:
Imprimis ventrem, somnum, veneremque; deinde
Iram. Nec quidquam sociis aut testibus, aut te
Solo, turpe geras. Summus pudor ipse tibi sis.
Jura colas non ore tenus; sed rebus & ipsis.
Nec pravis mentem suescas rationibus uti:
Sed mortem fato subituros noveris omnes:
Divitias quandoque dari, quandoque perire.
Mortales quæcunque Deis mittentibus angunt,
Ut tua sors tulerit, patiens ne ferre recuses.
Nec spernenda medela tamen. Sed noris & istud,
Parcius ista viris immittere numina justis.

Multus

Πολλοὶ δ' ἀνθρώποισι λόγοι δειλοί τε καὶ ἐσθλοὶ
Προσπίπτουσ', ὧν μήτ' ἐκπλήσσεο, μήτ' ἄρ' ἐάσῃς
Εἴργεσθαι σαυτόν. ψεῦδος δ' ἤν πέρ τι λέγηται,
Πρᾴως εἶχ'. ὃ δέ τοι ἐρέω, ἐπὶ παντὶ τελείσθω.
Μηδεὶς μήτε λόγῳ σε παρείπῃ, μήτε τι ἔργῳ
Πρῆξαι, μηδ' εἰπεῖν, ὅ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι.
Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται.
Δειλοῦ τοι πρήσσειν τε λέγειν τ' ἀνόητα πρὸς ἀνδρός.
Ἀλλὰ τάδ' ἐκτελέειν, ἅ σε μὴ μετέπειτ' ἀνιήσῃ.
Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι· ἀλλὰ διδάσκευ
Ὅσσα χρεών, καὶ τερπνότατον βίον ὧδε διάξεις.
Οὐδ' ὑγιείης τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν χρή.
Ἀλλὰ ποτοῦ τε μέτρον, καὶ σίτου, γυμνασίων τε
Ποιεῖσθαι. μέτρον δὲ λέγω τόδ' ὃ μή σ' ἀνιήσει.
Εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον, ἄθρυπτον.
Καὶ πεφύλαξό γε ταῦτα ποιεῖν, ὁπόσα φθόνον ἴσχει.
Μὴ δαπανᾶν παρὰ καιρὸν, ὁποῖα καλῶν ἀδαήμων·
Μηδ' ἀνελεύθερος ἴσθι. μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.
Πρῆσσε δὲ ταῦθ', ἅ σε μὴ βλάψῃ· λόγισαι δὲ πρὸ ἔργου.
Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν·
Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι· καὶ μετέπειτα
Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου.
Ταῦτα πόνει· ταῦτ' ἐκμελέτα· τούτων χρὴ ἐρᾶν σε.
Ταῦτά σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει.
Ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,

Παγὰν

Multus sæpe hominum sermo pravusque bonusque
Excidit. At terro te nihil: nec vertier illo
Tete permittas. Sin falsum dicat, id æquo
Sperne animo. serves sed hoc, quod dixero, semper:
Ne tibi vel verbo quisquam male suaserit, aut re,
Ut facias, dicasve, nocens quo tu tibi fias.
Consilium præcedat opus; ne absurda sequantur.
Est miseri quod quis stulte loquiturque, facitque.
Effice quin potius nequeant quæ facta dolere.
Nec tu quod nescis gerito: sed discere cura
Quæ fas. perjucunda tibi sic vita futura est.
Corporis haud spernenda juvat quæ commoda cura.
Sed potusque, cibique modus sit, & exercendi.
Ipse modum statuo, qui te non læserit ipsum.
Sit mundus victus: sit luxus sed tamen exsors.
Quæcunque invidiam pariunt, vitanda putato:
Et sumptus vanos, recti quos nescius audet;
Et sordes. Præstat quavis modus optimus in re.
Fac quæ non lædant: consulto resque geratur.
Mollia nec prius admittant tibi lumina somnum,
Exactæ quam ter reputaris cuncta diei:
Qua prætergressus? quæ gessi? quæ male omisi?
Singula percurrens à primo facta, quibus tu
Vel pravis doleas; capias vel g audia justis.
Hæc facito: hæc satage: istorum tibi cura geratur.
Hæc te virtutis divinæ ad limina sistent.
Juro te, qui nos docuisti tetrada, fontem

Naturæ

Παγὰν ἀενάου φύσεως. ἀλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον
Θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι. τούτων δὲ κρατήσας,
Γνώσῃ ἀθανάτων τε θεῶν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων
Σύστασιν, ᾗ τε ἕκαστα διέρχεται, ᾗ τε κρατεῖται.
Γνώσῃ δ', ἣ θέμις ἐστὶ, φύσιν περὶ παντὸς ὁμοίην.
Ὥστε σε μήτ' ἄελπτ' ἐλπίζειν, μήτε τι λήθειν.
Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντας,
Τλήμονας, οἵ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὔτ' ἐσορῶσιν,
Οὔτε κλύουσι· λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνίσασι.
Τοίη μοῖρα βροτῶν βλάπτει φρένας· οἱ δὲ κυλίνδροις
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται ἀπείρονα πήματ' ἔχοντες.
Λυγρὴ γὰρ συνοπαδὸς ἔρις βλάπτουσα λέληθε
Σύμφυτος· ἣν οὐ δεῖ προσάγειν, εἴκοντα δὲ φεύγειν.
Ζεῦ πάτερ, ἦ πολλῶν τε κακῶν λύσειας ἅπαντας,
Ἢ πᾶσιν δείξαις οἵῳ τῷ δαίμονι χρῶνται.
Ἀλλὰ σὺ θάρσει· ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
Οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.
Ὧν εἴ σοί τι μέτεστι, κρατήσεις ὧν σε κελεύω,
Ἐξακέσας, ψυχὴν δὲ πόνων ἀπὸ τῶνδε σαώσεις.
Ἀλλ' εἴργου βρωτῶν, ὧν εἴπομεν, ἔν τε καθαρμοῖς,
Ἔν τε λύσει ψυχῆς κρίνων· καὶ φράζευ ἕκαστα,
Ἡνίοχον γνώμην στήσας καθύπερθεν ἀρίστην.
Ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

Naturæ æternum. Finem dein ante precatus
Numina, opus facito. Quæ tu si gesseris, idem
Noris qua constent natura hominesque deique:
Singula quo pergant, sistent quo singula rursum.
Noveris & mundi naturam, quapote, eandem:
Ut te nec spes vana angat, lateant quoque nulla.
Noris mortales sponte in sua damna ruentes:
Infelix stultumque genus; quod commoda præsens
Non oculis, non aure capit, raroque medetur.
Sic miseris sors mentem agitat, variisque cylindris
Huc illuc rotat, immensis versatque periclis.
Hoc comes improvisa ciet contentio damnum
Insita: cui certare nefas, sed cedere pulcrum.
Jupiter alme, malis jubeas vel solvier omnes:
Omnibus utantur vel quonam dæmone monstra.
At confide: hominum divina est stirpis origo,
Sacra quibus natura favens hæc singula pandit.
Quæ si tu teneas, dictis potieris & ipse;
Purgatumque animum damnis servabis ab istis.
Sperne cibos cautus, veluti purgamina monstrans,
Atque animum solvens dixi. tum singula pensans,
Aurigæ menti cedas quas tractet habenas.
Sic ubi deposito vacuus te ceperit æther
Corpore, vivus ages semper, semperque beatus.

Pythagoræ

Χρυσᾶ ἔπη.

Πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπανιστὰς,
Εὖ μάλα ποιπνύειν ὅσ' ἐν ἤματι ἔργα τελέσσεις.

Ἱερὸς λόγος.

Ὦ νέοι, ἀλλὰ σέβεσθε μεθ' ἡσυχίας τάδε πάντα.

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθε.
Ἶσόν τοι κυάμους τε φαγεῖν κεφαλάς τε τοκήων.

Ψυχῆς αἰζηῶν βάσιν ἔμμεναι ἠδ' ἀναβαθμὸν
πυλων Ἐξ ἀΐδαο ὅταν * αὐγὰς εἰσανίωσιν.
J.M.

Ὕμνοι.

——————— Πρόεισιν ὁ θεῖος ἀριθμὸς
Μονάδος ἐκ κευθμῶνος ἀκηράτου, ἔστ' ἂν ἵκηται
Τετράδ' ἐπὶ ζαθέην, ἣ δὴ τέκε μητέρα πάντων,
Πανδοχέα, πρέσβειραν, ὅρον περὶ πᾶσι τιθεῖσαν,
Ἄτροπον, ἀκαμάτην, δεκάδα κλείουσί μιν ἁγνήν.

Ἐπιγράμματα.

Ὧδε θανὼν κεῖται Ζὰν, ὃν Δία κικλήσκουσιν.

Ἐκ βιβλίων ἀδήλων.

Εἴ τις ἐρεῖ, Θεός εἰμι, πάρεξ ἑνὸς, οὗτος ὀφείλει
Κόσμον ἴσον τούτῳ στήσας εἰπεῖν, ἐμὸς οὗτος.
Κ' οὐχὶ μόνον στήσας εἰπεῖν ἐμὸς, ἀλλὰ κατοικεῖν,
Αὐτὸς ἐν ᾧ πεποίηκε, πεποίηται δ' ὑπὸ τοῦδε.

——————— Ἀριθμῷ δέ τε πάντ' ἐπέοικε.

Βωμὸν ἐρείδοντας μακάρων θεσμοῖσι φόνοισιν.
Ἀείσω ξυνετοῖς, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.
Φείδεο τῆς ζωῆς μή μιν καταθυμοβορήσῃς.

ΠΥ-

PYTHAGORÆ FRAGMENTA METRICA;

Aurea Carmina.

E somno primum evigilans cum strata relinquis, Porphyr.
Disponas animo luce expedienda futura. de vit. Pyth.

Sacer Sermo.

O juvenes, tacita colite hæc pia sacra quiete. Diog. Laert.

O miseri, miseri, pastum evitate fabarum.
Æquum quippe fabas capita atque vorare parentum.

Quod fuerint animæque aditus reditusque virorum Eust.
Ex orco quoties solis referuntur ad ortus. Il. β'.

Hymni.

——— *Progreditur numerus divinus ab ipso*
Fonte incorrupto monadis, dum ad tetrada diam
Perveniat, matrem cunctorum quæ venerandam Proclus.
Ponentem peperit rebus finemque modumque,
Atque immortalem decadem, sanctamque vocatam.

Epigrammata.

Zan jacet hoc tumulo, qui vulgo Jupiter audit. Porph.

Ex operibus incertis.

Extra unum, si fors jactet sua numina quisquam,
Debet & is merito talem sibi condere mundum; Justin.
Hic meus est recte tum dicat, & incolat orbem Martyr.
Ipse suum, testans quo sit factore creatus.

———*Numero cuncta adsimilantur.* Sextus Empir.
Sanguineis superum tingentes cædibus aras. Idem.
Pangam cordatis, profani claudite portas. Stob. S. 39.
Vitæ parce, vores animi ne a[illegible]ibus ipsa m. Id. Ser. 123.

ΠΥΘΑΓΟ'ΡΟΥ ΛΕΙ'ΨΑΝΑ ΚΑΤΑΛΟΓΑ'ΔΗΝ.

Ὁ μὲν Θεὸς εἷς· αὐτὸς δὲ οὐχ, ὥς τινες ὑπονοοῦσιν ἐκτὸς τᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπισκοπῶν πάσας τὰς γενεσίας ἐστὶ κρᾶσις ἐὼν τῶν ὅλων αἰώνων, καὶ ἐργάτας τῶν αὐτοῦ δυνάμιων καὶ ἔργων· ἀρχὰ πάντων· ἓν, ἐν οὐρανῷ φωστὴρ καὶ πάντων πατὴρ, νοῦς καὶ ψύχωσις τῶν ὅλων, κύκλων ἁπάντων κίνασις. Justin. de Monarchia Dei.

Τὸ Φυσικόν.

Οὐ μὰ τὸν ἀέρα τὸν ἀναπνέω, οὐ μὰ τὸ ὕδωρ τὸ πίνω, οὐ κατοίσω ψόγον περὶ τοῦ λόγου τοῦδε. Diog. Laert.

Φυγαδευτέον πάσῃ μηχανῇ, καὶ περικοπτέον πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ μηχαναῖς παντοίαις ἀπὸ μὲν σώματος νόσον, ἀπὸ δὲ ψυχῆς ἀμαθίαν, κοιλίας δὲ πολυτέλειαν, πόλεως δὲ στάσιν, οἴκου δὲ διχοφροσύνην, ὁμοῦ δὲ πάντων ἀμετρίαν. Iambl. de vita Pythag.

Ἐπὶ τὸ γνῶναί τε καὶ θεωρῆσαι πᾶς ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ θεοῦ συνέστηκε. Idem.

Ἄγρυπνος ἔσο κατὰ νοῦν· συγγενὴς γὰρ τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου οὗτος ὁ ὕπνος (al. ὁ περὶ τοῦτον ὕπνος.)

Ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὑπονόει ποιεῖν.

Ζητεῖν δεῖ καὶ ἄνδρα, καὶ τέκνα, καὶ φίλους, τοὺς κατὰ (al. καὶ μετὰ) τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου παραμένοντας.

Ἰσχὺν (al. ἰσχύειν) τῇ ψυχῇ αἱροῦ μᾶλλον, ἢ τῷ σώματι.

Πέποισο μὴ εἶναι σὸν κτῆμα, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις.

Πρᾶττε μεγάλα, μὴ ὑπισχνούμενος μεγάλα.

Τέκνα μάθε τίκτειν, οὐ τὰ γηροβοσκήσοντα τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν θρέψοντα τῇ ἀιδίῳ τροφῇ.

Τὸ

PYTHAGORÆ FRAGMENTA PROSAICA.

Sane quidem Deus unus est; non ille autem sicut nonnulli sunt suspicati extra hunc mundi ornatum: sed ipse in se totus in circulo toto generationes omnes inspiciens seculorum omnium est temperatio, & virtutum operumque ejus omnium opifex, principium omnium, unum, cœli lumen & parens omnium, mens & animatio universorum, circulorum omnium motio. *Just. de Monar. Dei.*

De Natura.

Non per aerem quem spiro, non per aquam quam bibo, non admittam hujus sermonis vituperationem. *Diog. Laert.*

Procul relegandum quavis machina & conatu, ignique ferroque præcidendum & omnibus machinis seu præsidiis ab corpore quidem morbum, ab animo vero imperitiam, ab ventre luxuriam & opiparum apparatum, ab civitate seditionem, ab ædibus familiaribus factionem, simulque ab omnibus partium studium. *Iambl. de vita Pythag.*

Unusquisque à Deo constitutus est ut cognoscat & contempletur. *Idem.*

Vigila mente. cognatus enim veræ mortis talis somnus est.

Quæ nefas est facere, nec suspectus habearis quasi facias.

Quærendus vir, liberi & amici, qui etiam dum migras ex hac vita, apud te permaneant.

Valere anima præoptes, quam corpore.

Persuasum habeas, tuas non esse facultates, quas non conclusas animo geras.

Age res præclaras, nihil magnifici interim promittens.

Liberos disce procreare, non qui corpus senio confectum alant, sed qui animam nutriant perenni alimento.

Τὰ ἐπίπονα, τῶν ἡδέων μᾶλλον ἡγῦ συντελεῖν εἰς ἀρετήν.

Χαλεπὸν πολλὰς ὁδοὺς ἅμα τῦ βίυ βαδίζειν.

Ψυχῆς πᾶν πάθος εἰς σωτηρίαν αὐτῆς πολεμιώτατον.

Χρὴ βίον αἱρεῖσθαι τὸν ἄριστον, ἡδὺν γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. πλῦτος ἀσθενὴς ἄγκυρα, δόξα ἔτι ἀσθενεστέρα· τὸ σῶμα ὁμοίως, αἱ ἀρχαὶ, αἱ τιμαὶ, πάντα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα. τίνες ὖν ἄγκυραι δυνατάι; φρόνησις, μεγαλοψυχία, ἀνδρεία· ταύτας ὐδεὶς χειμὼν σαλεύει. ὗτος θεῦ νόμος, ἀρετὴν εἶναι τὸ ἰσχυρὸν μόνον· τὰ δὲ ἄλλα, λῆρον. Stob. Serm. 1.

Νόμυ θείυ τὸ φαῦλον ἀνήκοον, διὸ καὶ παρανομεῖ. Serm. 2.

Ἰσχὺς, καὶ τεῖχος, καὶ ὅπλον σοφῦ ἡ φρόνησις.

Ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι μέγιστον ἀγαθὸν τὴν φρόνησιν εἶναι λέγυσιν. ὀλίγοι δὲ εἰσιν οἱ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τῦτο κτήσασθαι ἐυτονήσαντες. Serm. 3.

Θυηπολίαι μὲν ἀφρόνων, πυρὸς τροφή· τὰ δὲ ἀναθήματα, ἱεροσύλων χορηγία. Serm. 4.

Ζῆν κρεῖττόν ἐστιν ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαῤῥεῖν, ἢ ταράττεσθαι χρυσῆν ἔχοντα κλίνην.

Ῥᾴων ψυχῆς σωφροσύνη· αὕτη γὰρ ψυχῆς τὰ πάθυς φῶς ἐστι. Serm. 5.

Δυλεύειν πάθεσι χαλεπώτερον, ἢ τυράννοις.

Ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι, τὸν πάθεσι δυλεύοντα, καὶ ὑπὸ παθῶν κρατέμενον.

Οὐδεὶς ἐλεύθερος ἑαυτῦ μὴ κρατῶν. Serm. 6.

Ξένος ἀνὴρ δίκαιος ὐ μόνον πολίτυ, ἀλλὰ καὶ συγγενῦς διαφέρει. Serm. 9.

Ὅμοιον ἀψινθίου τὸ δριμὺ, καὶ λόγου παῤῥησίαν ἐκχέψαι,

Τὰ

Cum labore conjuncta, magis quam volupia ducas conferre ad virtutem.

Difficile multas simul vitæ calles ingredi.

Animæ quivis affectus infensissimus saluti ipsius est hostis.

Optima nobis vita est eligenda, quam suavem mox ipsa consuetudo sit effectura. Divitiæ anchora sunt infirma, gloria etiam infirmior; corpus itidem, magistratus, honores, omnia hæc imbecilla & viribus destituta. Quæ ergo sunt anchoræ firmæ? prudentia, magnanimitas, fortitudo: eas nulla tempestas agitat. Hæc Dei est lex; virtutem solam esse quæ potens solidaque sit: cætera omnia nugas & ineptias. *Stob.Serm.*1.

Legi divinæ improbitas non obtemperat, ideoque etiam delinquit. *Serm.* 2.

Robur, & murum, & arma sapienti prudentia præstat.

Recordare quod cum homines omnes maximum esse bonum in sapientia situm adserant, tam pauci interim ad possessionem ejus adnitantur. *Serm.* 3.

Sacrificia stultorum ignis solum alimenta sunt: eorundem anathemata victum sacrilegis suppeditant. *Ser.*4.

Satius est humi cubantem vivere, & bono animo esse, quam perturbatum in aureo lecto.

Robur animæ est temperantia: hæc enim animæ passionum expertis lumen est. *Serm.*5.

Servire affectibus gravius est, quam tyrannis.

Nequit liber esse, quisquis affectibus servit, & affectibus regitur.

Nullus liber, qui sibiipsi non imperat. *Serm.* 6.

Peregrinus vir justus non modo cive, sed etiam cognato majoris faciendus est. *Serm.*9.

Idem facit qui absynthii amaritudinem, & qui orationis libertatem tollit.

Τὰ ἁμαρτήματά σου πειρῶ μὴ λόγοις ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχοις.

Οὐχ οὕτω χαλεπὸν ἁμαρτάνειν, ὡς τὸ ἁμαρτάνοντα μὴ ἐξελέγχειν.

Ὥσπερ σωματικὸν πάθος οὐ κρυπτόμενον, οὐδὲ ἐπιδεικνύμενον ὑγιάζεται· οὕτως οὐδὲ ψυχὴ κακῶς φρουρουμένη καὶ συναγορευομένη θεραπεύεται. Serm. 13.

Χαῖρε τοῖς ἐλέγχουσί σε μᾶλλον, ἢ τοῖς κολακεύουσιν· ὡς δ' ἐχθρῶν χείρονας ἐκτρέπου τοὺς κολακεύοντας. Serm. 14.

Παντὸς καλοῦ κτήματος πόνος προηγεῖται ὁ κατ' ἐγκράτειαν.

Ῥώμην μεγίστην καὶ πλοῦτον, τὴν ἐγκράτειαν κτῆσαι.

Τεθνάναι πολλῷ κρεῖττον, ἢ δι' ἀκρασίαν τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι. Serm. 17.

Μικρὰν φασὶ μανίαν εἶναι τὴν μέθην.

Πυθαγόρας ἔλεγε, τὴν μέθην μανίας εἶναι μελέτην. Serm. 18.

Μεγάλην παιδείαν νόμιζε, δι' ἧς δυνήσῃ φέρειν ἀπαιδευσίαν. Serm. 19.

Κακὰ μείζω πάσχει διὰ τοῦ συνειδότος ὁ ἀδικῶν βασανιζόμενος, ἢ ὁ τῷ σώματι καὶ ταῖς πληγαῖς μαστιγούμενος. Serm. 24.

Χρὴ σιγᾶν, ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν.

Αἱρετώτερόν σοι ἔστω λίθον εἰκῆ βάλλειν, ἢ λόγον ἀργόν. Serm. 34.

Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά. Ser. 35.

Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλά, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος ὄχλος. διόπερ ὧν ἂν τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει.

Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. Serm. 44.

Θέμις

Vitia tua ne verbis celare coneris, sed emendare reprehensionibus.

Non tam difficile est ipsum peccare, quam peccantem alium non redarguere.

Ut corporis morbus, si abscondatur, laudeturve, non sanatur: ita animi vitium, cui vel patrocinaris, vel abscondis, non emendatur. *Serm.* 13.

Gaudendum potius redarguentibus, quam assentantibus; quos etiam hostibus deteriores existimare & refugere oportet. *Serm.* 14.

Nil egregium comparatur, quod non continentiæ labor præcesserit.

Continentiam tibi ut robur ingens opesque parato.

Satius est mori, quam per incontinentiam animum obnubilare. *Serm.* 17.

Ebrietatem ferunt parvam insaniam esse.

Pythagoras ebrietatem insaniæ meditationem vocitabat. *Serm.* 18.

Magnam peritiam existimato, qua ferre potes aliorum imperitiam. *Serm.* 19.

Vir iniquus plus mali patitur afflictus conscientia, quam ille qui in corpore castigatur, & flagris cæditur. *Serm.* 24.

Aut oportet silere, aut adferre meliora silentio.

Optabilius tibi sit lapidem temere projicere, quam sermonem otiosum. *Serm.* 34.

Ne multis verbis pauca comprehendas, sed paucis multa. *Serm.* 35.

Fac ea quæ judicaveris esse honesta, etiamsi postquam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honestæ rei malus judex est vulgus. Quorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia quoque spernas.

Qui de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis. *Ser.* 44.

Θέλε μᾶλλον τοὺς συνόντας σοι αἰδεῖσθαί σε, ἢ φοβεῖσθαι. αἰδοῖ μὲν γὰρ πρόσεστι σέβας, φόβῳ δὲ μῖσος. Serm. 46.

Κενὸς ἐκείνου φιλοσόφου λόγος, ὑφ᾽ οὗ μηδὲν ἀνθρώπου πάθος θεραπεύεται. ὥσπερ γὰρ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων· οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλῃ. Serm. 80.

Οὔτε ἵππον χωρὶς χαλινοῦ, οὔτε πλοῦτον δίχα φρονήσεως δυνατὸν κρατεῖσθαι. Serm. 92.

Σαρκὸς φωνὴ, μὴ πεινῆν, μὴ διψῆν, μὴ ῥιγοῦν. Serm. 99.

ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ ἘΠΙΣΤΟΛΗ.

Πυθαγόρας Ἱέρωνι.

Ἀσφαλὴς ὁ ἐμὸς βίος καὶ ἥσυχος· ὁ δὲ σὸς κατ᾽ οὐδὲν ἐμοὶ προσπελάζει. μέτριος ἀνὴρ καὶ λειποδεὴς Σικελικῆς τραπέζης οὐ δεῖται. πάντ᾽ ἔχει Πυθαγόρας ἱκανὰ τὰ καθ᾽ ἡμέραν, οὐκ ἂν ἔλθῃ. θεραπεία δὲ δυνάστου βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς τῷ μὴ εἰθισμένῳ. μέγα καὶ ἀσφαλὲς αὐτάρκεια. οὔτε γὰρ ἔχει τοὺς φθονήσοντας, οὔτε τοὺς ἐπιβουλεύσοντας. διὸ καὶ δοκεῖ εἶναι ἐγγυτάτω θεοῦ ἡ διαγωγή. Διάθεσις ἀγαθὴ οὐ γίνεται ὑπὸ ἀφροδισίων, οὐδὲ ὑπὸ ἐδεσμάτων· ἀλλ᾽ ὑπὸ ἐνδείας ἀγούσης πρὸς ἀνδρὸς ἀρετήν. ἡδοναὶ δὲ ποικίλαι καὶ ἀκρατεῖς δουλοῦνται ψυχὰς ἀσθενῶν ἀνθρώπων· πολὺ δὲ μάλιστα ὧν σὺ ἀπολαύεις. Διὸ καὶ ἐπιδίδως σαυτὸν εἰς τὰ τοιαῦτα, αἱρεῖ γὰρ, καὶ οὐ δύνασαι σώζεσθαι· λόγος γὰρ ὁ παρὰ σοῦ ἐκ ἐναντίου γίνεται τοῖς ἀσυμφόροις. μὴ οὖν κάλει Πυθαγόραν συμβιώσοντά σοι. οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ αἱροῦνται τοῖς νοσοῦσι συγκάμνειν.

ΣΥΜ-

Magis cupere debes ut conversantes tibi te vereantur, quam metuant. Reverentiam enim admiratio, timorem odium comitatur. *Serm.46.*

Vana est illius philosophi oratio, quæ nullam in homine passionem curat. Quemadmodum enim medicinæ nullus est usus, nisi morbos à corporibus exterminet: ita neque philosophiæ, nisi animæ vitia expellat. *Serm.80.*

Nec equum sine fræno, neque divitias sine prudentia gubernare licet. *Serm. 92.*

Corpus requirit ne famem, ne sitim, ne frigus patiatur. *Serm.99.*

PYTHAGORÆ EPISTOLA.

Pythagoras Hieroni Syracusano.

VIta mea tuta & quieta est: tua vero nulla in parte mihi adpropinquat nec convenit. Vir moderatus & pauper Siculæ mensæ non indiget. Pythagoras, quocunq; locorum venerit, omnia quæ quotidie sufficiunt, & quantum satis est, habet. Dynastæ vero se in famulitium dare ejusve contubernio uti, grave & permolestum est ei qui non adsuevit. Magnum & à periculo remotum est, habere quod sibi ad vitam frugaliter exigendam sufficiat. Siquidem ille suis contentus animus, nec æmulos aut invidos habet, nec sibi ab cujusquam insidiis, quæ tendi poterunt, metuit. Quo nomine etiam vitam Deo proxime degere videtur. Bona dispositio atque habitus non proseminatur rei Venereæ usu, nec cibis qui hauriuntur: sed venit ab indigentia, quæ ad viri virtutem ducit. Variæ autem & intemperantes voluptates infirmorum hominum animos in servitutem adigunt. Multo vero maxime illæ, quibus tu frueris. Quare cum teipse etiam illis dedideris (pendes enim ab ipsis) etiam servari non poteris. Nam oratio tua, quam profers, iis quæ damnosa sunt contraria non est. Ne igitur Pythagoram voca tibi convicturum. Neque enim medici simul cum ægris decumbere volunt. Sym-

ΣΥΜΒΟΛΑ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ.

Εἰς ἱερὸν ἀπιὼν προσκυνῆσαι, μηδὲν ἄλλο μεταξὺ βιωτικὸν μήτε λέγε μήτε πράττε.

β'. Ὁδοῦ πάρεργον οὔτε εἰσιτέον εἰς ἱερὸν, οὔτε προσκυνητέον τὸ παράπαν, οὐδ' εἰ πρὸς ταῖς θύραις αὐταῖς παριὼν γένοιο.

γ'. Ἀνυπόδητος θῦε καὶ προσκύνει.

δ'. Τὰς λεωφόρους ὁδοὺς ἐκκλίνων διὰ τῶν ἀτραπῶν βάδιζε.

ε'. Μελανούρου ἀπέχου. χθονίων γάρ ἐστι θεῶν.

ς'. Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἑπόμενος.

ζ'. Ἀνέμων πνεόντων τὴν ἠχὼ προσκύνει.

η'. Πῦρ μαχαίρῃ μὴ σκάλευε.

θ'. Ὀξίδα ἀπὸ σεαυτοῦ ἀπόστρεφε πᾶσαν.

ι'. Ἀνδρὶ ἐπαναπιθεμένῳ μὲν φορτίον συνεπαίρε. μὴ συγκαθαίρει δὲ ἀποτιθεμένῳ.

ια'. Εἰς μὲν ὑπόδησιν τὸν δεξιὸν πόδα προπάρεχε. εἰς δὲ ποδόνιπτρον τὸν εὐώνυμον.

ιβ'. Περὶ Πυθαγορείων ἄνευ φωτὸς μὴ λάλει.

ιγ'. Ζυγὸν μὴ ὑπέρβαινε.

ιδ'. Ἀποδημῶν τῆς οἰκίας μὴ ἐπιστρέφου. ἐριννύες γὰρ μετέρχονται.

ιε'. Πρὸς ἥλιον τετραμμένος μὴ οὔρει.

ις'. Δαδίου θᾶκον μὴ ἀπόμασσε.

ιζ'. Ἀλεκτρυόνα τρέφε μὲν, μὴ θύε δέ. μήνῃ γὰρ καὶ ἡλίῳ καθιέρωται.

ιη'. Ἐπὶ χοίνικα μὴ καθίζου.

ιθ'. Γαμψώνυχον μηδὲν παρατρέχε.

κ'. Ἐν ὁδῷ ξύλα μὴ σχίζε.

κα'. Χελιδόνα οἰκίᾳ μὴ δέχου.

κβ'. Δακτύλιον μὴ φόρει.

κγ'. Θεοῦ

SYMBOLA PYTHAGORÆ.

IN templum prodiens adoratum, nihil interea quod ad vitam facit, nec dicito, nec facito.

2. Perfunctorie templum ne ingreditor, neque adorato omnino, neque si ipsissimas fores prætergrediaris.

3. Discalceatus nudisque pedibus sacrificato atque adorato.

4. Publicas vias declinans per semitas ingreditor.

5. Ab eo quod nigram caudam habet abstineto. Terrestrium enim deorum est.

6. Linguam ante omnia contineto deos sequens.

7. Ventorum spirantium sonum adora.

8. Ignem gladio ne fodito.

9. Acetarium omne vas abs te removeto & avertito.

10. Cum viro, cui onus impositum est, simul attollito: non autem simul auferto ab eo quod depositum est.

11. Dum calceamenta pedibus subduntur, pedem dextrum ante afferto. In pelluvium autem sinistrum inferto.

12. De Pythagoricis sine lumine ne loquitor.

13. Jugum ne transilito.

14. Peregrinationem instituens domum ne revertitor. quippe furiæ simul comitantur.

15. Ad solem conversus ne meito.

16. Dadiu vel facula sedem ne extergito.

17. Gallum alito quidem, ne autem sacrificato. Lunæ namque & soli sacratus est.

18. Chœnici ne insideto.

19. Nihil eorum quod curvos ungues habet gustato.

20. In via ligna ne seces.

21. Hirundinem tecto ne accipito.

22. Annulum ne gestato.

23. De

κγ'. Θεοῦ τύπον μὴ ἐπίγλυφε δακτυλίῳ.

κδ'. Παρὰ λύχνον μὴ ἀποσπρίζου.

κε'. Περὶ θεῶν μηδὲν θαυμαστῶν ἀπίστει, μηδὲ περὶ θείων δογμάτων.

κς'. Ἀσχέτῳ γέλωτι μὴ ἔχεσθαι.

κζ'. Παρὰ θυσίαν μὴ ὀνυχίζου.

κη'. Δεξιὰν μὴ παντὶ ῥαδίως ἔμβαλλε.

κθ'. Στρωμάτων ἀναστὰς συνέλισσε αὐτά, καὶ τὸν τύπον συνστόρνυε.

λ'. Καρδίαν μὴ τρῶγε.

λα'. Ἐγκέφαλον μὴ ἔσθιε.

λβ'. Ἀποκαρμάτων σῶν καὶ ἀπονυχισμάτων κατάπτυε.

λγ'. Ἐρυθῖνον μὴ περιλάμβανε.

λδ'. Χύτρας ἴχνος ἀπὸ σποδοῦ ἀφάνιζε.

λε'. Χρυσὸν ἐχούσῃ μὴ πλησίαζε ἐπὶ τεκνοποιίᾳ.

λς'. Προτίμα τὸ σχῆμα καὶ βῆμα, τὸ σχῆμα καὶ τριώβολον.

λζ'. Κυάμων ἀπέχου.

λη'. Μολόχην ἐπιφύτευε μέν, μὴ ἔσθιε δέ.

λθ'. Ἐμψύχων ἀπέχου.

Ἐκ

23. Dei formam & imaginem annulo ne insculpito.
24. Ad lucernam faciem in speculo ne contemplator.
25. De diis nec de divinis oraculis nihil eorum, quæ admirabilia, fidem derogato.
26. Risu incontinenti ne concutitor.
27. Ad sacrificia ungues ne præcidito.
28. Dextram ne cuivis facile injicito.
29. E stragulis surgens ea convolvito, & figuram vel vestigium confundito.
30. Cor ne edito.
31. Cerebrum ne comedito.
32. Excrementa tua & unguium præsegmina conspuito.
33. Erythrinon seu rubicundum ne suscipito.
34. Ollæ vestigium, ne ab cinere compareat, tollito.
35. Cum ea quæ aurum habet ne congreditor ad liberos procreandos.
36. Inprimis honorato cum habitum tum & tribunal: habitum inquam & triobolum.
37. Ab fabis abstineto.
38. Malvam quidem in horto tuo plantato, sed ea ne vescitor.
39. Ab iis quibus vita est animalis abstineto.

B 3

Ἐκ τοῦ Σουΐδα.

ἹΕΡΟΚΛΗ͂Σ ΦΙΛΟ΄ΣΟΦΟΣ
Ὁ ἈΛΕΧΑΝΔΡΕΎΣ.

Οὗτος μὲν τὸ ἀτρεπτον, καὶ μεγαλοπρεπὲς, εὔρυς τε τὴν διάνοιαν εἰς ὑπερβολὴν, καὶ διαφέρων εὐγλωττίᾳ, καὶ εὐπορίᾳ τῶν καλλίστων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, κατέπληττε πανταχοῦ τοὺς ἀκροωμένους. Ἣν δὲ αὐτῷ καὶ μαθητὴς Θεοσέβιος, ἀνὴρ, εἴπερ τις ἕτερος, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, εἰωθὼς ἀποβλέπειν ἐς τὰς ἀνθρώπων ψυχάς. ἔλεγε γὰρ ὁ αὐτὸς Θεοσέβιος, ἐξηγούμενον φάναι ποτὲ τὸν Ἱεροκλέα κύβοις ἐοικέναι τοὺς τοῦ Σωκράτους λόγους· ἁπανταχῇ γὰρ εἶναι πανταχοῦ, ὅπου ἂν πέσωσι. τοῦ δὲ Ἱεροκλέους τὸ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλόθυμον ἦθος ἀπέδειξεν ἡ συμβᾶσα τύχη περὶ αὐτόν. εἰς γὰρ τὸ Βυζάντιον ἀνελθὼν, προσέκρουσε τοῖς κρατοῦσι, καὶ εἰς δικαστήριον ἀχθεὶς ἐτύπτετο τὰς 1 ἐξ ἀνθρώπων πληγάς. ῥεόμενος δὲ τῷ αἵματι, βάψας κοίλην τὴν χεῖρα, προσραίνει τὸν δικαστὴν ἅμα λέγων·

Κύκλωψ, τῆ, πί' οἶνον, ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα κρέα.

φυγὴν δὲ κατακριθεὶς, καὶ ἐπανελθὼν χρόνῳ ὕστερον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, συνεφιλοσόφει τὰ εἰωθότα τοῖς πλησιάζουσιν. ἔξεστι δὲ μαθεῖν τὴν Ἱεροκλέους μεγαλογνώμονα φρόνησιν ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων, ὧν ἔγραφεν εἰς τὰ χρυσᾶ ἔπη τῶν Πυθαγορείων 2 βιβλίων, καὶ περὶ προνοίας, 3 ἐν ἑτέροις βιβλίοις συχνοῖς, ἐν οἷς φαίνεται ὁ ἀνὴρ τὴν μὲν ζωὴν ὑψηλόφρων, τὴν δὲ γνῶσιν 4 οὐκ ἀκριβής.

1. *scribo* ἀπανθρώπους. 2. καὶ βιβλίων περὶ. 3. *addo* καί. 4. *tollo* οὐκ.

Ex Suida.

HIEROCLES PHILOSOPHUS ALEXANDRINUS.

Uic, ad constantiam & gravitatem, ingenii ubertas tanta accessit, itaque linguæ præstantia, nominumque optimorum atque verborum copia excelluit, ut omnes ubique auditores in sui admirationem raperet. Fuit vero ipsi etiam discipulus nomine Theosebius, vir, si quisquam alius, quos ipsi novimus, in hominum animos acie mentis penetrare solitus. Aiebat enim idem Theosebius, Hieroclem aliquando inter narrandum dixisse, Socratis sermones similes esse tesseris: Stare enim semper erectas, utcunque cadant. Hieroclis autem fortitudinem animique robur, ea calamitas ostendit, in quam incidit. Byzantium enim profectus, cum in procerum offensionem incurrisset, in judicium pertractus, plagisque crudelissime acceptus fuit. Cum autem manantem ex eis cruorem cava manu excepisset, eo judicem adspergens simul addidit:

Cyclops, en vinum: humanas jam desere carnes.

Exilio porro damnatus, & Alexandriam postea reversus, solito more cum discipulis philosophatus est. Licet vero scientiæ ejus atque judicii magnitudinem ex iis colligere quæ scripsit in Pythagoreorum versus aureos; de providentia; librisque multis aliis: ex quibus apparet hominem vita quidem sublimem fuisse, scientia vero accuratá.

De

DE HIEROCLIS IN PYTHAGORICA CARMINA Commentario, per JOAN. CURTERIUM Utraque lingua in lucem prodeunte.

AETHALIDES *fuerat qui prisco tempore primum,*
Trojano bello postea Panthoides,
Deinceps Hermotimus, post Pyrrhus, denique magnus
Pythagoras, Samii gloria magna soli;
Credo equidem versa, longo post tempore, sorte,
Hieroclem factum: nec mea vana fides.
Abstrusosq; sophiæ nam sensus Pythagoreæ
Tam bene perspexit, quam bene Pythagoras.
Plurima sed postquam latuisset secula, tandem
Emersit, factus denique Curterius.
Namq; quod Hieroclem mysteria maxima, sacris
Pythagoræorum condita carminibus,
Hic gemino ore vides, manifesta luce, loquentem;
Uni hæc debetur gloria Curterio.

Nicol. Moreletus.

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

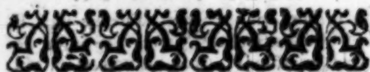
Εἰς τὰ

ΠΥΘΑΓΟΡΙΚᾺ

Ἔπη ὑπόμνημα.

Φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις, καὶ τελειότης. κάθαρσις μὲν, ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ἀλογίας, καὶ τοῦ θνητοειδοῦς σώματος· τελειότης δὲ, τῆς οἰκείας εὐζωΐας ἀνάληψις, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. ταῦτα δὲ πέφυκεν ἀρετὴ καὶ ἀλήθεια μάλιστα ἀπεργάζεσθαι· ἡ μὲν, τὴν ἀμετρίαν τῶν παθῶν ἐξορίζουσα· ἡ δὲ, τὸ θεῖον εἶδος, εὐφυῶς ἔχουσι, προσαναποιουμένη. Δεῖ οὖν πρὸς πάντων τῶν ἐπιστημῶν τῶν μελλουσῶν ἡμᾶς καθαροὺς καὶ τελείους ποιεῖν, κανόνας ἔχειν τινὰς ἐν βραχεῖ διωρισμένους, οἷον ἀφορισμούς τινας τεχνικούς, ὅπως

HIEROCLIS PHILOSOPHI IN Carmina Pythagorica Commentarius.

Ioan. Curterio interprete.

PHilosophia est vitæ humanæ purgatio, atque perfectio. Purgatio quidem, tum fæce rationi contraria, mortalique corpore liberat. perfectio vero, cum suæ vitæ recuperata præstantia, ad divinam similitudinem reducit. Quæ duo quoniam virtute & veritate fieri maxime natura comparatum est: earum illa quidem tollit perturbationum intemperiem, ista autem divinam formam, si recte se habeat, inducit. Decet igitur ad scientiam istam, quæ puros atque perfectos nos efficiat, regulas habere aliquas paucis comprehensas, veluti artificiosas quasdam sententias, ut

ut ordine, viaque facili ad beatæ vitæ finem perveniamus. Sunt vero inter regulas ejusmodi, quæ ad universam philosophiam conferunt, in primis habenda, judicio nostro, PYTHAGORICA CARMINA, quæ AUREA vere nuncupantur. Continent enim totius Philosophiæ, quæ in agendo & quæ in contemplando versatur, decreta summa; quibus non solum veritatem atque virtutem sibi quisque comparet, sed purus etiam, Deoque similis facile efficiatur: atque (ut ait Platonis Timæus Pythagoricam disciplinam professus accurate) & sanus, & integer ad prioris habitus formam perveniat. Orditur porro ab ejus virtutis præceptionibus, quæ est, in agendo posita. Primum enim perturbatio & ignavia, quæ in nobis exsistunt, regendæ sunt, atque ita diviniorum rerum cognitioni incumbendum. Ut enim lippitudine laboranti oculo, nec purgato, quæ valde lucida sunt videri non possunt: ita nec animo virtute carenti cernitur veritatis pulchritudo. Est enim impuro quod purum est nefas attingere. Parit vero philosophia quæ versatur in agendo, virtutem quidem ipsam; veritatem autem, quæ in contemplando, quo fit, ut in versibus ipsis illam nomi-

ὅπως ἐν τάξει, καὶ συνειδότως πρὸς τὸ τῆς εὐζωΐας τέλος ἀφικοίμεθα. τῶν δὲ τοιούτων κανόνων, τῶν πρὸς τὴν ὅλην φιλοσοφίαν συντεινόντων, τὰ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΑ ΕΠΗ, τὰ * οὕτως ἐπικαλούμενα ΧΡΥΣΑ, ἐν τοῖς πρώτοις ἂν θείημεν εὐλόγως· περιέχει γὰρ πάσης φιλοσοφίας, πρακτικῆς καὶ θεωρητικῆς, τὰ καθόλου δόγματα, δι' ὧν ἄν τις ἀλήθειαν καὶ ἀρετὴν κτήσαιτο, καὶ ἑαυτὸν καθαρὸν ἀπολάβοι, καὶ τῆς πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν ἐπιτύχοι, καὶ (ὥς φησιν ὁ Πλάτωνος Τίμαιος, τῶν ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ δογμάτων ὁ ἀκριβὴς διδάσκαλος) * ὑγιὴς τε καὶ ὁλόκληρος γενόμενος εἰς τὸ τῆς ἀρίστης ἀφίκοιτο εἶδος ἕξεως. Καὶ πρῶτά γε τὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς παρατίθεται παραγγέλματα. πρῶτον γὰρ δεῖ τάξαι τὴν ἐν ἡμῖν ἀλογίαν τε, καὶ ῥαθυμίαν· ἔπειτα οὕτως ἐπιβάλλειν τῇ τῶν θειοτέρων γνώσει. ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμῷ λημῶντι, καὶ οὐ κεκαθαρμένῳ, τὰ σφόδρα φωτεινὰ ἰδεῖν οὐχ οἷόν τε· οὕτως καὶ ψυχῇ μὴ ἀρετὴν κεκτημένῃ τὸ τῆς ἀληθείας ἐνοπτεύσασθαι κάλλος. μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. ἔστι δὲ ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία ἀρετῆς ποιητική, ἀληθείας * ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔπεσι τὴν μὲν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, ἀνθρωπίνην ἀρετὴν εὑρίσκο-

* ὄντως

* ἄλλως ὑγιὴς τις

* δὲ θεωρητική.

εὑρίσκομεν λεγομένην· τὴν δὲ θεωρητικὴν, θείαν ἀρετὴν ὑμνουμένην, ἐν οἷς συμπεράνας ὁ λόγος τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς παραγγέλματα,

ταῦτα πόνει (φησὶ) ταῦτ᾽ ἐκμελέτα· τούτων
χρὴ ἐρᾶν σε.
ταῦτά σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει.

* γρ' ἀγαθὸν πρῶτον οὖν * ἄνθρωπον δεῖ γενέσθαι, καὶ τότε θεόν. ἄνθρωπον μὲν ποιοῦσιν ἀγαθὸν αἱ πολιτικαὶ ἀρεταί· θεοποιοῦσι δὲ αἱ πρὸς τὴν θείαν ἀρετὴν ἀνάγουσαι ἐπιστῆμαι. τὰ δὲ μικρὰ πρὸ τῶν μεγάλων δεῖν ἐν τάξει τοῖς ἀνιοῦσι. διὸ καὶ ἐν ταῖς Πυθαγορικαῖς ὑποθήκαις, τὰ τῶν ἀρετῶν παραγγέλματα πρῶτα παραδίδωσιν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὁ λόγος, παιδαγωγῶν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς περὶ τὸν βίον μεγίστης χρήσεως πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἀνιέναι. Καὶ οὗτος μὲν ὁ σκοπὸς τῶν ἐπῶν, καὶ ἡ τάξις, χαρακτῆρα φιλόσοφον πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγνωσμάτων ἐνθεῖναι τοῖς ἀκροαταῖς.
* γρ' ἴσχει ΧΡΥΣΑ δὲ τὴν ἐπωνυμίαν * ἔχει, διὰ τὸ, ὡς ἐν ἔπεσιν, ἄριστα εἶναι, καὶ θεῖα. οὕτω γὰρ καὶ ΧΡΥΣΟΥΝ γένος λέγομεν τὸ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις γένεσιν ἄριστον, ἀπὸ τῆς τῶν ὑλῶν ἀναλογίας τὴν διαφορὰν τῶν ἠθῶν λαμβάνοντες. ἔστι δὲ καὶ ὁ χρυσὸς ἀκίβδηλόν τι, καὶ γῆς οὐκ ἀναπεπλησμένον, ὥσπερ τὰ συγγενῆ, καὶ ἐφεξῆς ὄντα τούτῳ·

nominari humanam; hanc autem divinitatis nomine celebrari reperiamus, ubi de civili virtute hoc modo præcipere desinit;

Hæc facito; hæc satage; istorum tibi cura geratur.
Hæc te virtutis divæ in vestigia sistent.

Primum igitur probum fieri oportet; indeque Deum. Hominem vero probum efficiunt virtutes illæ quæ civiles exsistunt: Deum autem, disciplinæ quæ ad divinam virtutem evehunt. Quia deinde iis qui adscendere cupiunt, ordine magna præcedunt his quæ parva sunt: ideo in Pythagoricis præceptis ea præmittuntur quæ de virtutibus præcipiuntur; ut nos ab usu qui summus in vita est, ad divinam similitudinem doceant adscendere. Et hic quidem versuum scopus est atque ordo, ut philosophi characterem ante alias persuasiones imprimant auditoribus. AUREORUM autem ideo retinent appellationem, quod in suo genere optimi sint atque divini. Sic enim & AUREUM seculum dicimus, quod in hominum ætatibus fuit optimum; morum differentiam à metallorum proprietate sumentes. Est vero & AURUM ipsum purum quid, nec terræ quidquam habens commixtum; ut quæ ipsi cognata, adeoque etiam inferiora,

argentum, æs, ferrum; inter quæ & AURUM ipsum ideo natura principatum obtinet, quod nunquam, ut cætera, rubiginem contrahat; cum eorum singula eam ita patiantur, ut terram participant. Rubigine ergo quæ terrena est cum vitiorum fæce comparata, quod sanctum purumque seculum exstitit, ipsique adeo mores malitiæ penitus expertes, AUREA jure nuncupata sunt. Sic certe & versus illi omnes, toti penitus pulchri & boni, AUREORUM, divinorumque appellationem sortiti sunt. Neque enim inter eos exsistunt boni quidem alii, alii vero non boni, quod nonnullis aliis in rebus experimur: sed omnes similiter morum puritatem explicant, & ad divinam similitudinem deducunt, PYTHAGORICAE QUE philosophiæ finem perfectissimum ostendunt; ut in singulorum explicatione patebit: quam statim à primis ordiemur.

IMMOR-

οἷς ἄργυρος, καὶ χαλκὸς, καὶ σίδηρος, πρὸς ἃ καὶ τὸ ὑπερέχον φύσει κέκληται ὁ ΧΡΥΣΟΣ μόνος τῶν ἄλλων ἰὸν οὐ ποιῶν, ἐκείνων ἑκάστου, καθ' ὅσον γῆς μετέχει, χρόνῳ τοσοῦτον καὶ εἰς ἰὸν μεταβάλλοντος. τοῦ οὖν γεώδους ἰοῦ χρόνῳ τὴν ἔνυλον κακίαν λαμβανομένου, τὸ ἅγιον καὶ καθαρὸν γένος, καὶ τὸ πάντῃ καθαρεῦον πονηρίας ἦθος, εἰκότως ΧΡΥΣΟΥΝ ἐλέχθη· οὕτω δὴ καὶ πάντα τὰ ἔπη, ὅλα δι' ὅλων ὄντα καλὰ, ΧΡΥΣΑ καὶ θεῖα τὴν ἐπίκλησιν ἀναγέγραπται. οὐ γάρ ἐστι τὸ μὲν αὐτῶν καλὸν, τὸ δὲ οὐ καλὸν, ὥσπερ ἔνια τῶν ἄλλων· ἀλλὰ πάντα ὁμοίως τὸ καθαρὸν ἦθος ἐμφαίνει, καὶ πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἀνάγει, καὶ τῆς ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΗΣ φιλοσοφίας τὸν τελειότατον σκοπὸν ἐκκαλύπτει. ὡς ἐν τῇ καθ' ἕκαστον ἐξηγήσει σαφὲς γενήσεται. καὶ πρῶτόν γε ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρξώμεθα.

ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΜΕΝ ΠΡΩΤΑ ΘΕΟΥΣ, ΝΟΜΩ ΩΣ ΔΙΑΚΕΙΝΤΑΙ, 2 ΤΙΜΑ.

Ἐπειδὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμὼν ἐστὶν ἡ εὐσέβεια πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν τὴν ἀναφορὰν ἔχουσα, εἰκότως καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔπεσι ΝΟΜΩΝ τὸ περὶ ταύτης ἡγεῖται παράγγελμα· ὡς δέον τοὺς ἐγκοσμίους θεοὺς, κατὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτοῖς τάξιν, ΤΙΜΑΝ, ἣν ὁ δημιουργικὸς ΝΟΜΟΣ ἅμα τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν συμπαρήγαγε, τάξας αὐτῶν τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης σφαίρας, τοὺς δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας, καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης ἄλλους, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέχρι τῆς πάσης τῶν οὐρανίων κύκλων συμπληρώσεως. τὸ γὰρ ᾗ ἐτάχθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν, καὶ πατρὸς, ταύτῃ αὐτοὺς ἐγνωκέναι τε καὶ τιμᾶν, τῷ θείῳ ΝΟΜΩ * κατακολουθούντων ἐστὶ, καὶ τὴν ὄντως ΤΙΜΗΝ αὐτοῖς * ἀποδιδόντων, καὶ μήτε ὑπεραίρειν τὴν ἀξίαν, μήτε ἀπολείπεσθαι ταύτης ἐν ταῖς περὶ αὐτῶν ἐννοίαις· ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐτοὺς εἶναι τίθεσθαι, ὃ γεγόνασι, καὶ ταύτην ἔχειν τὴν τάξιν, ἣν εἰλήχασιν, * ἐπὶ τὸν δημιουργικὸν μόνον αὐτῶν θεὸν ἀναφέρειν τὸ σέβας, ὃν θεὸν θεῶν κυρίως ἂν εἴποι τις, καὶ θεὸν ὕπατον, καὶ ἄριστον. τὴν δὲ ὄντως ἀξίαν τοῦ κοσμοποιοῦ καὶ

* γρ. κατακολουθεῖν
* γρ. ἀποδιδόναι,
* γρ. ἐπί τε

IMMORTALES PRIMUM DEOS, SICUTI LEGE DISPOSITI SUNT, HONORA.

Primum immortales Divos pro lege colunto.

QUoniam virtutum omnium dux est pietas, quæ ad divinam causam refertur; jure etiam in LEGIBUS istis, quæ versibus continentur, ab ea exordium sumitur: ut doceatur quo pacto DEOS qui in mundo sunt COLERE oporteat, pro ratione ordinis quem habent ab opifice LEGE eum sua ipsorum statim essentia conjunctum, ex quo primæ quidem sphæræ ab ea addicti alii ordinatique sunt, alii autem secundæ, alii etiam tertiæ, & ita deinceps, donec cœlestium circulorum numerus omnis compleretur. Eos enim ita agnoscere & COLERE, ut sunt ab auctore suo & parente distincti, divinæ LEGI obedire est, verumque honorem ipsis tribuere; non autem eorum dignitatem supra modum attollere, aut ejus aliquid, cum de illis cogitamus, omittere: sed eos etiam id esse credere, quod sunt, & ordinem quem adepti sunt retinere, ad eorum deniq; opificem unicum (quem Deum Deorum proprie, tanquam summum & optimũ, nominare queas) honorem referre. Vere autẽ Dei,

Dei,à quo mundus arte summa effectus est, dignitatem hac solum ratione invenerimus, si ipsum etiam cæterorum causam exsistere, & naturarum immutabilium, quæ sunt rationis participes,factorem ponamus. DEOS enim IMMORTALES carmen appellavit eos, qui semper,atque eodem modo de Deo opifice cogitant;quique semper ad ejus bonum attenti, ab eodem,quod sunt,nulla vel separatione,vel mutatione accipiant; tanquam sint opificis causæ imagines perturbationum atque vitiorum expertes.Est enim Deo congruum sui etiam imagines ejusmodi producere; non omnes mutationibus atque perturbationibus obnoxias, & quæ in vitia prolabantur; quales ipsi sunt mortalium animi,naturarum ultimæ quæ ratione utuntur; quemadmodum & ipsi etiam IMMORTALES DII, de quibus nunc sermo est, qui summi nuncupantur. Neq; porro, ut ab animis humanis distinguantur isti, IMMORTALES DII nuncupantur; qui divina beatitudine fruantur immortaliter, nec suæ unquam essentiæ, paternæque bonitatis obliviscantur.Sed istis perturbationibus hominum subjacent animi, qui Deum quidem, suamque ipsi dignitatem aliquando cogitent atque complectantur,aliquando etiam eadem excidant. Quo fit etiam, ut merito mortales DII nuncupentur hominum animi, quod moriantur aliquando, cum divinam

vitæ

καὶ ἀριστοτέχνου θεοῦ μόνως ἂν ἐξαρτήσαιμεν, εἰ καὶ ΘΕΩΝ αἴτιον αὐτὸν, καὶ ἀρχηγέτην λογικῶν οὐσιῶν ποιητὴν θησόμεθα. τούτους γὰρ νῦν ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΘΕΟΥΣ ὀνόμασιν ὁ λόγος, τοὺς ἀεὶ καὶ ὡσαύτως νοοῦντας τὸν δημιουργὸν θεὸν, καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ ἐκείνου ἀγαθὸν συντεταγμένους, καὶ ἀπ' ἐκείνου τὸ εἶναι ἀμερίστως καὶ ἀτρέπτως λαμβάνοντας, ὡς τῆς δημιουργικῆς αἰτίας αὐτοῦ ὄντας εἰκόνας ἀπαθεῖς, καὶ ἀκακώτους. πρέπει γὰρ τῷ θεῷ, καὶ τοιαύτας ὑποστῆσαι ἑαυτοῦ εἰκόνας, καὶ μὴ μόνας τρεπτὰς, καὶ ἐμπαθεῖς τῇ εἰς κακίαν ἀποφορᾷ. οἷαί εἰσιν αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαὶ, τῶν λογικῶν φύσεων τὸ ἔσχατον οὖσαι γένος· ὥσπερ αὖ ἀκρότατον ἦν νῦν τὸ τῶν ΑΘΑΝΑΤΩΝ ΘΕΩΝ λεγόμενον γένος. καὶ μήτε πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΘΕΟΙ οὗτοι ἐκλήθησαν, ὡς μὴ ἀποθνήσκοντες τὴν θείαν εὐζωΐαν, μηδὲ ἐν λήθῃ ποτὲ γινόμενοι, μήτε τῆς ἑαυτῶν οὐσίας, μήτε τῆς τοῦ πατρὸς ἀγαθότητος. τούτοις δὲ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ τοῖς πάθεσιν ὑπόκειται, ποτὲ μὲν νοοῦσα τὸν θεὸν, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀξίαν ἀπολαμβάνουσα, ποτὲ δὲ τούτων ἀποπίπτουσα. Διὸ καὶ εἰκότως ΘΕΟΙ θνητοὶ λέγοιντο ἂν ἀνθρώπιναι ψυχαὶ, ὡς ἀποθνήσκουσαί ποτε τὴν θείαν

εὐζωΐαν

εὐζωΐαν τῇ ἀπὸ θεοῦ φυγῇ, καὶ ἀναβιωσκομένας αὐτὰς πάλιν τῇ πρὸς θεὸν ἐπιστροφῇ· καὶ οὕτω μὲν ζῶσαι τὸν θεῖον βίον, ἐκείνως δὲ ἀποθνήσκουσαι, ὡς οἷόν τε ἀθανάτῳ οὐσίᾳ θανάτου μοίρας μεταλαχεῖν, οὐ τῇ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐκβάσει, ἀλλὰ τῇ τοῦ εὖ εἶναι ἀποπτώσει. θάνατος γὰρ λογικῆς οὐσίας, ἀθεΐα καὶ ἄνοια, οἷς ἕπεται καὶ ἡ περὶ τὸν βίον ἄμετρος τῶν παθῶν ἐπανάστασις. ἐν γὰρ τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ κρείττονος ἀνάγκη δουλεύειν τοῖς χείροσιν· ὧν ἐλευθερῶσαι ἄλλως οὐχ οἷόν τε, ἢ τῇ δι' ἀναμνήσεως εἰς νοῦν καὶ θεὸν ἐπιστροφῇ. μεταξὺ δὲ τῶν οὕτω λεγομένων ΑΘΑΝΑΤΩΝ ΘΕΩΝ, καὶ τῶν θνητῶν, ὡς εἴπομεν, ΘΕΩΝ, ἀνάγκη γένος τι εἶναι τιμιώτερον μὲν ἀνθρώπων, καταδεέστερον δὲ θεῶν, τῇ δι' ἑαυτοῦ μεσότητι τὰ πρὸς ἄλληλα συνάπτον, ὥστε τὸ πᾶν λογικῆς τῆς οὐσίας αὐτὸ ἑαυτῷ συνδεδέσθαι καὶ ἡνῶσθαι. τοῦτο δὴ μέσον οὔτε παντελῆ ἄγνοιαν τοῦ θεοῦ ἴσχει ποτέ, οὔτε παντελῶς ἀκίνητον, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως διαμένουσαν γνῶσιν· ἀλλ' ἀεὶ μὲν γινώσκει, ἄλλως δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβάλλει, καὶ μᾶλλόν ἐστιν ὅτε καὶ ἧττον. τῷ μὲν ἀεὶ γινώσκειν, ἀναβέβηκε τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τῷ δὲ μὴ ἀτρέπτως μηδὲ ὡσαύτως γινώσκειν, ὑποβέβηκε τοῦ θείου, φύσει μέσον ὑπάρχον, καὶ οὔτε προκοπῇ βελτιωθὲν ἐξ ἀνθρώπου,

οὔτε

vitæ probitatem exuentes à Deo recedunt; aliquando etiam reviviſcant, cum ad eundem revertuntur: atque ita quidem vivere dicantur, cum vitam divinam degunt; & mori etiam, quantum poteſt immortalis natura mortalis eſſe conditionis particeps, non quod exſiſtere deſinat; ſed quod vitæ præſtantia exciderit. Eſt enim rationis participis naturæ mors, divinitatis privatio atque mentis; quam ſequitur in vita perturbationum vehemens colluctatio. Cum enim meliora ignorantur, deterioribus ſervire neceſſe eſt; nec datur aliter inde ad libertatem tranſitus, quam illa ad mentem & Deum converſione, quæ recordatione porrigitur. Inter DEOS autem qui vocantur IMMORTALES, & mortales, quos ita nominamus, ſpeciem quandam homine quidem ſuperiorem, Deo autem inferiorem habe i neceſſum eſt; qua media ſic inter ſe cohæreant, ut integra natura quæ rationis eſt particeps, ipſa ſecum recte copuletur. Quod ergo ejuſmodi medium eſt, nec mera Dei ignoratione tenetur unquam, nec immobilem omnino, atq; eandem perpetuo ejuſdem habet notitiam: ſed ſemper quidem cognoſcit, alias autem atque alias adjicit; idq; magis aliquando, aliquando etiã minus. Et eo quidem ipſo quod intelligit ſemper, humanam naturam ſuperat: eo vero, quod non abſq; mutatione, nec eadem perpetuo ratione, à divina ſuperatur, medio loco natura ſubſiſtens, neque proficiendo homine

fa-

factum melius, neque negligentia ex Deo in medium ordinem delapsum. Prima enim quæ sunt, & quæ secunda, & quæ tertia, Deus opifex produxit natura inter se differentia, non confusa invicem; non virtutis, non vitii ratione ordinem mutantia: quippe quæ re vera semper sint, & genere ex adjuncto illis ordine distincta, opificisque rationibus analogice collocata. Ut enim ibi prima, & media, atque etiam ultima absolutæ sapientiæ ordo possidet: (hoc enim ipso sapientia est, quod ordine & perfecte idipsum producit quod facit; unde inter se coire sapientiam, ordinem, atque perfectionem contingit.) sic certe & quæ in hac universitate ad primam Dei intelligentiam facta sunt, prima in mundo fuerint; media autem, quæ ad mediam; quæ autem ad finem intelligentiarum similitudine accedunt, fuerint etiam in iis quæ ratione utuntur ultima. Est enim rationis capax ornatus omnis, cum innato sibi corpore corruptionis experte, Dei totius imago qui condidit. Ejus autem quod ibi summum est, quæ in mundo prima exsistunt, imago pura & integra. Medii deinde, imago media; ea ipsa videlicet quæ locum medium obtinent. Finis denique, Deitatis imago ultima; ea scilicet quæ sunt in rationis participibus tertia atque postrema. Atque ex tribus istis quidem generibus quod PRIMUM est,

DEOS

οὔτε ἀμελείᾳ ἀποβαίνει ἐκ θεοῦ εἰς τὴν οἰκείαν τάξιν. πρῶτα γὰρ, καὶ δεύτερα, καὶ τρίτα ὁ δημιουργὸς θεὸς ἀπέστησε φύσει διαφέροντα ἀλλήλων, καὶ μὴ συγχεόμενα πρὸς ἄλληλα, μηδὲ ἀρετῇ καὶ κακίᾳ τὴν τάξιν διαμείβοντα· ἃ δὴ κατ' οὐσίαν ἑστῶτα ἀϊδίως, τῇ συμπαρεστιλθείσῃ αὐτοῖς τάξει κατὰ γένος διέστη, καὶ ταῖς δημιουργικαῖς αἰτίαις * ἀνάλογον ἐτάχθη. ὡς γὰρ ἐκεῖ πρῶτα, καὶ μέσα, καὶ ἔσχατα τῆς παντελείου σοφίας ἡ τάξις ἔχει· (τοῦτο γάρ ἐστιν αὐτῇ καὶ τὸ εἶναι σοφία, τὸ ἐν τάξει καὶ τελειότητι προάγειν τὴν ποίησιν· ὥστε συνεισῆχθαι ἀλλήλαις σοφίαν, καὶ τάξιν, καὶ τελειότητα) οὕτω δὴ καὶ ἐν τῷδε τῷ παντὶ τὰ πρὸς τὴν πρώτην γένεσιν τοῦ θεοῦ ἡρμοσμένα, πρῶτα ἂν εἴη ἐν κόσμῳ· τὰ δὲ πρὸς τὴν μέσην, καὶ τὰ μέσα· καὶ τὰ τῷ πέρατι τῶν νοητῶν ἐοικότα, τελευταῖα ἂν εἴη ἐν λογικοῖς. ἔστι γὰρ πᾶς μὲν ὁ λογικὸς διάκοσμος μετὰ τοῦ συμπεφυκότος αὐτῷ ἀφθάρτου σώματος, εἰκὼν ὅλου τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ. τῆς δὲ ἐκεῖ ἀκρότητος, τὰ ἐν κόσμῳ πρῶτα, ἀκήρατος εἰκών. καὶ τῆς ἐκεῖ μεσότητος εἰκὼν μέση, τὰ ἐνταῦθα μέσα. καὶ τοῦ πέρατος τῆς ἐκεῖ θεότητος, τελευταία εἰκών, τὰ ἐν λογικοῖς τρίτα καὶ ἔσχατα. τύπου δὲ τῶν τριῶν γενῶν τὸ μὲν

* κατ' ἀναλόγως

ΠΡΩΤΟΝ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΘΕΟΥΣ ὁ παρὼν λόγος ἐσήμανε· τὸ δὲ μέσον, ΗΡΩΑΣ ΑΓΑΥΟΥΣ· καὶ τὸ ἔσχατον, ΔΑΙΜΟΝΑΣ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΥΣ, ὡς μικρὸν ὕστερον εἰσόμεθα. νῦν δὲ ἐπὶ τὰ πρῶτα πάλιν ἐπανέλθωμεν. τίς ὁ ΝΟΜΟΣ, καὶ ἡ κατὰ τοῦτον τάξις, καὶ ἡ πρὸς τὴν τάξιν ἀποδιδομένη ΤΙΜΗ; ΝΟΜΟΣ μὲν, ὁ δημιουργικὸς νοῦς, καὶ ἡ θεία βούλησις, ἡ ἀϊδίως παράγουσα τὰ πάντα, καὶ εἰς ἀεὶ διασώζουσα. τάξις δὲ ΕΝΝΟΜΟΣ, ἡ ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων, καὶ δημιουργοῦ, τοῖς ΑΘΑΝΑΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ ἐπιστελθεῖσα, καὶ τιθεῖσα ἐν αὐτοῖς τοὺς μὲν πρώτους, τοὺς δὲ δευτέρους. εἰ γὰρ καὶ, ὡς ἐν παντὶ λογικῷ διακόσμῳ, τὴν ἀκρότητα ἔλαχον, ὅμως ἐν ἑαυτοῖς ποικίλλονται, καὶ εἰσὶν ἄλλοι ἄλλων θειότεροι. μήνυμα δὲ τῆς κατ' οὐσίαν αὐτῶν ὑπεροχῆς τι, καὶ * ὑποβάσεως, ἡ τῶν οὐρανίων σφαιρῶν τάξις, κατ' οὐσίαν καὶ δύναμιν τὴν θέσιν διαλαχοῦσα, ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν κεῖσθαι τὸν ΝΟΜΟΝ, καὶ τὴν τάξιν ὁμοφυῆ εἶναι αὐτῶν τῇ * ἀταξίᾳ. οὐ γὰρ, ὡς ἔτυχεν ὑποστάντες, ὕστερον διεκρίθησαν· ἀλλὰ τεταγμένοι προῆλθον εἰς τὸ εἶναι, ὥσπερ ἐνὶ ζώῳ τῷ ὅλῳ οὐρανῷ διάφορα ὄντες μέλη, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα σύνταξιν ἐν τῇ κατ' εἶδος

* γρ' ὑποβάσεως

* γρ' συνταξίᾳ.

διαστάσει

DEOS IMMORTALES carmen esse significavit: Quod autem medium, HEROAS ILLUSTRES: Quod vero ultimum, DAEMONAS TERRENOS; ut paulo post intelligemus. Nunc autem ad ea quæ prima sunt etiam revertamur. Quænam LEX ista, ejusque ordo? Quis etiam secundum ordinem delatus HONOR? LEX quidem mens est opifex, ipsaque voluntas divina; quæ omnia perpetuo producit, semperque conservat. Ordo autem LEGI consentiens, ille ipse, qui à parente omnium & opifice Diis immortalibus attributus est; & quo inter eos alii quidem primi, alii autem secundi sunt. Quamvis enim, ut in universo rationis participe ornatu, principatum sortiti sint, in seipsis tamen variantur; & sunt alii aliis diviniores. Indicat vero quod est in eorum natura superius atque inferius ordo ipse cœlestium orbium, ita ab essentiæ & virtutum ratione situm adeptus, ut in eorum essentia LEX ipsa jaceat, ordo autem eum præstanti eorum distinctione natus sit. Non enim fortuito editi, postea discreti separatique sunt; sed ordine collocati, atque distincti, in rerum naturam prodierunt; tanquam animantis unius, cœli ipsius, universi partes exsistant, suamque inter se connexionem in sua ipsorum secundum speciem

diſtinctione ſimul atque copula, ita retineant, ut ne ſitus quidem earum unquam excogitari perturbatio valeat, niſi cum univerſitatis interitu; qui contingere non poteſt, ſi prima earum cauſa ſemper ſit immutabilis & conſtans, eademque perpetuo eſſentia, & agendi vi, non adventitia bonitate prædita, ſed per ſe inſita, & propter eam omnia ad felicem ſtatum adducens. Neque enim cauſa alia rationi conſentiens rerum omnium creationis adferri poteſt, quam quæ ab eſſentiali Dei bonitate proficiſcitur. Eſt enim bonus Deus natura ipſa; neque in eum qui bonus eſt ulla unquam rei ullius cadit invidia. Quæ enim aliæ, præter bonitatem, creandæ univerſitatis hujus cauſæ adſignantur, mortalium neceſſitatibus potius quam Deo conveniunt. At Deus, quia natura bonus eſt, quæ maxime ſibi ex-ſtitere ſimilia, prima in rerum naturam produxit. Secunda autem, quæ mediam ſui referunt imaginem. Tertia vero & ultima, quæ ex omnibus ſibi conformibus, a divina imagine ſunt quam maxime remota atque diſtantia. Extitit vero rerum eſſentiis, quæ factæ ſunt, ita conjunctus & connexus ordo, ut quod natura præſtantius eſſet, inferiori præponeretur; non in totis generibus ſolum, ſed in ſingulis etiam quæ ſecundum ſpeciem re vera ſubſiſtunt.

διαστάσει ἅμα καὶ συναφῇ ἀποσώζοντες, ὥστε μηδὲ ἐπαλλαξιν τῆς θέσεως αὐτῶν ἐπινοηθῆναί ποτε δύνασθαι, εἰ μὴ μετὰ τῆς φθορᾶς τοῦ παντός, ἣν ἀδύνατον ἐπισυμβῆναι * ἐς', ἂν * κ' ἕως ᾖ τὸ πρῶτον αὐτῶν αἴτιον ἀμετάβλητον πάντη, καὶ ἀπερίτρεπτον, καὶ τὴν οὐσίαν τῇ ἐνεργείᾳ τὴν αὐτὴν κεκτημένον, καὶ τὴν ἀγαθότητα οὐκ ἐπίκτητον ἔχον, ἀλλ' οὐσιωμένην καθ' αὑτήν, καὶ δι' αὐτὴν τὰ πάντα πρὸς τὸ εὖ εἶναι παράγον. αἰτία γὰρ τῆς τῶν πάντων ποιήσεως οὐδεμία ἄλλη προσῆκεν εὔλογος, πλὴν τῆς κατ' οὐσίαν ἀγαθότητος. ἀγαθὸς γὰρ ἦν φύσει. ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίνεται φθόνος. αἱ γὰρ παρὰ τὴν ἀγαθότητα λεγόμεναι αἰτίαι τῆς δημιουργίας τοῦδε τοῦ παντός, ἀνθρωπίναις μᾶλλον προαιρέσεσιν, ἢ τῷ θεῷ πρέπουσιν. ἀγαθὸς δὲ ὢν τὴν φύσιν ὁ θεός, τὰ μάλιστα ὁμοιούμενα αὐτῷ πρῶτα φύσει παρήγαγε· καὶ δεύτερα τὴν μέσην ὁμοιότητα πρὸς αὐτὸν κεκτημένα. τρίτα δὲ καὶ ἔσχατα, πάντων τῶν ἐοικότων αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν μάλιστα ἐφειμένα. τῇ δὲ οὐσίᾳ τῶν γινομένων σύνδρομος ἦν ἡ τάξις, ὥστε τῇ φύσει κρεῖττον προτεταγμένον εἶναι τοῦ καταδεεστέρου, ἔν τε τοῖς ὅλοις γένεσιν, ἐν τελείοις καθ' ἕκαστον γένος τὸ κατ' εἶδος ὑπόστασιν κεκτημένοις.

οὐ γὰρ τύχαις ἀνεκληροῦτο τὴν τάξιν τὰ πάντα· οὐδὲ προαιρέσεως μεταβολαῖς, ἀλλὰ ΝΟΜΟΙΣ δημιουργικοῖς διαφορᾷ προήγετο, καὶ τὴν τάξιν ἀνάλογον ταῖς τῶν φύσεων ἀξίαις ἐλάγχανε. Διὸ, τῷ ΝΟΜΩ ΩΣ ΔΙΑΚΕΙΝΤΑΙ, ΤΙΜΑ, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ΑΘΑΝΑΤΩΝ ΘΕΩΝ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ΑΓΑΘΩΝ ΗΡΩΩΝ, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν κοινῶς ἀκουστέον. ἔστι γὰρ πλῆθος αἰδίων ἐν ἑκάστῳ γένει καθ' ὑπεροχὴν καὶ ὑπόβασιν τεταγμένον. τοιαύτη μὲν ἡ φύσις τῶν λογικῶν οὐσιῶν, καὶ ἡ τάξις. τίς δὲ ὁ ΝΟΜΟΣ, καὶ ἡ τούτῳ ἑπομένη ΤΙΜΗ; πάλιν λέγομεν, ὅτι ΝΟΜΟΣ μὲν ἡ ἄτρεπτος τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια, ἡ γεννῶσα τὰ θεῖα γένη, καὶ τάττουσα αἰδίως καὶ ἀμεταβλήτως. ἡ δὲ σύμφωνος τῷ ΝΟΜΩ ΤΙΜΗ, ἥτις οὐσίας ἐπὶ τῶν ΤΙΜΩΜΕΝΩΝ γνῶσις, καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις. * ὃ γὰρ ἀγαπᾷ τις, καὶ μιμεῖται ὅσον αὐτῷ οἷόν τε· καὶ ΤΙΜΗΝ ποιεῖται τοῦ ἀνενδεοῦς τὴν τῶν ὑπ' ἐκείνου προτεινομένων ἀγαθῶν ὑποδοχήν. οὐ γὰρ ΤΙΜΗΣ ΕΙΣ τὸν ΘΕΟΝ διδοὺς τι αὐτῷ, ἀλλ' ἄξιος τοῦ λαβεῖν τὰ παρ' ἐκείνου γενόμενος. ὥς γάρ φασιν οἱ Πυθαγόρειοι, τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν

* γρ. ὃν

Non enim fortuito ordinem cuncta sortita sunt, neque electionis mutatione: sed à conditoris LEGE discrimen eorum prodiit; congruumque naturarum præstantiis ordinem adepta sunt. Quo fit, ut quod, UTI LEGE DISPOSITI SUNT HONORARI præcepit, non de DIIS tantum IMMORTALIBUS, sed de ILLUSTRIBUS etiam HEROIBUS, humanisque animis, communiter intelligatur. Est enim in singulis generibus specierum multitudo, secundum quod superius est atque inferius, ordinata. Et hæc quidem essentiarum quæ ratione utuntur natura est, atque ordo. Quænam vero LEX? qui deinde HONOS qui ipsam sequitur? Dicimus rursum LEGIS quidem nomine, immutabilem Dei opificis actionem, à qua divina genera producuntur, & qua in perpetuum, nullaque facta mutatione ordinantur, significari: per HONOREM autem LEGI congruum, essentiæ eorum qui HONORANTUR notitiam, & ad eorum imaginem, quantum fas est, effictionem. quem enim quis diligit, imitatur etiam, quantum potest: eoque HONOREM locupleti tribuit, quod porrecta ab ipso bona accipit. Non enim eo ipso Deum HONORAS, quod ei das aliquid; sed quod dignus sis qui ab eo accipias. Deum namque, aiunt Pythagorei, honore afficias quam optime, si

si eidem fias animo similis. Quisquis Deo præterea, tanquam egenti, HONOREM TRIBUIT; non videt ut se Deo potentiorem faciat. Ipsa deinde oblationum profusio HONORI Deo non cedit, si averso à divinitate animo offeratur. Dona siquidem & hostiæ stultorum hominum nihil sunt aliud quam ignis pabulum: & donaria, sacrilegorum opes. At divinus animus, cum bene fundamenta jecit, Deo conjungit. Est enim necesse quod simile est ad simile tendere. quo fit, ut solus sacerdos sapiens dicatur; solus item Deo gratus; solus etiam precandi gnarus. Novit enim solus Deum HONORARE, qui eorum dignitatem quibus HONOS competit non confundit: quippe se imprimis hostiam offerens, suumque animum divinum simulacrum faciens, mentem quoque suam, ad divini luminis susceptionem, templum Deo ipsi construit atque præparat. Quid enim tale de rebus quæ sunt in medio positæ offeras, ut Deo conveniens simulacrum, aut donum quod ipsi uniri queat, efficiat: quæ in rationis participe natura munda & purgata contingere necesse est? Nam, ut iidem viri asserunt, locum non habet Deus in terra pura anima gratiorem. quibus & Pythius ipse adstipulatur, cum ait;

Ipse piis tantum, quantum delector olympo.

Est

ἐὰν πρὸς θεὸν τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς. καὶ ὅστις TIMA τὸν θεὸν, ὡς προσδεόμενον, οὗτος λέληθεν οἰόμενος ἑαυτὸν τοῦ θεοῦ εἶναι κρείττονα. καὶ ἡ τῶν προσφερομένων πολυτέλεια TIMH εἰς θεὸν οὐ γίνεται, εἰ μὴ μετὰ τοῦ ἐνθέου φρονήματος προσάγοιτο. δῶρα γὰρ καὶ θυηπολίαι ἀφρόνων, πυρὸς τροφή· καὶ ἀναθήματα, ἱεροσύλοις χορηγία. τὸ δὲ ἔνθεον φρόνημα διαρκῶς ἡδρασμένον, συνάπτει θεῷ. χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον. ὅθεν καὶ μόνος ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται, μόνος θεοφιλὴς, μόνος εἰδὼς εὔξασθαι. μόνος γὰρ οἶδε TIMAN ὁ τὴν ἀξίαν μὴ συγχέων τῶν TIMΩMENΩN, καὶ ὁ προηγουμένως ἱερεῖον ἑαυτὸν προσάγων, καὶ ἄγαλμα θεῖον τεκταίνων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ναὸν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτὸς τὸν ἑαυτοῦ παρασκευάζων νοῦν. τί γὰρ τοιοῦτον προσάξεις ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ κειμένων ὑλῶν, ὃ τῷ θεῷ προσφυὲς ἄγαλμα ἐργάσῃ, ἢ δῶρον αὐτῷ ἐνθάδε δυνάμενον, ἃ δὴ ἐπὶ τῆς λογικῆς οὐσίας καθαρθείσης συμβαίνειν ἀνάγκη; ὡς γὰρ οἱ αὐτοὶ ἄνδρες φασὶ, ψυχῆς καθαρᾶς τόπον οἰκειότερον ἐπὶ γῆς θεὸς οὐκ ἔχει. οἷς καὶ ὁ Πύθιος συμφέρεται λέγων·

Εὐσεβέσιν δὲ βροτοῖς γάνυμαι τόσον ὅσσον
Ὀλύμπῳ.

εὐσεβὴς

εὐσεβοῦς διὰ τὴν θείαν ἐπιστήμην ἔχων, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελείωσιν, ὡς τιμὴν ἀρίστην, προσάγων τοῖς τῶν ἀγαθῶν αἰτίοις, ὁ ἐν σπουδῇ τῆς * κτήσεως περὶ τοὺς χορηγεῖν πεφυκότας ἐπιφερόμενος, καὶ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἀγαθὰ δυνατὸς, ΤΙΜΩΝ τοὺς ἀεὶ διδόντας αὐτά. ὁ δὲ ἄλλως ΤΙΜΑΝ τὸ θεῖον προαιρούμενος, καὶ μὴ δι' ἑαυτοῦ, παρασκεύασμα τῆς ἔξωθεν εὐπορίας ποιεῖται τὴν ΤΙΜΗΝ, οὐκ οἰκείαν ἀρετὴν προσφέρων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς αὐτοῖς ἀφοσιούμενος. ταῦτα δὲ οὐδὲ σπουδαίῳ ἀνδρὶ λαμβάνειν ἡδὺ, μὴ μετὰ τῆς ἀρίστης διαθέσεως διδόμενα. τοιοῦτο δὲ καὶ τὸ τοῦ Πυθίου πάλιν ἀπόφθεγμα. πρὸς γὰρ τὸν ἑκατόμβας θύοντα μὴ μετ' εὐσεβοῦς γνώμης, καὶ πυνθανόμενον πῶς ἂν εἴη προσδεδεγμένος τὰ παρ' αὐτοῦ δῶρα, ἀποκρίνεται,

* γρ' κλήσεως

"Ἀλλά μοι εὔαδε χόνδρος ἀγακλυτοῦ Ἑρμιονῆος.

Τὸ ἐντελέστατον προκρίνων τῆς τοσαύτης πολυτελείας, ὅτι δὴ θεοσεβείας γνώμῃ κεκόσμητο. μετ' αὐτῆς γὰρ πάντα θεοφιλῆ, καὶ ἄνευ ταύτης οὐδὲν θεῷ φίλον ἄν ποτε γένοιτο. καὶ τὰ μὲν περὶ θεοσεβείας καὶ ὁσιότητος ἱκανῶς ἐν τῷ παρόντι λελέχθω. Ἐπειδὴ δὲ τὸν νόμον τῆς τοῦ παντὸς διατάξεως ἄτρεπτος φρουρὰ διατηρεῖ, καὶ τὴν τῆς φρουρᾶς ταύτης φύλακα τοῖς παλαιοῖς ἔθος ἦν δὴ ἀπόῤῥητον ὅρκον

Est vero pius, qui divina scientia præditus, suamque perfectionem, tanquam honorem præstantissimum, bonorum auctoribus offerens, adipiscendi studio ad eos se, qui suppeditare queunt, convertit; & eo ipso quod bona potest accipere, eos HONORAT qui illa perpetuo largiuntur. Quisquis autem aliter HONOREM DEO TRIBUERE nititur, non autem à seipso, externarum ille divitiarum mala profusione, non propriæ virtutis honorifica oblatione in eos defungitur. Immo ne viro quidem probo jucundum esset ista admittere quæ malo animo dari non ignoraret. Tale est etiam Pythii præclare dictum aliud. Ei enim qui centum bobus, animo nequaquam pio, fecerat, cum quæreret quam grata sua illi dona fuissent, ita respondit;

At mihi farra placent prænobilis Hermionei.

Ut quod erat tenuissimum, tantæ profusioni ideo se præponere significaret, quod mentis pietate ornaretur. Hæc enim si adsit, nihil esse Deo gratum non potest: contra autem, si desit. Atque hæc quidem de pietate in DEOS atque sanctitate satis hoc loco. Quoniam autem LEGEM ordinis universitatis constans tuetur observatio; hujusque observationis custodem apud veteres mos erat arcano jurejurando nominare; merito

merito deinceps ad ea quæ dicta sunt, velut consequens dogma, de jurejurando præceptum adjicit.

2 COLE DEINDE JUSIURANDUM

Et jusjurandum.——

Legem quidem superius Dei actionem exsistere docuimus eodem modo semper se habentem, perpetuaque & immutabili ratione res omnes producentem. JUSIURANDUM deinceps ipsi causam esse dixerimus, quæ omnia in eodem statu ita conservet atque retineat, ut quæ JURAMENTI fide confirmata sunt, & legis ordinem tueantur, tanquam certus legis effectus in eorum recto ordine quæ condita sunt exsistant. Quod enim eadem lege stant omnia, sicut disposita sunt, primarium fuerit hoc divini JURISIURANDI opus; quod quidem inter eos qui Deum semper intelligunt, maxime, atque perpetuo servatur. Inter eos autem qui aliquando quidem intelligunt, aliquando vero à divina cognitione recedunt; & JUSIURANDUM similiter ab iis quidem violatur qui recedunt, servatur autem ab iis qui ad Deum revertuntur. Dicitur enim JUSIURANDUM hoc loco, ipsa divinarum legum observatio; quo cum Deo opifice cuncta vinciuntur atque aptantur, quæ ut eundem nossent creata sunt: eorum-

ὅρκον ὀνομάζοντες, εἰκότως ἐφεξῆς τοῖς προσ-[illegible]εις, ὡς ἀκόλουθον ἐπάγει δόγμα, τὸ περὶ ὅρκων παράγγελμα.

—ΚΑΙ ΣΕΒΟΥ ΟΡΚΟΝ—

Νόμον μὲν ἐν τοῖς προτέροις ἀπεφηνάμεθα τὴν ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν ἀϊδίως καὶ ἀτρέπτως τὰ πάντα πρὸς τὸ εἶναι παράγουσιν. ΟΡΚΟΝ δὲ τὸν ἑπομένως ἐν τῷ νόμῳ λέγομεν, τὴν ἐν ταυτότητι τὰ πάντα διατηροῦσαν αἰτίαν, καὶ οὕτως καταβεβαιουμένην, ὡς ἐν ὅρκου πίστει κρατούμενα, καὶ διασώζοντα τὴν τοῦ νόμου τὴν τάξιν, ὥστε ἀποτέλεσμα τοῦ δημιουργικοῦ νόμου εἶναι τὸ ἀπαράβατον τῆς ἐν τοῖς δημιουργηθεῖσιν εὐταξίας. τὸ γὰρ ἱδρῦσθαι τὰ πάντα νόμῳ, ὡς διάκειται, προηγούμενον ἔργον ἂν εἴη τοῦ ΟΡΚΟΥ τοῦ θείου. ὃς ἐν μὲν τοῖς ἀεὶ νοοῦσι τὸν θεόν, μάλιστά τε, καὶ ἀεὶ διασώζεται. ἐν δὲ τοῖς ποτὲ μὲν νοοῦσι, ποτὲ δὲ ἀφισταμένοις τῆς θείας γνώσεως, καὶ Ο ΟΡΚΟΣ ὁμοίως παραβαίνεται μὲν ὑπὸ τῶν ἀφισταμένων. αὖθις δὲ τηρεῖται ὑπὸ τῶν πρὸς τὴν θείαν στροφὴν ἀναγομένων. ἡ γὰρ τήρησις τῶν θείων νόμων ΟΡΚΟΣ νῦν λέγεται, ᾧ δέδεται καὶ ἀνήρτηται πάντα πρὸς τὸν δημιουργὸν θεὸν τὰ χωρῆσαι αὐτὴν πεφυκότα.

τῶν

ὧν τὰ μὲν ἀεὶ ἐχόμενα αὐτοῦ, διὸ ΣΕΒΕ[ΙΝ]
ΤΟΝ ΟΡΚΟΝ· τὰ δὲ ἀφιστάμενά πο-
τε καὶ περὶ ΟΡΚΟΥ ἀσεβεῖ, οὐ μόνον
θείου νόμου, ἀλλὰ καὶ τοῦ θείου ΟΡΚΟΥ τὴν τά-
ξιν παραβαίνοντα. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ τοῖς λογι-
κοῖς γένεσιν ἐνυπάρχων ΟΡΚΟΣ, ἴχνος
τοῦ παρ' αὐτῶν καὶ ποιοῦντος, καὶ μὴ παραβαί-
νειν μηδαμῆ τοὺς ὑπ' ἐκείνου ὡρισμένους
νόμους. ὁ δὲ ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον ἀναστροφαῖς
ΟΡΚΟΣ, ἴχνος ἐστὶν ἐκείνου, πρὸς ἀλήθειαν
ἀποσώζων τοὺς δεόντως αὐτῷ χρωμένους.
γὰρ ἀμφίβολον τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως
εἰς βεβαιότητα μεταρρυθμίζων, καὶ μένειν
τῇ ταυτότητι ἀναγκάζων, ἔν τε λόγοις καὶ
γοις· τοῦτο μὲν τῶν γενομένων τὸ σαφὲς ἐκφαί-
νων· τοῦτο δὲ τῶν μελλόντων ἀπαιτῶν τὸ β[έ]-
βαιον ἀπαιτεῖ. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ εἰκότως
ΣΕΒΕΣΘΑΙ προσήκει τὸν ΟΡΚΟ[Ν],
τὸν μὲν καθ' οὐσίαν προηγούμενα, διὰ τὴν
ἀϊδιότητος φρουράν. τὸν δὲ ἀνθρώπινον, καὶ
ἐν βίῳ πράγμασιν ἐπικουροῦντα, ὡς εἰκόνα ἐκεί-
νου, καὶ μετ' ἐκεῖνον βεβαιότητος καὶ ἀληθεί[ας]
χορηγούμενον ἡμῖν προύπτειν, καὶ τὴν κινήσεων
πληρωθεῖσα τοῦ ΣΕΒΕΙΝ αὐτὸν μεμαθηκυ[ῖ]-
αι. ΣΕΒΑΣ δὲ ΟΡΚΟΥ τήρησις ἂν εἴη
τήρησις τῶν ὀμνυμένων, ὅσον ἐφ' ἡμῖ[ν]
ἀπαρ[αβάτως]

eorumque nonnulla quidem, quia semper illi adhærent, JUSJURANDUM COLUNT perpetuum; alia vero, quia recedunt aliquando, tunc etiam adversus JUSJURANDUM se gerunt impie, quæ non solum divinæ legis, sed divinum etiam JURISJURANDI ordinem violant. Ita ergo se habet quod naturis ratione præditis innatum est atque insitum JUSJURANDUM; ut parenti suo atque factori semper adhæreant, neque leges ab eo latas ullo pacto transgrediantur. Quod autem in vitæ negotiis versatur, illius vestigium est: quo qui decenter utuntur, ad veritatem diriguntur. Cogit enim humana consilia, cum incerta sunt, ad constantiam revocare, atque in eodem instituto manere, sive de verbis, sive de rebus agatur: partim quidem eorum quæ gesta sunt veritatem demonstrans; partim etiam futurorum fidem atque constantiam postulans. Est porro illud etiam quod natura prius est ob id COLENDUM maxime JUSJURANDUM, quod in eo sit perennitatis præsidium: humanum autem, quod vitæ mortalium auxilietur; quodque prioris imaginem referens, sit post ipsum constantiæ tutor atque veritatis, eosque moribus optimis impleat qui ipsum COLERE didicerunt. Fuerit vero JURISJURANDI CULTUS unicus, ipsa eorum quæ jurantur libera, quantum in nobis est, obser-

observatio; quæ eos, à quibus JURISJURANDUM voluntaria necessitate COLITUR, cum eo conjungit quod statum est, divinoque habitui vere consentiens. Atque hæc quidem, quæ prima est & arcana JURISJURANDI sanctitas, per factam ad Deum conversionem rursum solet instaurari, cum virtutibus purgantibus sacri JURISJURANDI contemptus sanatur. quæ autem in hujus vitæ rebus occupatur, civilibus virtutibus retinetur, atque conservatur. Soli enim qui virtutes illas possident, etiam sancte jurant in hujus vitæ rebus possunt: cum malitia perjurii parens, morum instabilitate JUSJURANDUM conculcet. Qui enim unquam, qui pecuniarum cupiditate ducitur, in eis accipiendis vel dandis JURISJURANDI sanctitatem servabit? Qui rursum qui incontinens est, aut timidus, in eodem constiterit? Annon potius uterque, cum superiorem fieri se posse putabit, in quibus exsistit inferior; ibi JURISJURANDI deposita religione, mortalia & infirma cum divinis commutabit? At quibus virtutum recte stabilita est possessio, ab iis etiam sancte COLITUR & conservatur JURISJURANDI religio. Fuerit autem CULTUS ejus servandi optima ratio & cura, si eo nec frequenter utaris, nec temere, nec quibuslibet in rebus, nec ad sermonis amplificationem, nec ad narrationis confirmationem atque fidem:

sed

ἀπεριτρόπιστος, ἢ πρὸς τὸ μόνιμον καὶ ἀληθευτικὸν τῆς θείας ἕξεως τῇ ἀκουσίῳ ἀνάγκῃ τοὺς ΣΕΒΟΝΤΑΣ τὸν ΟΡΚΟΝ συναρμόζουσα. καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ ἀπόρρητος ΕΥΟΡΚΙΑ, διὰ τῆς εἰς θεὸν ἐπιστροφῆς αὖθις ἀναλαμβάνεσθαι πέφυκε, τοῖς καθαρτικαῖς ἀρεταῖς τὴν παρέκβασιν ἰωμένη τοῦ θείου ΟΡΚΟΥ· ἡ δὲ βιωτικὴ εὐορκία ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς διασώζεται. μόνοι γὰρ οἱ τὰς ἀρετὰς ταύτας κεκτημένοι, καὶ εὐορκεῖν ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον δύνανται· ἡ δὲ κακία, μήτηρ ἐπιορκίας, τῷ ἀβεβαίῳ τοῦ ἤθους τὸν ΟΡΚΟΝ καταπατοῦσα. πῶς γὰρ ὁ φιλοχρήματος, ἢ πρὸς ἀργυρίου λῆψιν ἢ ἀπόδοσιν εὔορκός ποτε γένοιτο; πῶς δὲ ἀκόλαστος, ἢ δειλὸς, ἐμμένοι ἐν τοῖς ὅρκοις; καὶ οὐχ ὅπου δ' ἂν ἀκρατὴς αὐτῶν οἰηθείη πλέον τι ἕξειν, ἐν οἷς ἐστιν ἥττων, ἐνταῦθα τὸ ΣΕΒΑΣ τῶν ΟΡΚΩΝ ἀποδύσεται, θνητὰ καὶ ἐπίκηρα τῶν θείων ἀγαθῶν ἀνταλλαττόμενος; οἷς δὲ καλῶς τὸ τῶν ἀρετῶν ἐνίδρυται κτῆμα, τούτοις δὴ καὶ τὸ ΣΕΒΑΣ τῶν ΟΡΚΩΝ διασώζεσθαι πέφυκε. μελέτη δὲ ἀρίστη τοῦ τηρεῖν τὸ περὶ αὐτὸν ΣΕΒΑΣ, τὸ μὴ πυκνῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχε χρῆσθαι ΤΩ ΟΡΚΩ, μηδὲ ἐπὶ τοῖς παρατυχοῦσι, μηδὲ εἰς ἀναπλήρωσιν λόγου, μηδὲ εἰς πίστωσιν διηγήματος·

ἀλῆ, ὡς οἷόν τε, τηρεῖν αὐτοῦ τὴν χρείαν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἅμα καὶ τιμίοις, καὶ τότε, ὅτε ἐρημία ἄλλη τῆς τοιούτου σωτηρίας παραφαίνεται, εἰ μὴ διὰ μόνης ἐκ τοῦ ΟΡΚΟΥ ἀληθείας. ἔσται δὲ ταῦτα παρὰ τοῖς ἀκούουσιν, εἰ τὸν τρόπον σύμφωνον τῷ ΟΡΚΩ παρεχοίμεθα, καὶ μηδεμίαν ὑποψίαν καταλείποιμεν, ὡς ἄρα ποτὲ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φανείη τι μεῖζον ἡμῖν ἀληθείας, εἴτε ἀνωμότοις, εἴτε καὶ ὀμνύουσι. τὸ δὲ ΣΕΒΟΥ ΟΡΚΟΝ, οὐ μόνον εὐορκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέχεσθαι ΟΡΚΟΥ παρεγγυᾷ. οὕτω γὰρ ἂν προσοίμεθα τὸ ἀεὶ εὐορκεῖν, εἰ μὴ καταχρησοίμεθα τοῖς ΟΡΚΟΙΣ. καὶ γὰρ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ὀμνύειν, ῥᾳδίως ἂν μεταπέσοι τις εἰς ἐπιορκίαν. φευκτὴ δὲ τήρησις ἐπιτηδεύεται. ἢ γὰρ οὐκ ὀμνύομεν· ἢ ὅταν ὀμνύωσιν, εὐορκήσουσι· καὶ οὔτε ἂν ὑπὸ συνηθείας περιδράμῃ ἡ γλῶσσα, οὔτε ὑπὸ παθῶν ἀκρατείας ἡ διάνοια σφαλείη. τὸ μὲν γὰρ ὁ πρῶτος ὀρθώσει χρηστὸς ὤν, τὸ δὲ τὸ ἔθος ἐκ ἐποχῆς τοῦ ὀμνύναι. πρέπει δὲ τῇ προειρημένῃ τιμῇ τῶν θεῶν ἡ εὐορκία, ὡς ἀεὶ σύμφυτος καὶ ὀπαδὸς τῆς εὐσεβείας. καὶ γὰρ καὶ ὁ ΟΡΚΟΣ τοῦ θείου νόμου ἐστὶ φύλαξ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς διακόσμησιν. τίμα οὖν τὸν νόμον ἑπόμενος αὐτοῦ τῇ διατάξει,

καὶ

sed, quantum fieri potest, rebus tantum necessariis simul atque honorificis adhibeatur; eoque tempore, cum earum nulla salus alia, quam ex sola JURISJURANDI veritate exspectatur. Invenient vero fidem isthæc apud eos qui audiunt, si congruum JURIJURANDO modum adhibuerimus; sique suspicionem omnem, non iis solum qui juramento abstinent, sed qui utuntur etiam, sustulerimus, quidquam in mortalium rebus veritate majus nobis haberi. Quod autem JUSJURANDUM COLERE præcipit; non solum non pejerare, sed à JUREJURANDO etiam abstinere docet. Ita enim perjurio semper vacabimus, si JUREJURANDO nunquam abutamur. Jurandi siquidem consuetudine in perjurium facile prolabimur. Fiet autem ut abstinentiam sequatur observatio. Aut enim non juratur; aut cum juratur, sancte juratur, & juste: consuetudine deinde nec præcurrit lingua, nec cupiditatum intemperantia mens labitur. Hanc enim primus reges qui probus sit: illam autem, jurandi abstinentia consuetudine comparata. Est autem divino honori, de quo dictum supra, congrua valde juramenti sanctitas; tanquam sit pietatis comes perpetuus, eidemque semper conjunctus. Fuit enim etiam JUSJURANDUM divinæ legi custos attributus in ipso universi ornatu. Legem igitur mandatorum ejus observatione ipso honora;

ET JUSIURANDUM COLE frequenti ejus abusu devitato, ut ex relicta jurandi consuetudine, sancte jurare consuescas. Non enim pietatis pars est exigua juramenti sanctitas. Atque hæc quidem dicta sint de primo, atque præstantiori genere; deque divina lege, ordinis autore & duce; de JUREIURANDO denique, quod legem consequitur. Deinceps secundum Deos, & genus etiam illud quod angelicum etiam dicimus, secundo loco honorari debere significans, adjicit;

2.—DEINDE HEROAS ILLUSTRES.
—Heroas, clarum genus, inde.

Medium genus essentiarum isti sunt, quæ ratione utuntur: ii nimirum, qui secundum à Diis immortalibus locum implentes, humanam naturam præcedunt, primisque ultima suo interventu connectunt. Istis igitur, tanquam secundis, honos etiam secundus tribuendus; deque illis intelligendum, quod lege uti sunt dispositi, honorare præcipit. Est enim in eo tota vis honoris posita, ut eorum qui honorantur natura non ignoretur: ab eaque licet optime, quid apud eos quibus honor tribuendus est vel dicere vel facere conveniat, invenire. Qui enim quis cum eis sermonem habeat, quos ignorat? Qui rursum illis munera offerat, quorum ipse est dignitatis atque præstantiæ ignarus?

Pri-

καὶ ΣΕΒΟΥ ΤΟΝ ΟΡΚΟΝ τῷ μὴ προχείρως αὐτῷ καταχρῆσθαι, ἵν' εἰθισθῇς εὐορκεῖν ἐκ τοῦ μὴ εἰθίσθαι ὀμνύναι. μέρος γὰρ οὐ μικρόν ἐστι τῆς εὐσεβείας ἡ εὐορκία. καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου γένους τῶν κρειττόνων, καὶ τοῦ θείου νόμου τοῦ τῆς τάξεως ἡγουμένου, καὶ τοῦ συνεπομένου ΟΡΚΟΥ τῷ νόμῳ τοσαῦτα, ὅτι δὲ καὶ τὸ μετὰ θεοὺς, γένος, * ὃ ἔφαμεν ἀγγελικὸν εἶναι, δευτέρως χρὴ τιμᾶν, ἐπάγει. * γρ. ὃ καὶ φαμὲν

2——ΕΠΕΙΘ' ΗΡΩΑΣ ΑΓΑΥΟΥΣ.

Οὗτοι μετὰ τὸ μέσον γένος τῶν λογικῶν οὐσιῶν, οἱ μετὰ θεοὺς τοὺς ἀθανάτους τὴν ἐφεξῆς πληροῦντες χώραν, προηγοῦνται τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ συνάπτουσι δι' ἑαυτῶν τὰ ἔσχατα τοῖς πρώτοις. τούτοις οὖν, ὡς δευτέροις, τὴν δευτέραν τιμὴν ἀποδιδόναι χρὴ, προσυπακούοντας καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸ, τίμα νόμῳ ὡς διάκεινται. ἡ γὰρ ὅλη δύναμις τῆς τιμῆς ἐν τῇ γνώσει τῆς οὐσίας τῶν τιμωμένων κεῖται, ἀφ' ἧς καὶ τὸ τῶν δεόντων εἰπεῖν τι, ἢ πρᾶξαι πρὸς τὰ τιμώμενα * εὖ καλῶς ἐξευρίσκεται. πῶς γὰρ ἂν διαλεχθείη τις οἷς ἀγνοεῖ; πῶς δὲ δῶρον προσάξει τούτοις, ὧν τὴν ἀξίαν οὐκ εἶδεν ἔσχεται. * γρ. τιμώμενά ἐστι. ἢ, ἵν καὶ καλῶς ἐξευρίσκηται.

ἡ πρώτη ὤν, καὶ ὄντως τιμή, καὶ ἐπὶ τῶν ΑΓΑΥΩΝ ΗΡΩΩΝ, ἐστὶν ἡ τῆς οὐσίας αὐτῶν, καὶ τῆς τάξεως αὐτῶν γνῶσις, καὶ ἡ τῆς παρεπομένης ἐνεργείας, καὶ εἰς τὸ δι' ὅλου τὸ πᾶν διατεινούσης συντελείας εἴδησις. συμμέτρως δὲ καὶ ταῖς οὐσίαις ἐπὶ πάντων ποιεῖσθαι δεῖ τὴν τιμήν. τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτοὺς ἐπιστήμης παραγίνεται· ὅταν γάρ, ὡς ἕκαστα φύσεως ἔχει, καὶ τάξεως, διαγνῶμεν, τότε καὶ ἑπόμενοι τῷ νόμῳ τὴν τιμὴν αὐτοῖς ἀποδώσομεν. τιμήσομεν δὲ οὐδὲν τῶν χειρόνων τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας, ἀλλὰ μόνα προηγουμένως μὲν τὰ φύσει κρείττονα, καὶ τὰ ἴσα δὲ ἀρετῆς ὑπεροχῇ κοσμηθέντα. ἔστι δὲ τῶν φύσει κρειττόνων πρώτιστος καὶ ἄριστος, ὁ δημιουργὸς θεός, ἀσυγκρίτως τῶν πάντων προτιμώμενος. * ὡς δὲ ἐν κόσμῳ πρῶτοι, οἱ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτὸν ἀτρέπτως αὐτὸν νοοῦντες, καὶ ἀπαθῶς ἐνεικονιζόμενοι τὴν ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς αἰτίας εἰς αὐτοὺς κατιοῦσαν τῶν ἀγαθῶν μετουσίαν· οὓς ὁ παρὼν λόγος ἀθανάτους θεοὺς προσεῖπεν, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκουσιν, οὐδὲ ἀποβάλλουσι τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοίωσιν. μέσοι δὲ οὐσίᾳ, καὶ τιμῇ, οἱ νῦν λεγόμενοι ΗΡΩΕΣ ΑΓΑΥΟΙ, ἀεὶ μὲν νοοῦντες τὸν δημιουργόν, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐζωΐᾳ καταλαμπόμενοι, οὐχ ὡσαύτως δέ,

* γρ' οἱ

οὐδὲ

Prima igitur & vera honoris ratio in ILLUSTRIBUS etiam HEROIBUS, eorum fuerit non solum naturæ atque ordinis cognitio, sed sequentis etiam actionis, atque perfectionis quæ in hanc universitatem diffunditur. Oportet vero essentiis imprimis decenter honorem facere: quod item ab eorum notitia deducitur. Cum enim, ut quæque res natura se habent, & quo ordine, non ignoramus; tum legi convenientem eisdem honorem tribuimus. Nullam porro rem honore afficiemus, quæ sit hominum natura inferior: sed ea solum quæ præcipue natura principatum tenent, quæque constanti virtutis sublimitate ornantur. Est vero omnium, quæ natura superiora sunt, longe princeps & optimus Deus opifex, supra cætera maxime honorandus. Sunt deinde in mundo primi, qui ab ipso, & post ipsum, nulla mutatione eundem norunt; quique nihil passi, bonorum participationem ab opifice causa in se delapsam expresserunt; quos immortales Deos ideo nominavit carmen antea, quod nunquam emoriantur, neque similitudinem quam habent cum Deo deponant. Qui porro natura & honore medii exsistunt, HEROES ILLUSTRES hoc loco nuncupati, opificem quidem semper norunt, vitæque apud illum felicitate (non simili tamen,

neque immutabili ratione) relucent. Eo ipſo namque quod medij cum Deo uniuntur, converſionemque mali expertem recipiunt; aliis alias circa ipſum incrementis choros agitant, immutabilemque atque unitam primorum contemplationem ſua ipſorum plena & cumulata cognitione dividunt ſimul & contrahunt, ultima illorum inſpectionis, ſuæ ipſorum arcanæ cognitionis initia facientes. unde certe non immerito ILLUSTRES HEROES appellantur: ILLUSTRES quidem, tanquam virtute & ſplendore perpetuo nobiles, nullaque vel malitia vel oblivione laborantes; HEROES autem, tanquam amantes quidam, quidamque eloquentes, id eſt benevoli & diſerti Dei amatores, qui nos à terrena iſta vita, ad divinam tollant atque erigant. Eſt vero eos etiam Dæmonas probos vocare uſitatum; tanquam divinarum legum callentes atque peritos. Aliquando etiam & angelos; tanquam ab illis vitæ felicis regula nobis declaretur atque denuntietur. Sæpe quoque triplici etiam ſignificatione utentes, totum iſtud medium genus in tria dividimus; & quod inhæret cœleſtibus, angelos nuncupamus: quod autem terrenis conjungitur, HEROAS: quod vero ex æquo diſtat ab utroque, Dæmonas; ſicut & ipſe Plato facit perſæpe. Nonnulli autẽ totũ hoc mediũ genus unico nomi-

ὐδὲ ἀτρέπτως. ἐν γὰρ τῷ μέσως ἡνῶσθαι πρὸς τὸν θεὸν καὶ ἕξιν ἀκάκωτον ἐπιδεχόμενοι, ἄλλοτε ἄλλαις ἐπιβολαῖς περὶ αὐτὸν χορεύουσι, καὶ τὴν ἀμετάβλητον καὶ ἰσόμετρον θεωρίαν τῶν ἀφθάρτων τῇ ἑαυτῶν πεπληθυσμένῃ γνώσει διαιροῦσί τε ἅμα, καὶ συνάγουσι, τὰ πέρατα τῆς ἐκείνων ἐποπτείας ἀρχὰς τῆς ἑαυτῶν ποιούμενοι μυήσεως, * οἳ δὴ καὶ εἰκότως ΑΓΑΤΟΙ ΗΡΩΕΣ λέγονται. ΑΓΑΤΟΙ μὲν, ὡς ἀγαθοὶ ὄντες, καὶ φαεινοὶ ἀεὶ, καὶ μήτ' ἐν κακίᾳ, μήτ' ἐν λήθῃ περὶ γινόμενοι. ΗΡΩΕΣ δὲ, ὡς * ἐρωές τινες ὄντες, καὶ * ἤρωες, οἷον ἐρωτικοὶ καὶ διαλεκτικοὶ ἐρασταὶ τοῦ θεοῦ, αἴροντες ἡμᾶς καὶ κουφίζοντες πρὸς τὴν θείαν πολιτείαν ἀπὸ τῆς ἐν γῇ διατριβῆς. τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ δαίμονας ἀγαθοὺς καλεῖν ἔθος, ὡς ὄντας δαήμονας καὶ ἐπιστήμονας τῶν θείων νόμων. ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀγγέλους, ὡς ἐκφαίνοντας καὶ διαγγέλλοντας ἡμῖν τοὺς πρὸς εὐζωίαν κανόνας. πολλάκις δὲ καὶ ταῖς τρισὶν ἐπινοίαις χρώμενοι τὸ πλάτος τοῦ μέσου γένους εἰς τρία τέμνομεν, καὶ τὸ μὲν προσεχὲς τοῖς οὐρανίοις καλοῦμεν ἀγγέλους· τὸ δὲ τοῖς ἐπιγείοις συναπτόμενον, ΗΡΩΑΣ· τὸ δὲ ἐξ ἴσου τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων ἀπέχον, δαίμονας, ὥσπερ πολλαχοῦ ποιεῖ Πλάτων. ἔνιοι δὲ τὸ ὅλον μέσον γένος ἐνὶ τῶν

* γρ. φ
* γρ. ἔρωτές
* εἴροντες

τοῖς θείοις προσαγορεύουσιν ὀνόμασι. ἀγγέλους
πάντας λέγοντες, ἢ δαίμονας, ἢ ΗΡΩΑΣ, δι'
ἃς εἴπομεν αἰτίας· ὥσπερ καὶ νῦν τὸ μέσον γέ-
νος τῶν ΗΡΩΑΣ ΑΓΑΘΟΥΣ εἶπεν, ἅτε
ἔχοντας πρὸς τὸ πρῶτον γένος, ὡς αὐγὴ πρὸς
φῶς, καὶ ὡς παῖς πρὸς πατέρα. ὅθεν καὶ θεῶν
παῖδες οἱ ΗΡΩΕΣ εἰκότως ἐπιφημίζονται,
οὐκ ἐκ θνητῆς οὐσίας αὐτοὶ γενόμενοι, ἀλλ' ἐκ
τῆς μονοειδοῦς αὐτῶν αἰτίας προϊόντες, οἷον
φῶς τῇ οὐσίᾳ τοῦ φωτεινοῦ σώματος συμπρόδρο-
μον· φῶς δὲ ὕπαιθρον καὶ καθαρόν, μεθ' ὃ ἐπι-
νοεῖται τὸ ἐν σκιᾷ φῶς, καὶ τὸ ὑποσυμμιγνύ-
σκότῳ γινόμενον· πρὸς ὃ τὴν ἀναλογίαν ἔχει
τὸ τρίτον καὶ ἀνθρώπινον γένος, τῷ εἰς κακίαν
ποτὲ καὶ λήθην ἐπιρρεπὲς εἶναι (οἷς καὶ τοῦ ἀεὶ
νοεῖν τὸν θεὸν ἀφίσταται ἄνθρωπος, τὸ μὲν ἀεὶ
οὐ νοῶν ἀπολειπόμενος, τῷ ποτὲ μὴ νοεῖν) καὶ
πρὸς τὴν θείαν ἐπιστήμην ἀνακαλεῖσθαι, ὅτε
* γρ' φθόρον καὶ τῷ θείῳ συντάττεται χορῷ τὸν ὑλικὸν *φθό-
νον ἀποφυγών, καὶ τὴν θνητὴν προσπάθειαν
ἀποσεισάμενος. τότε οὖν καὶ τιμῆς ἄξιος παρ'
ἡμῶν ὁ τῆς θείας ἀποδοχῆς ἠξιωμένος, ὡς τὸ
* γρ' ἆσον τῆς φύσεως *ἴσον τῇ κρείττονι μετουσίᾳ κο-
σμήσας. προσήκει γὰρ τιμᾶν τὸν ἐραστὴν τοῦ
θεοῦ καὶ τὰ ὁπωσοῦν ὡμοιωμένα αὐτῷ, εἴτε
ἐξ ἀϊδίου τὴν ὁμοίωσιν εἴη κεκτημένα,
εἴτε

nomine nuncupant, cum angelos dicunt omnes, sive Dæmonas, sive HEROAS, propter eas quas superius adduximus rationes: quemadmodum & nunc HEROUM ILLUSTRIUM appellatione, medium genus universum significavit; qui se ita ad primum habent, ut ad ignem splendor, & ad patrem filius. quo fit, ut Deorum filii non abs re nuncupentur HEROES: non ex mortali quidem substantia editi, sed ex uniformi ipsorum causa prodeuntes; cujusmodi exsistit lux illa, quæ lucidi corporis substantiæ comes est: lux, inquam, serena & pura; post quam consideratur quæ umbrosa est, tenebrisque permixta. Ad cujus rationem eo ipso tertium genus, quod humanum dicitur, refertur, quod in vitium aliquando atque oblivionem incidat; quibus à perpetua Dei cogitatione homo avocatur, iis qui semper intelligunt eo factus inferior, quod aliquando minime intelligat: & ad divinam scientiam revocetur, cum vitata materiali corruptione, excussoque mortalis affectus jugo, divino choro adjungitur. Est igitur tum demum honore etiam dignus à nobis judicandus, quem Deus admittere non est dedignatus; ut quod inferius erat natura, præstantioris participatione exornaret. Decet enim illum qui Deum amat, ea etiam quæ eidem utcunque similia sunt (sive id ab æterno similitudinis habeant,
sive

sive etiam ab aliquo tempore quæsitum & comparatum) honorare. quo in genere homines illi sunt qui virtute alios excellunt; de quibus est deinceps præcepta daturus versus qui sequitur.

3 COLE ETIAM TERRENOS DAEMONAS LEGITIMA FACIENS.

Dæmones hinc terris mixti sua jura ferunto.

DAEMONUM appellatione, hominum animos veritate & virtute, tanquam doctrina atque scientia præditos intelligit. Eos deinde ab illis separans qui natura DAEMONES sunt, quibusque medium genus constat, TERRENOS nuncupavit; tanquam possint in terris versari, terrenaque corpora subire. Ut ipso quidem DAEMONUM nomine eos ab improbis & imperitis hominibus, tanquam ab ignaris quibusdam atque indoctis separet: Ideo autem TERRENOS addidit, ut ab his distinguat qui perpetua doctrina atque scientia præditi sunt, quique ut in terra habitent, & cum terrenis corporibus vivant, minime natura comparati sunt. Nulli enim alii convenit TERRENI DAEMONIS appellatio, quam ei qui natura quidem homo exsistat, habitu vero DAEMON; cum tertium ge-

εἴτε ἀπό τινος χρόνου τυγχάνει πάντων δοχεῖον... οἷοί εἰσιν οἱ ἀρετῇ διενεγκόντες ἄνθρωποι, περὶ ὧν ἐξῆς ὁ παρὼν λόγος νομοθετεῖ.

3 ΤΟΥΣ ΤΕ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΥΣ ΣΕΒΕ ΔΑΙΜΟΝΑΣ, ΕΝΝΟΜΑ ΡΕΖΩΝ.

Τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ κοσμηθείσας, ΔΑΙΜΟΝΑΣ καλεῖ, ὡς δαήμονας, καὶ ἐπιστήμονας. εἶτα χωρίζων αὐτὰς τῆς φύσει ΔΑΙΜΟΝΩΝ, οἳ τὸ μέσον γένος πληροῦσι, ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΥΣ * περιεῖπεν, ὡς δυναμένας ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι, καὶ γήϊνα σώματα ὑποδύναι, καὶ κατὰ γῆς οἰκεῖν. ἵνα τῷ μὲν ΔΑΙΜΟΝΑΣ εἰπεῖν, χωρίσῃ τῶν φαύλων καὶ ἀνεπιστημόνων ἀνθρώπων, ὡς ἀδαημόνων τινῶν, καὶ οὐ ΔΑΙΜΟΝΩΝ· τῷ δὲ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΥΣ προσθεῖναι, διαστήσῃ τῶν ἀεὶ δαημόνων, καὶ ἐπιστημόνων ἀεὶ, καὶ ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι μὴ πεφυκότων, μηδὲ γηΐνοις συζῆν σώμασιν. ἡ γὰρ τοῦ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΥ ΔΑΙΜΟΝΟΣ πρόσρησις οὐδενὶ ἄλλῳ προσήκει, ἢ τῷ φύσει μὲν ὄντι ἀνθρώπῳ, σχέσει δὲ γενομένῳ ΔΑΙΜΟΝΙ· ἐπειδὴ τὸ τρίτον γένος

* γρ' προσεῖπεν

γένος χθόνιον λέγεται ἰδίως, ὡς ἔσχατον τῶν λο-
γικῶν οὐσιῶν, καὶ ΧΘΟΝΙΑΣ ζωῆς ἐπιφε-
ρόμενον. τὸ γὰρ πρῶτον οὐράνιον ἦν, καὶ τὸ μέσον
αἰθέριον. πάντων δὲ ἀνθρώπων ὄντων κατὰ τοῦτο
ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΩΝ, ὡς τρίτων λογι-
κῶν, οὐ πάντων δὲ δαιμόνων, οὐδὲ σοφῶν, εἰκό-
τως ἐπισημήνας εἶπε ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΥΣ
ΔΑΙΜΟΝΑΣ τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους. οὔτε γὰρ
πάντες ἄνθρωποι σοφοί εἰσιν· οὔτε πάντες οἱ
σοφοί, ἄνθρωποι. ἀλλὰ καὶ ἥρωες ἀγαυοί, καὶ
ἀθάνατοι θεοί, φύσει κρείττονες ἀνθρώπων
ὄντες, σοφοί τε εἰσὶ, καὶ ἀγαθοί. τοὺς οὖν τοῖς θεί-
οις γένεσι συντεταγμένους ἀνθρώπους ΣΕΒΕΙΝ
ὁ λόγος παραινεῖ, τοὺς ἰσοδαίμονας, καὶ ἰσαγ-
γέλους, καὶ τοῖς ἀγαυοῖς ἥρωσιν ὁμοίους. μὴ γὰρ
φαῦλόν τι γένος ὑπολάβωμεν εἰσηγεῖσθαι δεῖν
τιμᾶν, ὡς ἄν τῳ δόξειεν ἀπὸ τῆς συνηθείας
τὴν λέξιν ἐκφαίνειν. ὅλως γὰρ τὰ χείρονα τῆς
ἀνθρωπίνης οὐσίας οὐ καθήκει τιμᾶν τῷ ἐρωτι-
κῶς ἔχοντι τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας ἠσθη-
μένῳ. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὰ
κρείττονα τιμήσομεν, ἐὰν μὴ τοῖς κρείττοσιν
ὡμοιωμένος ᾖ, καὶ τῷ θείῳ χορῷ συμφερόμε-
νος. τίς οὖν ἡ τιμὴ καὶ τούτων; τὸ ΕΝΝΟΜΑ
ΡΕΖΕΙΝ, φησί. τοῦτο δέ ἐστι τὸ πείθεσθαι
οἷς ἀποκελεύουσιν ἡμῖν παραγγέλμασι,

καὶ

genus TERRENUM proprie dicatur, tanquam naturarum ratione præditarum ultimum, atq; terrenæ vitæ addictum. Primum enim illud fuit, quod cœleste dicitur: medium autem, quod æthereum. Cum sint igitur omnes homines ista ratione TERRENI, velut inter eos tertii qui rationis sunt participes; non omnes tamen docti, atque sapientes: non eos immerito conjunxit, sapientesque homines TERRENOS DAEMONAS appellavit. Neque enim sunt homines omnes sapientes; ut neq; sapientes omnes, homines: sed qui illustres heroes dicuntur, quique etiam immortales Dii, natura hominibus præstantiores, sapientes etiam sunt atque probi. Eos igitur homines, qui in divinorum generum ordinibus locum invenerunt, DAEMONIBUS nempe, & angelis, atq; illustribus etiam heroibus similes, COLERE versus adhortatur. Non enim debemus existimare vile genus aliquod honorari præcipi; ut cuidam fortasse dictionis usu significari videatur. Omnino enim rebus quæ sunt humana natura inferiores, eum qui amore Dei teneatur, quiq; dignitatẽ suã præsentiat, non decet honorem deferre. Immo vero nec hominẽ quidẽ ipsũ altero à præstantioribus honoris gradu locabimus, nisi sit & ipse præstantioribus similis, divinoq; choro adjunctus. Quinam igitur illorum etiam futurus honor? LEGITIMA, inquit, PACERE: id est, iis obedire præceptis quæ nobis reliquerunt,

nec

nec ab eorum scriptis, non minus quam legibus, recedere; eandemque vitæ rationem inire, cujus illi, dum viverent, nos fieri participes non solum nobis non inviderunt, sed velut immortalem quandam & paternam hæreditatem posteris conservare, atq; relinquere magno labore satagerunt; ipsa nimirum virtutum elementa, veritatisque regulas in communem omnium utilitatem conscriptas atque editas: quibus qui obsequatur, & ad eorum normam vitam suam dirigat, veriorem illis honorem detulerit, quam si autoribus ipsis libamina offerat magnificentissima, profuseque parentet. Atque hic quidem est præstantiorum honor, qui sumpto ab opifice principio, in probis hominibus, per cœlestia atque ætherea genera, desinit. Quoniam autem necessitudinum atque habitudinum quibus est hominum vita obnoxia, plurimum habenda ratio est, ut parentum, ut consanguineorum (qui licet omnino probitatis ratione non censeantur; sunt tamen propter usum & dignitatem etiam, quæ illis est, apud nos honoris gradum adepti) ideo adjicit quæ sequuntur.

4 HONORA ETIAM PARENTES, ET EOS QUI PROXIME TIBI COGNATI SUNT.

Inde parentis honos sequitur; tum sanguinis ordo.

Probos quidem viros, tanquam beatos & divinos, colere præcipit superius: hic

καὶ ὡς νομίμοις ἐμμένοντες τοῖς ἐκείνων λόγοις, καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν μετελθεῖν τοῦ βίου, ἣν ἐκεῖνοι ἀξιωθέντες οὐκ ἐφθόνησαν ταύτης ἡμῖν μεταδοῦναι, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ ἀθάνατον καὶ πατρῷον κλῆρον διηγωνίσαντο τοῖς μεταγενεστέροις διαφυλάξαι τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀληθείας τοὺς κανόνας εἰς κοινὸν ὄφελος ἐν γράμμασι καταθέμενοι· οἷς τὸ πείθεσθαι, καὶ ζῆν ἑπομένως, ἀληθεστέρα ἐκείνων τιμὴ γίνεται, ἢ εἴ τις χοὰς αὐτοῖς ἐπιφέρῃ πολυτελεστάτας, καὶ ἐπαγίζῃ πλουσίως. τοιαύτη μὲν ἡ τῶν κρειττόνων τιμὴ ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἀρξαμένη, καὶ εἰς ἀνθρώπους τοὺς ἀγαθοὺς περατουμένη διὰ μέσων τῶν οὐρανίων καὶ αἰθερίων γενῶν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν κατὰ τὸν βίον χρηστῶν πλεῖστον δεῖ ποιεῖσθαι λόγον, οἷον πατέρων, καὶ συγγενῶν, (οἳ οὐ πάντως μὲν εἰσὶν ἀγαθοὶ, μάλιστα δὲ τὸ τίμιον, ὡς πρὸς ἡμᾶς τῇ ἀξίᾳ τῆς χρήσεως, κέκτηνται) τούτων χάριν ἐπήγαγε,

4 ΤΟΥΣ ΤΕ ΓΟΝΕΙΣ ΤΙΜΑ, ΤΟΥΣ Τ' ΑΓΧΙΣΤ' ΕΚΓΕΓΑΩΤΑΣ.

Τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ὡς δαιμονίους, καὶ θείους, σέβειν ὁ λόγος ἀνέθετο·

ΤΟΥΣ δὲ ΓΟΝΕΑΣ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΓΓΥΣ ΤΟΥΤΩΝ ΠΡΟΣΗΚΟΝΤΑΣ, ὁποῖοί ποτ' ἂν ὦσι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην, ΤΙΜΑΝ εἰσηγεῖται. ὅσον γὰρ ἡμῖν οἱ κρείττονές εἰσι, κατὰ τὴν ἀΐδιον συγγένειαν πατέρων μὲν τάξιν ἔχοντες, οὐράνιοι· συγγενῶν δὲ τιμίων οἱ ἥρωες· τοῦτο πρὸς τὸν θνητὸν βίον συντελοῦσιν ἡμῖν ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ, καὶ ΑΓΧΙΣΤΕΙΣ, οἱ ΕΓΓΥΤΑΤΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ὄντες, καὶ διὰ τοῦτο τῇ μετὰ ΓΟΝΕΑΣ τιμῇ σεμνυνόμενοι. πῶς οὖν καὶ τούτους ΤΙΜΗΣΟΜΕΝ; ἆρα τὸν ἑαυτῶν βίον πρὸς τὴν ἐκείνων ἀπευθύνοντες γνώμην, ὥστε πάντα δοξάζειν τε καὶ πράττειν, ἃ ἐκείνοις ἂν εἴη φίλα; ἀλλ' οὕτως ἂν συμβαίη πρὸς κακίαν ἀπαγωγή, εἰ τύχοιεν ὄντες πονηροὶ οἱ ΠΑΤΕΡΕΣ. ἀλλὰ ΑΤΙΜΗΣΟΜΕΝ αὐτοὺς εἰς τὰ πάντα, διὰ τὴν τῆς κακίας κατάγνωσιν; καὶ πῶς ἔτι τῷ παρόντι νόμῳ πειθόμεθα; πῶς δὲ τὴν θεοειδῆ εἰκόνα τῶν ΓΟΝΕΩΝ, ἢ τὴν ἡρωϊκὴν τῶν ΑΓΧΙΣΤΕΩΝ ἔμφασιν μὴ ΤΙΜΩΝΤΕΣ, οὐκ εἰς ἐκείνους ἀσεβήσομεν, οἷς τούτους ἐοικέναι φαμέν; καὶ οὕτως ἡ δοκοῦσα δι' ἀπειθείας ΓΟΝΕΩΝ ἀρετὴ ἡμῖν ἀσκεῖσθαι, εἰς μεῖζον κακὸν περιστήσεται, τὴν ἀσέβειαν; πειθόμενοι δὲ πάντα

ΓΟ

Hic autem PARENTES, ET EOS QUI PROXIMI ILLIS SUNT, qualescunque exsistant, propter eandem habitudinis necessitatem, HONORANDOS esse significat. Quod enim cœlites nobis præstantiores, cognatione sempiterna, parentum loco habiti, apud nos sunt; apud cognatos autem, quibus HONOS competit, ipsi etiam heroes; id ipsum nobis PARENTES COGNATIQUE ipsi, & qui illis etiam PROXIMI SUNT, ob idque altero secundum parentes HONORIS gradu habendi, in hac mortali vita conferunt. Quomodo igitur eos etiam HONORABIMUS? Annon vitam nostram ad illorum arbitrium ita dirigemus, ut quæ illis grata sint, eadem ipsi & sentiamus & faciamus? At ita cesserit in vitium labor, si mali PARENTES exsistant? Verum eosdemne etiam in omnibus, vitii despectu, afficiemus dedecore? Qui deinde jam præsenti legi parebimus? Qui rursum Deo similem PARENTUM imaginem, aut etiam heroicam propinquorum similitudinem non HONORANTES, non in eosdem impie agemus quibus esse similes dicimus? eaque ratione, quæ virtus à nobis in PARENTUM negando obsequio exerceri putatur, in malum gravius, impietatem scilicet, abeat? Sin autem in omnibus morem gerimus

PARENTIBUS, qui rursum à pietate, aliaque virtute non aberrabimus, si nos illi propter morum pravitatem, ad ea quæ vere sunt honesta nequaquam instruant? Si enim verum penitus atque honestum, quod PARENTIBUS apparet, exsisteret; conveniret etiam & HONOR qui eisdem debetur, cum iis quæ præstantiora sunt. Sin autem divinis legibus repugnat aliquando PARENTUM voluntas; quid eos aliud facere oportet, qui in istam legum contradictionem incidunt, quam quod in multis etiam officiis, quæ pro circumstantiarum ratione sibi adversantur, decet observare? honestis enim duobus propositis, quod majus est minori decet anteponere, cum utroque frui non licet. Verbi gratia; honestum quidem est Deo obedire: honestum vero & PARENTIBUS ipsis. Quod si te ad eadem ducat utriusque persuadendi vis; lucrum fuerit inopinatum, & sine controversia maximum. Sin autem ad aliud quidem te trahat divina lex, ad aliud vero PARENTES: in hac voluntatum dissensione meliora sequi præstiterit; & in iis solum PARENTUM jussa præterire, in quibus & ipsi etiam divinis legibus non obediunt. Fieri enim non potest, ut qui virtutis regulas observare statuat, cum illis consentiat à quibus illæ negliguntur. In cæteris vero omnibus quam maxime PARENTIBUS possu-

ΓΟΝΕΥΣΙ, πῶς οὖν πάλιν τὴν εὐσέβειαν ἀποποιούμενοι, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, εἰ τύχοιεν ἐκεῖνοι διὰ μοχθηρίαν βίου, μὴ πρὸς τὰ ὄντως καλὰ παιδαγωγοῦντες ἡμᾶς; εἰ μὲν γὰρ τοῦτο πάντως ἦν ἀληθὲς, καὶ καλὸν, ὃ τοῖς ΓΟΝΕΥΣΙ πείθεσθαι, σύμφωνος ἡ τῶν ΓΟΝΕΩΝ ΤΙΜΗ τῇ τῶν κρειττόνων * ἐγίνετο. εἰ δέ ἐστιν ὅτι τῶν θείων νόμων ἀνήκοός ἐστιν ἡ τῶν γονέων προαίρεσις, τί δεῖ ποιεῖν εἰς ἀντινομίαν ἐμπεσόντας τοιαύτην, ἢ τοῦτο ὃ καὶ ἐπὶ πολλῶν καθηκόντων ἐκ περιστάσεως εἰς ἐναντίωσιν ἐλθόντων προσήκει φυλάττειν; μειζόνων γὰρ καὶ ἐλαττόνων προκειμένων καλῶν, τὰ μείζονα πρὸ τῶν ἐλαττόνων ποιεῖσθαι δεῖ, ὅταν μὴ ἀμφότερα ἐξῇ διασώζεσθαι. καλὸν μὲν τῷ θεῷ πείθεσθαι, καλὸν δὲ καὶ τοῖς ΓΟΝΕΥΣΙΝ. εἰ δὲ πρὸς ταῦτα ἡ ἀμφοτέρων ἄγοι πειθὼ, ἕρμαιον ἂν εἴη, καὶ ἄμαχον. εἰ δὲ πρὸς ἄλλο μὲν ὁ θεῖος νόμος, πρὸς ἄλλο δὲ οἱ γονεῖς φέροιεν, μαχομένης τῆς αἱρέσεως, τοῖς ἀμείνοσιν ἕπεσθαι δεῖ. πρὸς ταῦτα μόνον ἀπειθοῦντας ΓΟΝΕΥΣΙ, πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ τοῖς θείοις νόμοις οὐ πείθονται. οὐ γὰρ φυλάττειν βουλόμενον τοὺς τῆς ἀρετῆς κανόνας οἷόν τε τοῖς τούτους παραβαίνουσι συμφωνεῖν. εἰς δὲ τὰ ἄλλα πάντα, ΓΟΝΕΑΣ ΤΙ-

* γρ. ἐγίγνοιτο ἄν

ΤΙΜΗΣΟΜΕΝ ὑπερβαλλόντως, σώματος ὑπηρεσίαν, καὶ χρημάτων χορηγίαν αὐτοῖς ὑπερέχοντες ὅτι μάλιστα προθυμοτάτην. δίκαιον γὰρ χρῆσθαι αὐτοῖς, οὓς ἐγέννησάν τε, καὶ ἔθρεψαν. ὁ δὲ τῆς ἀπ' ἐκείνων διαδοχῆς ἤρτηται, τοῦτο ἐλεύθερον τῆς ἀπ' ἐκείνων δεσποτείας ἀφίησιν ὁ νόμος, καὶ τὸν ὄντως πατέρα ζητεῖν παρακελεύεται, κἀκείνου ἐχέσθαι, καὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ὁμοιώσεως πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι. καὶ οὕτως ἀμφότερα δυνήσεσθαι συμβαίνει, τά τε θεῖα ἀγαθὰ τηρεῖν, καὶ τὰ ἀνθρώπινα. καὶ οὔτε δι' οἴησιν ἀρετῆς, ΓΟΝΕΩΝ θεραπείας ὀλιγωρήσομεν, οὔτε διὰ τὴν ἀνόητον ὑπειξιν, τὸ μέγιστον τῶν κακῶν ἀσέβειαν εἰσδεξόμεθα. εἰ γὰρ προτείνοιεν θάνατον μὴ πειθομένοις, ἢ βίου ἀλλοτρίωσιν, οὐδὲν ἐκφοβεῖσθαι δεῖ τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' εὖ εἰδέναι τί τὸ ταῦτα πεισόμενον, καὶ ὅτι ᾧ ἐγέννησε ἀπειλοῦσι μόνῳ. τὸ δὲ ἀπαθὲς τούτων ἐλεύθερον προσήκει τηρεῖν, καὶ μόνῳ θεῷ εὐπειθές. ΤΙΜΗ οὖν ΓΟΝΕΩΝ ἡ ὄντως, ἣν δίδωσιν ὁ τῆς ἀρετῆς σκοπὸς, μήτε σωμάτων φειδομένων ἡμῶν, μήτε χρημάτων, ἀλλ' ἐκδότων αὐτοῖς ὑποταττομένων εἰς πάντα τὰ τοιαῦτα. πρέπει γὰρ μήτε δι' αὐτουργίας θεραπείαν ἐπὶ ΓΟΝΕΩΝ παραιτεῖσθαι

ἀνάγημα-

possumus HONORARE, corporis nimirum obsequio, rerumque necessariarum suppeditatione promptissima atque liberalissima. Jure siquidem iis uti possunt, quos pepererunt atque aluerunt. Quod autem ab illorum successione non pendet, idipsum dominio eorum non subjici lex voluit; quam jubetur qui vere pater est, non solum quærere, sed eidem adhærere, atque ad ejus se imaginem studiosissime componere. Atque ita utraque præstari posse contingit: servare nimirum quæ divina bona sunt, & quæ humana. Neque vero virtutis opinione PARENTUM CULTUS nobis negligendus est; neque etiam stulto obsequio amplectenda impietas, quod est omnium malorum extremum atque summum. Si enim nobis ipsi morem non gerentibus mortem, vel status commutationem proponant; nihil istis oportet commoveri, sed meminisse quidnam illud sit quod ista patiatur; eique tantum illos minitari quod pepererunt; quod autem minis istis nequaquam obnoxium est, liberum servare, deoque uni morigerum. Est igitur verus ille PARENTUM HONOR, quem exhibet virtutis scopus; cum nec corporibus ipsis, nec pecuniis parcimus, sed sponte nos illis ad ejusmodi omnia subjicimus. Decet enim nos ne propriis quidem necessitatibus à PARENTUM cura avocari;

 sed

sed illa tanto magis delectari, quanto extitit labore & servitute plenior. immo ne propter sumptuum magnitudinem fieri pauciores: sed omnia prompto & alacri animo in illorum usum adferre: lætari denique toleratis illorum nomine laboribus atque impensis. Qui enim ista facit læto & grato animo, non solum virtutis legem observat, sed naturæ etiam rependit gratiam. Atque hic quidem HONOR est qui debetur PARENTIBUS. Qui vero PROXIMIS tribuitur, altero post illum loco positus, cultu ipso cum naturæ propinquitate comparato, tantum cognatis singulis alterius secundum parentes HONORIS tribuet, quantum subindicabit observata cum illis proximitas.

5 FACITO VERO EX ALIIS AMICUM, QUISQUIS SIT OPTIMUS.

Post alii sunto, virtus ut maxima, amici.

Post traditum de primo primæ cognationis honore præceptum, & de altero ejus etiam quæ primam sequitur; de FACIENDIS AMICIS ordine suo lex ponitur: qua jubet PROBISSIMUM quemque, qui nobis minime cognatus sit, in amicitiam

deli-

ἀνδραχημονεῖν ἢ μᾶλλον αὐτῇ, ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐπίπονον γίνηται, καὶ φιλοφρονητέον· καὶ μήτε ὑφεῖναι δυσπαραμυθήτους φειδωλοὺς γινομένους, ἀλλὰ πάντα πρὸς τὴν ἐκείνων χρείαν ἑτοίμως παρέχεσθαι γεγηθότας, καὶ ἡδομένους ἐπὶ τοῖς εἰς ἐκείνους πόνοις τε καὶ ἀναλώμασι. τὸ γὰρ εὐχαρίστως ταῦτα ποιεῖν, καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς διασώζει νόμον, καὶ τὸν τῆς φύσεως ἀποδίδωσιν ἔρανον. τοιαύτη μὲν ἡ ΓΟΝΕΩΝ ΤΙΜΗ. ἡ δὲ τῶν ΑΓΧΙΣΤΕΩΝ δευτέρα μετ' ἐκείνην τεταγμένη, πρὸς τὴν τῆς φύσεως ἐγγύτητα παραμετρήσει τὴν θεραπείαν, τοσοῦτον τῆς μετὰ ΓΟΝΕΑΣ ΤΙΜΗΣ ἑκάστῳ τῶν συγγενῶν νέμουσα, ὅσον ἂν ἡ πρὸς ἐκείνους ἐγγύτης ὑποφαίνῃ.

5 ΤΩΝ Δ' ΑΛΛΩΝ ΑΡΕΤΗ ΠΟΙΕΥ ΦΙΛΟΝ, ΟΣΤΙΣ ΑΡΙΣΤΟΣ.

Μετὰ τὴν πρώτην τιμὴν τῆς πρώτης συγγενείας, καὶ τὴν ἑπομένην ἐκείνῃ τὴν περὶ γονέας καὶ συγγενεῖς, ἀκολούθως ὁ ΦΙΛΟΠΟΙΟΣ παραδίδοται νόμος, τὸν ἔξω τοῦ γένους ΑΡΙΣΤΟΝ εἰς ΦΙΛΙΑΝ ἐκλέγεσθαι,

ἐκλέγεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς κοινωνίαν αὐτῷ συνάπτεσθαι καλοῦντα, ἵνα τὸν ΑΓΑΘΟΝ ἄνδρα, δι' ΑΓΑΘΗΝ αἰτίαν, ἔχοιμεν ΦΙΛΟΝ, καὶ μὴ κατ' ἄλλας χρείας αὐτὸν οἰκειώμεθα. ὡς ἐοικέναι τὸ παράγγελμα τοῦτο τῇ περὶ τῶν μετηλλαχότων τὸν βίον σπουδαίων ἀνδρῶν ὑποθήκῃ. ὡς γὰρ ἐκεῖ τοὺς ἐπιστήμονας μόνους ἀνθρώπους ἔλεγε δεῖν τιμᾶν, οὕτως ἐνταῦθα τοὺς ἀγαθοὺς φιλοποιεῖσθαι παραινεῖ μόνους, οὐδὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐκλογῆς, ἐπὶ δὲ γονέων καὶ συγγενῶν ἀρκούμενος τῇ φύσει. ἁπλῶς γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, συνεισάγει τὴν τιμήν· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων Η ΑΡΕΤΗ ΠΟΙΕΙ τίμιον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ βίου ἀπελθόντων. τὰ δὲ περὶ τούτων κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν ἐστὶ τίμια. ἐκεῖ μὲν θεοί, καὶ ἥρωες· ἐνταῦθα δὲ πατέρες, καὶ συγγενεῖς, ἐν θνητῇ φύσει τῆς ἀθανάτου συγγενείας ἡμῖν εἰκόνας προτείνοντες. τοιαύτη μὲν ἡ θήρα πρώτη, καὶ ἡ κτῆσις τοῦ ΦΙΛΟΥ. τίς δὲ ἡ τήρησις αὐτοῦ ἡ πρὸς κοινωνίαν τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν συντελοῦσα, καὶ τίς ἡ ἀπόθεσις, ἐὰν πρὸς τὸ χεῖρον μεταβαλλόμενος φαίνηται, καὶ μὴ πειθόμενος πρὸς τὸ βέλτιον ἀγούσαις συμβουλίαις, ἑξῆς λέγει.

deligere, & cum illo virtutum communicatione conjungi; ut probum virum causa non improba AMICUM habeamus, non autem propter alios usus atque necessitates familiarem. Quo fit, ut istud ei videatur præceptum simile, quod de præclaris hominibus vita functis traditur. Ut enim ibi viros sapientes solos esse honorandos dicebat: Sic & hoc loco eos tantum qui probi sint, in amicitiam esse deligendos admonet; permittens quidem in cæteris haberi delectum, in parentibus vero & consanguineis, naturæ satisfieri. Ex se enim persona patris, & fratris etiam, ad honoris exhibitionem compellit: cum cæteros virtus commendet; quemadmodum & in illis etiam qui vita decesserunt. At sunt quæ ista præcedunt natura honoranda. Sunt enim ibi quidem dii, & heroes: hic autem parentes, & cognati; à quibus in mortali natura sempiternæ cognationis imagines nobis suggeruntur. Sic igitur primum venari AMICOS, sic comparare adhortatur. Qua ratione autem eosdem servare oporteat, qui ad bonorum societatem nobis conferunt; & quomodo etiam deserere, si in deterius mutari, neque bonis consiliis obtemperare videantur, deinceps adjicit.

6 CEDAS VERBIS LENIBUS, ATQUE UTILIBUS FACTIS. 7 NEQUE ODERIS AMICUM TUUM PROPTER LEVE PECCATUM, 8 QUANTUM POSSIS. POTESTAS ENIM PROPE NECESSITATEM HABITAT.

Utilibus factis cedas, verbisque modestis.
Nec læsus parvo contemnas crimine amicum:
Quod potes. Est quoniam fato vicina potestas.

Disputat hoc loco qualiter se cum amicis gerere oporteat. Et primum quidem, debere nos ipsis sponte cedere, cum suadent quæ honesta sunt; & cum omnia quæ faciunt ad nostram utilitatem referunt. In hoc enim quod commune bonum est lex amicitiæ connectit, ut ad virtutis amplificationem ab ipsis adjuvemur, illique vicissim à nobis. Decet enim eos, qui tanquam commune iter bene vivendi conficiunt, quod alius alio melius præviderit, idipsum etiam in communem utilitatem conferre: nec solum bene monentibus amicis CEDERE LENITER; sed eodem animo illis etiam bonarum rerum communionem porrigere: neque unquam de pecuniis, aut gloria, aut re alia hujus generis fluxa & caduca, cum illis con-

6 ΠΡΑΕΣΙ Δ' ΕΙΚΕ ΛΟ-
ΓΟΙΣ, ΕΡΓΟΙΣΙ Τ' ΕΠΩ-
ΦΕΛΙΜΟΙΣΙ. 7 ΜΗΔ' ΕΧ-
ΘΑΙΡΕ ΦΙΛΟΝ ΣΟΝ Α-
ΜΑΡΤΑΔΟΣ ΕΙΝΕΚΑ
ΜΙΚΡΗΣ, 8 ΟΦΡΑ ΔΥ-
ΝΗ'· ΔΥΝΑΜΙΣ ΓΑΡ
ΑΝΑΓΚΗΣ ΕΓΓΥΘΙ
ΝΑΙΕΙ.

Πῶς δεῖ προσφέρεσθαι τοῖς φίλοις ἐνταῦθα διαλέγεται. καὶ πρῶτον μὲν, ὅπη τὰ καλὰ εἰσηγουμένοις αὐτοῖς, καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ προτρέπουσιν ὁποιῶν, ἑκόντας δεῖ πειθαρχεῖν. πρὸς γὰρ τοῦτο τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ὁ τῆς φιλίας συνάπτει νόμος, ὅπως ἡμεῖς γε ὠφελώμεθα παρ' ἐκείνων εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, καὶ παρ' ἡμῶν ἐκεῖνοι. ὡς γὰρ κοινὴν ὁδὸν τοῦ ἀρίστου βίου πορευομένους, ὅ, τι ἂν ἄλλος ἄλλου προΐδῃ μᾶλλον, τοῦτο καὶ εἰς κοινὸν ὄφελος κατατίθεσθαι δεῖ, ΠΡΑΩΣ μὲν ΕΙΚΟΝΤΑΣ τοῖς καλῶς ὑφηγουμένοις τῶν ΦΙΛΩΝ, πράως δὲ αὐτοῖς τῶν καλῶν τὴν κοινωνίαν προτείνοντας· περὶ δὲ χρημάτων, ἢ δόξης, ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐκ τῆς θνητῆς συστοιχίας μηδὲ πώποτε αὐτοῖς δια-

διαφερόμενοι· τοῦτο γὰρ ἦν ΑΜΑΡΤΑΔΟΣ ΕΙΝΕΚΑ ΜΙΚΡΗΣ εἰς ἀπέχθειαν καθίστασθαι τοῖς περὶ τὰ μέγιστα ἀγαθὰ φίλοις ἡμῖν ὑπάρξασιν. εἰς πάντα ἐν τοῖς φίλους ἀνεξόμεθα, ὡς ὑπὸ μεγίστης ἀνάγκης τῆς φιλικῆς διαθέσεως πιεζόμενοι, πλὴν ἑνός. εἰ γὰρ δὴ καὶ πρὸς τὸ χεῖρον ὑποφερομένοις αὐτοῖς ἀρξαμένῃ ἤδη μεταβαλλομένοις ἐκ τῆς πρὸς φιλοσοφίαν ῥᾳστώνης, εἰς ἑτέραν τινὰ τοῦ βίου πρόθεσιν ἐπακολουθήσομεν καὶ αὐτοὶ συνεκφερόμενοι τοῖς ἀποπίπτουσιν ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀρετὴν σκοποῦ· ἀλλὰ μάλιστα μὲν πάσῃ μηχανῇ πειρασόμεθα τὸν φίλον ἐπανορθώσασθαι· μὴ πείθοντες δὲ ἡσυχίαν ἄξομεν, οὔτε ἐχθρὸν ποιούμενοι, διὰ τὴν προϋπάρξασαν φιλίαν, οὔτε φίλον ἔτι, διὰ τὴν πρὸς τὸ χεῖρον μεταβολήν. ὥστε τούτου χάριν τὸν φίλον ποτὲ ἀποθησόμεθα, ὡς μηκέτι δυνάμενον ὑπὸ κοινωνὸν ἡμῖν ἀρετῆς, ἧς ἕνεκα καὶ τὴν ἀρχὴν φίλον αὐτὸν ἐποιησάμεθα. ἡ δὲ ἀπόθεσις φυλαττέτω τὸ μὴ εἰς ἔχθραν μεταπίπτειν. δεῖ γάρ, εἰ καὶ αὐτὸς τῆς φιλίας ἑαυτὸν ἀπεξένωσεν, ἡμᾶς γοῦν πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, ὅπως ἐπανακληθείη πρὸς τὸ δέον, ἐκδιαιτῶντας τὸ ἀπὸ φύσεως τοῦ φίλου, οὐχ ὑπερφρονοῦντας τὸ καταδεὲς αὐτοῦ τῆς γνώμης·

ὀδυρο-

contendere. Idipsum enim est PROPTER LEVE PECCATUM in ODIUM eorum incurrere, qui in rebus maximis atque honestis amici nobis sunt. Sunt igitur nobis in omnibus amicitiæ vinculo, tanquam maxima necessitudine constrictis, ferendi amici, præterquam in uno. Non enim illis cedemus, si ruant in deterius: nec sequemur etiam, si à sapientiæ studio ad aliud aliquod vitæ institutum, relicto virtutis scopo, transeant: sed totis viribus conabimur in vitam rectam reducere. quod si & id minime adsequemur, tum pacem amplexi, nec ad inimicitiam provocabimus, propter familiaritatem quæ præcessit; nec ad amicitiam adhuc, propterea quod ad illa quæ sunt deteriora defecerint. Est igitur ob id amicus à nobis aliquando rejiciendus; tanquam virtutis, cujus gratia nobis necessarius fieri cœperat, particeps amplius esse non queat. Caveat autem qui rejicit, ne eo ipso incurrat in odium. Decet enim nos, quamvis ab amicitia seipsum quis substraxerit, curare diligentissime ut ad id quod decet revocetur: non amici casu lætari, ejusque judicii inopiam despicere; sed

sed lugentes potius atque flentes ipsius vicem dolere, vocisque sublevare: omnia denique facere & moliri quibus ad salutem pœnitentia reducatur. Atque hæc quidem fuerint, non de pecuniis cum ipso, non de gloria contendere: non etiam cum injuria societate privare: non propriam denique ambitionem ejus miseriam ducere. Quoniam autem ad amicos optime tuendos, justaque ratione deferendos, & ad revocandos etiam cum illos pœnitet, plurimum confert si injurias facile toleremus; sique de re nulla cum amicis vel agamus anxie, vel exacte nimis ad calculos aliqua revocemus, sed quantum ipsa ferre potest animi patientia: ideo QUANTUM POTES, adjicit. Ne quis deinde POTESTATEM voluntatis ratione metiretur, sed naturæ viribus, quantum NECESSITAS accedens postulat; VIRES JUXTA NECESSITATEM HABITARE addidit. Majora enim quam arbitratur, NECESSITATE præstare quisque deprehenditur. Sunt igitur tantopere ferendi amici, quantum nos docet posse NECESSITAS: & quod repente tolerari non posse videbatur, amicitiæ NECESSITATE tolerabile reddendum.

Non

ἀλλ' ἐρρωμένως ἢ μᾶλλον, καὶ θρηνοῦντας * τοῦ * γρ. τὸ ὑπεραλγεῖν αὐτοῦ, καὶ ὑπεροπτέον χρή· καὶ πάντα πειρᾶσθαι ποιεῖν τὰ πρὸς τὴν ἐκ μεταμελείας εἰς σωτηρίαν αὐτὸν ἐπανάγοντα. ταῦτα δέ ἐστι, πρῶτον ἀεὶ χρημάτων, ἢ δόξης αὐτῷ μὴ διαφέρεσθαι, καὶ τὸ, μὴ ἐφ' ὕβρει τῆς κοινωνίας αὐτὴν ἀποστερεῖν, μηδὲ φιλοτιμίαν τὴν * ἑαυτοῦ δυστυχίαν * οἰκείαν ἡγεῖσθαι. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρὸς τὴν ἀρίστην τῶν φίλων αἵρεσιν, καὶ τὴν εὔλογον ἀπόδοσιν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ μεταμελείας αὐτῶν ἐπανάκλησιν, πλεῖστα συμβάλλεται τὸ ἡμέτερον ἀνεξίκακον, καὶ ἀεὶ μηδενὸς πρὸς τοὺς φίλους μικρολογούμενον, μηδὲ ἐξεταστικὸν πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε ὑπομονητικόν· διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν ΟΦΡΑ ΔΥΝΗ. εἶτα, ἵνα μὴ τὴν ΔΥΝΑΜΙΝ τῷ τῆς προαιρέσεως μέτρῳ κανονίσῃ τις, ἀλλ' αὐτῷ τῆς φύσεως φορητῷ, ὅσον ἡ ΑΝΑΓΚΗ προστεθεῖσα ἐξελέγχει· ἐπήγαγε, ΔΥΝΑΜΙΣ ΓΑΡ ΑΝΑΓΚΗΣ ΕΓΓΥΘΙ ΝΑΙΕΙ. ἕκαστος γὰρ ὧν οἴεται ΔΥΝΑΣΘΑΙ πλέον ΔΥΝΑΜΕΝΟΣ ὑπὸ τῆς ΑΝΑΓΚΗΣ ἐλέγχεται. τοσοῦτον οὖν προθυμεῖσθαι χρὴ τῶν φίλων ἀνέχεσθαι, ὅσον ἡ ἀνάγκη δείκνυσιν ἡμᾶς ΔΥΝΑΜΕΝΟΥΣ· καὶ τό γε ἐξαίφνης ἀφόρητον φανὲν, τῇ τῆς φιλίας ἀνάγκῃ φορητὸν ποιεῖν.

μὴ γὰρ δὴ πάντα τὰ πρὸς βίαν ἐπιτελούμενα μό-
να οἰώμεθα προσήκειν γενναίως ὑπομένειν,
ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς φυλακὴν τῶν ΦΙΛΩΝ, καὶ
ἀνάλωτον συντείνοντα, μείζονος ὑπομονῆς
ἄξια δεῖ τίθεσθαι, ὡς τῆς θείας ΑΝΑΓΚΗΣ
ἐπιτάγματα. δυνατώτερα γὰρ παρὰ τοῖς εὖ
φρονοῦσιν ἡ τοῦ νοῦ ΑΝΑΓΚΗ, τῆς ἔξωθεν
βίας. εἴτε οὖν πρὸς τὴν ἐκ περιστάσεως Α-
ΝΑΓΚΗΝ ἀποβλέποις, εἴτε πρὸς τὸ ἑκούσιον, τὸ
ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων συμπεπληρωμένον,
καὶ ἐκ τῶν θείων νόμων καθήκουσαν, ἐξευρήσεις
τὸ ἐνυπάρχον σοι τῆς ΔΥΝΑΜΕΩΣ μέτρον,
ὃ νῦν ὁ λόγος εἰσηγεῖται δεῖν τοῖς ΦΙΛΟΙΣ
εἰσφέρειν, ἐν τῷ προστάττειν μὴ προχείρως
αὐτοῖς εἰς ἀπέχθειαν καθίστασθαι, ΑΜΑΡ-
ΤΑΔΟΣ ΕΙΝΕΚΑ ΜΙΚΡΗΣ· τὰ ἔξω τῆς
ψυχῆς πάντα μικρὰ τιθέμενος, καὶ ἀπαγ-
ορεύων μὴ φειδοῖ τούτων τὸν ΦΙΛΟΝ ΕΧ-
ΘΡΟΝ ποιεῖν· ἀδιαφορία γὰρ μᾶλλον τῇ π-
εὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὸν ἀποπεσόντα ΦΙΛΟΝ
ἀνακαλεῖσθαι, καὶ πανταχοῦ τοῦτο ἑαυτοῖς συντι-
θέναι, ὅτι ὅσον ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ τοὺς ὄντας ΦΙ-
ΛΟΥΣ ἐτηρήσαμεν, καὶ τοὺς πρὸς τὸ χεῖρον
ὑπενεχθέντας ἀνεκτησάμεθα, καὶ οὔτε τῶν ἀρ-
χὴν εἰς ΕΧΘΡΑΝ τινὰ κατέστημεν,
οὔτε παρ᾽ ἑαυτοῦ γενόμενον ΕΧΘΡΟΝ

τοῖς

Non enim profecto solum quæ vi cogimur, forti animo ferri debere arbitramur: sed ea etiam quæ ad conservandos atque revocandos amicos conferunt, majore patientia digna esse debemus existimare, tanquam divinæ NECESSITATIS mandata. Est vero potentior apud eos, qui recte sapiunt, mentis NECESSITAS, quam quæ foris accedit. Sive igitur ad eam te convertas, quam pariunt negotiorum circumstantiæ, sive ad eam etiam quæ libera, disciplinæque terminis contenta, divinis legibus congrua est: inveneris sane quod in te est POTESTATIS ratione mensurari, quam nunc versus amicis exhiberi postulat, dum LEVIORIS PECCATI OCCASIONE in eorum odium incurrere prohibet, omnia quæ extra animum sunt parvi faciens, & vetans, ne istorum cupiditate ex amico inimicum faciamus: sed uti potius rebus ejusmodi contemptis, amicum revocemus, si defecerit: & nobis ubique ipsi conscii simus, nullis eorum quæ poteramus prætermissis, non eos solum qui amici erant, conservasse, sed recuperasse etiam, qui se ad deteriora subtraxerunt; nullius denique odii principium dedisse, nec ei à quo primum orta sit injuria,

parem reposuisse. hæc enim subindicat amicitiæ divina lex, maximæ profectò virtutis, & quæ cæteras, tanquam perfectissima, supereminet. Est enim virtutum limes ultimus amicitia; principium verò pietas. Est etiam nobis & pietatis ratio, semen bonorum omnium; Amicitiæ verò habitus, perfectissimus virtutum fructus. Quemadmodum igitur justitiæ nobis est habenda ratio, non apud eos tantum qui juste nobiscum se gerunt, sed qui damnum etiam conantur inferre, ne injuriam referendo, in eandem vitii pravitatem deveniamus: sic decet etiam amicitiam retinere, id est, humanitatem erga omnes qui ejusdem nobiscum generis communione utuntur, colere. Optime autem & convenienter amicitiæ ordo servabitur, si bonos, tanquam qui hominis perfectionem retinuerint, & propter naturam etiam, animique significationem, omnino amplectamur: malos autem amemus propter naturam solum, tanquam qui ab animo ad amicitiæ susceptionem aberrant. Unde fit etiam, ut recte dicatur virum bonum odisse neminem, solumque sibi amicum exsistere. Cum enim bonum diligit, non eum qui malus sit putat inimicum. Sin autem virtute præditum quærit ad societatem, ex omnibus eum deligit qui probus sit; atque in amicitiæ legibus

Deum

τοῖς ἴσοις ὑπομνησόμεθα. πάντα γὰρ ὁ τῆς ΦΙΛΙΑΣ ἀναγορεύει θεσμὸς μεγίστης οὔσης ἀρετῶν, καὶ τῆς ἀγάπης, ὡς * τελειότητος ἐπιφαινομένης. πέρας μὲν γὰρ τῶν ἀρετῶν ἡ ΦΙΛΙΑ· ἀρχὴ δὲ εὐσέβεια. καὶ ἔστιν ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος σπέρμα τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἡμῖν· ἡ δὲ τῆς φιλίας ἕξις ὁ τελειότατος τῶν ἀρετῶν καρπός. ὥσπερ οὖν δικαιοσύνης ποιεῖσθαι δεῖ λόγον, οὐ μόνον πρὸς τοὺς δικαίως ἡμῖν προσφερομένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐγχειροῦντας, ἵνα μὴ τῷ ἀνταδικεῖν εἰς τὴν ἴσην κακίαν αὐτοῖς ἔλθωμεν· οὕτω καὶ τῆς ΦΙΛΙΑΣ ἀντέχεσθαι δεῖ, τουτέστι τῆς φιλανθρωπίας πρὸς ἅπαντας, οἳ τοῦ γένους ἡμῖν κοινωνοῦσιν. ἐν τάξει δὲ τῇ πρεπούσῃ τὰ τῆς ΦΙΛΙΑΣ μέτρα ποιησόμεθα, τοὺς μὲν ἀγαθούς, ὡς ἀποσώζοντας τὴν τοῦ ἀνθρώπου τελειότητα, καὶ διὰ τὴν φύσιν, καὶ τὴν γνώμην, παντοίως ἀσπαζόμενοι· τοὺς δὲ φαύλους, ὡς μηδὲν ἀπὸ γνώμης εἰς αἵρεσιν ΦΙΛΙΑΣ ὑπέχοντας, διὰ δὲ μόνην τὴν κοινὴν φύσιν ἀγαπῶντες. Διὸ καὶ λέγεται ὀρθῶς, ὡς οὐδεὶς ΕΧΘΡΟΣ τῷ σπουδαίῳ· καὶ μόνος ὁ ἀγαθὸς αὐτῷ ΦΙΛΟΣ. εἰ μὲν γὰρ τὸν * ἄνθρωπον ΦΙΛΕΙ, οὐδὲ τὸν κακὸν ΕΧΘΡΟΝ τίθεται· εἰ δὲ τὸν ἀρετῇ κεκοσμημένον ζητεῖ πρὸς κοινωνίαν, τὸν ἀγαθὸν ἐκ πάντων ἐκλέγεται, μιμούμενος καὶ ἐν τοῖς τῆς ΦΙΛΙΑΣ

* γρ. τελειοτάτης.

* γρ. ἀγαθὸν

μέ-

μέτροις τῶν θεῶν. ὡς μισεῖν μὲν οὐδένα ἀνθρώπων, τὸν δὲ ἀγαθὸν διαφερόντως ἀσπάζεσθαι. τὸ γὰρ τῆς φιλανθρωπίας ἀγαθὸν κοινῷ τῷ γένει προτείνων, τῆς σπουδαιοτάτης αἱρέσεως ἐπαξιοῖ· τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς ἑαυτὸν ἀνάγων, τοὺς δὲ τῆς ἀρετῆς φυγάδας, τοῖς τῆς δίκης νόμοις πρὸς τὸ δέον ἀποδιδούς. τοῦτο γὰρ ἑκατέροις σύμμετρόν τε καὶ ὠφέλιμον. ὥστε καὶ ἡμᾶς προσῆκον τὴν φιλίαν τηρεῖν πρὸς πάντας ἀνθρώπους μετὰ τῆς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀπονεμήσεως. καὶ γὰρ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην πρὸς ἅπαντας ἕξομεν, καὶ οὐ πρὸς μόνους τοὺς δικαίους καὶ σώφρονας· οὐδὲ ἀγαθοὶ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς ἐσόμεθα, κακοὶ δὲ τοῖς κακοῖς. οὐ γὰρ ῥᾳδίως συμμεταβαλλόμενοι τοῖς προστυγχάνουσιν, οὐδὲν οἰκεῖον ἕξομεν ἀγαθὸν, ὃ διὰ παντὸς, καὶ πρὸς πάντας τηρήσομεν. εἰ δὲ ἕξιν τὴν ἀρετὴν κεκτήμεθα, οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν βουλομένων ταύτης ἡμᾶς ἀποστῆσαι· οὐδὲ τοῖς ἐντυγχάνουσι ταῖς διαθέσεσι συναλλοιωθησόμεθα τὸ μόνιμον τῆς ἀρετῆς ἐντυχόντες. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας δεῖ φυλάττειν, * φιλανθρωπίας, ὡς ἔφαμεν, μεγίστης οὔσης ἀρετῆς· φιλανθρωπίας δὲ κοινῆς μὲν πρὸς ἅπαντας, ἰδίως δὲ πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς θεωρουμένης, ὅτι καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας

* γρ. φιλίας.

ὄνομα

Deum ipsum imitatur; qui nullum quidem solet odisse, sed eum maxime qui bonus sit amplecti atque diligere. Amoris enim commoda universo mortalium generi proponens, parte sua quemlibet dignum existimat: eosque qui probi sunt, ad se evocat; virtutis autem desertores atque profugos, justitiæ legibus ad id quod rectum est dirigit atque ducit. Est enim id utrisq; congruum atque utile. Sic etiam fuerit operæpretium amicitiam cum omnibus, adhibita singulorum dignitatis observatione, colere. Conveniat siquidem temperantem & justum apud omnes exsistere, non apud justos & temperantes solum; ut neque bonos cum bonis, & improbos cum improbis. Ita enim facile cum iis quæ solent accidere, mutationi obnoxii, nihil boni amplius possidebimus, quo semper & apud omnes utamur. Quod si virtutis habitum nobis ipsi comparavimus, non est in alicujus voluntate positum, ut ab eo nos removeat; neque ut virtutis firmamentum adepti, dispositiones certas cum quibuslibet commutemus. Quod quidem cum in aliis virtutibus fieri soleat, tum vero in amicitia præcipue observandum est: quam supra, virtutem esse maximam diximus. Est vero amicitiæ studium communiter quidem in omnes, sed præcipue erga bonos ideo colendum, quod eidem humanitatis

nomen præcipue inserviat. Sed de istis hactenus: ad ea quæ sequuntur deinceps pergamus.

9 ILLA QUIDEM SIC HABETO, SED HIS ETIAM DOMINARI ASSUESCE: 10 INPRIMIS VENTRI, ATQUE SOMNO; DEINDE LIBIDINI; 11 ATQUE IRAE.

Illa quidem teneas: sed & hæc compescere disce:
Inprimis ventrem, somnum, veneremque; deinde Iram.—

Coercere oportet ista omnia, & regere, ne rationem interturbent. Age igitur, perturbationes omnes rectis institutis in ordinem cogamus, atque frænemus; quando harum etiam partes aliæ aliis vicissim vitia subministrant. Verbi gratia; Qui multo cibo refertus est VENTER, SOMNUM etiam multum inducit. Utraque autem seminis copiam: quæ ad res Venereas immoderate & ipsa excitant; animique partem, quæ in appetendo posita est, ad intemperantiam provocant. hæc autem IRAE rursum addita nullum non certamen suscipit: partim quidem cibum & potum sectando; partim vero scortorũ nomine depugnãdo, & alias etiã aliquãdo voluptates pertinaciter venando, atq; amplectendo. ISTIS igitur DOMINARI ASSUESCE,

ducto

ὄνομα αὐτῇ μᾶλλον ἐπιπρέπει. ταῦτα δὲ περὶ τούτων· ἐπὶ δὲ τὴν ἑξῆς προΐωμεν.

9 ΤΑΥΤΑ ΜΕΝ ΟΥΤΩΣ ΙΣΘΙ, ΚΡΑΤΕΙΝ Δ' ΕΙΘΙΖΕΟ ΤΩΝΔΕ· 10 ΓΑΣΤΡΟΣ ΜΕΝ ΠΡΩΤΙΣΤΑ, ΚΑΙ ΥΠΝΟΥ, ΛΑΓΝΕΙΗΣ ΤΕ, 11 ΚΑΙ ΘΥΜΟΥ.

Συστέλλειν δεῖ ταῦτα πάντα, καὶ πατεῖν, ἵνα μὴ παρενοχλῇ τὸν λογισμόν. φέρε οὖν, ἀλογίαν ὅλην ἐν τάξει χαλινώσωμεν ὀρθαῖς παιδαγωγίαις· ἐπειδὴ καὶ τὰ ταύτης μέρη χορηγά τῆς κακίας ἀλλήλοις ἀφορμῆς. οἷον, ΓΑΣΤΗΡ ἄγαν πληρουμένη ΥΠΝΟΝ πολὺν ἐπάγεται. ἀμφότερα δὲ ἀφθονίαν παρέχεται σπέρματος, ἥτις ἀμέτρως ἐγείρει πρὸς ἀφροδίσια, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἀκόλαστον ἐποξύνει. τούτῳ δὲ τὸ θυμικὸν συμπαραφερόμενον διὰ πάσης ἔσται μάχης, νῦν μὲν σιτία καὶ ποτὰ ἐκδιῶκον, νῦν δὲ περὶ ἑταίρας μαχόμενον, καὶ ἄλλοτε ἄλλας ἡδονὰς φιλονεικεῖν κτήσασθαι. ΚΡΑΤΕΙΝ οὖν ΕΘΙΖΟΥ ΤΟΥΤΩΝ,

ἀπὸ

ἀπὸ τῆς ΓΑΣΤΡΟΣ πρώτης ἀρξάμενος, ἵνα τοῦ τε λόγου κατέχοντος γίνηται τὰ ἄλογα τῆς ψυχῆς εἴδη· καὶ αὐτὸς ἐπὶ σαυτοῦ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν περὶ γονέας τιμὴν, καὶ πάντα ἃ μικρῷ πρόσθεν παρῄνεσεν ὁ λόγος, ἀπαραβάτως φυλάξαι δυνηθῇς. Αἱ δυνάμεις γὰρ τῆς ψυχῆς παρατηρήσεως ταυτὶ τὰ ἑπόμενα. ἐπεὶ ἀναιρεθείη ἂν πάντα ἐκεῖνα, μὴ ἐπιστομίζοντος τοῦ λογισμοῦ τὰς παθητικὰς δυνάμεις. ἢ γὰρ ΘΥΜΟΣ ἐξετάραξε κατὰ γονέων, ἢ ἐπιθυμία πρὸς ἀπείθειαν αὐτοὺς ὥπλισε. καὶ πάλιν, ἢ θυμὸς πρὸς βλασφημίαν ἤγειρεν, ἢ ἐπιθυμία χρημάτων πρὸς ἐπιορκίαν. καὶ ὅλως τὰ κακὰ διὰ ταύτας προστίθεται τὰς δυνάμεις, μὴ τῆς λογικῆς οὔσης πρὸς τὸ δέον αὐτὰς ἀποκλινούσης. ἐν τούτοις ἀσέβειαι παντοῖαι, καὶ πόλεμοι συγγενικοί, καὶ φίλων προδοσίαι, καὶ πάντα τὰ παρανομίας

* γρ' τινα — ας τοῖς ἀθλίως καὶ βοσκὴν ἀναπράττεσθαι * τινες.

* ἀν. τολμῶσι. — Μανθάνω μὲν οἷα * μέλλω δρᾶν κακά.

Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

* γρ'' ἄλλον δέ, ἢ τ' αὐτοῦ — * ἄλλοις δέ, ἢ τοῦ αὐτοῦ, ἄγετε βοᾶν,

—Μανθάνω μὲν οἷα μέλλω δρᾶν κακά.

Ἐπιθυμία δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

* γρ' δοκεῖ — καὶ εὖ μὲν μοι * δοκεῖς λέγειν,

—Πείθειν δὲ τὸ τῶν πολλῶν πάθος;

Οὐ πάνυ πείθομαι. ——

Τὸ

ducto statim A VENTRE PRINCIPIO, ut quæ ratione carent animæ partes ipsam sequantur; itaque etiam pietatem in te, & honorem ergâ parentes, cæteraque omnia ad quæ prius hortatus est, tueri semper atque servare valeas. Possunt enim quæ prius dicta sunt observari, si fiant quæ sequuntur. Fuerint namque violata illa omnia, nisi quæ perturbationibus obnoxiæ sunt facultates rationi obtemperent. Aut enim ira in parentes commovebit, aut armabit cupiditas adversus eorum consilia. Et rursum aut ira ad blasphemiam provocabit, aut pecuniarum cupiditas ad perjurium. Nulla non denique, ut semel dicam, ab illis facultatibus mala oriuntur, si minus ad id quod decet à ratione dirigantur. Inde cujuslibet generis impietas. Inde bella inter consanguineos. Inde amicorum proditiones, cæteraque flagitiorum genera, quibus fit, ut exclamare cogatur ille;

——Non me latent quæ conor ego nunc mala:
Sed ira major est consilio mihi.

Et alios etiam, aut eadem alias;

——Non me latent quæ conor ego nunc mala:
Sed mente fortior cupiditas mihi.

Nec absurde sane mihi videtur dicere;

——Laboro valde communi malo.
Haud ferme suadeor.——

Quod

Quod enim rationis particeps genus est, cum bene se ad honestarum rerum perceptionem natura habeat, facile reminiscitur, & ad rectæ rationis disciplinam nullo negotio excitatur; nisi perturbationum vi, tanquam laminis quibusdam plumbeis, ad vitia deorsum rapiatur. Oportet igitur & nos etiam nosse quæ decent, ipsasque rationis expertes facultates (quantum possumus) ita regere, atque moderari, ut rationi, quæ in nobis est, obtemperent. quibus in ordinem ita coactis, tum demum poterit ipsa ratio, nulla unquam facta distractione, prima præcepta, de quibus antea intelligit, cùm, ILLA QUIDEM SIC TENEAS, dixit, observare. De cæteris autem, quæ sequuntur, illa usurpavit, quibus DOMINARI ASSUESCENDUM subjunxit; ut quod est ratione præditum, disciplina atque scientia regi debere significaret; quod autem ea destituitur, assuetudine & formatione quadam corporea indigere: qua ratione quæ bruta dicuntur, ab hominibus agi consuetudine tantum videmus. VENTER igitur qui moderata appetere CONSUEVERIT, non cæteras tantum corporis cupiditates præbebit præstantiores, sed IRAM etiam faciet remissiorem; ut de his placide, quæ justa sunt, consilium ineamus, neque perturbationibus internis exagitemur: unde & nosse ipsi quid vere simus, & revereri quod noverimus, discamus.

Nascitur

Τὸ γὰρ λογικὸν γένος πρὸς τὴν τῶν καλῶν αἴσθησιν εὐφυῶς διακείμενον, ἐξαναμιμνήσκονται καὶ εὐάγωγον πρὸς τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου διδασκαλίαν, ὅταν μὴ ταῖς παθητικαῖς ὁλκαῖς ὥσπερ τινὶ μολυβδίδι, ὑποφέρηται πρὸς κακίαν. Δεῖ οὖν καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς εἰδέναι τὰ δέοντα, καὶ τὰς ἀλόγους δυνάμεις ἐθίζειν, ὅσον οἷόν τε, καὶ αὐτὰς τῷ ἐν ἡμῖν λόγῳ συνέπεσθαι. οὕτω δὲ ταχθέντων τῶν παθῶν, ἱκανὸς ὁ λογισμὸς γένοιτο ἂν ἀδιαπτώτως φυλάξαι τὰ πρῶτα παραγγέλματα, περὶ ὧν εἴρηται, ΤΑΥΤΑ ΜΕΝ ΟΥΤΩΣ ΙΣΘΙ. περὶ δὲ τῶν ἑξῆς, ΕΘΙΖΟΥ ΚΡΑΤΕΙΝ εἶπεν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι τὸ μὲν λογικὸν διδασκαλίᾳ καὶ ἐπιστήμῃ τάττεται· τὸ δὲ ἄλογον ἐθισμοῖς καὶ πλάσεσι τρόπον τινὰ * σωματικῶς. οὕτω δὲ καὶ τῶν ζώων τὰ ἄλογα μόνῳ ἔθει ἄγεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἐθισθεῖσα οὖν ΓΑΣΤΗΡ ζητεῖν μέτρα, τάς τε ἄλλας ἐπιθυμίας τοῦ σώματος κοσμιωτέρας παρέχεται, καὶ τὸν ΘΥΜΟΝ ἐμμελέστερον, ἵν᾽ ἐφ᾽ ἡσυχίας τὰ περὶ τῶν δεόντων βουλευώμεθα, μὴ σφόδρα ὑπὸ τῶν συνοικούντων παθῶν ἐλαυνόμενοι. ὅθεν καὶ τὸ ἑαυτοὺς γνῶναι ὃ ἐσμὲν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὸ αἰδεῖσθαι οὓς ἔγνωμεν, διδασκόμεθα.

* γρ. σωματικοῖς

ὅτι

ἐπὶ δὲ τῆς γνώσεως ταύτης, καὶ τῆς συνειδήσεως αὐτῇ αἰδοῦς, ἡ τῶν αἰσχρῶν φυγὴ παραγίνεται. τὰ γὰρ κακὰ αἰσχρὰ λέγονται, ὡς ἀπρεπῆ, καὶ ἀνάξια δρᾶσθαι ὑπὸ λογικῆς οὐσίας. περὶ ὧν τὰ ἑξῆς ἔπη λέγει.

11—ΠΡΗΞΕΙΣ Δ' ΑΙΣΧΡΟΝ ΠΟΤΕ, ΜΗΤΕ ΜΕΤ' ΑΛΛΟΥ, 12 ΜΗΤ' ΙΔΙΗ. ΠΑΝΤΩΝ ΔΕ ΜΑΛΙΣΤ' ΑΙΣΧΥΝΕΟ ΣΑΥΤΟΝ.

Ἢ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς ΠΡΑΤΤΟΝΤΕΣ τι ΑΙΣΧΡΟΝ, ἀδιάφορον αὐτὸ ἡγούμεθα, ὃ μετ' ἄλλου οὐκ ἂν ἘΠΡΑΞΑΜΕΝ ποτὲ, τὸν κοινωνὸν τῆς ΠΡΑΞΕΩΣ ΑΙΣΧΥΝΟΜΕΝΟΙ· ἢ ἀνάπαλιν, συμπαραφερόμενοί ποτε ΠΡΑΤΤΟΜΕΝ ἃ μὴ ποτ' ἂν καθ' ἑαυτοὺς ἐδράσαμεν, τῇ κοινωνίᾳ τῶν συμπραττόντων εἰς παρρησίαν τοῦ ἔργου προκαλούμενοι. Διὰ τοῦτο προκαθεῖλεν ἑκατέραν ὁδὸν τῆς εἰς τὸ ΑΙΣΧΡΟΝ καὶ τὸ κακὸν προσεκβάσεως. εἰ γὰρ τὸ ΑΙΣΧΡΟΝ τῇ ἀληθείᾳ φευκτὸν, * οὐχ ἅπαντες διὰ περίστασιν αἱρετὸν γένοιτο. Διὸ συνάψας εἶπε, ΜΗΤΕ ΜΕΤ' ΑΛΛΟΥ, ΜΗΤ' ΙΔΙΗ· ἵνα

* γρ. οὐκ ἄν ποτε.

Nascitur vero ex cognitione hujusmodi, atque pudore qui ad eundem accedit, fuga turpium. Turpia enim quæ mala sunt nominantur; tanquam indecora & indigna quæ fiant ab homine: de quibus versus qui sequuntur adjicit.

11 COMMITTE VERO NIHIL TURPE UNQUAM, NEQUE ALIO PRÆSENTE, 12 NEQUE PRIVATIM: SED OMNIUM MAXIME TUI TE PUDEAT.

Nec quidquam sociis aut testibus, aut te
Solo turpe geras. Summus pudor ipse tibi sis.

Aut enim, cùm TURPE aliquid SOLI FACIMUS, indifferens illud arbitramur, quod CUM ALIO nunquam FECISSEMUS, communicationis PUDORE deterriti: Aut contra, nonnulla ipsi præsentibus aliis FACIMUS, à quibus omnino abstineremus, si sociorum communione non invitaremur. Quo fit, ut utramque viam ad id quod TURPE & malum est, statim amputarit. Si enim quod turpe est re vera fugiendum est; nunquam certe circumstantiis assequetur ut eligatur. Quo fit, ut conjunctim dixerit, NEQUE CUM ALIO, NEQUE PRIVATIM: ut

tit nec te ad id quod minime honestum e
invitaret solitudo; nec peccati defens
nem præberet societas. Causam dein
subjungens, quæ sola à patrando scele
avocet, addit, cum OMNIUM VEL
MAXIME TUI TE PUDEAT; ait. S
enim TUI PUDORE affici consuev
ris, habebis ubique tui custodem, cuju
TE PUDEAT, valde commodum,
quem effugere non possis. Multi siqu
dem SOLI, semotis amicis, aut fam
liaribus, ea admiserunt, quæ illis præse
tibus antea facere erubuerant. Nullum
igitur testem habuerunt? Deum omitt
(abest enim longius iste à vitiorum cons
entia.) annon seipsos habuerunt, & co
scientiæ testimonium? Habuerunt sa
quidem; sed habere se ignorarunt, du
cupiditatibus distinerentur. Qui autem
ejusmodi sunt, quod in se habent ratio
probro afficiunt, & mancipio vilius redd
Te ergo tui curatorem familiarissimu
adhibe: atque ad illum conversus vitio
rum aversionem exordire. Sui namq
PUDOR fugam cuique rerum TURPI
UM, & à ratione alienarum, parit nece
sario. Verum quo pacto, qui ita vitia od
rit, virtuti se adjungat, afferentem audi
mus.

13 COLE DEINDE JUSTITI-
AM FACTIS, ATQUE VERBIS:

14 NEQUI

ἵνα μήτε μόνωσις ἐπιτρέψῃ σε πρὸς τὸ μὴ πρέπον, μήτε κοινωνία εὐαπολόγητόν σοι ποιήσῃ τὴν ἁμαρτίαν. εἶτ' ἐπήγαγε τὴν αἰτίαν τὴν μόνην τῶν κακῶν ἀποτρέπουσαν, ΠΑΝΤΩΝ ΔΕ ΜΑΛΙΣΤ' ΑΙΣΧΥΝΕΟ ΣΑΥΤΟΝ. ἐὰν γὰρ ἐθισθῇς σεαυτὸν ΑΙΣΧΥΝΕΣΘΑΙ, ἕξεις πανταχοῦ, ὃν αἰδεσθήσῃ, οἰκειότατον φύλακα, καὶ ἀναπόδραστον. ἐπεὶ πολλοὶ μονωθέντες φίλων, ἢ οἰκετῶν, ἔδρασαν ταῦτα, ἃ πρότερον δι' ἐκείνους ποιῆσαι ΗΣΧΥΝΑΝΤΟ. ἆρ' οὖν οὐδένα εἶχον σιωπῶντα; ἐῶ θεόν· (πορρωτέρω γὰρ οὗτοι τῆς τῶν κακῶν συνειδήσεως) ἀλλὰ ἑαυτοὺς οὐκ εἶχον καὶ τὸ τοῦ συνειδότος κριτήριον; εἶχον μὲν οὖν· ἀλλ' ἠγνόουν ὅτι εἶχον, τοῖς πάθεσι καταπεινόμενοι. οἱ δὲ τοιοῦτοι τὸ ἑαυτοῖς λογικὸν, ἄτιμον, καὶ ἀνδραπόδου φαυλότερον ἔθεντο. οἰκειότατον οὖν ἐπίτροπον ἔχε σεαυτόν· καὶ πρὸς τοῦτον ἐπιστρέφων κατάρχου τῆς ἀποστροφῆς τῶν κακῶν. ἡ γὰρ ἑαυτοῦ αἰδὼς, ἑκάστου φυγὴ τῶν ΑΙΣΧΡΩΝ, καὶ ἀναξίων τῆς λογικῆς οὐσίας ἐξ ἀνάγκης γίνεται. ὁ δὲ οὕτως ἀπαξιῶν τὰ κακὰ, πῶς πρὸς ἀρετὴν οἰκειοῦται, ἐπάγει.

13 ΕΙΤΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ ΑΣΚΕΙΝ ΕΡΓΩ ΤΕ, ΛΟΓΩ ΤΕ.

14 ΜΗΔ' ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ΣΑΥΤΟΝ ΕΧΕΙΝ ΠΕΡΙ ΜΗΔΕΝ ΕΘΙΖΕ.
15 ΑΛΛΑ ΓΝΩΘΙ ΜΕΝ ΩΣ ΘΑΝΕΕΙΝ ΠΕΠΡΩΤΑΙ ΑΠΑΣΙ·
16 ΧΡΗΜΑΤΑ Δ' ΑΛΛΟΤΕ ΜΕΝ ΚΤΑΣΘΑΙ ΦΙΛΕΙ, ΑΛΛΟΤ' ΟΛΕΣΘΑΙ.

Ὁ ἑαυτὸν αἰσχυνόμενος, φύλαξ ἑαυτοῦ γίνεται μηδαμοῦ κακίᾳ περιπεσεῖν. κακίας δὲ εἴδη πλείονα. κατὰ μὲν τὸ λογικὸν, ἀφροσύνη· κατὰ δὲ τὸ θυμικὸν, ἡ δειλία· κατὰ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν, φιληδονία, καὶ φιλοχρηματία· κατὰ δὲ πάσας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις, ἀδικία. τετράδος οὖν ἀρετῶν ἐδέησεν ἡμῖν πρὸς τὴν τῶν τοιούτων κακῶν ἀποτροπήν· φρονήσεως μὲν περὶ τὸ λογιζόμενον· ἀνδρίας δὲ περὶ τὸ θυμούμενον· σωφροσύνης δὲ περὶ τὸ ἐπιθυμητικόν· ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ δὲ πρὸ πασῶν ὁμοῦ δυνάμεων, τελειοτάτης οὔσης, καὶ διὰ πασῶν ἀρετῶν περιεκτικῆς τῶν ἄλλων, ὡς οἰκείων μερῶν. διὸ καὶ ταύτης πρώτης ἐμνημόνευσεν ὁ λόγος· εἶτα φρονήσεως, καὶ ἐφεξῆς τῶν ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἐπιγινομένων ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων, καὶ εἰς τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁλο-

14 NEQUE ASSUESCAS ULLA IN RE TE SINE RATIONE GERERE: 15 SED NORIS FATUM ESSE MORI OMNIBUS: 16 FORTUNAS AUTEM SOLERE ALIAS QUIDEM POSSIDERI, ALIAS AUTEM PERIRE.

Jura colas non ore tenus, sed rebus & ipsis.
Nec pravis mentem suescas rationibus uti:
Sed mortem fato subituros noveris omnes:
Divitias quandoq; dari, quandoq; perire.

Qui sui pudore afficitur, cavet idem ne usquam in vitium prolabatur. Exsistunt autem vitiorum genera permulta. In eo quidem quod rationis est capax, imprudentia: in quo autem excitatur animus, timiditas: in quo vero appetit, voluptatis & divitiarum studium: in omnibus denique facultatibus simul, injustitia. Quo fit, ut quatuor virtutum generibus ad ejusmodi malorum fugam opus fuisse videatur, prudentia quidem, in eo quod ratione utitur: fortitudine autem, in quo versatur animi motus: continentia vero, in quo vis appetens: JUSTITIA denique, in quo simul habentur facultates omnes, tanquam perfectissima, cæterasque virtutes, uti partes proprias, in se continens: unde contigit, ut ejus primum versus meminerit; deinde prudentiæ, & optimorum deinceps conatuum, qui sumpto à prudentia impulsionis principio, in JUSTITIAM quoq;

 abso-

absolutam atque perfectam desinunt. Qui enim recta ratiocinatione utitur, sociam sibi acquirit in laboribus quidem fortitudinem, in voluptatibus autem temperantiam, in universis vero simul IUSTITIAM. Atq; ita fuerit virtutum quidem initium PRUDENTIA, finis autem IUSTITIA; mediæ vero FORTITUDO, atq; TEMPERANTIA. Vis enim illa quæ omnia discutit, & quæ semper quod rectum est in singulorum actionibus quærit, ut rationi cuncta consentiant, PRUDENTIAE habitus est, optima nimirum naturæ nostræ rationis participis dispositio; cujus ope reliquis etiam facultatibus ita splendor accedit, ut in FORTITUDINEM quidem evadat iracundia, in TEMPERANTIAM autem cupiditas, quæ vero IUSTITIA nominatur, nihil à ratione alienum patiatur, & illa mortalis noster homo, sed virtutis ubertate quæ inest homini immortali exornetur. Primum enim à mente in animum ratione præditum splendorem virtutes emittunt, hujusq; sunt propria forma & perfectio, vitæq; felicitas. In id autem quod rationis expers est, inque ipsum mortale corpus virtutum quædam transit participatio: ut illa etiam quæ rationali naturæ conjuncta sunt, pulchritudine & mensura impleantur. Est vero divinorum bonorum primum & maximum PRUDENTIA; cujus munere efficitur, cum bene in animo rationis particeps stabilita est, ut recta de rebus omnibus consilia

ὁλότητα συντελούντων. ὁ γὰρ ὀρθὸς λογισμὸς χρώμενος, ἐν μὲν τοῖς δεινοῖς τὴν ἀνδρίαν σύμμαχον κέκτηται· ἐν δὲ ταῖς ἡδοναῖς, τὴν σωφροσύνην· ἐν πᾶσι δὲ ὁμοῦ, τὴν ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ. καὶ οὕτως ἀρχὴ μὲν τῶν ἀρετῶν ἡ ΦΡΟΝΗΣΙΣ εὑρίσκεται· πέρας δὲ ἡ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ· διὰ μέσου δὲ ἡ ΑΝΔΡΙΑ, καὶ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ. ἡ γὰρ πάντα ἐκλογιζομένη δύναμις, καὶ τὸ * ἐν ἑκάστῃ ταῖς πράξεσιν ἀεὶ ζητοῦσα, * εὖ ἐν ἵν' εὐλόγως ἕκαστα διατεθείη, ἡ τῆς φρονήσεώς ἐστιν ἕξις· ἀρίστη διάθεσις οὖσα τῆς λογικῆς ἡμῶν οὐσίας, ἀφ' ἧς καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμεσιν ἡ εὐκοσμία παρέπεται, ὡς ἀνδρίζεσθαι μὲν τὸν θυμόν, σωφρονεῖν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀλογίας ἀνέχεσθαι, καὶ ταύτῃ κοσμεῖσθαι τὸν θνητὸν ἡμῶν ἄνθρωπον, τῆς τελείας δὲ ἐνούσης ἀρετῆς τῷ ἀθανάτῳ ἀνθρώπῳ. προηγουμένως γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἀπὸ νοῦ εἰς ψυχὴν λογικὴν ἐλλάμπονται, καὶ ταύτης εἰσὶν οἰκεῖον εἶδος, καὶ τελειότης, καὶ ζωή. εἰς δὲ τὴν ἀλογίαν, καὶ τὸ θνητὸν σῶμα μετουσία τις τῶν ἀρετῶν ἔρχεται, ὅπως ἂν καὶ τὰ συμπεφυκότα τῇ λογικῇ οὐσίᾳ εὐαρμοστίας καὶ μετριότητος πληρωθῇ. τὸ δὲ τῶν θείων ἀγαθῶν ἡγεμονοῦν ἡ φρόνησις αὕτη, κυρίως ἐνιδρυθεῖσα τῇ λογικῇ ψυχῇ, δίδωσι περὶ πάντων

οὐ βουλόμενος, καὶ τὸν μὲν θάνατον ἀνδρείως φέρειν, τὴν δὲ ἀποβολὴν τῶν χρημάτων πράως καὶ ἐμμελῶς. πάσας γὰρ τὰς μεταβολὰς τῆς θνητῆς φύσεως, καὶ τὰς ἐπακολουθούσας ταύτῃ τύχας, σωφρόνως καὶ ἀνεκπλήκτως ἡ φρόνησις ὑπομένειν δύναται. τὴν γὰρ φύσιν ἐκλελογισμένη τῶν πραγμάτων, καὶ οἶδεν, ὡς ἀνάγκη τὸ συμπαγὲν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, εἰς αὐτὰ πάλιν διαλυθῆναι· καὶ πρὸς τὴν ἀνάγκην οὐκ ἀγριαίνεται, οὐδὲ ἀπαρνεῖται εἶναι θνητὰ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἐὰν τὸ θνητὸν ἀποθνήσκῃ. γινώσκει γὰρ ΩΣ ΘΑΝΕΕΙΝ ΠΕΠΡΩΤΑΙ ΑΠΑΣΙ, καί τις ὡρισμένος ἐστὶ χρόνος πρὸς διαμονὴν τοῖς θνητοῖς σώμασιν ἡμῶν, οὗ ἐνστάντος οὐ δεῖ χαλεπαίνειν, ἀλλ' ὡς νόμῳ θείῳ εἴκοντας ἕπεσθαι. τοῦτο γὰρ νῦν ἡ ΠΕΠΡΩΜΕΝΗ δηλοῖ, ὅροις τισὶν ἀναγκαίοις περιέπουσα τὴν θνητὴν ἡμῶν ζωήν· ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ δὲ ἴδιον εἶναι τοῖς τῶν κρειττόνων ἕπεσθαι δόγμασιν, οὐ τὸ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ τὸ εὖ ἀποθανεῖν ζητούσης. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν τῶν ΧΡΗΜΑΤΩΝ φύσιν οὐκ ἀγνοεῖ, ὅτι νῦν μὲν ἦλθε, νῦν δὲ ἀπῆλθε κατά τινας ὡρισμένας αἰτίας, αἷς ἀντιτείνειν ἀβέλτερον. τῶν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τῆς κτήσεως ἡμεῖς οὐ κύριοι. οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ τὸ σῶμα, τὰ ΧΡΗΜΑΤΑ, καὶ ἁπλῶς,

ὅσα

consilia capiamus, ut mortem feramus fortiter, ut facultatum amissionem quiete atque moderate. Potest enim PRUDENTIA mortalis vitæ hujus mutationes omnes, & fortunæ quæ ipsam sequitur, prudenter atque intrepide sustinere. Considerat enim rerum naturam, videtque omnia necessario, quæ ex terra & aqua prodierunt, in eadem rursû dissolvi: nec adversus necessitatem exasperatur immaniter; nec habet pro ignotis eorum quicquam quibus sumus obnoxii; nec dubitat quod mortale est, interire. Novit enim FATUM ESSE MORI OMNIBUS, atque esse corporum nostrorum durationi tempus definitum: quo instante, non decet ægre ferre, sed ipsum, veluti legem divinam, amplecti non repugnantes. Id enim ipsum est quod FATI nomen hoc loco significat; ut terminis quibusdam necessariis vitam mortalem hanc nobis definiri demonstret: esse autem PRUDENTIAE proprium instituta sequi meliora, quæ haud mori nequaquam, sed vita recte defungi postulat. Pari vero ratione, nec quæ sit DIVITIARUM natura ignorat, easque accedere quidem aliquando, aliquando autem recedere certis quibusdam rationibus, quibus reluctari stultum fuerit. Neque enim eorum domini sumus, quæ non sunt in nostra potestate. Non sunt autem in nostra potestate, nec corpus, nec DIVITIAE; nec omnia denique

quæ sunt à nostra rationis participe natura separata. nec sane imperium adipisci nostræ facultatis est, neque retinere quamdiu volumus: sed quod in iis accedere potest atque recedere, id demum nostræ facultatis est, & naturæ proprium, quæ rationis est particeps; si eam NON SINE RATIONE SEQUERE in iis quæ contingunt ASSUESCAMUS; sed divinis contineri limitibus, quibus omnia nostra definiri convenit. Habet igitur hoc loco quod in nobis situm est ideo potestatem maximam, quod iis quæ non sunt in nobis uti recte possit, & quod istarum etiam rerum cupiditate arbitrii vires non opprimantur. Quænam est igitur PRUDENTIS judicii sententia? Corpore quidem & divitiis, cum adsunt, recte uti, & ad virtutis auxilium adhibere; cum autem recedunt, nosse quid deceat, aliarumque virtutum præsidio doloris molestiam superare. Ita enim & pietas in Deos servabitur, & IUSTITIAE mensura, si quod rationis capax est, rerum eventis uti recte atque honeste didicerit; ipsaque PRUDENTIAE decreta illis opponere, quæ fortuito nulloque ordine solent contingere. Alias enim minime virtus observari queat, si in natura rationis participe non insit vis aliqua quæ recte sentiat. Præstantiora enim, quatenus ejusmodi sunt, nec ipsa sequi poterit, sed tanquam tyrannorum vi impulsa, afficietur;

ὅσα τῆς λογικῆς ἡμῶν οὐσίας ἔξω κεῖται. οὔτε τὴν ἀρχὴν κτήσασθαι ἐφ' ἡμῖν, οὔτε φυλάξαι ἐφ' ὅσον βουλόμεθα· τὸ δὲ προσγινόμενον, καὶ ἀπογινόμενον αὐτῶν, μετ' ἀρετῆς ἀποδέχεσθαι, καὶ ἀποτίθεσθαι, τοῦτο μόνον ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῆς λογικῆς οὐσίας ἴδιον, ἂν ΜΗ ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ΕΧΕΙΝ περὶ τῶν συμβαινόντων ἑαυτὴν ΕΘΙΖΗ, ἀλλὰ τοῖς θείοις ἕπεσθαι μέτροις, οἷς πάντα τὰ περὶ ἡμᾶς ὥρισται. ἐνταῦθα οὖν τὸ ἐφ' ἡμῖν δύναμιν ἔχει μεγίστην, ἐν τῷ εὖ χρῆσθαι περὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μὴ τῇ τούτων προσπαθείᾳ τὴν τοῦ αὐτεξουσίου ἀρετὴν προσαπολέσθαι. τί οὖν ἡ ΕΥΦΡΩΝ κρίσις λέγει; παρόντι μὲν τῷ σώματι, καὶ τῷ πλούτῳ καλῶς χρῆσθαι, καὶ πρὸς ὑπηρεσίαν ἀρετῆς· ἀπιόντων δὲ εἰδέναι τὸ δέον, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀλυπίαν κερδαίνειν. οὕτω γάρ * ἔστι καὶ ἡ πρὸς θεοὺς εὐσέβεια τηρηθήσεται, καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης μέτρα, εἰ τὸ λογικὸν ἐκμάθοι τὰς περιστάσεις εὖ καὶ καλῶς χρῆσθαι, καὶ τοὺς τῆς ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ ὅρους ἀντιτιθέναι τοῖς δοκοῦσιν ὡς ἔτυχε, καὶ ἀτάκτως συμβαίνειν. ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἀρετὴ φυλαχθείη, ἂν μὴ ὀρθοδοξία τις ἐνυπάρχῃ τῇ λογικῇ οὐσίᾳ. οὔτε γὰρ τοῖς κρείττοσιν ἕπεσθαι * δύναται, ὡς κρείττοσιν, δηλα ὡς ὑπὸ τυράννων βιαζόμενος διατεθήσεται·

* γρ. ἂν

* γρ. δυνήσεται.

τουτέστι τῶν ζώντων λόγον τινὰ ποιήσηται, οὔτε σώματος, ἢ ΧΡΗΜΑΤΩΝ τῆς ἀειζώου οἰκονομίας ἐξαρτήσει, ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ΕΧΕΙΝ

* ὡς ΕΑΥΤΟΝ ΕΘΙΣΑΣ. ὅσοι γὰρ * οἱ ἐξ ἅπαντος φεύγοντες τὸν θάνατον, ἢ τὰ ΧΡΗΜΑΤΑ τηρεῖν ἐπιθυμοῦντες, πολλαῖς ἐξ ἀνάγκης ἀδικίαις χρῶνται, καὶ βλασφημίαις, ἀγώμενοι μὲν κατὰ θεῶν ἀνόσια, καὶ πρόνοιαν μὴ φάσκοντες, ἐπειδὰν περιπέσωσιν οἷς ἂν ὅπως ἔφευγον· ἀφειδῶς δὲ τοὺς ἄλλους ἀδικοῦντες, καὶ τὰ πάντων ἀθροίζειν πειρῶνται πρὸς τὸ ἑαυτοῖς λυσιτελὲς, ὡς οἴονται. καὶ οὕτως ἐμφανὴς ἡ τῆς ψευδοδοξίας ἐν αὐτοῖς γίνεται βλάβη, ὡς τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἐκπλατύνειν· ἀδικίαν μὲν πρὸς τοὺς ὁμοίους, ἀνοσιότητα δὲ πρὸς τοὺς κρείττονας. ὧν καθαρεύοιεν ἂν δηλονότι προκειμένοις ῥήσεσι πειθόμενος, ὁ τῇ εὐλογίστῳ κρίσει τὸν θάνατον γενναίως ὑπομένων, καὶ τῶν ΧΡΗΜΑΤΩΝ ἀποβολὴν οὐκ ἄφερτον ἡγούμενος. ἐξ ὧν καὶ πρὸς ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ ἀφορμὰς λαμβάνει, ὡς δεῖν τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, καὶ βλάπτειν μηδένα, μηδὲ ὠφέλειαν ἑαυτοῦ τὰς τῶν ἄλλων ποιεῖσθαι συμφοράς. τούτων δὲ οὐδὲν τηρῆσαι δυνατός ἐστιν ὁ ΘΝΗΤΗΝ ὑπολαμβάνων εἶναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ

ΕΧΕΙΝ

nullamq; nec vita præditorum, nec corporis etiam rationem habebit, aut FACULTATUM distribuendarum viam, quæ recta sit, inveniet, cum SINE RATIONE SE GERERE CONSUEVERIT. Vide enim ut qui omnino mortem fugiunt, ut DIVITIAS cupide venantur, multa necessario contra jus faciant, multa blasphement; partim quidem nefariis adversus Deum execrationibus utentes, ejusque providentiam abnegantes, ubi in ea prolapsi sunt quæ stulte fugiebãt; partim etiam aliis nullam non injuriam aut damnum inferentes, & cæterorum omnium res in suum commodum atque utilitatem, quacunq; possunt ratione, congerere atq; vertere conantes. Atque ita plane manifestum est in illis falsæ persuasionis damnum, quæ mala omnium maxima producat: injustitiam quidem adversus eos qui sunt generis ejusdẽ, impietatem autem adversus præstantiores. A quibus erit ille penitus immunis, qui superioribus versibus persuasus mortem fortiter esse ferendam judicarit, neq; DIVITIARUM amissione dolendum. Sumit porro ex istis IUSTITIAE colendæ argumentum; cum ab alienis esse temperandum judicat, cum nemini inferendam injuriam, cum denique ex aliorum damnis sua non esse comparanda commoda. Quorum nihil ille quicquam observare poterit, qui mortalem sibi esse animum arbitratur, quique SINE RATIONE

quidnam

quidnam sit illud quod in nobis MOERIATUR, quidnam etiam quod DIVITIIS egeat, quidnam denique quod VIRTUTEM COLAT, & eadem juvetur, AGITARE CONSUEVERIT. Sola enim istarum rerum dijudicatio studium COLENDAE virtutis pepererit, & ad honestatis comparationem excitarit: ad quam, ex illo NOSCE TEIPSUM, & ex illo etiam, quo sui quemque pudere præcipitur, divinus motus est. Decet enim et nostra dignitate cæterorum etiam officia in FACTIS atque VERBIS ponderare. Fuerit autem officiorum non violata ratio, si à IUSTITIA non recedatur: ideoque cæteris virtutibus et præponitur, ut officiorum mensura existat. JUSTITIAM enim, inquit, COLITO FACTIS ATQUE VERBIS. Nihil igitur blasphemum in DIVITIARUM AMISSIONE, aut morborum doloribus dices; ne VERBIS IUSTITIAM violes. Sed nec vicinis etiam bona eripies, aut aliis damna molieris; ne FACTIS etiam pecces contra IUSTITIAM. Si enim animum IUSTITIA tueatur, debita præstabimus erga Deos, erga homines, erga nosmetipsos etiam. Est vero IUSTITIAE mensura optima PRUDENTIA ipsa,

ἘΧΕΙΝ ἙΑΥΤΟΝ ἘΘΙΣΑΣ, τί μέλλει τὸ ἀποθνήσκειν ἡμᾶς, καὶ τὸ τῶν ΧΡΗΜΑΤΩΝ διδάξας, τί δὲ τὸ ἈΣΚΟΥΝ ΤΗΝ ἈΡΕΤΗΝ, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὠφελούμενον. μόνη γὰρ ἡ τούτων διάκρισις προθυμίαν εἰς ΑΡΕΤΗΣ ἈΣΚΗΣΙΝ ἂν παράσχοι, καὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν κτῆσιν ἐπιχειροῖ,* ἐν ᾗ ἐκ τοῦ, γνῶθι σεαυτὸν, καὶ αἰσχύνεο σεαυτὸν, ἔνθεος ὁρμή. πρὸς γὰρ τὴν ἡμετέραν ἀξίαν, καὶ τὰ τῶν ἄλλων καθήκοντα παραμετρεῖσθαι δεῖ ἐν ΕΡΓΟΙΣ ΤΕ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙΣ. ἡ δὲ τῶν καθηκόντων τήρησις ἀπαράβατος δικαιοσύνη ἂν εἴη· διὸ καὶ προστέτακται τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἵνα τῶν καθηκόντων γίνηται μέτρον. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ ΓΑΡ, φησὶν, ἈΣΚΕΙ ΕΡΓΩ ΤΕ ΛΟΓΩ ΤΕ. οὐκ οὖν οὐδὲν βλάσφημον ἐρεῖς ἐν ἀπωλείαις ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ἢ νόσων ἀλγηδόσιν, ἵνα μὴ ἀδικῇς ἘΝ ΛΟΓΩ· ἀλλ' οὐδὲ τὰ τοῦ πλησίον ἁρπάσῃς, οὐδὲ μηχανήσῃ δυστυχίας ἀνθρώποις, ἵνα μὴ ἀδικῇς ἘΝ ΕΡΓΩ. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ γὰρ ψυχὴν φρουρούσης, τὰ προσήκοντα ἂν ΠΡΑΤΤΟΙΜΕΝ καὶ περὶ θεοὺς, καὶ περὶ ἀνθρώπους, καὶ περὶ ἡμᾶς αὐτούς. τῆς δὲ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ* ἄριστον μέτρον ἐστὶν ἡ φρόνησις·

* γρ. εἰς ἰῶ.

ὅθεν

ὅθεν τὸ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ ΑΣΚΕΙΝ ἐπήγαγε, ΜΗΔ' ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ἜΧΕΙΝ ΣΑΥΤΟΝ ΠΕΡΙ ΜΗΔΕΝ ΕΘΙΖΕ· ὡς μὴ δυναμένης ὑποστῆναι ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ἄνευ φρονήσεως. τοῦτο γάρ ἐστιν ὄντως δίκαιον, ὃ ἡ τελεία φρόνησις ὁρίζει, αὕτη δ' ἂν ἀεὶ ἡ περὶ ΜΗΔΕΝΟΣ ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ΕΧΟΥΣΑ, ἀλλ' ἐπισκεψαμένη μὲν περὶ τοῦ θνητοῦ σώματος, ἐπισκεψαμένη δὲ περὶ τῶν εἰς τὴν τούτου χρείαν συντελούντων· πάντα δὲ ἁρμόττειν ΑΡΕΤΗΣ πυθμένη, καὶ μεγίστην ὠφέλειαν τὴν ἀρίστην διάθεσιν τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἀφ' ἧς καὶ τὰ ἄλλα κοσμεῖται κατὰ δύναμιν. τοιοῦτος μὲν τῶν προκειμένων ἐπῶν σκοπὸς, τὴν τετράδα τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν ἀναφανῆναι καὶ παραδοῦναι τοῖς ἀκροαταῖς μετὰ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως, καὶ παραφυλακῆς τῆς ΕΝ ΛΟΓΟΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟΙΣ πρεπούσης. τὸ μὲν γὰρ φρόνησιν, τὸ δὲ ἀνδρίαν, τὸ δὲ σωφροσύνην δίδωσι· τὸ δὲ προηγούμενον αὐτῶν, τὴν ἐπὶ πάσαις ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς κοινῶς ἐπιθεωρουμένην ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ ΑΣΚΕΙΣΘΑΙ παραινεῖ· τὸ δὲ ΧΡΗΜΑΤΑ ΑΛΛΟΤΕ ΜΕΝ ΚΤΑΣΘΑΙ ΦΙΛΕΙ, ΑΛΛΟΤΕ ΟΛΕΣΘΑΙ,

παρίστη-

ipsa, quo fit, ut JUSTITIAM COLENDAM ESSE adjecerit; NEQUE committendum, ut IN REBUS ILLA SINE RATIONE NOS GERERE ASSUESCAMUS; tanquam sine prudentia non queat IUSTITIA subsistere. Id enim re vera IUSTUM est, quod PRUDENTIÆ finibus continetur. Fuerit vero PRUDENTIA, quæ NIHIL SINE RATIONE AGIT; sed mortale quidem corpus, & quæ ad usum ipsius conferunt, diligenter considerat: omnia autem virtute inferiora putans, utilitatem etiam esse arbitratur maximam in optima animi rationis capacis dispositione, à qua & cætera etiam, secundum potestatis rationem, exornantur. Atque is quidem eorum quæ superius dicta sunt, scopus est; virtutes scilicet quatuor quæ sunt in agendo positæ, cura diligenti, atque justa observatione IN VERBIS ATQUE FACTIS, auditoribus aperire atque proponere. Præcipit enim de PRUDENTIA, de FORTITUDINE, deque TEMPERANTIA; sed ante omnes de JUSTITIA COLENDA, quam in cæteris omnibus spectari communiter arbitratur. Quod autem FORTUNAS SOLERE QUIDEM ALIAS POSSIDERI, ALIAS AUTEM PERIRE adjicit;

adjicit; post TEMPERANTIAM sequi e
jam liberalitatem demonstrat, quæ in vi
tutum numero posita circa FACULTATE
censum atque sumptum versatur. Eas eti
tantum cum ratio postulat, vel POSSIDE
RE, vel expendere, sordium atque prod
galitatis occasionem præcidit. At isthæc o
mnia ab eo, tanquam à fonte & capite p
mo, quod sui quemque pudore affici debe
monuit, derivantur. Sed & hoc etiam qu
hoc loco præcepit, illo ipso continetur, q
SEIPSUM NOSSE quivis jubetur: quod pr
claras actiones omnes, omnesq; contemp
tionis atque cognitionis rationes debet a
teire. Unde namque perturbationes esse m
derandas, & eorum quæ sunt notitiam h
bendam, docebimur? Dubitatur enim de i
lis: primum quidem, utrum ea in homin
potestate sita sint; deinde vero utrum pro
habentibus. Apparet enim ferme contra, c
inferiorem esse probi viri in hoc vitæ gene
conditionem, quod injuste non sumit, u
non decet; & quod juste sumptus facit, in qu
oportet. Est etiam in his quæ corporis sun
injuriis omnium maxime opportunus, q
nec imperium affectet, nec imperantibus a
duletur serviliter. Quo fit, ut nisi natu
quædã alia in nobis existeret, quæ virtut
juvaretur, vix divitias aut principatum sim
repudiaturi. Quamobrẽ & illi etiã qui an
mum interire arbitrantur, cum de appetẽdi

virtut

πεπείσμεθα ὅτι δὴ τῇ σωφρονικῇ διαθέσει καὶ ἡ ἐλευθεριότης παρέπεται, ΑΡΕΤΗ δὲ ἡ περὶ ΧΡΗΜΑΤΩΝ πρόσοδον καὶ δαπάνην. τὸ γὰρ μέτρον τοῦτο αὐτὰ ΚΤΑΣΘΑΙ, καὶ ἀναλίσκειν, ὅτι δίδωσιν ὁ λόγος, μικρολογίας καὶ ἀσωτίας περιαιρεῖ τὰς ἀφορμάς. ταῦτα δὲ πάντα, ὡς ἀπὸ πηγῆς καὶ ἀρχῆς πρώτης, τοῦ ἑαυτὸν αἰσχύνεσθαι, περιάγεται. τοῦτο δὲ τὸ παράγγελμα περιείληφεν ἐν ἑαυτῷ, τὸ σεαυτὸν γνῶθι, ὃ πολλῶν μὲν ἀπαιδεύτων πράξεων, πολλῶν δὲ θεωρητικῶν γνώσεων προϋποκεῖσθαι δεῖ. ἐπεὶ πόθεν εἰσόμεθα ὅτι προσήκει ἡμῖν μετριάζειν τῶν παθῶν, καὶ γνῶναι τὰ ὄντως. ἀπορεῖται γὰρ περὶ αὐτῶν, πρῶτον μὲν, εἰ δυνατὰ ἀνθρώποις ταῦτα· ἔπειτα, εἰ ὠφέλιμα τοῖς ἔχουσι γίνεται. φαίνεται γὰρ * νῦν τοὐναντίον, ἐλαττούμενος ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον ὁ σπουδαῖος, τῷ μὴ λαμβάνειν ἀδίκως, ὅθεν οὐ δεῖ, καὶ τῷ ἀναλίσκειν δικαίως εἰς ἃ δεῖ. καὶ περὶ τὸ σῶμα παντὸς μᾶλλον εὐεπιχειρήτως διάκειται, μήτε ἄρχειν αὐτὸς ὅλως ἐπιτηδεύων, μήτε ἀνελευθέρως θεραπεύων τοὺς ἄρχοντας. ὥστε εἰ μή τις ἄλλη οὐσία ἐν ἡμῖν εἴη ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ὠφελουμένη, σχολῇ γε ἂν πλοῦτον, ἢ δυναστείαν αὐτὴν * προσηξόμεθα. ὅθεν καὶ οἱ θνητὴν οἰόμενοι τὴν ψυχὴν, περὶ τοῦ μὴ περιέσεσθαι

* γρ. πῶς

* γρ. προσοισόμεθα

πλὴν ἀρετὴν, κοσμεῖσθαι μᾶλλον τῶν ἀγαθῶν-
σιν. εἰ γὰρ μὴ εἴη τι ὑπομένον ἡμῶν μετὰ θάνα-
τον, καὶ τοῦτο φύσιν ἔχον ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ κο-
σμεῖσθαι, οἷον δή φαμεν εἶναι τὴν λογικὴν ψυχὴν,
οὐκ ἂν ἔρωτες ἡμῖν καθαροί. γίνοιτο τῶν καλῶν
προαναιρεῖται γὰρ ἡ ὑποψία τῆς φθορᾶς τὴν
περὶ ταῦτα σπουδὴν, καὶ πρὸς ἀπολαύσεις ἡδονὰς
σωματικὰς, ὁποῖαι τινὲς ἂν ὦσιν αὗται, καὶ ὁ-
θεν ἂν πορίζεσθαι δύνωνται. πῶς γὰρ ἂν ἔτι
ἔμφρων εἴη καθ' αὐτοὺς, ἢ μετρίως κεκολασμέ-
νος, μὴ πάντα χαρίζεσθαι τῷ σώματι, ἀλλ'
καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ὑπόστασις σώζεται, οὐκ ἔχου-
σα καθ' αὑτὴν, ἀπογινομένης δὲ τῇ ποιᾷ δια-
πλάσει τοῦ σώματος; πῶς δὲ προστησόμεθα
ἀρετὴν τὸ σῶμα, μέλλοντες καὶ τὴν ψυχὴν συν-
τεθνάναι τῷ σώματι διαφθείρεσθαι; ὥστε μηδὲ
μᾶλλον εἶναι τὴν ἀρετὴν, ὡς ἐφέσει τὸν θάνατον ὑπο-
μείναιμεν; ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἱκανῶς τοῖς
θείοις ἀνδράσιν ἀποδέδεικται, ὅτι τε ἀθάνατος
ἡ ψυχὴ, καὶ ὅτι διὰ μόνης ἀρετῆς κοσμεῖσθαι
πέφυκε. νῦν δὲ τὸ παρὸν ἐπισφραγισάμενοι
δόγμα, ἐπὶ τὰ ἑξῆς μεταβαίνωμεν, τοσοῦτον μό-
νον προειρημένοις ἐπειπόντες, ὅτι ὥσπερ τῇ ἀγνοίᾳ
τῆς οὐσίας ἡμῶν πᾶσαν ἐπιφορεῖ κακίαν· οὕτω τῇ
ἑαυτῶν γνώσει, καὶ ἀπαξιώσει τῆς μὴ περὶ τὴν θνη-
τὴν γενικὴν φύσιν, ἡ τῶν καθηκόντων ἀπαραλλάκτως
τήρησις

virtute disputant, cavillantur potius, quam veri quicquam afferant. Nisi enim aliquid nobis post mortem subsisteret, quod veritate atque virtute natura ornari cuperet; (cujusmodi est procuidubio animus rationis particeps) haud inesset nobis pura rerum honestarum appetitio. Præfocat enim istarum rerum studium suspicio interitus, & avertit ad corporis voluptates, quæcunque tandem illæ sint, & undecunque ministrari valeant. Qui enim, ex eorum sententia, prudentis esse aut moderati videatur, non omnia corpori indulgere, propter quod & ipse animus conservetur, cum per se quidem non existat, sed corporis certæ conformationi accedat? Qui rursum virtutis nomine corpus projiciamus, si animus ipse nobis cum corpore ita pereat, ut ne virtus quidem ipsa subsistat, cujus studio mortem sustinuimus? Sed de rebus istis satis multa divini viri: quibus non solum animum esse immortalem, sed sola virtute ornari etiam demonstratur. Nunc autem huic disputationi finem imponentes, ad ea quæ sequuntur transibimus; si prius & ista superioribus adjecerimus; non aliter quam naturæ nostræ ignoratione nullum non malorum genus in nos irrumpit: ita, si nos ipsi norimus, eaque rejiciamus quæ naturam rationis participem dedecent, ipsam officiorum nequaquam fallacem

observationem ubique reperiri posse; in qua singularum virtutum mensura posita est. Si enim ad naturam nostram, tanquam ad regulam, attendamus, id ipsum quod decet in omnibus, vitam ex rectæ rationis instituto, nostræque naturæ congruenter agentes, inveniemus. Quicquid namque est quod animum meliorem efficit, id revera virtus est, & philosophiæ lex. Quæ autem ad humanam solum speciem atque venustatem spectant, serviles quædam astutiæ sunt & virtutum umbræ, quæ laudem apud vulgus venantur, nihilque curant aliud quam ut probitatis famam consequantur. Atque hæc quidem de istis. Ex recta porro rerum consideratione sequitur necessario, ut in his quæ mortalibus sine ordine videntur contingere, NON SINE RATIONE NOS GERAMUS: sed excussis diligenter eorum causis, ipsa feramus fortiter; nec eos à quibus nostri cura geritur reprehendamus, qui pro dignitate singulis, quæ decet, tribuentes, non paribus omnes, quorum progressus essent inæquales, affecerint. Qui enim, cum providentia mundus regatur, cum sit etiam animus natura quidem sua corruptioni nequaquam obnoxius, sed voluntate ad virtutem aut vitium feratur; eos liceat æqua non æquis, qui pro meriti ratione legis custodes sunt, reddere: non autem convenientem cuique fortunam tribuere, quam in lucem etiam homo prodiens

sortis

τήσεως εὑρίσκεται πανταχοῦ. τοῦτο δὲ τῶν κατὰ μέρος ἀρετῶν γίνεται μᾶλλον. ὡς γὰρ πρὸς κανόνα τὴν οὐσίαν ἡμῶν ἀποβλέποντες, τὸ δέον ἐν πᾶσιν εὑρίσκομεν, κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον συμφώνως τῇ ἑαυτῶν οὐσίᾳ διαζῶντες. πᾶν γὰρ ὃ ἀμείνονα τὴν ψυχὴν ποιεῖ, τοῦτο ὄντως ἀρετή, καὶ φιλοσοφίας νόμος· τὰ δὲ μόνον πρὸς ἀνθρωπίνην εὐσχημοσύνην τείνοντα, φιλοτιμήματά ἐστι σοφίσματος, καὶ συναγωγία τῶν κλήσεων τῆς παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαίνου θηρευομένη, καὶ τοῦ δοκεῖν μόνον αὐτοῦ εἶναι ἀγαθὸν τὴν πᾶσαν ποιουμένη φροντίδα. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. τοῖς δὲ ὀρθοῖς λογισμοῖς ἐξ ἀνάγκης ἕπεται καὶ περὶ τῶν δοκούντων ἀτάκτως κατὰ τὸν βίον συμβαίνειν ΜΗ ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ΕΧΕΙΝ, ἀλλ' εὖ καὶ γενναίως ἀπολελογῆσθαι τὰς τούτων αἰτίας, καὶ φέρειν αὐτὰ μηδὲν ἐγκαλοῦντας τοῖς ἐπιμεληταῖς ἡμῶν, οἳ πρὸς ἀξίαν ἀπονέμοντες ἑκάστῳ τὰ προσήκοντα, οὐ τὴν ἴσην ἠξίωσαν ἅπαντας τοὺς μὴ ὁμοίως προβεβηκότας. πῶς γὰρ προνοίας μὲν οὔσης, καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀφθάρτου μὲν κατ' οὐσίαν, προαιρέσει δὲ αὐτοκινήτῳ πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν ὁρμώσης, ἐνῆν τὰ ἴσα τοῖς μὴ ἴσοις τοὺς τῶν πρὸς ἀξίαν φύλακας νόμων ἀποδιδόναι· ἀλλὰ μὴ τὴν προσήκουσαν ἑκάστῳ ἀπονέμειν τύχην, ἐπεὶ καὶ προϊὼν εἰς γένεσιν ὁ ἄνθρωπος

κληρῶσθαι λέγεται· εἰ δὲ ἓν μὴ μόνον τὸ προνοίας ἐστὶν ἀπονέμουσα ἑκάστῳ τὰ πρέποντα, καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀθάνατον ἐστί· δῆλον δὴ μετατιθέναι δεῖ τὴν αἰτίαν τῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τοῦ διοικοῦντος ἐφ' ἡμᾶς αὐτούς, ὅπερ οὖν καὶ τὸ ἰᾶσθαι τὰ δυσχερῆ δυνάμεθα δείκνυσιν ὁ λόγος. ἐν ἑαυτοῖς γὰρ εὑρόντες τὰς αἰτίας τοσαύτης ἀνωμαλίας, πρῶτον μὲν τὴν ὀρθὴν τῆς κρίσεως ἐπαναφερώμεθα τῶν συμβαινόντων τὸ μέγιστον· ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς μεθόδοις, καὶ ταῖς ἐθαῖς νομοθετήσεσι μεθορμίζοντες τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ ἄμεινον, παντελῶς ἑαυτοὺς τῶν δεινῶν ἐλευθερώσομεν. τὸ δὲ πάρεργα κακὰ μάτην αἰτιᾶσθαι τὰς αἰτίας, μηδὲ καταμαντεύεσθαι τοῦ εἰκότος συμβαίνοντος, ΕΑΥΤΟΝ δὲ ΕΘΙΣΑΝΤΟΣ ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ ΕΧΕΙΝ περὶ παντός, ἔστιν ἀπηγόρευσεν ὁ λόγος. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀλογίστως ἔχοντα τὰς ἀληθεῖς αἰτίας, ἐπὶ τὰ πρόχειρα ἐνίοτε σίαν μεταφέρειν τὸ ἔγκλημα, ἢ ὅτι οὐκ ἔστι πρόνοια θεῶν, ἢ ὅτι οὐκ ἐπιμελεῖται ἡμῶν ὀρθῶς. τὰ δὲ τοιαῦτα δοξάσματα οὐ μόνον τὰ εἰς ἀσέβειαν κακὰ ἐπιτείνει, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν πονηρίαν τὴν ψυχὴν ἐπεγείρει, καὶ τῆς αὐτεξουσίου διορθώσεως αὐτοὺς ἀποστερεῖ τὸ προσιστάναι λανθάνουσι τὰς αἰτίας τῶν νῦν δυσχεραινομένων

καὶ

fortiri dicitur ? Si ergo fabula non est, existere providentiam, quæ quod decet singulis retribuat ; animumque nostrum manere immortalem : perspicuum sane est eorum causas, quæ dolorem pariunt, ab eo qui regit ad nos esse transferendas ; unde & sanari etiam molestiarum vulnera versus demonstrabit. Cum enim in nobis ipsis tantæ inæqualitatis haberi causas deprehendimus ; primum quidem judicii rectitudine ab eorum nos, quæ dolorem pariunt, gravitate sublevamus ; sacris deinde artibus admotis, ipsum etiam animum suasionum rectitudine ad meliora provocantes, omnino molestiis nos eripimus atque liberamus. Cum autem qui male afficitur nec ad causas advertit, nec ex contingentis rei similitudine futuras conjicit ; seipsum plane IN OMNI RE SINE RATIONE HABERE ASSUESCIT: quod hoc loco prohiberi videmus. Est enim eum necesse, qui veras causas nequaquam scrutatur, in naturam superiorem culpam transferre ; nullamque omnino vel esse dicere, vel res nostras ab illa male administrari. At vero quæ sunt ejusmodi opiniones, non vitæ solum anteactæ mala amplificant, sed animum etiam ad graviora scelera excitant, eumque arbitrii cultu eo ipso privant, quod præsentium malorum causas ignorare faciunt.

Verum ut quo pacto de istis rebus sentire oporteat, intelligas, audi quod versibus significatur.

17 QUIBUSCUNQUE PORRO INFORTUNIIS DIVINITUS HOMINES ANGUNTUR; 18 PROUT SORS TUA FUERIT, EAM FERTO MODERATE, NEQUE INDIGNARE. 19 DECET VERO ETIAM MEDERI, QUANTUM POTES. VERUM SIC HABETO; 20 MAIOREM PARTEM NON OMNINO BONIS FATA TRIBUERE.

Mortales quæcunque Deis mittentibus angunt;
Ut tua sors tulerit, patiens ne ferre recuses:
Nec spernenda medela tamen. Sed noris & istud,
Parcius ista viris immittere numina justis.

Antequam enarrare quicquam adgrediamur, monere oportet, ANGORUM nomine ea nunc intelligi, quæ laboriosam & difficilem vitæ viam nobis efficiunt; morbum, verbi gratia, paupertatem, liberorum amissionem, dedecus in civitate. Hæc enim gravia quidem sunt, nec ad ferendum in vita facilia: non mala tamen revera, nec animo pernitiosa; nisi illorum impulsu ad vitia deflectat: quod in iis etiam quæ bona videntur, ipse patietur, nisi illis uti recte statuat; sanitate

καὶ πῶς δεῖ περὶ τούτων φιλοσοφεῖν ἐπά-
κουσον αὐτῶν τῶν ἐπῶν.

17 ΟΣΣΑ ΤΕ ΔΑΙΜΟΝΙΗ-
ΣΙ ΤΥΧΑΙΣ ΒΡΟΤΟΙ
ΑΛΓΕ' ΕΧΟΥΣΙΝ, 18 ΩΣ
ΑΝ ΜΟΙΡΑΝ ΕΧΗΣ,
ΤΑΥΤΗΝ ΠΡΑΩΣ ΦΕ-
ΡΕ, ΜΗΔ' ΑΓΑΝΑΚΤΕΙ.
19 ΙΑΣΘΑΙ ΔΕ ΠΡΕΠΕΙ
ΚΑΘ' ΟΣΟΝ ΔΥΝΗ· ΩΔΕ
ΔΕ ΦΡΑΖΕΥ· 20 ΟΥ
ΠΑΝΥ ΤΟΙΣ ΑΓΑΘΟΙΣ
ΤΟΥΤΩΝ ΠΟΛΥ ΜΟΙ-
ΡΑ ΔΙΔΩΣΙ.

Πρὸ τῆς ἄλλης ἐξηγήσεως ἐκεῖνο παρατηρητέον δεῖ, ὅτι ΑΛΓΕΑ νῦν λέγει τὰ ἐπίπονα, καὶ τραχυτέραν ἡμῖν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου παρασκευάζοντα, οἷον νόσον, πενίαν, φιλτάτων ἀποβολὴν, ἀδοξίαν ἐν πόλει. ταῦτα γὰρ χαλεπὰ μὲν ἐστι, καὶ δυσπάθεται κατὰ τὸν βίον. οὐ μὴν ὄντως κακὰ, οὐδὲ αὐτῇ τῇ ψυχῇ βλαβερὰ τυγχάνει, ἐὰν μὴ αὐτὴ ἔλθῃ διὰ τούτων εἰς κακίαν ἀποκλῖναι· ὃ καὶ ἐπὶ τῶν δοκούντων πάθη ἂν μὴ βουληθῶσι καλῶς αὐτὰ μεταχειρίζεσθαι·

οἷον

οἷον ὑγείαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυναστείαν. ἔστι δὲ καὶ ἐν τούτοις κακῶς χρῆσθαι, καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις ἀρετὴν κτήσασθαι. τὰ δὲ ὄντως κακὰ, τὰ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν ἁμαρτανόμενα, οἷς συνεπελθεῖν ἀρετὴ φύσιν οὐκ ἔχει. ταῦτα δή ἐστιν ἀδικία, καὶ ἀκολασία, καὶ πάντα ὅσα τῷ καλῷ συζεῦξιν οὐκ ἐπιδέχεται. οὐ γάρ ἐστιν οὐδενὶ τῶν τοιούτων τὸ καλῶς ἐπιφθέγγεσθαι· οἷον, ἀδικεῖ καλῶς· ἀκολασταίνει καλῶς· ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὄντως κακῶν λέγομεν, νοσεῖ καλῶς· πένεται καλῶς· ὅταν εὖ, καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὰ τοιαῦτα φέρει ὁ ἄνθρωπος. ταῖς δὲ ψυχικαῖς πονηρίαις οὐκ ἐπιφέρεται τὸ καλῶς, διότι ἀποστροφαί εἰσι καὶ ἀποτάγματα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὃν φύσει ἐνόντα καὶ ἐγκεχαραγμένον αὐτῇ, παρορᾷ ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ ὑπὸ τῆς προσπαθείας ἀποτυφλωθεῖσα. τεκμήριον δὲ τοῦ ἔχειν τὸν ὀρθὸν λόγον τοὺς ἀνθρώπους τὸ, καὶ τὸν ἄδικον, ἐν οἷς μηδὲν αὐτῷ διαφέρει, κρίνειν δικαίως· καὶ τὸν ἀκόλαστον, σωφρονικῶς· καὶ ὅλως, τὸν κακὸν ὀρθαῖς ἐπιβολαῖς χρῆσθαι, ἐν οἷς ἀπροσπαθής ἐστι. διὸ καὶ μεθίστασθαι δύναται ὁ φαῦλος εἰς ἀρετὴν καταγνώσει τῆς προτέρας κακίας. οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἐνυπάρχειν δεῖ καὶ τὸν μὴ ὀρθὸν λόγον, ἵνα ἀρχὴ τῶν κακῶν αὐτὸς γίνηται, ὥσπερ ἐκεῖνος τῶν ἀρετῶν·

ἀρχὴ

sanitate nimirum, divitiis, atque dominatu. Istis enim etiam licet male agere, virtutemque adipisci contrariis. Quæ autem re vera mala sunt, ea ipsa sunt quæ voluntate peccantur, quibuscum conjungi virtus natura non potest. Sunt autem ea, Injustitia, intemperantia, cæteraque omnia quæ recti atque honesti conjunctionem non admittunt. Neque enim hujusmodi quicquam recte fieri dixeris; verbi gratia, non recte aliquem injuriam facere; non honeste libidinari: sicut de malis externis loquimur, cum recte ægrotare, recte item paupertate laborare dicimus; quoties bene atque juste generis hujus aliqua pati hominem significamus. At in animi vitiis ideo recte non adhibetur, quod aversiones sint atque errata rectæ rationis; quam natura sibi insitam atque insculptam hominum animis, cum sunt perturbationibus occæcati, adspernatur. Inesse autem hominibus rectam rationem eo evincitur, quod qui injustus est, ea etiam recte judicet quæ ad se nihil attinent, & intemperans temperanter, & malus denique (ut summatim dicã) rectis consiliis in eis rebus utatur, ad quas nullis ante perturbationibus accedit occupatus. unde fit, ut qui sit improbus, ad virtutem transire queat, si priorem malitiam aversetur. Nec tamen eam ideo exsistere etiam oportet, quæ prava ratio dicitur; ut vitiorum sit ista principium, sicut & illa virtutum.

Sufficit

Sufficit enim præsens recta ratio, tanquam lex in civitate, & ad ea quæ fiunt secundum se & præter se diffinienda, & ad probanda quidem alia, alia autem coercenda. Nec opus est quicquam malorum principio; sive intus lateat, sive foris male agendi causam præbeat: sed bonorum autore primo maxime, atque solo, eoque à rationis participibus substantiis separato, Deo videlicet; recta deinde ratione, quæ illis inest, & quæ substantiæ attactu moderetur. Sic se habet igitur malorum distinctio: ex quibus non ea quæ sunt voluntaria, DIVINAE FORTUNAE arbitrio hominibus distribui significat; verum calamitosa & affligentia, non jam in nostra potestate posita, sed dudum peccata voluntaria secuta; quæ DOLORE quidem afficiunt, ut diximus, sed à virtute ornatum accipiunt. Nam & paupertatem exornat victus ratio temperans: & generis humilitatem erigit prudentia. Liberorum denique amissionem fert justus moderate; istaque potest usurpare; Obiit filius: Nonne redditus? Et, Sciebam me genuisse mortalem. Similiter vero & reliqua omnia, cum sunt virtutis pulchritudine cincta, fiunt pulchriora. Deinceps quærat oratio, quænam sint DIVINA INFORTUNIA quibus

ἀρκεῖ γὰρ παρὼν ὁ ὀρθὸς λόγος, ὥσπερ νόμος ἐν πόλει, τά τε καθ' αὑτὸν περιστελλόμενα, καὶ τὰ παρ' αὐτὸν διορίζειν, καὶ τὰ μὲν ἀποδέχεσθαι, τὰ δὲ σωφρονίζειν. καὶ οὐδὲν δεῖ κακῶν ἀρχῆς, οὔτε ἐνυποκειμένης, οὔτε ἔξωθεν κακοποιὸν αἰτίαν ἐνδιδούσης· ἀγαθῶν δὲ δεῖ ἀρχῆς μάλιστα καὶ μόνης, καὶ τῆς μὲν κεχωρισμένης τῶν λογικῶν οὐσιῶν, οἷός ἐστιν ὁ θεός· τῆς δὲ ἐνυπαρχούσης αὐταῖς, καὶ τῇ κατ' οὐσίαν ἐπαφῇ κυβερνώσης, οἷός ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος. τοιαύτη μὲν ἡ τῶν κακῶν διάκρισις, ὧν οὐ τὰ προαιρετικά φησιν ἐκ τῆς ΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΥΧΗΣ τοῖς ἀνθρώποις ἀπονέμεσθαι· ἀλλὰ τὰ περιστατικά, ἃ νῦν ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν κεῖται, πάλαι δὲ προαιρετικαῖς ἁμαρτίαις ἐπηκολούθησεν, ΑΛΓΕΙΝΑ μὲν ὄντα, ὡς ἔφαμεν, τὸν δὲ παρὰ τῆς ἀρετῆς κόσμον ἐπιδεχόμενα. καὶ γὰρ πενίαν ἐκόσμησε σώφρων δίαιτα· καὶ ταπεινότητα γένους ἐπηνωρθώσατο φρόνησις· καὶ παίδων ἀποβολὴν ἀφόβως ἤνεγκεν ὁ δίκαιος βίος, ὁ δυνάμενος εἰπεῖν, Τέθνηκε τὸ παιδίον· οὐκ οὖν ἀπεδόθη; καὶ, Ἤδειν θνητὸν γεγεννηκώς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τῷ τῆς ἀρετῆς κάλλει περιβληθέντα, γίνεται ἐναρμονιώτερα. ἑξῆς δὲ ζητεῖ ὁ λόγος τίνες ΑΙ ΔΑΙΜΟΝΙΑΙ ΤΥΧΑΙ,

καθ'

καθ' ἃς οἱ βροτοὶ τὰς ἑαυτῶν δυσχερείας ἔχουσιν· εἰ μὲν προηγουμένως ἡ θεία κρίσις δίδωσι τοῖς μὲν πλοῦτον, ἑτέροις δὲ πενίαν, ΔΑΙΜΟΝΙΑΝ ἔδει ταύτην προαίρεσιν καλεῖν, καὶ μὴ ΤΥΧΗΝ. εἰ δὲ μηδὲν ἐπιστατεῖται τῶν τοιούτων λήξεων, ἀλλ' ὡς ἔτυχε, καὶ αὐτομάτως συμπίπτει, ὁ μὲν εὐτυχὴς ἐστὶν, ὥς φασι, τὶς δὲ δυστυχής· ΤΥΧΗΝ * μόνην ἔδει καλεῖν ταύτην, καὶ μὴ ΔΑΙΜΟΝΙΑΝ ΤΥΧΗΝ. εἰ δὲ πρὸς ἀξίαν ἑκάστῳ τὰ προσήκοντα ἀπονέμει ὁ ἐπιστατῶν θεὸς, καὶ τοῦ μὲν εἶναι τοιούσδε ἡμᾶς οὐκ ἔστιν αἴτιος· τοῦ δὲ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς δίκης μόνον ἐστὶ κύριος· εἰκότως συνάψας εἶπε ΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΥΧΑΣ τὰς τῆς κρίσεως ἀποφάνσεις· εἰ μὲν θεῖον καὶ νοερὸν ἐστὶ τὸ κριτήριον, ΔΑΙΜΟΝΙΑΣ καὶ ἐπιστημονικὰς αὐτὰς προσειπών· εἰ δὲ οἰκείᾳ προαιρέσει κακύνεται τὸ κρινόμενον, καὶ διὰ τοῦτο γίνεται τῶν δυσχερῶν τούτων ἄξιον, προσθεὶς τὰς ΤΥΧΑΣ, ὅτι οὐ προηγουμένως τόνδε τινὰ κολάσαι, ἢ τιμῆσαι πρόκειται τῷ θεῷ, ἀλλ' αἰεὶ τὸν τοιόνδε, ἢ τοιόνδε γενόμενον· τούτου δὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἡμῖν κεῖσθαι. τὴν μὲν οὖν ἐπιπλοκὴν τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως καὶ τῆς ἐκείνου κρίσεως, ΤΥΧΗΝ [illegible], ὥστε εἶναι τὸ ὅλον τοῦτο ΔΑΙ-

* γρ. μόνον.

quibus homines extemis molestiis afficiuntur. Si quidem per se alteri quidem divitias, alteri autem paupertatem divinum judicium tribuit: DIVINAM voluntatem nominari illud oportuit, non INFORTUNIUM. Sin autem nihil hujusmodi nominibus imperat; sed fortuito & temere accidit ut felix iste sit, sicuti dicunt, ille autem infelix; INFORTUNIUM vocare tantummodo illud oportuit, non DIVINUM INFORTUNIUM. Sin porro Deus arbiter unicuique tribuit quod meritis convenit; neque in causa est, ut tales ipsi simus; sed eo fine tantum justitiam possidet, ut ex præscripto ipsius gestis paria referat: non immerito conjunctis nominibus judicii decreta DIVINA INFORTUNIA nuncupat; sive, (quia divinum sit judicium atque intelligens) præponendum putarit quod DIVINITATEM atque scientiam demonstret; sive etiam (quod sponte malitiam idipsum amplectatur, de quo agitur, unde etiam calamitatibus istis dignum est) INFORTUNIORUM nomen adjecerit, tanquam non exprofesso certum hominem vel supplicio vel præmio afficere Deus statuat; sed eum semper, qui isto se atque illo modo gesserit; cujus rei causa non sit extra nos investiganda. Itaque voluntatis nostræ divinique judicii nexum INFORTUNIUM parere; nihilque aliud totum hoc

DIVI-

DIVINUM exsistere INFORTUNIUM, quam Dei adversus peccata calculum. Atque ita artificiosa vocabulorum inventione Dei curam, animique libertatem atque immortalitatem simul inducere; neque fato aut providentia fieri penitus, neque rursus fortuito & casu; neque etiam in eodem instituto vitam totam nobis contineri: sed quæcunque potestate nostra peccamus, ea ad voluntatem referri; quæcunque autem scelera sequuntur secundum justitiæ leges, fatum exsistere; quæ vero bona à Deo potissimum mittuntur, providentiæ adsignari: nihil denique eorum quæ sunt ad temerariam atque fortuitam causam referre, imo nec eorum quidquam quæ fiunt; nisi ex eventu, atque nexu eorum quæ providentia & fatum, ipsaque voluntas per se operantur, primis efficientibus causis accedat quod fortuitum nominatur. Exempli gratia: Vult judex in eum animadvertere qui cædem perpetravit, & non in huncce hominem: sed eum etiam supplicio afficit quem nolebat, quoniam homicidæ locum atque conditionem sibi assumpsit. Et est quidem judici ex instituto in homicidam lata sententia; ex eventu autem in huncce hominem, qui sponte personam homicidæ subivit. Et rursum,

Cædem

ΔΑΙΜΟΝΙΑΝ ΤΥΧΗΝ, τὴν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτηκόσι θείαν ψῆφον· καὶ συνεισάγει ὑπὸ τὴν τῶν ὀνομάτων τεχνικὴν ἄθροισιν τήν τε θείαν ἐπιστασίαν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς, καὶ ἀθάνατον· καὶ μήτε καθ' εἱμαρμένην, ἢ προνοίαν πανταχόθεν γίνεσθαι, μήτε ὡς ἔτυχε, καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου, μήτε κατὰ τὸ αὐτὸ προαιρετέον ἡμῖν τὸν βίον τίθεσθαι πάντα. ἀλλ' ὅσα μὲν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἁμαρτάνομεν, ταῦτα εἰς προαίρεσιν ἀναφέρεσθαι· ὅσα δὲ ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις κατὰ τοὺς τῆς δίκης ἕπεται νόμους, εἱμαρμένην· τὰ δὲ προηγουμένως παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπιδιδόμενα ἀγαθὰ, εἰς προνοίαν· εἰς δὲ τὸ αὐτόματον, καὶ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲν τῶν ὄντων ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν· ἀλλ' οὐδὲ τῶν γινομένων, εἰ μὴ ἄρα κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ κατ' ἐμπλοκὴν τῶν ἀπὸ προνοίας, καὶ εἱμαρμένης, καὶ προαιρέσεως προηγουμένως ἐνεργουμένοις ἐπακολουθήσει τὸ ὡς ἔτυχε τοῖς προστυχοῦσιν αἰτίοις· οἷον φέρε, Ὁ δικαστὴς τὸν φονέα κολάζειν βούλεται, καὶ οὐ τόνδε τὸν ἄνθρωπον· κολάζει δὲ καὶ τοῦτον, ὃν οὐκ ἐβούλετο, ὅταν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν τοῦ φονέως ἐναρμόζει τάξιν. καὶ γίνεται προηγουμένη μὲν ἡ κατὰ τοῦ φονέως αὐτῷ ψῆφος· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἡ κατὰ τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἐκεῖνον ὑπέδυ τὸ τοῦ φονέως πρόσωπον. καὶ πάλιν,

Ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος φονεῦσαι μὲν ἐβούλετο, δοῦναι δὲ ἐπὶ τούτῳ δίκας οὐκ ἤθελεν. ὥστε καὶ ἐπὶ τούτου γίγνεσθαι προηγουμένην μὲν φονικὴν διάθεσιν, ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτεξουσίου τῆς ψυχῆς προηγουμένην· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐπακολουθεῖν τὴν ἐπὶ ταύτῃ στρεβλώσεώς τε, καὶ κακίας. τούτων δὲ πάντων αἴτιος ὁ νόμος ὁ καὶ τοὺς δικαστὰς εἰς τὴν προαίρεσιν τοῦ κολάζειν τοὺς φαύλους ἐνηθεὶς, καὶ τῷ φονεῖ τὴν τιμωρὸν ψῆφον ἐπάγων. ταυτὸ δή μοι καὶ ἐπὶ τῆς θείας οὐσίας λογίζου· τῆς προαιρέσεως ἀνθρωπίνης δρᾶσαι κακὰ βουληθείσης, καὶ προαιρέσεως νομοφυλάκων δικαστῶν ἐπανορθοῦσθαι τὰ κακὰ πάσῃ μηχανῇ πειρωμένης, τὴν συνδρομὴν ΔΑΙΜΟΝΙΑΝ ΤΥΧΗΝ ἀποτελεῖν, καθ' ἣν ὁ τὰ τοιάδε εἰργασμένος τῆς τοιῶνδε γίνεται ἄξιος τιμήματος· τοῦ μὲν προῃρεῖσθαι τὰ φαῦλα εἰς τὸ αὐτεξούσιον τοῦ κρινομένου τὴν αἰτίαν ἀναφέροντος· τοῦ δὲ ἑπομένου τῇ ἀξίᾳ τιμήματος εἰς τὴν τῶν κρινόμενων νομοφυλακικὴν ἐπιστήμην. τούτων δὲ συναγωγεὺς ἐστὶ τὸν νόμον τὸν ἀγαθὰ μὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι διατεταγμένον. ἔστι γὰρ προὔφεστὼς ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι οὐκ ἀνυποθέτως εἶναι τοὺς κακοὺς, ἵνα μὴ ἐμμένον τὸ κακὸν εἰς ἀναισθησίαν παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἐλάσῃ, ὧν τὴν ἀναγκαίαν ὑπόμνη-

Cædem facere sceleratus volebat quidem, sed pœnas hoc dare nomine minime. Itaque & in ipso prius exstitit homicidii quidem institutum, tanquam ab animi libertate dependens; sed inde postea contigit ut tormenta etiam atque molestiæ subsequerentur: quorum omnium lex ipsa causa est, quæ judici voluntatem improbos atque homicidas damnandi plectendique suggessit. Idem plane mihi in divina natura etiam ipse considera. nempe, cum voluntas humana quæ mala sunt cupit admittere; eorum autem animus, quibus servandarum legum cura est, in scelera animadvertere toto conatu nititur; ex eo concursu DIVINUM creari INFORTUNIUM: cujus ratione qui talia admisit pari animadversione dignus efficitur: altero quidem judicationis causam ad arbitrii libertatem, quæ vitiosa prætulerit, referente; altero vero ad legalis disciplinæ rationem, quæ mulctæ gravitatem in damnatis sequitur. Amborum autem conciliatricem legem ipsam exsistere, quæ bona quidem ut sint omnia (quantum potest) statuit, mali autem nihil. Hæc enim cum ante in Dei bonitate subsistat, non sinit inultos esse malos: ne, si immoretur malitia, boni penitus oblivionem induëat; cujus necessariam recordationem

eorum justitia, in quorum tutela leges ipsæ sunt, omnibus suppeditat. Eodem igitur lex ipsa eos compellit, uti dictū est, & qui judicem agunt, & qui malorum sensu coercendi sunt; ut ex utrisque peculiare bonum conficiat. Si enim est pœnas dare, quam non dare, utilius; sique, ut vitiorum coerceat immensitatem damno pœna afficit: certum est legem, ut juvet atq; juvetur, duo ista genera tradere: ipsumque quod judicat, tanquam legis curam habeat, alteri præposuisse; quod autem ita natura comparatum est ut peccet, atq; judicetur, id ipsum, tanquam ab eo fiat legis violatio, præstantiori tradere, ut in ipsum animadvertat pro meriti ratione; quo tandem per ea quæ patitur, in legis cogitationem atque recordationem deveniat. Quam enim male agendo mortales denegant; eandem appetunt cum injuriam patiuntur. Verbi gratia; Cupit Deum non esse qui facit injuriam, ut vindictam, quæ veluti Tantali saxum semper imminet, minime patiatur. At eundem vult esse qui injuria afficitur, ut ejus auxilio adversus ea quæ patitur potiatur. Oportet igitur eos qui injuriam inferunt, injuriæ calamitatem experiri; ut quod in inferenda, avaritiæ morbo occæcati, non viderant, id ipsum patiendo addiscant, detrimenti molestia edocti; siquidem recte multam subeant. Sin autem protervitate improbitatem tueantur adhuc,

minus

ἡ παρὰ τῶν νομοφυλάκων δίκη χρῆται. Συνάγει οὖν ὁ νόμος, ὡς εἴρηται, τοὺς πεφυκότας κρίνειν, καὶ τοὺς πεφυκότας κακύνεσθαι, δι' ἀμφοτέρων τὸ οἰκεῖον ἀπεργαζόμενος ἀγαθόν. εἰ γὰρ τὸ διδόναι δίκην, τοῦ μὴ διδόναι ἐστὶ λυσιτελέστερον, καὶ πρὸς σωφρονισμὸν τῆς ἀμετρίας τῶν κακῶν ἡ δίκη βλάπτει· δῆλον ὅτι πρὸς τὸ ὠφελεῖν καὶ ὠφελεῖσθαι, δίδωσιν ὁ νόμος τὰ δύο ταῦτα ζῷα· τὸ μὲν κριτικὸν, ὡς νομοφυλακικόν, τοῦ ἑτέρου προστάξαι· τὸ δὲ ἁμαρτάνειν, καὶ κρίνεσθαι πεφυκὸς, ὡς παρανομητικόν, τῷ ἀμείνονι παραδοὺς ζῴῳ, κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτὸ μεταχειρίζεσθαι, ὅπως ἂν εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἔννοιαν ἔλθῃ ποτὲ τοῦ νόμου, δι' ὧν πάσχει κακῶς. Ὃν γὰρ ἐν τῷ πράττειν κακῶς ἀπηρνοῦντο, τοῦτον ἐν τῷ πάσχειν κακῶς ἐπιποθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. ὅθεν ὁ ἀδικῶν οὐ βούλεται εἶναι θεὸν, ἵνα μὴ τὸ διδόναι δίκην, ὥσπερ τινὰ Ταντάλου λίθον ἐπικρεμάμενον ἔχῃ· ὁ δὲ ἀδικούμενος βούλεται εἶναι θεὸν, ἵν' ἐπικουρίας, ὧν πέπονθε, τύχῃ. διὸ τοὺς ἀδικοῦντας εἰς τὸ ἀδικεῖσθαι περιστῆναι δεῖ, ἵν' ἃ μὴ ἔβλεπον ἐν τῷ δρᾶν, τῷ τῆς πλεονεξίας πάθει μεθύοντες, ἐν τῷ πάσχειν μεταμάθωσι τῷ τῆς ἐλαττώσεως ἀνιαρῷ παιδευόμενοι, εἴ γε καλῶς ὑπέχοιεν δίκας. εἰ δὲ τῇ ἑτοιμότητι τῆς προαιρέσεως ἔτι κακύνοιντο

αὐτοὶ μὲν ἴσως ἧττον ὠφελοῦνται· παράδειγμα δέ τισι γίνονται πάντως παιδευτικὸν τοῖς εὖ φρονοῦσι, καὶ αἰσθάνεσθαι δυναμένοις τὰς αἰτίας τῶν τοιούτων παθῶν. ταύτας τῆς κρίσεως ἀρχὰς κυριωτάτας ἀποδεχόμεθα· τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, τὸν ἀπὸ ταύτης νόμον, τὸν ἐν ἡμῖν παραγινόμενον ὀρθὸν λόγον, καὶ ὥσπερ τινὰ ἔνοικον θεὸν πλημμελούμενον· ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κρίσεως, ΤΑ ΑΛΓΕΑ, ὥς φησι, ταῦτα, ὅσα τραχύτερον ἡμῖν ποιεῖ τὸν βίον τὸν περὶ σῶμά τε, καὶ τὰ ἐκτὸς λύπας· ἃ δὴ ΠΡΑΩΣ ΦΕΡΕΙΝ ὁ παρὼν εἰσηγεῖται λόγος ἐνθυμουμένους τὰς αἰτίας αὐτῶν, καὶ ὅσον οἷόν τε περικόπτοντας, καὶ μεταθέντας εἰς ὠφέλειαν τὰ δοκοῦντα βλαβερά· μάλιστα μὲν τῶν θείων ἀγαθῶν ἑαυτοὺς ἀξίους παρέχεσθαι διὰ τῆς ἀκροτάτης ἀρετῆς. εἰ δέ τις τούτων οὔπω ἐν ὀρέξει, τῶν γοῦν πολιτικῶν ἀγαθῶν διὰ τῆς μέσης ἀρετῆς τυγχανέτω. τί τοῦτο γάρ ἐστιν, ὃ περὶ τὸ πάσχειν καλῶς τὰ ΑΛΓΕΙΝΑ, καὶ ΙΑΣΘΑΙ αὐτὰ ἐπιταττόμεθα. τίς οὖν ἡ ἴασις, ἢ τὰ προειρημένα πάντα, ἀφ' ὧν καὶ ὁ συλλογισμὸς τῶν ἀλγεινῶν ὀδύνη, καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος ὑποδείκνυται; κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ θεὸς νομοθέτης ὢν ἅμα καὶ δικαστής,

τίθησι

minus quidem ipsi fortasse proficiunt; sed exemplo suo eos, proculdubio, qui sapiunt, quique ejusmodi morborum causas nosse queunt, erudiunt. Esse autem ista judicii principia maxime propria, Dei bonitatem arbitramur, & legem ab eadem manantem; rectam praeterea rationem, quae in nobis est, inique violatam, atque, veluti domesticum Deum aliquem, injuria affectam, & impie habitam: judicii autem eventum, ANGORES, ut inquit, istos, quotquot asperiorem nobis vitam corporis molestiis, atque externis efficiunt; quas ferre leniter versus admonet, & ad eorum causas advertere diligenter, easque, quantum possumus, amputare, & quae noxia videntur in usum nostrum atque utilitatem transferre; maxime vero coelestibus bonis per summam virtutem dignos nos exhibere. Sin autem quis ista nondum appetit; vel saltem civilia bona virtutis ope consequatur. Hoc enim ipsum fuit, quo nos ad DOLORES recte PERFERENDOS atque SANANDOS hortatus est. Quaenam igitur alia fuerit MEDELA, praeter illa quae ante dicta sunt; quibus & dolor ipse aerumnarum rationi consentaneus, & sanandi via demonstratur? Est vero eorum quae dicta sunt caput, quod Deus legislator simul atque judex,

eis favet quæ bona sunt, perdit autem quæ mala: unde fit, ut malorum culpa penitus careat. At eos qui studiis voluntariis mali effecti sunt, rectæq; rationis, quã intus habebant, obliti; tanquam improbos quidẽ ex legis instituto ulciscitur, quæ mala fieri caveat; tanquam homines autem, propter accedentem legis nexum ad voluntatem, quod INFORTUNIUM nominamus. Non enim simpliciter hominem, quatenus homo est, lex ipsa ulciscitur; sed qua ratione malus est. Ut autẽ talis evaderet, causam primam habuit in propria voluntate positam. Ex quo vero malus effectus est, (quod in nobis situm fuit, non autẽ in Deo) tunc pœnis afficitur (quod in voluntate divina, non autem in nobis est positũ.) Fuerit porro scopus legis unus Deo congruus maxime, hominibusque utilis, ipsa vitiorum amputatio atq; purgatio, admotis quibuslibet justitiæ castigationibus: ipsaq; etiam animi ad prava dilabentis in rectæ rationis viam revocatio. Cum igitur ita se lex habeat, eademque semper loquatur; non quilibet eadem semper consequitur, qui alias aliud, quod compensatione dignum sit, admiserit. Non enim justum esset istud, neque nobis etiam conduceret. Sed parit judicii mutationem rei mutatio, quæ judicatur. Qui enim possit, qui similis non est, iisdem dignus haberi? Sunt igitur

AEQUO ANIMO FERENDA

DI-

τίθεται μὲν τὰ ἀγαθά, ἀναιρεῖ δὲ τὰ κακά. διὸ καὶ πάντη κακῶν ἐστιν ἀναίτιος· τοὺς δὲ κεκινηθέντας αὐτεξουσίαις ὁρμαῖς, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὀρθὸν λόγον ἀμνημονήσαντας, ὡς μὲν κακοὺς κολάζει κατὰ τὸν νόμον τὸν ἀπαγορεύοντα τὰ κακά· ὡς δὲ ἀνθρώπους, τῇ ἐπισυνούσῃ ἐπιπλοκῇ τοῦ νόμου πρὸς τὴν προαίρεσιν, ἣν δὴ ΤΥΧΗΝ καλοῦμεν. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὸν ἄνθρωπον, ᾗ ἄνθρωπος, κολάζει ὁ νόμος, ἀλλ' ᾗ κακός. τοῦ δὲ κακὸν γενέσθαι, τὴν προτέραν αἰτίαν εἶχεν ἡ προαίρεσις· ἐπειδὰν δὲ κακὸς γένηται (ὅπερ ἦν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ θεῷ) τότε δίδωσι δίκας. (ὅπερ ἦν ἐπὶ τῷ θείῳ νόμῳ, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν) σκοπὸς δὲ τοῦ νόμου μόνος ἂν εἴη πρέπων τῷ θεῷ, καὶ ἡμῖν ἐπωφελής, τὸ κόψαι τὴν κακίαν, καὶ ἀποκαθᾶραι τοῖς παντοδαποῖς τῆς δίκης σωφρονισμοῖς, καὶ ἐπιστρέψαι τὴν ἀποπεσοῦσαν τῇ πονηρίᾳ ψυχὴν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου. καὶ οὕτως ἑστῶτος τοῦ νόμου, καὶ τὰ αὐτὰ ἀεὶ φθεγγομένου, τὴν ἀξίαν ἕκαστος ὁποτέραν ἀγωγὴν ποιήσας ἐκ τῶν αὐτῶν ἀεὶ τυγχάνει. οὐ γὰρ δίκαιον τοῦτό γε, οὐδὲ ἡμῖν συμφέρον. τὴν δὲ μεταβολὴν τῆς κρίσεως ἡ τοῦ κρινομένου μεταβολὴ δίδωσι· τὸν γὰρ μὴ τοιοῦτον πῶς τῶν αὐτῶν ἐστιν ἀξιοῦν; ΚΑΛΩΣ ΦΕΡΕΙΝ οὖν

τὰς

τὰς ΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΥΧΑΣ δεῖ,
καὶ ΜΗ ΑΓΑΝΑΚΤΕΙΝ διδόντα
δίκην, καὶ ὅσον ἐπὶ τῇ θείᾳ κρίσει καθαιρό-
μενον διὰ τῶν δοκούντων ἐμποδίων εἰς τὴν
εὐπάθειαν τοῦ τῇδε βίου. ὁ δὲ τοιοῦτος λογισμὸς
ΙΑΣΙΣ ΤΕ γίνεται τῶν προειρημέ-
νων, καὶ ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν ἐνυπάρχοντα ἡ-
μῖν λόγον ὀρθόν· πῶς γὰρ ὁ κακίας εἰς καρ-
πὸς τὰ ἀλγεινὰ τιθέμενος, οὐ φεύξεται τὴν
αὐτὰ κατάγουσαν αἰτίαν; καὶ εἰ δεῖ χα-
λεπαίνειν ἐν τοῖς λυπηροῖς, ἑαυτῷ μᾶλλον
οἰήσεται δεῖν χαλεπαίνειν, ἢ τῷ κωλύοντι τὴν
πονηρίαν θεῷ διὰ τῶν ὀργάνων τῆς δίκης, δι' ὧν
ἔστι συνιέναι καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν θείων
νόμων, μηδὲ ἑκόντας κακύνεσθαι. οὐ γὰρ ὡς ἔ-
τυχε τὰ ἀλγεινὰ τοῖς ἀνθρώποις διανέμεται,
εἴπερ θεός, καὶ δίκης ὅροι προεστήκασιν ἡμῶν,
τὴν ἀξίαν ΜΟΙΡΑΝ ἐφ' ἑκάστοις ἐπάγοντες·
διὸ καὶ τὸ οὐ ΠΑΝΥ ΤΟΙΣ ΑΓΑ-
ΘΟΙΣ ΤΑ ΑΛΓΕΙΝΑ συμπίπτειν,
εὔλογον. πρῶτον μὲν γὰρ ΟΙΣΟΥΣΙΝ
αὐτὰ ΠΡΑΩΣ τῇ εὐαρεστίᾳ τῆς θείας κρί-
σεως, καὶ τῇ τῆς ἀρετῆς προσκλήσει, δι' ἣν
πρᾳότερα μὲν τὰ χαλεπὰ γίνεται. καὶ ξυνήθης
δὲ τοῦ λοιποῦ ὁ βίος μηδαμῶς ἐνοχλήσειν
ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα, εἴπερ ἀγαθοῖς ἡγουμένοις

χρῆ

DIVINA INFORTUNIA: NEC EI AEGRE FERENDUM qui pœnas luit, quique, quantum divino judicio visum est, iis rebus purgatus est quæ hujus vitæ oblectationem morari videbantur. Fuerit vero isthæc ratiocinatio MEDELA quædam eorum quæ ante peccata sunt, & ad rectam rationem quæ in nobis est, conversio. Quo pacto enim qui vitiorum fructus esse calamitates arbitratur, non causas fugiet quibus ad illas iter est? Præterea, si in rebus quæ dolorem pariunt, æquum est exacerbari, sibi potius esse succensendum arbitrabitur, quam Deo, qui malitiam justitiæ armis repellat, quibus licet divinas leges nosse, earumque recordari, nec nisi sponte malis affici. Non enim fortuito calamitates distribuuntur hominibus; si Deum nobis præesse, justitiæque fines regere, atque meritam singulis SORTEM inferre verum est, quo fit, ut quod NON PENITUS BONIS CALAMITATES accidere dixit, veritati consentaneum sit. Primum enim ista FERENT MODERATE judicii divini placito, deinde virtutis adeptione persuasi; cujus auxilio leviora fiunt quæ molesta fuerant. Est præterea non vana spes vitam nostram, deinceps talibus nequaquam perturbatum iri; siquidem bonis effectis ipsa

ipsa summæ virtutis adeptione divina bona nobis recondantur, mediæ autem humana. SANABUNTUR præterea & ista, quantum poterunt, si LEVITER FERENDO, ea curandi rationes didicerimus. Qui enim possunt sacris supplicationibus pro Dei dignitate uti, qui providentiam atque justitiam humana negant intueri; animumque nostrum immortalitate præditum externa ista quandoque sortiri, prout se voluntariis moribus dignum præbuerit? Qui enim ad ista SORTEM præsentem non retulerit, ubi eam MODERATE FERENDI occasionem queat invenire, ubi etiam MEDENDI artem, dici profecto non queat. Neque enim sane talibus confestim datur acquiescere, tanquam sint indifferentia, aut contrariis præstantiora; quia per se ideo fugienda videantur, quod dolorem pariant atque laborem. quæ autem sunt ejusmodi non solet natura nostra admittere, tanquam propter se amplectenda, nisi certe boni sit aliquid quod ex doloris molestia exspectetur. Est igitur ægre ferre necessarium, & tædio multo affici, atque ex ea quam ipsi natura habemus ignoratione dolores amplificari, & pœnas dare nihilominus: maximam autem nobis improbitatem accersere,
si

κατὰ τὴν ἀκροτάτην ἀρετὴν τὰ θεῖα ἀγαθὰ ἡμῖν ἀπόκειται· κατὰ δὲ τὴν μέσην ἕξιν, τὰ ἀνθρώπινα. ἔπειτα καὶ ΙΑΣΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ τὰ τοιαῦτα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ΦΕΡΕΙΝ ΠΡΑΩΣ, τὰς μεθόδους τῆς θεραπείας αὐτῶν διδασκόμενοι. πῶς γὰρ οἷόν τε ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις θεοπρεπῶς χρήσασθαι, μὴ πρόνοιαν καὶ δίκην ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα τιθεμένους, καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀθάνατον, καὶ τοιούτων ἑκάστοτε τυγχάνειν τῶν ἔξωθεν, οἵων ἂν ἑαυτὴν ἀξίαν παράσχοιτο ἐκ τῶν προαιρετικῶν κινημάτων; ὁ γὰρ μὴ εἰς ταῦτα ἀναφέρων τὴν παροῦσαν ΜΟΙΡΑΝ, πόθεν τὸ ΠΡΑΩΣ ΦΕΡΕΙΝ αὐτὴν τὰς ἀφορμὰς λήψεται; πόθεν δὲ τὸ ΙΑΣΘΑΙ τὴν τύχην; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· ἐναρμοσθῆναι μὲν γὰρ αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις οὐκ ἔστιν, ὡς ἀδιαφόροις, ἢ ἀμείνοσι τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ παρ' ἑαυτὴν φανερῶς φαίνεται ἀλγεινὰ ὄντα, καὶ ἐπίπονα. τὰ δὲ τοιαῦτα οὐ προσίεται ἡμῶν ἡ φύσις, ὡς *διὰ ταῦτα αἱρετά, εἰ μὴ ἄρα ἀγαθόν τι προσδοκώμενον εἴη ἐπὶ τῇ ταλαιπωρίᾳ τῶν δυσχερῶν. ἀνάγκη οὖν δυσχεραίνειν, καὶ δυσαρεστίας ἐμπίπλασθαι, καὶ προσεπιτείνειν τὰ ἀλγεινὰ ἐκ τῆς περὶ τὴν οὐσίαν ἡμῶν ἀγνοίας, καὶ οὐδὲν μὲν ἧττον διδόναι δίκας τῆς μεγίστης δὲ ἐπικλώθῃ κακίαν,

* γρ. δι' ἑαυτά

ἐὰν

ἐὰν ἀπρονόητον τὸ πᾶν, ἢ κακῶς φροντιζόμενον οἰηθῶμεν. τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστι τὸ μὴ οἴεσθαι εἶναι θεόν· ἢ ὄντα μὴ προνοεῖν· ἢ προνοοῦντα μὴ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ δίκαιον, ἃ δὴ τῆς παντελοῦς τῆς ἀδικίας ἐστὶ συνεκτικώτατα, καὶ πρὸς πᾶσαν κακίαν συνωθοῦντα τὸν τοῖς τοιούτοις ἐαλωκότα δοξάσμασιν. ὡς γὰρ ἡ εὐσέβεια μήτηρ τῆς ἀρετῆς ἀνεφάνη, οὕτω καὶ πάσης κακίας ἡγεμὼν ἡ τῆς εὐσεβείας ἀπόπτωσις. μόνος ὁ ἐξερύσει τούτων τὴν ΙΑΣΙΝ ὁ ΠΡΑΩΣ αὐτὰ ΦΕΡΕΙΝ ἐκδιδαγμένος. τοῦτο δὲ ἐκ φιλοσοφίας μόνης παραγίνεται τὰς πάντων τῶν ὄντων οὐσίας ἀκριβῶς ἐπισταμένης, καὶ τὰς ἑπομένας ταῖς οὐσίαις αὐταῖς ἐνεργείας, ὧν εἱρμὸς καὶ σύνταξίς ἐστιν ἡ τῶν ὅλων διοίκησις, ἀφ' ἧς καὶ τὰς ΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΥΧΑΣ ἀπονέμεσθαι ἀνάγκη· εἶναι δὲ τὴν ἑκάστῳ ἀπονεμηθεῖσαν ἀξίαν τὴν νῦν λεγομένην ΜΟΙΡΑΝ, ἠρτημένην τῆς τε προνοίας τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς κοσμικῆς εὐταξίας, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως. εἰ μὴ γὰρ εἴη θεοῦ πρόνοια, οὐκ ἂν εἴη τάξις ἐν κόσμῳ, ἣν καὶ εἱμαρμένην ἄν εἴποι τις. εἰ δὲ μὴ ταῦτα εἴη, δίκη, καὶ κρίσις τῶν κακῶν οὐκ ἂν γένοιτο. ἀλλ' οὐδὲ τιμὴ καὶ ἀποδοχὴ τῶν ἀγαθῶν. προνοίας δὲ οὔσης, καὶ τάξεως, πάντως ἔδει τοὺς νῦν γινομένους τῶν ἴσων ἀγαθῶν

ΤΥΓ·

ſi mundum providentia carere, aut male administrari exiſtimemus. Fuerit vero illud idem plane, atque Deum non eſſe putare; vel ſi ſit, minime providere; vel denique ſi provideat, nequaquam bonum & juſtum exſiſtere. quæ certe nullum non iniquitatis genus complectuntur; eumque qui ſe talibus capi patitur opinionibus, ad ſcelera quælibet impellunt. Ut enim virtutum mater eſt pietas in Deos: ſic vitiorum omnium dux ejuſdem contemptus. Horum igitur MEDELAM ſolus invenerit, qui ea FERRE MODERATE didicerit. Id autem Philoſophia una præſtiterit, quæ rerum omnium naturas, & actiones quæ naturas ipſas conſequuntur, exacte noverit: quarum ſeries atque ordo ipſa eſt univerſorum adminiſtratio; à qua DIVINA INFORTUNIA neceſſe eſt diſtribui; nec eſſe aliud mercedem cuique tributam, quam SORTEM, de qua nunc ſermo eſt, quæ à Dei providentia, mundanique ordinis præſtantia, atque hominum voluntate dependeat. Neque enim ſi non eſſet providentia, ordo ille in mundo exſiſteret, quod fatum poſſit aliquis appellare. nec ſi iſta deeſſent, ulla eſſet mulcta, ullumque adverſus ſceleratos judicium. Immo nec bonorum præmium, nec commendatio. At vero providentia atq; ordine exſiſtentibus, omnes oportebat qui jam naſcuntur eadem bona SORTIRI, ſi nihil à ſeipſis ad inæqualitatem

con-

contulissent. Sed liquet imparem eorũ sor-
TEM existere. Apparet igitur obstare volun-
tatis nostræ inæqualitatem, quæ providentiæ
judicio subjecta est, quo minus ipsis fiat æ-
qua distributio, cum pro meriti ratione
SORTEM cadere necesse sit. Cæterum ne te
conturbet, quod in brutis quoque animan-
tibus, in plantis, in his etiam quæ vita desti-
tuuntur, eandem quam in hominibus inæ-
qualitatem cernimus. Non enim propterea
res nostræ providentia non reguntur, si in il-
lis ista casu contingant; vel si in eisdẽ etiam
pœna & judicium, virtutisq; & vitii insit con-
sideratio; cum exacte adeo fiant quæ ad nos
attinent. Primum enim ita se habent, quæ
anima carent, uti communis materia plan-
tis, brutisq; ipsis atque hominibus. Sunt præ-
terea animalia nonnulla in alimentum data
cæteris atque hominibus. quo fit, ut eadem
inter se faciant, non quod ad eorum meriti
advertant quæ patiuntur, sed ut suam ipsi
vel famẽ placent, vel morbũ curent; utq; om-
nino quod sibi deest, undecunq; facere liceat,
consequantur. quo fit, ut cæteris animalibus
inde nascatur infelicitatis occasio, quod ea,
siquibus indigem⁹, uti sese offerunt, in usum
nostrũ convertimus: felicitatis autem causa
quam habere videntur, nostra fit erga ipsa
animi propensio, atq; affectio. Si igitur ulte-
rius promovens oratio alios quosdam etiam
non deesse præstantiores nobis opponat;
qui

ΤΥΓΧΑΝΕΙΝ, εἰ μηδὲν παρ' ἑαυτῶν εἰς τὴν ἀνισότητα συμβάλλεσθαι. φαίνονται δὲ οὐ τῶν ἴσων τυγχάνοντες. δῆλον οὖν, ὡς τὸ τῆς προαιρέσεως ἄνισον ὑποβληθὲν τῇ τῆς προνοίας κρίσει, οὐκ ἐᾷ τὴν ἴσην αὐτοῖς ἀπονέμεσθαι ΜΟΙΡΑΝ, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἀξίαν ἀνάγκη τυγχάνειν. μὴ ταραττέτω δὲ ἡμᾶς τὸ, καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἀλόγων, καὶ φυτῶν, καὶ αὐτῶν τῶν ἀψύχων τὴν αὐτὴν ἀνωμαλίαν ἐπιφαίνεσθαι, ἣν καὶ ἐπ' ἀνθρώπων. οὐ γὰρ δὴ διὰ τοῦτο τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπρονόητα, εἴγε ἐκείνοις ταῦτα, ὡς ἔτυχε, συμβαίνει. ἢ καὶ ἐπ' ἐκείνων δίκη καὶ κρίσις οὐ καὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀναλογισμοί· ἐπεὶ τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἐπείγεται. πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ἄψυχα οὕτως ἔχει, ὡς κοινὴ ὕλη φυτοῖς, καὶ ζώοις, καὶ ἀνθρώποις. κοινὴ δὲ τροφὴ παρέχεται καὶ ἔνια ζώων ζώοις τε, καὶ ἀνθρώποις. Διὸ καὶ ποιεῖ ταῦτα εἰς ἄλληλα οὐ τὴν τῶν παρόντων ἀξίαν ἐπισκεπτόμενα, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν σπάνιν ἢ τὴν χρείαν διαγράφοντα, καὶ ὅλως τὸ ἐνδεὲς αὐτῶν πληροῦντα, ὅθεν ἂν τοῦτο ποιεῖν ἐξῇ. ἀπὸ δυστυχίας ἀφορμὴν ἐστὶ τοῖς ζώοις τὴν ἡμετέραν χρείαν ἐκ τῶν παρατυχόντων πληροῦσθαι, καὶ τῆς δοκούσης εὐτυχίας αὐτοῖς αἴτιον τὸ παρ' ἡμῶν προνοεῖσθαι. εἰ μὲν ἦν προσὸν ὁ λόγος καὶ αὐτοῖς προσήκοντος [illegible]

οὕτως ἀποχρωμένους ἡμᾶς περὶ τὴν πλήρωσιν τῆς ἑαυτῶν ἐνδείας, ὡς ἰατρεῖς τοῖς ἀλόγοις φαρμάκοις χρώμενοι. ἐπιπολὺ ἐκείνοις ἔοικε ὁμοιογεῖν, καὶ φαίνεται τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν ἐκείνων χρείαν ἀναλαμβάνοντα. εἰ δὲ μάλιστα περὶ ἀνθρώπων θνητὸν, ἐπειδὴ καὶ αὐτῆς ὄργανον ὂν τῆς λογικῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο [illegible] εἰς σῶμα θνητὸν [illegible] ἔρχεται, καὶ [illegible] τι τοῖς ἀλόγοις ἀναλαβὸν ὄργανον [illegible] γῆς πολίτης [illegible]· οὐδὲ ἂν εἴη τὸ τῆς ἡμετέρας συντυχίας εἰς τὴν ἑαυτοῦ θεωρίαν ἀποχρώμενον ἄνευ οὐδὲ τὸ ἀπηλλαγμένως χρησάμενον ἡμῖν σωματικῇ πληρώσει. δεῖ τοίνυν καὶ τάξει τῆς περὶ [illegible] [illegible] τοῦ [illegible] διοικήσεως προσδεῖσθαι, ταῦτα μηχανᾶσθαι ἡμᾶς, [illegible] κακίαν [illegible] καὶ [illegible] ἡμᾶς [illegible] [illegible] ὡς [illegible], [illegible]. [illegible] καὶ [illegible], [illegible] (ἀνθρώπους μόνους [illegible] λέγω) [illegible]. τὰ δὲ [illegible] ζῷων μόνον [illegible] τῆς [illegible] [illegible] καὶ [illegible] [illegible] ἀλόγων, [illegible] καὶ [illegible] καὶ [illegible] καὶ δὲ [illegible] [illegible] καὶ [illegible]

qui nobis quoque ad eorum quibus indigent supplimentum abutamur, non aliter quam & ipsi ratione carentibus uti videmur: mortales illos esse probati oportuit, hominumque corpora in eorum usum atque necessitatem impendi. Verum si nihil est omnium quæ homine superiora sunt morti obnoxium, quoniam & ipse ultimus ex eorum genere quæ sunt ratione prædita, & ob id immortalis in mortale corpus ex necessitate venit, ibique assumpto rationis expertibus cognato organo in terra versatur; nihil esse queat quod miseriis nostris ad suas epulas abutatur, nihil etiam certe quod nobis utatur inordinate ad cupiditatis expletionem. Fines igitur Diis immortalibus, qui nobis præstant, suæ nostri administrationis justicia atque ordo præscribunt; ut ea nostro nomine moliantur, quibus hic minuatur nequitia nostra, & quibus ad ipsos reverti valeamus. Sunt enim nostri sollicìti, tanquam cognatorum, cum labi nos contigit. Quo fit ut verecundia, divinaque ultione, atque dedecore homines tantum à vitiis revocari recte dicatur. Solum enim quod ratione præditum est animal justitiam natura percipit. Nos ergo, qui intervallo longissimo à brutorum natura distamus, separata valde administrationis etiam ratione uti convenit. Est enim universi naturis etiam providentiæ lex maxime congrua. Singula deinde quæ ratione à Deo

opifice edita sunt, eadem & ipsa providenti-
am sentiunt. Videtur porro singulos quidem
hominum animos ipse produxisse, brutorum
autem sola genera; illis naturæ fingenti com-
missis: uti Platoni, Timæoq; Pythagorico vi-
sum est; quibus placet, nihil eorum quæ mor-
ti sunt obnoxia à Deo immediate condita
esse, animos autem hominum ex eadem
temperatione qua mundani Dei atq; dæmo-
nes, ipsiq; etiam illustres heroes, factos es-
ideoque in singulis hominibus providentiam
elucere; quomodo ab istis evocentur, quomo-
do in illa propendeant; quomodo hic de-
gant, quomodo isthinc alio se conferant; quo-
rum nihil in vita quæ ratione careat effi-
portuit. Neque enim ad Deum accedit, q
invitari atque excitari nequeat. Nec potest i
terris fungi administratione, quæ tanqu
planta cœlestis exsistat. Neq; id habet à na
ra, ut ad astrum aliquod, quocum apta sit,
feratur. Atque hæc quidem in eos qui cas
humanis indignantur, quique modis omni
providentiam destruunt, à nobis respo
sint. Quibus & ista jure possunt adjici, co
videri hominum mores cum ratione con
tire, quod res adversas FERANT MODE
TE: nec ea tantum ratione fieri leviora, q
bus tum nos angi contigit; sed futuris eti
adferri remedium. Vos autem cum INDI
NAMINI, quid aliud ipsi proficitis, quam q
impietatem, malorũ omnium gravissim

lab

ἔστι καὶ προνοίας ἀξιοῦται. φαίνεται δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἑκάστην αὐτὰς ἐπισκοποῦσα· ἐπὶ δὲ τῶν ἀλόγων μόνα γένη, προτείνων τῇ διαπλαττούσῃ αὐτὰ φύσει, ὡς Πλάτωνι δοκεῖ, καὶ Τιμαίῳ τῷ Πυθαγορείῳ, οὐδὲν μὲν προσεχὲς τῶν θνητῶν δημιούργημα εἶναι τοῦ θεοῦ τεθειμένοις. τὰς δὲ ἀνθρωπίνας ψυχὰς γίνεσθαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος τοῖς τε ἐγκοσμίοις θεοῖς, καὶ τοῖς δαίμοσι, καὶ τοῖς ἀθανάτοις ἥρωσι. Διὸ πρόνοια ἐπ' ἀνθρώπων ἐστὶ καθ' ἕνα ἕκαστον, πῶς ἀφίσταται τῆς ἐκεῖ· πῶς πρὸς τὰ τῇδε νεύει· πῶς ἐνταῦθα πολιτεύεται· πῶς ἂν ἐντεῦθεν ἀνακομισθείη ἐκεῖσε· ὧν οὐδὲν δεῖ περὶ τῆς ἀλόγου ζωῆς πραγματεύεσθαι. οὐδὲ γὰρ ἦλθεν ἀδυνατοῦσα ἐπιπορεύεσθαι θεῷ· οὔτε ἐπὶ γῆς δύναται πολιτεύεσθαι, ὡς φυτὸν οὖσα οὐράνιον· οὔτε πρός τι ξυνώνυμον ἄστρον ἀνάγεσθαι πέφυκε. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ παρὸν ἀπολελογήσθω ἡμῖν πρὸς τοὺς δυσχεραντικούς, καὶ πανταχόθεν τὸ ἀπρονόητον κατασκευάζοντας· πρὸς οὓς καὶ ταῦτα εἰπεῖν δίκαιον, ὅτι ἐκ τοῦ ΠΡΑΩΣ τὰ δυσχερῆ ΦΕΡΕΙΝ, ὁ ἀνθρώπινος βίος εὐλόγιστος ἀναφαίνεται, καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἐπελαφρυνῶν τὰ δυσχερῆ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰώμενος. ὑμεῖς δὲ ἀγανακτοῦντές τι καὶ ὀνήσετε, εἰ μὴ μόνον προσθείητε τοῖς πόνοις τὸ μέγιστον

τῶν κακῶν αἰτίαν ἡμῶν, καὶ αὐτοὶ δὲ τὰ χείρ-
ονα προελόμενοι ἑαυτοῖς ἐνεργάσασθαι τὴν κατ'
ἀξίαν πάσχειν αὐτὰ δοκεῖν; εἰ γὰρ νοσοῦν ἀγεν-
νῶς χαλεπαίνει ὅτι νοσεῖ, δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον νο-
σήσει; ἀλλ' οὐδὲ χαλεπαίνειν δεῖ πρὸς τὴν ἀξίαν
ἀποδόσεως γινομένης, ἵνα μὴ καὶ χείρονες ἐ-
ξ ἑαυτῶν γινώμεθα, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τοῖς παροῦσι βλά-
σφημον δυσφορίαν. ἀρξόμεθα δὲ αὐτὸ καὶ
τῆδε· εἴτις πενίαν λαβὼν ΠΡΑΩΣ ΦΕ-
ΡΕΙ, πρὸς τῇ ἀπὸ τῆς πραότητος ἀλυπίᾳ,
καὶ ἐξευρήσει τινὰ τοῦ βίου παραμυθίαν· τοῦτο δὲ
τῷ λογισμῷ πόρον ἐξευρίσκοντας εὐλόγου δια-
τροφῆς, τὸ μὴ συγκεχύσθαι τῇ λύπῃ· τοῦτο δὲ ἐ-
παμύνων αὐτὸν τῶν πλησίον ὁ ἔμφρων κα-
είας, καὶ συνεκπορίζοντων, ὅσα δυνάμεις, τὰ
ἀναγκαῖα πρὸς τὸν βίον. ὁ δὲ ΑΓΑΝΑ-
ΚΤΩΝ, καὶ γυναικείως πικραινόμενος,
πρῶτον μὲν ἑκουσίως λύπαις περιάπτεται· ἔπει-
τα προσδεδεμένος τὴν τὴν πενίαν πειρᾶται, ἄ-
πορος παντελῶς γίνεται, οὔτε παρ' ἑαυτοῦ πο-
ρίζων εἰς πόρον συμβάλλεσθαι, οὔτε παρὰ τῶν
πλησίον συνηγμένος, ὅσον μὴ ἐλέου χάριν
αὐτῷ τις προσρίψειεν· ἃ πάλιν ἐκ τῆς δυσ-
θέσεως τοῦ δεδιότος ἀποτείνει τὴν λύπην τῆς
τοιαύτης χρείας καταστάνῃ. ἐκ πάντων οὖν τὸ
εἰρημένον ΠΡΑΩΣ ΦΕΡΕΙΝ

δεῖ

laboribus vestris adjicitis; eoque dolorem vestrum majorem efficitis, quod præter merita torqueri vos existimatis? Annon enim qui morbo afficitur, si eundem ferat acerbius, graviorem faciet? Non est itaque ægre ferendum quod pro meritorum ratione reponitur, ne urgentium molestiarum acerba reprehensione, deteriorum etiam habitum nobis contrahamus. Consideremus vero & illud hoc loco; Siquis in paupertatem delapsus ipsam FERAT MODERATE, præterquam quod ita sibi dolorem adimit, vitæ etiam certam oblectationem nanciscitur; partim quidem, quod idoneam alimentorum suppeditationem meditando inveniet, si dolore non conturbetur; partim vero, quod ejus prudentiam, animique robur qui vicini sunt admirantur, & suppeditant ad vitam necessaria, quantum possunt. At vero, qui INDIGNATUR, cum muliebri more exacerbatur, primum quidem dolores sponte sibi accersit: in luctu deinde paupertatis defixus non potest omnino efficere, ut sibi nec à seipso aliquid vacet ad sublevandam inopiam conferre, nec viciniorum contributionibus sublevari; nisi quantum stipis ergo alicui quis projecerit, quod rursum pro largientis animo, ei qui in tanta rerum penuria versatur dolorem auxerit. Patet igitur ex iis quæ dicta sunt, MODERATE FERENDOS

ESSE casus adversos, & ADHIBENDA REMEDIA quantum possumus, causasque ipsorum pravis cogitationibus esse adscribendas; neque ignorandum, cum providentia sit, non posse eum negligi qui bonus nunc exsistat, quantumlibet antiquis divinæ iræ notis compunctus sit. Eadem enim opera, dum virtus acquiritur, & eorum vitatur molestia, & MEDICINA invenitur, quæ ex sese quidem auxilium adversus dolorem adferat; à providentia autem molestiarum liberationem. Calamitates enim invexerunt nostra simul iniquitas & judicium divinum, cujus est in sceleratos animadvertere: sed tolluntur eædem percommode virtute nostra atque providentiæ lege, quæ eos malis liberet qui sponte sua quod bonum est amplectuntur. Tot tantaque adeo ex versibus istis possumus haurire præcepta, quæ ad virtutis institutionem primam conferunt. Videntur enim & providentiæ, & fati, libertatisque animi verissimas rationes complecti; quibus molestiam illam, quæ in eorum quæ cernuntur dissimilitudine versatur, oratio examinavit; inque omnibus malorum causam Deum nequaquam exsistere demonstravit. Quod si quis ista superioribus conjungat, una omnium esse ratio videbitur, quæ animi æternitatem confirmet. Quod enim justitiam esse colendam,

δεῖ τὰ συμβαίνοντα· καὶ ΟΣΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΙΑΣΘΑΙ δεῖ, ταῖς διαστρόφοις ἐννοίαις τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκλογιζομένους, καὶ συνορῶντας, ὅτι προνοίας οὔσης, οὐκ ἀμελεῖται ὁ ἀγαθὸς νοῦ γινόμενος, κἂν παλαιῶν πλημμελημάτων ἐφέλκηται στίγματα. καὶ αὐτὸ γὰρ κτᾶσθαι τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἐπίπονον αὐτῶν διαφθίζει, καὶ τὴν ΙΑΣΙΝ ἐξευρίσκει, παρ' ἑαυτοῦ μὲν βοήθειαν τῆς ἀλυπίας εἰσφέρων, παρὰ δὲ τῆς προνοίας τὴν ἀπόλυσιν τῶν χαλεπῶν κομιζόμενος. ἡ γὰρ ἡμετέρα κακία, καὶ κρίσις θεία τιμωρουμένη τὴν πονηρίαν, τὰ χαλεπὰ συνεφόρησαν. εἰκότως οὖν ταῦτα λύεται πάλιν ἀρετῇ τε ἡμετέρᾳ, καὶ νόμῳ προνοίας ἀπολύοντι τῶν κακῶν τοὺς παρ' ἑαυτῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπιδεδωκότας. τοσαῦτα ἂν λάβοιμεν καὶ ἐκ τούτων τῶν ἐπῶν δόγματα πρὸς ἀρετῆς στοιχείωσιν συντελοῦντα. τοὺς γὰρ περὶ προνοίας, καὶ εἱμαρμένης, καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἀληθεστάτους λόγους περιέχοντα ἀναπέφηνε, δι' ὧν τὸ τῆς τῶν φαινομένων ἀνωμαλίας δύσκολον ἀποδιωθεῖν ὁ λόγος, καὶ διὰ πάντων ἀπέδειξε τῶν κακῶν ἀναίτιον τὸν θεόν. εἰ δέ τις ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπισυνάψειεν, εἷς ἐκ πάντων ἀναφανήσεται λόγος τὴν τῆς ψυχῆς ἀϊδιότητα βεβαιούμενος. τὸ γὰρ δικαιοσύνην ἀσκεῖν,

καὶ

καὶ γυναῖκας ἀποθνήσκειν, καὶ περὶ τὰ χρήματα τῆς ἀληθείας διακεῖσθαι, τὸ μὴ συναποθνήσκειν τῷ σώματι τὴν ψυχὴν μάλιστα χρὴ πρὸς κατασκευὴν, ὡς ἤδη εἴρηται. τὸ δὲ τὰς ΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΥΧΑΣ ΠΡΑΩΣ ΦΕΡΕΙΝ, καὶ ΙΑΣΘΑΙ ΔΥΝΑΣΘΑΙ, τοῦ μὴ συγγεννᾶσθαι τῷ σώματι τὴν ψυχὴν τῆς ἀρχῆς δεόμενον· ἐπεὶ δὲ ἀμφοτέρων τὸ γενέσεως καὶ φθορᾶς κρείττονα εἶναι τὴν ψυχὴν ἀποδείκνυται, καὶ ἑτέραν οὐσίαν παρὰ τὸ θνητὸν σῶμα αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὖσαν ἀΐδιον. οὐ γὰρ οἷόν τε ἐστὶν ἀπό τινος χρόνου παραχθέντα εἰς γένεσιν εἰς ἀεὶ διαμένειν· ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἐξ ἀϊδίου τὴν ὑπόστασιν ἔχον ποτὲ φθορὰν ἀναδέχεσθαι. ἐπεὶ οὖν μετὰ τὴν τοῦ σώματος φθορὰν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ διαμένουσα δίκης καὶ κρίσεως τυγχάνει, καὶ τῶν ἐπιτηδευθέντων ἐν τῷ βίῳ τὰς πρὸς ἀξίαν ἀμοιβὰς ἀποδέχεται, οὐχ οἷόν τε δὲ εἰς ἀεὶ διαμένειν τὸ ἀπὸ χρόνου γενόμενον· δῆλον, ὡς καὶ πρὸ τούτου ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον. καὶ οὕτω τῶν ἀϊδίων δημιουργημάτων τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀναδείκνυται, ὅθεν αὐτῇ καὶ τῆς θείας ὁμοιώσεως μέτεστιν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο μετρίας ὑπομνήσεως ἔτυχε, καιρὸς ἂν εἴη καὶ τὰ λοιπὰ ἐπισκέψασθαι.

quod fortiter occumbendum, quod etiam liberaliter utendum divitiis dixit; ad animi immortalitatem asserendam, nec eam simul cum corpore interire, sicuti dictum est, valde conducit. Ut autem DIVINA INFORTUNIA FERREMUS MODERATE, UT ADHIBERI REMEDIA pateremur, jam desiderari videbatur, non esse cum corpore generatum animum. At vero ex utroque, generatione atque corruptione præstantiorem exsistere, & à corpore mortali differre, qui ex se æternus sit, demonstratur. Neque enim fieri potest ut perpetuo maneat, qui sui à tempore aliquo ortus principium duxerit; quemadmodum neque corruptionem unquam admittere, quod subsistat ab æterno. Si ergo post interitum corporis, eidem superstes animus pœnæ fit atque judicii particeps; sique eorum quæ gessit in vita mercedem pro meritorum ratione percipit; si denique stare perpetuo non valet, quod fieri cœpit aliquando: perspicuum est animum isto prius omni tempore exstitisse. Quo fit, ut inter æterna opera quæ sunt ab opifice Deo condita, animus esse reperiatur, divinæque similitudinis particeps. Verum quia de re ista abunde dictum est, tempus fuerit reliqua etiam considerare.

12 MULTI

21 MULTI HOMINIBUS SERMO-
NES MALI ATQUE BONI 22 EX-
CIDUNT; QUIBUS IPSE NEC
COMMOVERI DEBES, NEC
23 AVOCARI; SED CEDERE AE-
QUO ANIMO, SI QUID FALSI
DICATUR.

Multus sæpe hominum sermo pravusque bonusque
Excidit. At terrere nihil: nec vertier ih
Tete permittas. Sin falsum dicat; id æquo
Sperne animo.—

Voluntas humana, quia nec virtuti nec vitio semper inhæret, SERMONES etiam voce edit utrique inservientes, tanquam contrariis suis affectionibus similes. Ideoque fit, ut veri quidem sint alii; alii autem BONI; alii vero MALI; alii etjam falsi. Eget autem varietas ista judicandi peritia, ut eos amplectamur qui sunt præstantiores, deteriores autem rejiciamus: utque nec SERMONUM odio penitus laboremus malos improbando, nec bonorum etiam studio quoslibet sine discrimine amplectamur. Sequitur enim SERMONIS aversionem ipsa etiam ejus privatio qui BONUS est, &

21 ΠΟΛΛΟΙ Δ' ΑΝΘΡΩ-
ΠΟΙΣΙ ΛΟΓΟΙ ΔΕΙ-
ΛΟΙ ΤΕ, ΚΑΙ ΕΣΘΛΟΙ
22 ΠΡΟΣΠΙΠΤΟΥΣ',
ΩΝ ΜΗΤ' ΕΚΠΛΗΣ-
ΣΕΟ, ΜΗΤ' ΑΡ' ΕΑΣΗΣ
23 ΕΙΡΓΕΣΘΑΙ ΣΑΥ-
ΤΟΝ. ΨΕΥΔΟΣ Δ' ΗΝ
ΠΕΡ ΤΙ ΛΕΓΗΤΑΙ,
24 ΠΡΑΩΣ ΕΙΚΕ. *ἀνέχ. ἴσχ'

Ἡ ἀνθρωπίνη προαίρεσις μήτ' ἐν ἀρετῇ ἀεὶ ἑστῶσα, μήτ' ἐν κακίᾳ, καὶ τοὺς διὰ φωνῆς προϊόντας ΛΟΓΟΥΣ ἐπαμφοτερίζοντας ἀπεγέννησεν, ὡς ἐοικότας ταῖς ἐναντίαις αὐτῆς διαθέσεσι. διὸ τῶν ΛΟΓΩΝ ἐγένοντο οἱ μὲν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ΑΓΑΘΟΙ, οἱ δὲ ΚΑΚΟΙ, οἱ δὲ ψευδεῖς. ἡ δὲ διαφορὰ αὐτῶν ἐπιστημονικῆς δεῖται διακρίσεως, ὅπως τοὺς μὲν ἀμείνονας ἐκλεξώμεθα, τοὺς δὲ χείρους ἀποβαλῶμεν, καὶ μήτε μισολογίαν νοσήσωμεν παντελῆ διὰ τὴν τῶν χειρόνων ΛΟΓΩΝ κατάγνωσιν, μήτε ἀδιακρίτως πάντας εἰσδεξώμεθα διὰ τὴν τῶν ἀμεινόνων ἀποδοχήν· ἕπεται γὰρ τῇ μὲν μισολογίᾳ τὸ καὶ τῶν ἀγαθῶν ΛΟΓΩΝ ἑαυτοὺς ἀποστερεῖν·

τῇ

τῇ δὲ ἀκρίτῳ φιλολογίᾳ, τὸ καὶ δεινὴν ἐλαττου-
μένων ὑπὸ τῶν κεκακουργημένων λόγων. φιλο-
λογίαν γοῦν ἀσπασόμεθα μετὰ κρίσεως ἀκούσαντες,
* γρ. φιληκοΐα * πᾶν ἵνα ἡ μὲν * φιλία * ἄλλη τὸ γένος τῶν ΛΟΓΩΝ·
ἡ δὲ κρίσις ἀποδοθῇ τῷ χείρονι· καὶ οὕτω τὸ διαι-
ρετικὸν τηρήσομεν παράγγελμα, μήτε ἐκ-
πληττόμενοι τοὺς πονηροὺς τῶν ΛΟΓΩΝ, καὶ δι'
* γρ. ἀκρίτους αὐτὸ τοῦτο, ὅτι λόγοι εἰσίν, * ἀκρίτως αὐτοὺς
εἰσδεχόμενοι· ὑπὸ τῶν ΑΓΑΘΩΝ εἰργόμενοι,
διότι λόγοι ἦσαν ὁμοίως τοῖς χείροσι. πρῶτον
μὲν γὰρ οὐχὶ ᾗ λόγοι, μεταδιωκτέοι· ἀλλ' ᾗ ἀλη-
θεῖς. οὐδ' οἱ ἕτεροι καταγινώσκονται, ὡς λόγοι·
ἀλλ' ὡς ΨΕΥΔΕΙΣ. ἔπειτα κἀκεῖνο εὐθαρσῶς
ἂν εἴποιμεν, ὡς μόνοι λόγοι εἰσὶν οἱ ἀληθεῖς·
μόνοι γὰρ τῆς λογικῆς οὐσίας τὸ ἀξίωμα τηροῦσι,
καὶ εἰσὶ γεννήματα ψυχῆς πρὸς τὸ ἄριστον ἀνα-
πεπλασμένης, καὶ τὸν οἰκεῖον κόσμον κεκτημένης·
οἱ δὲ ψευδεῖς τῶν λόγων, οὐδὲ ΛΟΓΟΙ ὄντως
εἰσί· περὶ γὰρ κακίαν καὶ ψευδοδοξίαν φέρον-
τες, καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν ΛΟΓΩΝ ἠγνό-
ησαν, καὶ εἰσὶν ἀλογουμένης ψυχῆς, καὶ πάθεσι
συμπεφυρμένης φωναί. μήτε οὖν πάντας κα-
ταδέχου, φησίν, ἵνα μὴ καὶ τοὺς ΨΕΥΔΕΙΣ·
μήτε πάντας ἀπόβαλλε, ἵνα μὴ καὶ τοὺς ἀλη-
θεῖς. ἑκάτερον γὰρ ἄτοπον, τούς τε ἀγαθοὺς μη-
δένα συνεῖναι τοῖς χείροσι, καὶ τοὺς φαύλους
προσίεσθαι

& audiendi studium temerarium, nefariæ orationis minus prævisa injuria. Rectissimo igitur judicio SERMONUM studium colendum nobis est; ut nos audiendi quidem cupiditas ad nullum non genus SERMONUM pertrahat, judicium autem eos rejiciat qui sunt deteriores. Atque ita Pythagoricum præceptum servandum, ut NEQUE MALIS SERMONIBUS COMMOVEAMUR; neque ideo sine discrimine admittamus, quia SERMONES existunt; neque simili ratione BONIS ABSTINEAMUS. Primum enim, non istos ob id amplectimur, quia SERMONES sunt; sed quia veri: nec illos etiam alia ratione, quam quod falsi, condemnamus. Ausim præterea confidenter asserere, SERMONUM nomine eos censeri tantum, qui veri sunt. Soli enim naturæ rationis participis dignitatem retinent, animique fœtura sunt ad id quod est optimum comparati, suumque ordinem atque splendorem adepti: contra autem, qui falsi sunt, ne SERMONES quidem vere existunt. Cum enim ad vitia ducant opinionisque falsitatem, à SERMONIS ingenuitate non ipsi tantum defecerunt, sed sunt animi voces ratione destituti, perturbationibusque involuti atque immersi. Neque igitur omnes, inquit, amplectere, ne & MALOS etiam; neque omnes rejice, ne & BONOS. Utrumque enim fuerit absurdum, BONOS odisse cum MALIS, & FALSOS amplecti

propter

propter veros. At decet quidem laudare BONOS, & ubi admissi fuerint, operam præstare, & quærere ubi & quomodo veritati consentiant: adversus eos autem qui falsi sunt decertandi vim adhibere; qualis ea fuerit quæ à logica scientia petitur ad veritatis distinctionem. Cum autem possumus evertere quæ falsa sunt, non violenter, non superbè id facere; sed mansuete veritatem persequi, lenibusque reprehensionibus improbare, atque etiam, uti versus ipse loquitur, AB QUO ANIMO CEDERE; SI QUID AUTEM FALSI DICATUR, non ita assentiri se habere, uti dicitur, sed sine iracundia audire. Neque enim quia ei quod FALSUM EST AB QUO ANIMO CEDENDUM præcipit, id nos debere amplecti significat; sed audire patienter, neque COMMOVERI, si nonnulli, quamvis homines sint, veritate excidant infeliciter. Patet enim hominum natura variis opinionum erroribus, cum notitias communes recta non sequitur. Nil mirum igitur, inquit versus, si qui nihil veri vel didicerit vel excogitarit, eo arrogantiæ devenerit; sique veritati contrarias opiniones adserat: immo contra, admiratione dignum sit, si qui neque didicerit, neque

[illegible] διὰ τῆς ἀμείνονος [illegible], καὶ τὰς ἀγαθὰς ἐπιτρέψεις καὶ [illegible] ἀνοιάξῃ, καὶ [illegible], καὶ ἐφ' ὅσον τῆς ἀληθείας ἐφιέμενος· πρὸς δὲ τὰ ΨΕΥΔΕΙΣ τὴν ἀγωνιστικὴν δύναμιν [illegible]· αὕτη δ' ἂν εἴη ἡ [illegible] ἐκ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης εἰς διάκρισιν ἀληθείας. [illegible] ἀναστρέφειν τὰ ΨΕΥΔΗ, μήτε [illegible], μήτε [illegible] τοῦτο ποιεῖν· ἀλλὰ σὺν πραότητι τὴν ἀλήθειαν διδάσκειν, καὶ μετ' [illegible] ἐλέγχειν τὸ ΨΕΥΔΟΣ ἀναστρέφειν, καὶ ὡς αὐτό φησι τὸ ἔπος, ΠΡΑΩΣ ΕΙΚΟΝΤΑΣ· ΨΕΥΔΟΣ ΔΕ ΗΝ ΠΕΡ ΤΙ ΛΕΓΗΤΑΙ, οὐ συγχωροῦντας ἤτοι ἄγειν ἀφ' ὧν λέγεται· ἀλλὰ ἀοργήτως ἀκούοντας· οὐ γὰρ συγκατατίθεσθαι δεῖν λέγει τοῖς ΨΕΥΔΕΣΙ τὸ ΠΡΑΩΣ ΕΙΚΕ· [illegible] ἀρεστικοῦς ἀνέχεσθαι, καὶ μὴ ἐκπλήττεσθαι, εἰ ἄνθρωποι ὄντες τινὲς τῆς ἀληθείας ἀποσφάλλονται [illegible]. φόριμος γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις πολλῶν διαφόρων [illegible] ἐξ ἁμαρτίας ἐστὶν μὴ [illegible] κοιναῖς ἐννοίαις ὀρθῶς ἕπεσθαι. [illegible] φησὶν ὁ λόγος, θαυμαστὸν, εἰ ἄνθρωπος μηδὲν τῶν ἀληθῶν μήτε μαθὼν, μήτε εὑρὼν, εἰς τοῦτο τῆς ἀπονοίας ἦλθε καὶ ἔδοξε [illegible] τῆς ἀληθείας· τὸ ναντίον γὰρ ἦν θαυμαστὸν, εἰ μήτε μανθάνων,

μήτε

[illegible] ζητεῖ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῆς [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τὸ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τῆς [illegible] τῆς ἀληθείας [illegible] [illegible] [illegible] τὸ ἀληθὲς [illegible] τὸ ἀληθὲς [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] μόνον [illegible] τῆς [illegible] [illegible] [illegible] ἔχει ὁ ἐπιστήμων ἀλλὰ καὶ διὰ [illegible] [illegible] [illegible] ταῦτα μὲν [illegible] τῆς ΛΟΓΩΝ [illegible] [illegible] [illegible] τῆς [illegible] [illegible] ἕξεως, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

24 Ο ΔΕ ΤΟΙ ΕΡΕΩ [illegible]
ΠΙ ΠΑΝΤΙ ΤΕΛΕΕΣΘ[illegible]

25 ΜΗΔ·

neque etiam quæsierit, veritati eruere occurrat; tanquam Deo alicui in tragœdia apparenti. Decet ergo eos audire cum venia qui mentiuntur; & periculo facto discere quantis ipsi malis simus erepti, qui generis communione iisdem perturbationibus obnoxii, scientia vindice contraria conditione potimur. Non parum autem ad lenitatem contulerit ipsa etiam scientiæ fiducia. Animus enim, qui satis instructus ad expugnanda veritatis diverticula accedit, intrepide tulerit falsarum opinionum congressus; tanquam omnia ante agitarit in veri consideratione, quæ possunt contra veritatem adferri. Quid igitur ipsum conturbabit, tanquam eo se explicare non possit? Immo ei qui potens sit cogitationes suggerere, quibus omne quod falsum est expugnetur. Non solum ergo ex ea virtute quæ in moribus posita est, non conturbari discet qui volet; sed ex eo etiam, quod intrepide ejusmodi certamina subeat. Atque hæc quidem de prudenti SERMONUM habendo discrimine præcepta sint. Deinceps de vitandæ fraudis in rebus omnibus ratione, quam decet eum tenere qui peritus sit, statim subjungit.

24 QUOD AUTEM TIBI DICAM SERVATUR IN OMNI NEGOTIO.

27. NEMO TE NEC VERBIS NEC FACTIS ADDUCAT, UT QUIC-QUAM FACIAS AUT DICAS QUOD TIBI NON SIT UTILE.

—Serves sed (...) hoc, quod dixero, semp-
Ne tibi vel verbo quisquam male suaserit, a
re,
Ut facias dicasve, nocens quo tu tibi fia

Extenditur ad res omnes præceptum hoc, & idem fere significat quod superius di-dixit,
—Nec quicquam sociis aut testibus, an
Solo turpe geras, Summus pudor ipse tibi si
Qui enim sui verecundiæ moveri didicit, neque in solitudine, neque in societate tu-quid audere, atque etiam cogitation eo propter internæ rationis custodiam tore, ille ipse est qui potest audire, NE TI-BI VEL VERBO QUISQUAM MALE SUA-RIT, AUT RE. Solus enim fraudibus non tet, neque potest à quoquam ulla ra decipi, qui hominis in se præstantiam ceris, nec se capi adulationibus patitur, minis etiam dejici; quantumvis vel ho vel amici horum proponant quodlibet. enim quod NULLUS dixit, personas omnes si-nificavit, & patrem, & tyrannum, & amicum & inimicum; sunt vero avocandi

25 ΜΗΔ' ΕΙΣ ΜΗΤΕ ΛΟΓΩ ΣΕ ΠΑΡΕΙΠΗ, ΜΗΤΕ ΤΙ ΕΡΓΩ 26 ΠΡΗΞΑΙ, ΜΗΔ' ΕΙΠΕΙΝ, Ο, ΤΙ ΤΟΙ ΜΗ ΒΕΛΤΕΡΟΝ ΕΣΤΙ.

Τοῦτο δὲ πάντων τείνει τὸ παράγγελμα, ἐπειδὰν καὶ ἡμῶν τὴν ἄνω τοῦ εἰρημένου· πρῆξαι δ' αἰσχρόν ποτε μήτε μετ' ἄλλου, μήτ' ἰδίῃ· πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν. ὁ γὰρ ἑαυτὸν αἰδεῖσθαι μεμελετηκὼς, καὶ μήτε ἐν μονώσει, μήτε ἐν κοινωνίᾳ τὴν τοῦ αἰσχροῦ πρᾶξιν ἀνεχόμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν φαντασίαν αὐτὴν τῶν τοιούτων ἀπεστραμμένος διὰ τὸ εἴσω φυλάσσειν λόγον, ὅστις ἐστὶν ὁ ἀδιάφθορος τῶν ἀκόντων· ΜΗΔΕΙΣ ΜΗΤΕ ΛΟΓΩ ΣΕ ΠΑΡΕΙΠΗ, ΜΗΤΕ ΤΙ ΕΡΓΩ. μόνος γὰρ ἀνεξαπάτητος, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀλλοτρίως ἐκπεριελκόμενος ὁ τὸ ἀξίωμα ἑαυτοῦ γνοὺς ἄνθρωπος, καὶ ὑπὸ κολακείας ἀνεπηρέαστος, ὑπὸ τοῖς ἐνδεικνυμένοις περιφυλαγμένος, ἢ πολέμιοι, ἢ φίλοι ὁπηλίκονοῦν τούτων κατορθοῦντι. ἐν γὰρ τῷ ΜΗΔΕΙΣ, πᾶς περιείληπται, καὶ πατὴρ, καὶ τύραννος, καὶ φίλος, καὶ ἐχθρός. αἱ δὲ βλάβαι τοῖς παραγομένοις,

ἢ δι' ἄλλων ΛΟΓΩΝ ἢ ΕΡΓΩΝ γίνεσθαι
λόγῳ μηδὲ [illegible] ἀλλ' ἀπεικασάντων [illegible],
[illegible] ἢ [illegible] προσ[illegible]των. πρὸς τοῦ-
το δὲ πάντα [illegible] χρησιμεύειν δεῖ τὴν ψυχὴν ἔ-
χειν τὸν ὀρθὸν λόγον, πρὸς τὸ ἀμετάπειστον καὶ
ἀδιάλειπτον ἀπὸ τῶν ὁπωσοῦν ἔξωθεν προσπι-
πτόντων ἡμῖν ἡδέων τε καὶ λυπηρῶν. ὁ γὰρ ὀρθὸς
ἀνειληφὼς λόγος [illegible] καὶ [illegible]
ἀκατάπληκτον [illegible] τῇ ψυχῇ [illegible]
[illegible] φυλάττει, ἀνεξαπατήτους ἡμᾶς δια-
τηρῶν καὶ [illegible] τῆς [illegible]
ἀπὸ τῶν φοβερῶν [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] ἔργῳ τι λόγῳ [illegible] μὲν οὖν [illegible]
[illegible] ἡμᾶς [illegible] ἢ ΛΟΓΟΝ εἰπεῖν,
ἢ ΕΡΓΟΝ τι διαπράξασθαι ὃ μὴ
τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐστὶ σύμφορον. εἰ γὰρ [illegible]
[illegible] [illegible] ἑαυτοῖς [illegible] ὡς [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ὁ φοβερώτερος ὡς [illegible] [illegible]
[illegible] εἰπεῖν, ἢ πρᾶξαι. [illegible] γὰρ τῇ ψυ-
χῇ [illegible] τὸ [illegible] βλαβερόν, [illegible] καὶ
[illegible] ἀσύμφορον [illegible] ἡμᾶς [illegible]
[illegible] [illegible] τό, Ο, ΤΙ ΤΟΙ ΜΗ
ΒΕΛΤΕΡΟΝ ΕΣΤΙ· [illegible] ἐκεῖνα [illegible]
[illegible] ἀντωνομίαν τοῦ [illegible] κυρίως ΣΤ[illegible]

aut VERBIS aut FACTIS. VERBIS quidem, vel blandiendo, vel minitando. FACTIS vero, vel munera, vel supplicia proponendo. Decet ergo adversus ista omnia recta ratione bene munitum habere animum; ut nec voluptatibus, nec doloribus, quæ nos modis omnibus adoriuntur, moveatur, atque in servitutem redigatur. Recta enim ratio quæ intus est, cum animo utrinque temperantiam atque fortitudinem custodes inexpugnabiles adhibuerit, imperterritos nos præstiterit, nec ab assentationum blanditiis immunes tantum, sed à terrorum metu etiam: quibus efficitur exactum illud justitiæ genus, de qua superius loquens, eam re atque verbo colendam esse monuit. Sic ergo nullus omnino aut VERBUM emittere, aut OPUS aliquod efficere nobis suaserit, quod rectæ rationi non consentiat. Est enim perspicuum, si omnium maxime nostri nos pudeat, nobis neque verecundiorem neque timidiorem visum iri neminem, ut ad aliquid DICENDUM vel FACIENDUM præter debitum inducamur. Est enim utrumque animo NOXIUM. Quod autem ipsi damnosum est, id ipsum & nobis etiam inutile, qui animus ipse simus. Est igitur ad illud advertendum diligenter, quod dixit, QUOD TIBI NON SIT UTILE: utque prævocabulum ad id referatur, quod TU proprie existitas.

Si idipsum est ergo quod significatur, NEC FACTIS NEC VERBIS CUJUSQUAM adduci debere nos, ut ALIQUID AUT FACIAMUS AUT DICAMUS, QUOD INUTILE NOBIS SIT; tu autem animus es rationis particeps; haud cum patieris, si recte sapis, qui tibi naturæ rationis participi damnum inferat. Es enim TU s animus, hoc autem, corpus tuum; illa autem, extra corpus. Ita enim separando, naturarum confusionem vitabis: & quid sit humana natura inveneris, si nec corpus, nec quæ extra sunt, tua existimaveris, sique nec ipsorum nomine, tanquam tuo, decertaveris, ne ad corporis aut divitiarum cupiditates pertraharis. Omnino enim cum quid simus ignoramus, & illa etiam quorum curam ipsi agimus non intelligimus; quorumlibet magis quam nostri ipsorum curam gerentes, quorum prima atque præcipua cura deberet existere. Si enim quod corpore utitur, animus est; sique instrumenti loco corpus habet; instrumenti autem gratia alia etiam, propter fluxam ejus naturam, in subsidium inventa sunt: certum est ejus, quod omnium princeps sit atque caput, curam primam atque præcipuam esse debere; secundam autem ejus quod primum sequitur. Quo fit, ut valetudinis ratio sapienti minime negligenda sit; non ut corpori primas tribuat; sed

ἓν οὖν τὸ λεγόμενον, ΜΗΔΕΙΣ ΜΗΤΕ ΔΙ' ΕΡΓΩΝ, μήτε διὰ ΛΟΓΩΝ παραλογισάμενός τι ΠΟΙΗΣΑΙ, Ἢ ΕΙΠΕΙΝ Ὅ, τι ΜΗ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΕΣΤΙ ΣΟΙ. Σοὶ δὲ τῇ λογικῇ ψυχῇ· οὐκ ἀνέξῃ, ἐὰν εὖ φρονῇς, τοῦ παραβλάπτοντός σε τὴν ὄντως λογικὴν οὐσίαν. σὺ γὰρ εἶ ἡ ψυχή· τὸ δὲ σῶμα σόν τι· τὰ δὲ ἐκτὸς τοῦ σώματος. ἐκ γὰρ τῆς διαστάσεως ταύτης καὶ τὸ ἀσύγχυτον τηρήσεις τῶν φύσεων· καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐσίαν, ἥτις ἐστὶν εὑρήσεις, οὐδέποτε τὸ σῶμα, οὐδὲ τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ εἶναι πειθόμενος, ἀλλ' ἐκφραγνύων τούτων ἅπας σαυτοῦ, ἵνα μὴ περὶ φιλοσωματίαν καὶ φιλοχρηματίαν κατασχεθῇς. ὅλως γὰρ οὐ ἔσμεν ἀγνοοῦντες, ὧν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι σπουδάσομεν, πάντων μᾶλλον ἐπικείμενοι ἢ ὑπὲρ αὐτῶν, ὧν δεῖ προηγουμένην ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. ἐν γὰρ τὸ χρώμενον τῷ σώματι ἐστὶν ἡ ψυχή, τὸ δὲ σῶμα ὀργάνου τάξιν ἐπέχει πρὸς αὐτήν, τῶν δὲ ὀργάνων χάριν τὰ ἄλλα πρὸς βοήθειαν τῆς ῥεούσης αὐτοῦ φύσεως ἐξεύρηνται· δῆλον ὡς τοῦ ἡγεμόνος καὶ πρώτου προηγουμένην τινὰ καὶ πρώτην δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν· δευτέραν δὲ τὴν τοῦ δευτέρου. ὅθεν οὐδὲ ὑγιείας ἀμελήσει ὁ σοφός, ὅτι προηγούμενον τὸ σῶμα δοξάζων·

ἀλλὰ

ἀλλὰ περὶ τὰ τῆς ψυχῆς χρείαν αὐτῷ παιδεί-
ας τοῦτο, ὅπως ἂν τὸ ἐξεργάσαιτο αὐτῆς ἀθάνατον
δίαιτας [illegible] σώματι, τὸ δὲ [illegible]
μεθόδου οἰκονομεῖται· τὸ ἑαυτοῦ περὶ τὴν ἀγ-
γαθὴν συνουσίαν· τοιαύτης οὖν τῆς ψυχῆς παι-
δείας μάλιστα ἐπιμεληθήσεται [illegible] αὐτὴν ὅλην
μάλιστα περὶ τῆς τοιαύτης προνοίας ταῦτα. ποιεῖ δὲ
τὸ παρὰ τὸ ἀρέσκον, ὅπερ ἐστὶ, Ο, ΤΙ ΤΟΙ
ΜΗ ΒΕΛΤΕΡΟΝ ΕΣΤΙΝ. ὃ γὰρ συμφο-
* γρ᾽ τύ-τῳ. ρον ἡ ἀρετή, * τοῦτο τὸ παρ᾽ ἐκείνην ἀσύμφο-
ρον· κἂν ἄλλως μὲν περιβάλλεσθαι συμβουλεύῃ τὸ
ἀρεστὸν φυλακτικὸν ὁ μηδὲν πείθεσθαι δεῖν λέ-
γων τῷ στερουμένῳ τῆς ἀρετῆς ἀπάγειν· δι᾽ οἷον
* γρ᾽ στὲ ἂν ἔργον * τὸ πρὸς τὸ χρῆσθαι [illegible]
[illegible] τὸ ποιεῖν· [illegible]
[illegible] τέρας τούτῳ τῆς ΕΡΓΩ
βεβαιοῦν· καὶ [illegible]
[illegible] μὴ βέλτιον [illegible] οἰκεῖο-
τητι τῆς [illegible]
τοῦ συμφέροντος τῇ ψυχῇ. [illegible]
ἀρετὴ τὰ τοιαῦτα ἀφηγουμένη μόνα [illegible]
[illegible] κόσμει [illegible]
[illegible] τὸ ὄν, [illegible]
[illegible] ἀεὶ τὸ [illegible]
τοῖς ἀκολουθοῦσι [illegible]
τοῦτο γὰρ ἦν, Ο, ΤΙ ΤΟΙ ΜΗ ΒΕΛΤΕΡΟΝ
ΕΣΤΙ,

sed ut ipsum animi usibus accommodet, quo ipsius operationibus nullo repugnante obtemperet; tertio vero loco eorum curam suscipiat quæ tertia sunt, eaque præstet quæ foris sunt, ad instrumenti ipsius conservationem. Animi igitur, tanquam principis, atque adeo solius fortasse, curam habebit, si rerum cura quæ ipsam sequitur ad ejus commoda referatur. Est vero id omne quod præter virtutem est, eo ipso significatum, quod TIBI NON SIT UTILE, postulat. Cui enim emolumento virtus est, eidem fuerit & damno quod est à virtute alienum. Censet igitur orbem esse circumagendum ad virtutum custodiam, cum nihil ei credendum præcipit, qui te à virtute conatur avertere, quibuscunque modis conetur ad nequiora pertrahere: verbi gratia, ne si promissis agat tyrannus, aut ea RABUS comprobet; si minis terreat, aut cruciatibus urgeat; si persona etiam amica familiaritatis specie fraudem occultet, ab eo quod conducit animus avocetur. Conducunt autem ipsi veritas tantum atque virtus. Fies porro qualibet fraude superior, si substantiam tuam minime ignorans, quænam sit, & cui natura similis, imaginis ejus quam gerit curam semper habueris; id autem omne quod à similitudine avocat, damnum esse maximum existimaveris. Est enim illud ipsum QUOD TIBI NEQUAQUAM UTILE EST.

per

per quod tu arceris à divina similitudine. Quoniam vero idipsum nobis UTILIUS est quod confert ad ejusmodi similitudinem; quid quisquam afferat, quod tanti sit ut nos studio divinæ similitudinis avocet? num pecuniarum largitionem? num ablationem? Atqui didicimus eas justa ratione & appetere & rejicere. Neque nos latet quam sit incerta ipsarum possessio. Quid enim si isto modo non adimantur, & fortiter illarum toleris amissionem, fur eas non auferet? At enim quam variis modis aliis divitiarum contingit amissio? Horum ipsi unam etiam rationem virtutis nomine agitemus, spontaneam paupertatem honestati conjunctam cum divitiis commutantes, easque justa de causa exuentes, & tanti virtutem redimentes, quantum nobis ille adferat detrimenti qui ab ea dimovere nos conetur. Cæterum tormenta adhibebit, & mortem. At fuerit non difficile respondere, nos esse ista nequaquam passuros, si quod nostrum est tueamur; sed corpus fore quod injuriam patiatur, & quia mortale sit, nihil præter naturam suam toleraturum. Est enim natura morti obnoxium & sectioni, injuriisque aliis innumeris, quas quilibet morbus magis quam tyrannus potest inferre. Quid ea igitur fugimus quæ vitare ipsi non possumus? Cur potius ea non servamus, quæ servandi potestatem habemus

Quod

ΕΣΤΙ τὸ ὁ θείας ὁμοιώσεως ἀνάλογον. ἐπειδὴ δὲ ΒΕΛΤΕΡΟΝ ἡμῖν τὸ πρὸς τὴν τοιαύτην ὁμοίωσιν γάρ, ἣν προσεθίζει τις ἐκεῖνον ἀποστήσειν ἡμᾶς τῆς πρὸς θεὸν ὁμοιώσεως φιλοσοφίας, χρημάτων δόσεις ἢ ἀφαιρέσεις. ἀλλὰ μεμαθήκαμεν μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ προσίεσθαι αὐτά, καὶ ἀποτίθεσθαι· καὶ τὸ ἄδηλον τῆς κτήσεως αὐτῶν ἡμᾶς οὐ λανθάνει. οὐ γὰρ ἂν μὴ οὕτως αὐτὰ ἀφαιρῆται, καὶ σημαίνει αὐτῶν ὑπομείνω τὴν ἀποβολήν, πλέον τῆς αὐτῶν ἀφαιρέσεως; πόσοι δὲ ἄλλοι τρόποι διαφθορᾶς χρημάτων ἐπιδείκνυνται; ἵνα καὶ τῆς ἀρετῆς λογισώμεθα λόγον, ἀγνοίαν τινὰ μετὰ τοῦ κόσμου ἀντ-αλλαττόμενοι*, καὶ μετὰ συλλογῆς αἰτίας αὐτὰ ἀποδιδόμενοι, καὶ πρὸ τούτων τῆς ἀρετῆς ἀντεχόμενοι, ὅσον ἂν ἡμᾶς βλάπτῃ ὁ τούτων πορισμὸς παρακινεῖν ἐπιχειρῶν· ἀλλὰ προσβλάσεις προσοίσει, καὶ θάνατον. προσήκει οὖν πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεσθαι· ὡς οὐχ ἡμεῖς ταῦτα πεισόμεθα, ἐάν γε τὸ ἡμῶν τηρῶμεν· ἀλλὰ τὸ σῶμα ἐστὶ τὸ ὑβριζόμενον· τὸ σῶμα τὸ ἀποθνῆσκον, οὐδὲν παρὰ φύσιν τῆς ἑαυτοῦ πάσχον· φύσει γάρ ἐστι θνητόν, καὶ τμητόν, καὶ μυρίοις ὑποκείμενον πάθεσιν, ἂν τυράννου μᾶλλον ἢ τύχης τοσοῦτος ἐπήγαγε, τί οὖν φεύγομεν, ὃ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν φεύγειν; ἐκτηρῶμεν δὲ μᾶλλον, ὃ ἐστιν ἐφ' ἡμῖν τηρῆσαι;

* χρήμασι.

τὸ γὰρ θνητὸν φύσει καὶ ἀδιαδικαζόμενον θανά-
τῳ οὐκ ἔστιν ὅπως ποιοῦντας ἐξάξομεν τούτου· τὸ
δὲ ἀθάνατον ἡμῶν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ ἡμεῖς
δυνατὸν ἀρετῇ κοσμῆσαι μὴ μεγαλαυχοῦντες
περὶ τὸν ἀποικείωμον θάνατον· ἐν οἷς * καὶ ἡμεῖς
συνεργοὶ αἰτίας θεωρούμεθα, κοσμήσωμεν τῇ
ὀρθῇ πραγματείᾳ τὴν ἀνάστασιν τῆς φύσεως· ταῦτα
δέ ἐστι τὰ μακάρια, ὧν ἂν ἄλλος ἄλλῳ προξε-
νῆσαί τι πάθοι, ἢ ἀποσυλῆσαι· τὰ δὲ εἴσω τῆς ψυχῆς
ἀδούλωτα ἄλλῳ, καὶ ἐλεύθερα, ἐὰν ἡμεῖς θέλω-
μεν, ἐὰν μὴ πρὸς τὸ σῶμα, ἢ τὰ ἐκτὸς, ἀλλ-
ηγῷ προσκαταθεῖσα τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἑαυτοῖς
διαλαγχάνοιμεν, ζωῆς ἐρημεῖα καὶ χρημά-
των τὸ ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς ἀποδιδόμενοι· ταῦ-
τα ἡμῖν εἰσηγεῖται τὸ προκείμενον παράγγελ-
μα ἐπὶ πᾶσι τελευτῆς, δι' ὧν τὸ μέτριον, καὶ ἐ-
παράγωγον ἀρετῆς ἐπισφραγίζεται. ἀλλὰ δεῖ
τὰ ἑξῆς μετίωμεν πρὸς τὰ αὐτὰ δόγματα
τὴν ἀναφορὰν ἔχοντα.

* γρ' ἡμεῖς

27 ΒΟΥΛΕΥΟΥ ΔΕ ΠΡΟ ΕΡ-
ΓΟΥ, ΟΠΩΣ ΜΗ ΜΩ-
ΡΑ ΠΕΛΗΤΑΙ. 28 ΔΕΙ-
ΛΟΥ ΤΟΙ ΠΡΑΣΣΕΙΝ
ΤΕ ΛΕΓΕΙΝ Τ' ΑΝΟΗ-
ΤΑ ΠΡΟΣ ΑΝΔΡΟΣ.
29 ΑΛΛΑ

Quod enim natura mortale est, id ipsum mortis decreto quibuslibet auxiliis liberare non queas: sed possumus quod habemus immortale (id est animum, atque nos) virtute exornare, si ad mortis minas non frangamur; quam dum justa ratione subimus, naturæ ipsi necessitatem voluntatis rectitudine illustramus. Sunt ista certe magna illa, è quibus aliquid alius alii, ut patiatur, aut luat, possit proponere. At vero quæ intus habet animus nulli sunt mancipata; sed libera, si ipsi velimus, nisi si corpori, vel rebus externis, immodicisque cupiditatibus obtemperantes sponte libertatem abjiciamus, animique bona vita momentanea atque divitiis vendamus. Ista nos movet præceptum (quod ante positum est) in rebus omnibus efficere, quibus virtutis stabilitas atque constantia confirmetur. Ad alia vero deinceps, quæ ad eadem dogmata referantur, transeamus.

27 CONSILIUM ADHIBE PRIUSQUAM RES GERATUR; NE ABSURDA FIANT. 28 HOMINIS NEMPE MISERI EST, EA FACERE ET LOQUI QUAE STULTA SUNT.

Consilium præcedat opus, ne absurda sequantur.
Est miseri quod quis stulte loquiturque facitque.

29 EA AUTEM PERFICITO QUÆ TIBI MOLESTA DEINCEPS MINIME FUTURA SINT.

Effice quin potius nequeas quæ facta dolere.

Consilii prudentia & virtutes parit, & perficit, & continet, parens simul earum, & nutrix, & custos. Cum enim tranquille quam vitæ rationem inire debeamus, agitamus, tum eligitur virtutum præstantia. Cum autem fortiter omnia virtutis nomine certamina obire consilium statuit, atque jam virtuti comparandæ assuevit, in calamitatum etiam perturbationibus mentem retinet incontaminatam; nec iis quæ foris tumultuantur ulla ratione adducitur, ut mutato instituto aliam exsistere felicem vitam existimet, præter eam quam per se optimam judicarit. Quo fit, ut recti consilii opera tria reperiantur. Primum, vitæ optimæ delectus: alterum, cultus illius quam delegimus: tertium, constans eorum observatio quæ recte instituta sunt. Est vero horum quidem primum, ratio illa quæ OPUS antecit, à qua manant actionum principia. Medium vero, quæ cum opere exsistens, singula quæ fiunt principiis primis accommodat. Ultimum autem, quæ in OPERE res ipsas examinat, & judicat an recte FACTÆ SINT. Elucet vero in omnibus consilii boni præstantia, quæ virtutes modo pariat, modo

29 ΑΛΛΑ ΤΑ Δ' ΕΚΤΕΛΕΕΙΝ Α ΣΕ ΜΗ ΜΕΤΕΠΕΙΤ' ΑΝΙΗΣΗ.

Ἡ βουλεία καὶ γεννᾷ τὰς ἀρετὰς, καὶ τελειοῖ καὶ συνέχει, μήτηρ ἅμα, καὶ τιθηνὸς, καὶ φύλαξ αὐτῶν γινομένη. βουλευόμενοι γὰρ ἡμεῖς ἐφ' ἡσυχίας ὅν τινα τρόπον χρὴ ζῆν, τὸ τῶν ἀρετῶν προαιρούμεθα κάλλος. ἑλόμενοι δὲ διαθλεῖν γενναίως πάντας τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας, καὶ συνδιασώζειν τῇ κτήσει τὴν καλῶν ἕξιν, κἂν τῇ τῶν ἀπαιδεύτων παρεγχύσεις περὶ τὴν γνώμην ἀνθέξομεν, οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν θορυβούντων ἐκπληττόμενοι πρὸς τὸ μεταθέσθαι ἄλλον ἑλόμενοι τὸν βίον, ἢ ἐκεῖνον, ὃν ἐφ' ἑαυτῆς ἐλογίσατο κάλλιστον. ὅθεν τρία τῆς βουλείας τὰ ἔργα. πρῶτον ἐκλογὴ τοῦ ἀρίστου βίου. δεύτερον ἄσκησις τοῦ προαιρεθέντος. τρίτον τήρησις ἀμετάπτωτος τῶν μελετηθέντων ὀρθῶς. τούτων δὲ τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν, ὁ ΠΡΟ ΕΡΓΟΥ λόγος, ὁ τὰς ἀρχὰς τῶν πρακτέων ὑποτιθέμενος. τὸ δὲ μέσον, ὁ σὺν τῷ ΕΡΓΩ λόγος, ὁ προσυμβιβάζων ἕκαστον τῶν πραττομένων ταῖς ἡγεμονικαῖς ἀρχαῖς. τὸ δὲ τρίτον, ὁ ἐπὶ τῷ ΕΡΓΩ λόγος ἀναλογιζόμενος τὰ πεπραγμένα, καὶ κρίνων εἰ δεόντως πέπρακται. διὰ πάντων δὲ τὸ τῆς βουλείας κάλλος ἐπιτηδεύει, τῆς μὲν κτήσεως τῆς ἀρετῆς,

γνώμη δὲ ἐπιστρέφουσα, καὶ φρουροῦσα τὴν ψυχὴν ὡς ἀρχή τε, καὶ μέση καὶ τελευταία τῶν ἀγαθῶν ἐν ταύτῃ ἡμῖν κεῖται, τήν τε ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν διὰ ταύτης μόνης ἡμῖν περιγίνεσθαι, καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς τελείωσιν. λογικῆς γὰρ φύσεως ἡμεῖς ἐσμεν, καὶ διὰ τοῦτο βουλευτικῆς, οἰκεία δὲ συμφέρουσα πρὸς τὸ εὖ, ἡ καλῶς βουλεύεσθαι προαιρουμένης, ἡ μὲν κατὰ φύσιν ζωὴ σώζει τὴν οὐσίαν αὐτῆς· ἡ δὲ παρὰ τὸ δέον αὔξησις φθείρει ἐφ᾽ ὅσον οἷόν τε. φθορὰ δὲ αἰσθανομένου πράγματος κακία, ἧς ἀβουλία μήτηρ, ἣν ἐκφυγεῖν ὁ λόγος παραινεῖ, ΟΠΩΣ ΜΗ ΜΩΡΑ ΠΕΛΗΤΑΙ. ΜΩΡΑ δὲ ἄθλια, καὶ κακά. τὸ γὰρ ΛΕΓΕΙΝ Η ΠΡΑΣΣΕΙΝ ΑΝΟΗΤΑ ΔΕΙΛΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΔΡΟΣ ΕΣΤΙΝ, ἀντὶ τοῦ κακοδαίμονος ἴδιον ἀνθρώπου. τί δὲ ΒΟΥΛΕΥΟΙΟ ΠΡΟ ΕΡΓΟΥ, ΟΥΤΕ ΕΡΕΙΣ ΤΙ, ΟΥΤΕ ΠΡΑΣΣΕΙΣ ΑΝΟΗΤΟΝ, ἐφ᾽ οἷς ἀνιᾶσθαι ἀνάγκη παρὰ τὴν ἀβουλίαν ὑποθεμένους. τὸ γὰρ σκυθρωπὸν τῆς αἱρέσεως τῇ μεταμελείᾳ ἐλέγχεται πείρᾳ διδάξαν τὴν βλάβην, ὥσπερ αὖ τὸ τῆς εὐβουλίας ἡδυνάμενον πρὸς τὸ μόνιμον ἄγει τὸ εὐλογηθὲν ἐπὶ αὐτοῦ τῶν ΕΡΓΩΝ τὴν ὠφέλειαν ἐπιδεικνύμενον·

modo nutriat, & tertio tueatur. Unde fit, ut in eo nobis & principium, & medium, & finis etiam bonorum sita sint; nosque unum & malis liberet, & virtutibus augeat atque cumulet. Quia enim natura nostra rationis est particeps, atque ideo deliberationis capax, cum propria voluntate ad consilia vel prava vel recta ducitur, tum quidem quæ secundum naturam vita est, vim servat ipsius: corrumpit autem, quantum potest, quæ id eligit quod non decet. Est vero sempiternæ rei lues malitia; hujusque parens consilii pravitas, quam evitare adhortatur versus, NE FIANT QUAE STULTA SINT. Sunt autem STULTA, quæ misera & mala. EA ENIM DICERE ET FACERE QUAE MENTE CARENT, MISERI HOMINIS EST, id est, infelicis proprium. Sin autem ANTE OPUS CONSULUERIS, nec ipse DICES quicquam nec FACIES QUOD STULTUM SIT: QUIBUS necesse est eos MOLESTIA AFFICI, qui temeritatis culpæ sunt affines. Arguit enim electionis futilitatem pœnitentia, cùm experientia damnum indicat: non aliter quam ejusdem soliditatem consilii probitas, cùm in rebus ipsis utilitatem ostendit:

utilitatem, inquam, non corpoream, non externam, sed nostram ipsorum quibus ANTE OPUS CONSULERE præcipitur, atque EA PERFICERE QUÆ MOLESTIAM nobis (qui animus sumus) NON PARIANT. Quod enim prosit perjuriis, cædibus, aut aliis ejusmodi maleficiis divitias parare, externisque opibus abundare; iis autem bonis egere quæ animo conferunt? Nec ad id vel advertere, atque ita malum augere vehementius; vel si admissorum conscientia in eorum sensum deveniatur, animo distorqueri, & pœnas inferorum metuere, solamque in eo medicinam invenire quod effugium nullum sit; unde malum malo curare ipsi promptum est qui animi interitu sceleri suo adblanditur, dignumque se judicat, cujus nihil post mortem supersit, ut judicii pœnas effugiat? non enim vult qui malus est, esse sibi animum immortalem, ne scelerum ultionem patiatur. Itaque judicem qui apud inferos est prævertens, morte se ipse condemnat; tanquam ne sceleratum quidem animum subsistere deceat. At iste quidem, tanquam consilii inopia ad malitiam delatus, sententiam adversum se tulit non male intemperantiæ suæ respondentem. Sed inferorum judices tanquam ad veritatis normam judicia revocantes, non statuent debere animum minime exsistere, sed sceleratum non esse;
&

ὠφέλειαν δὲ οὐ τὴν τοῦ σώματος, οὐδὲ τὴν τῶν ἐκτός, ἀλλὰ τὴν ὑμῶν αὐτῶν, ὡς καὶ τὸ ΒΟΥΛΕΥΕΣΘΑΙ ΠΡΟ ΕΡΓΟΥ παραγγέλλεται, καὶ τοιαῦτα ἐκτελεῖν, ἃ μὴ ΑΝΙΑΣΕΙ ἡμᾶς· ἡμᾶς δὲ δῆλον ὅτι τὴν ψυχήν. τί γὰρ ὄφελος ἐπιορκίαις, ἢ φθόνοις, ἢ ἄλλαις τισὶ κακοπραγίαις λυσιτελῆ χρήματα, καὶ πλουτεῖν τὰ ἔξω, στερόμενον τῇ ψυχῇ τῶν ἐπιβαλλόντων αὐτῇ καλῶν; καὶ πρὸς τοῦτο ἢ ἀναισθήτως ἔχειν, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐπιτείνειν τὸ κακόν· ἢ εἰς αἴσθησιν τῶν εἰργασμένων ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενον στρεβλοῦσθαι τὴν ψυχήν, καὶ δειμαίνειν τὰς ἐν ᾅδου κολάσεις· καὶ μόνην ἴασιν εὑρίσκειν τὴν εἰς τὸ μὴ εἶναι καταφυγήν, ὅθεν αὐτῷ πειρᾶται κακῷ τὸ κακὸν ἰᾶσθαι, φθορᾷ τῆς ψυχῆς τὴν κακίαν παραμυθούμενος, καὶ τὴν μετὰ θάνατον οὐδένειαν ἑαυτοῦ καταψηφίζεσθαι, φυγὴν τῆς κρίσεως ποιῶν· οὐ βούλεται γὰρ ὁ κακὸς ἀθάνατον εἶναι τὴν αὐτοῦ ψυχήν, ἵνα μὴ ὑπομείνῃ τιμωρούμενος· καὶ φθάνει τὸν ἐκεῖ δικαστὴν θάνατον ἑαυτοῦ καταψηφιζόμενος, ὡς πρέπον τὴν πονηρὰν ψυχὴν μηδὲ εἶναι. ὡς ἔοικε μὲν, ὡς ἀβούλως πρὸς κακίαν ὑπαχθείς, εἰκότως ἀναιρεσίᾳ τὴν καθ' ἑαυτοῦ ψῆφον ἐπιφέρει· οἱ δὲ ἐν ᾅδου δικασταί, ἅτε πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα τὴν κρίσιν ποιούμενοι, οὐ κρίνουσι μὴ εἶναι δεῖν τὴν ψυχήν, ἀλλὰ πονηρὰν μὴ εἶναι.

καὶ ὅπως ἂν μεταποιῶσι τὸ κενὸν αὐτῆς [illegible] μα τέλειον γένηται. ἐπὶ ζητήσει τῆς φύσεως τοῦ καλοῦ τοῖς ἐπιτηδεύσεσιν [illegible] δίκαιον, [illegible] καὶ χαλεπὰ τὰ χειρόνων [illegible] καὶ [illegible] δίκαιον [illegible] ψυχῆς τῆς πονηρίας ἀφανίζειν [illegible] αὐτὴν τῆς οὐσίας ἐξεταζούσης τοῦ λόγου [illegible] ἐν- [illegible] πάθους [illegible] μετανοία γὰρ εἰς τὸ μὴ ὂν [illegible] ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ διὰ τῆς εἰς τὸ μὴ παρὰ φύσιν ἐκβαλούσης· τῇ δὲ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀνα[illegible] πρὸς τῆς ἰδέας τῆς αὐτῆς ἀντέχεται, καὶ ἀναλαμβάνει [illegible] τὸ εἶναι, ὃ τῇ συμμίξει τῶν παθῶν [illegible] μάλιστα μὲν μὴ ἁμαρτάνειν· ἁμαρτάνοντας δὲ [illegible] ὡς ἐπὶ [illegible] τῆς [illegible] τῆς δίκης [illegible] τῇ κρείττονι [illegible] δεῖσθαι. ἐπεὶ γὰρ τοῦ εἶναι ἀγαθοὶ [illegible] γίνεσθαι γοῦν ἀντιλαμβανόμεθα [illegible] μετανοίᾳ [illegible] ἡ δὲ μετάνοια αὕτη φιλοσοφίας ἀρχὴ γίνεται, καὶ τῶν ΑΝΟΗΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΛΟΓΩΝ φυγὴ, καὶ τῆς ἀμεταμελήτου ζωῆς ἡ πρώτη παρασκευή. ὁ γὰρ [illegible] πρὸ τῶν πράξεων βουλευόμενος [illegible] περι[illegible] λύπαις ἀκαιρίαις, οὐδὲ λανθάνει τοὺς [illegible]

καὶ

& damnum oportet, ut retundatur ipsius malitia, adhibitis ad naturæ salutem castigationibus, medicorum more, qui maligna ulcera sectionibus atque ustionibus curant. Pœnas deinde scelerum exigent, pœnitudine animi nequitiam delere satagentes, non ipsam ejus substantiam de rerum natura tollere, sed perturbationum potius, quibus corrumpebatur, purgatione, in pristinum statum revocare. Est enim periculum ne esse desinat hominis animus, cum ad id quod est præter naturam divertitur. Cum autem ad id quod est secundum naturam revocatur, ad suam ipse naturam reducitur, puramque illam existendi rationem rursus assumit, quam cupiditatum mixtione corruperat. Itaque maxime quidem conari oportet ne quid peccetur. Sin autem peccatum est, ad justitiam statim, tanquam ad scelerum medicinam, confugere; ut pravum consilium præstantioris ope corrigamus. Cum enim probitate excidimus quam habebamus; eam rursum justæ pœnitudinis auxilio adipiscimur, cum divinam correctionem admittimus. Est vero sapientiæ principium pœnitentia ipsa, STULTORUM QUE SERMONUM atque OPERUM fuga, primaque ad vitam, cujus pœnitere non queat, instructio. Non enim molestiis ille obnoxius est quæ temere accidunt, qui recte consilium init priusquam aggrediatur aliquid, nec se rerum principia

atque occasiones dare ignorat, quarum finem atque exitum reformidat; sed semper ei adstipulatur quod adest, eorum fortuitos eventus, qui solent aliter contingere, rationibus expendens. Quo fit, ut nec eorum exspectatione quæ bona nuncupantur, quod vere bonum sit contemnat; nec metu etiam contrariorum, mali quicquam admittat, sed mente semper ad divinas leges intenta, suam ipse vitam ex earum instituto dirigit. Ut autem scias MISERI ESSE HOMINIS, ET DICERE ET FACERE QUAE STULTA sunt, Medeam in tragœdia intuere, ut vicem suam lugeat; quæ ingenti amore correpta, cum suos inconsulte prodidisset, seipsam homini peregrino tradidit. postea vero, cum ab ipso negligeretur, indignaque pati se existimaret, ex ea persuasione in has voces prorumpit;

Feriat caput hoc cœleste mihi
Fulgur, —

Pergit deinde ad nefaria opera; primum et STULTE exoptans infecta esse quæ fierent, tum furenter malis mala curare tentans. Quod si placet Homericum Agamemnonem intueri, audies & ipsum, cum dat pœnas iræ vehementis, ejulantem, & clamantem;

—Turbor, I mihi nec jam cor sedet intus.
Ardorem

καὶ τὰς ὑποθέσεις διδοὺς, ὧν τὰ συμπεράσμα-
τα καὶ τὰς ἀναβάσεις οὐκ ἀπαμαυρίζει, ἀλλ' ἀεὶ τὸ
πρέπον συντίθησι, καὶ ἄλλως ἀποσυμβαινόντων
τὰς τύχας ἀναλογιζόμενος. ἀλλ' ὅτε προσδο-
κίαις τῶν λεγομένων ἀγαθῶν τὸ ὄντως ἀγαθὸν
ἂν παρίδῃ ἢ μετὰ φόβου τῶν ἐναντίων τὴν τοῦ κα-
λοῦ πρᾶξιν αἱρήσεται· ἐστέρηται δὲ τῇ γνώμῃ
πρὸς τοὺς θείους κανόνας τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀπ-
ευθύνειν. ἵνα δὲ γνῷς, ὅτι ΔΕΙΛΟΥ ΠΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΣ ΕΣΤΙ ΠΡΑΣΣΕΙΝ ΤΕ
ΚΑΙ ΛΕΓΕΙΝ ΑΝΟΗΤΑ, ὅρα Μή-
δειαν τὴν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τὰ καθ' αὑτὴν ὀ-
δυρομένην, ἥτις ἀβουλήτως τοὺς οἰκειοτάτους
προδοῦσα δι' ἔρωτα ἔκτοπον ἀνδρὶ ξένῳ ἑ-
αυτὴν ἐνεχείρισεν. ἔπειτα ὀλιγωρουμένη ὑπὸ
τούτου, ἀφόρητα πάσχειν οἴεται. καὶ ἐκ τῆς ἀλήστου
ταύτης αἰκίας οἷα βοᾷ·

Διά μου κεφαλῆς φλὸξ οὐρανία

Βαίη.———— καὶ προβαίνει εἰς ἔρ-
γα παράνομα. πρῶτον ΑΝΟΗΤΩΣ ἐπι-
χειρήσασα μὴ μεμφθῆναι τὰ γενόμενα· εἶτα μανι-
κῶς κακοῖς ἰᾶσθαι τὰ κακὰ πειρωμένη. εἰ δὲ
βούλει, τὸν Ἀγαμέμνονα θέασαι τὸν Ὁμήρου, ὃς
τῆς ἀκαιρείας θυμοῦ δίκας δίδους οἰμώζων
ἀναφωνεῖ·

—ἀλλ' ἀλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω.

καὶ

καὶ τὸ συμφέρον ἐστὶ τῶν ὁμιλούντων, ἢ τ. αὐτοῖς ἑαυτὴν θυμικῆς διαφθείρειν ἐξάπτειν, μετασκευάζουσα αὐτὴν τῶν πραγμάτων τοῖς τῶν ἀπαντώντων ἀβέλτερις καταλύουσα. τοιοῦτος γὰρ πᾶς ΑΝΟΗΤΟΣ βίος, τῇ ἀνοίᾳ ἀεὶ τοῖς ἐναντίοις περιπίπτων, ἐν ἡδοναῖς μὲν ὢν μισητός, ἐν λύπαις ἐλεεινός, καὶ θαρρῶν προπετής, καὶ δεδιὼς ταπεινός· καὶ ὅλως τῷ τῆς εὐβουλίας ἀφανισμῷ τοῦ τήματος ἀμοιρῶν τῇ τύχῃ συμμεταβάλλεται γνώμῃ. ἵνα οὖν μὴ τοιούτων δραμάτων ἀναπιμπλώμεθα, ΠΡΑΣΣΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΛΕΓΟΝΤΕΣ ΑΝΟΗΤΑ, τῷ ὀρθῷ λογισμῷ διὰ πάντων ἡγεμόνι χρησόμεθα, τὸ Σωκρατικὸν ἐκεῖνο πληροῦντες, ὡς ἐγὼ οὐ νῦν πρῶτόν εἰμι πείθεσθαι τῷ ἐμῷ, πλὴν τῷ λόγῳ, ὃς ἄν μοι λογιζομένῳ ὀρθῶς φαίνηται. πάντων δὲ ἐστιν, ἀλλὰ οὐχ ἡμεῖς, πάντα ὅσα πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς λογικῆς δέδοται, οἷον θυμός, ἐπιθυμία, αἴσθησις, αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ εἰς ὀργάνου χρείαν τῆς δυνάμεως ταύτης παρεσκευασμένον· αὐτοῖς οὖν χρὴ πείθεσθαι, πλὴν, ὡς εἴρηται, τῷ ὀρθῷ λόγῳ, τουτέστι τῷ λογικῷ κατὰ φύσιν διακειμένῳ. τοῦτο γὰρ καὶ διορᾶν δύναται ΛΕΚΤΕΑ ΤΕ καὶ ΠΡΑΚΤΕΑ. λόγῳ δὲ ὀρθῷ πείθεσθαι, καὶ θεῷ, ταυτόν ἐστι. τὸ γὰρ λογικὸν γένος ἐμφοροῦν τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως ταῦτα βούλεται

* κὴ τῆς γνώμης

ἃ

Ardorem deinde oculorum, qui pridem iracundiæ proclivitate accendebatur, immutatis rebus ipsis, lacrymarum imbre restinxit. Ejusmodi enim omnis vita est STULTORUM hominum, propter contrarias affectiones aliis atque aliis mutationibus obnoxia: in prosperis quidem rebus odiosa, in adversis vero miserabilis; in spe autem præceps, in metu vero dejecta. Omnino denique, qui caret consilii boni & recti subsidio, mutat simul & mentem cum fortuna. Ne ergo hujusce generis dramatis repleamur, dum ea dicimus & facimus quæ STULTA sunt, recta ipsi ratione, tanquam duce, in omnibus utamur, & Socratis illud imitemur, quo se dicebat nulli suorum posse assentiri, nisi rationi, quæ recta monere visa esset. Sunt vero nostra, non autem nos, omnia illa quæ ad rationis ministerium data sunt, ira, cupiditas, sensus, corpus ipsum, quod instrumenti vice facultatibus istis in usum conceditur: quarum nulli decet credere, ut ait, nisi rectæ rationi, id est, parti illi ratione præditæ, quæ secundum naturam se habeat. Potest enim & illa perspicere quæ dicere & facere conveniat. Est vero idem rationi parere atque Deo. Natura enim quæ rationis est particeps, cum splendorem suum suamque lucem sortita est, ea ipsa amplectitur

quæ

quæ divina lex statuit; nec discrepat à Dei sententia animus qui secundum Deum se habeat; sed divinitati atque splendori intentus ea facit quæ facit. At non ita qui contra se habet; quippe qui Deum non agnoscat, & in tenebris temere, proutque fors contigit, pervagetur, mente scilicet, atque Deo, tanquam sola bonorum regula, destitutus. Tam multa adeo & varia exsistunt consilii recti commoda. Sed hoc etiam ad alia accedit, quod EX CONSILIO QUOD OPERI PRAEMITTITUR, amputatis incertarum opinionum causis, ad scientiæ notitiam revocamur; unde jucundissima nobis, atque etiam optima vitæ ratio conciliatur: quod sequentibus demonstratur.

30 NIHIL AGE EORUM QUAE NESCIS, SED DISCITO 31 QUAECUNQUE DECENT: ATQUE ITA VITAM PERAGES IUCUNDISSIMAM.

Nec tu quod nescis gerito; sed discere cura
Quæ fas. perjucunda tibi sic vita futura est.

Nihil adgredi quod non sciamus, id tantum cavet, ne peccemus: at ea DISCERE quæ ad VITAM optimam conferunt, præterquam quod inculpatos reddit, efficit

a ὁ θεῖος ὀρθὸς νόμος. καὶ γίνεται εὐμετάθετος θεῷ ἡ κατὰ θεὸν διακειμένη ψυχὴ, καὶ πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέπουσα τρέπεται a ἂν τρέπηται· ἡ δὲ ἐναντίως διακειμένη, πρὸς τὸ ἄθεον καὶ σκοτεινὸν, εἰκῇ, καὶ ὡς ἔτυχε * φε-ρομένη, ἅτε τῆς μόνης τῶν καλῶν στάθμης, τοῦ θεοῦ) καὶ θεοῦ ἀποπεσοῦσα. τοσαῦτα μὲν καὶ τοιαῦτα τῆς εὐβουλίας τὰ ἀγαθά. τὸ δὲ ΒΟΥΛΕΥΕΣΘΑΙ ΠΡΟ ΕΡΓΟΥ, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς, καὶ τῆς οἰήσεως ἐκκόπτει τὰς ἀφορμὰς, καὶ πρὸς ἐπιστήμης ἀνάληψιν παρακαλεῖ, καὶ τὸν ἥδιστον ἡμῖν προξενεῖ βίον, εἴπερ καὶ τὸν ἄριστον. δηλοῦται δὲ ταῦτα διὰ τῶν ἑξῆς. * γρ. φέ-

30 ΠΡΗΣΣΕ ΔΕ ΜΗΔΕΝ
ΤΩΝ ΜΗ ΠΙΣΤΑΣΑΙ·
ΑΛΛΑ ΔΙΔΑΣΚΕΥ 31 ΟΣ-
ΣΑ ΧΡΕΩΝ, ΚΑΙ ΤΕΡ-
ΠΝΟΤΑΤΟΝ ΒΙΟΝ ΩΔΕ
ΔΙΑΞΕΙΣ.

Τὸ μὲν μὴ ἐπιχειρεῖν οἷς οὐκ ἴσμεν, ἀναμαρτήτους ἡμᾶς διαφυλάττει μόνον· τὸ δὲ διδάσκεσθαι τὰ πρὸς τὴν ἀρίστην ζωὴν συντείνοντα, πρὸς τὸ ἀναμάρτητον, καὶ τὴν κατόρθωσιν

ὀν

ἐν τῷ συνεζεῦχθαι ἡμῖν παρέχεται. ἡ μὲν γὰρ συναίσθησις τῆς ἀγνοίας τὴν ἐκ τῆς οἰήσεως ἐπανόρθωσιν περιπίπτουσαν ἐκκόπτει· ἡ δὲ τῆς ἐπιστήμης κτῆσις τὸ τῶν ἐνεργειῶν ἀπαραπόδιστον δίδωσιν. ἀμφότερα δὲ καλὰ, καὶ τὸ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἴσμεν, καὶ τὸ γνῶναι ἃ οὐκ ἴσμεν· οἷς ἕπεται ΒΙΟΣ ὁ ἄριστος ἅμα, καὶ ΗΔΙΣΤΟΣ. ὁ δὲ ἐστιν οἰήσεως μὲν καθαρεύων, ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ δὲ πλήρης· ἐπὶ μηδενὶ μὲν ἐπιχειρῶν ὧν οὐκ οἶδε, μανθάνειν δὲ ἐθέλων ὅσα ἄξια μαθήσεως. ἄξια δὲ ἐκεῖνα μόνα, ὅσα πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἡμᾶς ἄγει. ὅσα περὶ βουλῆς πρὸ ἔργων, ὅπως μὴ μωρεπίληπται· ὅσα ἐκεῖ παραγγέλλει ὑπ' οὐδενὸς οὔτε λόγου, οὔτε ἔργου· ὅσα διακρίνειν ἱκανοὺς ποιεῖ τῶν προσπιπτόντων λόγων τὸ διάφορον· ὅσα τὰς δαιμονίας τύχας πράως φέρειν, καὶ ἐλέγχει πείθει, καὶ τοῦ θανάτου καὶ πενίας ἀδεεῖς διδάσκει, καὶ δικαιοσύνης ἄσκησιν, καὶ γάμους, καὶ τῶν ὑπὸ τὴν γαστέρα τὴν ἐγκράτειαν· ὅσα περὶ τῆς φιλίας νόμους εἰσηγεῖται, καὶ τῶν γονέων τιμήν· ὅσα τῶν κρειττόνων γενῶν τὸ σέβας ὑποδείκνυσι. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ἃ ΔΙΔΑΣΚΕΣΘΑΙ χρεὼν εἶναί φησιν ὁ παρὼν λόγος, ὡς ΕΠΕΤΑΙ ΒΙΟΣ Ο ΤΕΡΠΝΟΤΑΤΟΣ. ὁ γὰρ ἀρετῇ διαπρέπων καὶ ἡδονὰς ἀμεταμελήτους καρποῦται.

μαι

efficit etiam ut à nobis gerantur quæ præclara sunt. Exscindit enim intelligentia temeritatem ignorationis, quæ per opinionem excitatur; affert autem actionum libertatem scientiæ possessio. Est vero utrumque in bonis habendum, si NASCIRE nos non ignoremus, sique noscamus quæ ignoramus; ex quibus VITA sequitur optima simul atque JUCUNDISSIMA. Fuerit autem ejusmodi, quæ opinione liberata scientia referta sit; nullisque attollatur quæ ignorat, sed ea lubens addiscat quæ scitu digna sunt. Sunt vero generis istius ea tantum, quæ Deo similes nos reddunt, quæ ante opus consulere faciunt, ne stulta committantur. quæ nos à nullo, neque verbis, neque factis, avocari sinunt. quæ reddunt idoneos ad occurrentium sermonum discrimen faciendum. quæ divinitus missas calamitates ferre moderate, iisque mederi persuadent. quæ mortem, quæ paupertatem pati æquo animo; quæ justitiam colere; quæ ventrem ipsum, & ea quæ ventrem sequuntur, continere. quæ leges tradunt amicitiæ, & debitum parentibus honorem. quæ denique superiorum generum cultum demonstrant. Ista sunt, inquam, ejusmodique alia, quæ DISCI oportere præsens innuit oratio; & quæ sequitur VITA JUCUNDISSIMA. Voluptates enim, quarum pœnitere nunquam potest, ille etiam qui virtute præditus est percipit;
quæ

quæ virtutis stabilitatem imitantur. Ita siquidem natura comparatum est, ut voluptas omnis actionis cujuslibet comes sit. Non enim illa per se subsistit, sed nos alia atque alia gerentes comitatur. Unde fit, ut deteriores actiones illæ etiam subsequantur voluptates quæ malæ sunt, præstantiores autem quæ bonæ: nec eo tantum quod honestum est, homini nequam is præstat qui bonus est; sed ipsa etiam voluptate, qua solum ad vitia duci videtur improbus. Quanto enim affectionem affectione præstantiorem esse contigit: tanto & voluptatem voluptate magis appeti. Quoniam igitur quæ secundum virtutem VITA est, re vera divina est; quæ autem vitia sequitur, belluina, atque à Deo aliena: nemini sane dubium est, hominis virtute præditi voluptatem divina gaudia imitari, quæ mentem Deumque ipsum sequutur; improbi autem voluptatem (detur enim commune nomen) ad appetitus belluinos & vecordes esse referendam. Sunt enim voluptates atque dolores in medio posita; ex quorum fontibus, unde liceat, & quando, & quantum, qui hauriat, non potest non felix existere: miser autem qui istorum modum non teneat. Sic ergo tantum sine peccato vita est, quæ se opinionis errore purgavit: felix autem & perfecta, quæ SCIENTIAM adepta, eademque JUCUNDISSIMA atque optima. Nunquam igitur quæ

μὴ μιανθῆναι τὸ τῆς ἀρετῆς μόνιμον. πέφυκε γὰρ πάσαις ἡδονὴ ἐνεργείαις ἡ τοιούτων εἶναι παρακολούθημα. οὐ γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὴν ὑπόστασιν ἔχει, ἀλλ' ἐπακολουθεῖ τισὶ ποιοῦσιν ἡμῖν ἢ πάσχουσι. διὸ τῶν φαυλοτέρων τῶν ἐνεργειῶν αἱ χείρους τῶν ἡδονῶν ἕπονται· ταῖς δὲ ἀμείνοσιν ἡδοναῖς συνεισέρχεται ἀπολαῦσαι. ὥστε μὴ μόνον τῷ καλῷ περιεῖναι τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ φαύλου, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἡδονῇ νικᾶν, δι' ἣν μόνην δοκεῖ εἰς κακίαν ὁ φαῦλος ἀπάγεσθαι. καὶ γὰρ ὅσῳ ἡ διάθεσις τῆς διαθέσεως ἀμείνων, τοσούτῳ καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς ἡδονῆς αἱρετωτέρα. ἐπεὶ οὖν ὁ κατ' ἀρετὴν ΒΙΟΣ τῆς θείας ὁμοιώσεως ἀντεχόμενος, τῷ ὄντι θεῖός ἐστιν· ὁ δὲ ἐν κακίᾳ θηριώδης, καὶ ἄθεος· δῆλον ὡς ἡ μὲν τοῦ σπουδαίου ἡδονὴ τὴν θείαν εὐφροσύνην μιμεῖται σὺν νῷ καὶ θεῷ συναπτομένη· ἡ δὲ τοῦ φαύλου ἡδονὴ λεγομένη (διδόσθω γὰρ κοινὸν τὸ ὄνομα) πρὸς τὴν θηριώδη καὶ ἐμπαθῆ ἀφομοιοῦται κίνησιν. ἡδοναὶ γὰρ καὶ λῦπαι μεθιστᾶσιν· ὧν ὁ μὲν ἀρυόμενος, ὅθεν τε δεῖ καὶ ὁπότε, καὶ ὁπόσον, εὐδαιμονεῖ· ὁ δὲ τὰ μέτρα τούτων ἀγνοήσας, ὁ ἄθλιος. οὗτος οὖν ὁ μὲν οἰήσεως καθαρεύων εἷς ἀναμάρτητός ἐστι μόνον· ὁ δὲ καὶ ἐπιστήμης πληρωθεὶς, κατορθούμενος καὶ τέλειος· ὁ δ' αὐτὸς ΗΔΥΣΤΟΣ ΤΕ ΑΜΑ, καὶ ἄριστος. ἐκεῖνα μὲν

ΜΗ ΙΣΜΕΝ, ΟΥΔΕ ΠΟΤΕ ΠΡΑΞΩΜΕΝ· ἃ δὲ ἴσμεν, ὅτι δεῖ. ἡ μὲν γὰρ ἄγνοια τὴν κακίαν εἰσηγεῖται· ἡ δὲ γνῶσις τὴν εὐκαιρίαν ζητεῖ. πολλὰ γὰρ ὄντα ἀπρόσδεκτα τῇ μεταθέσει τοῦ καιροῦ γίνεται φαῦλα. ἐν τάξει δὲ ἀκούσωμεν τοῦ παραγγέλματος, ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῶν πράξεων τὸ ἀναμάρτητον ἡμῖν εἰσηγουμένου· ἐν δὲ τῇ προσθήκῃ τῆς μαθήσεως οὐ παύσασθαι, ἀλλ' ἀεὶ δεῖν, πρὸς τὰς ἀρίστας ἕξεις ἡμᾶς ἐπαναγαγόντος. οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ἁμαρτάνειν ἐστὶ τὸ κατορθοῦν, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ δέοντα εἰδέναι. καὶ τὸ μὲν ἡ ἀμάθεια, τὸ δὲ ἡ τῆς ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ παρουσία ἐργάζεται. εἰ δὲ τὸ μὴ ἁμαρτάνειν καὶ ἐν τῷ κατορθοῦν, ἄρα τί συμβήσεταί σοι. ΤΕΡΠΝΟΤΑΤΟΝ ΒΙΟΝ ΩΔΕ ΔΙΑΞΕΙΣ. τίς δὲ οὗτος; ὁ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τὸ ἡδὺ κεκτημένος· ᾧ συνδεδράμηκεν ἅμα τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἡδύ. εἰ γὰρ ποθοῦμεν τὸ καλὸν, ποθοῦμεν δὲ καὶ τὸ ἡδὺ, συναχθέντα τί ἂν εἴη; τοῦτο, ὅ φησιν, Ο ΒΙΟΣ ΤΕΡΠΝΟΤΑΤΟΣ. ὁ γὰρ τὸ ἡδὺ μετὰ τοῦ αἰσχροῦ ἑλόμενος, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον διαλαθείη τὴν ἡδονὴν, διὰ γοῦν τὸ αἰσχρὸν εἰς μεταμέλειαν ἐπιδιδοὺς ἔρχεται. ὁ δὲ τὸ καλὸν μετὰ πόνου προτιμήσας, κἂν πρὸς ὀλίγον τῷ πόνῳ βαρύνηται, ἀλλ' οὖν τοῦ καλοῦ

NESCIMUS FACIAMUS: sed geramus, cum oportet, quæ novimus. Inducit enim in errorem inscitia: Peritia vero tempus quærit opportunum. Sunt enim bona multa, quæ temporum commutatione mala fiunt. Ordine ergo præceptum intelligamus, & ipso quidem quod actiones nos jubet cohibere, peccandi licentiam tollere: eo autem quod non omnia discere adhortatur, sed quæcunque oportet, ad optima agenda nos etiam inducere. Non enim in minime peccando bene agere situm est; sed in cognoscendo quæ deceant. & illud quidem efficit stultæ opinionis purgatio: istud autem SCIENTIAE possessio. Si vero non peccare habetur etiam in recte agendo, vide jam quid tibi futurum! ITA VITAM EXIGES JUCUNDISSIMAM. Verum quænam illa? Quæ ex virtute adepta sit quod delectat. in qua simul concurrat cum delectatione probitas. Si igitur boni cupiditate, si jucundi afficiatur; quidnam illa fuerint cum simul coiverint? VITA, inquit, JUCUNDISSIMA. Qui enim delectationem cum turpitudine amplectitur, quantumvis exiguo temporis spatio voluptate inescetur, turpitudine tamen in gravem pœnitudinem agitur. Qui vero honestatem cum laboribus potiorem ducit, etsi primum insueta acerbitate gravetur, boni

tamen conjunctione dolorem facit mitiorem, puramque tandem cum virtute voluptatem percipit. Si enim cum voluptate contra honestatem geratur aliquid, id ipsum quidem elabitur quod jucundum est, manet autem quod turpe. Unde necessario vita fit acerbissima, quæ nequissima; JUCUNDISSIMA autem, quæ optima. Atque hæc quidem de istis. Quoniam autem ipsa etiam corporis moderatio ad animi perfectionem refertur, vide deinceps quid adjungat.

32 NEQUE VERO NEGLIGENDA CURA EST VALETUDINIS; 33 SED MODUS ADHIBENDUS POTIONI, ET CIBO, ATQUE EXERCITATIONI. 34 FORE AUTEM OPTIMUM ADSERO, QUI TIBI MOLESTIAM NON PARIAT.

Corporis haud spernenda juvat quæ commoda cura.
Sed potusque cibique modus sit & exercendi:
Ipse modum statuo, qui te non læserit ipsum.

Mortale CORPUS, quod nobis instrumenti loco ad vitam in terris agendam datum est, nec decet immodicis curationibus saginare, nec vexare nimis necessariorum substractione. Officit enim ex æquo utrumque, & usum ipsius adimit. Quo fit, ut mediocriter ipsi inservire, neque

Σύζευξις ἐλαφρυνεῖ τὸν πόνον, καὶ τέλος πρὸς τῇ ἀρετῇ καὶ ἡδονὴν καθαρὰν καρπώσεται. εἰ μὲν γὰρ πράττοιτό τι μεθ' ἡδονῆς αἰσχρόν, ἡ μὲν ἡδονὴ παρῆλθε, τὸ δὲ κακὸν μένει. ἐξ ὧν λυπρότατον ἀνάγκη εἶναι τὸν κάκιστον ΒΙΟΝ, ΤΕΡΠΝΟΤΑΤΟΝ δὲ τὸν ἄριστον. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοῦ σώματος παιδαγωγία πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς τελείωσιν τὴν ἀναφορὰν ἔχει, ὅρα ἑξῆς τί ἐπάγει.

32 ΟΥΔ' ΥΓΙΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΣΩΜ' ΑΜΕΛΕΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΧΡΗ· 33 ΑΛΛΑ ΠΟΤΟΥ ΤΕ ΜΕΤΡΟΝ, ΚΑΙ ΣΙΤΟΥ, ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΤΕ 34 ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ. ΜΕΤΡΟΝ ΔΕ ΛΕΓΩ ΤΟΔ', Ο ΜΗ Σ' ΑΝΙΗΣΕΙ.

Τὸ θνητὸν ΣΩΜΑ πρὸς τὴν ἐπὶ γῆς διαγωγὴν ὄργανον ἡμῖν δοθέν, οὔτε πιαίνειν προσήκει ταῖς ἀμέτροις σωμασκίαις, οὔτε καταθρύχειν ἐνδείας ὑπερβολαῖς. ἐμπόδιον γὰρ ἐπ' ἴσης ἑκάτερον, καὶ ἀναιρετικὸν τῆς χρείας αὐτοῦ προσγίνεται. διὸ μετρίως θεραπεύειν αὐτό,

καὶ μὴ ἀπειροφαγιῶν ἐξυβρίζον, ἢ ὑπὸ νοσημάτων ἀποχλιαινόμενον, ὁ λόγος παραινεῖ, ὅπως ἂν ἐν τῇ κατὰ φύσιν σῳζόμενον ἀπαραποδίστως τῇ ἐγκειμένῃ ψυχῇ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ παρέχηται, πάντη δυνάμενον ἄγεσθαι, ᾗ ἂν ἐκείνη ἄγῃ. τὸ γὰρ χρώμενον ἡ ψυχή, τὸ δὲ ᾧ χρῆται τὸ σῶμα. ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΔΕΙ ὡς τεχνίτην. οὐ γὰρ χρῆσθαι δεῖ μόνον ἀδεῶς αὐτῷ· ἀλλ' ὅπως εὖ ἔχον ἡμῖν ὑπηρετῆται, τὴν ἐνδεχομένην ποιεῖσθαι πρόνοιαν. ἐπειδὴ δὲ ἡ φύσις αὐτοῦ ἐν ῥύσει καὶ φθορᾷ συνέχεται, καὶ πληρώσεως καὶ κενώσεως αὐτὸ δεῖται, τῷ μὲν τροφῆς τὸ ἀπορρέον ἀναπληρούσης, τῷ δὲ γυμνασίων τὸ πλεονάζον ὑπεξαιρούντων ΜΕΤΡΟΝ ἐπιστῆσαι δεῖ τῇ τῶν εἰσαγομένων πληρώσει, καὶ τῇ τῶν διαφορούντων κενώσει. τὸ δὲ ΜΕΤΡΟΝ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ συναρμόζων τὴν τοῦ σώματος ἕξιν ταῖς διανοητικαῖς ἐνεργείαις τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τῷ φιλοσόφῳ πρεπούσης ΥΓΙΕΙΑΣ ἐπιμελούμενος. οὗτος ἂν ΓΥΜΝΑΣΙΑ καὶ τροφὰς ἐκλέξεται, ἃ μὴ ἐπαίρει πρὸς ὑπερβολὴν τὸ ΣΩΜΑ, μηδ' ὑπὲρ ΜΕΤΡΟΝ αὐτὸ τῶν ἱερῶν κινήσεων * ἀσχολάζεται. οὐ γὰρ ΣΩΜΑΤΟΣ ἁπλῶς ΕΠΙΜΕΛΕΙΤΑΙ· ἀλλὰ ΣΩΜΑΤΟΣ διανοίᾳ ὑπηρετουμένου.

* γρ. ἀπείργεται.

δεῖν

neque negligere: cum insultat, aut morbis etiam agitatur, versus adhortetur; ut cum secundum naturam constiterit, operam suam, nullo avertente, animo navet principatum gerenti, eoque duci queat quo ipse voluerit. Est enim animus ipse, qui utitur; CORPUS autem, quod sui præbet usum, cujusque artifici CURA esse debet. Neque enim eo tantum velle uti necessarium est; sed justam etiam dare operam ut recte se habeat quo nobis inserviat. Quoniam autem natura ipsius in assidua generatione atque corruptione versatur, ipsumque nutricantur repletio & inanitio, partim quidem alimento refundente quod effluxit, partim vero exercitationibus quod abundat expellentibus; MODUS eorum, quæ cum ingesta egestaque sunt impletionem atque vacuationem faciunt, statuendus est. Fuerit vero MODUS iste ratio illa, quæ corporis habitum cum animi operationibus ad cogitationem commentationemque pertinentibus conjungit, & ob id VALETUDINIS curam habet, quæ sapientiæ studiosum deceat. Eliget igitur iste & EXERCITATIONES & alimenta, quæ nec immodice saginent CORPUS, nec ipsum supra MODUM ab animi cogitationibus avertant. Non enim CORPORIS CURAM GERIT simpliciter; sed corporis animi cogitationibus inservientis.

quo fit, ut athleticam victus rationem adspernetur, quæ CORPORI famulatur, neglecto animo; omnemque fugiat corporis curationem quæ σωματοχία dicitur, tanquam intelligenti animi luci contrariam. Verum, quantum potest ad disciplinarum tractationem, & ad præclara opera bonus inservire CORPORIS habitus, eum ille adipisci conabitur qui prudenter vitam agere instituit. Ad eum siquidem referantur quæ habentur, ubi MODUM SE DICERE ait, QUI TE NON LAEDAT. Quasi dicat, TE (qui animus es rationis particeps) damno non afficiat HABENDI CORPORIS MODUS: TE, inquam, eorum quæ superius præcepta sunt observatorem atque custodem; CIBOS ejusmodi, ET POTIONIS, ATQUE EXERCITATIONES adhibere oportet, quæ docile CORPUS ad virtutum opera efficiant, quæque quod est rationis expers ad respuendas moderantis animi habenas nequaquam impellant. Est vero magna attentione CURANDI CORPORIS expendenda ratio: tanquam motuum qui ab ipso prodeunt causam sustineat. Ingravescit enim vitii particeps equus, non simpliciter, sed si ab iis male educatus fuerit à quibus regitur. In MODI autem ratione circa CORPUS adsignanda, CIBO POTIONEM ideo

præmi-

ὅσοι τὴν ἀθανατικὴν ἀγωγὴν παραιτοῦνται, ὡς
ἀντὶ ψυχῆς ΣΩΜΑ θεραπεύουσι· καὶ πᾶσαν
τὴν λεγομένην σωμασκίαν φεύξεται, ὡς ἐπαν-
ισταμένην τῷ νοερῷ φωτὶ τῆς ψυχῆς. ὅσον δὲ τῇ
περὶ τὰ μαθήματα θεωρίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰς
καλὰς * τάξεις αὐτουργίᾳ ὑπηρετεῖν δύνα- * γρ. πρά-ξεις.
ται τῇ τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ εὐεξίᾳ, ταύτην προ-
σποιήσεται ἑαυτῷ ὁ τὸν φρόνιμον βίον ἑλόμε-
νος. πρὸς τοῦτο γὰρ εἴρηται, ΜΕΤΡΟΝ
ΔΕ ΛΕΓΩ ΤΟΔ' Ο ΜΗ Σ'
ΑΝΙΗΣΕΙ. ΣΕ φησὶν, τὸν ὄντα λογικὴν
ψυχὴν, μὴ βλαπτέτω τὸ ΜΕΤΡΟΝ τῆς τοῦ
ΣΩΜΑΤΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ. ΣΕ,
τὸν τῶν προτέρων παραγγελμάτων φύλακα. τοι-
αῦτα ΣΙΤΙΑ, καὶ ΠΟΤΑ, ΚΑΙ ΓΥ-
ΜΝΑΣΙΑ, ἐκλέγεσθαι χρὴ, ἃ τὸ ΣΩ-
ΜΑ πειθήνιον πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς χρῆσιν
ἀπεργάζεται, ἃ μὴ ἐκφέρει τὸ ἄλογον πρὸς ἀφη-
νίασιν τοῦ ἡγεμονεῦντος λόγου. μετὰ πλείστης
δὲ περισκέψεως ποιεῖσθαι δεῖ τὴν παραμέτρησιν τῆς
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ, ὡς
καὶ τῶν τούτου παρεχομένων κινημάτων τὴν αἰ-
τίαν ὑφέξουσιν. βρίθει γὰρ ὁ τῆς κακίας * ἵππος, * μετέ-χων
οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι μὴ καλῶς εἴη τεθραμμέ-
νος * τῶν ἡνιόχων. ἐν δὲ τῷ ΜΕΤΡΩ τῷ περὶ * ὑπὸ
τὸ ΣΩΜΑ, τὸ ΠΟΤΟΝ τοῦ ΣΙΤΙΟΥ
προ-

προσέταξεν, ὅτι μᾶλλον ἐστὶ δυσφύλακτον, καὶ εὐόλισθον εἰς κατάπτωσιν, καὶ παρακινοῦσαν τὴν τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ εὐεξίαν. λανθάνει γὰρ ἄν τις πολλαπλάσια τοῦ ΜΕΤΡΟΥ πιών, ἢ φαγών. τὰ δὲ ΓΥΜΝΑΣΙΑ μετὰ ταῦτα τέτακται, ὡς ἐπανορθούμενα τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς πλήρωσιν, καὶ πάλιν πρὸς τὸ ΥΓΙΕΙΝΩΣ τρέφεσθαι παρασκευάζοντα. κύκλῳ γὰρ δὴ ἀνταποδίδοται ταῦτα ἀλλήλοις, ΤΡΟΦΗ καὶ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ· καὶ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ, καὶ ΤΡΟΦΗ. χρεία γὰρ τοῦ μὲν δύνασθαι γυμνάζεσθαι, τὸ εὖ τεθράφθαι· τοῦ δὲ ὀρεκτικῶς τρέφεσθαι, τὸ γεγυμνάσθαι. συμμέτρων ΜΕΤΡΟΝ δὲ τούτων * ἀμφοῖν * ἀμφῶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ὅτι τῆς δυνάμεως τῆς τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ἑκάστῳ τεινούσης. πᾶς γὰρ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως ὄργανον αὐτὸ ποιεῖσθαι σπουδάζει· ὁ μὲν παλαιστικὸς τῶν περὶ πάλην κινημάτων· ὁ δὲ γεωργικὸς τῶν περὶ γεωργίαν πόνων· καὶ ἄλλος πρὸς ἄλλο ἕλκει, καὶ μεθαρμόζεται τὴν τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ ὑπουργίαν. τί οὖν ὁ φιλόσοφος; πρὸς τί βλέπων ἐθελήσει τὸ ΣΩΜΑ παιδαγωγεῖν; καὶ τίνος ὄργανον αὐτὸ σπουδάσει ποιήσασθαι, ἢ δῆλον ὅτι φιλοσοφίας, καὶ τῶν ταύτης ἔργων; * οἱ οὖν οἰκεῖοι τῆς φρονήσεως ὄργανον βούλεσθαι τὸ σῶμ' εἶ-

* γρ. ὡς

ναι

præmisit, quod difficilius ab ea caveatur, quodque in proclivi magis sit, & quod bonam corporis habitudinem conturbet. Imprudens enim supra modum POTIONI facilius quis indulserit, quam CIBO. Addidit autem tertio loco EXERCITATIONIS præceptum, tanquam ea repletionem quæ fit ab alimentis corrigi, & rursus ad salubrem nutritionem viam præparari significet. Circulo enim veluti quodam in sese mutuo redeunt ALIMENTUM & EXERCITATIO; itemque EXERCITATIO & ALIMENTUM. Vires namque ad exercitationem nutritio suggerit quæ idonea est: ad nutritionem autem, quæ firmum corpori habitum efficiat, exercitationis temperatio. Sed est istorum MODUS alius alii, pro cujusque CURANDI CORPORIS ratione, quæ spectat ad institutum. Dant enim operam omnes, ut ipsum ad id commodum efficiant quod amplexi sunt. Palæstricus quidem ad luctæ motus: agricola vero ad labores agriculturæ sustinendos. & alius denique ad aliud CORPORIS obsequium trahit atque fingit. Quidnam igitur Philosophus? Ad quid intentus volet CORPUS dirigere? Cujus instrumentum potius quam philosophiæ, atque operum ipsius, studebit efficere? Qua ratione igitur prudentiæ instrumentum CORPUS potest evadere, sic

sic ipsum modis omnibus educabit atque instituet; animi imprimis curam habens, CORPORIS autem propter istum. Neque enim illud ei prætulerit qui utitur, neque omnino ejus curam rursum negliget propter utentem; sed suo loco ejus, tanquam organi, CURAM geret, ad ipsius robur qui utitur CORPORIS etiam valetudinem referens. Itaque non quibuslibet rebus ipsum educabit; sed quibus solis oportet. Sunt enim nonnulla quibus vesci non decet, tanquam illis corpus ingravescat, & qui animo cognatus est spiritus ad viliores affectiones pertrahatur; de quibus postea sermo futurus est, (cum à cibis, de quibus est locutus, in lustrationibus atque expiationibus animi, adhibito judicio temperandum monebit.) Significat enim quæ sunt ejusmodi penitus esse rejicienda. Quorum autem vesci licet, quantitatem & tempus metietur; &, ut inquit Hippocrates, diligenter considerabit anni tempestatem, regionem, ætatem, cæteraque hujus formæ omnia: neque, nisi excussa ratione, iis impleri concedet quibus vesci fas est: nec eandem juveni atque seni victus rationem temere præscribet, aut sano atque ægroto, aut tyroni in philosophia atque in eadem maxime provecto. Hæc

ὥστε αὐτὸ διὰ πλείστων θρέψει τε καὶ παιδεύσει, τῆς ψυχῆς μὲν προηγουμένως ΕΠΙΜΕΛΟΥΜΕΝΟΣ, διὰ ταύτην δὲ καὶ τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ. οὔτε γὰρ περιποιήσει αὐτὸ τῆς χρωμένης, οὔτε παντελῶς ἀμελήσει αὐτοῦ πάλιν διὰ τὴν χρωμένην· ἀλλ᾽ ἐν τάξει τῇ πρεπούσῃ, ὡς ὀργάνου ποιήσεται τὴν ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ, πρὸς τὴν τῆς χρωμένης ἀρετὴν καὶ τὴν τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ ΥΓΙΕΙΑΝ ἀναφέρων. διὸ οὐ πανταχόθεν αὐτὸ θρέψει, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ὧν δεῖ μόνον. ἔστι γὰρ ἃ μὴ δεῖ προσφέρεσθαι, ὡς βαρύνοντα τὸ ΣΩΜΑ, καὶ καθέλκοντα τὸ σύμφυες πνεῦμα τῆς ψυχῆς πρὸς ὑλικωτέρας ἐμπαθείας, περὶ ὧν ὕστερον ὁ λόγος φησί·

Ἀλλ᾽ εἴργου βρωτῶν, ὧν εἴπομεν, ἔν τε καθαρμοῖς,
Ἔν τε λύσει ψυχῆς κείνων.—

τὰ τοιαῦτα οὖν παντελῶς παραιτήσεται. ὧν δὲ χρὴ προσφέρεσθαι τὴν ποσότητα, καὶ τὸν καιρὸν ΜΕΤΡΗΣΕΙ, καὶ, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, ὥραν, καὶ χώραν, καὶ ἡλικίαν περιεργάσεται, καὶ πάντα δὲ τὰ τοιούτου τύπου· οὐκ ἀνεξετάστως ἐπιβλέπων ἐμπίπλασθαι, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν, οὐδ᾽ ἀκρίτως νέον καὶ πρεσβύτην ὁμοίως διαιτᾶσθαι, ἢ ὑγιεινὸν καὶ νοσώδη, ἢ ἀρχόμενον φιλοσοφίας καὶ εἰς ἄκρον αὐτῆς ἥκοντα.

πάντα

ταῦτα δὲ πάντα συνείληφε τὸ Πυθαγορικὸν ΜΕΤΡΟΝ, τῇ προσθήκῃ ΜΗ Σ' ΑΝΙΗΣΗ. πάντα γὰρ εἰς τὴν φιλόσοφον ζωὴν συντείνοντα πρὸς τὴν τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ἐπιστρέφει τῷ βραχεῖ τούτῳ ῥήματι, καὶ τοῖς προειρημένοις περὶ ΥΓΙΕΙΑΣ ψυχῆς ἐπήγαγεν, ΟΥ Δ' ΥΓΙΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΣΩΜ' ΑΜΕΛΕΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΧΡΗ· ὡς ἐκεῖ μὲν τὴν τῶν χρωμένων ἀρετὴν παραδιδούς, ἐνταῦθα δὲ τὴν τοῦ ὀργάνου συντηρίαν. συνάψον οὖν ταῦτα ἐκείνοις, καὶ εὑρήσεις, ὅτι ἐν ᾧ παραγγέλλεται, τοιοῦτο δεῖν ποιεῖσθαι τὸ ΜΕΤΡΟΝ τῆς περὶ τὸ ΣΩΜΑ τάξεως, Ο ΜΗ Σ' ΑΝΙΗΣΕΙ, ὃ μὴ ἐμποδιεῖ τὴν φιλόσοφον πρόθεσιν, ἐπωφελήσει δὲ τῇ συνεργείᾳ τὴν πρὸς ἀρετὴν ὁδεύουσαν ψυχήν. ΠΟΤΟΥ δὲ καὶ ΣΙΤΟΥ ΜΕΤΡΟΝ εἶπε, τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐκλείψεις ἀπαγορεύων, ὁ λόγος, τὸ δὲ μέσον καὶ σύμμετρον ἀσπαζόμενος· ἐπεὶ καὶ τὸ γαστρὸς κρατεῖν, καὶ ὕπνου, λαγνείας τε, καὶ θυμοῦ, εὐκόλως παραγίνεται. τὸ γὰρ νῦν λεγόμενον ΜΕΤΡΟΝ τὴν ἐν ἐκείνοις ἀμετρίαν κολάζει καὶ ὑπεξαιρεῖται τὸ λυποῦν, καὶ καθαρὸν τὴν πρὸς νοῦν θεὸν ἐπειγομένην ψυχήν. δεῖ γὰρ αὐτὴν ἀνιέναι πρὸς νοῦν γαλήνην

ἔχειν,

Hæc vero omnia MENSURA Pythagorica complexa est, cum, NE TIBI MOLESTIAM PARIAT, adjecit. Cuncta enim quæ ad vitæ felicitatem sapientiæ studioso conferunt, verborum ista brevitate ad CORPORIS CURAM retulit: & ad ea quæ ante dicta fuerant, CORPORIS etiam VALETUDINEM NEQUAQUAM ESSE NEGLIGENDAM adjecit: ut ibi utentis virtutem significari demonstraret, hic autem instrumenti incolumitatem. Ista igitur illis conjunge, & invenies, quisquis sis cui præcipitur, eum debere MODUM exsistere regendi corporis, QUI TIBI MOLESTIAM NON ADFERAT, qui rectum vitæ institutum non remoretur, sed qui animum ad virtutem contendentem opera sua adjuvet. Quod autem POTIONIS ATQUE CIBI MODUM dixit; excessum atque defectum vetare se versus innuit; amplecti autem quod medium sit atque temperatum: unde & gulæ moderari, & somno, & veneri, & iræ nullo negotio conceditur. Quod enim hoc loco MODI nomine significatur, excessum reprimit qui in illis exsistit, doloremque non adimit tantum, sed illud etiam quod festinantem ad Deum, qui mens est, animum retrahit atque deprimit. Decet enim ipsum, cum ad mentem adscendit, tranquillum exsi-

existere, nec perturbationum ventis agitari; sed habere recte composita quæ inferiora sunt, ad quietam superiorum contemplationem. hic ipse MODUS est QUI DOLOREM NON PARIET. hic ipsum quod & ventrem simul continebit, & organi incolumitatem præstabit. Ostendet præterea animi virtutem, nec CORPORIS solvet habitum. Pars enim virtutis est, & servandi organi rationem non ignorare, & commodum reddere ad usum qui sapientiæ studioso conveniat. Quoniam autem non in ALIMENTIS tantum atque EXERCITATIONIBUS versatur CORPORIS cultus, sed multis etiam rebus aliis indiget (cujus generis vestimenta sunt, & calceamenta, & supellex varia, atque domus, qua continentur ista omnia: opus autem est in istis etiam MEDIOCRITATE, quæ luxum atque immunditiam à tota vitæ ratione removeat) non immerito subjecit;

35 UTERE VICTUS RATIONE MUNDA, QUAE DELICIIS CAREAT: 36 ET CAVE EA FACERE QUAE SUSTINENT INVIDIAM: 37 NEC SUMPTUS ALIENO TEMPORE; UT QUI RECTI IGNARUS EST.

38 NEQUE

ἔχειν ἀπὸ τῶν παθητικῶν κινημάτων, καὶ συντά-χθαι αὐτῇ τὰ ἔργα καλῶς πρὸς τὸ ἀδόξαστον τὴν ἄνωθεν θεωρίαν. τοῦτο ἐστὶ τὸ ΜΕΤΡΟΝ, Ο ΜΗ Σ' ΑΝΙΗΣΕΙ· τοῦτο τὸ κρατοῦν γαστρὸς ἅμα, καὶ τὴν τοῦ ὀργάνου συντήρησιν ποιούμενον, τὸ ἀρετὴν ψυχῆς ἐπιδεικνύμενον, καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν μὴ καταλῦον. μέρος γὰρ ἐστιν ἀρετῆς καὶ τὸ εἰδέναι σώζειν τὸ ὄργανον, καὶ συναρμόζειν αὐτὸ πρὸς τὴν φιλόσοφον χρῆσιν. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐν ΤΡΟΦΑΙΣ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΙΣ ΕΣΤΙΝ ἡ τοῦ ΣΩΜΑΤΟΣ θεραπεία, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν προσδεῖται, οἷον ἱματίων, ὑποδημάτων, σκευῶν παντοδαπῶν, καὶ τῆς πάντα ταῦτα ὑποδεχομένης οἰκήσεως· δεῖ δὲ καὶ ἐν τούτοις τοῦ ΜΕΤΡΟΥ, ὃ τρυφὴν καὶ ἀκαθαρσίαν ἐξορίζει τῆς ὅλης ἡμῶν διαίτης· εἰκότως ἐπήγαγεν,

35 ΕΙΘΙΖΟΥ ΔΕ ΔΙΑΙΤΑΝ
ΕΧΕΙΝ ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ Α-
ΘΡΥΠΤΟΝ. 36 ΚΑΙ ΠΕ-
ΦΥΛΑΞΟ ΓΕ ΤΑΥΤΑ
ΠΟΙΕΙΝ, ΟΠΟΣΑ ΦΘΟ-
ΝΟΝ ΙΣΧΕΙ. 37 ΜΗ ΔΑ-
ΠΑΝΑΝ ΠΑΡΑ ΚΑΙ-
ΡΟΝ, ΟΠΟΙΑ ΚΑ-
ΛΩΝ ΑΔΑΗΜΩΝ.

38 ΜΗΔ' ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΙΣΘΙ· ΜΕΤΡΟΝ Δ' ΕΠΙ ΠΑΣΙΝ ΑΡΙΣΤΟΝ.

Οὐ μόνον, φησὶν, ἐν σιτίοις καὶ ποτοῖς ΜΕΤΡΟΝ καλὸν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ΑΠΑΣΙΝ, ὡς τὴν δι' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν ἁμαρτημάτων καθαρεύειν. γένοιτο γὰρ ἂν ἐν ΠΑΣΙΝ, οἷς εἴπομεν, ἀμετρία πολλή· ἡ μὲν πρὸς τὸ πολυτελὲς ἐξάγουσα· ἡ δὲ πρὸς τὸ ῥυπαρὸν συνωθοῦσα. ἑκάτερον δὲ μεμπτὸν, καὶ οὐ * φιλοσόφου ἦθος, οὐδὲ στοχαζόμενον τῆς σωματικῆς συμμετρίας. ἐπιτεινομένη γὰρ καθαρειότης θρύψις καὶ μαλακία γίνεται· ἀντεινομένη δὲ λιτότης ἀκαθαρσία καὶ ῥύπος γίνεται. ἵν' οὖν μήτε ἐκεῖνο πάθωμεν διὰ καθαρειότητα, μήτε τοῦτο διὰ λιτότητα, ΜΕΣΟΙ βαίνομεν, τὰς παρακειμένας ἑκατέρῳ κακίας ἐκκλίνοντες, καὶ τὸ ἔργον τῆς ἑτέρας σωφρονισμὸν ποιούμενοι, λιτὴν οὕτως ἀσκοῦντες ΔΙΑΙΤΑΝ, ὡς μὴ ἀκάθαρτον· καὶ ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ οὕτως, ὡς μὴ ΤΡΥΦΗΛΗΝ. διὸ τὸ ΜΕΤΡΟΝ ἐπιτηδεύομεν ἐν πάσῃ τῇ περὶ τὸ σῶμα κατασκευῇ, ἱματίου ἐκλεγόμενοι ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ ΑΘΡΥΠΤΟΝ· καὶ πᾶν ὅπερ τὴν περὶ

* χρὴ

τὸ

38 NEQUE TAMEN ESTO SORDIDUS. IN OMNIBUS AUTEM MODUS ERIT OPTIMUS.

Sit mundus victus; & luxus sed tamen exsors:
Quæcunque invidiam pariunt, vitanda putato;
Et sumptus vanos, recti quos nescius audet;
Et sordes. Præstat quovis modus optimus in re.

Non solum, inquit, in cibo & potu MODUS bonus est, sed QUIBUSLIBET etjam aliis in rebus; tanquam iis liberet quæ vel excessu vel defectu peccantur. Possunt enim in omnibus quæ diximus multa fieri præter MODUM; partim quidem cum ad luxum abducimur, partim vero cum ad sordes compellimur. Est vero utrumque vituperandum, nec philosophi moribus congruum: immo vero à recta etiam corporis moderatione alienum. Abit enim in luxum atque mollitiem munditia quæ nimia est: in sordes autem atque spurcitiem, tenuitas quæ summa. Ut illa igitur minime patiamur propter munditiem, nec ista etjam propter tenuitatem; medii incedamus, adjacentia utrique vitia declinantes, & altero in alterius remedium utentes: ita nimirum VICTUS tenuitatem amplexi, ut sordibus careat; ita rursum MUNDITIEM, ut à DELICIIS remota sit. MODUM igitur in rebus omnibus quæ

corporis nomine molimur imprimis adhibeamus: non vestitum solum eligentes qui MUNDUS sit, ATQUE DELICIIS CARENS; sed quodlibet etiam aliud quod ad ipsum pertineat. Decet enim, quia rationis particeps animus corpori moderatur, omnia etjam quæ corporis sunt cum duce ratione congruere, quæ nec LUXUS, nec SORDIUM patiens, omnia judicat suæ dignitati consentanea esse debere. Ne ergo ad sumptuosorũ usum pertrahatur, quod DELICIIS caret amplectitur. Ne deinde sordibus rerumq; deformitati adsuescat, MUNDITIAM eligit. Verbi gratia, vestimenta quidem nequaquam vilia, sed MUNDA. supellectilem non auream, non argenteam, sed ex parabili materia confectam. non domum fulgentem lapidibus exquisitis, non eximia pulchritudine atque magnitudine constructam, sed corporis usui congruam atque respondentem. Omnino autem MUNDITIES in tota VICTUS ratione DELICIAS, tanquam præter usum sint, respuit: admittit vero quod deliciis caret, tanquam necessitati subserviat. Nam & vestimenta, & domus, & supellex omnis, tum demum sui usum præbent optime, cum apta mundaque sunt. Quid enim magna lance opus est, si parum sit opsonii? quid immunda, si opsonium labefactet? Quid domo etjam illis ampliore quam usus postulat,

qui

τὸ σῶμα ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ ΑΘΡΥΠΤΟΝ ΕΧΕΙΝ ἐθέλοντες. πρέπει γὰρ λογικῆς ψυχῆς τοῦ σώματος ἡγεμόνης, καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα πάντα συντετάχθαι πρὸς τὸν ἡγεμόνα λόγον, ὅστις οὔτε ΤΡΥΦΗΣ, οὔτε ΑΚΑΘΑΡΣΙΑΣ ἀνέξεται, τῇ καθ' αὑτὸν ἀξίᾳ πάντα δεῖν εἶναι λογιζόμενος ΣΥΜΜΕΤΡΑ. ἵν' οὖν μὴ περιβάλλοιτο τὴν *κτῆσιν τῶν πολυτελῶν, τὸ ΑΤΡΥΦΟΝ ἐπιτηδεύει. ἵνα δὲ μὴ ῥύπῳ καὶ ὑλικῇ ἀμορφίᾳ συνοικῇ, τὸ ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ ἐκλέγεται. οἷον, ἱμάτιον οὐ λεπτὸν μέν, ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ δέ· σκεύη οὐ χρυσᾶ, οὐδὲ ἀργυρᾶ, ἀπὸ δὲ τῶν εὐτελεστέρων ὑλῶν ΚΑΘΑΡΕΙΑ· οἰκίαν οὐ πολυτελέσι λίθοις κατηνθισμένην, οὐδὲ περιττῶς εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐξειργασμένην, ἀλλὰ σύμμετρον τῇ τοῦ σώματος χρείᾳ. ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ δὲ ὅλως περὶ ΠΑΣΑΝ τὴν ΔΙΑΙΤΑΝ τὸ μὲν ΤΡΥΦΗΛΟΝ, ὡς ἔξω τῆς χρείας, ἀρνεῖται· τὸ δὲ *ΚΑΘΑΓΕΙΟΝ, ὡς μάλιστα τὴν χρείαν ἀποπληροῦν, ἐγκρίνει. καὶ γὰρ ἱμάτιον, καὶ οἶκος, καὶ σκεῦος ἅπαν τότε τὴν αὐτοῦ χρείαν καλῶς παρέχεται, ὅταν σύμμετρον ᾖ καὶ τὸ ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ. τί γὰρ μεγάλου δεῖται πίνακος εἰς μικρὸν ὄψον; τί δὲ ῥυπαροῦ μέλλοντος ἀφανιεῖν τὸ ὄψον; οἰκεῖν δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν τί δεῖ τοῖς μέλλου-

* γρ. χρῆσιν, ἢ ἕξιν

* γρ. ΑΘΡΥΠΤΟΝ

σιν ἐν μικρῷ γενέσθαι αὐτὸ κάλλιον; τί δὲ ἀναιδέστε-
ρον τῆς οἰκήσεως χρείαν ἢ παρὰ χρεῖος; τὸ δὲ
αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εὑρήσεις ἐξεταζόμενον ἀ-
χρειότερον, τὸ μέτρον τοῦ ΑΤΡΥΦΟΥ ΚΑ-
ΘΑΡΕΙΟΝ. ἅμα γὰρ ὑπερβαίνει τὸ ΜΕ-
ΤΡΟΝ τῆς χρείας, καὶ εἰς τὸ ἄπειρον προχω-
ρεῖ τῆς ἐπιθυμίας. διὸ πάντα τὰ περὶ τὸν βίον
μεταβήσεται σοι τοῖς μετρίοις ταῖς δαπά-
ναις τὰς παρεσκευασμένας * αἰτίας. ΕΙΘΙ-
ΖΟΥ ΔΕ ΔΙΑΙΤΑΝ ΕΧΕΙΝ,
φησί, ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ. εἶτα ἐπεὶ
τῷ εἰς ΤΡΥΦΗΝ ἐκπέσειν, προστίθησιν
ΑΘΡΥΠΤΟΝ· καὶ εἰ ΑΘΡΥΠΤΟΝ
προσθήσει, * εἰδὼν ἂν τι εἰς ῥύπον ἀποπίπτειν,
ἐπάγει ΚΑΘΑΡΕΙΟΝ ἀπὸ τοῦ τεθύμμου
ἀνέχων τῇ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον αἱρέ-
σει, ἵν᾽ ἐξ ἀμφοτέρων ἀνοσφαλῶς ἡ ΔΙΑΙΤΑ
ᾖ, καὶ λογικῷ ζώῳ πρέπουσα. οὕτω γὰρ ῥυθμί-
ζοντες τὸν βίον, καὶ ἄλλο τι ἐπιτελοῦμεν μέγα ἀγαθὸν
ἕξομεν. τὸ γὰρ ἐπιφυόμενον τοῖς ὑπερβάλλου-
σι φθόνον διαφευξόμεθα ἄν, τῷ μηδὲν ἀγαπῶ-
ντες κατὰ μικρὸν αὐτῶν τοὺς συμπολιτευο-
μένους, ὥστε νῦν μὲν καταμεμφομένους, ὡς ΤΡΥΦΩ-
ΣΙΝ ἡμῖν νῦν δὲ μέμφονται, ὡς ῥυπῶσι καὶ
ὑπὸ μὲν ὡς ἀσώτοις ἐγκαλεῖν, ὑπὸ δὲ ὡς μικρο-
λόγοις. πᾶσι γὰρ τοῖς τοιούτοις ἕπεται προσ-

* γρ. κα- ρίας.

* ἐπειδὴ

qui unico ejus angulo capi possunt? quid sordida, quæ habitationis usum non præbeat? Id ipsum vero in cæteris etiam utrioque inutile reperias, quod SORDES cum LUXU non vitat. Simul enim MODUS in usu præteritus est, & ad cupiditatum immensitatem delatus. Quo fit, ut omnia in vita ejusmodi MEDIIS tibi metienda sint, quæ vitia declinent adjacentia. ASSUESCE AUTEM VICTUI MUNDO, inquit. Postea vero, cum proclivitatem ad DELICIAS animadverteret, qui LUXU CAREAT adjecit. Quod si LUXU CARENTEM prius dixisset; quia videbat etiam ad SORDES deveniri facile, MUNDUM quoque addidisset, alterius oppositione proclivitatem alterius perpetuo retinens, ut ex ambobus præstans VICTUS RATIO, & homine digna constaret. Ita ergo si vitam nostram instituamus, & aliud quoddam ingens bonum ipsi consequemur, INVIDIAM enim, quæ summis rebus adnascitur, hac ratione vitabimus, si NE QUID NIMIS intuentes, eos quibuscum degimus ita adversum nos non excitemus, ut nunc quidem nobis indignentur, tanquam LUXU diffluamus; nunc vero arguant, tanquam sordes amplectamur; Reprehendant etiam aliquando, tanquam nequiter profusos; & aliquando, etiam tanquã in minima inquirentes. Tales enim omnes excessus nomine ab

iis quibuscum degunt argui certum est. Nam hoc ipsum est quod nunc INVIDIAE vocabulo significat; tanquam EA FACERE prohibeat QUAE INVIDIAM SUSTINEANT, id est, quæ justam habeant vulgo reprehensionem. Sunt vero non immerito ex vulgi etiam sententia vituperatione digna LUXUS & SORDES in VICTU: in pecuniarum autem usu, profusio atque tenacitas. Ostendant igitur in rebus externis omnibus prudentem animi habitum, ET MODUM IN OMNIBUS OPTIMUM liberalitas atque mediocritas. Decet enim, quantum potest, ab iis quæ INVIDIAM pariunt eum abstinere qui tranquillitatis amator est; nec illam, tanquam feram, provocare: quo in iis liceat quæ honesta sunt nulla perturbatione promovere. Vitam autem sine INVIDIA degemus, si tenuem & sordibus carentem amplectamur; sique fastum illum reprimamus qui ex decori ignoratione proficiscitur; unde mala duo nascuntur, rerum profusio scilicet, atque parsimonia intempestiva: quorum alterum dissoluti quidem animi est, alterum vero angusti atque parvi. Sed utrumque declinat liberalitas, quæ in dandis accipiendisque pecuniis occupata, eo quod decet in facultatibus atque impensis reperto, externa omnia rectæ rationi subjecit atque copulavit.

Atque

τῶν συζώντων ἡ ἐπὶ τῇ ΑΜΕΤΡΙΑ μέμψις. τοῦτο γὰρ νῦν ὁ ΦΘΟΝΟΣ δηλοῖ, ἵν' ᾖ τὸ λεγόμενον· πεφύλαξο τοιαῦτα ποιεῖν, ὁπόσα ΦΘΟΝΟΝ ΙΣΧΕΙ, ἤγουν μέμψιν εὔλογον ἔχει παρὰ τῶν πολλῶν. μεμπτὰ δὲ κατὰ τὸ ἀλόγον καὶ τοὺς πολλοὺς ἐν μὲν τῇ ΔΙΑΙΤΗ ΤΡΥΦΗ καὶ ῥύπος, ἐν δὲ τῇ δαπάνῃ χρημάτων, ἀσωτία καὶ μικρολογία. διὸ ἐλευθεριότης καὶ ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ δεικνύτω διὰ τῶν ἐκτὸς πάντων τὴν ἔμμετρον τῆς ψυχῆς * κλῆσιν, καὶ τὸ * γρ' ἕξιν ΜΕΤΡΟΝ τὸ ΕΠΙ ΠΑΣΙΝ ΑΡΙΣΤΟΝ. Δεῖ γὰρ, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, τῶν ΕΠΙΦΘΟΝΩΝ ἀπέχεσθαι τῆς ἡσυχίας ἐρῶντας, καὶ μὴ ἐρεθίζειν, ὥσπερ τι θηρίον, τὸν ΦΘΟΝΟΝ, ἵν' ἀθορύβως ἐξῇ προκόπτειν τοῖς καλοῖς. ΑΝΕΠΙΦΘΟΝΟΝ δὲ ζωὴν ἐπιτηδεύσομεν, ΛΙΤΗΝ ΚΑΙ ΑΡΥΠΟΝ ΔΙΑΙΤΑΝ ΕΧΟΝΤΕΣ, καὶ τὸ τῆς ἀπειροκαλίας τῦφον ἐκκλίνοντες, ἐξ ἧς ἀποβλαστάνει δύο κακὰ, δαπάνη τε, καὶ φειδὼ χρημάτων ἄκαιρος· ὧν τὸ μὲν εἰς ὑπερηφανίαν διαβάλλεται· τὸ δὲ εἰς μικροπρέπειαν. ἑκάτερον δὲ τούτων ἡ ἐλευθεριότης ἐκφεύγει, ἀρετὴ περὶ χρημάτων δόσιν καὶ λῆψιν ὑπάρχουσα, καὶ τὸ δέον ἐν προσόδοις καὶ δαπάναις εὑρίσκουσα, καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον πάντα τὰ ἐκτὸς συμμετροῦσα.

τοσαῦτα

τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς σώματος, καὶ περὶ τῆς τῶν ἐκτὸς ἀρίστης χρήσεως πεφιλοσόφηται ἐν τοῖς ἔπεσιν, ὅπως μὲν διὰ τούτων τὸ τῆς ἀρετῆς διαφαίνηται κάλλος. κεφάλαιον δὲ τῶν πάντων ποιεῖται τὸ ἑξῆς παράγγελμα.

39 ΠΡΑΣΣΕ ΔΕ ΤΑΥΘ' ΑΣΕ ΜΗ ΒΛΑΨΗ. ΛΟΓΙΣΑΙ ΔΕ ΠΡΟ ΕΡΓΟΥ.

Πολλάκις ἐχρήσατο τῷ τοιούτῳ λόγῳ, ἐπὶ μὲν εἰπών,
Ἀλλὰ τάδ' ἐκτελέειν, ἅ σε μὴ μετέπειτ' ἀνιήσῃ· ἐπὶ δὲ,
—Μοῦνον δὲ λέγω τόδ', ὃ μή σ' ἀνιήσει· καὶ
Μηδεὶς μήτε λόγῳ σε παρείπῃ, μήτε τι ἔργῳ
Πρῆξαι, μηδ' εἰπεῖν ὅ,τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι.
τούτων ἓν ἁπάντων σύνοψιν ποιεῖται ἐνταῦθα καὶ μίαν συγκεφαλαίωσιν ὁ λόγος, ἀπαγορεύων μὲν τῶν βλαβερῶν τὴν προσδοχήν· τῶν δὲ ὠφελίμων εἰσηγούμενος τὴν ἐνέργειαν. γίνεται δὲ κρίσις τῆς τούτων διακρίσεως ἐν τῷ ΛΟΓΙΖΕΣΘΑΙ ΠΡΟ ΕΡΓΟΥ τί πρακτέον, καὶ τί μὴ πρακτέον. ὁ γὰρ τῆς εὐβουλίας καιρὸς ἐν τῷ ἀπρολήπτῳ τῶν ΠΡΑΞΕΩΝ περιέχεται. κἂν ταῦθα δὴ πάλιν τι,

Λ

Atque hæc quidem sunt quæ de corporis externarumque rerum usu optimo in versibus philosophatus est; ut virtutis pulchritudo per ea nota sit. Omnia deinceps præceptum quod sequitur uno capite complectitur.

39 EA PORRO FACITO QUAE TIBI NON NOCEANT: ET CONSIDERA PRIUS QUAM FACIAS.

Fac quæ non lædant: consulto resque geratur.

Ejusmodi verbis sæpe usus est, eo quidem loco, ubi dixit;

Effice quin potius nequeant quæ facta dolere. Et alibi;

Ipse modum dico, qui te non læserit ipsum; Et alibi etiam;

Nil tibi vel verbo quisquam male suaserit, aut re,

Ut facias dicasve nocens quo tu tibi fias.

Ea igitur hoc loco in unum collecta ante oculos ponit, suadens ab his abstinere quæ damnosa sunt, facere autem quæ utilia; quorum eo tempore recta distinctio futura sit, quo ANTE OPUS quid FACIENDUM sit vel non FACIENDUM, AGITABITUR. Est enim tum consilii tempus idoneum, cum res sunt adhuc integræ. Cæterum & hic quod dixit, QUAE TE NON LAEDANT, eadem ratione explicabimus atque illud,

Tibi

Tibi quæ nil facta dolebunt; τ ᾳ illud è vero homine, atque rationis participe natura intelligentes, deque eo qui sapientiæ studium amplexus sit, & qui Deo fieri similis contendat. Quem nihil fugiat quod sit præter rectam rationem, quod præter legem divinam, quod Deo similes fieri prohibeat. Solent vero quæ sunt ejusmodi nobis augeri eorum familiaritate quibuscum vivimus; corporis præterea moderatione, cum quo sumus copulati; & facultatibus etiam ipsis, quæ auxilii causa repertæ, ideo χρήματα nuncupari solitæ sunt, quod corporis usui subserviant. Significat ergo huic esse diligenter cavendum qui divinorum bonorum cupiditate ducitur, ne eo adducatur, ut quicquam ipse faciat quod in suam utilitatem non cedat; nec corpori indulgeat aliquid ex quo postea dolorem percipiat: nihil denique amplectatur quod à sapientiæ studio animum avocet, cujusque ipsum paulo post pœniteat. Decet enim hæc omnia præmissa ratiocinatione nos propellere, ut eorum quæ fecimus commemoratio jucundissimam illam nobis pariat recordationem, ad quam deinceps adhortatur.

40 NEC SOMNUM MOLLIBUS OCULIS PRIUS ADMITTAS

41 QUAM

Α ΣΕ ΜΗ ΜΕΤΕΠΕΙΤ' ΑΝΙΗΣΕΙ. τὸ ΣΕ κατὰ τὸν ὄντα ἄνθρωπον, καὶ τὴν λογικὴν οὐσίαν τάττοντες, καὶ κατὰ τὸ φιλοσοφεῖν προῃρημένον, καὶ τὴν πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν κτήσασθαι σπεύδοντα. τοῦτον δὲ βλάπτειν πᾶν τὸ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· πᾶν τὸ παρὰ τὸν θεῖον νόμον· πᾶν τὸ πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν ἐμποδίζον. πέφυκε δὲ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἐπιγίνεσθαι ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν συζώντων, καὶ τῇ διοικήσει τοῦ τε συνεζευγμένου σώματος, καὶ τῶν πρὸς βοήθειαν ἐξευρημένων χρημάτων· ἃ δὴ χρήματα καλεῖν ἔθος, ὡς πρὸς τὴν τούτων χρείαν ἐκπορισμένα. διευλαβεῖσθαι * δεῖ χρῆναί φησιν ὁ λόγος τὸν ἐραστικὸν τῶν θείων ἀγαθῶν, μήποτε ἀναγκασθῇ πρᾶξαί τι, ὃ μὴ βέλτιον αὐτῷ· καὶ ὅπως μὴ χαρίσηται τῷ σώματι, ἐξ ὧν αὐτὸς ἀνιάσεται· μηδὲ προσδέξηταί τι βλάπτον τὴν φιλόσοφον ὁρμὴν, ἐφ' ᾧ μικρὸν ὕστερον μεταμελήσεται. ταῦτα γὰρ πάντα τῷ προλογισμῷ διαθεῖναι ἡμᾶς προσήκει, ἵν' ὁ ἀπολογισμὸς τῶν εἰργασμένων ἡμῖν ἡδίστην ἔχῃ τὴν ἀνάμνησιν, ἣν ἑξῆς ποιεῖσθαι παρακαλεῖται.

* γρ' ἐν

40 ΜΗΔ' ΥΠΝΟΝ ΜΑΛΑΚΟΙΣΙΝ ΕΠ' ΟΜΜΑΣΙ ΠΡΟΣΔΕΞΑΣΘΑΙ,
41 ΠΡΙΝ

41 ΠΡΙΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΙΝΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΡΙΣ ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΠΕΛΘΕΙΝ. 42 ΠΗ ΠΑΡΕΒΗΝ; ΤΙ Δ' ΕΡΕΞΑ; ΤΙ ΜΟΙ ΔΕΟΝ ΟΥΚ ΕΤΕΛΕΣΘΗ; 43 ΑΡΞΑΜΕΝΟΣ Δ' ΑΠΟ ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΕΞΙΘΙ· ΚΑΙ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ 44 ΔΕΙΝΑ ΜΕΝ ΕΚΠΡΗΞΑΣ ΕΠΙΠΛΗΣΣΕΟ· ΧΡΗΣΤΑ ΔΕ ΤΕΡΠΟΥ.

Ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου, τὸν ὅλον τῶν προηγγελμένων ἄθροισόν μοι τὴν γνώμην, ἵνα τῷ *ἴσῳ τῆς ψυχῆς δικαστηρίῳ πρὸς τοὺς πρὸς τοὺς θείους νόμους, ἀποβλέπων, ποιῇ τῶν εὖ ἢ κακῶς πεπραγμένων τὴν ἐξέτασιν. πῶς γὰρ ὁ ἐπιλογισμὸς ἔχει δεινὰ μὲν εἰργασμένους ἡμᾶς ἐπιπλήττειν, χρηστὰ δὲ πράξαντας εὐφραίνειν, εἰ μὴ ὁ προλογισμὸς νόμους τινὰς λάβοι, καθ' οὓς συνθήσει τὴν ζωὴν τάττειν, καὶ πρὸς τούτους τὸ τῆς συνειδήσεως τεκμήριον, ὡς πρός τινα σκοπὸν, ἀπευθύνειν τὸν ὅλον ἡμῶν βίον; ἀπαιτεῖ δὲ πυκνότητα τῆς τοιαύτης μελέτης ἐπιγεῖν, ἵνα τὴν συνοχὴν τῆς μνήμης τὸ τῆς κρίσεως ἀπλανὲς

* γρ' ἴσω

41 QUAMDIURNA OPERA SINGULA TER RECENSUERIS. 44 QUA SUM TRANSGRESSUS? QUID FECI? QUID NON FECI, QUOD IPSE DEBUI? 43 INCIPIENS AUTEM A PRIMO, ILLA PERCURRE: ET TURBARE 44 POSTEA MALIS ADMISSIS; LAETARE AUTEM BONIS.

Mollia nec prius admittas tua lumina somnum,
Exactæ quam ter reputaris cuncta diei:
Quæ prætergressus? quæ gessi? quæ male omisi?
Singula percurrens à primo facta, quibus tu
Vel pravis doleas, capias vel gaudia justis.

Hoc loco mentem omnium quæ superius præcepta sunt mihi colligito; ut in ea, tanquam in divinas leges, intuens, interiore animi judicio, eorum quæ bene vel male gesta sunt examen facias. Unde enim malis admissis mordere nos queat commemoratio, vel laudare patratis bonis; nisi meditatio quæ præcessit leges quasdam admittat, ex quarum instituto vitam deceat componere, & ad eas conscientiæ abdita, tanquã ad scopũ aliquem, toto vitæ nostræ spatio dirigere? Ideo autem singulis diebus examen istud fieri postulat, ut assidua recordatione judicii certi-

certitudo servetur incolumis. Ideo enim vesperi, SOMNI QUE appetente tempore, ut DIURNARUM actionum extremum conscientiæ tribunal constituamus, Deoque ipsi affectionum examen in canticum edamus, quod lectum petentibus eidem par est recitari, QUO VENTUM MIHI? QUID GESSI? QUAE DEBITA TEMPSI? Ita enim vitam nostram regulis quæ superius traditæ sunt metiemur, si ad legislatricem mentem judicem rationem adjungamus. Quid igitur jubet legislatrix? Eos honorare qui naturæ sunt præstantioris, pro cujusque ordine. Parentum, cognatorum permagnam habere rationem. Probos viros amplecti atque amare. Corporeis viribus superiorem se præbere. Suiipsius ubique pudore affici. Justitiam colere. Divitiarum, vitæque quotidianæ proclivem amissionem prænosse. Sortem amplecti quæ divino judicio cecidit. Lætari autem spiritibus Deo convenientibus; & ad id quod præstantius est mentem convertere. Sermonis studium colere, qui vero sermo sit; non patere fraudibus; non fracto esse animo in virtute servanda. Nihil nisi consulto agere; ut foris non sequatur poenitentia. Temerarias opiniones purgare. Vitæ persequi rationem quæ scientia regatur. Corpus ipsum & quæ externa sunt

ad

ἀναλογίας διακοσμεῖται. πρὸς ἑαυτὸν δὲ, καὶ εἰς ΥΠΝΟΝ τρεπόμενον, ὅπως ἂν πέρας τῶν μεθημερινῶν πράξεων τὸ τῆς συνειδήσεως ποιῶμεν, προσάδοιμεν ἐπιτήδειον, ὥσπερ τι ᾆσμα θεῷ ἢ πρεπόμενος τῶν διαθέσεων ἀνάκρισιν ποιούμενοι, ΠΗ ΠΑΡΕΒΗΝ; ΤΙ Δ' ΕΡΕΞΑ; ΤΙ ΜΟΙ ΔΕΟΝ ΟΥΚ ΕΤΕΛΕΣΘΗ; οὕτω γὰρ παραμετρήσομεν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν τοῖς προεκτεθειμένοις κανόσι, τῷ νομοθέτῃ νῷ τὸν κοινὸν λόγον ἐπισυνάπτοντες. τί γὰρ ὁ νομοθέτης λέγει; τιμᾶν τὰ τῇ φύσει κρείττονα, κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν τάξιν. γονέας καὶ συγγενεῖς καλλίστων τυγχάνειν γερῶν. τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἀσπάζεσθαι καὶ φιλεῖν. τῶν σωματικῶν δυνάμεων ὑπερέχειν ἑαυτὸν αἰδεῖσθαι πανταχοῦ. δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι. χρημάτων, καὶ τῆς ἐφημέρου ζωῆς καταφρονεῖν τὸ εὔφθαρτον. τὸν ὑπὸ τῆς θείας κρίσεως ἀπονεμηθέντα κλῆρον ἀσπάζεσθαι. θεραπευτικῷ δὲ χαίρεσθαι φρονήματι, καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μεθιστάναι τὴν γνώμην. φιλολογίαν ἀσκεῖν τῶν ὄντως λόγων. ἀνεξικακίαν τηρεῖν, καὶ ἀδιάκλιτον πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς τέρμα. εὐλάβειαν περὶ τῶν ἔργων χρῆσθαι, δι' ἧς τὸ ἀκαταμάχητον ἐν τοῖς ἔξω παρέχεται. οἰήσεως καθυφειμένον. τὸν ἐπιστημονικὸν μεταδιώκειν βίον. τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς

πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαν μεταρρυθμίζων ταῦτα ὁ νομοθέτης νοῦς διαθεσμοθετεῖ ταῖς ψυχαῖς. ὁ δὲ ἀποδεξάμενος αὐτὰ λογισμὸς, δικαστὴς ἀδέκαστος ἑαυτοῦ γίνεται. ΠΗ ΠΑΡΕΒΗΝ; ΤΙ Δ' ΕΡΕΞΑ; καὶ ἐν τάξει τὴν μνήμην ἀναλαμβάνων ἀρετῆς ἔχεται. εἶτα εὑρὼν ἑαυτὸν συμφωνοῦντα τοῖς εἰρημένοις ὅροις ἢ παρεκβάντα, τῆς θείας εὐφημίας τοὺς καρποὺς ἀναδεῖ, πάντα μέλος δὲ τι προσάξαντα φαρμάσσει, ὥσπερ παρὰ φαρμάκου ταῖς ἐκ τῆς μετανοίας νουθετήσεσιν ὀρθοῖ. Διὰ τὸν ΥΠΝΟΝ ἀποκρύπτεσθαι δεῖ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ λογισμοῦ. ἀνάγεται δὲ τὸ σῶμα, μὴ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τοῦ διαφθαρτικοῦ ἐνάξεως, διὰ τὴν συμφέρουσαν δίαιταν. εἰ γὰρ ἐπὶ ἀναγκαῖα πάθη τῷ λογισμῷ ἡγεμονίᾳ συνίστεται. μὴ ΠΡΟΣΔΕΞΑΣΘΑΙ καὶ μὴ ΤΟΝ ΥΠΝΟΝ, ΠΡΙΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΙΝΩΝ ΕΡΓΩΝ ΛΟΓΙΣΑΣΘΑΙ ΕΚΑΣΤΟΝ. καὶ τίς ὁ ΛΟΓΙΣΜΟΣ; ΠΗ ΠΑΡΕΒΗΝ; ΤΙ Δ' ΕΡΕΞΑ; ΤΙ ΜΗ ΔΕΟΝ ΟΥΚ ΕΤΕΛΕΣΘΗ; διχῶς γὰρ ἁμαρτάνομεν· ἢ τὸ μὴ δέον ποιοῦντες, ὃ διὰ τοῦ ΠΑΡΕΒΗΝ δηλοῦται· ἢ ΜΗ ΔΕΟΝ ΠΟΙΗΣΑΝΤΕΣ, ὡς ἐν αὐτῆς κεῖται λέξεως. ἀλλὰ γὰρ ἀρχὴ τοῦ

ad virtutis actiones idonea reddere. Leges ista sunt quæ à mente in animis hominum sanciuntur: quæ cum ratio admisit, judex ipsa sui vigilantissimus efficitur; eaque ordine virtutis nomine memoria repetens, QUA SIT PRAETERGRESSA, QUIDQUE FECERIT, disquirit. Postea, si seipsam agnoscat juxta superiores regulas diem exegisse, divinæ lætitiæ corona donat. Sin autem præter rationem factum depehendat aliquid, monitis se post pœnitudinem, tanquam pharmacis, reprimit. Quo fit ut rationis alacritate SOMNUM repelli oportere significet. Id autem facillime corpus esse toleraturum, si dormiendi necessitate non urgeatur, per victus temperantiam; per quam & ipsi etiam necessarii affectus imperio rationis subjiciuntur. NON enim, inquit, SOMNUM EXCIPIAS, PRIUSQUAM DIURNA OPERA SINGULA examinaris. Verum quod fuerit examen? QUA SUM TRANSGRESSUS? QUID FECI? QUID FACERE DECUIT QUOD NON IPSE FECERIM? Peccamus enim duplici ratione: vel cum FACIMUS QUOD NON DECET, quod TRANSGRESSIONIS verbo significatur; vel CUM NON FACIMUS QUOD DECET, sicuti verbis exprimitur.

Aliud enim est ab eo cessare quod honestum est, & aliud id facere quod turpe. Ibi quidem prætereundo, hic autem admittendo peccatur. Verbi gratia, decet bene precari, non autem conviriis afficere. Decet item parentes alere non arcere contumeliis. Præstat igitur QUAE DECET, qui facit quæ priora sunt: facit autẽ QUAE NON DECET, qui altera: licet utraq; ratione quadã ad idem peccandi genus referantur. Hortatur autẽ ut operũ nostrorũ examen à principio, nullis eorum quæ media sunt prætermissis, ordine faciamus, quod PERCURRENDI verbo significavit. Fallit enim judiciũ sæpissime ordinis perturbatio, & efficit ut quod male patratum est, memoriæ confusione libenter excuset. Afferet præterea DIURNAE vitæ recordatio ea quæ gessimus ante commemorandi solicitudine, nostræque sensum immortalitatis. Est deinde admiratione dignũ, quod cum expendenda singula præcipiat, quid recte, quid contra quæ decuit gestum sit, perpendendum non monuit; sed ad id quod tumoris minus haberet memoriam traduxit, ut eorum quæ peccata sunt judicium faceret. Judicem præterea adhibuit æquissimum simul atque commodissimum, conscientiam nimirum, rectamque rationem, atque etiam seipsum, cujus omnium maxime pudere superius quemque voluit. Quis enim ita alium alius, atque se quisque commonefacere valeat?

Quod

καὶ ἄλλο ἀνύπαρκτα τὰ αἰσχρά. καὶ τὸ μὲν τῇ παραλείψει κακίζεται· τὸ δὲ τῇ παραδοχῇ. οἷον, εὔχεσθαι δεῖ, καὶ βλασφημεῖν οὐ δεῖ· τρέφειν γονέας δεῖ, περιυβρίζειν δὲ οὐ δεῖ. ὁ μὲν τὰ πρότερα μὴ ποιῶν, τὰ ΔΕΟΝΤΑ ποιεῖ· ὁ δὲ τὰ δεύτερα ποιῶν, ΤΑ ΜΗ ΔΕΟΝΤΑ ποιεῖ. εἰ καὶ ἀμφότερα τρόπον τινὰ πρὸς τὴν ἴσην παρανομίαν ἔρχεται. τὴν δὲ ἀναμέτρησιν τῶν ἡμετέρων ἔργων παραινεῖ ποιεῖσθαι ἀπὸ πρώτου ἕως τελευταίου ἐν τάξει, μηδὲν παραδιείποντα τῶν μέσων· ὃ διὰ τοῦ ΕΠΕΞΙΘΙ νοεῖται. πολλάκις γὰρ ἡ μετάθεσις παραλογίζεται τὴν κρίσιν, καὶ συναπολόγητον ποιεῖ τὸ κακῶς εἰργασμένον τῇ ἀταξίᾳ τῆς μνήμης. καὶ ἄλλως δὲ ἡ τῆς ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ζωῆς ἀνάμνησις μελέτη γίνεται τῆς τῶν προβεβιωμένων ἀναπολήσεως, καὶ τῆς ἀθανασίας ἡμῶν συναίσθησις. καὶ τὸ θαυμαστὸν, λογίσασθαι ΕΚΑΣΤΟΝ εἴπων ἐκ ἐπέταξε, τί κατώρθωσα; τί μοι τῶν δεόντων πέπρακται; ἀλλὰ εἰς τὸ ἀμφότερον τὴν μνήμην μεθήρμοσε, τῶν ἡμαρτημένων τὴν κρίσιν ποιούμενος· καὶ δικαστὴν ἐπέστησε τὸν δικαιότατον ἅμα καὶ οἰκειότατον, τὸ συνειδὸς αὐτὸ, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ, ὃν πάντων μάλιστα αἰδεῖσθαι προεπιδεδείχαμεν. τίς γὰρ δύναται νουθετῆσαί τινα οὕτως ἄλλον, ὡς αὐτὸς ἑαυτόν;

τὸ γὰρ ἀντεξετάζειν τῇ ἐλλάμψει τῆς φύσεως ἀποχρωμένου ἀποσείεται τὰς παρὰ τὴν ὀρθὴν συμβουλάς, ὅταν μὴ ἐθέλῃ πείθεσθαι. ὁ δὴ οἴκοθεν λογισμὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ κολάζειν ἀνάγκην ἔχει. τοῦτον ἐπίτροπον ἡμῖν ὁ θεὸς ἐπέστησεν, τοῦτον παιδαγωγὸν καὶ διδάσκαλον. τοῦτον καὶ νῦν δικαστὴν ὁ λόγος τῶν ΗΜΕΡΙΝΩΝ ΕΡΓΩΝ ποιεῖται, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν κρίσιν ἀπαιτεῖται, ἵν' αὐτὸς ἑαυτοῦ ψηφίσῃ τὸ ἀποδοχῆς ἢ ἐπιπλήξεως ἄξιον. ὥσπερ γὰρ, ὡς ἐν γραμματείῳ, τῇ μνήμῃ ἀναγνοὺς τὰ πεπραγμένα, πρὸς τὸ παράδειγμα βλέπων τὸν νόμον, ψηφίζεται τιμῆς, ἢ ἀτιμίας ἑαυτὸν ἄξιον. ἡ δὲ τοιαύτη καθ' ἡμέραν παρακολούθησις θεοειδὲς ἄγαλμα τῶν χρωμένων ἀποτελεῖ, προστιθεῖσα καὶ ἀφαιροῦσα πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος παραγαγοῦσα, καὶ, ὡς οἷόν τε, ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἀποτελοῦσα. εἰς τοῦτο γὰρ κατέληξεν ὁ λόγος μέλλων μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ θεοποιὰ παραγγέλματα.

45 ΤΑΥΤΑ ΠΟΝΕΙ. ΤΑΥΤ' ΕΚΜΕΛΕΤΑ. ΤΟΥΤΩΝ ΧΡΗ ΕΡΑΝ ΣΕ. 46 ΤΑΥΤΑ ΣΕ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΑΡΕΤΗΣ ΕΙΣ ΙΧΝΙΑ ΘΗΣΕΙ.

Quod enim sui juris est, si naturæ libertate utatur, aliorum consilia facile respuit, cum illis parere non statuit. At non potest non audire se necessario quæ intus est ratiocinandi vis. Istam Deus esse voluit, quæ nostri curam gereret. Istam ducem atque magistram. Istam etiam nunc judicem DIURNORUM OPERUM ratio efficit; & factum ab ipso judicium amplectitur; ut suum ipsa calculum adjiciat, quidnam in se vel laude, vel reprehensione dignum judicet. Cum enim in memoria, tanquam in tabella, quæ fecit descripta legit; tum legem in exemplari intuens, seipsam vel honore, vel infamia dignam pronunciat. Efficit vero studium istud, si singulis diebus excolatur, divinam in iis imaginem qui illud amplectuntur; dum eos vel additionibus, vel subtractionibus ad virtutis decus perducit, &, quantum fas est, probum hominem perficit. In hoc enim versus ipsi desinunt, ut ad ea præcepta quæ divinitatem pariunt oratio transferatur.

45 IN HIS ELABORA. HAEC MEDITARE. HAEC TE AMARE OPORTET. 46 HAEC TE DUCENT IN DIVINAE VIRTUTIS VIAM.

Hæc facito, hæc satage. istorum tibi cura geratur.
Hæc te virtutis divinæ ad limina sistent.

47 UTIQUE PER EUM QUI ANIMO NOSTRO QUATERNARIUM TRADIDIT, 48 FONTEM PERENNIS NATURAE.

Iuro te, qui nos docuisti tetrada, fontem Naturæ æternum.—

Idem hic, quod nobis in præfatione, dicitur, philosophiâ quæ versatur in agendo, virtutum vi hominem probũ efficere; quæ autem in contemplando, illustratione mentis atque veritatis Deo similem reddere. præire deinde necessario (quod ad nos attinet) minora majoribus. Est enim facilius humanam vitam ad usum aliquem moderatũ revocare, quã eandẽ omnino dimittere; quod integram ad contemplationẽ conversione effici possit. Fieri deinde alias nõ queat ut veritas secure possideatur, si quæ sunt rationis expertes potentiæ morum virtutibus ex mentis instituto nobis non subjiciantur. Cum enim medius sit hominis animus inter mentem & rationis privationem; tunc solum menti quæ ipsum præcedit, nullo avellente, potest adhærere, cum eorum contagione liberatus quæ ipso posteriora sunt, eadem pure attigerit. Erit autem purus tum demum, cum nihil aversæ rationi, nihil etiam mortali corpori indulgens, agi se cum eo minime patietur: sed tanquam alius aliorum curam geret, tantum ipsis curæ tribuens, quantum divina lex præcipit, quæ vi ipsum expelli non permittit,

sed

47 ΝΑΙ ΜΑ ΤΟΝ ΗΜΕΤΕΡΑ ΨΥΧΑ ΠΑΡΑΔΟΝΤΑ ΤΕΤΡΑΚΤΥΝ, 48 ΠΑΓΑΝ ΑΕΝΝΑΟΥ ΦΥΣΕΩΣ.

Ταῦτην, ὃ καὶ ἐν προοιμίοις ἐλέγομεν, ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν φύσεως ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἀποτελεῖται· ἡ δὲ θεωρητικὴ εἰς ὁμοιότητα θεοῦ καθίστησι, νοῦ καὶ ἀληθείας ἐλλάμψει. προηγεῖσθαι δὲ, ὡς πρὸς ἡμᾶς, τὰ ἐλάττονα τῶν μειζόνων ἐξ ἀνάγκης. ῥᾷον γὰρ ἐμμετρῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον τῇ εὐλογίστῳ χρήσει, ἢ παντελῶς αὐτὸν μεθεῖναι. ὃ γένοιτ' ἂν, διὰ τῆς πρὸς θεωρίαν παντελοῦς ἐπιστροφῆς. καὶ ἄλλως δὲ ἀδύνατον ἀθορύβως κτήσασθαι τὴν ἀλήθειαν, μὴ τῶν ἀλόγων δυνάμεων ἡμῖν ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς κατὰ νοῦν τεταγμένων. * μέση γὰρ οὖσα ἡ λογικὴ ψυχὴ νοῦ καὶ ἀλογίας, τότε μόνον ἀπερισπάστως δύναται συνεῖναι τῷ πρὸ αὐτῆς νῷ, ὅταν καθαρὰ γενομένη τοῖς τῶν μεθ' αὐτῆς προσπαθείας, καθαρῶς ἐφάπτηται ἐκείνων. ἔσται δὲ καθαρὰ, εἰ μηδὲν τῇ ἀλογίᾳ, μηδὲ τῷ θνητῷ σώματι συνεκφέροιτο, ὡς ἀνάγκη δὲ ἀναγκαίων ἐπιμελοῖτο, τοσοῦτον αὐτοῖς ἀπονέμουσα φροντίδος, ὅσον ὁ θεῖος κελεύει νόμος, ἐξάγειν * αὐτὴν πειρᾶσθαι μὴ συγχω-

* γρ' μέση

* γρ' αὐ-

ρῶν, τὴν

γᾶν, ἀλλὰ περιμένειν ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. διττῆς οὖν ἀρετῆς τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ δεήσει· πολιτικῆς μὲν πρὸς τὰ κάτω τῆς ἀλογίαν ταττούσης· θεωρητικῆς δὲ πρὸς τὰ ἄνω γεν τὴν τῶν κρειττόνων συνουσίαν προξενούσης. τῶν δὲ διπλῶν τούτων ἀρετῶν μαθήσεων εἴρηνται οἱ τοιοῦτοι στίχοι. τὸ μὲν, ΤΑΥΤΑ ΠΟΝΕΙ ΤΑΥΤ' ΕΚΜΕΛΕΤΑ· ΤΟΥΤΩΝ ΧΡΗ ΕΡΑΝ ΣΕ, ὡς οἰκεῖον συμπλήρωμα τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. τὸ δὲ, ΤΑΥΤΑ ΣΕ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΑΡΕΤΗΣ ΕΙΣ ΙΧΝΙΑ ΘΗΣΕΙ, ὡς ἀρχὴ κτήσεως τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης. τὸ γὰρ ἀπαλλαγέντα τῆς θνητοειδοῦς ζωῆς, καὶ τῆς ἀμετρίας τῶν παθῶν, ὅση δύναμις, καθαρεύσαντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ θηρίου γινόμενον ἄνθρωπον, τὰ ἑξῆς ἀπαγγέλλεται), ΘΕΟΝ ἐξ ἀνθρώπου ποιήσειν, ἐφ' ὅσον οἷόν τε ἀνθρώπῳ ΘΕΟΝ γενέσθαι. ἔστι δὲ τοῦτο τῆς θεωρητικῆς ἀληθείας τὸ τέλος, ὃ αὐτῶν δηλοῦται τῶν ἐπῶν, ἐν οἷς πρὸς τῷ τέλει τὸ κάλλιστον καὶ ἀκρότατον συμπέρασμα ἐπάγει·

Ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα, ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

τυχάν

sed tamdiu permanere, donec nos Deus ipse dimittat. Duplici ergo ejusmodi animo virtute opus erit: politica quidem, quæ regat insaniam in res inferiores; contemplativa autem, quæ præstantiorum coitionem cum superioribus concilict. Existunt vero duarum virtutum istarum limes quidam intermedius versus isti: alter quidem, IN HIS ELABORA, HAEC MEDITARE, HAEC TE FACERE OPORTET, tanquam virtutis politicæ idonea conclusio; alter autem, HAEC TE DEDUCENT IN DIVINAE VIRTUTIS VIAM, tanquam contemplativæ scientiæ principium aptissimum. Significant enim quæ sequuntur, eum qui belluinam vitam deposuerit, quique se, quantum potest, immodicis affectibus liberarit, & ita tanquam ex fera homo factus sit; ex homine Deum evasurum, quantum patitur humanæ conditionis ratio. Esse autem hunc contemplativæ veritatis finem versibus ipsis significatur, quibus optime tandem hoc modo concludens ait;

Atque ubi deposito purus te ceperit æther

Corpore, vivus ages semper, semperque beatus.

Osten-

Ostendit autem sacer ipse liber, ut paulo post demonstrabitur, rebus nos admodum praeclare gestis, ipsaque adeo veritatis, quae ex virtute sequitur, agnitione, restitutionem in pristinum statum (quod idem plane est ac si in Deos relatum iri significes) adepturos. Sed jam ad proposita carmina regressi, consideremus nunquid LABORI & MEDITATIO ATQUE AMOR, hoc ipso praecepto allata, velint aliud quam ut animus totus ad virtutis studium exercitationemque convertatur. Est vero triplicis quodammodo facultatis & ipse secundum se consideratus. Habet enim certe aliquid quo discimus, quod ISTA nunc jubet MEDITARI. Habet vero & aliud etiam quo ea retinemus quae didicimus, quod IN HIS ELABORARE adhortatur. Habet denique & quiddam quo ea diligimus quae novimus, & quae sumus adepti, quod ISTA AMARE praecipit. Ut igitur humani animi vires omnes ad virtutum praecepta nobis contendantur; ab eo quod valet meditari MEDITATIONEM flagitat; LABOREM vero ab eo quod servat quae sunt meditata; AMOREM denique ab eo quod honesti studio ducitur: ut ex omnibus bonorum nobis accedat possessio cum firma retentione, cum cognato nobis etiam erga illa amore; quae divina spes sequitur, veritatis splen-

προσάγειν ἡ τῆς ἀποκαταστάσεως ἡμᾶς (ταύτην γὰρ εἶναι τὴν * ἀποθέσεως) διὰ τῆς προσαχ- * ἴσ. ἀποθεώσεως
θείσης ΑΡΕΤΗΣ, καὶ τί ἐστι ταύτῃ γνώ-
θείσης ἀγαθίας;* ἔστι ὁ ἱερὸς ἀναφαίνεται λό- * αὐτὸς
γος, ὡς εἰσόμεθα ὕστερον. νυνὶ δὲ ἐπὶ τὰ προκείμενα πάλιν ἐπανελθόντες ἐπισκεψώμεθα εἴ τι βούλεται ὁ ΠΟΝΟΣ, καὶ ἡ ΜΕΛΕΤΗ, καὶ ὁ ΕΡΩΣ ἐπὶ ταῖς προλαβούσαις ὑποθήκαις, ἢ τὰ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν ὅλην ἐπιστρέψαι τὴν ψυχήν. τριδύναμος δέ πως ἐστὶ καὶ αὐτή, καὶ καθ' αὐτὴν λογικὴ οὖσα, τὸ μέν τι ἔχουσα ᾧ μανθάνομεν, ὃ ταῦτα ΕΚΜΕΛΕΤΑΝ νῦν προσαιτεῖται· τὸ δέ τι ᾧ τὰ γνωσθέντα κατορθοῦμεν, ὃ ΤΑΥΤΑ ΠΟΝΕΙΝ παρακελεύεται· τὸ δέ τι ᾧ στέργομεν τὰ γνωσθέντα καὶ κατορθωθέντα, ὃ ΤΟΥΤΩΝ ΕΡΑΝ νομοθετεῖ, ἵνα διὰ πάσας τὰς δυνάμεις τῆς λογικῆς ψυχῆς συντεταμένας ἔχωμεν πρὸς τὰ τῶν ἀγαθῶν παραγγέλματα, ἐκ μὲν τοῦ νοεῖν περιγινόμενος τὴν ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ἀπαιτεῖ· ἐκ δὲ τοῦ πρακτικοῦ τὰ νομοθεσίας, τὸν ΠΟΝΟΝ· ἐκ δὲ τοῦ φιλοκάλου, τὸν ΕΡΩΤΑ· ἵν' ἐξ ἁπάντων ἡ κτῆσις τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν παραγίνηται μετὰ τῆς ἀπαραβάτου τηρήσεως, καὶ συμφυὴς ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνα στοργῆς· οἷς ἕπεται ἡ θεία ἐλπὶς τὸ τῆς ἀληθείας

ἐπιστή-

ἐναποσμάγουσα φέγγος, ὡς αὐτὸς ὑπογράφων λέγων, ΤΑΤΤΑ ΣΕ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΑΡΕΤΗΣ ΕΙΣ ΙΧΝΙΑ ΘΗΣΕΙ. τουτέστι, ταῦτά σε ὁμοιώσει τῷ θεῷ διὰ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστημονικῆς γνώσεως. τὸ γὰρ τὰς αἰτίας ἐκλογίσασθαι τῶν ὄντων, τὰς ἐν τῇ δημιουργίᾳ θεοῦ προόντα ἡγεμόνας, πρὸς τὴν ἀκροτάτην ἀνάγει θεογνωσίας ἣ συνίστατο καὶ ἡ πρὸς θεὸν ὁμοίωσις. τὴν δὲ ὁμοίωσιν ταύτην ΘΕΙΑΝ ΑΡΕΤΗΝ ὁ λόγος καλεῖ, ὡς ἐπὶ ἀνθρωπίνην τὴν πρὸ ταύτης καλῶς ἐποχουμένην εἰς ΕΡΩΤΑ ἂν φιλόσοφον καὶ φιλόθεον ἀποτελεσθεῖσαν τὰ πρὸ ταύτης ἔπη. τούτῳ δὲ ἡγεμένῳ, ὁ τῆς ἀληθείας γνώσεως ἐπὶ τὴν πρὸς ὁμοίωσιν ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΑΡΕΤΗΣ ἀνάγεται, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς δηλωθήσεται. τὸ δὲ ἀναγκαῖον τῆς συναφῆς τούτων καὶ ἀρχὰς τούτου. τὸ γὰρ καλῶς κτηθῆναι τὴν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν πρὸς τὴν θείαν ὁδηγεῖ ὁμοίωσιν, ἡ μάλιστα διάστασις χρημάτων ἀμείνων. ὁ δὲ σύμπαν ἐν ἀρχῇ παρεγγυήσας, τὴν ἀπὸ γῆς αὐτῆς ἀρετὴν προσάπτει περὶ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ ἀνάτῃ ἐνδείξει ἐχόντων τὸ πέρας. ταῦτα γὰρ μικρὰ καὶ μεταπίπτοντα· διὸ οὐκ ἄξιον ἦν ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις, ἔτι ἀσφαλῶς· οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὰ πέρας αὐτῶν ἀπαγγέλλει· οὐδὲ δὴ τῶν ταμιείων, ἀπε-

splendorem inducens, quemadmodum ipse pollicetur, cum ait, HAEC TE IN VIRTUTIS DIVINAE VIAM DEDUCENT: quasi te Deo similem reddituram istam dicat materiarum notitiam certam atque indubitatam. Eo ipso enim, quod eorum quae sunt causas expendimus, quae primum in opifice Deo habentur, ad divinae cognitionis fastigium adscendimus, quo pertingit & ipsa etiam cum Deo similitudo. Vocat autem similitudinem istam VIRTUTEM DIVINAM, tanquam supra humanam ista jure evehatur quae praecedit. Desinant ergo in AMOREM, qui studium sapientiae atque honestatis habeat, versus primi: eoque primum posito, sequatur deinde veritatis cognitio, quae ad DIVINAE VIRTUTIS similitudinem deducit; quemadmodum iis quae sequuntur demonstrabitur. Confirmat porro conjunctionis istorum necessitatem etiam jurejurando. Jurat enim valde apposite virtutem humanam, quae bene possideatur, ad DIVINAM similitudinem viam AT TENDERE. Quod autem jusjurandum colere initio praecepit, ab eo indubiis rebus, & quae eventus finem habent incertum, abstineri voluit. Esse enim parvi momenti, mutarique facile: itaque neque justum in iis jurare, neque tutum; cum eas ad finem perducere, nostrae non sit facultatis. In his autem quae praesentia sunt, &

& necessario copulata, maximique momenti, jurare tutum esse atque decorum. Neque enim nos negotiorum eventus unquam fefellerit (vinciuntur enim inter se necessitatis lege, in quibus hoc loco jusjurandum adhibetur) nec rei etiam vilitas atque abjectio numinis testimonium recusaverit. Sunt enim non in hominibus tantum veritas atque virtus, sed in diis etiam maxime. Est porro & jusjurandum ipsi in dogma, quia veritatis magistro tantum decet honoris tribui, ut Per ipsum juretur, si quando ad placitorum confirmationem opus sit; nec tantum IPSE DIXIT de eo usurpare, sed ita se rem habere Per ipsum affirmare. Eadem vero opera de optimorum habituum conjunctione, adhibito jurejurando theologam, & QUATERNARIUM ÆTERNI rerum ordinis FONTEM eundem cum Deo significat existere. Cæterum quo pacto Deus ille sit, ex sacro libro qui Pythagoræ tribuitur facile ipse didiceris; in quo numerorum numerus Deus ipse celebratur. Si enim omnia quæ sunt sempiternis ipsius consiliis subsistant; certum est etiam & numerum in quaque eorum specie quæ existunt, ab illorum causa dependere, primumque ibi numerum reperiri. Inde enim etiam apud nos. Et porro numeri intervallum finitum denarius.

ἀναγκαῖος τε συνημμένον, καὶ μέγιστον ὄντως, ἀστραφὲς τὸ ὀμνύναι, καὶ πρέπον· * ἔστι γὰρ τὸ * γρ' ἔτι
μεταπίπτον τῶν πραγμάτων ἡμῶν τῷ πολυστρόφῳ (δεῖται γὰρ πρὸς ἄλληλα θεσμοῦ ἀπιστίας ἀεὶ ὢν ὅρκος νυνὶ γίνεται)) καὶ ὅτι τὸ ταπεινὸν αὐτὸ καὶ χαμαιπετὲς τοῦ θείου τὴν ὁμομαρτυρίαν ἀρνεῖται· ἀλήθεια γὰρ καὶ ἀρετὴ οὐ μόνον ἐστὶν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν θεοῖς τὰ μέγιστα. ἔπειτα καὶ ὁ ὅρκος αὐτῷ γίνεται δόγμα, ὅτι τὸν διδάσκαλον τῆς ἀληθείας οὕτω δεῖ τιμᾶν, ὡς καὶ ὀμνύναι αὐτὸν, εἴ που δέοι πρὸς βεβαίωσιν τῶν δογμάτων· καὶ μὴ μόνον τὸ ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ μὲν περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν Νὴ τὸν αὐτόν. ὁμοῦ δὲ περὶ τῆς τῶν καλλίστων ἐξῆν συναφῆς ὀμνύων θεολογεῖ, καὶ τὴν ΤΕΤΡΑΔΑ ΠΗΓΗΝ ΤΗΣ ΑΙΔΙΟΥ διακοσμήσεως ἀποφαίνεται τὴν αὐτὴν οὖσαν τῷ δημιουργῷ θεῷ. πῶς δὲ ΤΕΤΡΑΣ ὁ θεὸς, * ἔστιν ἐκ τοῦ εἰς Πυθαγόραν * γρ' αὐτός.
ἀναφερομένου ἱεροῦ λόγου σαφῶς εὑρήσεις, ἐν ᾧ ἀριθμὸς ἀριθμῶν ὁ θεὸς ὑμνεῖται. εἰ γὰρ τὰ ὄντα πάντα ταῖς ἀϊδίοις αὐτοῦ βουλήσεσιν ὑφέστηκε, δῆλον ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς ἐν ἑκάστῳ εἴδει τῶν ὄντων τῆς ἐκείνου αἰτίας ἤρτηται, καὶ ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ἐκεῖ. ἐκεῖθεν γὰρ καὶ ἐνταῦθα. τοῦ δὲ ἀριθμοῦ τὸ πεπερασμένον διάστημα ἡ δεκάς,

ὁ γὰρ ὑπὲρ τοῦτον ἀριθμεῖν ἐθέλων ἀνακάμπτει
[illegible] πάλιν ἐπὶ τὸ ἕν, καὶ δύο, καὶ τρία· καὶ δευτέ-
ραν ἀριθμεῖ δεκάδα. πρὸς τὴν τῆς εἰκοσά-
δος συμπλήρωσιν· καὶ τρίτην ὁμοίως, ἵνα
τριακοντάδα εἴπῃ· καὶ οὕτω ἐφεξῆς ἕως ἂν δεκά-
την ἀριθμήσας δεκάδα εἰς ἑκατὸν ἀφίκηται.
καὶ πάλιν ἀνακάμπτων τὸν αὐτὸν τρόπον ἀριθμεῖ· καὶ
οὕτω μέχρις ἀπείρου τῆς δεκάδος διαστή-
ματι ἀνακυκλουμένης προχωρεῖν δύναται. τῆς
*γρ. πρὸ δὲ δεκάδος δύναμις ἡ ΤΕΤΡΑΣ. *πρὸς
γὰρ τῆς κατὰ τὴν δεκάδα τελειότητος ἡ ἐν τῇ δεκά-
δι ἡνωμένη τελειότης ἐν τῇ ΤΕΤΡΑ-
*γρ. τῶν ΔΙ θεωρεῖται. κατὰ γὰρ σύνθεσιν * τῆς ἀπὸ μο-
νάδος ἕως ΤΕΤΡΑΔΟΣ, δεκὰς τὸ [illegible]
ἄθροισμα γίνεται. ἓν γὰρ καὶ β΄, καὶ γ΄, καὶ δ΄, τὴν
δεκάδα πληροῖ. καὶ ἔστι μεσότης ἀριθμητικὴ
μονάδος καὶ ἑβδομάδος ἡ ΤΕΤΡΑΣ. καὶ ἴσῳ
γὰρ ἀριθμῷ ὑπερέχει, καὶ ὑπερέχεται, τριάδι
μὲν ἑβδομάδος λειπομένη, τριάδι δὲ μονάδα
ὑπερβάλλουσα. μονάδος γὰρ καὶ ἑβδομάδος ἰδι-
ώματα κάλλιστά εἰσι καὶ ἄριστα. ἡ μὲν γὰρ μο-
νάς, ὡς ἀρχὴ παντὸς ἀριθμοῦ, τὰς πάντων δυ-
νάμεις ἐν ἑαυτῇ συνέχει. ἡ δὲ ἑβδομάς, ὡς ἀ-
μήτωρ, καὶ παρθένος, τὸ τῆς μονάδος ἀξίαν
δευτέρως ἔχει. οὔτε γὰρ γεννᾶται ἐξ ἀριθμοῦ τι-
νὸς τῶν ἐντὸς δεκάδος· ὡς γεννᾷ ὁ δ΄, ἐκ τοῦ δὶς β΄.
P καὶ

Qui enim ulterius numerare statuat, ad unum iterum, duoque, & tria regreditur, secundamque decadem ad viginti usque complet; & tertiam rursum, ut ad triginta perveniat: idemque facit deinceps, donec expleta decade decima, progrediatur ad centum. A quo rursum numero ad superiorem pariter adscendit. Atque ita ad infinitum usque, decadis intervallo repetito, licet procedere. Est vero denarii vis QUATERNARIUS. Antequam enim ad denarii perfectionem perveniatur, unita quædam perfectio deprehenditur in QUATERNARIO. Compositione siquidem quæ fit ab unitate ad QUATERNARIUM, denarius totum est quod consurgit. Implent enim decadem, unum, & duo, & tria, & quatuor. Est præterea arithmetica medietas unitatis & septenarii QUATERNARIUS. Superat enim æquali numero, atque superatur; cum ternario quidem distet à septenario, unitatem vero etiam ternario superet. Sunt namque unitatis atque septenarii proprietates pulcherrimæ atque optimæ. Unitas enim, tanquam numeri cujuscunque principium, vires omnium in se complectitur. Septenarius vero, tanquam matre carens, atque virgo, unitatis dignitatem habet secundario. Non n. ab ullo numero gignitur, qui denario continetur: uti quatuor ex his duobus,

& sex ex bis tribus, & octo ex bis quatuor, & novem ex ter tribus,& decem ex bis quinque. Nec gignit etiam eorum aliquem qui sunt intra denarium; ut binarius quaternarium, ut ternarius novenarium, ut quinarius denarium. Cum sit autem QUATERNARIUS inter unitatem ingenitam, atque septenarium matre carentem medius, eorum vires qui gignunt & gignuntur, solus ex iis qui decade continentur simul accipit, productus ipse ab aliquo, idemque producens aliquem. Binarius enim si duplicetur parit QUATERNARIUM,& octonarium QUATERNARIUS si geminetur. Accedit, quod prima solida figura in quaternario reperitur. Punctus namq; respondet unitati; linea vero binario, quæ ab aliquo feratur ad aliquid. Ternarius vero superficiei convenit. Est enim figurarum quæ rectis lineis constant simplicissimus triangulus. Est & quaternario propria soliditas. Prima namq; pyramis in quaternario conspicitur: cujus basin triquetram ternarius efficit numerus, verticem vero unitas ipsa. Sunt præterea in iis quæ sunt, facultates judicandi quatuor; mens, scientia, opinio, atq; sensus. Fit n. omnium quæ sunt judicium, vel mente, vel scientia vel opinione, vel sensu. Deniq; ut semel dicã, quicquid est, id omne colligavit quaternarius in elementis, in numeris, in tempestatibus anni, in ætatis contuberniis. Nec quicquã potest adferri quod

καὶ ὁ ϛʹ, ἐκ τοῦ δὶς γʹ· καὶ ὁ ηʹ, ἐκ τοῦ δὶς δʹ. καὶ ὁ θʹ, ἐκ τοῦ γʹ. γʹ. καὶ ὁ ιʹ, ἐκ τοῦ δὶς εʹ. ἔστι γεννητικὰ τῶν * ἐντὸς δεκάδος· ὡς ὁ δύο τὸν τέσσαρα- * γʹ ἐν- ρα. καὶ ὁ γʹ τὸν θʹ. καὶ ὁ εʹ. τὸν ιʹ. ὁ δὲ ἀγεννήτου τῆς μονάδος, καὶ τῆς ἀμήτορος ἑβδομάδος ἡ ΤΕΤΡΑΣ μέση κεῖται, τάς τε τῶν γεννώντων καὶ γεννωμένων δυνάμεις ἅμα συνείληφε, μόνη τῶν ἐντὸς δεκάδος καὶ γεννωμένη ἀπό τινος ἀριθμοῦ, καὶ γεννῶσά τινα. ἡ γὰρ δυὰς ἑαυτὴν διπλασιάσασα τὴν ΤΕΤΡΑΔΑ γεννᾷ· ἡ δὲ ΤΕΤΡΑΣ δύο γενομένη τὸν ὀκτὼ ἀποτελεῖ. καὶ στερεοῦ πρώτη ἔμφασις ἐν τῇ τετράδι εὑρίσκεται. τὸ γὰρ σημεῖον ἀνάλογόν ἐστι μονάδι, ἡ δὲ γραμμὴ δυάδι· ἀπό τινος γὰρ ἐπί τι. καὶ τριάδι προσέοικεν ἡ ἐπιφάνεια. στοιχειωδέστατον γὰρ τῶν εὐθυγράμμων τὸ τρίγωνον. τὸ στερεὸν δὲ οἰκεῖον τῇ ΤΕΤΡΑΔΙ. ἡ γὰρ πρώτη πυραμὶς ἐν τῇ ΤΕΤΡΑΔΙ θεωρεῖται· τριγώνου μὲν βάσεως ὑποτεθείσης τοῦ τρία, κορυφῆς δὲ αὐτῆς ἐπιτεθείσης τοῦ ἑνός. καὶ κριτικαὶ δὲ δυνάμεις ἐν τοῖς οὖσι τέσσαρες, νοῦς, ἐπιστήμη, δόξα, καὶ αἴσθησις. κρίνεται γὰρ πάντα τὰ ὄντα ἢ νῷ, ἢ ἐπιστήμῃ, ἢ δόξῃ, ἢ αἰσθήσει. καὶ ἁπλῶς, τὰ ὄντα πάντα ἡ ΤΕΤΡΑΣ ἀνεδήσατο, στοιχείων, ἀριθμῶν, ὡρῶν τοῦ ἔτους, ἡλικιῶν συνοικισμῶν. καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν

ὑμνεῖ τῆς ΤΕΤΡΑΚΤΥΟΣ, ὡς ῥίζης καὶ
ἀρχῆς ἐπῆκται. ἔστι γὰρ, ὡς ἐρρέθη, δημιουργὸς
τῶν ὅλων καὶ αἰτία ἡ ΤΕΤΡΑΣ, θεὸς νο-
ητὸς, αἴτιος τοῦ οὐρανίου καὶ αἰσθητοῦ θεοῦ.
ΠΑΡΑΔΕΔΟΤΑΙ δὲ ἡ τούτων γνῶσις τοῖς
Πυθαγορείοις δι' αὐτοῦ τοῦ Πυθαγόρου, ὃν καὶ
* φησὶν νῦν ἐπόμνυται ὁ τῶν ἐπῶν τούτων συγγραφεὺς,
ὅτι τὴν ἀρετὴν ἡ τελειώσας πρὸς τὴν τῆς αἰ-
θείας ἐλλάμψεως αὐγὴν ἀνάξει. ὥστε καὶ κατὰ τοῦ-
το τοι ἄν τις ἴδοι καλῶς τηρηθὲν τὸ σέβειν ἥρω-
ας ἐπὶ τῷ καλῷ καὶ ἀξιοπίστως ἔχοντι θεῷ. ἴδοι δ' ἄν
νῦν ὀμνύοντα κατὰ τοῦ ΠΑΡΑΔΟΝΤΟΣ
ἡμῖν τὴν ΤΕΤΡΑΚΤΥΝ διδασκάλου,
ὃς οὐκ ἔστι τῶν ἀθανάτων θεῶν, οὐδὲ τῶν θεί-
ων ἡρώων, ἀλλ' ἄνθρωπος ἀθανασίας θεῷ κοσμη-
θεὶς, καὶ πρὸς τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ θείαν ἀπά-
ξων εἰκόνα. ὅθεν καὶ ἔνορκον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ με-
γάλου ποιεῖται, λεληθότως ἐμφαίνων τὸ
περὶ Πυθαγόραν τῶν ἀκροατῶν σέβας, καὶ τὴν
ἀξίαν αὐτοῦ δεικνὺς, δι' ὧν παραδέδωκε μα-
θημάτων. μέγιστον δὲ τούτων ἡ τῆς δημιουργικῆς
ΤΕΤΡΑΚΤΥΟΣ γνῶσις. ἀλλ' ἐπεὶ τὰ
μὲν περὶ τούτων ἐπιτέτμηται, τὰ δὲ δι' ἄλλων ἐν
πολλοῖς κεῖται βέβαια, ζητείσθω δὲ νῦν τίς
ΤΕΤΡΑΚΤΥΟΣ ἱεροφάντης ὕμνος
καὶ τίς αὕτη ἡ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ,
ἔστι

quod à QUATERNARIO, tanquam radice atque principio, non dependeat. Est enim ipse (quemadmodum diximus) omnium opifex atque causa; Deus mente perceptibilis; coelestis, sensumque moventis Dei autor. Est autem istorum TRADITA Pythagoreis per Pythagoram ipsum cognitio; quem insecutus qui versus istos conscripsit, virtutis perfectionem ad splendorem veritatis nos esse perducturam significat. Quo fit, ut ista ratione dicat aliquis peculiariter quidem servari preceptum de colendo jurequidem jurando in diis, qui semper eodemque modo exsistunt: peculiariter autem jurari hoc loco PER magistrum QUI QUATERNARIUM NOBIS TRADIDIT; qui nec erat ex Deorum immortalium numero, nec ex heroum genere, sed vir Dei similitudine præditus, divinæque imaginis autoritatem apud suos retinens. unde fit, ut in magnis adeo rebus ipsum adhibeat in juramentum; tacite innuens qua ratione à suis auditoribus coleretur Pythagoras, quantumque disciplinis, quas tradidit, sibi dignitatis peperisset. Est vero earum longe maxima QUATERNARII opificis cognitio. Verum quoniam quæ prima erant breviter explicata sunt, quæ secunda autem vanam nequaquam habent promissionem; quia deinde spe certa sacer QUATERNARII interpres innotuit, docuimus autē quinā esset iste QUATERNARIUS,

quantum præsenti scripto conduceret: age etiam ad ea quæ præcipit versus transeamus; primumque, qua ratione id adgredi, & quid parare, utque præstantiorum ope implorata ad ista conveniat accedere, demonstremus.

48 PORRO ACCEDITO AD OPUS,
49 UBI DEOS PRECATUS FUERIS UT CONFICIAS.

——— Finem dein fausta precatus
Numina, opus facito. ———

Omnia paucis, quæ ad bonorum adeptionem faciunt, describit versus, animi scilicet impulsionem propriam, divinumque auxilium. Quamvis enim ipsa etiam honestorum electio penes nos sit; quia tamen vires istas à DEO etiam habemus, ejus opera, rerumque PERFECTIONE quæ sensus movent omnino fere indigemus. Videtur enim quod conamur, manui quidem non absimile quæ ad bonorum acceptionem exporrecta sit; quod autem à Deo confertur, suppeditationi atque fonti, unde fluit bonorum largitio: ita deinde natura comparatum esse, ut illud quidem investiget quæ bona sunt, hoc vero illi indicet qui recte quæsiverit. PRECES autem limitem medium existere inter quærendi studium, largitionemque divinam; quæ nostri causæ inhærentes, à qua id habemus ut simus, eo

ὅσον τοῖς πρακτικοῖς προσήκει λόγοις, ἀπομνημονεύσας ἔτυχε· φέρε, καὶ ἐφ' ἃ προήχθην ὁ λόγος παρακαλεῖ, μετίωμεν, προσευχὴν μεθ' οἵας ὁρμῆς καὶ παρασκευῆς, καὶ συνεργείας τῶν κρειττόνων ἔχθειν δεῖ ταῦτα προσήκει ἀποδείξαντες.

48 —ΑΛΛ' ΕΡΧΕΥ ΕΠ' ΕΡΓΟΝ 49 ΘΕΟΙΣΙΝ ΕΠΕΥΞΑΜΕΝΟΣ ΤΕΛΕΣΑΙ.—

Πάντα τὰ πρὸς τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν συντελοῦντα διὰ βραχέων ὑπέγραψεν ὁ λόγος, τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοκίνητον, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ συνέργειαν. εἰ γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῖν αἵρεσις τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐφ' ἡμῖν θεόθεν ἔχοντες, τῆς παρ' ἐκείνου συνεργείας, καὶ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ τῶν αἰτηθέντων πάντως τι χρῄζομεν. ἔοικε γὰρ τὸ μὲν παρ' ἡμῶν σπουδαζόμενον ἐκτεινομένῃ χειρὶ πρὸς λῆψιν τῶν καλῶν· τὸ δὲ παρὰ θεοῦ συντελούμενον χορηγία ἐστὶ, καὶ πηγὴ τῆς δόσεως τῶν ἀγαθῶν. καὶ τὸ μὲν * ἐξευρίσκειν πεφυκέναι τὰ καλά· τὸ δὲ ἐμφαίνειν τοῖς ζητοῦσιν ὀρθῶς. ἡ δὲ ΕΥΧΗ μεθόριόν ἐστι τῆς τε παρ' ἡμῶν ζητήσεως, καὶ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δόσεως, ἐχομένη τῆς αἰτίας ἡμῶν, τῆς εἰς τε τὸ εἶναι προ-

* ἐκζητεῖν

προσαγούσης ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὸ εὖ ζῆν τελειούσης. πῶς δ' ἂν λάβοι τις τὸ εὖ, μὴ διδόντος θεοῦ; πῶς δ' ἂν δοίη τὰ πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτεξούσιον μὴ αἰτοῦντι ὁ διδόναι κύριος θεός; ἵνα δὲ μήτε λόγῳ μόνῳ τὴν ΕΥΧΗΝ ποιώμεθα, ἀλλὰ καὶ ΕΡΓΩ ταύτην κρατυνώμεθα, μήτε τῇ ἑαυτῶν ἐνεργείᾳ μόνῃ θαῤῥῶμεν, ἀλλὰ καὶ ΕΡΓΩ θεόθεν συνεργείας ΕΥΧΩΜΕΘΑ, καὶ ὡς εἶδος ἐπὶ ὕλῃ, τὴν ΕΥΧΗΝ τῷ ΕΡΓΩ συνάπτωμεν· καὶ τὸ ὅλον τοῦτο, ὅπως ἃ ἐργαζόμεθα καὶ ΕΥΧΩΜΕΘΑ, καὶ ἃ εὐχόμεθα ΕΝΕΡΓΩΜΕΝ· συνάψας εἶπεν, ἈΛΛ' ΕΡΧΕΥ ΕΠ' ΕΡΓΟΝ ΘΕΟΙΣΙΝ ΕΠΕΥΞΑΜΕΝΟΣ ΤΕΛΕΣΑΙ. οὔτε γὰρ μόνον προθυμεῖσθαι δεῖ τὰ καλὰ, ὡς ἐφ' ἑαυτοῖς ὄντα κατορθῶσαι χωρὶς τῆς ΘΕΟΥ συνεργείας· οὔτε ψιλοῖς τοῖς ΕΥΧΗΣ λογισμοῖς ἀρκεῖσθαι, μηδὲν πρὸς τὴν κτῆσιν τῶν αἰτηθέντων προσφέροντας. οὕτω γὰρ ἢ ἄθεον ἀρετὴν, εἰ οἷόν τε τοῦτ' εἰπεῖν, ἐπιτηδεύσομεν ἢ ἀνενέργητον ΕΥΧΗΝ. ὧν τὸ μὲν ἄθεον ὂν περιαιρεῖ τῆς ἀρετῆς τὴν οὐσίαν. τὸ δὲ ἀργὸν ἐκλύσει τῆς ΕΥΧΗΣ τὸ δραστήριον. πῶς γὰρ ἔσται τι καλὸν, ὃ μὴ πρὸς κανόνα τὸν θεῖον πράττεται; πῶς δὲ τὸ πρὸς τοῦτον πραττόμενον οὐ τῆς ἐκείνου συνεργείας πάντως δεῖται πρὸς ὑπόστασιν; ἔστι γὰρ

ἀρετὴ

eo etiam tandem nos promovent ut bene simus. Qui possit praeterea quod bonum est accipere, Deo ipso non largiente? qui rursum cupiendi libertatem habenti, nec poscenti, Deus ipse natura liberalis donare statuat? ne igitur aut verbis tantum PRECES faceremus, sed opere etiam illas firmaremus; aut nostris solum actionibus confideremus, sed ut agendo etiam divinum auxilium PRECAREMUR, & tanquam formam materiæ, PRECES OPERI adjungeremus; idque totum, ut quæ ipsi AGEREMUS, PRECAREMUR, & quæ PRECAREMUR, AGEREMUS; adjungens monuit, UT NON NISI DEOS PRECATI AD OPUS ACCEDEREMUS. Neque enim quæ honesta sunt ita solum debemus suscipere, tanquam ea ipsi per nos, nulla Dei ope, possimus gerere; neque rursum ita nuda PRECUM ratione contenti esse, ut nihil ad ea paranda quæ petuntur adjiciamus. Ita enim aut virtutem quæ Dei sit expers (si fas id dicere) amplectemur; aut PRECES inefficaces: quorum quidem alterum, eo ipso quod Deo careat, virtutis naturam præfocat, alterum autem, quia iners, PRECUM resolvit efficaciam. Qui enim honestum esse queat, quod secundum divinam regulam non geritur? qui rursum quod ex ejus ratione fit, non ejusdem auxilio penitus egeat ut subsistat? est enim

virtus

virtus ipsa Dei imago in animo rationis participe. Eget autem exemplari imago quælibet, ut subsistat. Frustra deinde adipiscaris aliquid, si eo non spectet, ad cujus similitudinem partum est id quod honestum est. Decet ergo PRECES eos adhibere, qui ad virtutis OPUS se accingunt; & operari, qui hujus adeptionem precantur. Est vero hoc ipsum, quod ad divinitatem atque splendorem intuentes facit, etiam ad sapientiæ studium, adjuncta bonorum causa prima, sese applicare. Fons enim perennis naturæ quaternarius ille non solum exsistendi, sed bene etiam exsistendi omnibus perpetua caussa est, bonum proprium per orbem universum, tanquam lucem incorruptibilem atque intelligibilem expendens. Cui cum animus inhæret, sibique tanquam oculum ad acuendam visus aciem perpurgat; ipsa etiam honestorum cura ad PRECES excitatur: & rursum voti adeptione studium intendit, verbis OPERA adjungens, OPERA QUE bona divinis allocutionibus confirmans. Alia rursum cum quidem invenit, aliis autem illustratur; ea ipsa SATAGIT quæ PRECATUR, & PRECATUR quæ SATAGIT. Atque hæc quidem est diligentis OPERÆ atque PRECUM conjunctio. Quænam autem sint quæ ope utriusque præclare geruntur, deinceps audiamus.

49 POST-

ἀρετὴ εἰκὼν θεοῦ ἐν ψυχῇ λογικῇ. εἰκὼν δὲ πᾶσα τοῦ παραδείγματος δεῖται πρὸς ὑπόστασιν. καὶ εἰκῇ τὸ κτώμενον, ἐὰν μὴ ἐκεῖσε βλέπῃ, οὗ πρὸς ὁμοίωσιν τὸ καλὸν κέκτηται. προσδέοντας οὖν πρὸς τὴν ἐνεργὸν ἀρετὴν, ΕΥΧΕΣΘΑΙ προσήκει, καὶ ΕΥΧΟΜΕΝΟΥΣ τὴν κτῆσιν ταύτης ΕΡΓΑΖΕΣΘΑΙ. τοῦτο δ', ὃ πρὸς τὸ θεῖον καὶ λαμπρὸν βλέποντας πράττειν, καὶ πρὸς φιλοσοφίαν ἑαυτοὺς συντείνειν, μετὰ τῆς πρώτης αἰτίας τῶν ἀγαθῶν. ἡ γὰρ πηγὴ τῆς ἀεννάου φύσεως ἡ τετρακτὺς ἐκείνη, οὐ μόνον τοῦ εἶναι τοῖς πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ εἶναι αἰώνιος αἰτία καθέστηκε, τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν διὰ παντὸς ἐφαπλώσασα τοῦ κόσμου, οἷον φῶς ἀκήρατον καὶ νοερόν. ἡ δὲ ταύτης ἐχομένη ψυχὴ, καὶ ὡς ὄμμα πρὸς ὀξυωπίαν ἑαυτῆς διασμήξασα, ἔκ τε τῆς ἐπιμελείας τῶν καλῶν πρὸς τὴν ΕΥΧΗΝ ἐγείρεται. καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ΕΥΚΤΙΚΗΣ πληρώσεως τὴν σπουδὴν ἐπιτείνει λόγοις ΕΡΓΑ συνάπτουσα, καὶ ΕΡΓΑ σπουδαῖα θείαις διαλέξεσι βεβαιουμένη. καὶ τὰ μὲν ἀνευρίσκουσα, τὰ δὲ ἐλλαμπομένη, σπουδάζει ἃ ΕΥΧΕΤΑΙ, καὶ ΕΥΧΕΤΑΙ ἃ σπουδάζει. τοιαύτη μὲν ἡ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ΕΥΧΗΣ ἕνωσις. * τί δὲ δεῖ τὰ δι' ἀμφοτέρων τούτων κατορθούμενα ἑξῆς ἀκούωμεν. * γρ. τίνα δὲ

49 --- ΤΟΥ-

49 — ΤΟΥΤΩΝ ΔΕ ΚΡΑΤΗΣΑΣ, 50 ΓΝΩΣΕΑΙ ΑΘΑΝΑΤΩΝ ΤΕ ΘΕΩΝ ΘΝΗΤΩΝ Τ' ΑΝΘΡΩΠΩΝ 51 ΣΥΣΤΑΣΙΝ, Η ΤΕ ΕΚΑΣΤΑ ΔΙΕΡΧΕΤΑΙ· Η ΤΕ ΚΡΑΤΕΙΤΑΙ.

Πρώτην μὲν ΘΕΟΓΝΩΣΙΑΝ καὶ θεολογικὴν ἐπιστήμην παρέσεσθαι τοῖς ὑπαχθεῖσι προλέγει, καὶ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τετρακτύος ὑποστάντων τὴν ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ, μετὰ τῆς κατὰ γένος αὐτῶν διακρίσεως, καὶ τῆς εἰς ἕνα κόσμον ἑνώσεως. τὴν μὲν γὰρ σύνταξιν αὐτῶν ἐνταῦθα τὸ τῆς ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ὄνομα δηλοῖ. τὸ δὲ, Η ΔΙΕΡΧΕΤΑΙ, τὴν κατ' εἶδος διαφοράν. καὶ τὸ, Η ΚΡΑΤΕΙΤΑΙ, τὴν κατὰ γένος κοινωνίαν. φύσει γὰρ διεστῶτα τῶν λογικῶν ἑκάστων τὰ γένη κατὰ ταύτην τὴν διάστασιν εἰς μίαν κοινωνίαν συνέρχεται. τρία γὰρ ὄντα τὰ μὲν πρῶτα, τὰ δὲ μέσα, τὰ δὲ ἔσχατα, διακέκριται ἅμα καὶ ἥνωται. οὔτε γὰρ τὰ πρῶτα γένοιτο μέσα, ἢ ἔσχατα, οὔτε τὰ ἔσχατα, μέσα, ἢ πρῶτα. ἀλλὰ τοῖς δημιουργικοῖς ὅροις ἀϊδίως μένει διακεκριμένα κατὰ

49 POSTQUAM VERO ISTA ADEPTUS FUERIS, 50 NORIS DEORUM ETIAM IMMORTALIUM, ATQUE MORTALIUM HOMINUM 51 CONSTITUTIONEM: QUOQUE SINGULA PROGREDIANTUR, ET QUO CONSISTANT.

——Quæ tu si gesseris, idem
Noris quæ constent natura hominesque Deique.
Singula quo pergant, sistant quo singula rursum.

Primum quidem DEI NOTITIAM theologicamque scientiam eos esse adepturos, qui ita se gesserint, pollicetur; nec ea etiam ignoraturos quæ sacro autore quaternario subsistunt; cum coeunt per genera distinctione, ipsaq; etiam in mundum unum unitione. Significat enim hoc loco CONSTITUTIONIS nomine, conjunctionem eorum. Quod autem QUO PROGREDIANTUR dixit differentiam indicavit quæ fit secundum speciem ut communionem generis, cum, QUO CONSISTANT, addidit. Natura enim alioqui distincta essentiarum genera quæ ratione prædita sunt, hac distinctione tamen coeunt in societatem unam. Eo ipso namque quod sunt alia quidem prima, alia vero media, alia etiam ultima, distinguuntur simul atq; uniuntur. Non enim quæ prima sunt, media esse queant, vel ultima; neque quæ ultima, media, vel prima; sed genere distincta, termi-

terminis ab opifice constitutis manent perpetuo. Atque ita quidem QUO PROGREDIANTUR intelligimus. Quo autem CONSISTANT, ita rursum considerabimus. Nihil vero hujusmodi perfectum esse queat, quod primas, medias, atque ultimas partes in seipso, tanquam principium, medium, atque finem totius coagmentationis, non habeat. Nec prima fuerint quæ prima sunt, nisi sequantur quæ media, & ultima. Nec media rursus id ipsum quod dicuntur, si extremis utrinque careant. Conducunt ergo mutuo ad universi perfectionem. Atque id ipsum est, quod CONSISTERE inter se ipsa significantur, quæ specierum quidem varietate distincta sint; sed tanquam mundi unius partes coeuntia, ut ipse fiat, distinctione simul atque unitione totam divini ornatus implent CONSTITUTIONEM atque coagmentationem: quam TE COGNITURUM significat, si bonis quæ superius dicta sunt POTIARIS. Extremorum porro generum mentione, ea etiam intelliguntur quæ media sunt: quod significavit, cum IMMORTALIUM DEORUM MORTALIUMQUE HOMINUM CONSTITUTIONEM dixit. Conjunguntur etiam summis quæ prima, meliorum interventu protenduntur deinde quæ ultima ad prima usque, heroum illustrium interpositione.

χεῖ γένος. καὶ ὅπου μὲν Η ΕΚΑΣΤΑ ΔΙΕΡΧΕΤΑΙ νοοῦμεν. τὸ δὲ Η ΕΚΑΣΤΑ ΚΡΑΤΕΙΤΑΙ, πάλιν αὖ τῇδε διαιρήσομεν. πᾶν τόδε οὐκ ἂν εἴη τέλειον, μὴ πρῶτα, καὶ μέσα, καὶ ἔσχατα μέρη ἐν ἑαυτῷ κεκτημένον, ὡς ἀρχὴν, καὶ μέσα, καὶ τελευτὴν τοῦ ὅλου συστήματος. καὶ τὰ πρῶτα οὐκ ἂν εἴη πρῶτα, μὴ μέσων καὶ ἐσχάτων αὐτοῖς ἑπομένων. οὐδὲ τὰ μέσα ταῦτ' ἂν εἴη, ὃ λέγεται, μὴ ἄκρων ἑκατέρωθεν αὐτοῖς παρακειμένων. οὐδὲ τὰ ἔσχατα εἴη ἂν ἔσχατα, μὴ πρώτων καὶ μέσων προηγουμένων. συνείργει οὖν ἄλληλα πρὸς τὴν τοῦ παντὸς τελειότητα. καὶ τοῦτ' ἔστι, τὸ ΚΡΑΤΕΙΣΘΑΙ αὐτὰ ὑπ' ἀλλήλων. ὡς μὲν ὑπερέχοντα διαφέροντα· ὡς δὲ ἑνὸς κόσμου μέρη συνεστῶτα αὐτῷ, τῷ διεστάναι ἅμα καὶ ἡνῶσθαι τῆς θείας διακοσμήσεως τὴν ὅλην ΣΥΣΤΑΣΙΝ, καὶ σύνταξιν πληροῦντα· ἣν ΓΝΩΣΕΑΙ, φησὶν, εἰ ἐγκρατὴς γένοιο τῶν προειρημένων καλῶν. τῶν δὲ ἄκρων γενῶν τῇ μνήμῃ συνεισέρχεται τὰ μέσα. ΑΘΑΝΑΤΩΝ γάρ φησι, ΘΕΩΝ, ΘΝΗΤΩΝ Τ' ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΣΥΣΤΑΣΙΝ. τὰ δὲ πρῶτα τοῖς ἐσχάτοις διὰ τῶν μέσων συνάπτονται· καὶ τὰ ἔσχατα πρὸς τὰ πρῶτα τῇ μεσότητι τῶν ἀγαθῶν ἡρώων ἀναφέρεται.

τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τάξις τῶν λογικῶν γενῶν, τῶν ἐν προοιμίοις παραδέδοται, ὡς ἄνω μὲν τούτων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ οἱ ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΘΕΟΙ· ἔπειθ' ἥρωες ἀγαυοί· καὶ τελευταῖοι δαίμονες καταχθόνιοι, οὓς ΘΝΗΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ καλεῖ. πῶς δὲ ΕΚΑΣΤΟΝ τούτων δεῖ νοεῖν ἤδη εἴρηται· τὸ δὲ ΓΝΩΣΙΝ τούτων λαβεῖν ἐπιστημονικὴν, ὃ δὴ παραδέδωκας τὴν τιμὴν προειλήφαμεν πρακτικὴν ἀρετὴν ἀληθείᾳ θεωρητικῇ κοσμούντων, ὃ καὶ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπάξιον ἐπὶ τῆς θείας ἀρετὴν μαθησομένων. τὸ γὰρ ἐπιΓΝΩΝΑΙ τὰ ὄντα, ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ὑπέστησε, ὁμοίωμα θεῖον * κτήσασθαι. ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὴν ἀθάνατον διακόσμησιν ἡ σωματικὴ φύσις ὑπέκειτο τὸν ἐμφανῆ τοῦτον συμπληροῦσα κόσμον, καὶ πρὸς τὴν τῶν λογικῶν οὐσιῶν ἡγεμονίαν συντεταγμένη, ἑξῆς τὸ τὸν φυσιολογικὸν ἐπιστήμης ἀγαθὸν ἀκολουθοῦσι μείζω ἐν ταῖς τάξεσι προσθεῖσιν ἐπὶ τὰς γνώμας.

* ὄντι

52 ΓΝΩΣΗ Δ', Η ΘΕΜΙΣ ΕΣΤΙ, ΦΥΣΙΝ ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΟΣ ΟΜΟΙΗΝ· 53 ΩΣΤΕ ΣΕ ΜΗΤ' ΑΕΛΠΤ' ΕΛΠΙΖΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΤΙ ΛΗΘΕΙΝ.

Περὶ

Sunt vero ista, ordoq; ipse naturarum rationis participum, initio à nobis explicata, cum diximus primas in mundo hoc occupare Deos immortales, secundas autem heroas illustres, ultimas vero terrenos dæmonas, quos MORTALES HOMINES appellat. Significatum est præterea qua ratione esset istorum quodq; intelligendum; si nempe eorum ipsi NOTITIAM scientiæ effectricem adipiscamur, ex quorū traditione de illorum honore antea attigimus qui virtutem activam veritate contemplationis exornarunt, aut etiam qui ab humani habitus bonitate ad divinam virtutem transierunt. Ita enim nosse quæ exsistunt ut sunt à Deo ipso in naturam producta, Dei similitudinem adipisci est. Quoniam autem post æterna ornamentā sequitur ipsa etiam inferior corporum natura, quæ patentem hunc mundum complet, quæq; ad naturarum rationis participum stabiliendum imperium ordinata est; significat deinceps philosophicæ scientiæ bonum eos esse secuturum, qui ordine ad illorum cognitionem accessuri sunt.

52 NOVERIS PORRO, QUATENUS FAS EST, NATURAM IN UNIVERSO SIMILEM: 53 UT NEC IPSE SPERES QUAE SPERANDA NON SUNT, NEC TE FUGIAT ALIQUID.

Noveris & mundi naturam, quapote, eandem: Ut te nec spes vana augat, lateant quoq; nulla.

Mundum hunc adſpectabilem cum NATURA ad divinæ menſuræ rationem effingeret, eundem ſibi proportione ubiq; variis modis reſpondere voluit, divinamq; pulchritudinem ita formis omnibus, quæ in eo ſunt, aliter atque aliter expreſſam ſpectari: ut cœlum quidem motus haberet perpetuitatem, terra vero ſtabilitatem; horum autem utrumq; divinæ ſimilitudinis veſtigium oſtenderet. Dedit præterea cœleſti corpori UNIVERSITATIS ambitum; terrarum vero orbi umbilicum. Eſt vero in orbe aliter quidem principium umbilicus, aliter autem ejus finis quod ambit. Unde fit ut quæ ſupra ſunt, aſtris quidem variis intelligibilibuſq; præterea animantibus referta ſint; terra autem plantis ornata & animantibus quæ ſenſu tantum utuntur. Sed horum medius, quæ diſtant adeo, apparet homo, veluti utriuſque vitæ particeps aliquis. Ultimus quidem, ſi ad ſuperiora advertas; primus autem, ſi ad inferiora. Quo fit, ut primum quidem cum diis conſentiat, ſuamque ipſe ſortem recuperet, cum ad mentem convertitur: aliquando etiam cum mortalibus formis ſocietatē ineat, ipſaq; divinarum legum tranſgreſſione ſua dignitate excidat. Fit enim quia ſit generū rationis participū ultimus, ut nec eodē modo, nec ſēper intelligat. Alias n. non homo, ſed natura Deus exſiſteret. Nec poteſt rurſū ſēper intelligere, licet iſtud eodē modo non faciat: Hoc enim angelorum ordini

Πρὸς τὴν θείαν ἐμφέρειαν ἡ ΦΥΣΙΣ τὸν ἐμφανῆ κόσμον ἀποτυπουμένη, δι' ἀναλογίας τε αὐτὸν ἑαυτῷ πανταχοῦ διαφόρως ὡμοίωσε, καὶ τὸ θεῖον κάλλος ἐνεικονίσατο δι' ὅλων τῶν ἐγκοσμίων εἰδῶν ἄλλως καὶ ἄλλως· ὥστε οὐρανῷ μὲν ἀποδοῦναι τὸ ἀεικίνητον· γῇ δὲ τὸ μόνιμον· ἑκάτερον δὲ τύπον θείας ὁμοιώσεως ἴχνος ἀποφέρεσθαι. καὶ τῷ μὲν οὐρανίῳ σώματι τὸ περιέχειν τοῦ ΠΑΝΤΟΣ ἀπένειμε· τῷ δὲ περιγείῳ τὸ κέντρον. ἐν δὲ σφαίρᾳ ἄλλως μὲν τὸ κέντρον ἀρχή· ἄλλως δὲ ὁ τοῦ περιέχοντος ὅρος. ὅθεν τὰ ἄνω μὲν ἄστροις πεποίκιλται, καὶ τοῖς μετ' ἐκεῖνα ζώοις νοεροῖς· γῆ δὲ φυτοῖς ἐκοσμήθη, καὶ ζώοις αἰσθήσει μόνῃ χρωμένοις. μεσότης δὲ τῶν οὕτω διεστηκότων ὁ ἄνθρωπος ἐνορᾶται ἀμφίβιός τις ὤν, καὶ ἔσχατος μὲν τῶν ἄνω, πρῶτος δὲ τῶν κάτω. διὸ πρῶτον μὲν τοῖς ἀθανάτοις συμφέρεται, καὶ τῇ πρὸς νοῦν ἐπιστροφῇ τὴν οἰκείαν λῆξιν ἀπολαμβάνει· ποτὲ δὲ τοῖς θνητοῖς εἴδεσι συναγελάζεται, καὶ τῇ τῶν θείων νόμων ἐκβάσει τῆς πρεπούσης αὐτῷ ἀξίας ἀποπίπτει. ὡς γὰρ ἔσχατος τῶν λογικῶν γενῶν, οὔτε ὡσαύτως, καὶ ἀεὶ πέφυκε νοεῖν· οὔτε γὰρ ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ φύσει θεός. οὔτε ἀεὶ νοεῖν δύναται, εἰ καὶ μὴ ὡσαύτως· τοῦτο γὰρ αὐτὸν εἰς τὴν ἀγγέλων καθίστησι τάξιν. νῦν δέ ἐστιν ἄνθρω-

πος ὁμοιοῦσθαι μὲν πρὸς τὸ βέλτιον ἀεὶ δυνάμενος, ΦΥΣΕΙ δὲ ὑποβεβηκὼς τῶν ἀθανάτων θεῶν, καὶ τῶν ἀγαυῶν ἡρώων, ὡς ὑστερίζων τῶν πρώτων καὶ μέσων γενῶν. αὐτὸ γὰρ δὴ τοῦτο ὑπέβη τὸ μὴ ἀεὶ νοεῖν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ ποτὲ καὶ λήθῃ γίνεσθαι τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, καὶ τῆς θεόθεν καταπεσούσης εἰς αὐτὸν ἐλλάμψεως. ὅτι τὸ μὴ μένειν ἀεὶ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ, ὑπερέχει ζώων ἀλόγων, καὶ φυτῶν, καὶ ὅλης τῆς περιγείου καὶ θνητῆς φύσεως ἀναβέβηκε κατ' οὐσίαν, ὡς ἐπιστρέφειν πρὸς τὸν θεὸν πεφυκώς, καὶ ἀναμνήσει τὴν λήθην ἀφανίζειν, καὶ διδασκαλίᾳ προσλαμβάνειν ἃ ἀπέβαλε, καὶ τὴν ἄνωθεν φυγὴν τῇ ἀντιστρόφῳ φυγῇ ἰᾶσθαι. προσήκει οὖν τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐσίᾳ γνῶναι τὴν σύστασιν τῶν ἀθανάτων θεῶν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων, τουτέστι, τὴν λογικῶν γενῶν τὴν διάταξιν. ΓΝΩΝΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΟΣ ΟΜΟΙΗΝ, τουτέστι, τὴν σωματικὴν οὐσίαν τὴν ἄνωθεν μέχρι τῶν τελευταίων, δι' ἀναλογίας καὶ ἐμφάσεως θείας κοσμηθεῖσαν. ΓΝΩΝΑΙ δὲ ταῦτα πάντα Η ΘΕΜΙΣ ΕΣΤΙ, νόμῳ ὡς διάκειται, ὅπως ὡς ὑφέστη παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ὃν τρόπον τοῖς ἐκείνου νόμοις ἐστὶ διατεταγμένα, εἴτε σώματα, εἴτε ἀσώματα.

καὶ

ordini ipsi adscriberet. cum nunc homo sit, similitudine quidem ad id quod præstantius est duci idoneus; sed natura tamen diis immortalibus, ipsisque adeo Heroibus illustribus, tanquam primas in mundo atque medias occupantibus, inferior. Ut autem illis ideo minor est, quod non semper intelligit, sed ignoratione aliquando, suæque ipsius etiam naturæ, atque lucis quæ divinitus in eum labitur, oblivione capitur: sic bruta etiam & plantas, totamque adeo terrenam mortalemque naturam essentia sua ideo superat, quod non semper in ignoratione hæreat; tanquam natura id habeat, ut ad Deum converti queat, & recordatione oblivionem pellere, doctrina deinde ea recuperare quæ amisit, fugæ denique rerum supernarum fuga mederi contraria. Decet ergo mortales NOSSE Deorum immortalium atque hominum constitutionem; id est, generum ratione utentium distinctionem atque ordinem. NOSSE præterea NATURAM IN UNIVERSO IPSO SIMILEM; id est, corpoream substantiam, in qua, ducto à superioribus principio ad ultima usque, divinæ similitudinis relucet imago. Verum ita NOSSE ista omnia UT LICET; nimirum,

—Sicuti lex est data cuique; id est, ut sunt à Deo edita, & legibus ipsius ordinata, sive corpora exsistant, sive corporis expertia,

De utrisque siquidem communiter, quod NOSSE dixit oportere QUATENUS FAS EST, intelligendum est. haud enim decet nos nostris sine ratione cupiditatibus indulgendo, rerum dignitatem ad id torquere quod placet; sed veritatis limites sectando, NOSSE omnia QUATENUS FAS EST, eoque modo quo lex opificis singula distinxit. Confert porro divini operis duplex ista cognitio (corporeorum scilicet atque incorporeorum) beneficium maximum; Ut NEQUE SPERENTUR QUAE SPERANDA NON SUNT, NEQUE ULLA IGNORENTUR. Eo ipso enim quod rerum natura IGNORATUR, accidit ut EA etiam SPERENTUR QUAE SPERANDA NON SUNT, & agitentur rursum quæ fieri non possunt. Ut, siquis cum HOMO sit, immortalium Deorum naturam, vel heroum illustrium SPERET; nescit iste quibus terminis NATURA distinguatur; neque rursum quæ prima in rebus, quæ media, & quæ ultima. Et rursum, si quis animum suum cum mortali corpore, ignoratione immortalitatis quæ inest animis nostris, arbitratur interire; ea exspectat quæ nec debent fieri, nec possunt. Similiter etiam, qui feræ corpus induturum se SPERAT, & fore ut malitia rationis expers animal evadat, aut

κατὰ κοινοῦ γὰρ ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ποιήσεων τὸ ΓΝΩΝΑΙ δὴ Η ΘΕΜΙΣ ΕΣΤΙΝ, ἀκουστέον. οὐ γὰρ ἀλογίστου προθυμίας ἑκόντας μεταφέρειν δεῖ τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων πρὸς τὸ ἡμῖν δοκοῦν· ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀληθείας ὅροις ἑπομένους ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΟΝΤΑ, Η ΘΕΜΙΣ ΕΣΤΙ, καὶ ὡς ὁ τῆς δημιουργίας θεσμὸς ὥρισεν ἕκαστα. ἐκ δὲ τούτων τῶν δύο ΓΝΩΣΕΩΝ, τῆς τε περὶ τὴν ἀσώματον ποίησιν τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς περὶ τὴν σωματικὴν, κάλλιστον ἐπιγίνεται πόρισμα, τὸ ΜΗΤ᾽ ΑΕΛΠΤ᾽ ΕΛΠΙΖΕΙΝ, ΜΗΤΕ ΤΙ ΛΗΘΕΙΝ. ἐκ γὰρ τοῦ λανθάνειν ἡμᾶς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ἀπογίνεται καὶ τὸ ΑΕΛΠΤ᾽ ΕΛΠΙΖΕΙΝ, καὶ τὸ ἀδύνατα προσνοεῖν. οἷον εἴ τις ἄνθρωπος ὢν, τῶν ἀθανάτων θεῶν ΕΛΠΙΖΕΙ γενέσθαι, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἡρώων· οὗτος οὐκ οἶδε ὅρους τῆς ΦΥΣΕΩΣ, οὔτε τῶν ἄλλων πρῶτα, καὶ μέσα, καὶ ἔσχατα διεστείλατο. καὶ πάλιν, εἴ τις ἑαυτοῦ ψυχὴν συναποθνήσκειν οἴεται τῷ θνητῷ σώματι, ἀγνοίᾳ τῆς προσούσης ἀθανασίας τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, προσδοκᾷ ἃ μὴ δεῖ, μηδὲ οἷόν τε γενέσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ θηρείου μεταμφιάσασθαι σῶμα ΕΛΠΙΖΩΝ, καὶ ζῷον ἄλογον γενέσθαι διὰ κακίαν,

ἢ

ἢ καὶ τοῦτον δι' ἀργίαν αἰτιώμενος· καὶ ὅσοι ἀντιστρόφως τοῖς εἰς τὰ ἄνω γῆν μεταβάλλουσι τὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν, πρὸς τὰ κάτω αὐτὴν συνωθεῖ πεπλανημένος, καὶ ἀγνοῶν τὸ ἀμετάβλητον τοῦ καθ' οὐσίαν ὑπάρχοντος εἴδους τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. ἀεὶ γὰρ μένουσα ἄνθρωπος, τῇ δὲ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀνὰ μέρος κλίσει, θεὸς, ἢ θηρίον γίνεται λέγεται· φύσει μὲν οὐδέτερον, ἀλλὰ σχέσει τῇ πρὸς ἑκάτερον ὁμοιώσεως. καὶ ὅλως ὁ τὴν προσοῦσαν ἀξίαν ἑκάστῳ τῶν ὄντων μὴ εἰδὼς, ἤτοι εἴς τι ὑπερβάλλων αὐτῆς, ἢ ἐλλείπων, τὴν ἄγνοιαν ταύτην ἀφορμὴν τῆς ὑποκένου δόξης, καὶ ΑΕΛΠΤΟΥ ΕΛΠΙΔΟΣ ποιεῖται. ὁ δὲ ἐν τοῖς δημιουργικοῖς μέτροις ἕκαστα ἀφορίζων, καὶ ΓΙΓΝΩΣΚΩΝ τὰ ὄντα, Η γέγονε, καὶ συμμετρῶν τὸν θεὸν τῇ ἑαυτοῦ ΓΝΩΣΕΙ· οὗτος τὸ Ἕπου θεῷ μάλιστα τηρεῖ, καὶ τὸ Ἄριστον μέτρον οἶδε, καὶ τῆς ἀνεξαπατήτου ἀπάτης τυγχάνει.

54 ΓΝΩΣΗ Δ' ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΠΗΜΑΤ' ΕΧΟΝΤΑΣ,
55 ΤΛΗΜΟΝΑΣ, ΟΙΤ' ΑΓΑΘΩΝ ΠΕΛΑΣ ΟΝΤΩΝ ΟΥΤ' ΕΣΟΡΩΣΙΝ.

56 ΟΥΤΕ

aut planta sensus ignavia; idem quoque contraria illis ratione, qui hominis naturam in superiora genera commutant, eam trudit ad inferiora, deceptus & ipse, atque ignarus formæ essentialis quam habet hominis animus mutationis expertem. Semper enim homo permanens, virtutis atque vitii vicaria possessione, Deus, aut fera fieri dicitur; cum natura neutrum exsistat, sed similitudinis habitudine cum utroque. Et re vera, qui singulorum quæ sunt præstantiam ignorat, sed ipsam vel superat in aliquo, vel non assequitur, vanæ sibi opinionis, aut FALSAE SPEI occasionem istam amplectitur. Qui vero de singulis ita sentit atque judicat ut sunt ab opifice edita, quique præterea cognoscit quæ exsistunt, qua ratione facta sunt, qui Deum denique sui ipsius COGNITIONE meritur; ille maxime & Deum sequitur, quod jubetur, & mensuram novit optimam, nec fraude ulla vinci potest atque superari.

54 NOVERIS ETIAM HOMINES SPONTE MALA AMPLECTI 55 MISEROS; VICINAQUE BONA NEC VIDERE,

Noris mortales sponte in sua damna ruentes;
Infelix stultumque genus, quod commoda præsens

56 NEC

56 NEC AUDIRE. PAUCOS DEINDE EXSISTERE QUI MALIS NORINT LIBERARE. 57 SORTEM HUIUSMODI MORTALIUM MENTES VEXARE: 58 QUI INFINITA DAMNA PATIENTES CYLINDRIS AGANTUR AD ALIA ATQUE ALIA. 59 EXITIOSAM ENIM CONTENTIONEM COMITEM, 60 CONGENITAM ILLIS ESSE, QUAE NON ANIMADVERSA DAMNUM INFERAT; QUAM MINIME DECET PROVOCARE, SED CEDENTES FUGERE.

Non oculis, non aure capit, raroque medetur.
Sic miseris sors mẽtem agitat; variisq; cylindris
Huc illuc rotat, immensis versatque periclis.
Hoc comes improvisa ciet contentio damnum
Insita; cui certare nefas, sed cedere pulchrum.

Corporeorum atq; incorporeorum generum ordine recte perspecto, sequitur ut HOMINIS naturam exacte COGNOSCAMUS, qualibusq; sit, & quibus objecta perturbationibus: uti deinde medio loco posita inter ea jaceat quæ nunquam prolabuntur in vitia, & quibus ad virtutem ferri natura negatum est: unde fit ut in utraque propendeat, ibiq; aliquando intelligibilem vitæ felicitatem sequatur, hic autem sæpe affectionum sensus amplectatur. qua ratione non male quoque censuit Heraclitus, cum nos illorum mortem vivere, mori autem istorum vitam pronunciavit. fertur n. homo deorsum, & felici regione excidit, cum, ut inquit Pythagoreus Empedocles,

—Divi-

56 ΟΥΤΕ ΚΛΥΟΥΣΙ· ΛΥΣΙΝ ΔΕ ΚΑΚΩΝ ΠΑΥΡΟΙ ΣΥΝΙΣΑΣΙ. 57 ΤΟΙΗ ΜΟΙΡΑ ΒΡΟΤΩΝ ΒΛΑΠΤΕΙ ΦΡΕΝΑΣ· ΟΙ ΔΕ ΚΥΛΙΝΔΡΟΙΣ 58 ΑΛΛΟΤ' ΕΠ' ΑΛΛΑ ΦΕΡΟΝΤΑΙ ΑΠΕΙΡΟΝΑ ΠΗΜΑΤ' ΕΧΟΝΤΕΣ. 59 ΛΥΓΡΗ ΓΑΡ ΣΥΝΟΠΑΔΟΣ ΕΡΙΣ ΒΛΑΠΤΟΥΣΑ ΛΕΛΗΘΕ, 60 ΣΥΜΦΥΤΟΣ, ΗΝ ΟΥ ΔΕΙ ΠΡΟΣΑΓΕΙΝ, ΕΙΚΟΝΤΑ ΔΕ ΦΕΥΓΕΙΝ.

Τῆς τῶν ἀσωμάτων καὶ σωματικῶν γενῶν κοινῶς γνωσθείσης διατάξεως, ἕπεται καὶ τὴν ΑΝΘΡΩΠΟΥ οὐσίαν ἀκριβῶς ΓΝΩΡΙΖΕΣΘΑΙ, οἵα τις οὖσα τυγχάνει, καὶ οἵων δεκτικὴ παθημάτων· καὶ ὅτι ἐν μεθορίῳ οὖσα τῶν τε ἀπτώτων εἰς κακίαν, καὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐ πεφυκότων ἀνάγεσθαι· διὸ καὶ ἐπαμφοτερίζει ταῖς σχέσεσιν, ὅτε μὲν ἐκεῖ ζῶν τὴν νοερὰν εὐζωΐαν, ὅτε δὲ ἐνταῦθα τὴν αἰσθητικὴν ἐμπάθειαν προσλαμβάνων. ἔνθα καὶ λέγεται ὀρθῶς ὑπὸ Ἡρακλείτου, ὅτι ζῶμεν τὸν ἐκείνων θάνατον, τεθνήκαμεν δὲ τὸν ἐκείνων βίον. κάτεισι γὰρ καὶ ἀποπίπτει τῆς εὐδαίμονος χώρας ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ὡς Ἐμπεδοκλῆς φησιν ὁ Πυθαγόρειος,

φυ-

—φυγὰς θεόθεν, καὶ ἀλήτης,
Νείκει μαινομένῳ πίσυνος.—

ἄνεισι δὲ, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἕξιν ἀπολαμβάνει, εἰ φεύξει τὰ περὶ γῆν, καὶ τὸν ἀτερπέα χῶρον, ὥς αὐτός λέγει,

Ἔνθα φόνος τε, κότος τε, καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν· εἰς ὃν οἱ ἐμπεσόντες, ἄτης
—ἀνὰ λειμῶνά τε καὶ σκότος ἠλάσκουσιν.

ἡ δὲ ἔφεσις τοῦ φεύγοντος τὸν τῆς ἄτης λειμῶνα, πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἐπείγεται λειμῶνα· ὃν ἀπολιπὼν, τῇ ὁρμῇ τῆς πτερορρυήσεως εἰς γήϊνον ἔρχεται σῶμα ὀλβίου—αἰῶνος ἀμερθείς. τούτοις δὲ καὶ ὁ Πλάτων ἐστὶ σύμφωνος περὶ μὲν τὴν καθόδου ταυτὶ λέγων· ὅταν δὲ ἀδυνατήσασα ἐπισπέσθαι μὴ ἴδῃ, καί τινι συντυχίᾳ χρησαμένη πτερορρυήσῃ τε, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν πέσῃ, τότε νόμος αὐτὴν εἰς ζῶον θνητὸν οἰκίζεσθαι. περὶ δὲ τῆς ἀνόδου ταῦτα· ὅτι τὸν * προσφυέντα ὕστερον ἐκ γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ ἀέρος, καὶ πυρὸς, θορυβώδη καὶ ἄλογον ὄντα λόγῳ κρατήσας ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀρίστης ἀφικνεῖται εἶδος ἕξεως ὅτι καὶ εἰς ξυνώνυμον ἄστρον ἄγεται ὑγιὴς καὶ ὁλόκληρος γενόμενος. ὑγιὴς μὲν τῇ τῶν παθῶν, ὡς νοσημάτων, ἀπαλλαγῇ· ὃ διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς

* ὄχλον

περιγ-

——Divinitus exul, & errans,
Lite furente agitur.—
Sed revertitur, atque primum habitum resumit,
Terrea si fugiens, tristem despexerit oram;
ut idem ait,
Quo cædesque, iræque, & cætera turba malorum.
in quam qui ceciderint, Atæ
——per pratum, tenebrasque vagantur.
Desiderium autem fugientis Atæ pratum ad veritatis pratum propere deducit; eoque relicto, pennarum defluentium impetu in terrenum corpus venit, felicis
——privatus mun-re vitæ.
Neque vero istis sunt dissentanea quæ Plato de descensu loquitur, hoc modo; Si vero assequendi impotens (animus) Deum minime viderit, & damnum passus aliquod, pennarumque defluvium, in terram etiam labatur, tum lex ipsum jubet in mortale animal induci. De ascensu autem ista; Hominem postea, cum illa ratione superaverit quæ sibi ex terra, aqua, aere, & igne, turbulenta & rationis expertia insederint, ad prioris, atque optimi habitus formam rediturum. Esse præterea ad astrum, quocum aptus fuerat, sanum atque integrum reversurum. Sanum quidem, quia perturbationibus, tanquam morbis, liberatum; quod virtute politica effi-

efficitur: integrum autem, scientiæ, tanquam propriarum partium, recuperatione; quod contemplativa virtute fieri natura comparatum est. Docet præterea aperte, eorum aversione quæ hic sunt, meliorum jacturam, quam ab illis recedentes fecimus, esse sarciendam; dum malorum fugam quæ hic habentur, sapientiæ studium esse definit. Esse enim homines solos morbis istis natura obnoxios significat: immo, nec perire mala posse, nec in diis exsistere; sed in his locis circaque naturam humanam versari necessario. Sequitur enim ut qui ortui atq; interitui penitus sunt obnoxii, affici etiam præter naturam valeant; in quo malorum principium situm est. Cæterum quo pacto ista fugere oporteat, subjungit, cum inde eo confugere oportere dicit. Fugam autem similitudinem cum Deo, quatenus fas est, exsistere: similitudinem vero justitiam, sanctitatem, cum prudentia adipisci. Decet enim inprimis humanam naturam eum aversari, qui mala cupiat evitare; cum non possint qui cum illa commiscentur, non malis illis impleri necessario quæ ipsam sequuntur. Ut igitur fuga à Deo, & pennarum defluvio, quibus ad superiora ipsi attollebamur, in mortalium locum, quos mala comitantur, decidimus; sic certe humanarum affectionum rejectione, ipsaque etiam virtutum, tanquam pennarum quarundam, productione, ad

purum

περιάγεται· ὁλόκληρος δὲ τῇ τῆς ἐπιστήμης,
ὡς οἰκείων μερῶν, ἀντιλήψει· ὃ διὰ τῆς θεωρητι-
κῆς ἀληθείας κατορθοῦσθαι πέφυκε. καὶ πάλιν,
ὡς δέοι τὴν ἐντεῦθεν φυγὴν ἀπὸ τῶν χειρόνων
γινομένην ἀπόστασιν ἐξιᾶσθαι σαφῶς παρίστη-
σι, φυγὴν τὴν τῶνδε κακῶν φιλοσοφίαν δειξά-
μενος. Συμπεφυκέναι γὰρ τὰ πάθη μόνοις τοῖς
θνητοῖς ἀποφαίνεται διὰ τούτων· ἐπεὶ οὐδὲ ἀπο-
λέσαι τὰ κακὰ δυνατὸν, οὔτε ἐν θεοῖς εἶναι, περὶ
δὲ τόνδε τὸν τόπον, καὶ τὴν θνητὴν φύσιν περι-
πολεῖν ἐξ ἀνάγκης. τοῖς γὰρ ἐν γενέσει καὶ φθο-
ρᾷ πάντως τι καὶ τὸ παρὰ φύσιν διατεθῆναι
δύνασθαι παρέπεται· ὅπερ ἐστὶ τῶν κακῶν ἀρ-
χή. πῶς δὲ δεῖ ταῦτα φυγεῖν ἐπάγει. διὸ δεῖ
ἐνθένδε ἐκεῖσε φυγεῖν. φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ
κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ· ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον
καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. τὸν γὰρ ἀποδρᾶ-
σαι βουλόμενον τὰ κακὰ, τὴν θνητὴν φύσιν
πρῶτον ἀποστραφῆναι δεῖ. οὐ γὰρ οἷόν τε ταύτῃ
συμπεφυρμένους μὴ καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῇ
κακῶν ἐξ ἀνάγκης ἀναπίμπλασθαι. ὥσπερ
οὖν ἡ θεόθεν φυγὴ, καὶ ἡ πτερορρύησις τῶν κου-
φιζόντων ἡμᾶς πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸν τῶν θνητῶν
ἤνεγκε τόπον, οἷς τὰ κακὰ συνέστηκεν· οὕτως
ἂν ἡ τῆς θνητῆς προσπαθείας ἀποβολὴ, καὶ
ἡ τῆς ἀρετῆς, οἷον πτερῶν τινων, ἔκφυσις πρὸς

τὸν τῶν κακῶν καὶ ἀγαθῶν τόπον, ὡς τὴν θείαν συζωΐαν ἡμᾶς ἀνάξει. μέση γὰρ οὖσα ἡ τοῦ ἀνθρώπου οὐσία τῶν τε ἀεὶ νοούντων τὸν θεὸν, καὶ τῶν μηδέποτε νοεῖν πεφυκότων, ἄνεισι πρὸς ἐκεῖνα, καὶ κάτεισι πρὸς ταῦτα, νῦν κτήσει καὶ ἀποβολῇ, πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν καὶ τὴν θήρειον, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀμφίβιον διαναμέσως οἰκειουμένη. ταύτ' οὖν ὁ περὶ τῆς ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΕΓΝΩΚΩΣ οὐσίας, οἶδε πῶς ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΠΗΜΑΤ' ΕΧΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, καὶ πῶς ΤΛΗΜΟΝΕΣ καὶ τάλανες τῆς ἑαυτῶν αἱρέσει γίνονται. ποτὲ μὲν γὰρ ἐπὶ δυνάμενοι μένειν ἐκεῖ, προπετείᾳ ὁρμῆς εἰς γένεσιν καταφέρονται. ποτὲ δὲ δυνάμενοι θᾶττον ἐντεῦθεν ἀπολύεσθαι, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ταῖς ἀκαιρίαις τῶν παθῶν καταπλέκουσι. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τῶν ΑΓΑΘΩΝ ΠΕΛΑΣ ΟΝΤΩΝ ΜΗΤΕ ΟΡΑΝ, ΜΗΤΕ ΑΚΟΥΕΙΝ· ἵνα ΑΓΑΘΑ μὲν ἀρετὴ καὶ ἀλήθεια νῦν λέγηται. τὸ δὲ ΜΗ ΟΡΑΝ ΠΕΛΑΣ ΟΝΤΑ, τὸ μηδὲ ἑαυτοὺς ἀνακινεῖσθαι πρὸς εὕρεσιν τῶν καλῶν· καὶ τὸ ΜΗ ΑΚΟΥΕΙΝ, τὸ ταῖς παρ' ἄλλων διδασκαλίαις μὴ ὑπήκοον γίνεσθαι. διπλῆ γὰρ ἡ τῆς ἐπιστήμης ἀνάληψις· ἢ διὰ μαθήσεως, ὡς

ὡς

purum bonorum locum, divinamque felicitatem adscendemus. Cum enim media jaceat hominis natura inter eos qui Deum semper contemplantur, & quibus id natura negatum est: eadem adscendit ad illa, & descendit ad ista, mentisque possessione atque rejectione, divinam similitudinem atque belluinam, propter naturæ propensionem ad utramque, vicissim induit. Qui igitur ista de HOMINIS NATURA PERSPECTA HABEAT, novit idem, cur dicantur homines SPONTE MALA AMPLECTI; cur etjam INFELICES & miseri suis ipsorum consiliis evadant. Cum enim alias adhuc ibi manere queant, desiderii pernicitate ad ortum pertrahuntur. Alias etjam cum hinc valeant solvere maturius, ipsi se perturbationum mora, tanquam involucris, implicant. Atque illud est quod significare voluit, cum VICINA BONA NEC VIDERE NEC AUDIRE dixit; ut BONORUM nomine virtutem atque veritatem intellexisse videatur: eo autem quod NON VIDERE QUAE VICINA sunt, per se non incitari ad quærenda honesta; quod deinde NON AUDIRE, monentium doctrinæ nequaquam attendere. Est enim scientiæ reparandæ via duplex. Aut disciplinæ,

 tan-

tanquam AUDITUS; aut inventionis, tanquam VISIONIS. SPONTANEA igitur DAMNA PATI dicuntur, qui neque ab aliis discere, neque per se invenire studentes, tanquam bonorum sensu carentes manent, & ob id prorsus inutiles. Qui enim neque per se sapit, neque alio monente animum advertit, ipse etiam homo est inutilis. Qui autem in discendo atque inveniendo quæ honesta sunt operam collocant, ii sunt qui se MALIS NORUNT LIBERARE; quique laborum fuga, quos hic patimur, ad liberum æthera commigrant. Sed pauci sunt ejusmodi. Sunt enim mali permulti, & perturbationibus inferiores, immo & vecordes assidua in terram propensione; qui hoc mali sibi ideo videntur peperisse, quod à Deo fugere, seque ab ipsius familiaritate, qua tum fruebantur cum in pura luce degerent, subtrahere voluerunt. Discessum enim à Deo, qui mentem conturbet atque lædat, ipsa arguit in terram propensio. Non potest siquidem vel non insanire, qui Deo vacuus sit; vel Deo vacuus non esse, qui in amentiam inciderit. Est enim necesse & dementem Deo carere, & Deo carentem insanire. Utrique autem, tanquam bonorum studio nequa-

ὡς δὲ ἀκοῆς· ἢ δὲ εὑρέσεως, ὡς δὲ ὁράσεως. ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ οὖν ΠΗΜΑΤΑ ΕΧΕΙΝ λέγονται οἱ μήτε μανθάνειν παρ' ἄλλων, μήτε εὑρίσκειν δι' ἑαυτῶν ἐθέλοντες, ὡς τῆς συμπαθήσεως τῶν ἀγαθῶν ἀμοιροῦντες, καὶ διὰ τοῦτο πάντη ἀχρεῖοι. ὃς γὰρ ἂν μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου λέγοντος ἐν θυμῷ βάλληται, ἐκεῖνος δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ. οἱ δὲ περὶ τὸ ἀγαθῶν μανθάνειν τε καὶ εὑρίσκειν ἔργον πεποιημένοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὴν ΚΑΚΩΝ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΣΥΝΙΕΝΤΕΣ, καὶ φυγῇ τῆς τῇδε πόνων εἰς τὸ ἐλεύθερον αἰθέρα μετοικιζόμενοι. ΟΛΙΓΟΙ δὲ εἰσιν οἱ τοιοῦτοι· οἱ γὰρ πλεῖστοι κακοὶ, καὶ τῆς θεραπείας ἥττους, καὶ φρενοβλαβεῖς ὑπὸ τῆς εἰς γῆν νεύσεως γινόμενοι· ὡς καὶ τοῦτο παρ' ἑαυτῶν τὸ ΚΑΚΟΝ ἔχειν, διὰ τὸ βεβλῆσθαι φυγεῖν ἀπὸ θεοῦ, καὶ ἀποικεῖσαι αὐτοὺς τῆς τούτου ὁμιλίας, ἧς ἐντύχοιεν ἐν αὐγῇ καθαρᾷ διάγοντες. τὸ γὰρ ἀπὸ θεοῦ χωρισμὸν ΒΛΑΠΤΟΝΤΑ ΤΑΣ ΦΡΕΝΑΣ ἡ πρὸς γῆν νεῦσις δηλοῖ. οὐ γάρ ἐστιν ἢ μὴ ἀνοηταίνειν τὸν τοῦ θεοῦ γινόμενον ἔρημον· ἢ μὴ ἔρημον εἶναι θεοῦ τὸν εἰς ἄνοιαν ἐμπεσόντα. τὸν γὰρ ἀνόητον ἀνάγκη καὶ ἄθεον εἶναι, καὶ τὸν ἄθεον ἀνόητον. ἀμφότεροι δὲ, ὡς μὴ πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν καλῶν

ἐγηγερμένοι, ἈΠΕΙΡΟΝΑ ΠΗΜΑΤ' ἘΧΟΥΣΙΝ, οἷον ΚΥΛΙΝΔΡΟΙΣ ταῖς καταγνώμοις πράξεσιν ἌΛΛΟΤΕ ἌΛΛΟΙΣ ΚΑΚΟΙΣ συμφερόμενοι, καὶ μὴ ἔχοντες ὅ, τι χρήσονται ἑαυτοῖς, διὰ τὸ πάσαις ταῖς τύχαις ἀπαιδεύτως προσφέρεσθαι· νῦν μὲν ἐξυβρίζοντες ἐν πλούτῳ· νῦν δὲ ἐν πενίᾳ κακουργοῦντες, καὶ πρὸς λῃστείαν μὲν ὑπὸ ῥώμης σώματος ἐκφερόμενοι, πρὸς δὲ βλασφημίαν ὑπὸ ἀσθενείας καὶ νοσημάτων· τήν τε ἀπαιδίαν ὀδυρόμενοι, καὶ τὴν πολυπαιδίαν ἀφορμὴν πολέμων καὶ αἰσχροκερδείας ποιούμενοι. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, οὐκ ἔστι τῶν ἐν τῷ βίῳ, ὃ μὴ πρὸς κακὸν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται, πανταχόθεν στενοχωρουμένοις ὑπὸ τῆς ΑΥΘΑΙΡΕΤΟΥ κακίας, καὶ τοῦ μὴ ἈΝΑΒΛΕΠΕΙΝ πρὸς τὸ θεῖον φῶς, μηδ' ἘΠΑΙΕΙΝ ἐθέλειν τῶν ὄντως ἀγαθῶν· ἀλλὰ καταδεδυκότας εἰς τὴν θνητὴν περιπάθειαν, ὡς ἐν κλύδωνι τῷ βίῳ φέρεσθαι. τούτων δὲ ΛΥΣΙΣ μία ἡ πρὸς θεὸν ἐπιστροφή, ἣν ἐξευρίσκουσιν οἱ τὸ ὈΜΜΑ τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ΟΥΣ πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάληψιν ἐπεγείροντες, καὶ τὸ παρεπόμενον τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν ΚΑΚΟΝ τῇ ἀναγωγικῇ δυνάμει θεραπεύσαντες. ἣν δὲ ΣΥΜΦΥΕΣ ἅμα καὶ ἐπίκτητον ἡμῖν ΚΑΚΟΝ,

nequaquam excitati, INNUMERA DAMNA PATIUNTUR; facinoribus deorsum rapientibus, TANQUAM CYLINDRIS AD ALIA ATQUE ALIA delati; nec habentes in quo seipsis utantur, qui in omni fortuna se gerant intemperanter: nunc quidem propter opes contumeliosi; nunc vero penuria rerum improbi, & ad latrocinia corporis viribus, ad blasphemias autem earundem imbecillitate, atque morbis conversi; liberorum præterea orbitatem moleste ferentes, eorum autem numerum, si copiosus sit, bellorum prætextum atque sordium facientes. Denique ut semel dicam, nihil est in vita quod amentibus in damnum non cedat, qui SPONTANEAE malitiæ angustiis premantur undique, neque ad lucem divinam INTENDANT OCULOS, neque ea AUDIRE velint quæ vere bona sunt; sed ita in mortales affectiones ruant, ut in vita tanquam procella rapiantur. At illorum una LIBERATIO est reversio ad Deum: quam soli nanciscuntur, qui animi OCULUM atque AUREM ad bonorum recuperationem excitant, quique malo quod naturam nostram comitatur ea virtute medentur quæ ad superiora deducit. Est vero nobiscum NATUM SIMUL & studio nostro accersitum

MALUM, liberæ voluntatis motus præter naturam; per quem cum divinis legibus CONTENDERE, eisque adversari audemus, nihil advertentes quantum eo ipsi LAEDAMUR, quod Deo repugnare non dubitemus; hoc tantum cæcorum more VIDENTES, quod illius placita spernere potuimus. Est præterea in eo liberæ voluntatis multa & nimia licentia, quod à Deo recedere non dubitat, & PERNITIOSAM CONTENTIONEM adversus eum amplecti, qua pertinaciter cum eo ratione quadam libenter decertamus; cum, vetante illo istud committere, hoc ipsum maxime volumus efficere: & rursum, cum, jubente eodem fieri aliquid, parere recusamus. ut miseria se utrinque illi cumulent qui divinam legem prætergrediuntur, dum ea non faciunt quæ jubentur, & faciunt quæ vetantur. Quid ipsi igitur adversus exitiosum istum COMITEM simul atque CONGENITUM, CONTENTIONEM nomine, inveniemus; quæ ab eo quod est in nobis præter naturam dispositum excitatur, & quæ ideo hoc habet à natura, ut tanquam malum domesticum, SENSIM SINE SENSU DAMNUM INFERAT? quid isti decet opponere? quodnam —insanæ litis reperire juvamen? quod deorsum agentis potestatis impedimētū, nisi ut ista agamus, meditemur, amemus,

quæ

KAKON, ἡ τοῦ αὐτεξουσίου παρὰ φύσιν κίνησις, καθ' ἣν ΕΡΙΖΕΙΝ τε καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς θείοις νόμοις πειρώμεθα, οὐδὲν ἐπισταμένοι ὅσον ἑαυτοὺς βλάπτομεν, διὰ τοῦ δοκεῖν ἀντιλέγειν θεῷ· ἀλλὰ μόνον τοῦτο τυφλῶς ΟΡΩΝΤΕΣ, ὅτι ἐδυνήθημεν ἀφηνιάσαι τῶν ἐκείνου θεσμῶν. καὶ τοῦτο ἦν τὸ πολλῷ τῷ αὐτεξουσίῳ χρήσασθαι, καὶ ἀμέτρῳ, τὸ τολμᾷν ἀφίστασθαι θεοῦ, καὶ τὴν ΛΥΓΡΑΝ ΕΡΙΝ πρὸς αὐτὸν ἀναδέχεσθαι, καθ' ἣν ΕΡΙΖΟΜΕΝ τρόπον τινὰ καὶ φιλονεικοῦμεν, ἐκείνου λέγοντος, μὴ ποιήσῃς τόδε, τοῦτο αὐτὸ μάλιστα ποιεῖν ἐθέλειν· καὶ πάλιν αὖ, εἰ ἐκεῖνος λέγοι, ποίησον τόδε, αὐτὸ τοῦτο μὴ ποιεῖν· ἵνα ἑκατέρωθεν τῆς ἀθλιότητος ἑαυτοὺς πληρώσωσιν οἱ τὸν θεῖον νόμον ἐκβαίνοντες, τῷ τε μὴ ποιεῖν τὰ προστεταγμένα, καὶ τῷ ποιεῖν τὰ ἀπηγορευμένα. τί οὖν πρὸς τὴν ΛΥΓΡΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΣΥΝΟΠΑΔΟΝ ἅμα καὶ σύμφυτον *λεγομένην ἐξευρήσομεν, τὴν ἐκ τοῦ ἐν ἡμῖν παρὰ φύσιν διατεθέντος ἐξηρτημένην, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς οἰκεῖον ΚΑΚΟΝ, λεληθότως βλάπτειν πεφυκυῖαν; τί πρὸς αὐτὴν ἀντιτιθέναι δεῖ; τί τοῦ * ΕΡΙΝ

—Μαινομένου νείκεος ἄκος εὑρεῖν;

τί τῆς καταγωγοῦ δυνάμεως *ῥῆμα, ἢ τὸ πονεῖν ταῦτα, καὶ ἐκμελετᾶν, καὶ ἐν ἔρωτι τίθεσθαι *χρ. ἔρεισμα

ἃ τῶν

ἀπὸ τῆς θείας ἀρετῆς εἰς ἴχνια ἐλθεῖν. ταῦτα γὰρ
ἣν ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ, ἣν
οἱ ΠΑΤΡΟΙ ΣΥΝΙΣΑΣΙ· ταῦτα ἡ
ΤΩΝ ΠΕΛΑΣ ΟΝΤΩΝ ΑΓΑ-
ΘΩΝ ΑΚΟΗ ΚΑΙ ΟΨΙΣ· ταῦτα ἡ
τῶν ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΝ ΠΗΜΑ-
ΤΩΝ ἀπαλλαγή· ταῦτα τῆς ἀπειρίας τῶν
παθῶν ἡ τομή. ταῦτα ἂν καὶ τῆς ἀθέου ΕΡΙ-
ΔΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗ γένοιτ᾽ ἄν, καὶ σωτηρία
ψυχῆς, καὶ ἀποκάθαρσις τῆς μαινομένης ποικιλίας,
καὶ ἀνάκλησις τῆς θεόθεν φυγῆς. τὴν γὰρ
κατάγειον ῥοπὴν τῇ ἀναγωγῷ δυνάμει μό-
νως ἂν ἰασαίμεθα, εἰ μὴ προσαυξήσαι-
μεν αὐτήν, μηδ᾽ ἐπὶ κακοῖς κακὰ συμπλεκοί-
μεθα, ἀλλ᾽ ἐπιτρέψαντες ἑπόμενοι τῷ ὀρθῷ λόγῳ
ΦΕΥΓΟΙΜΕΝ ΤΗΝ ΛΥΓΡΑΝ
ΕΡΙΝ, τῇ ἀγαθῇ ΕΡΙΔΙ οὐ φιλονει-
κοῦντες ἀπειθεῖν τῷ θεῷ, ἀλλὰ φιλονεικοῦντες
ὅτι μάλιστα αὐτῷ πείθεσθαι· ἣν οὐ δεῖ ΕΡΙΝ
καλεῖν, ἀλλὰ θεοπαθῆ ὑπακοήν, καὶ ἐπιστρο-
φὴν πρὸς τὸν θεῖον νόμον, καὶ ἑκούσιον ὑπότα-
ξιν τὰς ἀφορμὰς ἀποκόπτουσαν τῆς ἀνοήτου ἀπει-
θείας. ταῦτα γὰρ οἶμαι διὰ τῶν προειρημένων
ἐπῶν δηλοῦσθαι· τὸ μὲν τῆς αὐτεξουσίου πονη-
ρίας διὰ τοῦ, ΓΝΩΣΗ Δ᾽ ΑΝΘΡΩ-
ΠΟΥΣ ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΠΗΜΑΤ᾽
ΕΧΟΝ-

quæ virtutis nos in vestigia ponant? hæc enim sunt malorum REMEDIA PAUCIS COGNITA. hic VICINORUM BONORUM INTUITUS, hic AUDITUS. hæc MALORUM SPONTANEORUM LIBERATIO. hæc infinitatis perturbationum amputatio. Fuerint ergo isthæc non impiæ CONTENTIONIS vitatio tantum, sed animi salus etiam, furentisque litis purgatio, & exilii à Deo revocatio. Propensionem siquidem ad inferiora ea tantum virtute sanare valeamus quæ sursum impellit, si illam non ultra pergere patiamur, neque malis mala addamus; sed rectæ rationi parentes, EXITIOSA CONTENTIONE devitata, eam quæ bona est amplectamur; non Deo repugnare, sed illi quam maxime obsequi certantes: quod non licet CONTENTIONIS nomine donare, sed divinæ auscultationis, & conversionis ad Dei legem, atque etiam voluntariæ subjectionis, quæ stultæ incredulitatis causas amputet. Hæc enim arbitror propositis versibus significari: liberæ quidem potestatis nequitiam, cum NOSSE jubet HOMINES SPONTANEA DAMNA AM-

AMPLECTENTES; quos ideo MISEROS atque infelices licet appellare, quod sponte malitiam sibi adsciverunt: eos autem quæ honesta sunt nolle AUDIRE, cum VICINA BONA NEC VIDERE cupere NEC AUDIRE pronunciat. Significat porro SPONTANEIS MALIS posse nos LIBERARI, cum eorum SOLUTIONEM PAUCIS ESSE COGNITAM ideo interserit, ut cum LIBERATIONEM penes nos exsistere demonstrarit, sponte etiam istis nos obstrinxisse clarum sit. Postea adjicit quibus de causis animis, qui in vitia inciderint, CAECIS esse atque SURDIS contigerit, cum TALEM SORTEM VEXARE HOMINUM MENTES ait. Fit enim, cum à præstantioribus deficimus, ut amentiam ipsi temerariamque opinionem sequamur: quod malæ SORTIS nomine intellexit, quæ nos ipsa ad particulare & mortale animal inclinatione, à divino choro rejicit. Ostendit præterea quænam consilii temeritatem sequantur; & quomodo quæ peccantur simul voluntate fiant atque præter voluntatem; dum CYLINDRO in planitie rotato similem facit insa-

ΕΧΟΝΤΑΣ, ὡς ΤΛΗΜΟΝΑΣ δεῖ καλεῖν καὶ ἀθλίους, ὅτι πρὸς αὐτοπροαίρετον κακίαν εἱλκύσθησαν· τὸ δὲ ΜΗΔΑΜΩΣ τούτους ΕΠΑΙΕΙΝ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΕΘΕΛΕΙΝ, διὰ τοῦ λέγειν, ΟΙΤ' ΑΓΑΘΩΝ ΠΕΛΑΣ ΟΝΤΩΝ ΟΥΤ' ΕΣΟΡΩΣΙΝ, ΟΥΤΕ ΚΛΥΟΥΣΙ. καὶ ὅτι δυνατὸν ἀπολυθῆναι τῶν ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΝ ΚΑΚΩΝ δηλοῖ τό, ΛΥΣΙΝ ΔΕ ΚΑΚΩΝ ΠΑΥΡΟΙ ΣΥΝΙΣΑΣΙΝ, ὃ μεταξὺ παρεμβέβληται, ἵνα τὴν ἐφ' ἡμῖν δείξας τὴν ΛΥΣΙΝ ὑπάρχουσαν, καὶ τὸν δεσμὸν ἐκ τοῦ ἑκουσίου ἠρτῆσθαι μηνύσῃ. εἶτα ἐπισυνάπτει τὴν ΤΥΦΛΟΤΗΤΟΣ καὶ ΚΩΦΟΤΗΤΟΣ ταῖς εἰς κακίαν ἐκπεσούσαις ψυχαῖς αἰτίαν. ΤΟΙΗ ΜΟΙΡΑ ΒΡΟΤΩΝ ΒΛΑΠΤΕΙ ΦΡΕΝΑΣ. εἰς γὰρ ἄνοιαν καὶ ἀπροβούλευτον αἵρεσιν ὁ ἀπὸ τῶν κρειττόνων χωρισμὸς ἄγει, ὃν διὰ τὰς ΛΥΓΡΑΣ ΜΟΙΡΑΣ ἠνίξατο τῆς ποιούσης ἡμᾶς ἔξω θείου χοροῦ τῇ πρὸς τὸ μερικὸν καὶ θνητὸν ζῷον νεύσει. καὶ τὰ ἑπόμενα τῇ ἀβουλίᾳ παραδείκνυσι, καὶ πῶς ἀκούσια ἅμα καὶ ἑκούσια τὰ πλημμελήματα ἐνδίδωσι τῇ κατ' ἐπιπέδου ΚΥΛΙΝΔΡΙΚΗΙ κινήσει ἐοικέναι φήσας

τὸν τῶν ἀνοήτων βίον, ὃς κύκλῳ ἅμα καὶ ἐπ' εὐθείας ποτὲ κινεῖται· κύκλῳ μὲν, δι' ἑαυτὸν ἐπ' εὐθείας δὲ, διὰ τὴν πλάνην. ὡς γὰρ ὁ ΚΥΛΙΝΔΡΟΣ οὐ κατακρατεῖ τῆς περὶ τὸν ἄξονα κυκλικῆς περιαγωγῆς ἀπὸ τῆς ὀρθότητος πλαγιασθείς· οὕτως οὐδὲ ψυχὴ τῆς τάξεως τῶν ὄντων ἀγαθῶν τυγχάνει, τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ τῆς πρὸς θεὸν στάσεως ἀποπεσοῦσα· πλανᾶται δὲ περὶ τὰ δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐκφέρεται ἐπ' εὐθείαις καὶ αἰσθητικαῖς προσπαθείαις ΚΥΛΙΟΥΜΕΝΗ. ὃ διὰ τοῦ ΑΛΛΟΤ' ΕΠ' ΑΛΛΑ ΦΕΡΟΝΤΑΙ ΑΠΕΙΡΟΝΑ ΠΗΜΑΤ' ΕΧΟΝΤΕΣ, παρίστησιν. ἐπειδὴ δὲ τῆς ΦΡΕΝΑΣ ΒΛΑΠΤΟΥΣΗΣ ΜΟΙΡΑΣ, καὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν θείων, αἴτιον ἦν τὸ αὐτεξούσιον κίνημα παρὰ φύσιν διατεθέν· πῶς δεῖ καὶ τοῦτο χαλινάζειν, καὶ πρὸς θεὸν ἐπιστρέφειν, διὰ τῶν ἑξῆς δύο στίχων ἐδίδαξε. τὴν μὲν αὐτεξούσιον βλάβην ὑπὸ καταμηνύσας, ΛΥΓΡΗ ΓΑΡ ΣΥΝΟΠΑΔΟΣ ΕΡΙΣ ΒΛΑΠΤΟΥΣΑ ΛΕΛΗΘΕ ΣΥΜΦΥΤΟΣ· τὴν δὲ αὐτεξούσιον ἴασιν, ΗΝ ΟΥ ΔΕΙ ΠΡΟΣΑΓΕΙΝ, ΕΙΚΟΝΤΑ ΔΕ ΦΕΥΓΕΙΝ. συνορῶν γὰρ ὅτι προηγουμένως τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπικουρίας χρῄζομεν πρὸς ἀποφυγὴν μὲν τῶν κακῶν, ἀνά-

ipsanorum vitam, quæ in orbem simul & recta quandoque moveatur. In orbem quidem per se; recta vero propter lapsum. Ut enim CYLINDRUS motum circularem ad axem non retinet, cum à rectitudine deflectit: sic neque consequitur animus quæ vera bona sunt, cum à recta ratione, & statu quem apud Deum obtinebat, excidit; sed vagus opinione bonorum ducitur, & à recto deflectit, sensuumque perturbationibus volvitur atque rapitur. Quod indicavit, cum ALIAS AD ALIA RAPI, INFINITA DAMNA PATIENTES, dixit. Quoniam autem SORTIS QUÆ MENTES VEXAT, & separationis à Deo, causam habet motus liberæ facultatis præter naturam affectæ; etiam qualiter ipsum sedare oporteat, & ad Deum convertere, duobus qui sequuntur versibus ostendit: partim quidem voluntarium damnum eo demonstrans, quod EXITIOSAM CONTENTIONEM SIMUL INNATAM DAMNA SENSIM SINE SENSU INFERRE dixit; partim etiam sanandi libertatem innuens, cum EXCITARI NON DEBERE, SED CEDENDO VITARI, intulit. Verum cum animadverteret egere nos imprimis auxilio divino ad mala vitanda bona-

bonaque assequenda, sermonem ad Jovem, veluti prece quadam ad opis impetrationem, convertit.

61 JUPITER PARENS, AUT TANTIS MALIS OMNES LIBERA, 62 AUT OMNIBUS OSTENDE QUO DAEMONE UTANTUR. 63 VERUM CONFIDE, QUIA DIVINUM GENUS IIS EST MORTALIBUS, 64 QUIBUS NATURA SACRA SINGULA APERIENS OSTENDIT. 65 QUORUM SI FUERIS IPSE PARTICEPS, IIS POTIERIS QUAE TIBI IMPERO, 66 REMEDIOQUE ADHIBITO ANIMUM LABORIBUS ISTIS LIBERABIS.

Jupiter alme, malis jubeas vel solvier omnes:
Omnibus utantur vel quonam dæmone monstra.
At confide: hominum divina est stirpis origo;
Sacra quibus natura favens hæc singula pandit.
Quæ si tu teneas, dictis potieris & ipse,
Purgatumque animum damnis servabis ab istis.

Solebant Pythagorei JOVIS nomine universitatis hujus conditorem & PARENTEM venerari. Est enim justum à quo ut sint, atque vivant, omnia possident, ab hac eum virium facultate nominare. Congruit namque quod Dei revera nomen est, ejus maxime viribus atque operibus. Quæ autem videntur nobis propria exsistere, fortuito magis, atque ex instituto, quam considerata naturæ propri-

ἀνάμνησιν τῶν ἀγαθῶν, ὥσπερ τινὰ εὐχὴν ἐπήγαγε, καὶ βοηθείας αἰτίαν, τὴν πρὸς τὸν Δί' ἐπιστροφήν.

61 ΖΕΥ ΠΑΤΕΡ, Η ΠΟΛΛΩΝ ΤΕ
ΚΑΚΩΝ ΛΥΣΕΙΑΣ ΑΠΑΝΤΑΣ·
62 Η ΠΑΣΙΝ ΔΕΙΞΑΙΣ ΟΙΩ ΤΩ
ΔΑΙΜΟΝΙ ΧΡΩΝΤΑΙ. 63 ΑΛ-
ΛΑ ΣΥ ΘΑΡΣΕΙ· ΕΠΕΙ ΘΕΙΟΝ
ΓΕΝΟΣ ΕΣΤΙ ΒΡΟΤΟΙΣΙΝ,
64 ΟΙΣ ΙΕΡΑ ΠΡΟΦΕΡΟΥΣΑ
ΦΥΣΙΣ ΔΕΙΚΝΥΣΙΝ ΕΚΑΣΤΑ.
65 ΩΝ ΕΙ ΣΟΙ ΤΙ ΜΕΤΕΣΤΙ,
ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ ΩΝ ΣΕ ΚΕΛΕΥΩ,
66 ΕΞΑΚΕΣΑΣ ΨΥΧΗΝ ΔΕ ΠΟ-
ΝΩΝ ΑΠΟ ΤΩΝΔΕ ΣΑΩΣΕΙΣ.

Τὸν ποιητὴν καὶ ΠΑΤΕΡΑ τοῦδε τοῦ παντὸς ἔθος ἦν τοῖς Πυθαγορείοις τῷ τοῦ ΔΙΟΣ, καὶ ΖΗΝΟΣ ὀνόματι σημαίνειν. δι' ὃν γὰρ τὸ εἶναι, καὶ τὸ ζῆν, τοῖς ΠΑΣΙΝ ὑπάρχει, τοῦτον δίκαιον ἀπὸ τῆς ἐνεργείας ὀνομάζεσθαι. κύριον γὰρ ὄντως ὄνομα θεοῦ τὸ ταῖς ἐνεργείαις καὶ ταῖς ποιήσεσι μάλιστα πρέπον· τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν δοκοῦντα κύρια εἶναι τύχη καὶ προαιρέσεως τίθεται μᾶλλον, ἢ τῆς οὐσίας

οἰκειότητος ἐξελείφθη· ὡς ἔχει ἐπὶ πολλῶν ἰδεῖν ὀνομάτων ἀλλοτρίως τεθειμένων· οἷον εἰ ὁ πονηρὸς τὸν τρόπον, ἀγαθὸς καλεῖται· καὶ εἰ ὁ ἄθεος τὴν γνώμην, εὐσεβής. τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐδὲν μετέχει τῆς τῶν ὀνομάτων ὀρθότητος, ὅτι μηδὲ τῆς οὐσίας, ἢ τῆς ἐνεργείας πάρεισι τῶν πραγμάτων ἐκείνων, οἷς κεῖται ὀνόματα. τὴν δὲ ὄντως ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς ἀϊδίοις τῶν πραγμάτων χρὴ ζητεῖν· καὶ τούτων ἐν τοῖς θείοις· καὶ τῶν θείων ἐν τοῖς ἀρίστοις. ὅθεν καὶ τὸ τοῦ ΔΙΟΣ ὄνομα σύμβολόν ἐστι καὶ εἰκὼν ἐν φωνῇ δημιουργικῆς οὐσίας, τῷ τοὺς πρώτους θεμένους τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα διὰ σοφίας ὑπερβολὴν, ὥσπερ τινὰς ἀγαλματοποιοὺς ἀρίστους, διὰ τῶν ὀνομάτων, ὡς διʼ εἰκόνων, ἐμφανίσαι αὐτῶν τὰς δυνάμεις. τὰ γὰρ ἐν τῇ φωνῇ ὀνομάτων σύμβολα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ νοήσεων ἀπεργάζονται· τὰς δὲ νοήσεις αὐτὰς γνωστικὰς τῶν νοηθέντων πραγμάτων ἐποιοῦντο. τῇ γὰρ πρὸς τὰ νοητὰ ἐπιστροφῇ θεωρίας πλησθέντες, κἀκεῖθεν ἐγκύμονες γενόμενοι νοερῶν ὠδίνων εἰς φωνὰς προϊόντες, τοιαῦτα ἐπέθεντο τοῖς οὖσιν ὀνόματα, ἃ διʼ αὐτῆς τῆς φωνῆς, καὶ τῶν εἰς τὴν ταύτης ἐκφώνησιν παραληφθέντων στοιχείων, ὡς οἷόν τε ἦν, ἀπετύπου τῶν ὀνομαζομένων τὰ εἴδη, καὶ ἐπέστρεφε πρὸς αὐτὰς τὰς ἰδέας

τοῦ

proprietate, reperta sunt atque indita. Quemadmodum in multis nominibus licet intueri, quorum aliena est ab eo quod significant impositio. Ut, si quis eum qui moribus sit improbis probum nominet; & pium qui male de Deo sentiat. Nihil enim, quæ sunt hujusmodi, rectæ nominum rationis ideo obtinent, quod earum rerum naturam vel facultatem, ad quarum significationem data sunt, minime exprimant. Decet ergo veram nominum interpretationem in rebus æternis quærere; idque in divinis, earumque præstantissimis. Quo fit, ut JOVIS nomen symbolum quoddam atque imaginem opificis naturæ voce ipsa exprimat: cum qui primi nomina rebus indiderunt, propter summam sapientiam, velut statuarii quidam optimi, nominibus ipsis, tanquam formis, vires earum indicarint. Effecerunt enim ut quæ in voce nomina existerent, cogitationum symbola fierent quæ animo continentur; cogitationes autem ea indicarent quæ cogitarentur. Cum enim assiduo intelligibilium usu contemplatione abundarent, unde gravidi effecti, cogitatione parturiente ad voces accederent; ea nomina rebus imponebant quæ voce ipsa, & elementis quæ ad ejus expressionem adsumerentur, quantum fieri posset, rerum formas quibus nomina tribuerentur exprimerent;

 eosq;

eosque à quibus recte audirentur, ad earum naturam atq; substantiam ita converterent, ut qui illorum contemplationis finis exsistebat, principium nobis ad assequendam rerum notitiam fieret. Ita ergo ab illis quidem antea quaternarius, qui mundum hunc condidit; hoc autem loco JUPITER PARENS, propter eas rationes quas attulimus, est appellatus. Quod autem ab eo postulat hujus precis oratio, id ipsum sane omnibus bonitate ipsius in promptu est: sed est in nobis situm ut ipsi accipiamus quod semper ab eo porrigitur. Nam & superius dictum est;

—finem dein ante precatus
Numina opus facito:—

tanquam illos quidem nunquam non dare bona significet; sed nos ea tum accipere, cum ad divinam largitionem ipsi attendimus. Neque enim admittet arbitrii libertas, nisi velit quæ vere bona sunt. Sunt autem ejusmodi veritas atque virtus; quæ semper ab opifice natura eademque ratione illucent omnibus. Postulat etiam hoc loco, ad NECESSARIAM MALORUM LIBERATIONEM, intueri nos nostram ipsorum naturam: id enim significat cum dicit, QUO DAIMONE UTANTUR; ita animum indicans. Hujusmodi vero ad se conversione sequi necessario statuitur & malorum liberatio, & eorum ostensio quæ ad felicitatem à Deo porriguntur. Ex suppositione ergo

τοῦ ὀρθῶς αὐτοὺς κατανοοῦντας· ὥστε γίνεσθαι τὸ μέτρον τῆς ἐκείνων θεωρίας ἀρχὴν ἡμῖν πρὸς εὕρεσιν τῆς τῶν πραγμάτων νοήσεως. ὅτι μὲν οὖν ὁ δημιουργὸς αὐτοῖς πάλαι μὲν τετρακτὺς, νῦν δὲ ΖΕΥΣ ΠΑΤΗΡ, δι' ἃς εἴπομεν αἰτίας ὠνόμασται. ὃ δὲ αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ τῆς παρούσης εὐχῆς ὁ λόγος, τοῦτο δὴ τοῖς ΠΑΣΙΝ ἐφήπλωται δι' ἀγαθότητα· παρ' ἡμῖν δέ ἐστι τὸ λαβεῖν τὰ ἀεὶ παρ' ἐκείνου διδόμενα. καὶ γὰρ ἐν τοῖς προτέροις ἐλέγετο, — ἔρχευ ἐπ' ἔργον

Θεοῖσιν ἐπευξάμενος ——

ὡς ἐκείνων μὲν ἀεὶ διδόντων τὰ ἀγαθὰ, ἡμῶν δὲ τότε αὐτὰ δεχομένων, ὅταν ἑαυτοὺς πρὸς τὴν θείαν δόσιν συντείνωμεν. τὸ γὰρ αὐτεξούσιον οὐκ ἂν λάβοι τὰ ὄντως ἀγαθὰ μὴ βουλόμενον λαβεῖν. ταῦτα δέ ἐστιν ἀλήθεια καὶ ἀρετὴ, ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς οὐσίας ἀεὶ καὶ ὡσαύτως πᾶσιν ἐλλαμπόμενα. καὶ νῦν δὲ ὁ λόγος ἀναγκαίαν πρὸς τὴν ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΛΥΣΙΝ ἀπαιτεῖ τὴν ἑαυτῶν οὐσίαν ἡμᾶς εἰδέναι. τοῦτο γὰρ ἦν ΟΙΩ ΤΩ ΔΑΙΜΟΝΙ ΧΡΩΝΤΑΙ· ἀντὶ τοῦ, οἵᾳ ψυχῇ. τῇ δὲ τοιαύτῃ εἰς ἑαυτοὺς ἐπιστροφῇ δείκνυται ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ΚΑΚΩΝ, καὶ τὴν ἔκφανσιν τῶν πρὸς εὐδαιμονίαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ προτεινομένων. ἐξ ὑποθέσεως

οὕτω προσήκειν ὁ λόγος, ὅτι εἰ ΠΑΝΤΕΣ
ἴδοιεν οἷοί εἰσιν, καὶ ΟΙΩ ΤΩ ΔΑΙΜΟ-
ΝΙ ΧΡΩΝΤΑΙ, ΠΑΝΤΕΣ ΑΠΟ-
ΛΥΘΕΙΕΝ ἂν τῶν ΚΑΚΩΝ. τοῦτο δὲ
ἀδύνατον. οὐ γὰρ οἷόν τε ΠΑΝΤΑΣ ὁμοῦ
φιλοσοφῆσαι, καὶ ὑποδέξασθαι τὰ παρὰ τοῦ
θεοῦ ἀεὶ προσφερόμενα ἀγαθὰ πρὸς ψυχῆς
τελειότητα. τί οὖν τὸ λειπόμενον, ἢ τούτους μό-
νους κελεῦσαι ΘΑΡΡΕΙΝ τοὺς προσιόντας τῇ
ἀναφαινούσῃ τὰ οἰκεῖα ἡμῶν ἀγαθὰ ἐπιστήμῃ;
μόνους γὰρ τούτους ΑΠΟΛΥΘΗΣΕ-
ΣΘΑΙ τῶν παραπεπηγότων ΚΑΚΩΝ τῇ
θνητῇ φύσει. ἐπειδὴ καὶ μόνοι πρὸς τὴν θέαν τῶν
ὄντως ἀγαθῶν ἐπιστρέφονται, ὡς ἄξιον καὶ εἰς
ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΓΕΝΟΣ ἐγγραφῆναι, ὡς
ὑπὸ τῆς ΙΕΡΑΣ ΦΥΣΕΩΣ, τουτέστι φι-
λοσοφίας διδαχθέντες, καὶ ἀσκηθέντες τὰ
δέοντα. τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ΘΕΙΩΝ ΑΝ-
ΔΡΩΝ ΕΙ ΤΙ ΜΕΤΕΣΤΙΝ ΗΜΙΝ
δηλώσομεν ἀντεχόμενοι τῆς σπουδαίας ἐργασίας καὶ
τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, οἷς μόνη ἡ τοῦ ΑΝ-
ΘΡΩΠΟΥ ψυχὴ θεραπεύεται, καὶ τῶν τῇδε
ἀπαλλάττεται ΠΟΝΩΝ ΕΙΣ τὴν
ΘΕΙΑΝ λῆξιν μεθισταμένη. Συνελόντας
οὖν εἰπεῖν, ὁ νοῦς τῶν προκειμένων ἐπῶν ἐστι
τοιοῦτος· οἱ γνόντες ἑαυτοὺς ΑΠΟΛΥΟΝΤΑΙ

τῆς

ergo progreditur oratio, fore judicans ut MALIS OMNES LIBERENTUR, SI NORINT QUO DAEMONE UTANTUR. Sed fieri istud non posse. Neque enim valere OMNES simul sapientiæ studio teneri, & bona amplecti quæ à Deo ad felicitatis perfectionem conferuntur. Quid igitur superest, nisi debere eos solum CONSIDERE, qui ad disciplinam illam accedunt quæ nostra nobis bona ostendit? constat enim illos tantummodo MALIS quæ mortali vitæ adhærescunt LIBERATUM IRI, quoniam & ipsi soli ad eorum contemplationem quæ vere bona sunt sese contulerunt; quos justum est DIVINO GENERI adscribere, tanquam à SACRA NATURA, id est philosophia, edoctos, & in eis quæ decet exercitatos atque excultos. Ostendemus autem SI QUID DIVINORUM HOMINUM societatis participes simus, cum honestis operibus incumbemus, atque disciplinis intellectualibus; quibus solis HOMINUM reficitur animus, & LABORIBUS quos hic patiebatur liberatus, in DIVINAM sortem commigrat. Significant igitur (ut paucis absolvam) propositi versus, eos qui seipsos NORUNT, humanis LIBERARI

perturbationibus. Quamobrem ergo non OMNES LIBERANTUR, cum nullis desit ad sui notitiam ex congenitis sibi rebus occasio? Quia permulti, inquit, spontanea mala patiuntur, qui vicina bona nec vident nec audiunt. Pauci autem sunt qui eo ipso malis liberari norint, quod IGNORENT QUO DAEMONI UTANTUR: ii nimirum, qui philosophiæ auxilio perturbationum morbo purgati sunt, terrenisque locis, tanquam carcere, liberati. Qui ergo postulat, JOVEM alloquens, AUT MULTIS MALIS OMNES LIBERARI; AUT OMNIBUS INDICARI QUALI DAEMONE UTANTUR? annon tanquam penes illum sit etiam invitos OMNES ad veritatem revocare; negligere autem, vel dedita opera non facere, ut in vinculis detineantur? Aut etiam nec istud quidem cogitare sanctum sit? At indicat potius, decere ad Deum, tanquam PARENTEM, converti, qui ad vitæ felicitatem urgeat. Est enim Deus omnium quidem conditor; sed bonorum etiam PARENS. Qui ergo MALORUM NOVIT LIBERATIONEM, qui

τῆς δυνατῆς ἐμπαθείας. διὰ τί οὖν οἱ ΠΑΝΤΕΣ ΑΠΟΛΥΟΝΤΑΙ, πάντες ἀφορμὰς ἔχοντες ἐν συμφύτοις πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν οὐσίας; ὅτι οἱ πλεῖστοι, ὡς ἔφην, αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντές εἰσιν, οὐ τῶν ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὔτ' ἐσορῶσιν, οὔτε κλύουσιν. ὀλίγοι δὲ εἰσιν, οἱ τὴν τῶν κακῶν λύσιν ζητοῦντες ἐκ τοῦ γνῶναι ΟΙΩ ΤΩ ΔΑΙΜΟΝΙ ΧΡΩΝΤΑΙ· οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ φιλοσοφίᾳ καθηράμενοι τῶν τῆς ἀλογίας παθῶν, καὶ ἐκ τῶν τῇδε τόπων, ὥσπερ ἐκ δεσμωτηρίων, ἐλευθερούμενοι. πῶς οὖν φησι πρὸς τὸν ΔΙΑ, Η ΠΟΛΛΩΝ ΤΕ ΚΑΚΩΝ ΛΥΣΕΙΑΣ ΑΠΑΝΤΑΣ, Η ΠΑΣΙΝ ΔΕΙΞΑΙΣ ΟΙΩ ΤΩ ΔΑΙΜΟΝΙ ΧΡΩΝΤΑΙ; * ἄρα ὡς ἐπ' ἐκείνῳ ὂν καὶ ἄκοντας ἐπιστρέψαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ΑΠΑΝΤΑΣ, ἀμέλεια δέ, ἢ ἐπὶ βουλῇ τοῦτο μὴ * ποιοῦντας, ἵν' ἐν τοῖς δεσμοῖς κατέχωνται; ἢ ταῦτα μὲν οὐδ' ὅσιον ἐπινοεῖν; ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος ἐπιδείκνυται, ὅτι ἐπὶ τὸν θεόν, ὡς πρὸς ΠΑΤΕΡΑ, ἐπανιέναι δεῖ τὸν πρὸς εὐζωΐαν ἐπειγόμενον. ἔστι γὰρ ὁ θεὸς δημιουργὸς μὲν ΠΑΝΤΩΝ, τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ ΠΑΤΗΡ. ὁ γοῦν τὴν ΛΥΣΙΝ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ζητῶν, καὶ

* κ' ἄρα'

* κ' ποιεῖν

καὶ τῶν αὐθαιρέτων τινὰ πάντων ἀπαλλάξεσθαι, καὶ τὴν δυσχερῆ ὕλην προσπεφυκυῖαν ἐν ἑκάστῳ ψυχῇ, εἶτα πρὸς τὴν ἐκ θεοῦ κεχορήγηται βοήθειαν ἐπιστρεφόμενος ἀναβοᾷ τό, ΖΕΥ ΠΑ-

* γρ. ἤδη ΤΕΡ, τὸν * ἤδη προσηγορίας τῆς παιδὸς ἀξίας, τὸν θεὸν ΠΑΤΕΡΑ καλῶν. καὶ ἐννοεῖ

* διὰ * τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ συμβαῖνον, ὡς εἰ γένοιτο διὰ ΠΑΝΤΩΝ, ΠΑΝΤΕΣ ῥᾳδίως ἂν αὐτοὶ τῶν ΚΑΚΩΝ ΑΠΟΛΥΘΕΙΕΝ. ὥστ' ἐπειδὴ τοῦτο μὴ συμβαίνει, οὐ διὰ τὸν θεόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς πλείστους αὐθαίρετα

* γρ. λέξις πήματ' ἔχειν, * λεγέτω πρὸς ἑαυτόν, ΑΛΛΑ

οὕτω ΣΥ ΘΑΡΣΕΙ ὁ τὴν ὁδὸν ἐξευρηκὼς τῆς ΑΠΟΛΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ διὰ τῆς ΙΕΡΑΣ φιλοσοφίας ἐπιστροφὴ πρὸς τὰ ΔΕΙΚΝΥΜΕΝΑ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἃ οἱ πολλοὶ οὐχ ὁρῶσι, διὰ τὸ μὴ

* χρῆσθαι ὀρθῶς * τὰς κοινὰς ἐννοίας, ἃς ΠΡΟΣΕΦΥΣΕΝ ὁ δημιουργὸς τῷ λογικῷ γένει πρὸς ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τὸ ΔΕΙΞΑΙ τινὶ ὅπως, διὰ προσώπων ἐνεργείας, εἰς αὐτὸ τὸ δραμάτως ἐμφαίνει· (πῶς γὰρ ἂν ΔΕΙΞΑΙΣ, τυφλῷ, κἂν μυριάκις προσφέρῃς ἃ βούλῃ ΔΕΙΞΑΙ; ἢ πῶς ἂν τῷ ὁρῶντι ΔΕΙΞΑΙΣ μηδὲν προσέχειν;) ἀμφότερα οὖν παρεῖναι δεῖ, τό, τε παρὰ τοῦ ΔΕΙΚΝΥΝΤΟΣ προσαγόμενον ἀγαθόν·

καὶ

qui spontaneis prætereà liberatus est, qui item damnosam contentionem fuga voluntaria devitavit, ad congruum ille Dei auxilium conversus JUPITER PARENS inclamat; hoc ipso videlicet, quod ea sit ante operatus quæ filium decuerant, PARENTEM appellans. Intelligit deinde ex eo quod de se contigit, si idem fieret ab OMNIBUS, OMNES quoque similiter atque ipsum MALIS LIBERATUM IRI. Postea, ubi deprehendit non illud Deo autore fieri, sed multorum culpa, qui spontanea mala amplectuntur; seipsum CONSIDERE adhortatur, qui LIBERATIONIS MALORUM viam invenerit. Ipsam nimirum ad ea conversionem, quæ sibi sacræ philosophiæ opera à Deo OSTENSA SUNT; quæ multi propterea non vident, quod communibus notitiis non recte utantur, quas ad sui cognitionem rationis capaci generi opifex ipse INNASCI voluit. Quoniam vero ad quamcumque rem alicui OSTENDENDAM duarum personarum actiones in unum constet debere concurrere: (qui enim cæco quod cupis OSTENDAS, etiamsi millies proferas? aut qui videnti DEMONSTRES quod non proferas?) utrumque certe adesse convenit; & bonum quod ab eo proponitur qui OSTENDIT,
&

& ejus videndi capacem oculum, cui res ipsa OSTENDITUR; ut hinc quod in videndi sensum cadit, inde autem visio ipsa, ad OSTENSIONIS effectum concurrant. Quæ cum ita sint, ponamus fore ut omnes simul MALIS LIBERENTUR, si OMNIBUS OSTENDAT opifex atque largiatur suæ naturæ notitiam, & QUO DAEMONE UTANTUR. At non OMNES tamen simul MALIS LIBERANTUR. Sequitur ergo non OMNIBUS eum OSTENDERE; sed iis tantum qui per se ad MALORUM LIBERATIONEM accedunt, quique sponte oculos ad ejus quod ostenditur contemplationem atque susceptionem intendunt. Non est igitur ipse in causa cur OMNIBUS minime OSTENDATUR; sed illi ipsi, qui vicina bona neque vident neque audiunt: unde spontanea mala pati diximus. Est ergo in causa qui eligit: non Deus, qui OMNIBUS quidem semper quæ bona sunt, quantum potest, ante indicat; non OSTENDIT tamen semper OMNIBUS, quia quo tempore porriguntur, plurimorum morbo caligent oculi, & deteriorum occupatione deorsum defixi hæreant. Con-

καὶ τὸ παρὰ τοῦ, ᾧ ΔΕΙΚΝΥΤΑΙ, διορατικὸν ὄμμα· ἵνα ἐκεῖθεν μὲν τὸ ὁρατὸν, ἐντεῦθεν δὲ ἡ ὅρασις συνδράμῃ πρὸς τὴν τῆς ΔΕΙΞΕΩΣ συμπλήρωσιν. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, λάβωμεν ὑπόθεσιν πάντας ** ἂν ἅμα ΑΠΟΛΥΘΗΝΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ, ΕΙ ΠΑΣΙ ΔΕΙΞΕΙΕΝ ὁ δημιουργὸς, καὶ ἐμφανίσειε τὴν τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας ἐπίγνωσιν, καὶ ΟΙΩ ΤΩ ΔΑΙΜΟΝΙ ΧΡΩΝΤΑΙ. ἀλλὰ μὴν οὐ ΠΑΝΤΕΣ ἅμα ΑΠΟΛΥΟΝΤΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ. οὐκ ἄρα ΠΑΣΙ ΔΕΙΚΝΥΣΙΝ, ἀλλὰ μόνοις ἐκείνοις τοῖς πρὸς ΑΠΟΛΥΣΙΝ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ οἴκοθεν ὁρμωμένοις, καὶ τὸ παρ' ἑαυτῶν ὄμμα πρὸς θέαν τοῦ ΔΕΙΚΝΥΜΕΝΟΥ, καὶ ὑποδοχὴν ἀνατείνασιν. οὐκ ἄρα αὐτὸς αἴτιος τοῦ μὴ ΠΑΣΙ ΔΕΙΞΑΙ, ἀλλ' οἱ τῶν ἀγαθῶν πέλας ὄντων, οὔτ' ἐσορῶντες, οὔτε κλύοντες. καὶ διὰ τοῦτ' αὐθαίρετα πήματ' ἔχειν λέγομεν. αἰτία οὖν τοῦ ἑλομένου, θεὸς δὲ ΚΑΚΩΝ ἀναίτιος, προλάμπων μὲν ἀεὶ τὰ ἀγαθὰ ΠΑΣΙΝ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ· οὐ ΔΕΙΚΝΥΣ δὲ ΠΑΣΙΝ ἀεὶ, τῷ τὸ θεωρὸν ὄμμα τῶν προτεινομένων ἀγαθῶν ἐν τοῖς πλείστοις μεμυκέναι, καὶ κάτω νεύειν ἀσχολίᾳ τῇ πρὸς τὰ χείρονα.

ἢ

ἡ δὲ τοιαύτη τῶν προειρημένων ἁπάντων ἐξήγησις καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν συμφωνεῖ, καὶ πρὸς τὴν προκειμένην ἅπασαν διάνοιαν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ θεῷ ἐστὶν ἑλκύσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄκοντας, τί αὐθαίρετα πα-θεῖν ἔχειν αὐτοὺς ἐάσομεν; τί δὲ συμβουλευόμε-θα τὴν ἑαυτῶν οὐ δεῖ προσάγειν, ἄκοντα δὲ φεύγειν; ἢ τί τὰ συμβαίνοντα πρᾴως φέρειν, καὶ ἰᾶσθαι ἀνασώζειν ἐπιτάττομεν; ὅλως γὰρ ἡ διὰ μαθή-σεως πρὸς ἀρετὴν ὁδὸς ἀποκέκλεισται τοῖς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦσιν. οὐ γὰρ ἂν ἔδει ποιεῖν, ἀλλ' ἐν μελέτῃ καὶ ἔργῳ τίθεσθαι τῶν καλῶν, εἰ τοῦ θεοῦ ἴδιον ἦν σώζειν ἡμᾶς ἀπὸ κακίας, καὶ τῶν ἀγα-θῶν πλήρεις ποιεῖν μηδὲν παρ' ἑαυτῶν συνεισφέ-ροντας. οὕτω δ' ἂν ἡ αἰτία τῆς τῶν πολλῶν πονηρίας θεοῦ ἂν ἐγκλήματα. εἰ δὲ ἀναίτιος κα-κῶν ὁ θεός, ὥσπερ καὶ *λέγεται, δῆλον ὡς παρ' ἡ-μῖν ἡ τῶν ἀγαθῶν *ἀπόστασις, ὅτι πέλας ὄντων αὐτῶν, καὶ ἐν ἡμῖν κατὰ τὰς ΦΥΣΙΚΑΣ ἐννοίας κειμένων, οὔτ' ἐσορῶμεν, οὔτε κλύομεν. αἰτία δὲ τῆς ἀβλεψίας ταύτης καὶ ἀνηκοΐας ἡ λυγρὰ ἔρις, αὐθαίρετος οὖσα βλάβη, ἣν οὐ δεῖ προσ-άγειν ἐπὶ πλεῖον, εἴκοντα δὲ φεύγειν ἀπ' αὐτῆς, καὶ τὴν τῶν ΚΑΚΩΝ ΛΥΣΙΝ συνιέναι, καὶ τὴν εἰς θεὸν ἐπιστροφὴν ἐξευ-ρίσκειν. αὕτη γὰρ ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ ἔλλαμψις, τῆς παρ' ἡμῶν ὁρμήσεως αὐτῇ συντρεχούσης,

*γρ. λέλεκται
*γρ. ἀπόστασις

ΔΕΙΞΙΣ

Congruit autem istthæc propositorum versuum explicatio & cum veritate ipsa, & cum eorum mente qui præcedunt. Si enim Dei est homines etiam invitos ad veritatem pertrahere; quid eos spontanea damna pati arguimus? quid rursum litem exitiosam non excitare, sed fugere, suademus? quid item casus adversos moderate ferre, & remedia quærere? omnino enim quæ disciplinæ via est ad virtutem, illis intercluditur, cum arbitrii tollitur libertas. Non enim eorum quicquam deceat vel agere, vel curare, vel studiose sectari quæ recta sunt, si Dei sit ab iniquitate nos servare, virtutibusque implere nihil ex nobis conferentes. Quod si ita se haberet, esset ita vitiorum causa in permultis divinæ culpæ tribuenda. Sin autem malorum culpa vacat Deus, ut etiam dictum est, haud jam dubium est quin ipsi à bonis defecerimus; quæ cum vicina habeamus, & in nobis secundum naturales notitias posita, eadem ipsi neque intuemur neque audimus. Est vero cæcitatis hujus atque surditatis autor perniciosa ista contentio sponte damnum amplectens; quam non decet amplius augere, sed cedendo vitare, & malorum liberationem nosse, viamque ad Deum revertendi invenire. Ita enim Dei quælibet indicatio, si eidem intuitus noster accedat,

OSTEN-

OSTENSIO evadit. Sunt vero OSTENSIONIS opera, quies animi, LIBERATIO LABORUM QUOS hic toleramus, divinorum præterea bonorum fruitio, & PATERNAE conversationis communicatio. His igitur de virtute & veritate præmissis, & virtutis quidem præceptis nocturna ratiocinatione conclusis, veritatis autem spe ad quietem usque & salutem animi perducta; ea nunc adfert quæ ad aliam puritatis splendorem pertinent; tertium nimirum philosophiæ genus adjungens superioribus.

67 ABSTINE PORRO CIBIS, QUOS DIXIMUS, TUM IN LUSTRATIONIBUS, 68 TUM IN ANIMI LIBERATIONE DIJUDICANS: ET CONSIDERA SINGULA, 69 RATIONEM, OPTIMUM AURIGAM, SUPERIORE LOCO STATUENS.

Sperne cibos cautus, veluti purgamina monstrans,
Atque animum solvens, dixi. tum singula pensans,
Aurigæ menti cedas quæ tractet habenas.

Natura ratione prædita, quæ corpus habet sibi congenitum, ita ab opifice edita fuit, ut neque ipsa corpus exsisteret, neque tamen careret corpore; sed esset quidem incorporea, in corpus autem species ejus tota desineret. Sicut n. in astris quidem quod est superius, substantia est corporis expers, quod autem inferius, corpore præditum: & sol

ΔΕΙΞΙΣ γίνεται. ἔργα δὲ τῆς ΔΕΙΞΕΩΣ, ψυχῆς ἄνεσις, καὶ σωτηρία ἀπὸ τῶν τῇδε πόνων, καὶ συναίσθησις τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ κοινωνία τῆς ΠΑΤΡΙΚΗΣ πολιτείας· τοσαῦτα περὶ ἀρετῆς καὶ ἀληθείας θεωρητῶν, καὶ τὰ μετὰ τῆς ἀρετῆς παραγγέλματα εἰς τὸν νυκτερινὸν σύλλογον περατώσας, τὰς δὲ τῆς ἀληθείας ἐλπίδας, ἕως τῆς ἀνέσεως καὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς ὁρίσας, ἐπάγει τὰ περὶ τῆς τοῦ αὐγοειδοῦς καθαρότητος τελεστικῆς, τρίτον τι φιλοσοφίας γένος ἐπισυνάπτων τοῖς προειρημένοις.

67 ΑΛΛ' ΕΙΡΓΟΥ ΒΡΩΤΩΝ, ΩΝ ΕΙΠΟΜΕΝ, ΕΝ ΤΕ ΚΑΘΑΡΜΟΙΣ,
68 ΕΝ ΤΕ ΛΥΣΕΙ ΨΥΧΗΣ ΚΡΙΝΩΝ· ΚΑΙ ΦΡΑΖΕΥ ΕΚΑΣΤΑ,
69 ΗΝΙΟΧΟΝ ΓΝΩΜΗΝ ΣΤΗΣΑΣ ΚΑΘΥΠΕΡΘΕΝ ΑΡΙΣΤΗΝ.

Ἡ λογικὴ οὐσία συμφυὲς ἔχουσα* παρὰ τοῦ δημιουργοῦ εἰς τὸ εἶναι παρῆλθεν, ὡς μήτε τὸ σῶμα εἶναι αὐτὴν, μήτε ἄνευ σώματος· ἀλλ' αὐτὴν μὲν ἀσώματον, ἀποπερατοῦσθαι δὲ εἰς σῶμα τὸ ὅλον αὐτῆς εἶδος. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄστρων, τὸ μὲν ἄνω αὐτῶν ἀσώματος οὐσία, τὸ δὲ κάτω σωματική·

* σῶμα ὄντω

* γρ. τι

καὶ ἔστιν ὅλος τὰ ὅλον * τὸ ἐξ ἀσωμάτου καὶ σώματος, οὔποτε διεστώτων, εἴ τι συναχθέντων (οὕτω γὰρ ἂν καὶ διέστη πάλιν) ἀλλ' ἅμα συναπογεννωμένων, καὶ ἐν τάξει συμπεφυκότων, ὡς τὸ μὲν ἡγούμενον εἶναι, τὸ δὲ ἑπόμενον· οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς λογικῶν γενῶν, τοῦ τε ἡρωϊκοῦ, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου. καὶ ἔστιν ἕκαστος ἥρως, ψυχὴ λογικὴ μετὰ φωτεινοῦ σώματος· καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁμοίως, ψυχὴ λογικὴ μετὰ συμφυοῦς ἀθανάτου σώματος. καὶ τοῦτο τῶν Πυθαγορείων ἦν δόγμα, ὃ δὴ Πλάτων ὕστερον ἐξέφηνεν, ἀπεικάσας ξυμφύτῳ δυνάμει ὑποπτέρου ζεύγους τε καὶ ἡνιόχου, πᾶσαν θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην ψυχήν. δεῖ οὖν πρὸς μὲν τελείωσιν τῆς ψυχῆς ἀληθείας ἡμῖν, καὶ ἀρετῆς· πρὸς δὲ ΚΑΘΑΡΣΙΝ τοῦ αὐγοειδοῦς ἡμῶν σώματος, τῆς τῶν ὑλικῶν μολυσμῶν ἀποθέσεως, καὶ τῆς ἱερῶν ΚΑΘΑΡΜΩΝ παραλήψεως, καὶ τῆς ἐπεγειρούσης ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀνάπτησιν θεοσυνδέτου ἀγωγῆς· περὶ ὧν οἱ προκείμενοι στίχοι διδάσκουσι, τὰ μὲν περιττὰ μολύσματα τῆς ὕλης περικόπτοντες διὰ τοῦ, ΕΙΡΓΟΥ ΒΡΩΤΩΝ, ΩΝ ΕΙΠΟΜΕΝ· τὴν δὲ ἱερὰν ΚΑΘΑΡΣΙΝ, καὶ τὴν θεοσύνδετον ἀλκὴν ἐπιθέντες δι' ὧν ᾐνίξαντο ἔπεσι λέγοντες, ΕΝ ΤΕ ΚΑΘΑΡΜΟΙΣ,

ΕΝ

& sol etiam totum quid est ex incorporeo atque corporeo, haud aliquando separatis, deinde conjunctis; (ita enim etiam rursum distinguerentur) sed simul conditis, eoque ordine co genitis, ut alterum quidem ducatum præstet, alterum autem sequatur: ita se habet in omnibus deinceps rationis participibus generibus, heroum scilicet atque hominum. & est heros quilibet animus rationis particeps corpori lucido conjunctus; & homo similiter animus etiam ratione præditus cum congenito corpore immortali. Atque hoc quidem est Pythagoreorum dogma; quod Plato proculdubio promulgavit postea, cum divinum omnem atque humanum animum, congenitæ virtuti alati currus atque aurigæ comparavit. Est igitur nobis ad animi perfectionem veritate opus atque virtute: ad lucidi autem corporis nostri PURGATIONEM, sordium fæculentarum detersione, & sacrarum PURGATIONUM assumptione; robore præterea divinitus annexo, ut hinc sursum evolare valeamus. Qualia versibus istis significantur, cum materiæ sordes eo tollunt, quod CIBIS ABSTINERE, QUOS DIXIT, præcipiunt; cum deinde sacram purgationem, divinitusque adnexum robur adjicienda eo intuunt, quod TUM IN PURGATIONIBUS,

TUM IN ANIMI SOLUTIONE DIIUDICANS, adjungunt. cum denique totam humanæ naturæ speciem integram atque perfectam reddi volunt, ubi AURIGAM RATIONEM SUPRA COLLOCANDAM ESSE concludunt. Hoc enim totam etiam naturam significavit, atque partium ordinem in ea distinxit: quarum altera judicandi quidem habet facultatem, tanquam AURIGAE fungatur officio; altera autem parendi, tanquam habenis regatur. Potest igitur ex propositis carminibus ab illis intelligi qui symbolis Pythagoricis credunt, oportere virtutis exercitatione, veritatisque atque puritatis resumptione, eorum curam gerere quæ ad lucidum corpus nostrum pertinent; quod etiam animi tenue vehiculum oracula nominant. Extenditur vero PURGATIO ista ad cibos usque & potiones, universamque adeo victus rationem mortalis nostri corporis; in quo jacet quod splendidum est, vitam inanimo corpori inspirans, atque ipsius harmoniam continens. Vita enim corpus est quod materia destituitur, quodque vitam materiæ inhærentem generat, per quam mortale nostrum perficitur, quod ex vita rationis experte materialique corpore componitur, hominis illius imago exsistens, qui ex rationis participe substantia & corpore materia destituto componitur. Quoniam igitur homo ipsi sumus homo

ΕΝ ΤΕ ΛΥΣΕΙ ΨΥΧΗΣ ΚΡΙΝΩΝ. καὶ τὸ ὅλον εἶδος τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ὁλόκληρον ἡμῖν ἀποδεδώκασι δι' ὧν ἐπήγαγον, ΗΝΙΟΧΟΝ ΓΝΩΜΗΝ ΣΤΗΣΑΣ ΚΑΘΥΠΕΡΘΕΝ ΑΡΙΣΤΗΝ. * τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ὅλην οὐσίαν παρέστησε, καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐν αὐτῇ μερῶν διεστείλατο, ὅτι τὸ μὲν ΚΡΙΤΙΚΟΝ, ὡς ΗΝΙΟΧΟΥΝ· τὸ δὲ ἑπόμενον, ὡς ΗΝΙΟΧΟΥΜΕΝΟΝ. ταῦτα * γάρ ἐστιν ἐκ τῶν προκειμένων ἐπῶν διδαχθῆναι τὸν τῶν Πυθαγορείων * συμβουλῶν μὴ ἀνήκοον, ὅτι δεῖ σὺν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς, καὶ τῇ ἀναλήψει τῆς ἀληθείας καὶ καθαρότητος, ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τῶν περὶ τὸ αὐγοειδὲς ἡμῶν σῶμα, ὃ καὶ ψυχῆς λεπτὸν ὄχημα οἱ χρησμοὶ καλοῦσι. διατείνει δὲ αὕτη ἡ ΚΑΘΑΡΣΙΣ ἕως σιτίων καὶ ποτῶν, καὶ τῆς ὅλης διαίτης τοῦ θνητοῦ ἡμῶν σώματος, ἐν ᾧ τὸ αὐγοειδὲς ἔγκειται προσπνέον τῷ ἀψύχῳ σώματι ζωήν, καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ συνέχον. ζωὴ γάρ ἐστι τὸ ἄϋλον σῶμα, καὶ ζωῆς ἐνύλου γεννητικόν, δι' ἧς τὸ θνητὸν ἡμῶν σῶμα συμπληροῦται, ἐκ τῆς ἀλόγου ζωῆς καὶ τοῦ ὑλικοῦ σώματος συγκείμενον, εἴδωλον ὂν τοῦ ἀνθρώπου, ὃς ἐκ λογικῆς οὐσίας καὶ σώματος ἀΰλου συνέστηκεν. ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς ὁ ἄνθρωπος, ἀνθρω-

* χʼ τούτῳ

* χʼ ἦν

* ἴσως συμβόλων

ἄνθρωπος δὲ διὰ ταῦτα προσήκει διὰ πάντων μὲν ΚΑΘΗΡΑΣΘΑΙ καὶ τελειωθῆναι, τὸν δὲ ἐπιβάλλοντα τρόπον ἐφ' ἑκάστης φύσεως τηρῆσαι. ἔστι γὰρ ἄλλη ἄλλης ΚΑΘΑΡΣΙΣ. οἷον, ψυχῆς λογικῆς κατὰ μὲν τὸ λογικὸν, ΚΑΘΑΡΣΙΣ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια· κατὰ δὲ τὸ δοξαστικὸν, ἡ βουλευτικὴ ἀρετή. θεωρεῖν γὰρ τὰ ἄνω πεφυκότες, καὶ πράττειν τὰ κάτω, ἀληθείας μὲν πρὸς ἐκεῖνα, πολιτικῆς δὲ ἀρετῆς πρὸς ταῦτα δεησόμεθα, ὅπως ἂν τῶν μὲν ἀϊδίων θεωρητικοὶ γινώμεθα, τῶν δὲ ἐνδεχομένων πρακτικοί. καθ' ἀμφότερα δὲ τοῖς θείοις ὅροις ἑπόμενοι τὸν τῆς ἀλογίας ἀποφύγοιμεν κλύδωνα. ἀπὸ ταύτης γὰρ δεῖ ΚΑΘΗΡΑΣΘΑΙ τὴν λογικὴν ἡμῶν οὐσίαν, ἐπεὶ καὶ ταύτης προσῆλθεν ἐν τῇ γενέσει. * ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ αὐγοειδεῖ ἡμῶν σώματι προσέφυ σῶμα θνητὸν ὄν, καθαρεῦσαι δεῖ καὶ τοῦτο, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ συμπαθείας ἀπαλλαγῆναι. λείπεται δὴ οὖν ἡ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ΚΑΘΑΡΣΙΣ, ἣν ποιήσασθαι δεῖ τοῖς ἱεροῖς ἑπομένους θεσμοῖς, καὶ ταῖς ἱερατικαῖς τέχναις. σωματικωτέρα δέ πως αὕτη ἡ ΚΑΘΑΡΣΙΣ. διὸ καὶ ὑλῶν ἐφάπτεται παντοδαπῶν θεραπεύουσα παντοίως καὶ μεταπείθουσα δραστηρίως τὸ ζωτικὸν τοῦτο σῶμα χωρισθῆναι τῆς ὕλης, καὶ ἀναπτῆναι πρὸς τὸν αἰθέριον

* γρ' ἀλλ' ἐπειδὴ

τόπον

homo autem per ista: omnibus quidem PURGARI atque perfici necesse est; modum autem, qui in utraque natura emineat, retinere. Est enim alia alius PURGATIO. Verbi gratia; animi rationis participis (si quidem id spectes quod ratiocinandi vim habet) PURGATIO scientiæ effectrix veritas est; sin autem ad opinionem attendas, virtus ea quæ in consultatione posita est. Cum enim ita simus natura efformati, ut quæ sursum sunt contemplemur, regamus autem quæ deorsum: veritate quidem ad illa, civili autem virtute ad ista indigemus; ut sempiternarũ quidem rerum contemplationi, eorum vero actioni quæ decent incumbamus. In utrisq; autem ejus quod rationi adversatur procellas effugerimus, si divinis finibus nos ipsi contineamus. Decet enim eo naturam nostram rationis participem mundare, quando & illam in generatione præcessit. Quoniam vero lucido etiam corpori nostro adnatum corpus mortale est; decet & istud quoque PURGARI, suaque ipsum contagione liberari. Superest igitur animalis corporis PURGATIO, quam decet facere sacrarum legum, atque ejusdem generis artium observatione. Sed est quodammodo crassior isthæc PURGATIO: quo fit, ut quacunque materias attingat, sanans penitus, & eo statim animale corpus istud adducens, ut materia se liberet, & in æthereum

locum evolet, in quo ſedem habere prima ipſi felicitas fuit. Quæcunque autem circa iſtud fiunt, ſi ita fiunt ut Deo convenit, non autem præſtigiatorie, virtutis atque veritatis regulæ convenire reperiuntur. PURGATIONES enim animi rationis participis lucido etiam vehiculo præcavent, ut cum earum opera pennas adeptum fuerit, iter ad ſuperiora minime impediatur. Fuerit vero pennarum ipſi productio optima, ſi paulatim terrenarum rerum agitetur repudium; ſique materiam vitare adſueſcat; ſi ea etiam inquinamenta deponat, quibus, propter conjunctionem quam cum materiali corpore habebat, abundabat. Iſtis enim reviviſcit quodammodo & colligitur, divinoque robore impletur, animi denique intellectuali perfectioni conjungitur. Quid igitur ſi ad iſta conferant CIBI nonnulli? iis proculdubio, quibus ſeparari ab omnibus quæ ſunt morti obnoxia uſitatum eſt, prima ad PURGATIONEM via fuerit, ſi nonnullis iſthinc ſtatim abſtineant penitus, eiſque maxime quæ animo voluptatem adferunt, aut mortale corpus ad venerem excitant. Itaque & ſymbolicis præceptis nonnullorum juſſa eſt abſtinentia, ſenſum quidem primum habens ampliorem atque generaliorem; ſed conſequenter & hoc ipſum etiam cavens peculiariter, cujus mentionem facit

τρόπον ὅσα τὴν κατάταξιν ἔχειν αὐτῷ συνδαι-
μονία ἣν προείρηται. πάντα δὲ τὰ περὶ τοῦτο δρώμε-
να, ἐὰν θεοπρεπῶς, καὶ μὴ ἀγυρτικῶς γίνηται,
συνεπόμενα τοῖς τῆς ἀρετῆς καὶ ἀληθείας κα-
νόσιν εὑρίσκεται. αἱ γὰρ τῆς λογικῆς ψυχῆς
ΚΑΘΑΡΣΕΙΣ, καὶ τοῦ αὐγοειδοῦς ὀχήμα-
τος προμηθοῦνται, ὅπως ἂν αὐταῖς ὑπό-
πτερον καὶ τοῦτο γινόμενον μὴ ἐμποδὼν ἴσηται
πρὸς τὴν ἄνω πορείαν. πτεροφυΐα δὲ αὐτοῦ
ἀείστη ἡ κατὰ μικρὸν μελέτη τῆς τῶν περιγείων
ἀποστάσεως, καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀϋλίαν ἐθισμός, καὶ
ἡ ἀπόθεσις ὧν ἂν ἐπελήθη μολυσμῶν ἐκ τῆς
πρὸς τὸ ὑλικὸν σῶμα συζεύξεως. διὰ γὰρ τού-
των ἀναβιώσκεται τρόπον τινά, καὶ συλλέγεται,
καὶ θείου πληροῦται τόνου, καὶ τῇ νοερᾷ τελειό-
τητι τῆς ψυχῆς συνάπτεται. τί οὖν εἰ * ὁσίων βρω- * γρ. ἔνια
μάτων πρὸς ταῦτα συμβάλλοιτο ἄν; * ἢ τοῖς τῶν
ἐθιζομένοις ἀπὸ πάντων χωρίζεσθαι τῶν θνητῶν, * γρ. ἢ
τὸ πνῶν ἐντεῦθεν ἤδη παντελῶς ἀποσχέσθαι,
καὶ μάλιστα τῶν γλυκοθυμούντων, καὶ κατατει-
νόντων εἰς γένεσιν τὸ θνητὸν σῶμα, πρόοδος
ἂν γένοιτο εἰς ΚΑΘΑΡΣΙΝ. διὸ καὶ ἐν τοῖς
συμβολικοῖς παραγγέλμασι ἐπετάττετό τινων
ἀποχὴ, μείζονα μὲν καθολικώτερον ἔχουσα
τὸν προηγούμενον νοῦν· ἑπομένως δὲ καὶ τὰς
μερικὰς ταύτας ἀπείργουσα, οὐ ἂν τὴν μνήμην
ἑκάστοτε

ἑκάστοτε ποιεῖται· οἷον, ὥσπερ ζῷα μὴ ἐσθίειν. τοῦτο δὲ οὕτω λεγόμενον, ἑνός τινος ἀφίστησιν ἡμᾶς τῶν περὶ γῆν, καὶ τούτου σμικροτάτου. ἐὰν δὲ εἰς τὸ πολύνουν τῆς Πυθαγορικῆς βαθύτητος ἀπίδῃς, τὴν ὅλην τῆς γενέσεως ἀποχὴν, δι' ἑνός τινος αἰσθητοῦ διδαχθήσῃ, καὶ ὡς ἐν βρώμασι τοῦτο οὐ προσποιούμεθα. ὡς δὲ ἐν τοῖς τοῦ αὐγοειδοῦς καθαρσίοις τὸ ἀπὸ τούτου νοούμενον ἐπιτηδεύσωμεν, ὁμοίως καὶ τὸ καρδίαν μὴ ἐσθίειν, προηγουμένως μὲν εἰς τὴν τοῦ

* γρ. θυμικοῦ

* μυθικοῦ κατάβασιν μὴ ἰέναι λέγει· κατ' ἐπικολούθησιν δὲ καὶ τὴν τοῦ μέρους ἀποχὴν εἰσηγεῖται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τὸ θνησιμαίων ἀπέχεσθαι δεῖν, θεωρήσωμεν τὸ μὲν ὅλον τῆς θνητῆς φύσεως ἀπείργειν ἡμᾶς· ἤδη δὲ καὶ τῆς τῶν ἀθύτων καὶ ἀνιέρων σαρκῶν μεταλήψεως. δίκαιον γὰρ τῶν συμβολικῶν νομοθετημάτων καὶ τὸ προφερόμενον φυλάττειν, καὶ τὸ εἴσω νοούμενον. ἐκ γὰρ τῆς συνεχοῦς τοῦ φαινομένου τηρήσεως ἡ τῶν μειζόνων μνᾶται κατόρθωσις. οὕτως οὖν καὶ νῦν ἀκουσώμεθα, ὡς διὰ βραχυτάτου λόγου μεγίστων ἔργων ἀρχὰς ἡμῖν ἐνδιδόντος τοῦ ἔπους. ΕΙΡΓΟΥ γάρ φησι * ΒΡΩΜΑΤΩΝ· ὅ ταυτόν ἐστι τῷ, ἀπέχου φθαρτῶν σωμάτων. ἐπεὶ δὲ οὐ πάντων νῦν ἀπέχεσθαι δυνατὸν, ἐπάγει, ΩΝ ΕΙΠΟΜΕΝ.

* γρ. ΒΡΩΤΩΝ

καὶ

facit sæpissime. Quale est, cum animantis vulvam comedi prohibet. Quod cum ita dicitur, à certa quadam re, eaque tenuissima nos removet. sin autem ad Pythagoricæ profunditatis sensum multiplicem adspicias, unius certe rei nomine quæ cadit in sensus, & qua VESCI prohibet, totius rei venereæ tibi significatur abstinentia. Ut autem in lucidi corporis PURGATIONIBUS id ipsum curemus quod intelligit, similiter & cor edere prohibet: ut præcipue quidem ab iracundia revocet, ex consecutione autem, ut ab eadem etiam parte abstinendum esse demonstret. Eadem vero ratione & illud, quo morticinis abstinere præcipit, à mortali natura rejicit: immo vero ab earum participatione carnium quæ sunt ad sacrificia ineptæ atque prophanæ. Est enim justum in symbolicis præceptis & id observare quod nominatim cavetur, & id ipsum etiam quod intus significatur. Parit namque assidua ejus quod apparet observatio, virtutis curam ampliorem. Sic igitur & nunc ista intelligamus, tanquam oratione brevissima ingentium operum principia versu nobis præbeantur. Cum enim CIBIS ABSTINERE præcipit, idem intelligit ac si corporibus vesci prohibeat quæ corruptionem patiuntur. Quoniam autem nunc CIBIS omnibus ABSTINERI non potest, QUOS DIXIMUS adjun-

adjungit. Addit deinde quo loco de omnibus dictum sit, cum ET IN PURGATIONIBUS, ET IN ANIMI SOLUTIONE infert: ut CIBORUM ABSTINENTIA corporei vehiculi splendorem ea curet diligentia, quam par est PURGATIO ANIMO & materialibus impedimentis SOLUTO impendere. Addit præterea hujusmodi studio rationis JUDICIUM, quod lucidi corporis curam animi puritati congruam possit adhibere. Itaque & AURIGAM MENTEM ipsum appellavit, tanquam quæ ad hoc esset natura comparata, ut currui bene regendo præesset. MENTEM quidem, quia ratione prædita facultas sit: AURIGAM autem, quia corpori moderetur, atque præsit. Est vero amatorius oculus super AURIGAM collocatus. Quamvis enim animus unus sit, oculo tamen veluti contemplatur veritatis campum, & vi sua, tanquam manu, congenitum sibi corpus cohibet, atque ad seipsum convertit, ut totus Deum intueatur, divinamque similitudinem adipiscatur. Atque hæc quidem est abstinentiæ forma generalis, & quanta bona sibi proponat. Quæ autem singillatim in sacris apophthegmatis secreto tradita sunt, etsi singula peculiarem absti-

καὶ τοῦ περὶ τούτων εἰρημένου ἀποδείκνυσιν, ΕΝ
ΤΕ ΚΑΘΑΡΜΟΙΣ, ΕΝ ΤΕ
ΛΥΣΕΙ ΨΥΧΗΣ· ἵν' ἡ ΑΠΟΧΗ
ΤΩΝ ΤΡΟΦΩΝ τῆς διαιτείας τοῦ σω-
ματικοῦ ὀχήματος ἐπιμέλειαν ποιῆται πρέ-
πουσαν τῇ ΚΑΘΑΙΡΟΜΕΝΗ ΨΥ-
ΧΗ καὶ ΑΠΟΛΥΟΜΕΝΗ τῶν ὑλι-
κῶν κατόχων. τῇ δὲ τοιαύτῃ ἐπιτηδεύσει τὸν
ΚΡΙΤΙΚΟΝ ἐφίστησι λογισμὸν, τὸν
δυνάμενον τὴν τοῦ αὐγοειδοῦς θεραπείαν τῇ κα-
θαρότητι τῆς ψυχῆς σύμφωνον ἀποδοῦναι. διὸ
καὶ ΗΝΙΟΧΟΝ ΓΝΩΜΗΝ αὐτὸν
προσηγόρευσεν, ὡς ἐφεστάναι πεφυκότα τῇ τοῦ
ὀχήματος συνταξίᾳ. ΓΝΩΜΗΝ μὲν, ὅτι
λογικὴ δύναμις ἐστίν· ΗΝΙΟΧΟΝ δὲ, ὅτι
ἐφαπτομένη καὶ ἐπιστᾶσα τοῦ σώματος. τὸ δὲ
ἐρωτικὸν ὄμμα ὑπὸ ΗΝΙΟΧΟΝ τέτα-
κται. εἰ γὰρ καὶ μία ΨΥΧΗ, ἀλλ' ὄμματι μὲν
ὁρᾷ θεωρεῖ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίον· τῇ δὲ ἀνα-
λόγῳ περὶ χεῖρα δυνάμει τὸ συμφυὲς σῶμα
κατέχει, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφει, ἵν' ὅλη
πρὸς τὸ θεῖον ἴδῃ, καὶ τῆς θείας ὁμοιώσεως κλή-
σηται. καὶ ὁ μὲν καθόλου τῆς ἀποχῆς τύπος τοιοῦ-
τος, καὶ τοσούτων ἀγαθῶν στοχαζόμενος. τὰ δὲ
ἐπὶ μέρους ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀποφθέγμασιν ἐν
ἀπορρήτῳ παρεδίδοτο, ὧν ἕκαστον εἰ καὶ μερικὴν
ἀπο-

ἀποχὴν εἰσηγεῖτο, οἷον, κυάμων μὲν ἐν σπέρμασι, ἐπιτηδείων δὲ ἐν ζώοις, ἀπὸ τούτων κατὰ γένος, ὡς ἐπὶ ἰχθύων τοῦ ἐρυθρίνου ἀπέχου, καὶ ἐν χερσαίοις ἄλλο, καὶ ἕτερον πρὸς ἐν πτηνοῖς· καὶ τὸ τελευταῖον, μέρη τινὰ ζώων ἀπηγόρευεν οἷον, κεφαλὴν μὴ ἐσθίειν, μηδὲ καρδίαν. ὅμως καὶ ἐν ἑκάστῳ τούτων τὴν τελειότητα τῆς καθάρσεως ἐναπετυποῦτο ὁ λόγος· διὰ μὲν τινας φυσικὰς ἰδιότητας τόδε, ἢ τόδε εἰς σωματικὴν ἀποχὴν κατατάξαι· διὰ ἑκάστου δὲ τῆς ἐπιτηδείας προσπαθείας κάθαρσιν εἰσηγούμενος, καὶ ἐθίζων διὰ πάντων εἰς ἑαυτὸν ἐπιστραφῆναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦ μὲν τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς τόπου ἐξαναδῦναι, πρὸς δὲ τὸ Ἠλύσιον πεδίον καὶ αἰθέρα τὸν ἐλεύθερον μετοικήσασθαι. ἐπειδὴ δὲ ἐν τάξει τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀποχῆς ἐποιοῦντο, διὰ τοῦτο καὶ μαχόμενα, ὡς ἂν οἰηθείη τις, ἐδόκει δὲ παρ' αὐτοῖς σύμβολα, (τοῦ γὰρ ζώων ἀπέχου, τὸ καρδίας ἀπέχου ἐναντίον· εἰ μή που τις τὸ μὲν, καρδίας ἀπέχου, τοῖς ἀρχομένοις παρηγγέλθαι λέγοι· τὸ δὲ ζώων, τοῖς ἤδη τελείοις. ἀνωτάτω δὲ ἡ κατὰ ἱερὸν ἀποχὴ, οἷς τὸ ὅλον ζῶον ἀπηγορεύετο) διὸ οὐ παρέργως προσέχειν δεῖ τῇ τάξει τῆς ἀναβάσεως, ἣν ἐμφαίνει τὰ ἔπη. ΕΙΡΓΟΥ γάρ φησιν *. εἶτα, ὥσπερ ἐρωτῶντός τινος, ΠΟΙΩΝ; ἀπεκείνατο, ΩΝ ΕΙΠΟΜΕΝ.

* ΒΡΩΤΩΝ

καὶ

abstinentiam insinuent; ut fabarum quidem in seminibus, carnium autem in animalibus; & in his secundum genera, quemadmodum in piscibus, cum rubellione abstinendum præcipit, & in terrestribus alio, & alio etiam in avibus; cum denique partes aliquas animalium prohibet, uti capite non vesci, neque cauda. In his tamen sigillatim PURGATIONIS perfectionem eo ipso exprimit oratio, quod per proprietates quasdam naturales hoc vel illud ad corporalem quidem abstinentiam disponit; per unumquodque autem mortalis affectionis PURGATIONEM insinuat; & per omnia efficit ut ad se converti homo adsuescat, locumque generationis atque interitus relinquat, & ad campum Elysium, liberumque ætherem commigret. Quoniam autem ordine Pythagoreis fiebant abstinentiæ progressus, unde etiam symbola nonnulla apud eos sibi repugnare aliquis existimaverit: (est enim quod animantibus abstinere jubet, ei contrarium, quod vesci corde prohibet: nisi iis qui initiantur hoc quidem tradi, illud autem adultis atque perfectis putes. Est autem parte abstinere superflue imperatum, quibus totum animal vetitum est) ideo diligenter attendere oportet ad ordinis rationem, quæ versibus ipsis indicatur. ABSTINE enim, ait, CIBIS. deinde, tanquam quibus interrogante aliquo; QUOS DIXIMUS, respondit.

Et

Et rursum, cum secundo quæri posset, ubi DIXISSENT Pythagorei, & in quibus disciplinarum traditionibus ciborum abstinentiam docuissent; IN PURGATIONIBUS, ANIMIQUE SOLUTIONE, adjecit: tanquam præcedere PURGATIONES, sequi autem SOLUTIONEM significet. Sunt vero ANIMI ratione præditi PURGATIONES mathematicæ disciplinæ. SOLUTIO autem sursum promovens, ratiocinatrix eorum quæ sunt inspectio. Quo factum est, ut singulariter locutus sit, quando INQUE ANIMI SOLUTIONE adjecit; cum disciplinas multas mathematice complectatur. Illis ergo, quæ de ANIMO ad PURGATIONEM atque SOLUTIONEM peculiariter dicta sunt, ea etiam par est adjungere de splendido corpore, quæ ipsi conveniant. Est igitur necesse ad PURGATIONES quæ fiunt disciplinis, eas etiam accedere quæ mysticæ sunt; & ad ratiocinatricem SOLUTIONEM, sequi sacerdotalem disciplinam quæ sursum evehat. PURGANT enim ista proprie, & ANIMI ratione participis spiritale vehiculum perficiunt. Liberant præterea sordibus à ratione alienis, & ad mundorum spirituum congressus idonee habendos præparant. Est enim impuro quod purum est nefas attingere. Quemadmodum igitur

καὶ πάντων, ὡς πρὸς δευτέραν ποδηγίαν ζητοῦσι; ἃ εἶπον οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἐν ποίαις μαθημάτων παραδόσεσιν ἀποχὰς βρωμάτων εἰρήκασιν; ἐπάγει, ΕΝ ΤΕ ΚΑΘΑΡΜΟΙΣ, ΕΝ ΤΕ ΛΥΣΕΙ ΨΥΧΗΣ· ὡς τῶν μὲν ΚΑΘΑΡΜΩΝ προηγουμένων, τῆς δὲ ΛΥΣΕΩΣ ἐπακολουθούσης. ΚΑΘΑΡΜΟΙ * λογικῆς ΨΥΧΗΣ εἰσὶν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι· καὶ ἀναγωγὸς ΛΥΣΙΣ ἡ διαλεκτικὴ τῶν ὄντων ἐποπτεία. διὸ καὶ ἑνικῶς ἀπήγγελται, ΕΝ ΤΕ ΛΥΣΕΙ ΨΥΧΗΣ· τῆς μαθηματικῆς πλειόνων ἐπιστημῶν περιεχούσης. τοῖς οὖν ἐπὶ ΨΥΧΗΣ εἰς ΚΑΘΑΡΣΙΝ καὶ ΑΠΟΛΥΣΙΝ οἰκείως παρειλημμένοις, δεῖ τι ἀναλογοῦντα καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγοειδοῦς ἐπιτάξαι. ἀκολουθεῖν τοῖς τε μαθηματικοῖς ΚΑΘΑΡΜΟΙΣ τοὺς τελεστικοὺς συνεισιέναι, καὶ τῇ διαλεκτικῇ ΛΥΣΕΙ τὴν ἱερατικὴν ἀναγωγὴν συνεῖναι ἀνάγκη· ταῦτα γὰρ ἰδίως ΚΑΘΑΙΡΟΝΤΑ, καὶ τελειοῦντα τὸ πνευματικὸν ὄχημα τῆς λογικῆς ΨΥΧΗΣ, τῆς μὲν ὑλικῆς * ἀζωΐας αὐτὸ χωρίζει· πρὸς δὲ τὴν τῶν καθαρῶν πνευμάτων συνουσίαν ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει. μὴ καθαρὸν γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι οὐ θέμις. ὥσπερ

* δὲ

* ἀντ. ἀπαξίας. ϗ' ἀλογίας

ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἀρετῇ δεῖ συμβῆναι, ὅπως τοῖς ἀεὶ τοιούτοις συνεῖναι δύνηται· οὕτω καὶ τὸ αὐγοειδὲς καθαρὸν καὶ ἄϋλον δεῖ παρασκευάσαι, ἵνα τὴν τῶν αἰθερίων σωμάτων ἀνάσχηται κοινωνίαν. διὰ ὁμοιότητος γὰρ πάντα φιλεῖ πρὸς ἄλληλα συνάπτεσθαι· τῇ δὲ ἀνομοιότητι καὶ τὰ ἐγγὺς ὄντα τοῖς τόποις χωρίζεται. οὗτος τὸ τελειοτάτης φιλοσοφίας ἣν μέθοδον οἱ Πυθαγόρειοι παρέδοσαν, πρὸς τὰ ὅλου τοῦ ἀνθρώπου τελειότητα οἰκεῖον, καὶ σύμμετρον. ὁ γὰρ ψυχῆς μόνης ἐπιμέλειαν ποιούμενος, τοῦ δὲ σώματος ἀμελῶν, οὐ τὸν ὅλον ἄνθρωπον ΚΑΘΑΙΡΕΙ. πάλιν δ' αὖ ὁ τοῦ σώματος οἰόμενος δεῖν ἐπιμελεῖσθαι χωρὶς τῆς ΨΥΧΗΣ, ἢ τὰς τοῦ σώματος θεραπείας συντελέσειν τι τῇ ΨΥΧΗ μηδὲν δι' ἑαυτῆς ΚΑΘΑΙΡΟΜΕΝΗ, τὸ αὐτὸ διαμαρτάνει. ὁ δὲ δι' ἀμφοτέρων οἰκείως φροντίζων,* καὶ κατὰ τοῦτο συνάπτεται τῇ τῶν ἱερῶν τέχνῃ ἡ φιλοσοφία, ὡς περὶ τὴν τοῦ αὐγοειδοῦς κάθαρσιν πραγματευομένη, ἣν εἰ χωρίσειας τοῦ φιλοσόφου νοῦ, οὐκ ἔτι τὴν αὐτὴν δύναμιν εὑρήσεις. καὶ γὰρ τῶν συμπληρούντων τὴν ἡμετέραν τελείωσιν τὰ μὲν ὁ φιλόσοφος νοῦς προεξεῦρε· τὰ δὲ ἡ τελεστικὴ ἐνέργεια συνεισήγαγε. τὸ φιλοσόφῳ νῷ ἑπομένην. τελεστικὴν δὲ ἐνέργειαν λέγω τὴν τοῦ αὐγοειδοῦς ΚΑΘΑΡ-

* κάλλως ποιεῖ. ἤ, εὐλόγως ποιεῖ.

igitur ANIMUM scientia atque virtute ornari decet, ut cum talibus versari queat: sic & lucidum corpus purum existere, materiaque carere, ut æthereorum communicationem queat tolerare. Solent enim similitudine cuncta inter se conjungi: dissimilitudine autem, etiam quæ vicina sunt loco moveri, atque separari. Hunc præstantissimæ philosophiæ modum, ad cumulatam hominis perfectionem aptum & convenientem, tradiderunt Pythagorei. Qui enim animi solum curam gerit, corpus autem negligit; non hominem PURGAT integrum. Et qui corporis rursum, neglecto animo, habendam sibi solum esse rationem existimat; aut conducere aliquid ejus studium, EXPURGATO nequaquam per se ANIMO; idem peccat & ipse. Qui autem per utrumque apte incedit, jure id facit, & ita Philosophiam cum sacrorum arte conjungit, quæ in splendidi corporis PURGATIONE occupata est; quam si à philosophica mente separaveris, non amplius vires easdem habere inveneris. Ex his enim quæ perfectionem nostram complent, alia quidem philosophica mens prius invenit; alia autem adjecit mystica operatio quæ mentem philosophicam sequitur. Voco autem mysticam operationem, lucidi corporis

purgandi facultatem: ut universæ quidem philosophiæ moderetur quod vires habet contemplandi, tanquam mens; sequatur autem quod in agendo positum est, tanquã facultas. Sunt vero ejus quod in actione consistit species duæ, civilis & mystica. Illa quidẽ virtutum ope eo ipso nos liberans quod est rationi contrarium: hæc autem sacris artibus terrenas cogitationes amputans. Exsistum porro civilis philosophiæ indicium non parvum, leges ipsæ quæ in publico positæ sunt: mysticæ autem philosophiæ, civitatum sacra. Est præterea totius quidem philosophiæ apex mens contemplans; medium autem civilis; ultimum vero mystica: retinetque quod primum est (si cum reliquis duobus comparetur) oculi quidem similitudinem, manus autem atq; pedis rationem, quæ sequuntur, si cum primo conferantur. Quæ quidẽ omnia ita sunt inter se conjuncta atq; ordinata, ut sit imperfectum quodlibet, ac stultum propemodum, si reliquis destituatur. Quo fit, ut in unum coire oporteat veritatis inventricem scientiam, & vim illam quæ virtutem profert, & eam etiam quæ puritatem operatur, ut menti duci congruum exsurgat civile opus, utque ambobus istis consentaneum bonum proferatur. Atque hic quidem finis est Pythagoricæ disciplinæ; ut toti penitus alati fiamus ad bonorum divinorum perceptionem, ut cum mortis tempus instabit, relicto

ΚΑΘΑΡΤΙΚΗΝ δύναμιν, ἵνα τῆς ὅλης φιλοσοφίας τὸ μὲν θεωρητικὸν προηγῆται, ὡς νοῦς· τὸ δὲ πρακτικὸν, ὡς δύναμις ἕπηται. τοῦ δὲ πρακτικοῦ δύο θῶμεν εἴδη, πολιτικὸν, καὶ τελεστικόν. τὸ μὲν διὰ τῆς ἀρετῆς τὴν ἀλογίαν ἀποκαθαῖρον ἡμᾶς· τὸ δὲ, διὰ τῶν ἱερῶν μεθόδων τὰς ὑλικὰς φαντασίας ἀποτέμνον. δεῖγμα δὲ τῆς μὲν τῆς μὲν πολιτικῆς φιλοσοφίας, οἱ ἐν κοινῷ κείμενοι νόμοι· τῆς δὲ τελεστικῆς φιλοσοφίας, τὰ τῶν πόλεων ἱερά. καὶ ἔστι τὸ μὲν ἀκρότατον τῆς ὅλης φιλοσοφίας ὁ θεωρητικὸς νοῦς, μέσος δὲ ὁ πολιτικός· καὶ τρίτος ὁ τελεστικός. τοῦ μὲν πρώτου πρὸς τὰ δύο τὴν ὀφθαλμοῦ ἀναλογίαν ἀποσώζοντος· τῶν δὲ μετ' αὐτὸν πρὸς ἐκεῖνον τὴν χειρὸς καὶ ποδὸς ἀξίαν ἐχόντων. πρὸς ἄλληλα δὲ πάντων συντεταγμένων, ὡς ἀτελὲς εἶναι ὁποῖον οὖν τούτων, καὶ ἔργον μάταιον, μὴ τῆς τῶν λοιπῶν συνεργείας τυχόν. διὸ εἰς μίαν ἕνωσιν συνάπτειν δεῖ τὴν τῆς ἀληθείας εὑρετικὴν ἐπιστήμην, καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ποιητικὴν δύναμιν, καὶ τὴν καθαρότητος ἀπεργαστικὴν, ἵνα σύμφωνον τῷ ἡγεμόνι νῷ τὸ πολιτικὸν ἔργον ἀποτελῆται, καὶ τούτοις ἀμφοτέροις ὁμολογούμενον τὸ ἱερὸν * ἀποφαίνηται. τοῦτο τῆς Πυθαγορικῆς ἀγωγῆς τὸ τέλος, ὅλους δι' ὅλων ὑποπτέρους γενέσθαι πρὸς τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν μετάληψιν, ἵν' ὅταν ὁ τοῦ θανάτου καιρὸς ἐνστῇ, καταλιπόντες

γρ. * θέσπιν ἀγαθὸν τ.

ἀλλὰ γῆς τὸ θνητὸν σῶμα, καὶ τῆς τούτου φύσεως ἀποδυσάμενοι, πρὸς τὴν οὐρανίαν πορείαν ὦσιν εὔζωνοι οἱ τῶν φιλοσοφίας ἀγώνων ἀθληταί. τότε γὰρ καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῖς ἀποδίδωσι φύσιν, καὶ θεοποιεῖ, ὅσον οἷόν τε ἀνθρώποις θεοῖς γενέσθαι, μηνύει ὁ λόγος διὰ τῆς ἑξῆς.

70 ΗΝ Δ' ΑΠΟΛΕΙΨΑΣ ΣΩΜΑ, ΕΣ ΑΙΘΕΡ' ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΕΛΘΗΣ·
71 ΕΣΣΕΑΙ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΣ, ΑΜΒΡΟΤΟΣ, ΟΥΚ ΕΤΙ ΘΝΗΤΟΣ.

Τοῦτο πέρας τῶν πόνων τὸ κάλλιστον. τοῦτο, Πλάτων φησὶν, ὁ μέγας ἀγὼν, καὶ ἐλπὶς ἡ μεγάλη. τοῦτο φιλοσοφίας ὁ τελεώτατος καρπός. τοῦτο τῆς ἐρωτικῆς, καὶ τελεστικῆς ἔργον τέχνης τὸ μέγιστον, οἰκειῶσαι μὲν καὶ ἀναγαγεῖν πρὸς τὰ ὄντως καλά· ἀπολῦσαι δὲ τῶν τῇδε πόνων, ὡς ἔκ τινος καταγείου σπηλαίου τῆς ἐνύλου ζωῆς, καὶ ἀναγαγεῖν πρὸς τὰς αἰθερίους αὐγὰς, καὶ τὰς μακάρων ἐνιδρῦσαι νήσοις, τοὺς διὰ τῶν προειρημένων διελθόντας· τούτοις γὰρ καὶ τὸ τῆς * ἀποθεώσεως ἀπόκειται γέρας. ἐπεὶ εἰς γένος θεῶν οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι ἄλλῳ, ἢ τῷ κτησαμένῳ ἀλήθειαν μὲν, καὶ ἀρετὴν ἐν ψυχῇ, καθαρότητα δὲ ἐν τῷ πνευματικῷ αὐτῆς ὀχήματι.

* ἴσως ἀποθεώσεως

οὕτω

In terra mortali corpore, ejusque natura exuta, ad cœleste iter expeditiores fiant philosophicorum certaminum athletæ. tum enim in primum statum illos restitutum iri, & Deos fore, quantum licet hominibus, versibus indicatur qui sequuntur.

70 SIN AUTEM RELICTO CORPORE COMMIGRES AD LIBERUM AETHERA; 71 ERIS IMMORTALIS DEUS, INCORRUPTIBILIS, NEC AMPLIUS MORTI OBNOXIUS.

Sic ubi deposito vacuus te ceperit æther
Corpore, vivus ages semper, semperque beatus.

Hic est laborum omnium finis præstantissimus. Hoc certamen, inquit Plato, magnum; hæc spes ingens. Hic Philosophiæ fructus perfectissimus. Hoc amatoriæ atque mysticæ artis opus maximum; ea videlicet conciliare & asserre quæ vere bona sunt; malis autem, quibus hic opprimimur, tanquam ex profundo fæculentæ hujus vitæ specu, eripere, & ad æthercam lucem evehere, inque beatorum insulis eos qui superius iter secuti sunt, collocare. Hos enim etiam exspectat præmium relationis in Deos, in quorum ordinem adsciscí nemini fas sit, nisi qui veritatem quidem atque virtutem animo ipso adeptus sit, puritatem autem spiritali ejus vehiculo.

Ita enim sanus quidam atque integer effectus in primi habitus formam restituitur, ubi ad seipsum verarum rationum collectione redierit, omnemque divinum ornatum agnoverit, & hujus universi opificem invenerit. Id autem ubi fuerit effectus (quantum potest post PURGATIONEM) quod semper ii sunt qui in generationem natura non cadunt; notitiis quidem in universo etiam ad Deum ipsum evehitur: sed quia congenitum corpus habet, etiam loco indiget in quo, astri more atque ordine, veluti sedem exquirit. Conveniat vero corpori ejusmodi locus ille qui proxime sub luna sequitur; tanquam corporibus quidem corruptioni obnoxiis superior, inferior autem cœlestibus; quem LIBERUM AETHEREM nominant Pythagorei. AETHEREM quidem, tanquam materiæ expers, atque æternum corpus; LIBERUM autem, tanquam materialium perturbationum vacuum. Quid igitur, cum eo pervenerit, aliud futurus est, quam quod innuit, cum FORE IMMORTALEM pronuntiat; non quidem natura, sed iis similem de quibus in versuum principio locutus est? Qui enim quod facto progrediendi initio ad virtutem pervenit, atq; est in deorum numerum relatum, idem unquam cum iis valeat existere quæ ab æterno sunt ejusmodi? Atqui id ipsum etiam indicat, quod sequitur; FORE enim DEUM IMMORTALEM,

ὑπὸ γὰρ ὑγιοῦς τε καὶ ὁλοκλήρου γενόμενος εἰς τὸ τῆς ἀρχαίας ἕξεως εἶδος ἀποκαθίσταται, διὰ τῆς τῶν ὀρθῶν λόγων ἑνώσεως ἀπολαβὼν ἑαυτόν, καὶ πάντα τὸν θεῖον κόσμον ἀναγνωρίσας, καὶ τὸν δημιουργικὸν τοῦδε τοῦ παντὸς ἐξευρών. τοῦτο δὲ γενόμενος, ὡς οἷόν τε μετὰ τὴν ΚΑΘΑΡΣΙΝ, ὃ ἀεὶ εἰσὶν οἱ μὴ εἰς γένεσιν πίπτειν πεφυκότες, τῇ μὲν γνώσει ἐν τῷ παντὶ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνάγεται τὸν θεόν· σῶμα δὲ συμφυὲς ἔχων, τόπου δεῖται εἰς κατάταξιν ἀστροειδῆ, οἷον θέσιν ζητῶν. πρέποι δ' ἂν τῷ τοιούτῳ σώματι τόπος ὁ ὑπὸ σελήνην προσεχῶς, ὡς ὑπερέχων μὲν τῶν φθαρτῶν σωμάτων, ὑποβεβηκὼς δὲ τῶν οὐρανίων, ὃν ΑΙΘΕΡΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ οἱ Πυθαγόρειοι καλοῦσιν. ΑΙΘΕΡΑ μέν, ὡς ἄϋλον καὶ ἀΐδιον σῶμα· ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ δέ, ὡς ὑλικῶν παθημάτων καθαρόν. τί οὖν ἐκεῖσε ἐλθὼν ἔσται, ἢ τοῦτο, ὃ φησιν, ΕΣΣΕΑΙ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΣ, ὁμοιούμενος τοῖς ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπῶν λεχθεῖσιν ἀθανάτοις θεοῖς, οὐ φύσει ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΣ. πῶς γὰρ τὸ ἀπὸ χρόνου τινὸς προσκόψαν, καὶ ἐπιδεδωκὸς εἰς ἀρετήν, καὶ ἀποθέωσιν, τοῖς ἐξ ἀϊδίου τοιούτοις εἰς ταυτὸν ἄν ποτε καταστάίη; δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ προσθήκη· ΕΣΣΕΑΙ γὰρ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΣ, ἐπήγαγεν,

ΑΜ-

ΑΜΒΡΟΤΟΣ, ΟΥΚ ΕΤΙ ΘΝΗΤΟΣ, ἵνα κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ θνητοῦ, ἡ θεοποιία ἡμῶν νοῆται, ἅτε μὴ φύσει, μηδὲ κατ' οὐσίαν ἡμῖν ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ἐκ προκοπῆς, καὶ κατ' ἐπίδοσιν ἐπιγινομένη. ὡς ἄλλο γένος ὂν τῶν ΘΕΩΝ ΑΘΑΝΑΤΩΝ μὲν τῇ ἀνόδῳ, ΘΝΗΤΩΝ δὲ τῇ καθόδῳ γινομένων, οἳ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡρώων ἐξ ἀνάγκης ἀπολελείκασιν· εἰ γὰρ ὀκνεῖναι. μὴ ἀεὶ νοεῖν τὸν θεὸν ἔστι δὲ καὶ εἰς ἄνοιαν αὐτοῦ ποτὲ πίπτουσιν. οὐ γὰρ δὴ τὸ τρίτον γένος τελειωθὲν ἢ τοῦ μέσου γένοιτο

* δὲ ἂν κρεῖττον. ὁμοιοῦται *τῷ πρώτῳ γένει ὑποτεταγμένον τοῦ μέσου. ἡ γὰρ κατ' ἀρετὴν ἐν ἀνθρώποις ὁρμηθεῖσα πρὸς τοὺς οὐρανίους ὁμοιότης. ἀλλὰ προϋπάρχει τελειότερον καὶ προσφυέστερον τοῖς ἡρωϊκοῖς καὶ μόνοις γένεσι. καὶ ἡ κοινὴ καὶ μία πάντων τῶν λογικῶν γενῶν τελειότης θεωρεῖται ἡ πρὸς τὸν δημιουργὸν θεὸν ὁμοιότης. αὕτη δὲ ἀεὶ μὲν καὶ ὡσαύτως ὑπάρχει τοῖς οὐρανίοις, ἀεὶ δὲ μόνον, καὶ οὐχ ὡσαύτως δὲ τοῖς μεσαιτάτοις αἰθερίοις. ἔτι δὲ οὐκ ἀεὶ οὔτε ὡσαύτως, τοῖς μεταπίπτουσι αἰθερίοις, καὶ ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι πεφυκόσι. τὴν δὲ πρώτην καὶ ἀρίστην ὁμοίωσιν εἰς θεὸν εἴ τις τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἀπεικασίας παράδειγμα ποιοῖτο, ἢ τὴν δευτέραν τῆς

* γὰρ τρίτης, λέγοι ἂν ὀρθῶς. οὐ μόνον ⸓ τοῖς

ὁμοιω-

INCORRUPTIBILEM, NEC AMPLIUS MORTI OBNOXIUM adjicit: ut ejus quod morti subjectum est ademptione, DEOS nos factum iri significet; cum neque natura, neque substantia tales exsistamus, sed progressu atque profectu evadamus. Quo fit, ut aliud genus istud DEORUM sit, adscensu nimirum IMMORTALE, descensu vero MORTALE, heroibusque illustribus necessario inferius; cum illi quidem Deum semper mente complectantur; isti autem in ejus ignorationem aliquando incidant. Non enim certe tertium genus fuerit, cum perfectum evaserit; aut ejus respectu quod medium est tertium fiet: sed erit primo generi simile, cum mediis subjectum sit. Quæ enim habitudine cum cœlestibus esse videtur hominibus similitudo, perfectius jam & arctius heroicis mediisque generibus ante inest. Quo fit, ut communis & sola generum omnium ratione præditorum ea videatur esse perfectio, quæ ad opificem Deum accedit. Eadem vero semper quidem, atq; similiter, inest cœlestibus: semper vero tantum, nec similiter tamen, æthereis illis qui stati firmique sunt: non autem semper, neq; similiter, æthereis illis qui decidunt, & qui ita natura comparati sunt, ut versentur in terra. Primam vero atque præstantissimam similitudinem quæ cum Deo est, si quis secundæ, atque adeo tertiæ exemplar dicat, aut tertiæ secundam; non inepte dixerit. Non enim solum is scopus est,

ut

ut opifici Deo similes efficiamur; sed ut id regula optima, vel mediæ similitudinis ratione consequamur. Quod si ita perfecte minus assequimur, vel hunc saltem virtutis fructum maximum percipimus, quod naturæ nostræ modum nec ignoramus, nec ferimus indigne. Est autem virtutis permaximæ, creationis finibus, quibus omnia speciatim distincta sunt, sese continere; ipsasque sequi providentiæ leges, quibus omnia pro cujusque viribus ad bonum congruum feruntur, atque adjunguntur. Atque hæc quidem est aureorum carminum nostra explanatio, qua Pythagorea dogmata mediocri compendio in conspectum unum posuimus. Decebat enim neque versuum brevitate sermonum nostrum nos metiri: (ita namque latuisset cur optime multa præcepta sunt) neque rursum per universam philosophiam extendere: (fuisset enim id majoris operæ quam præsens ratio postulat) sed scribendi modum, quantum fieri potuit, ad eorum sensum referre, eaque tantum dicere quæ ad generalem dogmatum, quæ versibus continentur, explicationem facerent. Sunt enim nihil aliud versus isti, quam philosophiæ imago absolutissima, summorumque in ea dogmatum compendium, atque elementaris institutio posteris relicta ab iis, qui legem divinam secuti in cœlum sublati sunt: quas

ὁμοιωθῆναι τῷ δημιουργῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ προσέχοντα τῆς ἀρίστης, ἢ τῆς μέσης ὁμοιώσεως. εἰ δὲ ἀπολειπόμενοι τούτων τυγχάνομεν, καὶ τὸ τέλειον τῆς ἀρετῆς ἐν τούτῳ καρπωσόμεθα, ἐν τῷ τὸ μέτρον τῆς οὐσίας ἡμῶν μήτε ἀγνοεῖν, μήτε δυσχεραίνειν. ἀκροτάτη δὲ ἀρετὴ τοῖς τε τῆς δημιουργίας ὅροις ἐμμένειν, οἷς πάντα κατ' εἶδος διακέκριται, καὶ τοῖς τῆς προνοίας ἕπεσθαι νόμοις, δι' οὓς τὰ πάντα κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν πρὸς τὸ σύμμετρον ἀγαθὸν οἰκειοῦται. τοιαύτη τῶν χρυσῶν ἐπῶν ἡ ἐξήγησις ἡμῖν γέγονε, περιέχουσα ἐν αὐτῇ Πυθαγορείων δογμάτων μετρίαν συνόψιν. ἔδει γὰρ μήτε ἐν τῇ τῶν ἐπῶν βραχύτητι στῆσαι τὸν λόγον (οὕτω γὰρ ἂν πολλὰ διέλαθεν, ὅτι καλῶς νενομοθέτηται) μήτε εἰς μῆκος ἀποτεῖναι τῆς ὅλης φιλοσοφίας αὐτὸν (μεῖζον γὰρ τοῦτο, ἢ κατὰ τὸν παρόντα λόγον): ἀλλὰ τὸ μέτρον τῶν λόγων, ὅσον οἷόν τε, πρὸς τὸν τούτων ποιήσασθαι νοῦν, τοσοῦτον μόνον ἐν αὐτοῖς ἐξαπλώσαντας, ὅσον ἐκ τῶν καθόλου δογμάτων τῇ τῶν ἐπῶν ἐξηγήσει προσήρμοττεν. ἔστι γὰρ οὐδὲν ἄλλο τὰ ἔπη ταῦτα, ἢ τελειότατος χαρακτὴρ φιλοσοφίας, καὶ τῶν κεφαλαιωδεστέρων αὐτῆς δογμάτων ἐπιτομὴ, καὶ ὑπὸ τὸν θεῖον νόμον ἀναβεβηκότων ὑπογραφεῖσα τοῖς μετ' αὐτοὺς παιδευτικὴ στοιχείωσις·

ἀ

ἃ δὴ καὶ τὰ ἔπη εἴποι ἄν τις ἀνθρωπίνης φι-
λοσοφίας τὸ γνώρισμα κάλλιστον, καὶ οὐχ ἑνός
τινος τῶν Πυθαγορείων ἀπομνημόνευμα, ὅλου
δὲ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου, καὶ ὡς ἂν αὐτοὶ εἴποιεν, τοῦ
* ἴσως * ὁμακόου παντὸς ἀπόφθεγμα κοινόν. διὸ καὶ νό-
μος ἦν ἑωθινόν τι ἀνισταμένους αὐτοὺς ἀκροᾶσθαι
τούτων τῶν ἐπῶν, ὥσπερ τινῶν Πυθαγορικῶν
θεσμῶν, ἑνός τινος ὑπαναγινώσκοντος· καὶ
πρὸς ἑσπέραν εἰς ὕπνον μέλλοντας τρέπεσθαι·
ὅπως ἂν τῇ συνεχείᾳ τῆς μελέτης τῶν τοιούτων
λόγων, ζῶντα ἐν αὐτοῖς ἀποφήνωσι τὰ δόγ-
ματα. ὃ δὴ καὶ ἡμᾶς ποιεῖν δίκαιον, πρὸς τὸ
συναίσθησιν τῆς ἀπ᾽ αὐτῶν ὠφελείας ἤδη γοῦν
ποτε κτήσασθαι.

ΤΕΛΟΣ.

quas certe humanæ etiam ingenuitatis documentum optimum revera queas nominare; nec putare Pythagorici cujusdam commentationem exsistere; sed totius sacri conventus, atque, ut ipsi dixerint, ὁμακόου, id est, simul audientis cœtus universi, præclaram sententiam. Quo factum est, ut mane versus istos, tanquam oracula Pythagorica, recitante aliquo, audire, idemque vesperi, cum se ad somnum converterent, facere, lex esset; ut assidua ejusmodi sermonum meditatione, qualia in eis viverent dogmata appareret. Quod sane & nos etiam observare justum fuerit; ut quam tandem ab eis utilitatem colligere valeamus, experiamur.

FINIS.

CANDIDO
LECTORI.

NOnnulla sunt, amice lector, quorum te monitum volui. Primum, magnam tibi Petro Morino, viro probissimo atque doctissimo, habendam esse gratiam; cujus opera effectum est, ut multis in locis ex Vaticana bibliotheca exemplar nostrum emendatum sit. Deinde, usum me esse, cum ex Italia redirem, Pinsirolae, J. C. Taurino eo tempore profitentis, codice ad horam unam; ex cujus brevi inspectione Vaticanæ lectionis fides mihi confirmata est. Præterea, quæcunque ad Græcæ editionis imaginem notata videris, conjecturas meas esse, in quibus exemplarium deficiebat autoritas, sive mutari debere aliquid, sive adjici crederem: quod tamen judicio tuo relinqui vellem. Vale.

AUREA PYTHAGOREORUM CARMINA.

Latine conversa,

Multisque in locis emendata, illustrataque adnotationibus; quibus etiam Hieroclis interpretationi non parum lucis adfertur.

Autore

THEODORO MARCILIO.

LONDINI,

Typis *J. Redmayne*, MDCLXXIII.

NOBILISSIMO GENERE NATIS, atque EXIMIA Spe animi & ingenii præditis adolescentibus, *Guilielmo*, *Carolo*, & *Richardo Perciis*, fratribus, *Anglis*, nobilissimi ac fortissimi viri comitis *Northumbriæ* filiis. S. P. Dico.

QUod parens eloquentiæ Latinæ M. Cicero, de Q. Hortensii oratoris indole posuit in Bruto, illius admodum adolescentis ingensum, ut Phidiæ signum simul adspectum & probatum fuisse; id mihi quotiescunque in vos intueor, Guilielme, Carole, ac Richarde Percii, adolescentes nobilissimi, in mentem venire solet, ac videri de nemine rectius quam de vobis usurpari posse, quibus egregia quædam præclaraque indoles omnium voluntates conciliat; perinde ut sicubi lumen aliquod in tenebris effulsit, omnium eo repente oculi conjiciuntur. Tanta enim decoris & honestatis elegantia est, ut non solum adultæ jam species pulchritudoque virtutis, sed etiam spes atque exspectatio crescentis, admiranda, & singulari omnium caritate digna existimetur. Sed ut in natis è terra stirpibus, quanquam flores magnæ jucunditati esse consueverunt, cum & adspectu pul-

cherrimi sint, & fructum polliceantur; tamen quia & voluptatem illam momentaneam esse, & baccarum ubertatis exspectationem fallacem, atq; in casu positam esse intelligimus, ipsa fructuum maturitate quamprimum perfrui optamus: sic mihi de præclara indole animi vestri ad omnem decoris atque dignitatis excellentiam jucundissime cogitanti, majorem tamen ipsa laudum vestrarum perfectio, & virtutis quasi maturitas voluptatem adferret. Illa vero quanquam sine accessione quadam ætatis contingere solet nemini, cura tamen diligentiaque accelerari potest; quemadmodum fructus interdum diligentiore quodam cultu maturescere videmus, antequam ipsum maturitatis tempus appropinquarit. Qua virtutis acceleratione, nihil ad laudem insignius homini accidere in vita potest. Nam quæ major commendatio ad gloriam Octaviano esse potuit, quam illud M. Tullii testimonium in Philippicis, *C. Cæsarem ineunte ætate docuisse, ab excellenti eximiaque virtute progressum ætatis exspectari non oportere?* Quam illi etiam Ovidius poeta ingeniosissimus virtutis anticipationem tribuit, quasi apicem totius dignitatis; apposito etiam Herculis ac Liberi patris exemplo, qui etsi omni genere laudis cumulatissimi fuerint, tamen illud unum ad gloriam & summam dignitatem quasi eximium habuerunt, quod ætatis progressionem, cursu quasi quodam virtutis anteverterunt.

Parcite natales timidi numerare Deorum,
Cæsaribus virtus contigit ante diem.

Ingenium cœleste suis velocius annis
Surgit, & ignava fert male damna moræ.
Parvus erat; manibusque duos Tyrinthius angues
Pressit, & in cunis jam Jove dignus erat.
Nunc quoq; qui puer es, quantus tunc Bacche fuisti
Cum timuit thyrsos India victa tuos!

Sic ne Alexandro quidem illi, qui propter magnitudinem rerum gestarum, magni cognomentum ipsum traxit ex virtutis magnificentia, major laus tribui potuit ea qua decoratus à M. Tullio est in eadem oratione; *ex illius vita judicari posse virtutis esse quam ætatis cursum celeriorem.* Quæ vobis exempla, nobilissimi adolescentes, ad imitandum proposita esse cupio, ut iisdem quasi gradibus, ad summam totius honestatis amplitudinem adscendere pugnetis, quæ cum omnibus bene à natura informatis, tum vobis tali genere ortis, imprimis proposita esse debet, quasi extremum, quo curæ cogitationesque omnes conferendæ sint. Sed quid Romanorum vobis aut Græcæ nationis exempla proponere attinet, cum domesticis abundetis? Omitto enim de aliis qui in Perciorum familia nobilissima omni genere laudis floruerunt; quos non dicam illustrare laudando, sed percensere numerando infinitum esset: unum parentis vestri summi viri exemplum est, unde transferri possit imitatione, quicquid in ullo genere admirandum, atque omni studio complectendum est. Hujus igitur si vestigiis ingressi ad eandem laudis & gloriæ magnitudinem acriter incumbere perrexeritis, neminem dubitaturum arbitror,

tror, quin flori ætatis, qui nunc suavitate quadam propinquæ spei omnes movet, brevi maximarum virtutum ubertas & copia responsura sit.

Quod cum vehementissime cuperem, etsi vestra sponte jam excitati essetis, tamen facere non potui, quin etiam currentes, ut dicitur, incitarem; ut, non quidem studiosius, nam id fieri vix potest, sed fortasse majore animo & fiducia, parentis vestri exemplo, virtuti & gloriæ serviretis. Eoque adductus sum ut Pythagoræ carmen aureum, breviter à me adnotationibus illustratum vobis offerrem, quasi testificationem potius eximiæ vestræ indolis, ac in harum artium disciplinis liberalissimis diligentiæ prope singularis, quam industriæ languentis excitationem.

Hoc igitur munus vobis fauste, feliciter, prospereque evenire, & quia in lucem exiturum est, aliis etiam optimarum artium studiosis utilitati esse cupio, vehementerque opto, cumulatius enim quod propositum mihi est, consecutus videbor, si non vobis tantum, sed vestra causa etiam cæteris hoc carmen fructuosum erit; quia ut vestræ in omnes humanitatis indolem perspexi, etiam vobis nihil jucundius accidere posse intelligo, quam si quis vobis gratificari cupiens, eo ipso de quamplurimis optime promereatur. Itaque sic interpretationem hujus carminis temperare conatus sum, ut neque multa quæ propter ætatem à vobis intelligi non possent, de Pythagoræ decretis philosopharer, neque à rerum ipsarum

ipsarum inspectione aversus viderer, ac syllabas tantum & vocabula quædam pueriliter aucupari. Plenissimam vero sententiarum, quæ tanquam mysteria, his versibus consignatæ sunt, si explicationem aggredi voluissem, & omnia quæ de Pythagoræ divini viri præceptis ad hujus instituti rationem accommodata erant conquirere; bibliothecæ ejusdem argumenti libris impleri potuissent. Quid enim uberius ad dicendum est, quam de Diis immortalibus, de pietate in parentes, de immortalitate animorum, aliisque sexcentis philosophiæ locis, gravissimæ disputationes? Sed mihi hoc tempore spectandum fuit, non tam quid uberrime aut ingeniosissime, quam quid aut ad vestram ætatem, aut ad legentium opportunitatem convenientissime diceretur; ne ingenii ostentatio puerilis à me suscepta videretur potius, quam ratio inita fuisse, ut studiis vestris accessio quædam adjungeretur.

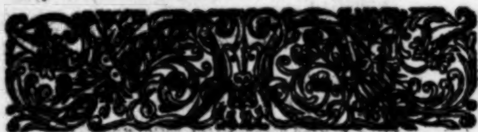
Hæc igitur cum voluntatis erga vos meæ inclinatio tam brevi tempore, à quo mihi primum cogniti estis, nata fuerit, existimare vobis licet quanta sit in vos pietas & quantus amor parentis, à quo spiritus hic quem ducitis, patrimonium, libertas, civitas vobis tradita est; quanta vestri doctoris, cui in disciplinam privatim dati estis, ornatissimi viri, de vestra in omni genere laudis progressione, cura & cogitatio sit, quorum exspectationem sine magna culpæ reprehensione & languoris vituperatione fallere neutiquam potestis.

Quamobrem pergite ut facitis, nobilissimi ado-

adolescentes, & in artium pulcherrimarum studium, & in quo estis, incumbite, ut virtutis & sapientiæ magnitudine traditam à parente vobis hæreditatem laudis & gloriæ tueamini, atque immortalibus ejus erga vos meritis, referte propagatam vestra virtute Perciorum familiæ immortalitatem; persuasi, ut res est, sanctius parenti à liberis officium præstari nullum posse, quam si etiam tunc cum è vita excesserit, virtute illorum ac meritis quasi renasci, & interitu ipso vitam adeptus esse videatur. Valete, Lutetiæ, Calend. Februarii, cIↄ. Iↄ. xxcv.

Vestræ dignitati addictissimus

Theodorus Marcilius.

NOBILISSIMIS,
Ac
SUMMA SPE ANIMI & INGENII
præditis Fratribus, *Guilielmo*, *Carolo*, & *Richardo Perciis*, *Anglis*, Comitis
Northumbriæ filiis.

Quis fuit à toto qui credidit orbe Britannos
Divisos? at nil junctius esse potest.
Ingeniis nam læta suis nunc Anglia, late
Æternum in toto possidet orbe decus.
Quale tui Guilielme, tui vel Carole crescit,
Vel Richarde tui delicium ingenii;
Quod nunquam poterit cupienti spernere ab orbe
Immensi refluens alveus Oceani.
Crescite Germani, secli tria sidera, fratres;
Nec lævo pereat sidere vestra seges.

TH. M.

ΤΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΕΠΗ ΤΑ ΧΡΥΣΑ.

Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς διάκειται,
Τίμα· καὶ σέβου ὅρκον· ἔπειθ' ἥρωας ἀγαυούς.
Τούς τε καταχθονίους σέβε δαίμονας, ἔννομα ῥέζων.
Τούς τε γονεῖς τίμα, τούς τ' ἄγχιστ' ἐκγεγαῶτας.
Τῶν δ' ἄλλων ἀρετῇ ποιεῦ φίλον, ὅστις ἄριστος.
Πραέσι δ' εἶκε λόγοις, ἔργοισί τ' ἐπωφελίμοισι.
Μηδ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἁμαρτάδος εἵνεκα μικρῆς,
Ὄφρα δύνῃ· δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.
Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι. κρατεῖν δὲ ἐθίζεο τῶνδε·
Γαστρὸς μὲν πρώτιστα, καὶ ὕπνου, λαγνείας τε,
Καὶ θυμοῦ. πρήξεις δ' αἰσχρόν ποτε μήτε μετ' ἄλλου,
Μήτ' ἰδίῃ. πάντων δὲ μάλιστα αἰσχύνεο σαυτόν.
Εἶτα δικαιοσύνην ἀσκεῖν ἔργῳ τε, λόγῳ τε.
Μηδ' ἀλογίστως σαυτὸν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔθιζε·
Ἀλλὰ γνῶθι μὲν ὡς θανέειν πέπρωται ἅπασι·
Χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φιλεῖ, ἄλλοτ' ὀλέσθαι.
Ὅσσα τε δαιμονίῃσι τύχαις βροτοὶ ἄλγε' ἔχουσιν,
Ὧν ἂν μοῖραν ἔχῃς, πρᾴως φέρε, μηδ' ἀγανάκτει.
Ἰᾶσθαι δὲ πρέπει καθόσον δύνῃ· ὧδε δὲ φράζευ·
Οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς τούτων πολὺ μοῖρα δίδωσι.
Πολλοὶ δ' ἀνθρώποισι λόγοι δειλοί τε, καὶ ἐσθλοὶ
Προσπίπτουσ', ὧν μήτ' ἐκπλήσσεο, μήτ' ἄρ' ἐάσῃς
Εἴργεσθαι σαυτόν. ψεῦδος δ' ἤν πέρ τι λέγηται,
Πρᾴως εἶχ'. ὃ δέ τοι ἐρέω, ἐπὶ παντὶ τελείσθω.

Μηδεὶς

AUREI PYTHAGOREORUM

versus Theodoro Marcilio interprete.

PRæcipuo dignare Deos cultu, ordine legis,
Æternos; jurata pie servato: secundi
Heroum generi claro debentur honores.
Postea terrestres Genios cole, rite litatis
Sacris. nec tibi sint justo sine honore parentes,
Sanguineque adjuncti. ex aliis tua formet amicũ
Deinde tibi virtus, ut quisque erit optimus, illi
Obsequere officiis, & dictis lenibus; illi,
Si leviter peccet, bonus ignovisse memento,
Quod poteris, cum vi namq; est conjuncta facultas.
Hæc rata sint. Post illa modum quoque figere pugna
Rebus aqualiculi, & somno, Veneriq; profanæ,
Atque iræ. tum turpe nihil, sive arbiter adsit,
Sive agites ævum solus, conceperis, ipse
Te ante omnes reverens. tũ servantissimus æqui
In factis dictisque fuas: neque mobilis unquam
Vivito & imprudens, sed mortem scito manere
Omnibus: ergo & rem facere, atque expendere nummos,
Cum usus fiet, ama. tum quæ nos coelitus urgent
Aspera, de his placideque tuam & sine murmure partem
Disce pati; tamen ut pugnes ratione mederi,
Quod poteris, reputesq; animo divinitus illa haud
Sæpe venire probis. Variis sermonibus autem
Sæpe calent aures, rectis pravisque: sed illos
Nec metuens horresce nimis, neq; credulus audi.
Et si quis referat vanissima, tu tamen usque
Æquum animi serves; atque hoc simul accipe dictum.

Ne

Μηδεὶς μήτε λόγῳ σε παρείπῃ, μήτε τι ἔργῳ
Πρῆξαι, μηδ' εἰπεῖν, ὅ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι.
Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται.
Δειλοῦ τοι πρήσσειν τε, λέγειν τ' ἀνόητα πρὸς ἀνδρός.
Ἀλλὰ τάδ' ἐκτελέειν, ἅ σε μὴ μετέπειτ' ἀνιήσει.
Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι· ἀλλὰ διδάσκευ
Ὅσσα χρεὼν, καὶ τερπνότατον βίον ὧδε διάξεις.
Οὐδ' ὑγιείης τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν χρή.
Ἀλλὰ ποτοῦ τε μέτρον, καὶ σίτου, γυμνασίων τε
Ποιεῖσθαι. μέτρον δὲ λέγω τόδ', ὃ μή σ' ἀνιήσει.
Εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον, ἄθρυπτον.
Καὶ πεφύλαξό γε ταῦτα ποιεῖν, ὁπόσα φθόνον ἴσχει.
Μὴ δαπανᾶν παρὰ καιρὸν, ὁποῖα καλῶν ἀδαήμων·
Μηδ' ἀνελεύθερος ἴσθι. μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.
Πρῆσσε δὲ ταῦθ' ἅ σε μὴ βλάψει· λόγισαι δὲ πρὸ ἔργου.
Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν·
Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι· καὶ μετέπειτα
Δεινὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου.
Ταῦτα πόνει, ταῦτ' ἐκμελέτα· τούτων χρὴ ἐρᾶν σε.
Ταῦτά σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει.
Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
Παγὰν ἀενάου φύσεως. ἀλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον
Θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι. τούτων δὲ κρατήσας
Γνώσῃ ἀθανάτων τε θεῶν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων
Σύστασιν, ᾗ τε ἕκαστα διέρχεται, ᾗ τε κρατεῖται.

Ne inducare cave dictis factisve benignis,
Ut facias sanæ quod non est utile menti.
Si aggrediare ad opus consulta, ne quid inepte
Suscipias. sine mente agere aut effundere verba
Non sani est hominis. Tu vero perfice quæ non
Post infecta velit serus dolor esse, nec unquam
Incipe quod nescis; sed primum discere tenta,
Si quid opus; sic læta fluent tibi tempora vitæ.
Corpore item ut valeas non neglige, quod tibi firmum
Efficies, epulisque modum, vino atque labori
Præstituens: mod' autẽ esto non duriter angens,
Sed victum sine deliciis, sine sordibus opta.
Præterea invidiæ scelus irritare caveto.
Nec facito indecores, turpis quasi ganeo, sumtus,
Nec restrictus eas, mod⁹ in re optabilis omni est,
Res age quæ tibi non obsint, ratione moveri
Sollers. nec dulci declines lumina somno,
Quam ter quoq; die reputes quid feceris; in qua
Parte modum excessi, quid perfeci, aut quid omisi.
Atque ita procedens adjunge novissima primis.
Si male gestum aliquid, tute argue; sin bene, gaude.
Hæc satage, hæc meditare, sit hic amor unus, in ipsa
Te hæc divini habitus vestigia clara reponent.
Juro tibi hunc à quo datus ille quaternio menti
Nostræ, ex quo natura fluit ceu fonte perenni.
Sed nil fas tentare homini quin ante precetur
Fortunare sibi hoc Divos. Hæc omnia servans
Mente animi seriẽ agnosces hominũ atq; Deorũ
Quatenus in re omni patet aut restringitur.

idem Disces,

Γνώσῃ δ', ἣ θέμις ἐστὶ, φύσιν περὶ παντὸς ὁμοίην·
Ὥστε σε μήτ' ἄελπτ' ἐλπίζειν, μήτε τι λήθειν.
Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντας,
Τλήμονας, οἵ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὔτ' ἐσορῶσιν,
Οὔτε κλύουσι, λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνίσασι.
Τοίη μοῖρα βροτῶν βλάπτει φρένας. οἱ δὲ κυλίνδροις
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται ἀπείρονα πήματ' ἔχοντες.
Λυγρὴ γὰρ συνοπαδὸς Ἔρις βλάπτουσα λέληθε
Σύμφυτος. ἣν οὐ δεῖ προσάγειν· εἴκοντα δὲ φεύγειν.
Ζεῦ πάτερ, ἦ πολλῶν γε κακῶν λύσειας ἅπαντας'
Ἢ πᾶσιν δείξαις οἵῳ τῷ δαίμονι χρῶνται.
Ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
Οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσιν δείκνυσιν ἕκαστα.
Ὧν εἴ σοί τι μέτεστι, κρατήσεις ὧν σε κελεύω,
Ἐξακέσας, ψυχὴν δὲ πόνων ἀπὸ τῶνδε σαώσεις.
Ἀλλ' εἴργου βρωτῶν, ὧν εἴπομεν, ἔν τε καθαρμοῖς,
Ἔν τε λύσει ψυχῆς κρίνων. καὶ φράζευ ἕκαστα
Ἡνίοχον γνώμην στήσας καθύπερθεν ἀρίστην.
Ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

ΤΕ'ΛΟΣ.

Disces, qua pote, naturam diffusa per omnem
Portio quæ rata contineat, ne plurima speres,
Non speranda homini, aut à vero devius erres.
Cernere erit duris homines involvier ultro
Casibus; heu miseros, bona qui acceptare propinqua
Non oculis, non aure velint; paucique malorum
Finem persentire queant. Hæc scilicet illa
Sunt, animis quæ fata nocent; his corda cylindris
Huc illuc volitant, mala nunquam exhausta ferentes.
Namque comes lædit contentio sæva latenter
Insita; quam irritare nocet; cui cedere lucrũ est.
Jupiter O quibus erueres mortalia curis
Secla, suum si cuique dares agnoscere vitæ
Custodem Genium! sed enim te fidere oportet,
Humano siquidem generi cœlestis origo est.
Atque illi natura palam divina locavit
Omnia: quorum si ulla tibi pars contigit, illis
Rite animum purgans quibus impero, denique vinces,
Atque malis animum eripies è talibus. Ergo
A vetitis te avertere epulis; & sive piare
Corpus, sive animũ à sensu revocare necesse est;
Utere delectu, atque inquire in singula; vitam
Temperet ut ratio quasi currum auriga volantẽ.
Sic ubi deposito jam corpore, libera cœli
Templa penetraris, Deus immortalis, & omni
Spretus ab illuvie terrarum, eris integer ævi.

FINIS.

In hac interpretatione, illud

Καὶ πεφύλαξό γε τοῦτα ποιεῖν ὁπόσα φθόνον ἴσχει

convertimus,

Præterea invidia, &c.———

Nam & invidia & reprehensio intelligi potest verbo utroque, nempe & φθόνῳ & μέμψει. Res enim cognatæ sunt livor ac reprehensio. Quare utrumque hac in re verbum usurpavit Hierocles. Modo enim à Pythagora præceptum esse ait, ut φθόνον fugiamus, modo ut μέμψιν.

Præterea in illis

———*Et sive piare*

Corpus, sive animum, &c. ———

Discessimus ab interpretatione Hieroclis. Nam is quidem sic intelligit hunc locum, quasi dixerit Pythagoras,

Ἀλλ᾽ εἴργου βρωτῶν ὧν εἴπομεν· ἔν τε καθαρμοῖς,
Ἔν τε λύσει ψυχῆς. κεῖνοι, κ᾽ φράζευ ἕκαστα.

Hoc est,

Verum epulas remove, quas diximus; inque piandi
Præceptis animi & revocandi à sensibus. Ergo
Utere delectu, atque inquire in singula, &c. —

Quæ si germana Pythagoræ sententia est, mutari debebit interpunctio, sic ut paulo ante posui.

Cæterarum interpretationum ratio petenda ex adnotationibus. Jam illud,

Μηδ᾽ ὄσπριον μαλαχοῖσιν. ———

Profert etiam quasi Pythagoræ dictum Epictetus apud Arrianum lib. 4. c. 6. & ἐπιπλήσσειν exposuit ἐπιτιμᾷν ἑαυτῷ καὶ ἐγκαλεῖν.

DE

DE AUTORE.

CArmen hoc literis non esse conscriptum à Pythagora, doceri posse videtur illorum testimoniis qui asserunt nihil unquam in scriptis relictum fuisse à Pythagora. Nam & Lucianus, ὁ θαυμάσιος, inquit; Πυθαγόρας; μηδὲν αὐτὸς ἡμῖν ἴδιον καταλιπεῖν τῆς αὐτοῦ ἠξίωσεν. hoc est, *Divinus vir Pythagoras nullam doctrinæ suæ partem literis consignatam ipse nobis relinquere voluit.* Et Josippus, Πυθαγόρου μὲν οὐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα, id est, *Pythagoræ nullum de quo certo constet scriptum est.* Et D. Hieronymus, qui cum dixisset in Pythagora se nescio quid legisse, refellerat eum Rufinus negans ullum extare scriptum Pythagoræ; cui respondet his verbis D. Hieronymus, *De dogmatibus, non de libris locutus sum, quæ potui in Cicerone, Bruto, ac Seneca discere. Lege pro Vatinio oratiunculam, & alias, ubi sodalitiatum mentio fit. Revolve dialogos M. Tullii; respice omnem oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, & Pythagoreorum dogmatum incisa publicis literis æra cognosces,*&c. Ergo fatetur D. Hieronymus nihil unquam literis conscriptum

Lib. de Lapsu in salutatione.

Orig. Judaic. l. 1.

Epist. adversus Rufin.

 fuisse

fuisse à Pythagora, non facturus si refellere potuisset.

Contra vero Laertius eos qui dicunt à Pythagora nihil conscriptum esse, διαπαίζειν, hoc est, *jocari* ait; atque ipse initia quædam profert librorum Pythagoræ. Et Plinius adducit quædam ex libro Pythagoræ. Proclus item Pythagoræ citavit orationem ad Abarum. Hoc igitur in medio fortasse relinquendum est.

c. 17. lib. 14.

Lib. 3. in Timæum Plat.

De carminis autem hujusce autore summatim dici potest, sententias quidem ipsius & decreta esse Pythagoræ, versibus autem conscripta, & in lucem edita fuisse à Pythagoreis. Quæ sententia est D. Hieronym. *Cujus enim sunt illa*, inquit, χρυσᾶ παραγγέλματα, *nonne Pythagoræ? in quibus omnia ejus breviter dogmata continentur; & quæ latissime opere Philosophus commentatus est Iamblichus, imitatus ex parte Moderatum virum eloquentissimum, & Archippum, & Lysidem Pythagoræ auditores. Quorum Archippus ac Lysides in Græcia, id est, Thebis scholas habuere, qui memoriter tenentes præcepta doctoris, ingenio pro libris utebantur.* Quæ D. Hieronymi sententia confirmatur illo carminis hujus versu Ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ, &c. Jurat enim quicunque ille est carminis hujusce autor, Pythagoram: quod in Pythagoræ ipsius personam cadere non posse, nempe ut se ipse juret, facile quivis intelligit.

Loco citato.

Hinc ergo factum est, ut apud autores interdum carmen hoc tanquam ipsius Pythago-

ræ citetur; alias vero quasi discipulorum Pythagoræ. Nam Proclus quidem Pythagoram τ͂ χρυσῶν ἐπῶν πατέρα vocavit, hoc est, *Aureorum versuum parentem*. Parentis nomine, ut opinor, intelligens non scriptorem hujus carminis, sed sententiarum autorem. Quo sensu etiam vir doctissimus Clemens Alexandrinus quendam hujus carminis versum proferens, præceptum id esse inquit Pythagoræ. Καί μοι δοκεῖ συνεὶς τοῦτο ὁ Σάμιος παραγγέλλειν Πυθαγόρας.

Lib. 3. in Timæum Plat.

Pædagogi, c. 10. lib. 2.

Δειλὰ ἰδὼ ἐκ πρήξας——

Hoc est, Atque, ut equidem opinor, intelligens hoc Samius ille Pythagoras monet, &c.

Contra vero Chrysippus apud Agell. & Plutarchus Pythagoreis tribuunt carmen hoc, non Pythagoræ. Galenus etiam se dubitare ostendit, ταύτας, inquiens, δὴ τὰς φερομένας ὡς Πυθαγόρου παραινέσεις. *Illa quæ feruntur Pythagoræ præcepta.* Et Suidas fatetur sibi carminis hujus autorem esse incognitum. τινὲς δὲ, inquit, ἀνατιθέασιν αὐτῷ καὶ τὰ χρυσᾶ ἔπη. id est, *Nonnulli vero etiam Aureos versus ei attribuunt.* Quæ dubitatio Suidæ nata esse videtur ex illis Laertii verbis, τὸ δὲ φερόμενον ὡς Πυθαγόρου Λύσιδός ἐστι τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορείου. id est, *Quod vulgo scriptum esse fertur Pythagoræ, id Lysidis Tarentini est, qui auditor fuit Pythagoræ.*

c. 2. lib. 9. In consolat. ad Apollon. Lib. de cognitione & curatione morborum animi. In verbo Pythagoras. In Pythagora.

Ergo Laertius Lysidem autorem hujus carminis agnoscere videtur; alii Philolaum suspicati sunt.

Argumentum.

TOtius autem libri hæc ſententia eſt. Primum de officiis agitur adverſus Deum, parentes, propinquos, & amicos ſervandis; deinde vero de moribus atque inſtitutione vitæ privatæ, cujus partis initium eſt κρατεῖν δ' εἰθίζεο τῶνδε.

Carmen autem hoc univerſæ Pythagoreorum philoſophiæ quaſi compendium eſſe intelligitur ex verbis *D. Hieronymi* paulo ante citatis, cum inquit; *Aureis Pythagoræ præceptis, omnia ejus breviter dogmata contineri.* Quod ipſum ex iis quoque planum fieri poteſt quæ vir doctiſſimus *Hierocles* in hunc librum copioſe philoſophatus eſt, exemplo, ut opinor, *Iamblichi*: de cujus commentariis in hunc librum commemorat *D. Hieronymus.* Quanto autem carmen hoc in pretio fuerit olim, ex eo intelligere licet, quod *Galenus, tanquam remedium ad morbos animi convenientiſſimum, ſe conſueviſſe ait ſemel atque iterum carmen hoc perlegere quotidie primum, deinde vero etiam recitare.* ἐγὼ δή ποτε, inquit, καὶ ταύτας δὲ τὰς φερομένας ὡς Πυθαγόρου παραινέσεις εἴθισα δὶς τῆς ἡμέρας ἀναγινώσκειν μὲν τὰ πρῶτα, λέγειν δ' ἀπὸ στόματος ὕστερον.

Loco citato.

Lib. de cognitione & curatione morborum animi.

Χρυσᾶ. hanc uſitatam hujus carminis inſcriptionem fuiſſe ex *Proclo* intelligimus, qui, ut dictum eſt, *Pythagoram* vocat *Aureorum carminum parentem.*

Χρυσᾶ vero, id eſt *Aurei,* dicuntur hi verſus,

sus, quod auro contra cari sint, & laude dignissimi. Nam res præclaræ dicuntur *Aureæ.* qua de re *Athenæus*, *Hesychius*, *Servius*, & *Hierocles* in hunc locum. Sic *Plato* τὸ χρυσοῦν γένος, id est, *aureum genus*, sive homines ætatis aureæ exposuit, οὐκ ἐκ χρυσοῦ πεφυκὸς, ἀλλ' ἀγαθὸν καὶ καλόν. hoc est, *Non ex auro fictum, sed bonum & honestum.* In 1. Georg. In Cratylo.

Propterea ergo sententiæ illustres, *Aurea dicta*, vel præcise *Aurea* nominantur. sic enim *Lucret.* Lib. 3.

Omnia nos itidem depascimur Aurea dicta.

Et citatur Caius Jurisc. libro secundo *Rerum cotidianarum sive aurearum.* Sic *Aureæ fabulæ* in scholis dicebantur inter pueros. Quo respiciens *Plinius*, *Assem*, inquit, *para, & accipe* AUREAM *fabulam.* Trium vero *Aurearum fabularum* assem pretium fuisse ex eodem *Plinii* loco intelligere licet. *Sufficiunt*, inquit, *duæ fabulæ, an scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat, &c.* Hinc illa fabularum *Milesiarum* apud *Apuleium* inscriptio, *Asinus aureus.* Qua de re nihil interpretes. l. 5. de divis. rerum. Epist. 20. lib. 2.

Ἔπη. Etiam χρυσᾶ παραγγέλματα, i. e. *Aurea præcepta* dicebantur, ut intelligimus ex D. *Hieronymo.* *Galenus* vero etiam παραινέσεις vocatas fuisse declarat. Loco citato. Loco citato.

Ἔπη autem hæc sunt, id est, *versus heroici*, more antiquorum, qui omnia versibus conscribebant. Primus *Pherecydes Syrius*, cui *Pythagoras* operam dedit, oratione soluta usus dicitur. Qua de re *Plinius*, *Strabo*, *Suidas* in verbo *Pherecydes.* Versibus autem solitum ex- Cap. 56. l. 7. l. 1.

In Pythagora. explicare omnia *Pythagoram* ex *Laertio* planum est, apud quem *Heraclides Sarapionis* filius tradit *Pythagoram* περὶ τῆς ὅλου, id est, *de natura universitate* scripsisse versibus; & *Sacri sermonis* à *Pythagora* scripti primum versum profert *Laertius*.

In Pythagora. Τοῦ Πυθαγόρου. De nomine *Pythagoræ* *Aristippus* apud *Laertium*. Hoc impositum ei nomen fuisse, *quod veritatem solitus fuerit* ἀγορεύειν, hoc est, *dicere*, *non minus quam* Πύθιος, id est, *Pythius* sive *Apollo*. Hinc illa *Pythagoræ* auditorum vox αὐτὸς ἔφα, id est, *ipse dixit*: de qua *M. Cicero*, & proverb. *Ipse dixit*.

Lib. 1. de nat. Deor.

Πρῶτα μὲν. Sic etiam *Phocylides*,

πρῶτα θεὸν τίμα ——

Θεὸν autem dixit *Phocylides* non θεοὺς, quoniam à *Sibyllis* pleraque mutuatus est. Qua de re legendus *Suidas*. *Xenophon* memor. li. 4. παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται τοὺς θεοὺς σέβειν. hoc est, *apud homines universos hoc primum lege receptum est, Deos esse colendos*.

In verbo Phocylides.

Ἀθανάτους θεούς. Quos *Deos æviternos* vocavit *Apuleius*: *Ennius* *Ævi integros*, aut potius uno verbo *Ævintegros*. Qua de re legendus *Servius*. Ævum autem proprie in Deos convenire *Servius* docet in illud *Virgilii*,

Lib. de Deo Socratis. In lib. 9. Æn.

Quem tibi longævo ——

Lib. 6. Æn. lib. 2 de Legib.

M. Cicero vocavit, *eos qui cœlestes semper habiti*. Ex quo numero duodecim *Di consentes* ab Ennio duobus versiculis comprehensi, quos profert *Apuleius*, & *Martianus Felix*:

lib. de Deo Soc. lib. 1.

Juno,

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Volcanus, Apollo.

Solent autem ἀθανάτους θεοὺς Græci poetæ dicere: oratores sæpius tantum θεούς. Latini, contra; poetæ sæpius Deos; Oratores, Deos immortales.

Tima. Et hominum, & Deorum generatim dicitur Τιμὴ, id est *Honor.* Qua de re legendus *Aristoteles.* *Cap. 12. lib. 1. ad Nicom.*

Proprie autem Diis deberi τὸ σέβας, Parentibus τιμὴν, Senibus αἰδῶ videtur significare *Plutarchus,* cum inquit, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν θεοὺς σέβεσθαι, γονέας δὲ τιμᾶν, πρεσβυτέρους αἰδεῖσθαι. id est, *Oportere Deos venerari, parentes colere, senes vereri.* *Lib. de Instit. puerili.*

Νόμῳ ὡς διάκεινται, *Ut lege dispositi sunt.* Legem *Hierocles* intelligit æternam sive divinam, de qua legendus *Apuleius.* Lex autem hæc Dei est principis, qui cum alia re nulla comparari potest, & à quo ceu fonte Dii immortales, heroes, ac dæmones manarunt. Itaque recte *Hierocles* ἀσυγκρίτως τῶν πάντων προτιμώμενον vocavit, hoc est, *absolute ante omnia honore afficiendum.* Hic à *Platone* in *Timæo* δημιουργὸς dicitur; ab *Hierocle* θεὸς θεῶν, hoc est, *Deus deorum*; & θεὸς ὕπατος, i. e. *Deus summus*; & κοσμοποιὸς, i. e. *mundi opifex*; & ἀριστοτέχνης, i. e. *Præstantissimus artifex.* Quemadmodum & à *Pindaro* dictus est, ut refert *Plutarchus,* *Lib. de doctrina Platonis.* *In lib. de sera numinis ultione.*

Hæc igitur ad *Pythagoræ* mentem accommodata interpretatio est; Ad vitam vero communem,

munem, & usum reip. convenientius intelligi potest νόμος πόλεως, i. e. *Lex civitatis*; ut sententia sit, Diis venerationem & cultum tribui oportere non aliter quam patiuntur leges civitatis. Quod *Apollinem* quoties de Deorum cultu interrogaretur, solitum respondere docet *Aristoteles*, καὶ ὅτι τὰ μαντεῖα πάντα τοῖς ἀνθρώποις παραγγέλλει κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖσθαι τὰς θυσίας. hoc est, *Et oracula omnia præcipere hominibus ut sacrificent juxta leges patriæ.* Et *Socrates* apud *Xenophontem*, Ὁρᾷς γὰρ ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται· Νόμῳ πόλεως. hoc est, *Nam vides, quotiescunque Apollo Delphicus interrogatur, quemadmodum sacra diis grata fieri possint; oraculum edi, Juxta legem civitatis.* Sic M. Cicero, *Deinceps in lege est*, inquit, *ut de ritibus patriis colantur optimi. De quo cum consulerent Athenienses Apollinem Pythium, quas potissimum religiones tenerent, oraculum editum est, Eas quæ essent in more majorum. Quo cum iterum venissent, majorumque morem dixissent sæpe esse mutatum, quæsissentque quem morem potissimum sequerentur, è variis; respondit, Optimum.* Et *Socrates* apud *Xenophontem* interrogatus, *An liceret cuilibet colere Deos pro arbitratu?* respondit, οὐκ· ἀλλὰ νόμοι εἰσὶ καθ' οὓς δεῖ τοῦτο ποιεῖν. hoc est, *Minime. Sed leges sunt, ex quarum præscripto id faciendum est.* Respiciens ut opinor ad legem à *Dracone Atheniensibus* latam, quæ profertur à *Porphyrio.* Ἐπεὶ, inquit, καὶ Δράκοντος νόμος μνημονεύεται τοιοῦτος. Θεσμὸς αἰώνιος τοῖς Ἀτθίδα

In Rhetoricis ad Alexandr.

Lib.4. de vita Soc.

Lib.2. de Legibus.

Lib.4. de vita Soc.

Lib.3. περὶ

Ἀτθίδα νεμομένοις κύριος τὸν ἅπαντα χρόνον· Θεοὺς τιμᾶν καὶ ἥρωας ἐγχωρίους ἐν κοινῷ, ἑπομένους νόμοις πατρίοις, ἰδίᾳ κατὰ δύναμιν, σὺν εὐφημίᾳ καὶ ἀπαρχαῖς καρπῶν, καὶ πελάνοις ἐπετείοις. hoc est, *Quandoquidem etiam* Draconis *lex commemoratur hujusmodi. Lex æterna omnibus iis qui* Atticam *regionem incolunt domina sempiterna. Deos colunto, & heroes indigenas publice, juxta leges patrias, & privatim etiam pro facultate, cum faventia & libationibus fructuum, & libis solennibus. Seneca* autem rationem reddens cultus deorum juxta consuetudinem Romanam, ait se agere *non qua diis grata, sed qua legibus justa.* ἀποχῆς ἐμψύχων.

Clausulam vero illam Νόμῳ ὡς διάκειται, communiter intelligi oportere de genere Deorum immortalium, heroum ac dæmonum, copiose docet *Hierocles.*

Καὶ σέβου ὅρκον. Verbum σέβεσθαι rectissime de juramento usurpatur, est enim *invocatio Dei qua petimus ut sit testis sermonis nostri, & puniat fallentes.* ὅρκος, id est, *jusjurandum,* τιμιώτατόν ἐστιν, hoc est, *veneratione dignissimum* est, ut posuit *Aristoteles.*

Duplex autem jusjurandum esse copiose disputavit *Hierocles.* Unum, quo naturæ totius universitas divinæ legi adstricta est, eique obtemperare cogitur; alterum autem humanum, illius prioris quasi rivulum ac imaginem. Jurisjurandi autem religio summa apud *Pythagoreos.* Unde usitatum illis jurejurando fidem suam adstringere: ut infra, Ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ, &c. Et Pythagoras ipse initio libri de *Cap. 3. l. 1. Sapientiæ.*

In Pythagora. de natura, apuud *Laert.* ὐ μὰ τ' ἀέρα τ' ἀναπνέω· ὐ μὰ τὸ ὕδωρ τὸ πίνω, &c.

Verbum autem σέβεσθ in *Pythagora* schola usitatissimum fuit. Sic infra, σέβε δαίμονας. *In Pythagora.* Et principio *Sacri sermonis* apud *Laertium*, ὦ νέοι ἀλλὰ σέβεσθε, &c.

Hinc discipulorum *Pyhagoræ* unum genus σεβαστικοὶ dicti, quod ἐν τοῖς σεβασμίοις, id est, *rebus cultu ac veneratione dignis, sive divinis versarentur.* Quibus oppositi πολιτικοὶ, id est, *occupati in administratione Reipublicæ.* & μαθηματικοὶ, *profitentes scientiam mensurarum & siderum.* Legendus interpres *Theocriti.* *In Eclogam 4.*

Ἐπειδ'. Inter θεοὺς ἀθανάτους, sive Deos *æviternos*, sive *immortales*; ac *dæmones terrestres*, id est, homines, medium sive interjectum genus est heroum, qui etiam dæmones boni, & angeli dicuntur. Nam his nominibus eadem vi ac notione uti sæpe solent ii qui à *Pythagora* & *Platone* sunt philosophi, ut docet *Hierocles*. Qui etiam hæc nomina interdum à *Platone* ita distingui solere ait, ut diis immortalibus proximi, angeli nominentur, extremi heroes, medii vero sive interjecti dæmones boni.

Ergo nunc *heroes* à *Pythagora* ii omnes intelliguntur qui medii sive interjecti generis inter Deos immortales atque homines sunt. Nempe ut primum sit genus Deorum cœlestium sive immortalium; alterum genus ætherium sive aerium, scilicet heroes; tertium autem terrestre sive dæmones. Legendus *Plato* in *Timæo*: *Apuleius* lib. de doctrina Plat. *Martianus Felix* lib. 2.

Apud

Apud *Laertium* vero idem *Pythagoras* dæmones vocavit eos qui inter Deos immortales ac heroes interjecti sunt, ut quidem videatur dæmones intellexisse omnes, qui à *Platone*, ut diximus, angeli, & dæmones boni vocantur. Est enim decretum *Pythagoræ* apud *Laertium*, *θεοὺς μὲν δαιμόνων προτιμᾷν, ἥρωας δὲ ἀνθρώπων, ἀνθρώπων δὲ μάλιστα γονέας*, hoc est, *Deos anteponendos dæmonum generi, heroas generi humano, cæteris hominibus parentes.* Sic *Euripidis* interpres, (In Hecubam.) ὃν γὰρ λόγον ἔχουσιν οἱ ἥρωες πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ὑψηλότεροί τινες δοκοῦντες καὶ ὑπερέχοντες· τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ θεοὶ πρὸς τοὺς δαίμονας, ὑψηλότεροί τινες δοκοῦντες τούτων εἰσί. hoc est, *Quæ ratio heroum est ad homines, eadem est inter Deos & dæmones. Nam ut heroes hominibus, ita Dii immortales dæmonum genere superiores sunt.* Et *Thales Milesius*, ut est apud *Athenagoram*, (In Apologia.) tres gradus ita posuit; *Primum Deorum immortalium, alterum dæmonum, tertium heroum.* Et Plato; (Lib. 4. de Legibus.) *Primum Diis immortalibus superis atque inferis sacra conficienda esse, deinde vero dæmonibus, tum heroibus.*

Apuleius autem Dæmones vocavit omnes qui inter Deos immortales atque homines interjecti sunt, (Libro de Deo Soc.) *eosque esse vectores hinc sive ab hominibus, precum, inde sive à Diis, munerum: & quasi interpretes ac salutigeros.* Quod ex *Platone* citavit *Plutarchus*. (Libro de Iside & Osiride.) ὅ, τι Πλάτων ἑρμηνευτικὸν τὸ τῶν δαιμόνων ὀνομάζει γένος καὶ διακονικὸν ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, εὐχὰς μὲν ἐκεῖ καὶ δεήσεις ἀνθρώπων ἀναπέμποντας,

ποντας], ἐκεῖθεν δὲ μαντεῖα δ' ἄδεσ καὶ δόσεις ἀγαθῶν φέροντας.] Hoc est, *Et Plato dæmonum genus facultate interpretandi ac ministrandi præditum, inter Deos & homines interjectum esse ait; ac preces quidem & vota hominum diis efferre, à diis autem ad homines oracula & bonorum largitiones deferre.*

ᵛἭρωας. Quos veteres Romani, Deos *medioxumos* vocarunt. Qua de re legendus *Apuleius*. Et *Martianus Felix*, *omnes*, inquit, *hos qui inter Deos & homines interjecti sunt, Græci* δαίμονας *vocant, Latini Medioxumos.*

Lib. de doctrina Platonis 2.

ˣἈγαυούς. Illustres vocavit Heroes, quia semper divinæ cognitionis luce perfusi, ut inquit *Hierocles*. Aut illustres utpote aerei. Decretum enim est *Pythagoræ* quod profert *Laertius*, εἶναί τε πάντα τὸν ἀέρα ψυχῶν ἔμπλεων, καὶ τούτους δαίμονάς τε καὶ ἥρωας νομίζεσθαι. Hoc est, *Aerem totum plenum esse animorum, qui esse putentur dæmones ac heroes.* Et *Hesiodus dæmones* inquit *terram pervadere.*

In Pythagora.

Lib. 1.

ἠέρα ἑσσαμένους ——— id est, *Aere vestitos.*

Τούς τε δαίμονας. Præstanti virtute viros, ut recte intelligit *Hierocles*. Itaque non dixit *Pythagoras* præcisè δαίμονας, sed cum adjunctione δαίμονας καταχθονίους, id est, *dæmones terrestres*. Sic *Plato* in Crat. ταύτῃ οὖν τίθεμαι καὶ ἐγὼ τὸν δαίμονα, πάντ' ἄνδρα, ὃς ἂν ἀγαθὸς ᾖ, δαιμόνιον εἶναι καὶ ζῶντα καὶ τελευτήσαντα, καὶ ὀρθῶς δαίμονα καλεῖσθαι. id est, *Quocirca etiam ego sic statuo, quemvis*

scientia

scientia praditum ac virtute, divinum esse virum, & viventem & mortuum, ac jure dæmonem eum vocari. Dæmones itaque terrestres ii quos *Aristoteles* θείους ἄνδρας vocari ait, hoc est, *viros divinos*, ut posuit M. Cicero. Cap. 1. lib. 7. ad Nicom.

Dæmones vero Latine dici posse genios & lares docet *Apuleius*: & *Tertullianus*. *M. Cicero* in *Platonis Timæo* convertit *Lares*. lib. 1. de Legib.

Dici autem δαίμονας quasi δαήμονας, id est, *scientes*, vulgatum est, & à multis repetium; ut *Platone* in *Cratylo*, *Hierocle* in hunc locum, *Martiano Felice*, *Joanne Grammatico* in *Hesiod.* *Lactantio*, *Servio*. Lib. de doctrina Plat. Apolog. contra gentes cap. 32.

Καταχθονίους. Τοὺς ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι δυναμένους, καὶ κατὰ γῆς οἰκεῖν. *Eos qui Rempubl. habere possunt ac domicilium supra terram*, ut exposuit *Hierocles*. Itaque καταχθονίους positum est pro ἐπιχθονίους. Dæmones enim, hoc est viri sapientes, quamdiu spirant, terram incolunt, cum autem è vita excesserint aerem terræ proximum tenent. Qua de re copiose *Martianus Felix*. Plerumque tamen καταχθόνιοι sunt ὑποχθόνιοι. Ut cum *Dionysius Halicarnassæus* inquit, τοὺς θεοὺς τοὺς οὐρανίους ἵλεως εἶναι καὶ δαίμονας τοὺς καταχθονίους. *Deos cælestes propitios esse, ac dæmones inferos.* Perinde ut *Euripides*, κήρυσσε θεοὺς τούς τ' οὐρανίδας τούς θ' ὑπὸ γαῖαν: *Supplica per Deos cælestes atque illos qui sub terra sunt.* Lib. 2. c. 15. lib. 2. in 3. Æn. Lib. 2. Lib. 6. In Hecub.

Dæmones itaque supra terram, viri sapientes sive boni: sub terra vero, animi impiorum. Itaque hi proprie inferi & ὑποχθόνιοι dicti sunt ab *Hesiodo*. Atque horum suppliciis præsunt Lib. 1.

Lib. 6. Æneid. — sunt Dii Inferi, quorum descriptio apud *Virgilium* in Tartaro est. Impiis vero sedem assignari à *Pythagoreis* in Tartaro intelligimus ex *Aristotele*, qui *Pythagoreos* inquit *arbitrari*

c. 5. Lib. 2. de Demonstrat. — *propterea excitari tonitrua in aere, ut illa quasi comminatione Jovis, ii qui in Tartaro sunt pertimescant.* Ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοί φασιν, ἀπειλῆς ἕνεκα τοῖς ἐν τῷ ταρτάρῳ, ὅπως φοβῶνται.

Ἔννομα ῥέζων. Ἔννομα ῥέζειν exposuit *Hierocles*, Dæmonum, id est sapientum dictis quasi legibus parere, id est, cum fide ac justitia vivere. ἐννόμως sive νομίμως ζῆν.

Jacbim. Camerarius. ἔντομα ῥέζων suspicatur legendum esse. Quod *Hieroclis* autoritate legentis ἔννομα, facile refellitur. Deinde autem *Camerarii* ratio inepta est. Posuit enim Diis manibus convenire ἔντομα ῥέζειν, quia in sacris inferorum *jugulari soleant victima, sive secari victimæ jugulum.* Quasi vero non idem observatum fuerit in sacris superorum. Neque enim superorum & inferorum sacra eo differunt quod in illis jugularentur victimæ, in his vero non item: sed quia in sacris Deorum manium sive inferorum victima capite in terram prono statuebatur; in sacris vero superorum capite in coelum sublevato. Itaque in Deorum manium sacris ex parte inferiori: in superorum sive cœlestium sacris ex parte superiori, *securi aut malleo* victimæ *feriebantur.* In utroque genere sacrificii dabant operam victimarii, ut victima in cultros *suppositos, sive subjectos* capite incumbens, speciem præberet sponte ad interitum se offerentis.

ferentis. Legendus *Servius* in illud *Virg.* Lib.3. Georg.

Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.

Atque hujusce rei exempla sunt apud *Ovidium*, *Dionysium Halicarnassæum*, *Papinium* in *Thebaide*, cum inquit, Lib.7. Metam. Lib.6. Lib.4.

In vulnus cecidere greges.

Ubi *Lactantius* interpres hos qui malleo victimam feriunt ait nominari *Agones*: qui autem subjiciunt sive supponunt victimarum jugulis cultros, id est, ita cultros tenent, ut in aciem victima jugulo incidere possit, hos dici Victimatores.

Postremo, ἔντομα ῥέζειν alienum est ab instituto Pythagoræ, qui, ut inquit *M. Cicero*, *ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit, ne aram sanguine adspergeret.* Et *Laertius* ait solam *Apollinis Genitoris* quæ *Deli* est aram, venerari solitum *Pythagoram*, quod nulla ibi victima immolaretur. 3. de Nat. Deor. In Pythagora.

Ἔντομα vero dici proprie in haruspicina ex *Greg. Nazianzeno* intelligimus oratione 1. contra *Julian.* Quem locum quia longior est non adscripsi.

Mihi vero ἔντομα ῥέζειν posse intelligi videtur χοὰς ἐπιφέρειν, καὶ ἐναγίζειν, sive justa facere diis manibus. Quod etiam *Hierocles* tanquam in transcursu ostendit. Proprie autem diis manibus convenit ut Sacra eis legitime fiant, sive τὰ ἔντομα ῥέζειν, quoniam dii manes sancti sive legibus sanciti sunt. Quo lex illa *Ciceronis* pertinet, *Deorum manium jura sancta sunto.* Idemque justitiam erga manes proprie vocari ait *sanctitatem.* Sic apud *Virgilium* Lib.2. de legib. Top. ad Trebat.

gilium Æneas Anchisen patrem mortuum affatur.

Lib. 5. Æn. *Salve sancte parens* ———

Et *Evander* ad conjugem mortuam,

Lib. 11. Æn. ——*Tuque O sanctissima conjux,*

Felix morte tua.———

3. lib. 3. Eaque de re *Macrob.* in *Saturnal.* Sancti autem sive sanciti potius dii manes quam superi, quia cum fuerint homines facilius contemni possunt & violari.

Τὺς τε γονεῖς τίμα. Nempe, καθάπερ θεὺς, id est, *tanquam Deos.* Sic enim *Arist.* ad *Nicomac.* & *Plato.* βὺλει γονεῖς πρώτισον ἐν τιμαῖς ἔχειν. Parentes imprimis honoribus affice. *Philæmon.*

c. 2. lib. 9. Lib. 4. de legib.

Τὺς τ' ἄγχις' ἐκγεγαῶτας. Uno verbo ἀγχιςεῖς, hoc est, *propinquos.*

Τῶν δ' ἄλλων. Vulgo dicitur, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος. & *Solem è mundo tollere videntur, qui amicitiam è vita tollunt,* inquit *Cic.* Duo genera sunt amicitiæ. *Necessarium, sive propinquitas sanguinis: & voluntarium, sive inter alienos, Donat.* in *Terent.*

Adolph. Ergo de amicitia *necessaria* versu antecedente dixit *Pythagoras*, nunc adjungit de *voluntaria.*

c. 12. l. 8. *Arist.* autem ad *Nicom.* triplex amicitiæ genus posuit; unum *propinquorum*, alterum *sociorum*, tertium *sodalium.* Sed amicitia sociorum & sodalium utraque uno amicitiæ voluntariæ nomine intelligi potest.

Ἀρετῇ ποιεῦ φίλον. Amicum tibi virtute adjunge sive concilia, non voluptate, aut opibus. Nam triplex quidem est materies amicitiæ:

tiæ; *virtus, voluptas, utilitas*: ut disputavit *Aristot.* ad *Nicom.* Sed illa tantum quæ virtu- *c.3.l.8.* tis societate conglutinatur, firma & constans amicitia est. Itaque hanc τελείαν φιλίαν, *amicitiam perfectam* vocavit *Aristot.* & ἀδιάβλητον καὶ μόνιμον, *immutabilem & permanen-* *Loco cita-* *tem.* Voluptatis autem & utilitatis amicitiæ *to.* sunt, quas, ut ait Seneca, *Temporarias populus* *Ejusdem* *appellat.* *lib.c.6. Epist.9.*

Ὅσις ἀεισ⊙. Laudat φιλοφιλίαν & πολυφιλίαν. Φιλοφιλία Latine *studium amicorum* dici potest, non, multitudo amicorum, ut à quodam *Joachimi Perionii* reprehensore conversum est apud *Aristot.* ad *Nicom.* Πολυφι- *Cap.1.l.* λία vero est *multitudo amicorum*, de qua co- *8.* piose *Aristot.* ad *Nicom.* Et *Plutarch.* lib. quem *Cap.10.l.* ea de re conscripsit. Utraque laude, scilicet *9.* φιλοφιλίας, & πολυφιλίας floruisse *Pythagoram* legere licebit apud *Laertium.* *περὶ πολυφιλ.*

Videtur autem παρήχησις, & soni concinnitas quædam esse quæsita in verbis ἀρετῇ ἀεισ⊙.

Πρᾳέσι δ' εἶκε λόγοις. *Lenibus amici dictis cede*: sic enim exposuit *Hierocles.* Quale *Horatianum* illud est ad *Lollium*, *Epist.18.*

—Tu cede potentis amici
Lenibus imperiis—

Quanquam etiam πραέσι λόγοις εἴκειν esse potest, *Cedere amico lenibus dictis, sive adhibita orationis lenitate*: ut apud *Xenophon.* λόγῳ *Lib.2.de* ὑπεῖξαι. Nam usitatum esse ait ubique gen- *vita Soc.* tium παραχωρῆσαι τῷ νεωτέρῳ πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι, καὶ λόγῳ ὑπεῖξαι. id est, *ado-*

 lescen-

lescentem seni de via decedere, & oratione se illi submittere.

"Ἔργοισί τ' ἐπωφελίμοισι. Ἔργα ἐπωφέλιμα dixit intelligens εὐεργεσίας, id est, benefacta, sive θεραπείαν, i. e. cultum & observantiam. Cedendum esse, inquit, amico non orationis tantum lenitate, verum etiam obsequiis adhibitis. Nam ut est apud *Terent. obsequium amicos*, &c. Sed *Hierocles*, ut diximus, aliter hunc locum intelligit, nempe Cedendum esse amici benefactis, hoc est, ut facile nobis cum offensi fuerimus, ab amico satisfieri patiamur. Sed prior illa interpretatio planior est, & est ἀττικώτερον illud, εἴκειν sive ὑπείκειν λόγοις τῷ φίλῳ, quam εἴκειν λόγοις τοῦ φίλου.

Andr.

Μηδ' ἔχθαιρε φίλον. Explicatio est illius antegressi πρᾳέσι δ' εἶκε λόγοις. Nam is demum εἴκει sive ὑπείκει, i. e. cedit amico, qui erratis ejus ignoscit. Quare cum *Laertius* posuisset Stoicorum decretum esse, συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, *Sapientem ignoscere nemini*: deinde συγγνώμην ἔχειν, exposuit εἴκειν.

In Zenone.

Expressus autem hic versus ex illo *Pythagoræ* decreto quod *Laertius* profert. Ἀλλήλοις τε ὁμιλεῖν ὡς τοὺς μὲν φίλους ἐχθροὺς μὴ ποιῆσαι· τοὺς δ' ἐχθροὺς φίλους ἐργάσασθαι. *Ita cum aliis vivendum esse, ut neque amici nobis inimici fiant: & inimici amici esse incipiant.*

In Pythagora.

"Ἀμπλακίης εἵνεκα μικρῆς. *Levis peccati gratia.* Qualia sunt quæ cum verrucis comparat *Horatius*.

Sat. 3. l. 1.

"Ὄφρα

Ὅφρα δύνῃ. Ut infra, κἀδ' ὅσον δύνῃ. *Quantum potes*. Sententia est; Enitendum esse ne amicorum delictis facile offendamur. Qua de re commemorabilis est *Thraseæ* Stoici vox apud *Plinium*; *Qui vitia odit, homines odit.* Eaque *Plinii* epistola tota, hujusce præcepti quædam quasi interpretatio est. *Epist.*22. *lib.*8.

Στρυφνὸς vero sive *austeros*, & ignoscere amicis aut cedere nescientes, non esse φιλικοὺς sive *natos ad amicitiam*; atque εὔνοας quidem dici posse, id est, benevolentes, non autem φίλους sive *amicos*, docet *Aristoteles* ad *Nicomachum*. *c.* 6. *l.* 8.

Δυνάμεις γάρ. Interpretatio illius clausulæ ὄφρα δύνῃ, *Quantum potes*. Nam ut illud, *Quantum potes*, declararet *Pythag*. *Facultatis domicilium vicinum esse* inquit *necessitati*; hoc est, Tantum autem potes amici tui delicta patienti animo ferre, quantum si necessitas tibi allata esset ferendi ferres. Eaque interpretatio est *Hieroclis*. Allata vero necessitate quantum valeamus intelligi, docent Proverbia, *Necessitas magistra*, *Necessitas rationum inventrix*, *Telum maximum necessitas*.

Ἐγγύθι ναίει. Facultas vicina est necessitati; quoniam ubi facultatis extremum est, ibi necessitatis principium. Qui enim posse desinit, non posse incipit. Quo sensu etiam Poeta *Hesiodus* dixisse videtur vitium esse vicinum virtuti—μάλα δ' ἐγγύθι ναίει. Nam vitii extremum est principium virtutis, ut extrema pars noctis attingit principium diei. Ergo sic etiam versus hic *Pythag*. intelligi

telligi potest. Ignoscendum esse amicis *quantum potes*. Nam facultas vicina est necessitati. Hoc est, Neque enim semper potes; nam sæpe facultas impeditur necessitate: ita ut recte nominentur vicinæ res posse & non posse, eoq; modo speciem habet Proverbii.

Ἀνάγκης. Duplex intelligi potest *necessitas*: una cogens, ut in explicatione *Hieroclis*: altera prohibens, sive impediens facultatem,
c.5.l.4. Sapientiæ. de qua diximus: Eamque *Aristot.* vocavit τὸ βίαιον καὶ τὴν βίαν, i. e. *violentiam*, quid autem appellet vim aut violentiam, ipse his verbis declaravit; τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαίρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. *Violentiam*, inquit, *appello id quo naturæ impetus, aut consilium rei alicujus suscipiendæ, quasi impeditur ac retinetur.* Eademque de re
c.5.l.2. agitur etiam in libris de Demonstratione.

Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι. Transitio, qua usus etiam Theognis eodem modo.

Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι· κακοῖσι δὲ μὴ προσομίλει

Ἀνδράσιν.——

Hæc ita sint. at tu fœdi commercia longe
Sperne hominis,——

Lib.2.de vita Soc. Κρατεῖν. Quod ἄρχειν Socrates dixit apud *Xenophon*. Ait enim *expetendum esse amicum* ὅστις ἄρχει γαστρός τε, καὶ φιλοποσίας, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ἀργίας, hoc est, *cum qui imperet ventri, vinolentiæ, libidini, somno, & languori.*

Δὲ ἐθίζεο. In aliis editionibus, ut *Venetis*, concinnius Ionice δ' εἰθίζεο.

Γαστρὸς

Γαστρὸς μὲν πρώτιστα. Simile illud quod in statuis *Anacharsidis* inscribebatur, Γλώσσης, γαστρὸς, αἰδοίων κρατεῖν, ut est apud *Laertium*. h. e. *Linguæ, ventri, libidini imperandum esse*. *In Anacharside.*

Αἰσχύνεο σαυτόν. Sententia *Thaletis Milesii* apud *Auson*. *In dictis Sapient.*

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Eandem vero multi alii usurparunt; ut apud *Stobæum Democritus*, *Theophrastus*, *Musonius*, *Cato*; Et apud *Laertium*, *Demetrius Phalereus*. Et *Galenus*, proferens hunc locum, Σὺ δὲ, inquit, σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, *Sermone 222.* *In Demetrio.* *Libro de cognitione & curatione morborum animi.*

——Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν. h. e. *Tu autem verere teipsum potissimum, obtemperans illi qui præcepit*, &c.

Ἀσκεῖν. Mutata interpunctione ἀσκεῖν referri potest ad verbum ἔθιζε; aut sumi pro ἄσκει. Infinita enim Attice pro imperativis ponuntur κατ' ἔλλειψιν, intellectis verbis θέλε aut σπεῦδε, i. e. *velis* aut *studeas*: qua de re legendus *Joannes Grammaticus*, & *Eustathius*. Aut supplendum est verbum χρὴ vel δεῖ, ut ἀσκεῖν δικαιοσύνην, pro δεῖ sive χρὴ ἀσκεῖν δικαιοσύνην. Nam Attice verbum χρὴ & δεῖ omitti solet, ut apud *Aristot.* πρῶτον εἰπεῖν, h. e. πρῶτον δεῖ sive χρὴ εἰπεῖν. In quem locum legendus *Joannes Philoponus*. Neque dissimilis locutio Latina est, de qua *Priscianus*. Sed non dissimulabo etiam à *Stobæo* citari hunc locum, & legi non ἀσκεῖν, sed ἄσκει, quod magis placet. *In Hesiodum.* *In 1. Il.* *c. 1. l. 1. de Ratiocinat.* *c. 3. l. 18.* *Sermone 1.*

Μηδὲ ϲφὶ μηδὲν. Attice duplex negatio vice affirmationis. Legendus *Eustathius*. Atque hoc etiam Latini secuti sunt, ut semel atque iterum docet *Marcellus De doctorum indagine*.

In 1. Il.

Σαυτὸν ἀλογίςως ἔχειν. Pro *σαυτὸν ἀλόγιςον εἶναι*, i.e. *Imprudentem esse.* Nam versus antecedens ad Justitiam pertinet : hic autem de Prudentia est. *ἀλόγιςος* vero inconsideratus & incautus, agit hoc præcepto de ducendis affectibus ad obsequium rectæ rationis, *quæ summi Jovis vera lex, dominaque omnium & Regina*, Tusc. 2.

Ἀλλὰ γνῶθι. Respicit ad præceptum *Apollinis γνῶθι σεαυτόν.* Nam illi præcepto ea vis atque notio subjecta est, ut norimus nos esse mortales. Itaq; Seneca, *Mortis*, inquit, *meminisse jubet illa Pythicis oraculis adscripta vox γνῶθι σεαυτόν.* Hinc etiam illud expressum *Simonidis* ad *Pausaniam* dictum, *μέμνησο ἄνθρωπος ὤν*, *Hominem te esse memineris*, h. e. mortalem. De qua sententia *Plutarchus*. Atque eo respiciens *M. Tullius*, *Homines*, inquit, *ut nos esse meminerimus*, &c.

Consol. ad Martiam.

Consol. ad Apollonium. Ep. 16. l. 5. ad famil.

Θανέειν πέπρωται ἅπασι. Quod *M. Cicero* dixit *Omnibus definitam esse mortem.*

Pro Sextio.

Χρήματα δ'. Sic apud *Platonem Socrates*, Philosophum esse non oportere *φιλοσώματον*, *φιλοχρήματον*, *φιλότιμον*, *appetentem vitæ & voluptatis, aut divitiarum, aut honoris. Pecuniam* enim *in loco negligere maximum interdum est lucrum*, Terent. Adelph. 2. 2.

In Phædone.

Ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φιλεῖ. *Pecunia interdum*

dum acquiri solet, interdum amitti. Mobilis enim est, perinde ut fortuna ipsa quæ pecuniam sive opes largitur, inconstans & volatica est. ἐν μικρῷ μ' ὤλβισεν, ἐν δ' ἀπώλεσεν, *Eurip.* in *Oedip.* & in *Phœnis.* memorat S S. Scriptura πλούτου ἀπάτην *Mar.* 4. 19. & ἀδηλότητα *incertitudinem* 1 *Tim.* 6. 17. Ergo φιλεῖ, id est, *amat*, positum pro εἴωθε sive solet.

Sed in editionibus plerisque, ut Venetis, imperandi verbum est φίλει. Quod mihi concinnius videtur. *Ama*, inquit, *pecuniam alias quærere alias vero consumere*, significans in pecunia nihil expetendum esse præter usum. Sic *Chremylus* apud *Aristoph.* *In Pluto.*

Χαίρω τε γὰρ φειδόμενος ὡς οὐδεὶς ἀνὴρ
Πάλιν τ' ἀναλίσκων· ἡνίκ' ἂν τούτου δέῃ. h. e.
Nam & gaudeo, ut nemo alius unquam, parcere,
Et parta dissipare rursus, ubi est opus.

Jam autem φίλει pro *soleas*, nam φιλεῖν pro εἰωθέναι. i.e. *solere*, ponitur Attice, quoniam rebus solitis sive usitatis delectamur. Quod loquendi genus etiam Latini usurparunt, ut *Horatius.* Neque Poetæ solum sed etiam cæteri scriptores, ut *Ausonius* in Gratiarum actione, & *Ammianus Marcell.* *Ode 3. l. 2. Ode 16 l. 3. Epod. Ode 8. Lib. 16. & 17.*

Ergo κτᾶσθαι φίλει, *quærere ama*, est, *solitus sis quærere*, sive *libenter quæro.* φιλεῖν vero etjam poni pro συμβαίνειν lege apud Euripidis interpretem. *In Phœnissas.*

Ἄλλοτ' ὀλέσθαι. Quod eleganter dixit *Hierocles*, ἀποβάλλεσθαι. soni similitudine quæsita.

κτᾶσθαι ἀποκτᾶσθαι. Sic Latine, *nasci denasci.* pro ὀλέσθαι *H. Wolfius* legit ὀλέσαι.

Consolatione ad Apollon. Ὅσα δὲ. Hic versus & sequens citatur à *Plutarcho.*

Δαιμονίῃσι τύχαις. *Casibus divinis*, *sive à deo profectis.* sive iis malis aut damnis quæ cuique pro meritis eveniunt. Recte *Sophoclis* illud huic sententiæ convenit, in *Oed. Colon.* τὸ φέρον ἐκ θεῶν, καλῶς χρὴ φέρειν. Nec illud *Plauti* alienum, Cap. 2. 1. Si Dii immortales id voluere, vos hanc ærumnam exsequi, Decet id pati æquo animo: si id facietis levior labos erit. Qua de re multa philosophatus est *Hierocles.*

Odyss. 1. Βροτοὶ ἄλγε' ἔχουσιν. Expressum ex illis *Homeri* verbis, quibus apud eum *Jupiter* de hominibus conquerens exclamat,

——ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

Præter vim fati subeunt mala——

Ergo quod *Homerus* dixit μόρον, *Pythagoras* vocavit δαιμονίαν τύχην. Ἄλγεα vero ἔχειν, etiam ἄλγεα πάσχειν, & πήματα πάσχειν dixit *Homerus.*

Epist. 2. lib. 1. *Aspera perpeti* convertit *Horatius.*

Ὧν ἂν μοῖραν. ἃ ἔμμορες' ἃ εἰς μοῖραν ἔλαχες. *Quorum fatalem partem sortitus es*; sive quæ miseriarum à fato pars tibi assignata est, hanc perfer. *feras non culpes, quod vitari non potest.*

In Odyss. 20. Μοῖρα enim hoc in loco *sors fatalis.* de qua hujus verbi notione legendus *Eustath.*

Consol. Apoll. Ser. 254. Ἔχῃς. Apud *Plut.* ἔχοις, quod minus placet. apud *Stobæum* autem ἕλῃς, quod probabile est.

Πρᾴως

Πρᾴως φέρε. Apud *Plutarch.* Ταύτην ἔχε. Quod elegantius videtur ob repetitionem verbi ἔχω. Ut in Epigram. *Nicarchi*, Ἦν ἐν γαστρὶ λάβῃς, λάβε· καὶ πίνε, μὴ θορυβηθῇς. Apud *Stobæum* autem est πάντην φέρε. *Loco citato.* *Antholog. l. 7.* *Sermone 254.*

Ἰᾶσθαι δὲ πρέπει. Mederi convenit malis humanis, *privatim* quidem præceptis philosophiæ, *publice* vero lege. De Philosophiæ medicina *Plutarchus*, τῶν δὲ τῆς ψυχῆς ἀρρωστημάτων καὶ παθῶν ἡ φιλοσοφία μόνη φάρμακόν ἐστι. *Animi vero*, inquit, *morborum & perturbationum nulla est medicina præter philosophiam.* Eaque de re liber *Galeni* est: scilicet, De cognitione & curatione morborum animi. De legis autem medicina *Euripides* in Bellerophonte apud *Stobæum*, *Lib. de instit. puerili.* *Sermone 242.*

Νόσοι δὲ θνητῶν, αἱ μὲν εἰσ' αὐθαίρετοι·
Αἱ δ' ἐκ θεῶν πάρεισιν. ἀλλὰ τῷ νόμῳ
Ἰώμεθ' αὐτάς.——

Aut sponte nobis parimus ægritudines,
Aut ira cœlitum invehit. Sed omnium
Medicina, leges.

Οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς τούτων. Τούτων scilicet δαιμονίων τυχῶν. Quia ut diximus, eveniunt cuique pro meritis. Interdum tamen etiam viris bonis eveniunt res adversæ, verum ut inquit *Pythagoras* οὐ πάνυ πολὺ, *non magnopere*, aut, *non frequenter.* Quod *Epicurus* dicebat, *Fortunam exiguam intervenire sapienti*, apud *Cic.* τρὶς τοῖς κακοῖς κακά, juxta proverb. apud *Athenæum* lib. 9. *malis ter mala.* *Lib. 1. & 2. de finibus.*

Λόγοι

Λόγοι δειλοί τε καὶ ἐσθλοί. Δειλὸν oppoſuit ἐσθλῷ, δειλὸν ſumens pro *malo*. Ut ſoliti ſunt id verbum uſurpare *Pythagorei*, ut infra, Δειλοῦ τοι πρήσσειν, pro κακοῦ, & δειλὰ μὲν ἐκφῆναι, id eſt, κακά: & in verſu illo *Pythagoræ* decantato,

Δειλοὶ, πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.
Pro κακοὶ & πανάκακοι.

Προσπίπτουσι. Ut *verba ad aures accidere*, dixit *M. Cicero*.

In Vatinium.

Ὧν μήτ' ἐκπλήσσου. Mihi legendum videtur, non ut eſt in libris vulgatis ὧν, ſed potius Ionice ὦν pro οὖν ſive igitur. ſententia enim eſt, Multi ſermones hominibus ad aures accidunt, boni ac mali. Quocirca delectum adhibendum eſſe, & cavendum ne aut miremur eos temere, atque inconſiderate, aut reſpuamus. Nam fucatos pro ſinceris admitteremus, & veros pro ſimulatis repudiaremus. Atque ita videtur legiſſe *Hierocles*, cum inquit, μήτε οὖν πάντας καταδέχου, φησὶν ὁ Πυθαγόρας. ἵνα μὴ καὶ τοὺς ψευδεῖς. μήτε πάντας ἀποβάλλου· ἵνα μὴ καὶ τοὺς ἀληθεῖς. *Neque igitur omnes ſermones recipe, inquit* Pythagoras, *ne falſos una recipias: neque omnes reſpue, ne una etiam veros repudies.*

Ψεῦδος δ' ἢν τι. Orationis unum diſcrimen eſt ut honeſta ſit aut turpis; de quo jam dictum eſt: alterum ut vera ſit aut falſa; de quo nunc diſcrimine adjungit: præcipiens ut lenes ſimus in refellendis mendaciis, non appetentes rixæ & contentionis. Qua de re jucunde multa *Horat.*

Epiſt. 18.

Alter

Alterrixatur de lana sæpe caprina,&c.

Τὶ λέγοιτο. Stobæus proferens hunc locum legit, Serm. 28.

—Ψεῦδος δ' ἂν ἐὰν σοι τὶ φῆνται ἀφρόνως εἶπε.
Sed vulgata lectio magis placet.

Παρείπῃ. Παρειπεῖν est *fallaciter & captiose persuadere*. Quanquam autem παρειπεῖν de verbis proprie usurpetur, tamen *Pythagoras* quasi commune posuit rerum & verborum, ἔργῳ καὶ λόγῳ. Nam verbum alterutri rei proprie convenire satis est: ut apud *Homerum*, In 1. Il.

—Σῖτον καὶ οἶνον ἔδοντες, *Cibum ac vinum edentes*: *Eustath*. Sic Latine apud *Cicer*. *Torquatus sibi torquem & cognomen induit*. & *Vadit in eundem carcerem, & in eundem scyphum Theramenes*. Virgilius. Lib. 2. de finib. 1. Tusc. 9. Æn.

Seu pacem, seu bella geram——

Legendus *Fab. Quinctil*. c. 3. l. 9.

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου. Sententia crebro usurpata, ut à *Sallustio*, *Demosthene*, *Biante* apud *Laertium*, *Isocrate* ad *Demonic*. proverbii etiam vice usurpari solitam ex *Aristotele* intelligere licet ad *Nicom*. & *Eudem*. In Catilin. Philip. 1. & oratione de pace. c. 8. l. 6. lib. 5. c. 6. l. 13.

Μωρά. Inepta, ut in Glossematis Græcis, & apud *Priscianum*.

Δειλοῦ πρὸς ἀνδρός. Sic proverb. Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει. *Ineptus inepta loquitur*.

Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι Sic proverb. ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην, *Quam quisque norit artem, in hac se exerceat*. Sequitur ἀλλὰ διδάσκευ. Nam teste *Pindaro Olymp*. 8. P. 53. ἄγνωμον μὴ τὸ προμαθεῖν, *Stultum*

Stultum est non prædidicisse. quocirca πρὶν ἢ κληθῆναι μάνθανε. & Plinius, *Aut si,* inquit, *tutius putas illud cautissimi cujusque præceptum, Quod dubitas ne feceris, idipsum rescribe.* Sic M. Cicero. *Quocirca bene præcipiunt, qui vetant quicquam agere quod dubites æquum sit an iniquum.*

Lib. 1. de Offic.

Οὐδ' ὑγιείης τ̃ περὶ σῶμα. Non dixit ὑγιείης simpliciter, sed cum adjunctione τῆς περὶ σῶμα. Quasi cum de animi valetudine dixerit, nunc det præceptum de valetudine corporis. Duplex enim valetudo, nempe *animi & corporis.* Ut apud Senecam. *Roga,* inquit, *bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis.* Citatur autem hic locus à *Stobæo,* & legitur κτ σῶμ'. Refert *Plato* in conviviis cantari solitum, ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι· τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν φυῆναι· τρίτον δὲ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. *Pyrrhus Epirota* nihil impensius rogare solitus, quam unum ὑγιαίνειν, valere ac *sanum esse.*

Ep. 10.

Sermone 243.

Ἀλλὰ τούτων μέτρον. Cujusmodi *Pythagoræ* decretum est quod profert *Laertius,* Μὴ παραβαίνειν μέτρα τῶν ποτῶν καὶ τῶν σιτίων συμμετρίαν. Hieron. in reg. monach. *modicus ac temperatus cibus, & carni & animæ utilis.* Demonicum ita monet *Isocr.* ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα γυμνασίων, μὴ τὰ πρὸς τὴν ῥώμην, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν συμφέροντα. Valetudine hujusmodi præscribit *Cicero* fam. epist. πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τρῖψιν, & εὐλυσίαν τῆς κοιλίας. Noti sunt versiculi scholæ *Salerni.*

In Pytha.

Isocr.

Si

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria; mens hilaris, requies, moderata diæta.

Καὶ σίτῳ. A recto σῖτον. Nam σῖτον panis, σῖτος frumentum. Legendus *Eustath.* In 18. Il.

Ὃ μή σ' ἀνιήσει. Ejusmodi modum servandum esse cujus pœnitere non possit, ne scilicet vires aut inedia aut exercitationibus immoderatis frangamus. Quæ sententia sic posita est ab *Aristot.* Τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια, καὶ τὰ ἐλλείποντα φθείρει τὴν ἰσχύν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτά, καὶ τὰ σιτία, πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα φθείρει τὴν ὑγίειαν· τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ, καὶ αὔξει, καὶ σώζει. Nam *exercitationibus,* inquit, *corporis supra infrave modum adhibitis vires debilitantur; & cibi ac potiones si plus minusve quam par est sumserimus, valetudini adversantur: moderata vero bonam valetudinem efficiunt, augent, conservant.* Cic. de Senect. monet, *Tantum cibi ac potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Audi *Platonem* In Theæt. ἡ τῶν σωμάτων ἕξις οὐχ ὑπὸ ἡσυχίας μὲν καὶ ἀργίας διόλλυται, ὑπὸ γυμνασίων δὲ καὶ κινήσεων ὡς ἐπιτοπολὺ σώζεται. c. 2. l. 2. ad Nicom.

Εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχ. ——— δίαιτα vitæ rationem significat, οὐ τὴν ἐν τοῖς ἀσιτουμένοις τε καὶ πυρέσσουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, τοῖς ὁπωσοῦν γινομένοις κατὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα. Galen. Comment. 3. in lib. 1. Epid.

Καθάρειον, ἀθρυπτον. Καθάρειον & ἄθρυπτον medium est, τρυφερὸν & ῥυπαρὸν, id est deliciæ & sordes, duo extrema, quæ perstringi *Horat.* Sat. 2. l. 1.

Pastillos

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum;
Nil medium est.——

Epist, 87. Qua de re *Seneca*, qui *Rucillum* vocat, non *Rufillum*. ἄθρυπτο non delicata nimis, qualis tribuitur Syracusanis & Sybaritis.

Ὁπόσα φθόνον ἴσχει. Φθόνον dixit intelligens *reprehensionem* sive μέμψιν, ut recte *Hierocles*. itaque ὁπόσα φθόνον ἴσχει est, Quæcumque reprehensionem habent, pro, ea quæ reprehensioni esse debent, aut possunt. Quo genere loquendi etiam *M. Cicero* dixit. *Invidiam vero his temporibus habere consulatus ipse nullam potest.*

Pro Murena.

Μὴ δαπανᾷν. Δαπανᾷν est non simpliciter consumere; sed splendide vivere; ac dissipare atque abligurire patrimonium. Lege *Suidam.*

Ὁποῖα κἀμῶν ἀδαήμων. Aliter hoc apud

Serm. 77. *Stobæum*, scilicet ἀπειρογάλως ἐνὶ ἡμῖν. Fortasse mendose, pro ἐνὶ ἡμῖν *in nobis*, pro in nostra societate. Notæ vero *Pythagoreorum* societates.

Μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον. *Cleobuli* sententia est, proverbii speciem habens, μέτρον ἄριστον, *Modus res optima*, apud *Laertium* & apud *Ausonium*. Legendus *Plutarch.* in convivio septem sapientum. Sic *Theognis* πάντων μέσ' ἄριστα. *Phocylides*,

In Cleobulo. In dictis sapientum.

——Καιρὸν δ' ἐπὶ μέτρον ἅπασι.
——Τὸ γὰρ μέτρον ἐστὶν ἄριστον.
——Ἰσότης ἐν πᾶσιν ἀρίστη. Item
Πάντων μέτρον ἄριστον——Lege Proverb.
Ne quid nimis.

Μηδ'

Μηδ' ὕπνον. Convertit Latine *Auson.* *Eclog. de viro bo.*
Nec prius in dulcem declinat lumina somnum, &c.

Μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι. Molles hominum oculi generatim, exceptis morientium oculis interdum, ut apud *Suetonium*; & furentium, ut apud Plautum in *Menaechmis*, Scena *Ædepol.* *in Nerone c. 49.* Speciatim autem apud *Ovid.* *molles oculi* proclives ad flendum. *lib. 1. de Remed. amor.*

Mollibus est oculis? quod fleat illa refer.

Πρὶν τῶν ἡμερινῶν. Profert *Arrianus* in *Epicteto*, sed paulo aliter, scilicet πρὶν τῶν ἡμερίων ἔργων λογίσασθαι ἕκαστα. *c. 10. l. 3.*

Τρίς. *Ter.* Nam is numerus perfectionis apud *Pythagoreos*. lege *Arist.* *c. 1. l. 1. de cœlo.*

Πῆ παρέβην; Convertit *Auson.* *Ecl. de viro bono.*
Qua prætergressus?—

Sic enim rectius legitur, quam *qua*, aut, *quo prætergressus*, &c. Habet autem Proverbii speciem orti à *Pythagora*. Nam is hunc versum crebro usurpavit, hortari solitus autores suos *ut commemorarent eum quotiescunque domum ingrederentur.* Sic enim *Laertius*, Λέγεται παρεγγυᾶν αὐτὸν ἑκάστοτε τοῖς μαθηταῖς, τάδε λέγειν εἰς τὸν οἶκον εἰσιοῦσι. *In Pytha.*

Πῆ παρέβην; &c.

Proverbii autem vice usurpasse videtur *Plutarch.* *Impios quotiescunque res eis adversa contigerint, scelerum suorum ea supplicia esse putare, & cogitare illud,* *lib. de superstitione.*

Πῆ παρέβην; &c.

Hinc illud apud *Ciceronem M. Cato. Pythagoreorumque more, exercenda memoria gratia,* *lib. de senectute.*

tia, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi. Eoque respiciens *Seneca*, *Animus quotidie ad rationem reddendam vocandus est——Faciebat*, inquit, *hoc* Sextius, *ut consummato die cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, Quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte melior es?* Sic Horatius,

c.36.l.3. de ira.

Sat.4.l.1.

——*Neque enim cum lectulus, aut me*
Porticus excepit, desum mihi. Rectius hoc est:
Hoc faciens vivam melius.——

Quibus ex locis intelligere licet, præcipuum hujus versiculi, Πῆ παρέβην, commemorandi tempus fuisse vesperi, cum discederent cubitum: matutini vero temporis cum expergiscerentur, non dissimilem fuisse meditationem, ex eo *Pythagoræ* præcepto intelligi potest, quod profert D. *Hieron.* *Duorum temporum maxime habendam curam, mane & vesperi, id est, eorum quæ acturi sumus, & eorum quæ gesserimus.*

Epist. adversus Rufinum.

Οὐκ ἐπελέσθη. *Arrian.* in *Epict.* loco citato,

——πρὶν δὴ ἑκάστιν ἐπελέσαι.

Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου. *Arrian.* loco citato, ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τοῦδ'.

Pædagogi sui c.10. lib.1.

Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο. Profert hunc locum *Clemens Alexandrinus*, atque ἐπι-

ἐπιπλήσσειν exponit νουθετεῖν. τὸ δὲ ἐπιπλήσσειν καὶ νουθετεῖν καλεῖται· τὸ δὲ ἐτυμολογεῖται, ἡ νουθέτησις, νοῦ ἐνθηματισμός. ὡς εἶναι τὸ ἐπιπληκτικὸν εἶδος, νοῦ ποιητικόν. Ἐπιπλήσσειν *sive increpare*, inquit, *etiam dicitur* νουθετεῖν. *Cujus verbi ea notatio est, ut sit* νουθέτησις *quasi* νοῦ *suæ mentis* ἐνθηματισμὸς *sive ingeneratio. ita ut species admonitionis ea quæ dicitur* ἐπίπληξις *vim habeat inserendi mentem sive sapientiam.* Quod autem dixit ἐνθηματισμὸν, idem vocavit ἐμποίησιν, definiens νουθέτησιν ψόγον νοῦ ἐμποιητικὸν, *vituperationem quæ inserat mentem.* In verbis autem *Clementis* τὸ δὲ ἐτυμολογεῖται, ἡ νουθέτησις, νοῦ ἐνθηματισμὸς, illud ἡ νουθέτησις glossema est. c. 9. ejusd. libri.

Quid autem sit ἐπιπλήσσειν docet *Clemens* idem, ἐπίπληξιν definiens ἐπιτίμησιν ἐπιπληκτικὴν ἢ ψόγον πληκτικόν. denotans ἐπιπλήσσειν esse quasi verberatione quadam rationum & verborum reprehendere. Profert hunc locum etiam *Arrian.* in *Epicteto* loco citato, & legit δεινὰ μὲν ῥέξας ἐπίπλησσε. Sed vulgata lectio magis placet. Loco citato.

Ταῦτα πόνει. Πόνει refert ad memoriam quæ laborat in præceptis retinendis: ἐκμελέτα vero ad acumen sive docilitatem, qua percipimus & meditamur: ἔρα vero ad cupiditatem discendi, sive σπουδὴν ac φιλομάθειαν, & φιλόκαλον. Legendus *Hierocles.*

Θείης ἀρετῆς. Divinæ virtutis. Duplex enim virtus: una quidem ἡρωϊκὴ sive θεία, *heroica* sive *divina*: altera vero ἀνθρωπίνη sive *humana*. Ut est apud *Aristot.* ad *Nicom.* c. 1. l. 7.

In Theæteto. Εἰς ἴχνια. Τιθέναι εἰς ἴχνια θείας ἀρετῆς, *In virtutis divinæ vestigiis collocare*, nihil aliud est quam ὁμοιῶσαι τῷ θεῷ, sive *Deo similem efficere.* Simillimus autem Deo sapiens sive præditus virtute. Qua de re *Plato* & *Galenus* nonnihil, & alii plurimi.

Lib. de cognit. & curat. morb. animi. c. 3. l. 1. c. 6. l. 1.

Ναὶ μὰ τόν. Profert hunc locum *Plutarchus* De Philosophorum decretis, & *Macrobius* in somnium *Scipionis*: sed paulo aliter, nempe, Οὐ μὰ τὸν, &c. Ex quo intelligere licet, cum *Pythagoræ* discipuli asseverarent, jurare solitos Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα, &c. Contra vero cum quid negarent, Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα, &c. Esse autem μὰ sive ναὶ, sive conjunctim μὰ ναὶ formulam asseverandi: contraque οὐ μὰ negandi, copiose disputavit *Eustath.* in *Homerum.* (*Iliad. 1.*) Sic *Pythagoras* ipse initio libri de natura apud *Laertium* (*In Pythagora.*), Οὐ μὰ τὸν ἀέρα &c. Qui locus supra citatus est.

Παραδόντα. Proferens hunc locum *Plutarchus*, & *Macrobius* (*Loco citato.*), ait, *Pythagoreos* jurare solitos τετρακτὺν sive *quaternarium.* Atqui non τετρακτὺν jurabant, sed παραδόντα τετρακτὺν, sive illum à quo τετρακτὺς sive quaternarii scientiam acceperant. Is autem doctor eorum *Pythagoras. Pythagoram* itaque juratum ab eis, recte ait *Sextus Empiricus* (*c. 20 adversus mathematicos.*), & interpres *Hierocles.* Sed pro *Plutarcho* & *Macrobio* responderi potest; Si propter quaternarii accepti beneficium, per *Pythagoram* jurejurando interposito res suas firmarunt, multo magis quaternarii ipsius jurejurando fidem suam adstringere potuerunt. Notum est enim illud

illud *Aristotelis*, Ἀεὶ γὰρ δι' ὃ ὑπάρχει &c. *semper ea res propter quam alia exsistit, ipsa magis exsistat necesse est.* *c.2.l.1. de demonst.*

Ἁμετέρᾳ ψυχᾷ. Παραδιδόναι ψυχῇ μαθητοῦ, pro διδάσκειν, *Tradere discipulorum mentibus*, pro *docere*. Nihil enim aliud est docere quam menti tradere: & discere, nihil aliud quam mente accipere. Itaque *Theodorum*, qui ex re cognomentum traxit *Athei*, dicere solitus erat, τῇ δεξιᾷ τοὺς λόγους ὀρέγοντος αὐτοῦ, τῇ ἀριστερᾷ δέχεσθαι τοὺς ἀκροωμένους. h. e. *Cum ipse dextera manu sermones de philosophia traderet, à discipulis eos laeva manu apprehendi.* ut est apud *Plutarchum*. Animae vero nostrae dixerunt *Pythagorei*, quoniam quaternarius animi numerus est. Qua de re paulo post dicendum erit plenius. *Lib. de Tranqu. anim.*

Τετρακτύν. Explicatur hic locus à *Plutarcho* in Philosophorum decretis hoc modo; Eos qui à *Pythagora* sunt Philosophos quaternarium jurare consuevisse, duabus de causis. Primum quia *Pythagoras* eorum doctor omnia ex numeris eorumque inter se proportionibus constare dixerit. Principia vero prima rerum esse unionem ac binarium; ac in illo quidem formae vim esse, in hoc vero materiae. Generatim autem, sive universi numeri vim ac naturam esse denarium, quoniam ad hunc usque numerum simplices numeri sint, deinde autem rursus ab unione incipiendum esse. Denarii vero numeri vim esse in quaternario. Nam si quis numeros illos qui sunt usque *Cap.3. lib.1.*

ad quaternarium adjunxerit, existet denarius hoc modo. Itaque ratione principii sive unitatis, sive reipsa numerus universus in denario est: vi autem sive potestate in quaternario.

	1.
	2.
	3.
	4.
	10.

Altera vero cur ita jurarent causa fuit, quoniam quaternarius esse videatur numerus animi humani. Quatuor enim his rebus constare animum, *mente*, *scientia*, *opinione*, *sensu*. Quæ *instrumenta quatuor judicandi esse*, posuit *Aristot.* Et *Hierocles* interpres ea vocavit κριτικὰς δυνάμεις, i. e. *facultates judicandi*. Quemadmodum vero mens humana similitudinem habeat unitatis, scientia binarii, opinio ternarii, docet *Plutarch.* & à me, quoniam sic instituti sermonis ratio postulare videtur, paulo uberius declarabitur.

c.3.l.3. de Anim.

Loco cit.

Principio mens humana similis unioni est, quoniam quæ multa sunt extra mentem, ea cogitatione sive mente unum fiunt; ut multi homines singulares sunt in natura, *Coriscus*, *Alexander*, *Clinias*, & cæteri, sed unum est, & communiter in omnes præditos specie figuraque humana conveniens, quod mente percipitur, natura quæ definitione declaratur, sive animal capax rationis ac disciplinæ. Quare ut natura hominum est una; ita *quæcunque est hominis definitio, una in omnes valet*, ut inquit *M. Cicero.*

Lib.1.de Legibus.

Scientia vero binarii speciem habet, quoniam binarius, ut *Pythagoras* dicebat, numerus est *infinitatis*: scientia vero à rebus cer-

tis & confessis, progreditur ad incertas, & du-
bitatione quasi infinitas. Nihil enim aliud est
ἀπόδειξις sive argumentatio, quam *ratio quæ*
ex rebus perceptis, ad id quod non percipiebatur
adducit; ut positum est à *Cicerone*, ad exem- *In Lucul.*
plum ut opinior *Stoicorum*, à quibus non dis-
similis expressa definitio est apud *Laertium*, *In Zeno-*
Ἀπόδειξίς ἐστι λόγος διὰ τῶν μᾶλλον καταλαμ- *ne,*
βανομένων, τὸ ἧττον καταλαμβανόμενος,
περὶ πάντων.

Opinio persimilis ternarii est. Nam opinio
non minus varia est ac multiformis quam
Proteus: ternarius vero primus est numerus
qui denotet multitudinem. Unde illud ser-
monibus tritum, *Terque quaterque*, id est, sæ- *Ode 31.*
pius, ut apud *Horatium*, & *Propertium*, *Virgili-* *l.1.&21.*
um, *Tibullum*, & apud *Homerum*, *Eleg. 10.*

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις---.- *lib.3.*

Atque hæ fere sunt rationes *Plutarchi*.

Cur autem quaternarius numerus cum sensu *Æneid.*
comparetur, nihil à *Plutarcho* commemoratum *1. 4. 6.*
est; nisi, quod equidem suspicor, in libro ejus *12.*
lacuna est. Videri autem potest, quaternario *Eleg. 3.*
numero cum vi sentiendi in eo convenire, *lib.3.*
quod ut quaternarius unitate, binario, ter-
nario posterior est: sic perceptio sensuum
posterior est mente, scientia, opinione, non
quidem in rudi sive naturali, sed in artificio-
sa, & limata cognitione, quæ propria est phi-
losophorum. Præterea sensus & quaternarii
similitudo ex eo sumi potest, quod perinde ut
vi ac facultate in quaternario continetur u-
nio, binarius, ac ternarius: sic mentem, sci-

 entiam,

entiam, & opinionem, affirmare licet potestate quodammodo inesse in vi sentiendi, non aliter quam eæ res in principio esse dicuntur, quæ de principii ceu fonte profluunt. A sensibus enim quasi principiis omnis proficiscitur cognitio. Itaque *M. Cicero, Quicquid*, inquit, *animo cernimus, id omne oritur à sensibus.* Et *Epicurus* apud *Laertium*, πᾶς γὰρ λόγος ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ἤρτηται. *Omnis*, inquit, *ratio apta est à sensibus.* Sic philosophiæ princeps *Aristoteles* mentem absque sensu ait, videri esse ὥσπερ γραμματεῖον, ᾧ μηδὲν ὑπάρχει ἐντελεχείᾳ γεγραμμένον. i. e. *quasi tabellas in quibus nihil adhuc perscriptum fuerit, sed perscribi omnia possint.* Nam facultatem illam recipiendi omnia declaravit *Aristoteles* adjectione verbi ἐντελεχείᾳ. Neque dissimili ratione posuit in præceptis de Demonstratione, *Eum qui sensu aliquo sit orbatus, scientia rei alicujus carere necessario.* Hæc igitur de *Pythagoreorum* quaternario fere *Plutarchi* eo quem citavimus loco sententia est.

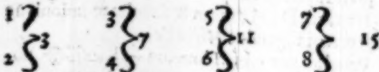
Lib. 1. de Finibus. *In Epicuro.* *Cap. 4. lib. 3. de Anima.* *Cap. 8. lib. 1.*

Sed *Plutarchus* idem alibi longe aliter numerum quaternarium sive τετρακτὺν *Pythagoræ* declaravit. scilicet quaternarii nomine intelligi numerum XXXVI. quia is numerus contineat in se quatuor primos numeros pares, & quatuor numeros primos impares. Primi vero numeri pares, binarius, quaternarius, senarius, octonarius: impares unio, ternarius, quinarius, septenarius. Quibus ita sumptis, ut infra posui, exsistit numerus XXXVI. Nam posita numerorum serie duplici, una parium,

Libro de Platonis Timæo.

altera

atera imparium, si conjungantur superiores cum subjectis, numerus XXXVI. elicietur hoc modo.

His ergo numeris 3. 7. 11. 15. collectis ad summam is erit numerus XXXVI.

3.
7.
11.
15.
36.

Atque hoc est quod *Plutarchus* θαυμαςὸν, i. e. *admirabile* vocavit, collectio scilicet quatuor numerorum qui primi sint pares atque impares.

Hierocles autem aliter etiam ipse τετρακτὺν sive *quaternarium* exponit. Nam autore *Pythagora* in *sacro sermone* sive ἱερῷ λόγῳ, tetradem sive quaternarium esse *Deum* ipsum, μεγάλην δύναμιν, *magnam vim.* Clarissimus *Seldenus* nullus dubitat statuere, per τετρακτὺν designari sacrosanctum Dei nomen יהוה. quod τετραγράμματον usitate dicitur. Valde interim probabile est illud non ignorasse *Pythagoram*, qui *Chaldaeos* & *Hebraeos* audiverit. Duabus vero de causis quaternarii nomine *Hierocles* naturam divinam posse intelligi ait. Primum quia in quaternario continetur denarius, qui numerus summa est naturae universitatis, ut supra commemoratum est. Deinde quia quaternarius inter unionem ac septenarium interjectus est, atque utriusque facultatis particeps. Media enim obtinent quodammodo vim utriusque extremi, ut est apud

c.1.l.5.de Natura. *Aristot.* Medius autem sive interjectus inter unionem ac septenarium quaternarius. Nam æquali spatio utrinque distat, scilicet intervallo ternarii. De vi autem & facultate unionis ac septenarii legendus *Hierocles*.

Lib. 3. Proclus vero in Timæum τετρακτύος nomine intelligit quatuor naturas: unam proprie adspectabilem sive ὁρατὴν, *sc. æthera*: alteram ἁπτὴν sive quæ *tactu percipi possit*, nempe terram: medium autem esse τὸ διαφανὲς sive *tralucens*, idque duplex; unum terræ vicinius, sive aquam; alterum igni propius, sive aerem. Atque hanc τετρακτὺν à *Pythagora* intelligi constabit ex iis quæ postea dicturi sumus ad verbum φύσεως.

c.20. adversus mathematicos. *In Apol.* *Sextus Empiricus* tamen ut *Plutarchus*, quaternarii nomine denarium intelligit. Et *Athenagoras*; qui etiam adjungit quendam de *Pythagræ* schola, cujus nomen apud ipsum in litura est, denarii nomine intellgi velle, naturæ totius universitatem. Nam deum esse id quo numerus is superetur, qui maximo numero præcurrit. Maximus vero numerorum denarius, proximus huic novenarius, qui à denario superatur unitate. Unitas igitur Deus est. Novenarius autem est natura

6. de Republ. quæ deo paret, atque, ut inquit *M. Cicero*, *novem orbibus vel potius globis connexa est*.

In verbo τετρακτύς. Postremo *Suidas* quemvis numerum à *Pythagoreis* τετρακτὺν vocari ait, quoniam denarius sit numeri perfectio. Denarii autem vis cerni possit in quaternario.

Παγάν. Fontem totius naturæ vocavit

τι-

τετρακτὺν, quoniam τετρακτὺς sive *quaternarius* ex unitate profluxit, ex quaternione denarius, qui numerus omnium rerum summa est. Sic enim *Pythagorei* in hymno quodam apud *Proclum*, ὁ πᾶς ἀριθμὸς μονάδος ἐκ κευθμῶνος προῆλθε. Lib. 2. in Timaeum & lib. 3.

Τετράδ' ἐπὶ ζαθέην, ἣ δὴ τίκε μητέρα πάντων
Ἄτροπον, ἀκαμάτην, δεκάδα κλείουσι μιν ἁγνήν. h. e.

Numerus universus ex latebris unitatis prodiit.
Exstitit æternus donec quaternio, matrem
Qui genuit rerum immotam, expertemque laboris:
Quam decadem castam dicunt.——

Ergo quod in illo *Pythagoreorum* hymno dicitur tetradis filiam esse decadem, hanc vero matrem esse universitatis; idem, ut inquit *Proclus*, hoc loco intelligi debet, cum τετρακτὺς sive τετρὰς dicitur πηγὴ ἀεννάου φύσεως, *fons naturæ sempiternæ*. Lib. 3. Quid autem *Pythagorei* unitatis, quaternarii, & denarii nomine intelligi velint, supra declaratum est. Scilicet unitatem Deum esse; quaternarium ignem, terram, aerem, aquam; denarium vero naturæ totius universitatem. Unitatis nomine autem à *Pythagora* Deum intelligi docet *Justinus Martyr* in parænetico proferens verba ipsa *Pythagoræ*.

Ἀενάου. *Semper fluentis.* Nam ἀέναον est ἀεὶ νάον, i. e. *semper fluens* sive redundans. Est enim, ut inquit *Eustath.* νάειν τὸ πεπληρῶσθαι, ὡς καὶ ἔξω ῥέειν. *Ita plenum quippiam* In Odyss. 9.

esse

esse ut redundet. Itaque sive ad πηγῆς, id est, *fontis*; sive ad φύσεως, id est, *naturæ* nomen respiciamus, planissime convenit ἐπίθεσις sive *adjunctio* verbi ἀέννα☉-. Est enim propria naturæ quasi fontis cujusdam profluentia. Rectius autem ἀέναω quam ut est in aliis libris αἰέναω. Nam apud *Plutarchum*, & alios à quibus hic versiculus citatur, est ἀέναος, sed imperiti scripserunt αἰέναω, nempe ut fulcirent versum.

c.3.l.1. de Philosoph.decretis.

Φύσεως. Concinnius fortasse Ionice φύσιος. Verum hoc quidem parvi momenti est: illud gravius quod *Plutarchus* in Philosophorum decretis aliter hunc versum citavit.

c.3.l.1.

Παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν.

Naturæ fontem æternæ, radicibus aptum.

Ῥιζώματα vero intelligit quatuor naturas, *ætherem, terram, aerem, ignem.* Ut *Empedoclis* carmine intelligi potest, qui apud *Plutarchum* enumeraturus quatuor fluentium rerum principia, sic exorsus est;

Loco citato.

Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε.

Naturæ primum radices quattuor audi.

Deinde subjungit, *Jovem, Junonem, Orcum, & uterum.* Jovis ut inquit *Plutarchus* nomen usurpans pro æthere; Junonis pro aere, Orci pro terra, uteri pro aqua.

Ergo discipulus aliquis *Pythagoræ* qui carmen hoc edidit, versiculos illos præceptoris sui truncatos, ut videtur, ad institutum suum deflexit.

Iliad.19.

Τελέσαι. Nam ut *Homeri* proverbium habet,

——θεὸς

——θεὸς δὲ πάντα τελεῖ. De quo *Eustath.*
——*Deus omnia perficit.*——
Σύστασιν. Σύνταξιν τοῦ ὅλου, ut exposuit *Hierocles*: h. e. *constitutionem totius naturæ universitatis.* Sic *Plato* in Timæo dixit σύστασιν κόσμου. Et autor libri de mundo ad *Alexandr.* κόσμος ἐστὶ σύστημα, &c. ἄθροισμα, συναγερμὸς, σύστασις *Julio Polluci* synonyma.

Pollicetur itaque *Pythagoras* fore ut his præceptis parentes, totius naturæ, i. e. rerum divinarum ac humanarum scientiam adipiscantur.

Ἧ τε ἕκαστα διέρχεται. *Quatenus quicque progreditur.* Quam late pateat cujusque rei vis ac natura; ut hominis naturam patere latius quam stirpis aut pecudis, sive hominem præcellentiorem esse rebus iis quæ carent ratione.

Ἧ τε κρατεῖται. *Quatenus quicque coercetur ac superatur.* Sive quanto cujusque rei natura minus late fusa sit quam alterius. Ut natura Deorum superat humanam; ac in ipso deorum genere tres illi sunt gradus, de quibus initio commemoratum est, nempe cœlestium, heroum, ac terrestrium, sive dæmonum. Itaque his verbis διέρχεσθαι & κρατεῖσθαι, exprimitur universæ naturæ quasi descriptio sursum ac deorsum. Nimirum διέρχεσθαι sive progredi & pervenire sursum, ut à mistis naturis sive imperfectis, ad stirpes; à stirpibus, ad pecudes; à pecudum genere, ad homines; ab hominibus, ad heroes; ab heroibus, ad superos

peros sive cœlestes. Retro vero contraque κρατεῖσθαι sive superari deorsum, à cœlestibus, heroum genus; ab heroibus, homines; ab hominibus, pecudes; à pecudum genere, stirpes; à stirpibus, imperfecta.

Φύσιν περὶ παντὸς ὁμοίην. *Naturam ex omni parte sui similem esse.* Sive naturæ partes omnes rata quadam portione contineri. Hoc autem *Pythagoræ* decretum est apud *Laertium*, scilicet καθ' ἁρμονίαν συνεστάναι τὰ ὅλα, id est, *Omnem naturam harmonia, sive rata portione cohærere.* Nam & imperfectæ naturæ, stirpium; & stirpes, pecudum; & pecudes, hominum; & homines, heroum; & heroes cœlitum societate quadam, & quasi agnatione tenentur. Itaque φύσιν ὁμοίην dixit pro ἀνάλογον, ut *M. Cicero* eam quæ Græcè ἀναλογία dicitur Latinè convertit *similitudinem*, *cum translationem optimam esse ait similitudinis*, h. e. analogiæ.

In Pythagora.

Lib. 3. de orat. & in orat. perf. & Top. ad Trebat.

Ἡ θέμις ἐστί. Θεσμῷ sive νόμῳ δημιουργοῦ, *Juxta legem dei supremi.* De qua principio dictum est—νόμῳ ὡς διάκειν⟩.

—*Ordine legis.*

Ὥστε σε μήτ'. Nam qui res omnes conditione ac lege naturæ metitur, is neque inani spe ducitur, neque rerum ignoratione fallitur. Verbi causa, non sperat se cum sit homo, deum fieri posse, aut alis sublevari in cœlum, quia intelligit neutrum fieri posse: neque inscientia & ignoratione obcæcatus, falsa pro veris, vitia pro virtutibus, quasi *Ixion* aliquis nubem pro *Junone*, amplexatur.

Ἀελπτ'

Ἄελπτ' ἐλπίζειν. Gratia quæsita ex con-
trario & similitudine soni. *Non speranda spe-* *Ode 7.*
rare. Sic Horat. *Immortalia ne speres* &c. *lib. 4.*

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους. Profert hunc locum
Chrysippus apud Agellium, & legit γνώσῃ. *c. 2. l. 6.*

Αὐθαίρετα πήματα. Ἐπίσπαστα κακὰ ut
loquitur *Homerus* agens de *Iro.* Sic νόσους αὐ- *Odyss. 18.*
θαιρέτους dixit *Euripides* in Bellerophonte a-
pud *Stobæum,* & *Menander* in Canephoro ἀπ- *Sermone*
χήματα αὐθαίρετα, apud *Stobæum* eundem. *242.*
Homerus etiam ἄλγεα ὑπὲρ μόρον, i. e. *Ægritu-* *Serm.*
dine præter fatum. Quibus contrariæ δαιμο- *254.*
νίαι τύχαι, de quibus supra commemoratum *Odyss. 1.*
est. Idem θεήλατοι συμφοραὶ apud *Euripi-*
dem, i. e. uti *M. Cicero* convertit, *ira cælitum* *4. Tusc.*
invecta mala, & νόσοι θεήλατοι apud *Sopho-*
clem in Phædra.

Ἔχοντας. *Agellius* ex *Chrysippo* legit ἑλόν- *c. 2. l. 6.*
τας. Quæ lectio inepta est. Nam & imitatus
autor hujusce carminis illud *Homericum* est, *Odyss. 1.*
—ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν. Et inconcinna
repetitio est, ἑλόντας αὐθαίρετα. Verbi enim
ἑλεῖν vis est in nomine αὐθαίρετος.

Ἀγαθῶν. Bona intelligit virtutem ac veri-
tatem, ut recte *Hierocles.*

Πέλας ὄντων. *Cum bona in propinquo sint.*
Respicere autem videtur ad sententiam illam
Philosophorum, Mala esse adventitia, bona
vero nobis ingenerata esse à natura. De qua
interpres *Euripidis,* καὶ οἱ φιλόσοφοι διδακτὰ *In Hip-*
λέγουσι τὰ κακά· φυσικὰ δὲ τὰ ἀγαθά. *Et polytum.*
Philosophi mala doceri posse aiunt, bona vero in-
sita esse à natura. Et Joannes Τζέτζης, πάντα *In Hesiod.*

γδ

γὰρ τὰ ἀγαθὰ σύμφυλα τοῖς ἀνθρώποις· ἐπίκλητα δὲ τὰ φαῦλα. *Bona omnia nobis ingenerata esse: mala vero esse adventitia.* Eaque de re *M. Cicero*, cujus etiam illud est in Dialogo de Partitionibus Orat. *Est genus hominum ad honestatem natum*, &c.

Procemio 3. Tusc. & l. 1. de Legib.

Οὐκ ἐσορῶσι. Ἐσορᾶν, hoc est, videre, ad inventionem refert; κλύειν vero sive *audire*, ad perceptionem rerum earum quas dixerint alii. Declarat enim quosdam esse tam ab omni laude & honestate aversos, ut neque ipsi per se bona dispicere possint, neque aliorum præcepta intelligere curent, aut servare. Quos *Hesiodus* Poeta vocavit ἀχρηίους sive *inutiles*. Et *Minucius* apud *Livium*, *Qui*, inquit, *nec ipse consulere nec alii parere scit, extremi ingenii est.*

Lib. 1. Lib. 32.

Οὔτε κλύουσι. Sic de multitude imperitorum *Sappho* apud *Athenæum*.

Lib. 10.

Ὁ δῆμος οὐδὲν οὔτ' ἀκούων, οὐθ' ὁρῶν.

Vulgus nihil quicquam videns neque audiens.

Λύσιν δὲ κακῶν. *Solutionem sive liberationem à malis*, intelligit commentationem mortis, sive mortem Philosophicam, qua, ut *M. Cicero*, inquit, *secernimus à corpore animum.* Sic *Plato* ejusmodi mortem vocavit λύσιν καὶ χωρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, *Solutionem sejunctionemque animi à corpore.* Item κάθαρσιν sive expiationem. Legendus *M. Cicero*, & *Seneca*.

1 Tuscul. In Phædone. 1. Tusc. Epist. 82.

Παῦροι. *Pauci* eam solutionem sive id mortis genus intelligunt, quippe Philosophi

phi tantum sive sapientes. Imperiti vero mortem vocant eam qua corpus interit, quam Philosophi contra viam vocarunt ad vitam. Itaque *Porphyrius* apud *Stobæum* mortem illam priorem θάνατον τῶν φιλοσόφων vocavit, sive *mortem Philosophorum*: posteriorem autem sive naturalem vocavit συνεγνωσμένην, i.e. *cognitam*, scilicet vulgo. Quare cum sapientes pauci sint, sapientibus vero solis ea mors cognita sit, quam *Plato* μελέτημα τῶν φιλοσόφων, i. e. *commentationem Philosophorum*, Pythagoras λύσιν κακῶν, i.e. *malorum solutionem* vocavit, merito pauci hoc genus mortis intelligere dicuntur. *Sermone 272.* *In Phædone.*

Τοίη μοῖρα. *Tale fatum*, scilicet ultro accersitum sive αὐθαίρετον. Nam per acclamationem vituperat illos qui cum scelerate atque impie fecerint, Deum autorem fuisse aiunt, ut ille apud *Terentium* virgine stuprata nequissimus adolescentulus, *Quid si*, inquit, *hoc quispiam voluit Deus?* Et ille apud *Plautum* Euclio, in re simili, *Deus*, inquit, *impulsor fuit*. Quare *Jupiter Homericus* conqueritur se ab hominibus accusari quasi omnibus eos malis oneret, cum ipsi molestiis ac miseriis sese implicent. Ubi legend. *Eustath.* *In Eunucho.* *In Aulularia.* *Odyss. 1.*

Οἱ δὲ κυλίνδρεις. Hinc *Chrysippi* comparatio sumpta esse videtur de *Cylindro*, in disputatione de Fato, apud *Ciceronem* & *Agellium*. Sed *Alexander* Aphrodisiensis in libro de Fato comparationem illam ut absurdam reprehendit. *Lib. de Fato in extremo.* *c. 2. lib. 6.*

Cylindri autem videntur intelligi posse rerum

rum vicissitudines, similes volutationibus *Cylindri.* Quas vicissitudines Poetæ vocarunt *rotam fortunæ.* Eas vero mutationes *Pythagoras* exsistere ait errore hominum imperitorum, cum sapientes talium volutationum sint expertes. quo sensu ipse supra.

Οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς, &c. Sed omnino volutationes potius intelligendæ animorum in alia atque alia corpora migrationes, quousque ab omni contagione corporis expiatæ sint.

Quo sensu in extremo hujusce carminis adjungit,

Ἢν δ᾽ ἀπολείψας σῶμα. κυλίνδρους itaq; intelligit, quem κύκλον ἀνάγκης vocatum à *Pythagora* inquit *Laertius.* Virgilius *temporis orbem* lib. 6. Æneid. Item *Rotam— ubi mille rotam volvere per annos*, &c. *Si tandem solutus ab omni corpore in cœlum perveneris* &c. Itaque ne *Hierocles* quidem satis plane, qui κυλίνδροις, κατάγουσι πράξεσιν, id est, actionibus à cœlo avertentibus, expoluit.

Lib. de Fato & 2. de nat. Deor. *Cylindri* vero nomen etiam usurpavit *Cicero*, inopia scilicet verbi Latini. Et *Virgilius* lib. 1. Georg. ubi de *Cylindro Servius*

Ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλα. *In aliud atque aliud corpus.* Sic *Laertius*, πρῶτόν τέ φασι τὸν Πυθαγόραν φῆναι τὴν ψυχὴν κύκλον ἀνάγκης ἀμείβουσαν, ἄλλοτε ἄλλοις ἐνδεῖσθαι ζώοις. *Primum ferunt Pythagoram fuisse qui diceret animum obire necessitatis orbem, & in alia atque alia corpora migrare.*

Ἀπείρονα πήματ᾽ ἔχοντες. Ἀπείρονα, ἀνὰ πέρατος. Mala quæ nunquam finiuntur, quia

qui scilicet λύσιν κακῶν. i. e. *malorum solutionem* nesciunt. Nam ii quibus solutio illa cognita est, nempe sapientes, non perpetiuntur mala sempiterna, sed in æthera purum è corporibus emigrant. Qua de re infra, ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα——

Λυγρὴ γὰρ ἔρις. Contentio rationis & appetitus. De qua *Empedocles* apud *Hieroclem* agens de homine, inquit,

——φυγὰς θεόθεν καὶ ἀλήτης
Νείκει μαινομένῳ πίσυνος——
——*patria cœlesti pulsus, & erro,*
Quo furiosa rapit contentio, fertur——

Quem locum etiam citavit *Plotinus*. c.1.l.8.

Σύμφυτος. Contentio enim illa penitus insita est animis à natura. Ut sentit *Pythagoras* & *Plato*. Legendus *Plotinus*, & *Virgil*. Sed utrum ex animo an corpore lis ea nascatur, quæstio est. profani ex corpore putant; Christiani ex animo eam exsistere. Legendus D. *Augustinus*. Enneadis 4. lib.8. 6. Æneid. c. 3. libl 14. de civit. Dei.

Βλάπτουσα λέληθε. Λεληθότως βλάπτει. *Latenter nocet*. Namque inscientibus nobis quasi obrepunt perturbationes.

Εἴκοντα δὲ φεύγειν. Fugiendam esse contentionem illam cedendo, scilicet rationi. *Ita ut ratio præsit, appetitus obtemperet*, ut est apud *Ciceron*. Excitat vero sive προάγει pugnam illam titillatio sensuum. Qualis *Tiberii* perversitas, qui *excitare solitus libidines jacentes*. lib. 1 de Offic. Sueton. in Tiberio.

Ζεῦ πάτερ ἢ πολλῶν γε. Legendum esse videtur Ζεῦ πάτερ ἦ πολλῶν γε. Sententia

enim est, *Jupiter pater, sane multis malis homines liberaris, si planum eis feceris quali dæmone utantur.* Atque ita legisse *Hieroclem* ex interpretatioee ejus facile intelligitur. Itaque & in sequente versu legendum esset *εἰ πᾶσιν.*——

Οἵῳ τῷ δαίμονι χρῶνται. Οἵᾳ ψυχῇ *quali mente sive animo*, ut recte *Hierocles.* Sententia vero est, Omnes fore beatos si mentem suam sive animum, i. e. seipsos noverint. Mentem vero dæmonem, sive genium appellari à Philosophis, intelligimus ex *Aristotele.* καθάπερ, inquit, *Ξενοκράτης φησὶν, εὐδαίμονα εἶναι τὸν τὴν ψυχὴν ἔχοντα σπουδαίαν· ταύτην γὰρ ἑκάστῳ εἶναι δαίμονα.* h. e. *Quemadmodum Xenocrates ait, εὐδαίμονα esse illum cui mens bona sit, Hanc enim esse cuique dæmonem.* Quo respexit *Apuleius*, *Nonnulli*, inquiens, *arbitrantur εὐδαίμονας dici beatos, quorum dæmon bonus est, id est, animus virtute perfectus est, quem possis Genium vocare.* Sic apud Stobæum, Οἰνοπίδης ἐπὶ τὸν νοῦν παρεῖπον δαίμονα τοῖς μὲν πεπαιδευμένοις ἀγαθῶν· τοῖς δὲ ἀπαιδεύτοις, κακῶν. *Oenopides dicere solebat mentem genium esse, ominibus quidem doctrina liberaliter informatis felicitatis causam; aversis autem à doctrina, infelicitatis.* Neque dissimile illud *Heracliti* apud *Stobæum.* Ἡράκλειτος ἔφη, ὡς ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων. *Heraclitus dicere solitus erat, suos cuique mores genium esse.*

Jam vero nosse mentem suam idem esse quod *Apollinis* præcepto imperatur, nempe ut nos ipsi norimus, docet *Plato, Xenophon,* & *M. Cicero.*

c.3. lib. 2. Top.

lib. de Deo Soc.

Sermone 210.

Sermone 250.

In Alcibiade 1. lib. 4. de vita Soc. 1. Tusc.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ σὺ θάρσει. *Tu vero fac habeas fortem animum.* Tametsi enim est perdifficilis animi sui notitia, tamen quia deorum quasi gente & agnatione homines tenentur, natura eos divina quasi manu ad notitiam sui perducit. Animi vero sui notitiam perarduum quiddam esse docet *Plato*, ubi *seipsum nosse*, fatetur esse παγχάλεπον, i. e. *perdifficile*. *Alcibiade 1.*

Θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν. Quod *Pythagoræ* decretum est apud *Laertium*, Ἀνθρώπων εἶναι πρὸς θεοὺς συγγένειαν. i. e. ut *M. Cicero* loquitur, *Homines Deorum agnatione ac gente teneri*. *Lib. 1. de legib.* Idcirco *Philo* homines esse ait, μίμημα καὶ θεοῦ ἀπεικόνισμα, *imago sive effigies Dei.* Plato φυτὸν οὐράνιον, *plantam cœlestem*. Horat. *Divinæ particulam auræ.*

Ἱερὰ φύσις. Τὸ θεῖον sive θεὸς, à quo laudandarum rerum omnis scientia fluit. *Philo* ὁ νοῦς καὶ λόγος, *mens & ratio*, scil. τὸ τῆς ψυχῆς ἄειστον εἶδος, *id quod in anima præstantissimum est*: cujus filiæ ἐπιστῆμαι καὶ ἀρεταὶ, *scientiæ & virtutes*. *Hierocles* tamen ἱερὰν φύσιν *Philosophiam sive sapientiam* voluit intelligi. Verum ipse paulo post à se dissentiens nobiscum facit. Aliorum autem errata persequi piget,

Ἕκαστα. τὰ δέοντα, ut recte *Hierocles*. *Omnes officii numeros, aut omnia quæ necessaria sunt ad animi sui notitiam.*

Ὧν εἴ σοί τι μέτεστι. Quorum si ullo modo es particeps. Rerum scilicet earum quas natura divina sive Deus mentibus humanis inserit. Hoc est, nisi plane bona ante pe-

des posita neque cernere neque audire velis.

Κρατήσεις δ᾽ ἂν σὺ καλλίω ἐξακέσας. *Compos fies voti, morbis animi, ut impero, sanatis.* Nam mihi interpungendum videtur post verbum κρατήσεις. Ut præcise dictum sit κρατεῖν pro voti sui compotem fieri, ut Latine, vincere. Quanquam *Hierocles* paulo aliter declaravit; nempe, *Quarum rerum si fueris particeps, id ita demum ostendes sive probabis, si rebus honestis & scientiis deditus fueris, quæ sola medicina sive curatio est animi,* &c.

Πόνων ἀπὸ τῶνδε. Τῶν τῇδε πόνων. A contagione corporis, ut recte *Hierocles.*

Ἀλλ᾽ εἴργου. Ut corpus imperio rationis facilius obtemperet, à certo inquit ciborum genere abstinendum esse.

Βρωτῶν. Ut gallo candido, vulva, capite, morticinis, piscibus, urticis, triglis, ovis, oviparis, cibis de mensa lapsis, piscibus sacris, & si quæ similia sunt: potissimum autem ab erythrino sive rubellione pisce, corde, fabis, & eo genere animalium cui nigra cauda est. *Laertius, Suidas, Hierocles, Agellius.*

In Pythag. Noct. Attic. c. 11. lib. 4.

Ὧν εἴπομεν. *Diximus.* Non hoc quidem carmine, sed in apophthegmatis sacris. Sic enim *Hierocles,* Τὰ δὲ ἐπὶ μέρους ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀποφθέγμασιν, ἐν ἀπορρήτῳ παρεδίδουν. *De cibis vero speciatim ea in apophthegmatis sacris tradita sunt, quæ in vulgus edere non licet.*

Ἔν τε καθαρμοῖς. De quibus *Pythagoræ* decretum est apud *Laertium,* τὴν δὲ ἁγνείαν εἶναι διὰ καθαρμῶν, καὶ λουτρῶν καὶ περιρραντηρίων. καὶ

In Pythag.

διὰ ταῦτα αὐτὸν καθαρεύειν ἀπό τε κήδεος, καὶ λέχεος, καὶ μιάσματος παντός. h. e. *Castitatem vero positam esse in expiationibus & adspersionibus aquæ. Iisque modis corpus à luctu, à venere ac labe omni purgandum esse.*

Ἔν τε λύσει ψυχῆς. Solutione animi, sive commentatione mortis. Quanquam *Hierocles* intelligit sapientiam, quæ dicitur à *Pythagora* & *Platone* Dialectica.

Κείνων. In editionibus plerisque, ut Venetis, κρῖνον. Utraque lectione idem efficitur. Nempe & in expiationibus corporis & in solutione animi debere judicari cibos, sive delectum adhiberi ciborum, ne iis cibis utamur qui utrique rei adferre possint moram & impedimentum. Alia tamen *Hierocles*, quæ legere licebit cupientibus ad *Pythagoræ* normam philosophari.

Ἡνίοχον. Sic *Plato* rationem aurigæ comparavit, perturbationes equis. *In Phædro.*

Γνώμην ἀρίστην. *Rationem æquissimam*, ut apud *Aristotelem* γνώμη τῇ ἀρίστῃ. *c.13.l.1. de Arte dic.*

Αἰθέρ' ἐλεύθερον. Aerem liberum sive purum: cui oppositus aer qui est terræ proximus, in quo nubes, imbres, ventique coguntur, quem *crassum & concretum Cic.* vocavit, eumque animis, cum è corporis domicilio emigrarint, *perrumpendum ac dividendum* esse ait. *Tuscul.1.* Attingitur autem hoc in loco *Pythagoræ* decretum quod commemoravit *Plutarchus*, τὴν ψυχὴν ἐξιοῦσαν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ἀναχωρεῖν, πρὸς τὸ ὁμογενές. *Animum postquam è domicilio corporis migrarit, in naturæ universitatis* *c.7.l.4. de philos. decretis.*

 ani-

animam remeare, in aerem sibi cognatum & affinem.

*Ην δ' ἀπολείψας σῶμα. *Si omni contagione corporis liberatus.* absoluta migratione de corpore in corpus, aut post λύσιν sive animi *solutionem* à corpore.

*Ελθῃς. Similitudo soni quæsita ἐλεύθερον ἔλθῃς. Nam ἐλεύθερον παρὰ τὸ ἐλθεῖν. Lege *Suidam.*

*Εσσεαι ἀθάνατος. Non jam sæpius migrans de corpore in corpus, expersque interitus, deorum vitam deges in æthere sive Elysio.

Θεὸς ἄμβροτος. Imitatus *Pythagoræ* discipulus *Empedocles.*

Χαίρετ', ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος· οὐκ ἔτι θνητὸς

Πωλεῦμαι——*Laertius,* *In Pythagora.*

Non ego mortalis nunc sed Deus ibo.

Valete.

F I N I S.

FRIDERICI SYLBURGII IN PYTHAG. AUREA CARMINA NOTÆ.

SUidas cum scribit quosdam *Pythagoræ* præter tres genuinos libros, nempe παιδευτικὸν, πολιτικὸν, & φυσικὸν, adscribere etiam τὰ χρυσᾶ ἔπη, significat plures fuisse qui *Pythagoram* pro versuum istorum autore non habuerint. Quorum sententiæ patrocinari videatur quod *Diogenes Laertius* in vita *Pythagoræ* nullam hujus poematis mentionem facit. & cum *Pythagoras* fere *Dorico* idiomate in suis scriptis usus sit, in hoc poematio duo tantum versus (47. & 48.) Dorismum, cæteri majori ex parte Ionismum habent; & philosophi hujus sublimitatem minus adæquant. Cum igitur, eodem *Laertio* teste, *Lysis, Hippasus, Asto*, quædam à se scripta, sub *Pythagoræ* nomine in lucem ediderint, suspicio est hæc quoque magis à discipulis *Pythagoræ*, quam ab ipso *Pythagora* esse conscripta: eo nempe modo quo *Socratis* ἀπομνημονεύματα à *Platone* & *Xenophonte* literis sunt mandata. *Chrysipp.* sane apud *Gellium* l. 6. cap. 2.

cap. 2. hunc versum, Γνώσῃ δ᾽ ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ᾽ ἔχοντας, qui 54. est in hoc opusculo, *Pythagoreis* tribuit, non *Pythagoræ*: ubi etiam similitudo quæ de cylindro paulo post hunc versum sequitur, luculentius exponitur. Quia tamen idem *Suidas* cum *Laertio* tradit *Pythagoram* subinde discipulis suis præcepisse, ut domum e publico regressi, secum ipsi ruminarent, Πῆ παρέβην; τί δ᾽ ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; qui hujus poematis versus est 42. in eam sententiam adducuntur alii, ut cæteros quoque hujus Aurei carminis versus *Pythagoræ* esse credant; præsertim cum à *Stobæo* & aliis multis *Pythagoræ* adscribantur. Is certe cujus poema est *De viro bono*, sive *Virgilius* est, sive alius potius, *Pythagoræ* locum eum quem vertit, adscribere videtur. Utut sit, sive à *Pythagora*, sive à discipulis ejus conscripti sunt hi versus, pleraque omnia *Pythagoricæ* disciplinæ præcepta continent: & quæ *Laertius Pythagoræ* præcepta tribuit, maxima ex parte hic quoque verbis non multum discrepantibus leguntur; ut ex collatione cuique perspicere licet. Quam utilia vero sint hæc ἔπη, (sive *dicta*, sive κατ᾽ ἐξοχὴν *hexametros versus* eo nomine accipere libet) satis declarat epitheton χρυσᾶ: ut auro ipso pretiosiora præcepta iis contineri lectores intelligant: quæ majori ex parte talia certe sunt, ut cum Christianæ doctrinæ præceptis non male consonent. Sed ut quod præcipue mihi propositum hic est persequar, diversam exemplarium scripturam;

Vers. 1.

Verſ. 1. quidam libri habent *διάκειται*, impersonaliter nempe pro *diſpoſitum eſt*.

Verſ. 9. quidam lib. *κρατεῖν δ' εἰθίζεο* : magis poetice. ut mox v. 35.

Verſ. 12. *Stob.* *μήτ' αὐτὸς· πάντ.* *Auſonius* eum verſum ita extulit, *Turpe quid auſurus, te ſine teſte time.*

Verſ. 13. *Stob.* *ἄσκει*, imperativo modo.

Verſ. 24. quidam lib. *πρᾴως εἶχ'*. h. e. *leniter cede.* & mox *ἐπὶ πᾶσι*, *in omnibus.*

Verſ. 40. locum hunc expreſſit autor *Viri boni* hoc diſticho, *Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum, Omnia quam longi reputaverit acta diei.* Sequentia quoque idem poeta Latinus ſic reddidit; *Qua prætergreſſus? quid geſtum in tempore, quid non? Quid mihi præteritum? Sic dicta & facta per omnia Ingrediens, ortoque à veſpere cuncta revolvens, Offenſus pravis, dat palmam & præmia rectis.* Eodem reſpexit *Ciceronis Cato* major, cum inquit, *Pythagoreorum more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audierim, & egerim, commemoro veſperi.*

Verſ. 42. *Suid.* *πῇ παρέβην*, i. e. *ubi*, ſeu *quo?*

Verſ. 47. Nota Doriſmum in ſolis hiſce verſibus; cum reliqui omnes Ioniſmum habeant. Sed Ionica etiam dialecto uſum eſſe *Pythagoram*, non tantum Dorica, inter cætera declarat apud *Laertium Pythagoræ* ad Anaximenem epiſtola Ionico idiomate ſcripta. De quaternario autem numero viſe *Macrob.* in Somn. Scip. lib. 1. cap. 6.

[illegible]

[illegible] Suid. [illegible]

[illegible] Nota [illegible] [illegible] Pythag- [illegible]

[illegible]

ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
ΑΣΤΕΙΑ.

HIEROCLIS
PHILOSOPHI
FACETIÆ;

De priscorum studiosorum dictis & factis ridiculis.

Una cum aliquibus in easdem Annotationibus.

LONDINI,
Ex Officina JOHANNIS REDMAYNE.
MDCLXXIII.

LECTORI S.

ulgaris eſt opinio, & quæ pleroſque omnes indoctos præcepit, eos qui in aulas magnatum aut ſcholas amandantur magiſtrorum, non modo doctiores, ſed moratiores inde revenire civilioreſque. Equidem de aulis nullus inficior, optimas eſſe officinas, ubi adoleſcentum expoliantur mores, urbana indatur aſtutia, ac in ipſa humana converſatione amabilitas. Sunt nimirum Aulici, ſi quod hominum genus, ut Ammonius *loquitur,* χαρίεντες καὶ ἐπιδέξιοι ἐν τῇ πολιτικῇ ὁμιλίᾳ: *abeſſet tantum nuda illa ſimulatio, &* Spartana *mentiendi ac fallendi promptitudo. Contra ea Scholaſtici homines ſunt ſimpliciſſimi & falſare neſcii; in mortalium cœtu inepti, inficeti, inſulſi, ſtupidi, inertes, denique ad omne opus aggrediendum inhabiles. quos ubi videris in congreſſu, riſum vix eſt ut comprimas, ita ſalutati tergiverſantur reſpondere, cum animo ſuo (opinor) prius diſputantes, manus porrigenda ſit an attrahenda, pes dexter an ſiniſter flectendus, an uterque ſimul, quod in ruſticis obſervamus. Hic aliis conſabulantibus veluti truncus adſtat, ore biante picturas aliamve rem objectam cum ſtupore contemplatur: alter, nemine advertente clam ſeſe ſubducit, &, ut eſt apud* Horatium, ſtatua taciturnior exit: *alius in menſa tanquam abſens adſidet, profunde cogitabundus quaſi enthuſiaſta quidam (phantaſta certius verius dixerim) in ſublime cœlum raptus, nihil eorum*

rum

rum quæ aguntur vel dicuntur pensi habens. unde cum ordo eum tangit vel sors, vel si obiter rogetur, fere οὐδὲν πρὸς ῥόμβον, *tantum abest ut ad aliorum qua gestuum qua morum formulam sese componere periclitetur.* Ideo adolescentulos *optimus vitæ humanæ Arbiter* existimavit in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis quæ in usu habemus vel audiunt vel vident. *Et quidem apud* Athenæum, Philosophi, *ait,*

Sermone solo sunt sapientes; cæteris
In rebus esse novi ego stultissimos.

Quod de illis dictum arbitror, quibus anima non est pro sale. quippe reliqui ne ipso quidem sermone. Exempla suggerit elegans iste libellus, quo Hierocles *sive* Pythagoricus *ille fuerit, seu alius quispiam,* χαρακτῆρα *expressit* ἀναισθησίας σχολαστικῆς. *Eum nuper, cum otium esset, & animum oblectandi sicut in ludum mitterem, ex vet. lib. descripsi, transtuli, operaque tralaticia in usum tuum, Lector, castigavi, ut in eadem otii circumfluentia esset unde tibi faceres volupe. Vale, & quam rem gerant Scholastici ante-veteres & nunc-novi, pariter cogita.* Myrtilleti KAL. MART.

ΙΕΡΟ-

ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΑΣΤΕΙΑ.

I.

Σχολαστικὸς κολυμβᾶν βουλόμενος παρὰ μικρὸν ἐπνίγη. ὤμοσεν οὖν μὴ ἅψασθαι ὕδατος, ἐὰν μὴ πρῶτον μάθῃ κολυμβᾶν.

II.

Σχολαστικοῦ ἵππον πιπράσκοντος ἠρώτησέ τις, εἰ πρωτοβόλος ἐστί; τοῦ δὲ φήσαντος, δευτερόβολον εἶναι· ἔφη, πῶς οἶδας; ὁ δὲ εἶπεν, ἅπαξ ἐδούλωσεν ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.

ἐσόλευσεν J.M.

III.

Σχολαστικὸς φίλῳ συναντήσας εἶπε, καθ' ὕπνους σε ἰδὼν προσηγόρευσα. ὁ δὲ, σύγγνωθί μοι, ὅτι οὐ προσέσχον.

IV.

Σχολαστικὸς νοσοῦντα ἐπισκεπτόμενος ἠρώτα περὶ τῆς ὑγείας. ὁ δὲ οὐκ ἠδύνατο ἀποκριθῆναι. ὀργισθεὶς οὖν ἐξήλεγξεν, ἐλπίζω κἀμὲ νοσῆσαι, καὶ ἐλθόντι σοι μὴ ἀποκριθῆναι.

V.

Σχολαστικὸς ἵππον ἐπίπρασκεν. ἐλθόντος δέ τινος καὶ μανθάνοντος τὸν βάλον, εἶπε, τί τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ τηρεῖς; εἶδε ὡς τρώγει καὶ περιπατεῖ.

VI.

Σχολαστικὸς ἰατρῷ συναντήσας, συγχώρησόν μου, εἶπε, καὶ μή μοι μέμψῃ, ὅτι οὐκ ἐνόσησα.

VII.

Σχολαστικὸς μυῶν ἐθέλων πάσας συνεχῶς

τὰ

HIEROCLIS PHILOSOPHI FACETIÆ.

I.

SCholaſticus natare volens pæne ſuffocatus eſt. Juravit igitur nunquam attactu-rum aquam, priuſquam natare didiciſſet.

II.

Ex Scholaſtico equum vendente quidam quærebat, an primojaculus eſſet? Quo reſpondente ſecundojaculum eſſe; alter infit, Unde noſti? Quia ait, aliquando & me pariter & patrem meum ejecit.

III.

Scholaſticus amico obviam factus, inquit, In ſomno te viſum allocutus ſum. Cui ille, Da mihi veniam quod non auſcultarim.

IV.

Scholaſticus ad ægrotum interviſens rogabat de valetudine. Ille vero non poterat reſpondere. Iratus ergo Scholaſticus hominem objurgavit; &, Spero me quoque ægrotaturum, inquit, tibique advenienti non reſponſurum.

V.

Scholaſticus equum venditabat. Cum vero accederet quidam & rogaret dentitionem, dixit, Quid dentes ejus obſervas? vide ut comedat ac obambulet.

VI.

Scholaſticus medico obvians, Ignoſce mihi inquit, & noli quæſo iraſci, quod non ægrotaverim.

VII.

Scholaſticus murem capturiens, qui inceſ-

ſanter

τὰ βιβλία αὐτοῦ τρώγοντα, κρέας δακὼν ἐναντία ἐκάθισε.

VIII.

Σχολαστικὸς θέλων τὸν ἵππον αὐτοῦ διδάξαι μὴ τρώγειν πολλά, οὐ παρέζυχεν αὐτῷ τροφάς. ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἵππου τῷ λιμῷ, ἔλεγε· μέγα ἐζημιώθην· ὅτι γὰρ ἔμαθε μὴ βόσκειν, τότε ἀπέθανε.

παρέδωκεν J.M.

IX.

Σχολαστικὸς οἰκίαν πωλῶν, λίθον ἀπ' αὐτῆς εἰς δεῖγμα περιέφερε.

X.

Σχολαστικὸς * θέλων εἰ πρέπει αὐτῷ κοιμᾶσθαι, καμμύσας ἐσοπτρίζετο.

XI.

Σχολαστικὸς οἰκίαν πριάμενος, καὶ τὰς θυρίδας προκύψας, ἠρώτα τοὺς παριόντας εἰ πρέπει αὐτῷ ἡ οἰκία.

XII.

Σχολαστικὸς κατ' ὄναρ ἰδὼν ἧλον πεπατηκέναι, καὶ δόξας ἀλγεῖν τὸν πόδα, περιεδήσατο. ἕτερος δὲ μαθὼν τὴν αἰτίαν ἔφη, διατί γὰρ ἀνυπόδητος κοιμῆσαι;

XIV.

Σχολαστικὸς ἰατρῷ συναντήσας ὑπὸ τοίχου ἐκρύβετο. τινὸς δὲ πυνθανομένου τὴν αἰτίαν, ἔφη, χρόνον ἔχω μὴ ἀσθενήσας, καὶ αἰσχύνομαι εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τοῦ ἰατροῦ.

XV. Σχο-

fanter libros ejus arrodebat; carnem mandens è regione ejus consedit.

VIII.

Scholasticus volens equum suum docere, ne multum comederet, nihil ei præbuit pabuli. Tandem equo fame mortuo, Magno damno, inquit, affectus sum: cum enim jam didicisset non comedere, mortuus est.

IX.

Scholasticus domum venditurus, lapidem ab ea avulsum in specimen circumtulit.

X.

Scholasticus scire studens num se decoraret somnus, clausis oculis speculum inspexit.

XI.

Scholasticus in domo quam emerat de fenestra prospiciens, interrogabat adstantes, an se deceret illa domus.

XII.

Scholasticus in somnis sibi visus clavum impegisse, & pedem dolere ratus, obligavit. Alius autem causa cognita, ait ad eum, Ecquare discalceatus dormis?

XIV.

Scholasticus medico occurrens post parietem sese abdidit. Quodam autem causam quærente; dixit, Jamdiu est ex quo non ægrotavi, ideo erubesco prodire in conspectum medici.

XV.

Σχολαστικῷ ἔμπορος εἶπεν, ὅτι ὁ πεπαιμένος ἔκλασε τὸν ἄγγειόν σου; κἀκεῖνος ἔφη, καὶ τί λέγω;

XVI.

Σχολαστικὸς ἀμιναῖον ἔχων ἐσφράγισεν αὐτόν· τοῦ δὲ δούλου κάτωθεν τρήσαντος, καὶ τὸν οἶνον αἴροντος, ἐθαύμαζεν ὅτι τῶν συμμάχτρων σώων ὄντων ὁ οἶνος ἐλαττοῦτο. ἕτερος εἶπεν, ὅρα μὴ κάτωθεν ἀφῃρέθη. ὁ δὲ, ἀμαθέστατε, εἶπεν, οὐ τὸ κάτωθεν λείπει, ἀλλὰ τὸ ἄνωθεν μέρος.

f. σημάντρων. I.M.

XVII.

Σχολαστικὸς ἰδὼν στρουθία ἐπὶ δένδρῳ, λάθρα ὑποσταλθεὶς ὑφαπλώσατο τὸν κόλπον, καὶ ἔσειε τὸ δένδρον, ὡς ὑποδεξάμενος τὰ στρουθία.

f. -όμενος I.M.

XVIII.

Σχολαστικὸς ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ ὀψίζων, ἠρώτα πιεῖν ὕδωρ, εἰ καλόν, ἐν τῷ αὐτόθι φρέατι· τῶν δὲ φησάντων ὅτι καλόν· καὶ γὰρ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ ἔπινον· καὶ πηλίκους, ἔφη, εἶχον τραχήλους, ὅτι εἰς τοσοῦτον βάθος πίνειν ἠδύναντο.

XIX.

Σχολαστικὸς σχολαστικῷ συναντήσας εἶπεν, ἔμαθον ὅτι ἀπέθανες. κἀκεῖνος, ἀλλ' ὁρᾷς με ἔτι, ἔφη, ζῶντα. καὶ ὁ σχολαστικὸς, καὶ μὴν ὁ εἰπών μοι πολλῷ σου ἀξιοπιστότερος ὑπάρχει.

XX.

Σχολαστικὸς μαθὼν ὅτι ὁ κόραξ ὑπὲρ τὰ διακόσια ἔτη ζῇ, ἀγοράσας κόρακα ὡς ἀποπειρὰν ἔτρεφε.

Σχο-

XV.

Scholastico mercator nunciavit, a praeterfluente abactum agrum ejus. Respondit ille, Et quid dicam?

XVI.

Scholasticus vas vinarium quod habebat obsignaverat, quod cum famulus subtus perforaret vinumque auferret, mirabatur is signaculis salvis vinum imminui. Ad quem alter quidam, Vide, inquit, ne subtus sit ablatum. At ille, Stultissime, inquit, non inferior deficit, sed superior pars.

XVII.

Scholasticus, conspectis passeribus in arbore, clam subiens expandit sinum, arboremque concussit, quasi passeres decidentes excepturus.

XVIII.

Scholasticus in agrum suum egressus, desiderabat bibere aquam, si pura, ex eo qui erat illic puteo. Affirmantibus autem quibusdam bonam esse, & parentes ipsius ex eodem bibisse, Et quam longis, inquit, collis praediti erant, qui tantam profunditatem bibendo adsequi potuere!

XIX.

Scholasticus scholastico obvius ait, Intellexi te mortuum esse. Cui ille, Atqui vides, inquit, me etiamnum vivere. Et scholasticus, At vero qui mihi dixit multo te fide dignior est.

XX.

Scholasticus cum audivisset corvum ultra ducentos annos vivere, ut periculum faceret, corvum emit & aluit.

XXI.

Σχολαστικὸς εἰς χειμῶνα ναυαγῶν, ὁ δὲ τῶν συμπλεόντων ἕκαστον σκεῦός τι περιλαμβανόντων πρὸς τὸ σωθῆναι, ἐκεῖνος μίαν τῶν ἀγκυρῶν περιέπλεξατο.

XXII.

Διδύμων ἀδελφῶν ὁ ἕτερος ἐτελεύτησε. σχολαστικὸς οὖν ἀπαντήσας τῷ ζῶντι ἠρώτα· σὺ ἀπέθανες ἢ ὁ ἀδελφός σου;

XXIII.

Σχολαστικὸς ναυαγεῖν μέλλων πινακίδας ᾔτει, ἵνα διαθήκας γράψῃ. τοὺς δὲ οἰκέτας ὁρῶν ἀλγοῦντας διὰ τὸν κίνδυνον, ἔφη, μὴ λυπεῖσθε· ἐλευθερῶ γὰρ ὑμᾶς.

XXIV.

Σχολαστικὸς ποταμὸν βουλόμενος περᾶν, ἀνῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον καθήμενος. πυνθανομένου δέ τινος τὴν αἰτίαν, ἔφη, σπουδάζω.

XXV.

Σχολαστικὸς ἀπορῶν ἀναλωμάτων τὰ βιβλία αὐτοῦ ἐπώλει, καὶ γράφων πρὸς τὸν πατέρα ἔλεγε· συγχαίρομεν ἡμῖν, πάτερ· ἤδη γὰρ ἡμᾶς τὰ βιβλία τρέφει.

XXVI.

Σχολαστικοῦ παιδίον ἀποθανόντος [illegible] αὐτὸς [illegible] συμπαθοῦντες, ἔλεγεν· αἰσχύνομαι [illegible] τοσούτους ἐνοχλεῖν [illegible] [illegible]ρειν.

XXVII.

Σχολαστικοῦ ὑπὲρ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] χειρῶν κεφαλὴν ἀλγεῖν. ὁ δὲ ἔφη, εὔχομαι καὶ

χωρὶς

XXI.

Scholasticus tempestate oborta navigans, cum cæteri vectores obvia quisque arma, quibus enatarent, arriperent; ipse unam ex anchoris amplexus est.

XXII.

Gemellorum fratrum unus diem obierat, Scholasticus igitur obviam factus superstiti, interrogabat, ipsene mortuus esset an frater ejus.

XXIII.

Scholasticus transfretaturus codicillos poscebat, quibus testamentum conderet. Videns autem servos periculo suo angi, sic eos affatus est, Nolite tristari; nam vos manumittam.

XXIV.

Scholasticus flumen volens trajicere, conscendit navem eques. Petente quodam causam, dixit se festinare.

XXV.

Scholasticus egens sumptibus libros suos vendidit, & datis literis ad patrem scripsit, Lætare nobiscum, Pater; jam enim libri nos alunt.

XXVI.

Scholastici puerulus obierat. Conspicatus autem magnam frequentiam populi ad funus convenire, ait; Erubesco in tantam turbam parvum puellum efferre.

XXVII.

Scholastici filius à patre in militiam missus, recepit se unius hostium caput adlaturum. At hic, Velim vel te, inquit, absque

χεῖλος κεφαλῆς σε ἐλαθέτωσαν μόνον ὁ χρῆ ἐν τῇ ὁδεύσει, καὶ εὐφρανθῶμεν.

XXVIII.

Σχολαστικοῦ φίλος ἔγραψεν εἰς Ἑλλάδα βιβλία αὐτῷ ἀγοράσαι. τοῦ δὲ ἀμελήσαντος, ὡς μετὰ χρόνον τῷ φίλῳ συντυχὼν, εἶπε· τὴν ἐπιστολὴν, ἣν περὶ βιβλίων ἀπέστειλάς μοι, οὐκ ἐκομισάμην.

XXIX.

Σχολαστικὸς καὶ φαλακρὸς καὶ κουρεὺς συνοδεύοντες συνέθεντο πρὸς τέσσαρας ὥρας βιγλεῦσαι. ἔλαχεν οὖν πρῶτον τῷ κουρεῖ. ὁ δὲ μετεωριζόμενος τὸν σχολαστικὸν κοιμώμενον ἐξύρισε, καὶ τῶν ὡρῶν πληρωθεισῶν διύπνισεν. ὁ δὲ κνηθόμενος ἀφ' ὕπνου τὴν κεφαλὴν, καὶ εὑρὼν αὐτὴν * ἔφη· μέγα κάθαρμα ὁ κουρεὺς· πλανηθεὶς γὰρ ἀντὶ ἐμοῦ τὸν φαλακρὸν διύπνισεν.

ἐξύρησε? J.M.

ΤΕΛΟΣ.

capite redire, modo salvum videre & lætari possim.

XXVIII.

Ad Scholasticum in Græcia versantem amicus literas dedit, quibus ab eo petiit ut quosdam sibi libros compararet. At hic, neglecto negotio, ut post tempus in amicum incidit, ait; Epistolam, quam de libris ad me misisti, non accepi.

XXIX.

Scholasticus calvusque & tonsor una ambulantes, in quatuor usque horas pacti sunt vigilare. Tetigit autem sors primo tonsorem. Hic sublevans dormientem scholasticum rasit, horisque elapsis expergefecit. Qui scalpens à somno caput, ubi id arrasum esse sensit, exclamavit, Magnum scelus iste tonsor: errans enim, pro me calvum excitavit.

F I N I S.

NOTÆ IN HIEROCLIS FACETIAS.

SCholastici *dicuntur literarum studiosi, qui & Studentes, nam in Isidori glossis legitur*, Pappas, pædagogus qui sequitur Studentes, *Vulgatiori tamen appellatione* Scholares. *unde in veteri Onomastico*, Scholaris, σχολαστικός. *& apud* Quintilianum *Instit. orat. lib. 2. de officio discipulorum*, In ipsos coetum scholarium læti & alacres convenient. *Quam lectionem præferunt lib. vet. nec causa fuit cur* Raph. Rhegius *sollicitaret, primas, nec indiligens ejus scriptoris castigator atque interpres, multo minor* Henr. Bebelio, *ut apud* Martianum Capellam τὸ Scholarium *mutaret in* Scholasticorum, *verbi, uti refert, barbarie offensus, quam vero nec prisci illi Theologi nec Jureconsulti refugere. Illud recte atque ordine censuit, libellum* De disciplina Scholarium, *qui* Boethii *nomine circumfertur, non esse* Romani *illius Consulis, nec adeo* Latini *cujusquam scriptoris, sed barbari ac inidonei. Hoc, inquam, vere censor ille non ex pessimis, & princeps literarum apud* Germanos *instaurator. At vero antiquitus* Scholastici *dicti ipsi Philosophi, seu dicendi ac docendi magistri. quod nomen jam* Theophrasti *ævo usurpari cœptum est, & ad patrum usque memoriam inolevit. Dicebantur etiam* Sophistæ. *Sed ut horum pravo instituto & corruptis moribus impetratum fuit, ut omnes nomine illo insignirentur,*

neatur, qui prudentes veritatem fallerent, non aliter atque Tyranni, Scurræ, & similes hominum degeneres; ita Scholasticorum incivili studio & morosa vita effectum, ut tanquam inepti ac bardi digitis demonstrentur à populo. Hinc id genus hominum inquiebat Epictetus esse ζῶον τῶν πάντως ἀπτγαλῶσιν, ut scribit Arrianus in Comment. Et Plinius in epist. Scholallico homine nihil ait esse simplicius. A quorum moribus unamquamque vel minimam rem concise cum stupore cogitantium etiam Pnantastas (Fantast) Græco vocabulo appellamus, qui inepte quid aut dicunt aut faciunt. Et quia in hacce stupiditate se solos sapere sua persuasione credunt, inde, mea sententia, sanctissimum Sapientis nomen, quod solis divinarum atque humanarum rerum peritis tributum, ad stultos per ludum ac jocum traductum est. Quod ipsum non obscure innuit Felix Fabri, qui in sua Suevorum hist. lib. 1. cap. 8. ita scriptum reliquit; Lingua Theutonica Frankig idem est quod comptus moribus, unde ironiæ vulgares aliquem nominant Franc, Francum (Frak) qui est incompositus & immorigeratus, sicut etiam stultos nominant sapientes. Quin philosophari eos, qui in convivio ac mensa parum decenter sese gerunt, Alanus dicit in lib. de planctu naturæ; cujus verba adducit commentator Boethianæ Philosophiæ Thomas Aquinas, si titulus non mentitur autorem. Verum ne longius loquar, Scholastici sunt qui in pulvere literario degunt vitam, nec ad forum unquam accedunt, nec ullos ambiunt honores, sed in umbris scholarum, veluti vulpes in cavernis latitant.

jactitant. unde à vulgo scholasticæ vulpes (Schulfuchs) *jure ac merito suo audiunt, &* *à nonnullis* Calamysii (Kalmenser) *id est* (*nam Græce melius exprimitur*) μύες γαλαμοτρώγοι, *quod instar murium in antris suarum scholarum calamos arrodant*; Petronio *peraccommodanter* doctores umbratici, inter quos, *ait in eodem negotio Satyricus*, qui nutriuntur non magis sapere possunt, quam bene olere qui in culina habitant. *Atque hoc, aut vehementer animi fallor, aut* Hierocles *noster voluit facetiarum suarum* ἐπιμύθιον *esse.*

In II.

Πρωτόβολος] *Ut constaret facetiæ sua elegantia, fingendæ erant novæ voces. itaque maluimus vertere* primojaculus *&* secundojaculus, *quam quovis alio modo, quo Græcæ linguæ ignari non caperent dicti gratiam.* Βόλος *est dentium seu dentium emissio. infra in 5.* καὶ καταβαλόντος τὸν βόλον. Aristoteles *lib. 5. hist. animal.* ἀναμίζει ὁ καὶ ἵππος καὶ ἡμίονος μετὰ τοῦ βόλους.

Ἐδύλλωσεν] *nihili hoc verbum est. Lego,* ἐβόλωσεν. βολλεῖν *est* βάλλειν, *ejicere, excutere, non enim vult portatos se ab equo, sed excussos. Quo in verbo latet* τὸ ἀστεῖον.

In VIII.

Παρέδωκεν] *an* περιέδωκεν ? *&* παραδίδω *interpretor* παρέχειν, *vel* παραδιδόναι.

In X.

Σχολαστικὸς * δῆλον] *excidit verbum* ἀλύειν, *vel* χνεύσκειν, *aut tale quid.*

In XII.

Κοιμῶνται] *manifestarium mendum. mansu-*

is

in margine habebat adscriptum καθάδοις, *sed manu recenti, & quidem, nisi fallor, Sylburgii, an leg.* κομμώσεις? *ab vero* κακοζηλίας? *illud magis est.*

In XVI.

Ἀμιναίαν] *nuspiam à me lectum in abstracto, nedum in hoc significatu. Nomen invenit à loco, ut & vinum ipsum apud* Hesychium. *hinc apud* Dioscoridem *lib.* 1. *cap.* 78. *legend.* ἀμώμους Ἀμιναίας, *ut* Ἀμιναία σταφυλὴ *lib.* 5. *cap.* 6. vites Aminææ *apud* Catonem *de re rust.* & Plinium *lib.* 14. *cap.* 2. & 3. *Apud eundem lib.* 12. *cap.* 16. *ubi loquitur de generibus myrrhæ.* Troglodytica sylvestrium prima, Erythræa sequens, & Minæa, in qua Stactea & Atramitica est; *legendum omnino,* & Aminæa, in qua Stactea & Aramitica est. *Et paulo post in eodem cap.* Erythrææ ad *XVI.* hanc volunt Arabicam intelligi: legend. Aramicam. *Nam in eadem specie à* Plinio *ponitur myrrha Erythræa, Aminæa, Stactea, Aramica, Gebanitica, & Ausritis. Est autem* Aramia *eadem quæ* Arabia *Felix,* peninsula inter duo maria, Rubrum Persicumque procurrens, *ait ipse* Plin. *lib.* 6. *cap.* 28.

In XVIII.

Εἰς τοσοῦτον βάθος ἥκειν] *Nihil mutandum. Sic infra in* 21. εἰς χειμῶνα ναυαγῶν. *& in* 27. εἰς Ἑλλάδα ἥκειν. *Phrasis est* Græcis *solentissima.*

In XXI.

Περιπλεκομένων [σχεδίας] scripsit sine dubio σχεδίας, quod vocem est. itaque emendanda pariter ac integranda est illa, quæ Prochori nomine circumfertur, historia de S. Joanne Evangelista, in qua hactenus vulgatur; πλεόντων δὲ ἡμῶν ἐν τῷ κινδύνῳ, &c. ἕκαστος ἡμῶν ὅπερ ἐπέλαβε σχεδίει * τούτῳ καὶ συναπεπλέομεν. corrigo; σχεδίου, τούτῳ, &c. expuncto asterisco. nihil deesse sensus ostendit integer atque commodus: & mox sequitur; ὅτινες ἡμᾶς διὰ τῶν σκαφῶν σχεδίας τοῦ πλοίου, &c. Sunt autem σχεδίαι, quæ Petronio arma, aliis quibusdam armamenta.

XXIII.

Ἐλευθερώσω ὑμᾶς] ἐλλειπτικὴ ἀποστροφὴ σιωπή. Dubitabat Anacharsis in mortuisne an in vivis numerandi essent οἱ πλέοντες, quoniam, ut dicebat idem, tantum illi absint a morte, ὅσον δεῖ τὸ πάχος τῆς νεώς, narrante Laertio. Quum ergo Scholasticus iste animadverteret servos suos ejulare propter illud discrimen, sic eos allocutus est; Ne contristemini: si quid enim periculi me dederit passum, igitur ego vos solvam manu. Ridiculum itaque in eo est, quod se a morte dixerit servos liberaturum. Potest vero & simplex retineri sensus. nam servi etiam mortis causa manumittebantur testamento, de quibus sunt tituli Pandect. & Cod. De manumissis testamento, De statu liberis, De fidei comissariis libertatibus, nominabanturque Servi Orcini, h. e. Acheruntici, seu, ut Theophilo placet, Χαρωνιτικοί.

In XXIX.

Βριγιλεύειν] in manuscr. erat βιγιλεύειν. Sed βιγιλεύειν Latinorum est vigilare. non enim Latini à Græcis, sed Græci posteriores à Latinis multa & verba & genera dicendi mutuati sunt.

Ἀντλῶ * ἔσηται] videtur nomen ψιλὸν, aut hujusmodi quid adjiciendum.

Μέγα κάθαρμα] κάθαρμα, Scelus, homo nequam & abjectus villior alga. Gloss. Græcolat. κάθαρμα, τὸ ὕβρισμα, purgamentum. Jul. Pollux l. 5. c. 46. τῶν ἐν ταῖς τριόδοις καθαρμάτων ἐκβλητότερος. Lucianus; καὶ ἐξονειδίζει ἀνδράποδα καὶ καθάρματα ἡμᾶς ἀποκαλῶν. Philo Judæus; καθάρματα καὶ περιψήματα καὶ τοὺς ἄχρι καὶ δεῦρο τοιαῦτα ἀποκαλῶν. Originationem tradit Ammonius καθάρματα λέξεων scribens; καθάρματα, τὰ μετὰ τὸ καθαρθῆναι ἀπορριπτόμενα.

Index

Index rerum insigniorum, quæ in Hieroclis commentariis continentur.

A

Animalia

Con-

H

I

Mala

N

O

Ser-

Timi-

FINIS.

Index rerum & verborum quæ in Adnotationibus *Th. Marcilii* occurrunt.

A

B

C

D

'Βικαιν

FINIS.

Lucas Holstenius in observationibus ad *Porphyrium* de vita *Pythagoræ*, sic legit illud *Hieroclis* pag. 229. ad finem; καὶ ἁπλῶς, τὰ ὄντα πάντα ἡ τετρὰς ἀνεδήσατο, στοιχείων ἀριθμὸν, ὡρῶν τοῦ ἔτους, ἡλικιῶν, συνοικισμῶν, id est, *Denique ut uno verbo dicam, quaternarius omnia quæ in rerum natura exsistunt complectitur; numerum elementorum, tempestatum anni, ætatum, & contuberniorum sive societatum.*

Idem refert Manuscript. Vatican. aliter legere priorem versum *Pythagorici* Juramenti; scil. 'Ου μὰ τὸν ἡμετέρᾳ γενεᾷ, &c. non ψυχᾷ.

Monendus es, Lector, in aliquibus locis interpretationem *Curterii* egregie fallere. Specimen unum & alterum exhibemus; cætera tibi inter legendum observanda mittimus.

Pag. 55. lin. 8. καὶ τὸν ὄντως πατέρα ζητεῖν παρακελεύεται. *Quam jubetur qui vere pater est non solum quærere.* potius, *qua jubetur eum qui vere pater est quærere*: vel, *& eum qui vere pater est jubet quærere.*

Pag. 164. lin. 15. τὴν εἰς τὸ μὴ εἶναι καταφυγήν. *ut refugium nullum sit.* potius, *refugere ad non esse.*

HIEROCLES
DE
Providentia & Fato:

Una
Cum *Fragmentis* ejusdem;
Et
LILII GYRALDI Interpretatione
Symbolorum Pythagoræ;

Notisque
MERICI CASAUBONI
ad Commentarium *Hieroclis* in
Aurea Carmina.

LONDON.
Printed by *J. R.* for *J. Williams* in *Cross-keys*
Court in *Little Brittain*, and are to be sold
by *Henry Dickinson* of *Cambridge*
Bookseller. 1673.

HIEROCLES
DE
Providentia & Fato
Una
Cum Fragmentis ejusdem ;
Et
LILII GYRALDI Interpretatione
Symbolorum Pythagoræ ;
Notisque
MERICI CASAUBONI
ad Commentarium Hieroclis in
Aurea Carmina.

LONDINI,
[illegible]
[illegible] Lane [illegible]
[illegible] Henry Dickenson of Cambridge
Bookseller. 1673.

PROLEGOMENA

De

Editione, Autore, & Opere.

CUm hæc opuſcula, nunquam antehac ſimul excuſa, nunc eodem volumine impreſſa prodeant, operæ pretium fore videbatur, ſi ab eo qui edenda curavit, & Editionis, & Autoris, & Operis ratio aliqua Lectori redderetur. Quamobrem ne vel novitate ſua diſpliceant, vel ſub Fragmentorum titulo minus ambitioſo vileſcant, quod de horum unoquoque ſcitu neceſſarium judicavimus, breviter fideliterque trademus.

Cum Typographus Pythagoræ Fragmenta hinc inde collecta, & in Aurea ejus Carmina Hieroclis Philoſophi Commentarium vel auro pretioſiorem prælo ſubjeciſſet, monui eum exſtare etiamnum

num alia Hieroclis Opuſcula, nec ea adeo vulgo nota; addidique, nihil à tanti nominis Philoſopho, magis magiſque indies inclareſcente, ſcriptum eſſe, quod omnibus in hoc literarum genere verſatis non foret gratiſſimum exoptatiſſimumque. Quo monito, licet Facetiarum libellum priori imprudentius affixiſſet, cœpit tamen de ſecundo volumine imprimendo cogitare. Primum igitur, Compendium de Providentia & Fato Pariſiis a Federico Morello editum ut quæreret, ſuaſi; quod in Bibliopoliis omnibus, & nonnullis eruditorum hominum bibliothecis fruſtra quæſitum, tandem vir doctiſſimus, harumque rerum callentiſſimus, &, ſi addere liceat, noſtri amiciſſimus, Mericus Caſaubonus communicavit. quod non ſolum à Morello primo editore, ſed ab Hugone Grotio, qui in hac ipſa quæſtione plurimum deſudaverat, verſum habes. Huic Tractatus duos ex iiſdem libris à Photio excerptos, & in Myriobiblo, ſtupendæ eruditionis opere, exſtantes, adjiciendos curavi. Et ne quid quod à tanto viro ſcriptum eſt, licet temporis

poris injuria mutilatum, lateret; ejuſdem Autoris Fragmenta omnia inter Stobæi Eclogas ſparſa, & vel ſic ab interitu vindicata, ut adjungeret conſilium dedi. Præterea, etiamſi pauciſſima ex iis quæ Hierocles ille adverſus Religionis noſtræ cultores ſcripſerat, ſupereſſent, eaque ſint quorum à lectione Chriſtianos omnes potius arcendos crediderint forſitan nonnulli; tamen quoniam apud Euſebium Cæſarienſem & edita jampridem & refutata ſunt, cenſui ſine ullo religionis diſpendio edi poſſe, & ne quid deeſſet, omnino edenda. Denique, cum in priori Libro inter reliqua Fragmenta, etiam Symbola Pythagoræ ex Iamblicho delineata conſpicerem, & præclarum Lilii Gyraldi Commentarium in magno & ingentis pretii Operum Volumine quaſi latitantem cogitarem, iterum hortatus ſum ut non omitteret libellum tam paucis cognitum, à tanto Philologo ſcriptum, ſummique Viri Iſaaci Caſauboni elogio commendatiſſimum; quem in Notis ad Diogenem Laertium hæc verba habuiſſe diu eſt ex quo primum obſervaverimus. *De Symbolis*

Pythagoricis multa multi scripsere, ad quos Lectorem rejicimus; imprimis ad Lilium Gyraldum, virum solide doctum, & in scribendo accuratum. Hæcque omnia eo lubentius ardentiusque ut fierent urgere visum est, quod Annotationes Casauboni Filii in Commentarium Hieroclis prius impressum imo evulgatum, non sine alio volumine edendæ viderentur. Hanc Editionis rationem habeant, qui requirunt breviusculam, Autoris aliquanto ampliorem habituri.

Nam cum in omni fere literarum genere, à quo quisque liber quaque ætate scriptus sit intelligere plurimum intersit, ne Scriptorem plane alienum pro nostro substituamus, neu pro mediæ ætatis Philosopho vel recentiorem aliquem vel antiquiorem venditemus; veniam postulare visum est, ut de iis omnibus qui sub Hieroclis nomine inter literatos hactenus innotuerunt, & hæc commentanti præsto sunt, paulo diligentius disseramus.

Primus, quantum memoria teneo, qui Hieroclis nomine inter Græcos doctrina celebres insignitus est, fuit Meneclis fra-

frater, è regione Caria, ex urbe Alabanda, ubi Cicerone puero floruit, & Oratoriam professus est. Aliter quidem docere nos nuper voluit vir doctissimus Gerardus Joannes Vossius libro de Historicis Græcis tertio qui Hieroclem hunc patria quidem Alabandensem fatetur, sed Rhodum commigrasse tradit, testemque migrationis Strabonem laudat: quod an veritati consentaneum sit videamus. Verba Strabonis lib. 14. in codicibus editis hæc sunt. Ἄνδρες δ' ἐγένοντο λόγου ἄξιοι δύο ῥήτορες ἀδελφοὶ Ἀλαβανδεῖς, Μενεκλῆς τε, οὗ ἐμνήσθημεν μικρὸν ἐπάνω, καὶ Ἱεροκλῆς, οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ῥόδον, ὅ,τε Ἀπολλώνιος καὶ ὁ Μόλων. *Viri memorabiles Alabandenses fuerunt Oratores duo fratres, Menecles, de quo paulo ante diximus, & Hierocles, qui in Rhodum commigraverunt; item Apollonius & Molo.* Ita Interpres, & hæc Vossio favent. Sed monuit Criticorum Princeps Isaacus Casaubonus locum esse mutilum, & deesse particulam καὶ, legendumque omnino καὶ Ἱεροκλῆς, καὶ οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ῥόδον: ut illud μετοικήσαντες non ad Meneclem & Hieroclem qui præcedunt, sed ad eos

qui sequuntur, Apollonium scilicet & Molonem referatur. Quam ego correctionem minime contemnendam, potius corroborandam sentio. Nam primo Apollonium & Molonem Alabandenses fuisse, & Rhodum postea commigrasse fatentur omnes: deinde cum Geographus ipse paulo ante, eos qui alibi nati, Rhodi Oratoriam professi sunt, commemorasset, horum quidem diserte meminit, Meneclis autem vel Hieroclis ibidem docentis mentionem nullam facit, Oratores adeo celebres loco tam opportuno nequaquam omissurus, si in eadem urbe cum Apollonio & Molone unquam docuissent.

Cæterum Joannes Meursius vir diligens, & harum rerum præcipue callens, correctionem Casauboni emendatione alia plane evertere in Apollonio suo conatur. Ubi enim nos legimus ὅ, τε Ἀπολλώνιος καὶ ὁ Μόλων, ac si duo essent, ut revera sunt: ille levi transpositione in hunc modum restituit, ὅ, τε Ἀπολλώνιος, ὁ καὶ Μόλων, atque ita ex duobus unum facit, qui & Apollonius & Molo diceretur. Sed fugit eum ratio cum diligentissimum Geogra-

ographum ſic emendaret, vel potius corrumperet. Quis enim putabit Strabonem, dum Alabandenſes Oratores enumerat, Molonem nominare, Apollonium omittere; & cum ante utriuſque ut Alabanda nati, ut Rhodi profitentis, ſimul meminiſſet, nunc in ipſa patriæ deſcriptione unius tantum mentionem facere voluiſſe? Quid quod, quicquid alii de Apollonio Molonis, ut Plutarchus & Porphyrius, aut de Apollonio Molone, ut Joſephus, Suetonius, & Quintilianus ſcribunt, Strabo ſemper Molonem diſerte diſtinguit ab Apollonio? Καθάπερ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Μαλακὸς, καὶ Μόλων, ἦσαν τῶν Ἀλαβανδέων. *Quemadmodum Apollonius cognomento mollis, & Molo; erant enim Alabandenſes*, Meneclis Rhetoris diſcipuli. non dixit ὁ Μαλακὸς καὶ ὁ Μόλων, quod certe debuit, ſi utrumque Apollonium, unum Malacum, alterum Molonem dicere voluiſſet. Rurſus, ἐπεδήμησε δὲ πρότερον Ἀπολλώνιος· ὀψὲ δ' ἧκεν ὁ Μόλων. *Prior Rhodum ſe contulit Apollonius: poſtea autem venit Molo.* Si uterque fuiſſet nomine Apollonius, nunquam ſcripſiſſet πρότερον Ἀπολλώνιος, ſed πρότερον ὁ Μαλακὸς,

ὀψὲ

ὀψὲ δὲ ὁ Μόλων. Certissimum igitur est distingui apud Strabonem Apollonium & Molonem, & correctionem Casauboni emendationi Meursii præferendam. Quare καὶ οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ῥόδον ὅ τε Ἀπολλώνιος καὶ ὁ Μόλων, ita apud Strabonem verterem Memorabiles quidem Alabandenses Menecles & Hierocles, *item Apollonius & Molo*, qui (ex Alabanda patria sua, ubi Meneclem audiverant) *Rhodum commigrarunt*. Habemus igitur tandem Hieroclem Alabanda natum, ibidemque Oratoriam professum. Et scripsisse eum Orationes ex Cicerone constat. Ita enim ille in Bruto. *Genera Asiaticæ dictionis duo sunt: unum sententiosum & argutum, qualis in historia Timæus, in dicendo autem, pueris nobis, Hierocles Alabandeus, magis etiam Menecles frater ejus fuit; quorum utriusque Orationes sunt imprimis, ut in Asiatico genere, laudabiles.* Quod fuerit judicium hominum de hoc Hierocle, cognoscere licet ex Cicerone l. 2. de Oratore. *Intelligemus, ut hodie Alabandensem illum Meneclem & ejus fratrem Hieroclem, quos ego audivi, tota imitetur Asia; sic semper*

ſemper fuiſſe aliquem, cujus ſe ſimiles plerique eſſe vellent. Quæ ſententia Ciceronis, docet ipſe in Oratore ad Brutum. *Tertium eſt, in quo fuerunt fratres illi, Aſiaticorum Rhetorum Principes, Hierocles & Menecles, minime mea ſententia contemnendi. Etſi enim à forma veritatis, & ab Atticorum regula abſunt; tamen hoc vitium compenſant vel facultate vel copia.* Atque hæc de Alabandenſi Rhetore, quem noſtrum eſſe non poſſe certiſſimum eſt, utpote qui pene quadringentis annis Philoſopho antiquior fuerit.

Meminit & Hieroclis cujuſdam Scholiaſtes ad Pindari Pythia Ode 4. Ἱεροκλῆς δέ φησι τοὺς ἐκ Λακεδαίμονος ἀποικίσαντας Ἀπόλλωνι αὐτὴν (Θήραν) ἀνιερῶσαι. & paulo poſt. Ἱεροκλῆς δέ φησι κτίσαι τὴν πόλιν ἐπὶ λόφου μαστοειδοῦς λευκογείων. Hunc Hieroclem eundem fuiſſe cum Alabandenſi unico hoc argumento, nimis fortaſſe levi, non tamen reticendo, conjicio. Menecles & Hierocles fratres erant in eodem dicendi genere verſati; Scholiaſtes autem utrumque ſimul laudat. Nam cum Meneclem prius ideo nominaſſet,

naſſet, quod probabiliorem cæteris rationem reddidiſſet, cur Battus Oraculum conſuleret, ſeditionem nempe in inſula Thera ortam: ſtatim ſubjungit verbis modo prolatis, Hieroclem docuiſſe, *eos qui ex Lacedamone coloniam in Theram deduxerant, eandem Apollini conſecraſſe; & urbem Cyrenen in colle, uberis formam referente, collocatam fuiſſe.* Hinc mihi quidem veriſimile videtur, fratrem utrumque Hiſtoriam illam de adventu Batti in Cyrenaicam oratorio more pertexuiſſe. Aut ſi conjectura hæc minus cuiquam arrideat, potiuſque ad aliquem quem Hiſtorica ſcripſiſſe certum eſt, referenda hæc eſſe autumaverit; ſit nobis ſecundus Hierocles ille, cujus Stephanus Ethnicographus meminit, qui libros ſcripſit, quos Φιλίστορας nominavit. Ita enim ille in Ταρκυνία. καὶ Ταρκυναῖοι ἔθνος Ὑπερβορέων, παρ' οἷς οἱ γρύπες τὸν χρυσὸν φυλάσσουσιν, ὡς Ἱεροκλῆς ἐν τοῖς Φιλίστορσιν. *Etiam Tarcynæi gens quædam inter Hyperboreos, apud quos gryphes aurum cuſtodiunt, ut Hierocles in Philhiſtoricis.* Inſigne Fragmentum ex eodem opere

excer-

excerptum apud eundem Stephanum exstat in Βραχμᾶνες. Ἱεροκλῆς ἐν τοῖς Φιλίστορσί φησι· Μετὰ ταῦτα συνήθης ἄξιον ἐνομίσθη τὸ Βραχμάνων ἰδεῖν φῦλον, ἀνδρῶν φιλοσόφων καὶ θεοῖς φίλων, ἡλίῳ δὲ μάλιστα καθωσιωμένων. ἀπέχονται δὲ σαρκοφαγίας πάσης, καὶ ὑπαίθριοι τὸν ἀεὶ χρόνον βιοτεύουσι, καὶ ἀλήθειαν τιμῶσι. χρῶνται δὲ ἐσθῆτι λινῇ, τῇ ἐκ πετρῶν λίθων τὰ μηρύματα μαλακὰ καὶ δέρματα ὃ δὴ συνυφαίνουσιν· ἐξ ὧν ὑφάσματα γίνεται μήτε πυρὶ καιόμενα, μήτε ὕδατι καθαιρόμενα, ἀλλ' ἐπειδὰν ῥύπου καὶ κηλίδος ἐμπλησθῇ, ἐμβληθέντα εἰς φλόγα, λευκὰ καὶ διαφανῆ γίνεται. *Postea operæ pretium videbatur Brachmanas visere, homines philosophiæ deditos, & Diis charos, Soli vero præcipue dedicatos. Cæterum ab esu carnium prorsus abstinent; sub Dio totam ætatem degunt, & veritatem colunt.* Quæ autem sequuntur cum corrupta sint, prius ut emaculentur, quam vertantur, opus est

Corrigo itaque & lego. Χρῶνται δὲ ἐσθῆτι λινῇ τῇ ἐκ πετρῶν· λίθων γὰρ μηρύματα μαλακὰ καὶ δερματώδη συνυφαίνουσιν. Correctionem confirmant illa Plutarchi, Libro de Oraculorum defectu. Τῆς δὲ ἐν Καρύστῳ πέτρας, χρόνος οὐ πολὺς ἀφ' οὗ πέπαυται μηρύ-

ματα

μικρῶν λίθων μαλακὰ νηματώδη ζωννυφίζεται. Vides ex Petra Caryſtia λίθων μαρυγμάτων, eaque μαλακὰ καὶ νηματώδη, ut apud Stephanum ἀρματώδη repoſuimus, νηματώδη etiam repoſituri, niſi quod nimis à veteri lectione recedat, & ἀρματώδη ferri poſſit. Quod autem de lino vivo, ſive asbeſtino loquatur Plutarchus, certum eſt : ex eo enim mantilia, retia & capitis involucra confecta eſſe dicit, ab ignis injuria tuta, iiſdem pene cum Hierocle verbis tradens, ὄντι ἀκατακαυμένους, ἀλλ' ὅσ' ἂν ῥυπανθῇ χειρομάκτρων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται. Atque ita tandem reliqua apud Stephanum vertimus. *Utuntur autem veſte linea, ex petris facta: lapidum enim filamenta quadam mollia & quaſi cutanea contexunt; ex quibus veſtimenta fiunt, neque igne comburenda, neque aqua purganda; ſed cum ſordibus ſcateant, in flammam conjecta, pura & ſplendida evadunt.*

Aliud Hieroclis ejuſdem Fragmentum, ex eodemque Opere, conſervatum habemus in Tzetzis Chiliadibus. Quod licet ipſiſſimis ejus verbis conceptum non ſit, tamen & Libri Argumento, & ætati

ætati Autoris vix aliunde eruendæ non parum lucis afferet.

Ἱεροκλῆς ὡσαύτως Φιλίστορσιν ἐν λόγοις,
Ἑξῆς δὲ, λέγων, εἴδομεν χώραν αὐχμηροτάτην,
Ἡλίῳ φλεγομένην τε, καὶ περὶ ταύτην ἄνδρας
Γυμνοὺς, ἀοικίους τε, πρὸς χώροις τῆς ἐρήμου·
Ὧν οἱ μὲν ἀπεσκίαζον τὸ πρόσωπον ὠτίοις,
Τοὺς πόδας δ' ἀνατείνοντες τὸ σύμπαν ἄλλο σῶ-
μα.
Τούτων δὲ Στράβων μέμνηται, καί γε τῶν ἀκεφάλων,
Καὶ τῶν δεκακεφάλων τε, καὶ τετραχειροπόδων·
Ὅνπερ ἐγὼ οὐκ ὄπωπα, φησὶν ὁ Ἱεροκλέης.
Ταῦτα Ἱεροκλέης μέν.

Hierocles similiter in libris Philhistoricis,
Deinde, inquit, vidimus regionem siccissimam,
Soleque exustam, & in ea viros
Nudos atque tecto carentes, locis in desertis.
Quorum quidam obumbrabant faciem auribus,
Pedes autem extendentes, etiam corpus reliquum.
Quin horum Strabo meminit, nec non Acephalorum,
Et decem capita habentium, quatuorque manuum atque pedum.

Quos

Quot ego nusquam vidi, inquit Hierocles. Hæc quidem Hierocles.

Atque iſta Joannes Tzetzes Chil. 7. Hiſt. 144. ex quibus liquet Hieroclem illum quamplurimas regiones peragraſſe, reſque in itinere viſas aut aliunde cognitas ſcripto tradidiſſe, & libros, quibus hæc omnia complexus eſt, Φιλίστορας nominaſſe Patet etiam Strabone Hiſtorico, qui ſub Tiberio ſcripſit, juniorem, (illum enim laudat) Stephano autem Ethnicographo, à quo ipſe laudatur, antiquiorem fuiſſe.

Poſt Oratorem & Hiſtoricum, tertius nobis erit ex porticu Philoſophus; toties Tauro Platonico & cum Stoica diſciplina non bene convenienti laudatus, ut tradit in Noctibus Atticis Agellius. *Taurus autem noſter, quoties facta mentio Epicuri eſſet, in ore atque in lingua habebat verba hæc Hieroclis Stoici, viri ſancti & gravis:* ἡδονὴ τέλος πόρνης δόγμα· οὐκ ἔστι πρόνοια· οὐδὲν πόρνης δόγμα. Iſta Agellius de Tauro l. 9 c. 5. Hæc Taurus ex Hierocle, ſed corrupta, & nihili ex vitioſa editione facta, in hunc modum nitori priſtino reſtituenda. Ἡ-

δονὴ τέλος· πόρνης δόγμα. οὐκ ἔστι πρόνοια οὐ-δέν· πόρνης δόγμα. Duo nempe Epicuri dogmata jugulat, & ex Philoſophorum ſcholis ad lupanaria amandat *vir ſanctus & gravis*: finem omnium ſeu ſummum bonum in voluptate ſitum eſſe: illud primum. providentiam, qua regi mundum vulgus autumat, nihil eſſe: hoc ſecundum. Et hic fortaſſe Hyllarimenſis eſt, de quo Stephanus : Ὑλλάριμα πολίχνιον Καρίας, ὅθεν ἦν Ἱεροκλῆς ὁ ἀπὸ ἀθλήσεων ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀχθείς. nullam enim aliam ob rationem, quam quod Philoſophus dicatur, noſtrum fuiſſe Hyllarimenſem illum conjecit Voſſius; nos igitur potiori jure Stoicum hunc fuiſſe dicamus, quoniam noſter non ex athleta, ſed ex Judice factus eſt Philoſophus, ut mox oſtendemus. Utcunque ſit, Stoicus ille non poteſt idem eſſe cum eo quem nos edimus, quia Tauro antiquior eſt, quem Platonicam Philoſophiam exponentem non ſolum Agellius, ſed & Herodes Atticus, referente Philoſtrato, ſub Hadriano Cæſare audivit.

Alius etiam à noſtro *videtur Hierocles* ex quo Athenæus *l.* 14. *refert quid*

ſit σταῖς, inquit Ger. Voſſius. Imo vero, ſi omnino fuerit Hierocles iſte, non modo *videtur alius*, ſed ut ſit neceſſe eſt. Scripſit enim ante Athenæum, qui ſub Pertinace Deipnoſophiſtas edidit, centum & quinquaginta annis ante Libanium & Acacium, quibus florentibus noſter obiit. Neque vero ille apud Athenæum *refert quid ſit σταῖς*, ſed quid σταιτίτης, placenta ſcilicet ita Epicharmo nominata, quæ σταῖς ἐστιν ὑγρὸν εἰς τήγανον ἐπικεχυμένον, μέλιτος ἐπιβαλλομένου καὶ σησάμης καὶ τυροῦ, ὡς Ἱεροκλῆς φησιν. Σταιτίτης nempe dictus eſt, quod ſit σταῖς liquidum ſartagini affuſum, adjecto melle, cum ſeſamo & caſeo, ut inquit Hierocles. Apertiſſime autem fallitur vir doctiſſimus Dalechampium ſequutus, cum ita explicat *quid ſit σταῖς, nempe liquor, vinum puta, aqua, vel alius.* nemo enim unquam vinum, aut aquam, aut ſimilem aliquem humorem σταῖς nominavit. Revera non quid σταῖς eſſet, ſed quamobrem placenta σταιτίτης diceretur, ſcilicit quod ἐκ σταιτὸς ὑγροῦ fieret, docere voluit, quiſquis eſt; non enim Hieroclem, ſed Iatroclem nominatum puto; & legendum omnino, ὡς Ἰα-

τρο-

τροκλῆς φησιν, apud Athenæum cenſeo. Ut enim Harpocration Mendeſius, ita & Iatrocles ſcripſit de Placentis. Κριμνίτας, πλακοῦς ποιός, διὰ κρίμνων γινόμενος, ὡς Ἰατροκλῆς ἐν τῷ περὶ πλακούντων ἀναγράφει· Athenæus paulo ante. & idem rurſus, Κριβάναι· τούτων μνημονεύει Ἰατροκλῆς ἐν τῷ περὶ πλακούντων. Ut igitur alibi. Παῖσα πλακούντια παρὰ Κώοις, ὥς φησιν Ἰατροκλῆς. ita hic quid ſit Σπυιτῆς oſtendens, ὡς Ἰατροκλῆς φησι ſine dubio ſcripſit. Hunc igitur ex numero eorum qui ſub Hieroclis nomine innotuerunt expungentes, ad alios & his & noſtro juniores tranſeamus.

In 16. Geoponicorum libro tria capita ſunt quæ Φιεροκλέους nomen præ ſe ferunt: ſed cum liber ille ad rem veterinariam pertineat, Ἱεροκλέους legendum eſſe oſtendunt Hippiatrica. Binos autem libros ſcripſit Hierocles περὶ τῆς ἵππων θεραπείας, hoc eſt, *de Morbis equorum curandis*, ut ipſe teſtatur in Procœmio ad ſecundum Hippiatricorum capite ſexageſimo; eoſque à Baſſo rogatus cum confeciſſet, eidem poſtea dedicavit. Suntque hi duo libri quaſi fundamenta Collectionis Ve-

terinariæ, ad quorum formam methodumque reliquorum Epiſtolæ aut λόγοι παραγγέλματα redigi videantur. Fuit autem Hierocles ille non ἱππίατρος, aut inter equites Cæſarianos in armis verſatus, ut Abſyrtus, & Theomneſtus, ſed Juriſprudentiam coluit, & cauſis agendis in foro operam dedit. Locuples ipſe mihi teſtis in Operis Procœmio. Ἀλλ' εἰ καὶ κριτικωτέροις ἡμᾶς ἐπείγειν τὰ νῦν ἰσχύειν, ἵν τι δικαστηρίοις παρέχειν χρείαν τοῖς διορθοῖς, καὶ πονεῖν περὶ ταῦτα ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς· οὐκ ἀπημαρτίαν γε ὅμως τὴν σὴν ἀξίωσιν, ἄριστε Βάσσε. *Etiamſi nos alios potius audire hoc tempore oporteat, & in judiciis copiam noſtri poſtulantibus præbere, atque hiſce exercitiis operam dare; non tamen negligendum fuit optime Baſſe, quod tu requiris.*

Præter hunc & alius Hierocles Grammaticus, qui Συνέκδημον ſive Notitiam Imperii Conſtantinopolitani evulgavit, editus ab Epiſcopo Abrincatenſi, ſed imperfectus, à V. Cl. L. Holſtenio in Corpore Hiſtoriæ Byzantinæ perfectior edendus.

Tandem aliquando, recenſitis illis quos à noſtro plane diſtinguimus, ad ipſum Phi-

Philoſophum veniamus. Hunc ego pro certo affirmare non auſim, negare tamen non poſſum fuiſſe illum ipſum, qui adverſus Chriſtianæ religionis ſymmiſtas & ſcripſit mordacia, & acerba geſſit

Primum autem legendo obſervavi fuiſſe eum in Bithynia Judicem, imperante Diocletiano, judiciumque adverſus Chriſtianos, flagrante Perſecutione, exercuiſſe. Autor eſt oculatus Tragœdiæ teſtis Lactantius. *Alius eandem materiam mordacius ſcripſit, qui erat tunc è numero Judicum, & qui autor imprimis faciendæ perſecutionis fuit.* Ita ille lib. 5. de Juſtitia, c. 2. de alio neſcio quo priora, de noſtro hæc certiſſime locutus. Non igitur, uti *alter, antiſtitem ſe philoſophiæ* tunc temporis *profitebatur*, ſed ſub ſolo Judicis officio Chriſtiano nomini infenſus apparuit. *Quo ſcelere non contentus, etiam ſcriptis eos quos afflixerat inſecutus eſt.* Sed quemadmodum inter Græcos rerum naturæ periti primo Σοφοὶ, poſtea modeſtiori vocabulo Φιλόσοφοι dicebantur: ita cum Celſus, qui primus adverſus religionem noſtram ex profeſſo ſcripſit, inimiciſſimum veritati librum Λόγον

Ἀληθῆ nuncupasset, Hierocles titulo minus ambitioso suum Φιλαλήθη indigitavit. Fatetur Eusebius ἀλαζονικώτερον τὸ Φιλαλήθους ἐπιγεγραμμένον Κέλσου Ἀληθῆ λόγον. Et ut ad Hieroclem hæc pertinere certo constet, qui à Lactantio nullibi nominatur, ecce quæ Eusebius post verba ut refutarentur repetita, subjungit. Ταῦτα ῥήματα αὐτοῖς Ἱεροκλέους τοῦ τῷ καθ' ἡμῶν ἐπιγεγραφότι Φιλαλήθει λόγῳ. *Hæc*, inquit, *ipsius Hieroclis verba sunt in Oratione contra nos scripta, cui titulus Philalethes.* Ita semper Eusebius, ac si unum tantum librum scripsisset, cum duos fuisse ex Lactantio pateat. *Composuit enim libellos duos, non contra Christianos, ne inimice insectari videretur, sed ad Christianos, ut humane & benigne consulere putaretur.* Integer itaque titulus ita erat conceptus,

Λόγοι Φιλαλήθεις, πρὸς Χριστιανούς.

De binis itaque res est certa. Idem capite sequenti: *Ausus est libros suos nefarios, ac Dei hostes, Φιλαλήθεις, id est, veritatis amatores annotare.* Eusebius autem velut librum singularem nominat, quia ex duobus unum tantum tetigit, nec eum,

eum, ut opinor, integrum, sed partem illam tantum, qua ausu plane novo, & reliquis Christianismi hostibus intacto, Apollonium Tyaneum Christo Deo nostro comparavit, æquavit, prætulit. Atqui alia quamplurima, præter infamem illam comparationem, adversus nos effuderat Hierocles, *in quibus*, teste Lactantio, *ita falsitatem Scripturæ Sacræ arguere conatus est, tanquam sibi esset tota contraria. Nam quædam capita, quæ repugnare sibi videbantur, exposuit, adeo multa, adeo intima enumerans, ut aliquando ex eadem disciplina fuisse videatur.* Ut etiam quædam particularia notemus, *Præcipue Paulum Petrumque laceravit, cæterosque discipulos, tanquam fallaciæ seminatores : quos eosdem tum rudes & indoctos fuisse testatus est, nam quosdam eorum piscatorio officio quæstum fecisse. Ipsum autem Christum affirmavit à Judæis fugatum, noningentorum hominum manu latrocinia fecisse. Item cum facta ejus mirabilia destrueret, nec tamen negaret, voluit ostendere Apollonium vel paria, vel etiam majora fecisse.* Reliqua igitur quæ de contrarietate Sa-

 crarum

crarum Scripturarum, de Pauli Petrique dissidio, & Apostolorum imperitia effutivit, ex Celso excerpserat, aut etiam ex Porphyrio, qui eadem, teste Hieronymi Procemio Commentarii in Epistolam ad Galatas, *in primo Operis sui adversum Christianos libro*, copiose tractaverat. Περὶ μὲν γὰρ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῷ Φιλαλήθει, οὐδὲν ἂν εἴη σπουδαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἱστᾶσθαι, μὴ αὐτοῦ ἴδια τυγχάνοντα, σφόδρα δὲ ἀναιδῶς ἐξ ἑτέρων οὐκ αὐτοῖς μόνον γε νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ ῥήμασι καὶ συλλαβαῖς ἀποσεσυλημένα. *Nam in reliquis, quæ in Philalethe continentur, non erit operæ pretium impræsentiarum commorari, cum ipsius propria non sint, sed ex aliorum scriptis, iisdem non tantum sententiis, sed verbis etiam atque syllabis nimis impudenter sublecta.* Eusebius igitur ea tantum in libris Hieroclis refutare aggressus est quæ de Apollonio scripserat, reliqua vero intacta prætermisit, uti jampridem ab Origine in libris adversus Celsum refutata, aut à seipso in iis quæ contra Porphyrium meditabatur, propediem refellenda. Nullo igitur modo concedendum est Illust. Cardinali Baronio,

nio, *Eusebium omnes impudentis hominis conatus temerarios hoc Commentario infregisse*, cum minimam eorum partem attigisse se fateatur. Et omnino notandum est Eusebii librum contra Hieroclem, pessime à Florentino Interprete versum, nec ut videtur hactenus satis intellectum, vix attigisse ea quæ ab Hierocle sunt profecta, neque comparationi Apollonii cum Christo inhærere; imo vero ab eo argumento prorsus abstinuisse, & Philostrati libros octo de Vita Apollonii tantum percurrere, & quicquid ei tanquam Philosopho tribuitur libenter concedere, quicquid ad eum supra mortalium sortem evehendum comparatum est, excutere, elevare, convellere.

Cæterum Hieroclem illum, de quo hæc diximus, tum ingenii acumine, tum ardore animi, cupidineque persequendi Christianos Diocletiano adeo placuisse probabile est, ut ex Judice Nicomediensi Præfectus Alexandriæ factus esse videatur. Certe Epiphanius de ejusdem temporis inaudita sævitia agens, hæc 68 sive Meletianorum Hæresi habet.

Κυλκιανὸς μὲν ἦν ἔπαρχος τῆς Θηβαΐδος, Ἀλεξανδρείας δὲ Ἱεροκλῆς, *Praerat tum Thebaidi Culcianus, Alexandriæ vero Hierocles.* Unde haud difficulter tandem adduci me patiar, ut cum Vossio credam hunc hostem Religionis nostræ Hyllarimensem Hieroclem fuisse. Sed ea lege, ut illa Stephani verba aliter mihi liceat interpretari, non ut ex poeta, cum Simlero, neque ex athleta, cum Vossio, sed ex Persecutore factus sit Philosophus: ἐκ ἀθλήσεων ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀχθεὶς, inquit Stephanus, aut forte Hermolaus: ἆθλα autem & ἀθλήσεις creberrime dicuntur certamina illa quæ Christiani cum Ethnicis inierunt, persecutionesque quas perpessi sunt. Unicum Eusebium nominabo hujus ipsius temporis calamitates persequentem. Τί χρὴ πολλὰ λέγειν, καὶ καινοτέρας ἐπὶ καινοτέραις τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην θεοσεβῶν μαρτύρων ἀθλήσεις παρατίθεσθαι; Quidni igitur Hierocles, ἀπὸ τούτων τῶν ἀθλήσεων, ab hac ipsa persecutione, tribunal reliquerit, præfecturam exuerit, præsertim Constantino Magno non tantum lethales illas flammas extinguente, sed veritatis lucem admittente? quidni ad vitam philo-

losophicam, & studia literarum, quibus etiam antea operam non vulgarem dedisse videtur, insperata rerum mutatione perculsus, se contulerit? Quæ si cui satis verisimilia videantur, huic certe non difficulter persuasero eundem fuisse & Judicem, & Philosophum nostrum; qui Epiphanio ἵππαρχος Ἀλεξανδρείας, Suidæ φιλόσοφος Ἀλεξανδρεύς. Atque hæc de libris duobus quos Judex scripsit, & Φιλαλήθεις nominavit: Reliqua vero, quæ jam Philosophiam professus edidit, recenseamus.

Inter Opera vero Philosophica, sive Judex, sive alius fuerit, primum jure merito locum sibi vendicat Ὑπόμνημα εἰς τὰ χρυσᾶ Πυθαγόρου ἔπη, *Commentarius in Aurea Pythagoræ Carmina*, opus nunquam satis laudatum. Neque enim Carmina ista tantum interpretari, aut Grammaticorum instar Scholia conficere in animo habuit, sed omnia Pythagoricæ disciplinæ lineamenta brevi quasi tabula depingere. Ipsius verba proferam, quia meliora proferre non possum. Τοιαύτη τῶν Χρυσῶν Ἐπῶν ἡ ἐξήγησις ἡμῖν γέγονε, περιέχουσα ἐν αὐτῇ Πυθαγορείων δογμάτων μετρίαν σύνοψιν,

ψιν, *Hæc est Aureorum Carminum explicatio nostra, Pythagoricorum in se Dogmatum synopsin continens.* Proximum huic locū habeat præclarum illud Opus, περὶ προνοίας καὶ εἱμαρμένης, καὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς τὴν θείαν ἡγεμονίαν συντάξεως, *De Providentia & Fato, arbitriique nostri cum divina gubernatione congruentia.* Erat autem totum Opus in septem Libros distinctum, ἑπτὰ δὲ λόγοι αὐτοῦ ἐπιμερίζονται τὴν σπουδὴν, inquit Photius Bibliothecæ Codice 214 quorum etiam Argumenta ibidem percurrit. Hunc à Vossio prætermissum sequatur, qui tanti illi est, Οἰκονομικὸς, *cujus particulæ*, inquit, *hæ erant; De amore fraterno, &, Quomodo utendum sit cognatis, & similes.* Voluit igitur Vir doctissimus ingens Volumen ab Hierocle in Oeconomicis factum, cujus partes essent illæ à Stobæo citatæ; Scilicet, Τίνα τρόπον θεοῖς χρηστέον, seu de *Usu Deorum*, ; πῶς τῇ πατρίδι χρηστέον, sive *quales in patriam esse debeamus*; πῶς χρηστέον γονεῦσιν, sive *quomodo erga parentes gerere nos oporteat*; πῶς συγγενέσι χρηστέον, *quomodo utendum cognatis*; περὶ τοῦ γάμου, id est, *de Nuptiis*; περὶ φιλαδελφίας, de

de *Amore Fraterno.* Ego vero aliter omnino sentio, Οἰκονομικὸν scilicet fuisse majoris Operis Partem unam, eodem plane cum reliquis modo, in eodem cum iis volumine conjunctum. Neque enim verisimile est Stobæum, cum reliquas particulas ad caput suum retulerit, unam tantum ad Operis totius titulum referre voluisse. Præterea ea quæ ex Oeconomico citat, ad rei familiaris administrationem proprie spectant, περὶ πάντων γε πρῶτον τῶν ἔργων ὑφ' ὧν οἶκος συνίσταται, *ante omnia*, inquit, *de operibus quibus res domestica continetur.* Partitur itaque officia ad familiam pertinentia inter patrem matremque familias; rustica, forensia, & civilia viro, mulieri domestica negotia tribuens. Peculiaris igitur pars est Οἰκονομικὸς, ab officio erga Deos, patriam, parentes, fratres, cognatosque distincta, unumque caput vel librum fortasse in Opere majori constituens: quod quidem ego Ἱεροκλέους φιλοσοφούμενα nominatum puto.

Etiam Hyllarimensem signari suspicor à Michaele Apostolio Centuria 8. *Prov.* 20. *ubi*

ubi citatur ἐν β' τῶν φιλοσοφουμένων περὶ τῶν φιλοσόφων, *Libro secundo de iis qui à Philosophis in sapientiæ studio instituuntur.* Ita Vossius prorsus male; non enim sunt οἱ φιλοσοφούμενοι de quibus Hierocles scripsit, sed τὰ φιλοσοφούμενα, ut Demetrii Ixionis Ἐτυμολογούμενα, quorum meminit Athenæus; neque περὶ τῶν φιλοσόφων legendum est, sed περὶ, ut apud Etymologum & Suidam reperitur, unde Apostolius hausit: neque περὶ φιλοσόφων pars tituli est, sed tantum indicat Hieroclem lib. 2. φιλοσοφουμένων, dum de Philosophis loqueretur, ea verba habuisse, quæ sequuntur. Ita enim Suidas in Ἐμπεδῶν· ἐχρήσατο δὲ τῇ λέξει Ἱεροκλῆς τε καὶ ἄλλοι, ἀντὶ τοῦ ἐμπεδοῖν. φησὶν ἐν β' φιλοσοφουμένων περὶ τῶν φιλοσόφων· τίς γὰρ αὐτῶν ὅρκον καὶ ἔγημε, καὶ παῖδας ἀνείλατο, καὶ γονέας ἐπεμελήθη, μηδενὸς ἐμπεδῶν ὄντος. Apud Apostolium pro αὐτῶν perperam scribitur αὐτῶν, quod Pantinum in errorem duxit plane jocularem. Suidæ igitur verba, ut & Etymologi, sic accipienda sentio. Utitur hac voce ἐμπεδῶν Hierocles cum aliis loco ἐμποδὼν: ut cum lib. 2. φιλοσοφουμένων, in hunc modum de Philosophis loquitur: *Quis enim eorum*

rum non uxorem duxit, liberosque suscepit, & rei curam gessit, quoties nihil impedimento esset? Reliqua quæ apud Suidam sequuntur, & cum his, nullo alio Autore nominato, nulla occasione interposita cohærere fortasse videantur, omnino ab hoc fragmento Hieroclis removenda sunt, autorique suo restituenda. Post illa scilicet Philosophi nostri μαθητὰς ἐμποδὼν ὄντος, sequitur apud Suidam, ἐπεὶ ὁ οὐκ εἰδὼς τοῦ εἰδότος ἐν οὐκ εἰδόσιν, ὡς εἶπε Πλάτων, πιθανώτερος ὑπάρχει. φυγαδευθεὶς Ἴλλους μεμηχανημένῃ σαμυλίᾳ λαχόντος πάντων ἔχρανε παιδευτῶν τῆς Κωνσταντίνου· ἀλλὰ καὶ πολλὴν αὐτῷ δίδωσι παραμυθίαν ἐκ τῆς δημοσίων.

Ut ingenue fatear hunc locum non satis intelligo, inquit Æmilius Portus, qui Suidam adeo infeliciter transtulit, maculisque plurimis aut affectum invenit, aut affecit. Neque satis ei fuit non intellexisse, insuper emendatione corrupit, nam pro τῆς Κωνσταντίνου legit τῶν, atque ita Imperatorem nobis pro Urbe dedit, & tempora Constantini cum regno Zenonis pariter confudit. Imposuit illi vocabulum Ἴλλους, quod nomen viri fuisse igno-

noravit; inde reliqua plane tenebris involuta ut viderentur necesse fuit. At Ἴλλους vel Ἴλλος Græcis, Hyllus, aut Illus Latinis dictus, sub Zenone vixit, eique familiaris admodum fuit. Suidas ipse; Ἴλλος, ὄνομα κύριον, ὃς ἦν μάγος Ζήνωνος. At Zenoni operam in arte magica præstitisse, aut omnino magum fuisse Illum non memini. Imo errorem ex Scripturæ compendio natum pro certo habeo: scripsit aut Suidas aut Librarius, $\mu\alpha\gamma^{o\varsigma}$ vel brevius, ut in MS. codice Manuelis Moschopuli expressum vidi, $\mu^{o\varsigma}$: hoc qui sequebantur μάγος effecere, cum μάγιστρος abbreviatura illa intelligeretur. Victori in Chronico *Hyllus Patritius*, & simpliciter *Patritius* nominatur: at Marcellino *Illus natione Isaurus* signanter *dignitate Magister Officiorum dicitur*: Et Joannes Antiochenus, nondum editus, Καὶ ἐγένετο ὁ Ἴλλους συγκλητικὸς, καὶ ὕπατος, καὶ μάγιστρος, καὶ πατρίκιος. Non igitur magus, sed Μάγιστρος Zenoni Illus fuit. De hoc igitur Illo Patritio & Magistro intelligenda sunt ista apud Suidam, quæ ex voce ἐμποδὼν citavimus: neque vero Hiero-

clis

clis nostri Fragmento adjungenda, cum sint sine dubio hausta ex Damascii libro de vita Isidori (toties in Collectaneis illis exscripto) ut patet ex narratione ipsius Suidæ in Παμπρέπιος, & iis quæ in excerptis à Photio in Bibliotheca conservatis etiamnum exstant. Fragmentum igitur prius Hieroclis fuit, idque opinor ex librorum aliquo quos φιλοσοφούμενα nominavit, qualem etiam titulum Origenes, qui eidem Scholæ aliquando præfuit, usurpavit; & latent ejus φιλοσοφούμενα adhuc in Bibliotheca Florentina, judicio Viri doctissimi Lucæ Holstenii dignissima quæ edantur. Utrum inter hæc περὶ δικαιοσύνης tractaverit, aut omnino de Justitia unquam scripserit, nescio: semel enim Stobæo citatur sub Ἱεροκλέους, sæpius sub Ἱέρακος, nomine. Et fieri potest ut ab Hierace Alexandrino potius illa scripta sint, quem Ammonio æqualem tradit apud Photium Damascius. Restant Ἱεροκλέους φιλοσόφου Ἀστεῖα, *Hieroclis Philosophi Facetiæ*; quæ an nostri sint ipse qui edidit dubitavit, & videntur sane esse alicujus Hieroclis junioris.

Præter hæc, concinnavit etiam Hie-

rocles in Platonis Gorgiam Commentarium, non manu sua scriptum, sed ab ore ejus à discipulo exceptum. de quo memorabile est quod narrat apud Photium Damascius. Οὗτος (Ἱεροκλῆς) ποτὲ τὸν Πλάτωνος Γοργίαν τοῖς ἑταίροις ἐξηγοῦντο· εἷς δέ τις τῶν ἀκροατῶν Θεοσέβιος ἀπεγράψατο τὴν ἐξήγησιν. πάλιν δὲ, οἷα εἰκὸς, ἐκ δευτέρου τοῦ Ἱεροκλέους εἰς τὸν Γοργίαν καταβαλλομένου, μετά τινα χρόνον, τὴν ἐξήγησιν ὁ αὐτὸς ταύτην ἀπεγράψατο, καὶ ἀντιπαραβαλὼν τὰ πρότερα καὶ τὰ ὕστερα, εὗρεν οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν· ἑκάτερα δὲ ὅμως, ὃ καὶ παράλογον ἀκοῦσαι, τῆς Πλάτωνος ἐχόμενα, καθόσον οἷόν τι, προαιρέσεως. Τοῦτο μὲν ἐν ἐπιδείκνυται τοῦ ἀνδρὸς ἡλίκον ἦν ἄρα τὸ τῶν φρενῶν πέλαγος. *Hierocles hic aliquando Platonis Gorgiam sociis explicabat. Unus vero auditorum, Theosebius, explicationem descripsit. Iterum vero, ut par erat, cum Hierocles post aliquod tempus secundo interpretaretur, idem etiam hanc explicationem descripsit, & collatis prioribus cum secundis, in nullo, ut ita dicam, eadem invenit. Utraque tamen, quod vix auditu credibile est, Platonis, quoad ejus fieri poterat, institutum continebant.*

nebant. Hinc colligitur quanta in illo viro fuerit ingenii copia. Ita à ſcriptis ad dictata pervenimus, & nequid videamur omittere, age ab illis ad Dicta veniamus. Tradidit itaque idem Theoſebius Hieroclis diſcipulus apud Suidam, vel potius Damaſcium, eum ἐξηγούμενον, (non *inter narrandum*, ut Curterius & Portus, ſed *dum* Platonem *explicaret*) aliquando dixiſſe, κύβοις ἐοικέναι τοὺς Σωκράτους λόγους· ἀπτῶτας γὰρ εἶναι πανταχοῦ ὅπῃ ἂν πέσωσι. *Socratis* ſcilicet *ſermones teſſeris eſſe ſimiles: ſtare enim ſemper erectos, quacunque cadant.* Rurſus, cum Byzantii in judicium adductus plagis cæſus eſſet, mananti ex corpore lacerato ſanguine judicem aſperſit, ſimulque illud Ulyſſis apud Homerum uſurpavit,

Κύκλωψ τῆ, πίε οἶνον, ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα κρέα.

Hæc habui quæ de Philoſophi noſtri Scriptis dictiſque traderem; qualia vero ea ſint, aut quanti inter eruditos æſtimanda, non aliunde melius quàm à Criticorum veterum judicio cognoſcere poterimus. Primum itaque legimus

apud Suidam, & paulo integrius apud Photium aut Damascii, aut alterius Philosophi, certe à Damascio traditam, hanc de Hierocle nostro sententiam: ὅτι ὁ Ἱεροκλῆς, ὁ τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατριβὰς ὑψηλοφροσύνῃ καὶ μεγαλοψυχίᾳ κοσμήσας, μετὰ τοῦ σεπτοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς εὐφυής τε τὴν διάνοιαν εἰς ὑπερβολὴν ἦν, καὶ διαφέρων εὐγλωττίᾳ καὶ εὐπορίᾳ τῶν καλλίστων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, κατέπληττε πανταχοῦ τοὺς ἀκροωμένους, πρὸς τὸν Πλάτωνα ἁμιλλώμενος ἀεὶ καλλιῤῥημοσύνῃ καὶ πολυνοίᾳ. *Sciendum quod Hierocles, qui Scholam Alexandrinam sublimitate & magnitudine animi ornavit, præter magnificentiam venerandam (& constantiam,* Suidas enim & alii codices apud Photium pro σεπτοῦ ἀτρέπτου exhibent) *etiam ingenii ubertate admodum affluebat; & cum linguæ præstantia, pulcherrimorumque nominum & verborum facilitate ac copia excelleret, omnes ubique auditores in sui admirationem rapiebat, tam orationis venustate quam sententiarum varietate cum Platone semper contendens.* Quo Philosophi nostri encomio quid uberius? quid luculentius? Et tamen Suidas post operum

rum enumerationem hæc ſtatim ſubjungit. *ἐν οἷς φαίνεται ὁ ἀνὴρ τὴν μὲν ζωὴν ὑψηλόφρων, τὴν δὲ γνῶσιν οὐκ ἀκριβής.* at ſi vita ſublime aliquid ſpiraſſet, ſcientia nihil accuratum. Ne hæc Hierocli noſtro labes adhæreſceret, Curterius particulam *οὐκ* è Suida tollit; & cum vitæ ſublimis, tum ſcientiæ accuratæ philoſophum Latine exhibet. Cæterum non vidit ille, in Græcis autoribus corrigendis minime felix, verba hæc Damaſcii eſſe, non Suidæ, qui vitæ Iſidori partem maximam in Collectanea ſua tranſtulit. Id enim ſi vidiſſet, negationem nunquam ſuſtuliſſet, aut ea injuriam nomini Hieroclis factam putaſſet. Jamdudum enim obſervavit Photius Damaſcium in eo opere, quotquot verbis extollit, & aut ob doctrinæ excellentiam, aut ob ingenii ſolertiam, ſupra humanam conditionem, ut plane divinos celebrat, horum ſe judicem conſtituere, nullum non perſtringere, in ſingulis etiam aliquid eorum, propter quæ prius laudaverat, deſiderare, ipſi Iſidoro haud parcere. Vel hinc liquet iſta etiam apud Suidam in *Ἰσίδωρος, τὴν*

 ζωὴν

ζωὴν μὲν τὴν φιλόσοφον· τὸ δὲ πρὸς ἐπιστήμην οὐ διεξητασμένος, ex eodem Damaſcio pariter petita eſſe, & cum iis quæ de Hierocle dixerat plane conſentire, adeoque negationis particulam è Suida per Curterium ſublatam omnino reſtituendam videri. Neque vero exiſtimationi Autoris noſtri quicquam officere putemus, quod minus ab eo laudetur, qui omnes etiam quos laudat pariter vituperat.

Fateor equidem alicubi, aut à Damaſcio aut Iſidoro, Hieroclem in ordinem Philoſophorum medium eſſe redactum: nam cum Pythagoram & Platonem divinos appellet, Ariſtotelem vero & Chryſippum deprimat; his verbis de Autore noſtro ſententiam fert. Τῶν δὲ νεωτέρων Ἱεροκλέα τε, καὶ εἴ τις ὅμοιος, οὐδὲν μὲν ἐλλείποντας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην παρασκευὴν, τῶν δὲ μακαρίων νοημάτων πολλαχῆ πολλῶν ἐνδεεῖς γενομένους, φησίν; *Ex Philoſophis junioribus Hieroclem, & ei ſimiles quod ad humanum apparatum attinet, nullibi deficere, at beatorum divinorumque con-*
I. *ceptuum ut plurimum expertes eſſe, ait.* Atque hæc de Hieroclis Philoſophia: de

de Stylo, omni exceptione majus est Photii Græcorum Patriarcharum longe doctissimi judicium. Ἔστι δὲ ἡ φράσις τῷ ἀνδρὶ σαφὴς μὲν καὶ καθαρὰ, καὶ αὐτῇ δὴ φιλοσόφῳ πρέπουσαν· οὐ μήν γε τοῖς κεκαλλωπισμένοις καὶ περιττοῖς ἐξωραϊζομένη χρώμασί τε καὶ ποικίλμασι τῆς ῥητορείας: *Est autem phrasis Hierocli aperta atque pura, & rebus philosophicis apta, at non supervacuis pulchrisque coloribus, & Rhetorices variis pigmentis decorata.* Qua & sobria & accurata Viri summi sententia contenti, huic de Autore dissertationi finem imponimus, de Opere postea dicturi.

Principem in hac secundi Voluminis mantissa locum tenent Fragmenta *de Fato, Providentia & Libero Arbitrio:* eaque bis Græce, ter Latine exhibita. Ad Græca quod attinet; primo loco posita sunt ea quæ Federicus Morellus Lutetiæ è Bibliothecæ Medicææ penu eruta anno MDXCVII edidit; quæ cum Epitomen Hieroclis continere aliquis suspicetur, mihi tamen nihil aliud esse quam ex Excerptis Photii iterum excerpta, & quasi in cor-

pus redacta videntur. Id vero ut ostendam, primo sciendum, septem de hac ipsa re libros ab Hierocle fuisse conscriptos, quorum argumenta nobis breviter Photius tradidit; at fragmenta ex tribus tantum, ut tituli præ se ferunt, excerpsit. Deinde etiam observo Epitomatorem Morellianum nihil prorsus in se continere, ne unam quidem sententiam attigisse, quæ non integra in Photianis exstet. Præterea, idem utriusque fragmenti scopus in ipsa fronte iisdem verbis propositus, iisque eadem menda laborantibus. ἡ δ᾽ ἐπαγγελία τῆς παρούσης σκέψεως περὶ προνοίας ἐστὶ διαλαβεῖν τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστοτέλους συνδιαπηγμένο. Si interpretes consulueris, nescies quid legerint, ita sententiam aliter aliterque unusquisque concepit & expressit. Ego apud Photium primo συνδιαπηγμένα scriptum puto, & Librarii vitio α in ο versum, quod perquam usitatum est, à Morelliano autem Excerptore mendam etiam cum sententia esse transcriptam. Plane ut paulo post, cum in aliquibus Photii codicibus, ἀλλ᾽ αἰσθομένης, ὕλης συνηγμένης, in aliis ἀλλὰ ζητοῦντος, vel ζητεῖν, scribere

beretur; Excerptor ille posterior, ἀγέν-νητον expressit, itaque Morellum & Grotium in sententiam plane alienam induxit, qui *materiam generatam* sive *genitam* nobis exhibent, cum omnia quæ sequuntur plane ἀγέννητον seu ingeneratam materiam postulant. Utcunque sit, Excerptorem à Morello editum Hieroclis de Providentia libros nunquam vidisse, sed è Photii Bibliotheca omnia transcripsisse persuasissimum habeo. Ea autem quæ ita transcripsit, quia non eadem serie ordineque apud Photium existent, quo quæque loco reperiri possint, indicare non gravabor.

Principium itaque Morellianorum inter Photiana ad finem paginæ 36. omissa scilicet Hieroclis Præfatione, reperiuntur. deinde quæ post medium paginæ 8. iterum quasi incipere videntur, in secundis Photii excerptis pag. 48. accurrunt. At pag. 10. quæ post λογιζόμενοι φιλόσοφοι sequuntur, longo intervallo pag. 66. comparent. Quæ vero 12. linea 2. se offerunt, ad 54. medium lectorem reducent. Paginæ 14. hæc verba, ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων, ad 66. iterum mittunt. Post ἀκριβοῦς θεω-

ριας

πειας pag. 16. ad 74. relegamur: & à fine 18. post τὴν ὑμετέραν διάνοιαν, ad finem pene 78. mittimur. Ubi plusculis interceptis Excerptor progreditur, donec 21. initio tribus lineis ex 56. petitis, iterum procedit, tandemque Photianis ad finem plane perductis; post medium 24 ad 56. redit, unde paucissima prætergressus in medio 64. finit. Denique Appendix ipsi ex pagina 70. desumpta est; *quam cum Corollarium parum huic operi congruum* appellet Morellus, ostendit se non intellexisse hæc ex fine secundi libri petita esse, quo Opiniones Platonicas ex ipsius Platonis Operibus collegit, expressa. Hæc nobis laborem pepererunt hoc uno nomine haud plane supervacaneum, quod aliis eandem non creabunt postea molestiam. Atque hinc tandem clare perspicimus quis scopus, quæ mens Epitomatoris fuerit. Nam cum Hierocles septem libros de Fato, Providentia, & Libero Arbitrio edidisset, Photius autem ex tribus tantum prioribus excerpta in Myriobiblon retulisset, in quorum primo sententia Hieroclis expressa est, in secundo Platonis autoritas petita, in tertio autem ob-

objectiones refellebantur ; Excerptor Morellianus ex secundo tertioque ea quæ ad primi argumentum pertinere videbantur revocavit, ut universam Hieroclis de Fato & annexis doctrinam in unum quasi corpus redactam exhiberet.

Quoties autem verba ipsa ex Photio non transcribit, toties suspectum habere Epitomatoris judicium oportet. Ecce enim non procul ab initio de Ammonio nonnulla locutus, statim subjungit, οὗ Πλωτῖνος καὶ Ὠριγένης, ἔτι τε Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος μαθηταὶ γεγόνασι. Ergo tam Porphyrius & Iamblichus, quam Plotinus & Origenes Ammonii discipuli fuere. At quis nescit Iamblichum Porphyrii, Porphyrium Plotini discipulum fuisse, neutrum Ammonii ? Fateor equidem Eunapium Origenem Porphyrii condiscipulum facere, idque ipsius Porphyrii autoritate fretum. Συμφοιτηταὶ μὲν οὖν ὡς αὐτὸς ἀναγράφει, κορυφαῖοί τινες ὑπῆρχον, Ὠριγένης τε καὶ Ἀμέλιος καὶ Ἀκυλῖνος.

Sed potest esse error in nomine Origenis ut videtur esse in altero Aquilini. Forte enim non Ἀκυλῖνος, sed duabus literis prioribus leviter mutatis Πωλῖνος,

λιν©, scriptum fuit; quippe meminit Paulini cujusdam Plotini discipuli Porphyrius, quem Amelius μίκκαλον appellavit; Aquilini vero mentionem facit tanquam ex Philosophia hæretici, & inter Gnosticos à Plotino refutati. Utcunque se res habeat, Origenes Porphyrii condiscipulus esse nullo modo potuit, qui Plotini jam senescentis primo factus est discipulus: Origenem autem Plotino annis viginti seniorem fuisse constat. Teste enim Porphyrio, in vita Præceptoris sui, decimo Galieni Imperatoris anno quinquagesimum nonum circiter ætatis annum agebat Plotinus. At Origines *vixit usque ad Gallum & Volusianum*, id est, *usque ad sexagesimum nonum ætatis suæ annum*: ut Hieronymus in Catalogo testatur. Quo minus mirum est viso Origene in Schola inter Auditores apparente, Plotinum derepente erubuisse, & post pauca verba clausisse Lectionem. Qualem igitur Eunapius condiscipulum Porphyrio adjunxit virum! & Præceptori, quem summe coluit, venerandum, & ipso Porphyrio quinquaginta annis seniorem,

niorem, ut ipſe apud Vincentium Lirinenſem fatetur; *excitum ſe fama ipſius Alexandriam fere puerum perrexiſſe, ibique eum vidiſſe jam ſenem.* Nullo igitur modo Ammonii diſcipulus Porphyrius fuit, multo minus Iamblichus Porphyrii auditor. & Excerptorem Morellianum in hunc errorem duxit cum incuria feſtinatio. Cum enim Photius inter Ammonii γνωρίμους Plotinum & Origenem nominaſſet, ac poſtea ad eorum ſucceſſores enumerandos progreſſus eſſet, inter quos Porphyrium, Iamblichum, & tandem Plutarchum Athenienſem collocat; Excerptor diſcipulorum ſucceſſores, nulla diſtinctione adhibita, Ammonii auditores facit. Quod ideo notatu non indignum judicavimus, ut inde Morelliana ex Photianis emendanda moneremus; quæ quiſquis diligenter contulerit, næ ille conjecturis emendationibuſque Morelli ad marginem collocatis, ſemper incertis, plerumque falſis, non indigebit. Nam quod ſtatim ab initio operis pro προσανθῆναι προσαναρθῆναι legi vult, vocem prorſus alienam reſtituit, & à Photio ex ipſo

ipſo Hierocle ſine dubio tranſcriptam rejicit: imo plane fugit eum Grotiumque ratio, cum *σφᾶς αὐτοὺς προηγουμενευθῆναι*, *ſeipſos tantum conſuluiſſe* interpretati ſunt. Ita pagina 4. pro *τοῖς ὀργίοις*, conjunctione addita, *καὶ τοῖς ὀργίοις* ſcribens, leviſſima correctione ſententiam authoris fœdiſſime corrupit, non niſi ex Photio ſanandam, qui oſtendit non conjunctionem *καὶ*, ſed verbum *ὑπερβάλλει* defuiſſe. pag. 8. *πάντας που τῆς ἀταξίας αὐτοῖς ἀγενησίᾳ τῆς ἑαυτῶν φύσεως κειμένης*, *Cum etiam quod inordinatum erat in eorum natura, ortum nullum habuiſſet.* ita Morellus. Quæ quidem nihili ſunt; neque tamen meliora attulit Grotius. Ex Photio itaque emendanda, & legendum, *πάντως που τῆς ἐνταξίας αὐτοῖς ἐν τῇ ἀγενησίᾳ τῆς ἑαυτῶν φύσεως κειμένης*. Mox etiam pro *κακὸν τὸ μεταχειριζόμενον*, ex eodem ſubſtituendum *τῷ μεταχειριζομένῳ*. Neque ferendus eſt Andreas Schottus, qui in Græco exemplari emendationem vidit, in verſione ſua mendam retinuit. Nihilo enim melius quam aut Morellus aut Grotius vertit, *Quod autem præter naturam efficitur, vitiatur.* Cum & verbi ipſi

ipsa & ea quibuscum cohærent hunc sensum postulent: *Contra naturam vero affici, malum est ei quod mutatur.* Rursus paulo post, (est enim hic locus admodum obscurus, neque Interpretum Triumviratui intellectus) pro πρὸς τὸ μὴ δυνατὸν, legendum πρὸς τῷ, quod aliud est. novum scilicet argumentum, præter iniquum & injustum, etiam ab impossibili deductum. Pagina autem 12. locus insignis est, qui & emendationem nostram & explicationem efflagitat. Τὸ δὲ τρίτον, ὡς ἔσχατον τῶν θείων γενῶν, οὐ μόνον τὸ ἐπιζῆν περιπτῶσθαι τῆς ὑπεροχῆς τῶν ὁμογενίων ὑπέβη, ἀλλὰ καὶ τὸ ποτὲ κακύνεσθαι τῶν αἰθερίων ἀξίαν ὑπέστη. Pro τὸ, bis legendum suspicatur Morellus τῷ, & quidem rectissime, licet Photii Codices non agnoscant; sed interim non vidit vocem ἀξίαν esse vitiosam: moneo itaque ex Photio legendum, τῷ τῶν αἰθερίων ἀξίας ὑπέστη. Mira sunt quæ hinc interpretes excudunt, & ab Hieroclis sententia prorsus aliena, quæ in hunc modum, admissa utraque correctione, reformanda intelligendaque censeo. Cum tria eorum quæ intelligentia prædita sunt, (non *qua intelligen-*

ligentiam movent, ut perperam Morellus & Grotius) genera sint, quorum primum, sine ulla sui commutatione, indesinenter divinæ similitudinis particeps est, quale est cœlestium genus ; secundum vero non immutabiliter impartibiliterve eandem similitudinem sortitur, sine peccati tamen vitiique labe paternis legibus obtemperat, quale ætheriorum genus est : tertium ab utroque distinctum est, nam *eo quod aliquo modo mutetur, infra eminentiam cœlestium descendit ; eo vero quod etiam aliquando vitiatur, infra ætheriorum dignitatem subsidet.* Hæc sunt Pythagoricæ doctrinæ, hæc Scholæ Platonicæ consentanea. Hierocles ipse ad Aurea Carmina, cœlestes illos velut θεοὺς ἀκλινεῖς ἀπαθεῖς καὶ ἀτρεπτωτάτους, animos autem hominum uti πτωτὰς καὶ ἐμπαθεῖς τῇ εἰς κακίαν ὑποφορᾷ describit; inter utrosque vero medium genus ita depingit, ut simul nostra illustret atque confirmet. Τῷ μὲν ἀεὶ γινώσκειν ἀναβέβηκε τὸ ἀνθρώπινον γένος· τῷ δὲ μὴ ἀτρέπτως μηδὲ αἰωνίως γινώσκειν ὑποβέβηκε τὸ θεῖον. Et alibi de tertio genere, ὡς κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ὁμοίαν ἐξ ἀνάγκης ὑποβεβηκυῖαν, ὥσπερ αὐ-

ἦν μὲν ἀεὶ πᾶσι τὸ θεῖον, ἔστι δὲ εἰς ἄγνοιαν αὐτοῦ ἀποπίπτουσι.

Pag. 26. legitur ἡ τῆς ἐκεῖθεν δὲ ἐκεῖσε μεταστάσεως εἱμαρμένη, *fatum migrationis de loco in locum*, ut interpretes: quod nihili est. Ita, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γενέσεως ὁρίζει ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπομπῆς εἱμαρμένη· *Initium ortus definit Fatum migrationis è vita*, inquit Andreas Schottus, sensu plane nullo. Non viderunt quid esset ἐκεῖθεν ἐκπομπὴ, & quod ei ex adverso respondet, ἡ ἐκεῖσε μετάστασις. Moneo igitur legendum pro ἐκεῖθεν δὲ, quod Græci non usurpant, ἐνθένδε, ut in Photio reperitur. Nam cum particula θεν motum è loco, δε vero ad locum significet; in ἐκεῖθεν una tantum Græci utuntur, in ἐνθένδε utraque: neque δε appositum significationem mutat: sed ut ἐνθάδε nunc hic, nunc huc valet, Ἐνθάδε, ἐνταῦθα, ὧδε, εἰς τοῦτον τὸν τόπον, inquit Hesychius; ita ἐνθένδε hinc significat, & idem est quod ἐντεῦθεν· iterum Hesychius, ἐντεῦθεν, ἔνθεν, ἐκ τούτου. Optime Hierocles ipse ad Aurea Carmina: Πρώτιστα ἐστ' ἀνθρώπων ἰδεῖν καθ' ἕνα ἕκαστον, πῶς ἀφίσταται τοῦ ὄντος· πῶς αὐτὸς τὰ τῆδε ἴδιον. πῶς ἐντεῦθεν πολιτεύεται· πῶς ἂν ἐν-

τεθῆν ἀνακομισθεῖσαν ἐκεῖσε. Ita explicat ille animarum in corpora illapsum, reditumque ad eum unde profectæ sunt locum. Neque aliter Plato in Phædone, è vita migrationem appellat τὴν ἐκεῖσε πορείαν. Dæmonem enim unicuique animæ præpositum velut ducem assignat, ᾧ δὴ προστέτακται [illegible], ἐνθένδε ἐκεῖσε πορεύεσθαι, cui mandatum est animas morientium ex hoc loco ubi vixerunt, ad inferos sive separatarum animarum locum ducere atque dirigere. Clara itaque tandem atque perspicua est Hieroclis sententia, & ortum hominis & mortem esse fati legibus definitam. Quippe originis initium, sive potius nativitatis, fatum emissionis ex animarum loco præscribit mortem autem pariter definitam tenet fatum reditus, sive restitutionis inde unde locum ex quo primitus emissæ sunt atque hæc est ἡ ἐνθένδε ἐκεῖσε μετάστασις. Pag. 30. pro ἀμείνω legendum ex Photio ἄρχειν, & pro δίκαιον, τυχεῖν. Prius viderunt Morellus & Grotius, de posteriori neutiquam cogitabant. Erat tamen ea emendatio ad mentem Philosophi exprimendam plane necessaria. Voluit enim in cæteris animantibus multũ esse fortuiti, neq; quicquam

judicii

judicii divini particeps: in rebus autem humanis, etiam id quod fortuitum esse videatur, ad fati providentialis administrationem referri. Hæc nobis impræsentiarum sufficere poterint, ut ostendamus Excerpta Morelliana, ex Photio primum petita, cum Photianis conferenda, & ex eidem emendanda esse.

De interpretibus quod admoneam Lectorem, paucis accipiat Morellus Photio nunquam viso in quamplurimis erravit. Grotius eodem non consulto, paucissima emendatiora reddidit. Andreas Schottus inter Codices Græcos satis emendatos, in rebus ad Philosophiam Platonicam pertinentibus omnium imperitissimum se ostendit. Uno aut altero loco fidem faciam. Dixit Hierocles pag. 50. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τῆς ἀληθείας ἀφεστὼς, εἰ αὐτὸς τῇ ἐνδείᾳ τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας, τινὰ χρόνον ποτὲ κοσμεῖν ἤρξατο, ὅπερ οὐκ ἐᾷ μένειν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτοῦ ἤθει. Quæ verba ita Schottus transtulit: *& potius à veritate recederet, si ob indigentiam materiatæ operationis, & alicujus temporis ornare cœpisset, nec manere illam in suo statu permisisset.* Quibus verbis vix quicquam invenustius ex-

cogitari potest, nisi illa invenustiora sint quæ Morellus & Grotius excuserunt. Primo itaque legendum, ut in Morellianis, καὶ λόγον χορηγεῖν· dein hic loco sensus reddendus est. *Quinetiam magis à veritate alienum foret, si præterquam quod materia ad operandum indigeret, etiam ab aliquo tempore rerum ornatum inchoasset. quod ipsum in uno atque eodem statu manere non permittit.* Rursus pag. 60. ὥστε ἑκάστου γένος ἕκαστον διασώζεσθαι, καὶ συμπληροῦσθαι αὐτοῖς τὸ ἀΐδιον τῇ διαδοχῇ τοῖς ὑποστήσασιν αὐτῶν αἰτίοις. Hoc est, Schotto interprete; *ut singula suo quaque genere conserventur, & occurrere ad æternitatem successione quadam causis subsistentibus.* Et hæc plane nihil sunt. Morelliana pro ὑποστήσασιν habent ὑποσταθεῖσιν, ipse legit ὑποστῶσιν: sed Photiana lectio verissima est. Est enim ὑφιστάναι verbum his Philosophis usitatissimum, pro efficere, producere, constituere. ita cum αὐτοτελῶς ὑποστῆσαι δύνασθαι κόσμον Deum velit, non est hoc *mundum in statu conservare*, ut interpretes volunt, sed producere. ita ὑποστῆσαι ἑαυτῷ εἰκόνας alibi dixit: & in hunc modum ubique loquitur. Hæc igitur est Hierocles

clis eo loco sententia: Ea quæ ratione carent, non sunt providentiæ regulis ordinata, sed fortuitis motibus subjecta, cum tantum ordinis necessitatisque modum tenent, quo singula in suo genere conserventur, & successione quadam cum causis quæ ipsa produxerunt ad æternitatem conspirent. Plura referre piget, & hæc notasse satis est, ne quis fama Andreæ Schotti ductus, interpretationi ejus nimium fidat, quem video in Photio vertendo sæpissime lectorem fallere.

Atque hæc de Fato & Providentia fortasse nimis prolixa; de reliquis pauciora.

Nam quod ad ea quæ ex Stobæo collegimus Fragmenta spectat, diximus antea judicio nostro ad Hieroclis Φιλοσοφούμενα, Suidæ & Etymologo citata, referri debere. Et quidem si ulterius hariolari liceat, omnino verba illa quæ ex secundo Rerum Philosophicarum libro ab istis producuntur, ad eam libri partem pertinuisse puto, quæ περὶ οἰκιῶν sive de Familia tractavit. Docet id ipse in tractatu de Nuptiis his verbis; Οὐδενοῦν ἔχομεν ἐν τοῖς περὶ οἰκιῶν ἀποδεδειγμένοις, ὅτι πρῶτον προηγούμενον

μὲν

μεθ' ἐστιν ὁ μετὰ γάμου βίος· δεῖ ἄνδρα γυναῖκα κατὰ προηγούμενον. In iis quæ περὶ οἰκιῶν scripsit, ostenderat viro sapienti vitam conjugalem primo loco esse eligendam; nos autem oportere sapientem imitari, atque nuptias nobis convenientes existimare, εἰ μή τις εἴη περίστασις ἐμποδὼν, nisi aliquid forte accidat quod merito prohibere possit. Quam sententiam Hieroclis quæ verba potiori jure sequantur, quam illa apud Suidam, quæ Philosophorum exemplo eandem rem eisdem pene verbis confirmant? Quis enim eorum non uxorem duxit, liberosque suscepit, & rei curam gessit, μηδενὸς ἐμποδὼν ὄντος; Quibus in hunc modum non sine ratione dispositis, ordinem tractatuum à Stobæo nominatorum non erit difficile nobis constituere. Primum itaque locum occupet, Πῶς χρηστέον ἑαυτοῖς, sive quomodo nosipsos gerere, aut erga nosipsos affectos esse oporteat. Cui ego primum locum assigno, quia ipse capite de Cognatis hoc ordine enumerat, Ἐπειδὴ προδεδήλωται μὲν πῶς τε χρηστέον ἑαυτοῖς, καὶ πῶς γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς. Ergo ante Parentes de nobismetipsis egerat. Sequebantur autem Parentes

Pa-

Patriam, Patria Deos, ut statim ostendemus. Primum itaque locum Πῶς χρηστέον ἑαυτοῖς, secundum Πῶς θεοῖς χρηστέον, proximum teneat, Πῶς πατρίδι χρηστέον. Certissimum hoc ex ipso tractatus initio. Μετὰ τὸν περὶ θεῶν λόγον εὐλογώτατον ἐστιν ὑποθέσθαι, πῶς πατρίδι χρηστέον, Post Deos & Patriam, quartum locum sortiuntur Parentes, sive Πῶς χρηστέον γονεῦσιν. Hoc pariter ex ipsomet patet. Μετὰ τὸν περὶ θεῶν καὶ πατρίδος λόγον, τίνος μᾶλλον ἂν πρότερον μνησθείη τις πρῶτον ἢ γονέων; Proxime sequuntur Fratres, sive περὶ φιλαδελφίας: deinde Conjux, sive πῶς χρηστέον γυναικί. Caput de liberis septimum est, πῶς χρηστέον τέκνοις: De Cognatis octavum, πῶς συγγενέσι χρηστέον. Autor ipse capitis initio; τοῖς εἰρημένοις περὶ γονέων χρήσεως καὶ ἀδελφῶν, γυναικός τε καὶ τέκνων, ἀκόλουθόν ἐστι προσθεῖναι καὶ τὸν περὶ Συγγενῶν λόγον, Atque ita tandem hunc Ordinem extudimus, Capitaque in hunc modum digessimus: *De Nobis ipsis, De Diis, De Patria, De Parentibus, De Fratribus, De Conjuge, De Liberis, De Cognatis.* Quæ omnia forte in primo Φιλοσοφουμένων libro continebantur; ad secundum enim re-

refero quæ ſequuntur. Primo, περὶ οἰκείων; deinde, οἰκονομίας: denique, περὶ γάμου, & reliqua quæ forte plurima à Stobæo omiſſa ſunt, ut ex priorum aliquibus Fragmentum nobis nullum conſervavit.

Hæc autem uti ſunt è Stobæo expreſſa, & ſatis fideliter verſa, & ſatis feliciter plerumque, ubi res poſtulabat, emendata videntur. Ne tamen ſemper ſatisfactum officio Interpretis aut Correctoris putetur, obiter notanda nonnulla duximus. Pag. 116. pro ὀρθοστρώτοι τοῖχοι, apponit margini, *fortè* κλιμάστρωτοι, vertitque *ſublimes muri*. Sed neque Conjectura placet, neque verſio, cum verba Hieroclis ſatis elegantia ſint, & fruſtra mutata, ut obſervat Cl. Salmaſius ad Ælium Spartianum. Ut enim λιθόστρωτα, generali nomine quæ lapidibus ſtrata; ita quæ in altum, ὀρθόστρωτα. Et quemadmodum apud Codinum, cum de trullo loquitur, πάτωσις dicitur quod in ſolo ponitur, μουσίωσις quod in cameris, ὀρθομαρμάρωσις quod in parietibus; ita de pavimento στρῶσις dicitur, de parietibus ὀρθόστρωσις. Igitur ὀρθόστρωτοι τοῖχοι ſunt ὀρθομαρμαρωτοὶ, hoc eſt,

cru-

crustis marmoreis & laminis inducti. Deinde cum ψαλιστοὶ μυῤῥινῶνες *fornicati myrrhinones* reddit, & ad marginem exponit, *loca myrtis consita opere topiario structis arcuatim, vel ejusmodi picturas*, non recte mentem Authoris explicat; potius enim forficati myrrhinones dicendi sunt quam fornicati. Ita Glossæ Veteres Græco-latinæ, ψαλίζω forfico; & Latino-græcæ, Forficatio ψαλίδωμα. Revera ψαλίζειν Græcis est tondere. Hesych. Ψαλίζειν, κείρειν. Ut igitur apud Martialem *tonsile buxetum*, ita nostro ψαλιστοὶ μυῤῥινῶνες tonsilia myrteta. Unicum præter hunc locum attingam ad finem pag. 248. pessime ab Interprete acceptum. Καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀποχρῶν ἄν· ἐπιμετρητέον δὲ ἢ καὶ τὴν γυναικῶν ἀρετήν. *Et hac quidem de viris dicta satis sint; restat adhuc de mulieris officio dicendum.* Non intellexit quid esset ἐπιμετρητέον, quare & sententiam puncto mutilavit, & sensum nullo prorsus modo verbis consonum affixit. Est autem ἐπιμετρεῖν, supra debitum aliquid largiri vel concedere, adeoque præter id quod officio nosto incumbit agere. Mens Hieroclis hæc est: Cum opera familiæ in-

ter

ter virum & fœminam dividenda sint; ita ut rustica, forensia, civilia viro, domestica vero negotia fœminæ tribuantur: tamen & patremfamilias aliquando decet officiis domesticis sese immiscere; non tantum sciscitando & inspiciendo, sed etiam negotia muliebria tractando, imo ad ipsum lanificii opus nonnunquam descendendo. Et ut hæc virorum officiis conveniunt, ita decet etiam mulierem non tantum lanificium tractare, sed ad opera magis virilia accedere; & præter officia sib peculiaria, aliqua etiam [illegible] loco in se suscipere. Ita lege & intellige verba Hieroclis. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Sunt alia male accepta, alia mutila, quæ mihi jam festinanti aut excutere aut sanare non licet.

Quod autem ad postremum Hieroclis Fragmentum ex Eusebio desumptum attinet, mirabitur fortasse quispiam plura Authoris verba inde excerpta non esse. Et fateor equidem, quisquis Interpretem Eusebii sequetur, plura ad Hieroclem nostrum

strum referet, quam nos retulimus. Ecce enim in Confutatione libri septimi, hæc ille : *Sed audi quibus Hierocles verbis partes Damidis tueatur. Probabilis, inquit, ratio fuit, cur Damis à Pythagoreorum ritu deflexerit.* Hæc igitur & quæ sequuntur Hieroclis erunt, si credimus Acciolo ; si Eusebium consulamus, Philostrati erunt, qui sub τοῦ συγγραφέως nomine intelligitur; & apud quem libri septimi capite octavo, verba ipsa extant incorrupta. αἰτία μὲν ἤδη τοῦ μεταβαλεῖν τὸν Δάμιν τὸ τῶν Πυθαγορείων σχῆμα· ὁ γὰρ ἀνανδρίᾳ γε αὐτὸ μεθεῖναί φησιν, οὐδὲ μεταγνοὺς αὐτοῦ. Quæ ideo descripsi, ut ex iis emendetur Eusebii Codex, qui pro ἤδη, ἤδε, pro ἀνανδρίᾳ, κακίας, pro μεθεῖναι, minus recte habet μεῖναι, & αὐτοῦ perperam omittit. Neque hic solum, sed alibi etiam in eo opere Hieroclem nobis, invito Authore, exhibuit Interpres Florentinus, ὅσον ἐπὶ τῇ γραφῇ τοῦ παρὰ τῷ Φιλαλήθει παιδεύσεως μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἥκοντος, τοῦ δ' ἀληθὲς μὴ τιμῶντος συγγραφέως. *Quatenus inquam colligere est de ipso Philalethis authore eruditione quidem magna referto, veritatem ipsam probro afficiente.*

Ita

Ita ille, ut ſolet. Philalethis author certè erat Hierocles; at alius ὁ παρὰ τοῦ Φιλαλήθους, alius Author Philalethis. Loquitur Euſebius de Philoſtrato, cui tam inſigne & doctrinæ & veritatis ſtudii teſtimonium dederat Hierocles; idque in hunc modum. Nos autem ſolam Philoſtrati Hiſtoriam inſpiciamus, ex qua oſtendemus Apollonium non inter Philoſophos, ne quidem inter mediocris bonitatis viros eſſe numerandum, nedum cum Chriſto comparandum, *quantum colligere eſt ex ſcriptis Hiſtorici, Philalethis judicio & eruditi, & veritatem colentis.* Ita interpretor, particula negationis μὴ deleta; tum quod ipſiſſima verba ſint Hieroclis, tum quod hæc ſequantur, θεῖος γὰρ ἦν αὐτῷ μετ' ἄλλων καὶ ὁ Ἀθηναῖος Φιλόστρατος.

Neque vero Acciolus toties ſine ſocio erravit, eoque erudito. Meminit hujus Opuſculi Euſebiani Photius. Ἀνεγνώσθη Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀνασκευαστικὸν βιβλιδάριον πρὸς τοὺς ὑπὲρ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως Ἱεροκλέους λόγους: *Lecta eſt Euſebii Pamphili Confutatio brevis librorum Hieroclis de Apollonio Tyaneo.* Ita Andreas Schottus, hac Annotatione adjecta:

Septem eos fuisse colligere licet ex libello Eusebii qui adhuc superest. Mirabar primo septem libros contra Religionem nostram ab Hierocle fuisse conscriptos, cum Lactantius, qui eadem ætate vixit, duorum tantum mentionem fecerit: deinde vero obstupui, cum vir doctus id se ex libello Eusebii collegisse profiteretur, qui τοῦ Φιλαλήθους λόγου semper, ac si unus tantum liber fuisset, meminit, & verisimillimum est Hieroclem comparationem Apollonii Tyanei cum Christo nostro, in uno tantum ex duobus libris, ut ante docuimus, instituisse. Neque divinare possum unde eum numerum exsculpserit Schottus, nisi forte locum paulo ante allatum ex Confutatione libri septimi in animo habuerit, quo versio Accioli Hieroclis Fragmentum male exhibet. Certe Eusebii Libellus, licet adversus Hieroclem scriptus, in refellendis tamen Philostrati Fabulis versatur, & octo ejusdem libros ordine percurrit; imo quasi Controversiæ summam ex Philalethe tantum nominare contentus, orationem totam adversus celebrem illum Sophistam & Historicum dirigit, ipsum vero Hieroclem eo

eo tantum nomine postea, quod fidem tam lepidis fabulis haberet, obiter perstringit. Atque hæc vera esse, tum ex verbis illis Eusebii, μόνον δὲ ἐπισκεψάμενοι τὸν τοῦ Φιλοστράτου γραφὴν, tum ex diligenti collatione locorum ex Philostrato αὐτολεξεὶ adductorum, tum denique ex ipso Libri titulo, secundum Codicem Regium à Cl. Holstenio expresso, luce clarius constabit.

Neque vero mirum est Acciolum non vidisse quæ sint Hierpclis, cum non videat quis fuerit. Ostendimus ante è Lactantio fuisse eum *è numero judicum*; neque tantum Christianorum persecutioni præfuisse putandus est, sed officium dignitatemque Judicis prius quam adeo crudeliter barbareque sævire Diocletianus inciperet, obtinuisse; quod hæc Lactantii verba non obscure indicant, quibus Hieroclem ipsum affatur. *Tot semper latrones perierunt, & quotidie pereunt, utique multos & ipse damnasti.* Confirmat hæc etiam satis non semel Eusebius. τούτων γὰρ ἡμῖν, inquit, ἀδελφε γινώσκειν, ὁμοῦ τοῦτε Φιλαλήθους τὸ ἀνωτάτω ... ἤδη ὅλαι δικαστήρια διειληφότος ἢ ...

χριστιανῶν βιβλία, καὶ ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ δοκεῖ, ἀκριβὴς ἐφ' ἑκάστῳ κρίσεως φανερὸς κατεστάθη. *His itaque ad disquisitionem collectis, satis puto constabit & Philalethie hujus judicia simul cuncta testimoniaque complexi, acre illud in Christianos, rerumque omnium ut de se ait judicium consultissimum.* Ita Interpres Florentinus. Rursus Eusebius; Ταῦτα Ἱεροκλῆς τὰ ἀνωτάτω καὶ καθόλε δικαστήρια πεπιστευμένος μετὰ πάσης [illegible] ἀληθῆ καὶ πιστὰ εἶναι δοκεῖ: *Hæc sunt quæ Hierocles pro veris habet, ille solertissimus in judiciis supra addictis ac undecunque in nos legendis exactor.* Ita rursus Acciolus. Quis autem Oedipus hæc versionis ænigmata interpretabitur? aut quid tanto molimine libri in linguam magis familiarem transferuntur, si Græca intellectu sint facilia, Latina intelligi non possint? Quid enim aliud est τὰ δικαστήρια διειληφὼς, quam Judex constitutus? quid τὰ δικαστήρια πεπιστευμένος, quam is cui concredita est potestas judicandi? Quæ si sint τὰ ἀνωτάτω καὶ καθόλε, (aut enim pro τε, aut præter τε priori loco καὶ lego,) quid aliud quam immensa & su-

suprema potestas, aut in suprema sal... curia denotatur? Quam autem potestatem Eusebius intelligit, utrum quod esset ἰδιωτικὸς Ἀλεξανδρείας, ut ex Epiphanio docuimus, an δικαιοδότης, vel ἴδιος λόγος, de quibus Strabo, non est hic disserendi locus. Hæc enim ideo tantum adduximus, ut ostenderemus, Eusebium vitio interpretis minus fuisse intellectum, neque Fragmentum Authoris nostri, eo quod editum est, prolixius è libro adversus Hieroclem esse expectandum.

Quoniam vero illius Opera in hoc secundo Volumine claudit hoc ἀπανθισμάτιον, finem etiam nostræ Dissertatiunculæ simul imponet. Quam cum ut postularis Typographi tantum morem gererem primo aggressus sim, ut lectori harum rerum studioso aliquo modo satisfacerem, eandem longius produxerim; ut reliquis studiis, quæ me imperiosius avocant, vacem, filum ejus & crassiusculum, & jampridem nimis fortasse prolixum, hic abrumpam.

Joannes Pearsonus.

EX D. AUGUST. LIB. V.
De Civ. Dei, cap. 10.

NUllo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei, tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum, quod nefas est, negare præscium futurorum. Sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur: illud, ut bene credamus, hoc, ut bene vivamus. Male enim vivitur, si de Deo non bene creditur. Ergo absit à nobis Dei negare præscientiam, ut liberi esse velimus, quo adjuvante sumus liberi vel erimus.

M. Tullius Cic. hic naufragium fecit, qui in lib. de Div. Providentiam maluit tollere, quam delibare aliquid de humana libertate. Ita dum homines liberos fecit, *(inquit idem Præsul August.)* fecit sacrilegos. *Idem tamen in Or. pro Ligario ait,* Neminem mirari debere, humana consilia divina necessitate esse superata. Hierocles *vero noster removit se procul ab ista Charybdi. Fati porro nomine usus est in vera & sana notione; pro æterno scilicet Providentiæ decreto, seu Sanctione & velut Voce divinæ mentis.*

FAB. *Quintil. l.* 12. *c.* 1. Multos non nasci, & egere omni ratione satius fuisset, quam Providentiæ munera in mutuam perniciem convertere.

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙ-

αις καὶ εἱμαρμένης, καὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς τὴν θείαν ἡγεμονίαν συντάξεως. [κατ' ἐπιτομήν.]

Προθε-ωρία τῆς Ἱεροκλέους πραγματείας.

Ἡ Δὲ ἐπαγγελία τῆς παρούσης συγ- γράψεως περὶ προνοίας διαλαμ- τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστο- τέλους συνδιαπτυσσομένη συ- νάπτειν γὰρ βούλεται τοὺς ἄνδρας ταῖς δόξαις κατὰ πάντα τῆς φι- λοσοφίας δόγματα. ὅσοι δὲ αὐτοὺς διαφωνεῖν δοξάζουσι, τούτους ἐς τὰ μάλιστα πεπλανῆσθαι τῆς τῶν φιλοσόφων προθέσεως, καὶ ἐκπεσεῖν τῆς ἀ- ληθείας ἀποφαίνεται. τοὺς μὲν ἑκουσίως καὶ ἀπονοίᾳ σὺν αὐτοῖς * προσαναθέντας· τοὺς δὲ προλήψει καὶ ἀμαθίᾳ δεδουλωμένους· καὶ πολλοὺς τοὺς ἐμπεπτω- κότας χρόνον, μέχρι ἡ τοῦ Ἀμμωνίου σοφία διέλαμ- ψε. τοῦτον γὰρ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν διαφω- νοῦντα δόξας, σύμφωνον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτά- τοις τῶν δογμάτων Πλάτωνός τε καὶ Ἀριστοτέλ-

* ἴσ. προσαναφθέντας.

Summa Commentarii
HIEROCLIS PHILOSOPHI
De
PROVIDENTIA ET FATO,
Deque
Liberi Arbitrii cum Divina Gubernatione convenientia.

Interprete Fed. Morello *Paris. Prof. Reg.*

PRopositum hujus disputationis est comprehendere ea quæ de Providentia ex Platonis *&* Aristotelis *sententia constare possunt apud eos qui utrumque Philosophum sequuntur.* Nam Platonicorum *&* Aristotelicorum *opiniones conciliare studet* Hierocles *: quinetiam contendit eos omnes qui hos Philosophos dissentire inter se arbitrati sunt longissime aberrasse à sententia utriusque Philosophi, & procul à vera ratione remotos fuisse : alios quidem, contentionis studio & vesania inductos, semetipsos tantum consuluisse ; alios vero præsumptione animi & inscientia adstrictos fuisse ; atque illos certe majorem choream constituisse, donec* Ammonii *sapientia affulsit. Hic enim* Ammonius *cum veterum Philosophorum opiniones perpurgasset,* Platonis *&* Aristotelis *mentem valde consonam & con-*

Hieroclis commentarii scopus.

Platonis & Aristotelis consensus.

Ammonii laus, scripta & discipuli.

τὴν γνώμην ἀποφῆναι. οὗ Πλωτῖνός τε καὶ Ὠρι-
γένης, ἔτι τε Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος μαθη-
ταὶ γεγόνασιν. ἀλλὰ ταῦτα ὁ Ἱεροκλέους λόγος
σπουδάζων, κατασκευάζει μὲν ἃ ἐκείνους φιλο-
τιμεῖται δοξάζειν· ἀνταγωνίζεται δὲ πρὸς τοὺς
ἐσπουδακότας τἀναντία, Ἐπικουρείους τε καὶ Στωϊ-
κούς, καὶ ὅσοι Πλάτωνα μὲν ἀποδέχονται καὶ Ἀ-
σ. ἢ τ. ριστοτέλην, οὐκ ὀρθῶς δὲ τὰ ἐκείνων εἰσηγοῦν-
ται. καὶ μὴν ὅσους ὁ τῆς γενεθλιαλογίας ἀπ-
τίσατο πόνος, διελέγχων ἄγει, σφαλερὰν αὐ-
τῶν τὴν περὶ τῆς εἱμαρμένης ἐπιδεικνὺς δό-
ξαν, καὶ τοὺς τὴν πρόνοιαν δὲ τῶν ὄντων ἀπο-
ἴσ. καὶ τ. σκευάζειν πολυειδέσι μηχαναῖς τισιν ἢ [illegible]
* ταῖς ὁμοίαις τῶν λόγων βασάνοις. καὶ καθό-
λου φάναι, πρὸς τὰς ὑπολήψεις ἐνίσταται πά-
σας, ὅσαι τὴν θείαν ἐκ τῶν πρόνοιαν, ἢ αὐτὴν μὲν
φαύλην δὲ καὶ ἀμαθεστέρως πείθουσι νομίζειν.
καὶ κατὰ Πλάτωνα θεὸν αὐτὸν προϋφίστησι
σκέψις πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς δια-
ἴσ. αὐτήν. κοσμήσεως δημιουργόν· * ἣν ἐκ μηδενὸς ὑπο-
κειμένου προαγαγεῖν τὸν τεχνίτην· ἀρκεῖν δὲ
αὐτῷ εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων τὸ οἰκεῖον βούλη-
μα. τῇ δὲ σωματικῆς οὐσιώσεως τῇ ἀσωμάτῳ
συντεταγμένης δημιουργίᾳ, κόσμον ἐξ ἀμφοῖν
τελεώτατον, διπλοῦν τε ἅμα καὶ ἕνα συστῆσαι, ἐν
ᾧ ἄκρα καὶ μέσα καὶ τελευταῖα τὴν κοσμοποιὸν
σοφίαν κατὰ φύσιν διακεῖναι. ὧν τὰ μὲν πρῶτα

γονὸ

concordem esse indicavit in iis præceptis quæ omnium maxime necessaria sunt. Ejus autem discipuli, Plotinus, Origenes, itemque Porphyrius & Iamblichus exstitere. Verum hoc serio tractans Hierocles in hac disputatione, eas quidem opiniones corroborat, quas isti cupide amplexi sunt: magnum vero & acre certamen suscipit adversus contrariam partem tuentes Epicureos, Stoicos & reliquos, qui Platonis quidem & Aristotelis autoritate niti videntur, verum non recte exponunt quæ ab illis tradita sunt: præterea Genethliacos redarguit, qui in natalitiæ horæ observatione occupati desudarunt, lubricam & fallacem eorum de fato opinionem esse comprobans. Eos autem potissimum refutat qui rerum omnium providentiam destruere conati sunt, nescio quibus machinationibus, incantationibus, atque aliis ejusmodi tormentis quæstionum. Atque, ut semel omnia comprehendam, insectatur & exagitat omnes illas opiniones, quæ indoctiores eo adducunt, ut aut nullam omnino providentiam esse existiment, aut pravam exsistere suspicentur. Atque hæc quæstio ex Platonis quidem sententia, Deum substituit ipsum adspectabilis & in adspectabilis molitionis opificem, quam artifex fecit ut ex nihilo exsisteret, atque è nulla re subjecta eduxit: quippe sufficiebat ipsi, quo rerum natura subsisteret, propria voluntas. Jam vero corporea essentia cum incorporea molitione conjuncta, ex utroque perfectissimum, duplicem simul & unicum Mundi ornatum constitutum fuisse, in quo summa à mediis, media ab imis, Sapientia Mundi opifex secundum naturam distinxit ac separavit. Prima autem

Hieroclis adversus alios Philosophos certamen.

Genethliacorum & Atheorum reprehensio

Quæstionis firmamentum.

λογικὰ οὐράνια, τὰ δεύτερα δὲ λογικὰ αἰθέρια, τὰ δὲ τρίτα λογικὰ ἐπίγεια. τὰ δὲ τρία ταῦτα γένη ὡς ἐν ἑνὶ ζώῳ ἢ χορῷ καὶ συμφωνίᾳ συντηρεῖσθαι μετὰ ἀλλήλοις, ἀσύγχυτον δὲ τῇ ἑνώσει καὶ ἀλληλουχίᾳ τὴν κατὰ φύσιν * αὐτῶν διάκρισιν συντηρεῖσθαι μὲν, καὶ ἡγεῖσθαι * τῶν καταδεεστέρων τὰ προτεταγμένα, πάντων δὲ αὐτῶν βασιλέα τὸν θεὸν καὶ δημιουργόν. καὶ ταύτην τὴν πατρονομικὴν αὐτοῦ βασιλείας πρόνοιαν καὶ εἶναι καὶ νομίζεσθαι, ἥτις ἑκάστῳ γένει τὰ προσήκοντα διανέμει. τὴν μέντοι γε τῇ προνοίᾳ συνεπομένην δίκην εἱμαρμένην καλεῖσθαι, ἥτις τῶν ἐμβαινόντων κατὰ τὸν τῆς προνοίας θεσμὸν δικαστικὴ τοῦ θεοῦ ὑπάρχει ἐνέργεια, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἔργων ἐπανορθουμένη τὰ καθ' ἡμᾶς. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μετὰ ἔστιν ἰδεῖν τῷ τοῦ φιλοσόφου * ἐκφερομένα γράμματι. ἄρχεται δὲ τοῦ λόγου οὕτως.

Ἴσ. φυσικήν.

Ἴσ. καὶ ἡγεῖσθαι μέν.

Ἴσ. ἐκφερομένῳ.

ΚΑΙ' τί, φησὶ, καταλέγω σοὶ τούτους; ὅτι καὶ τῶν Πλατωνικῶν τινὲς οὐκ ὀρθὴν τὴν περὶ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διασώζουσιν ἔννοιαν. οὐ γὰρ ἱκανὸν αὐτὸν εἶναι ᾠήθησαν αὐτοτελῶς ὑποστῆσαι δυνάμει κόσμον οἰκείᾳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ, ἐξ ἀϊδίου ἐνεργοῦντα· ἀλλὰ ἀγεννήτου ὕλης συνεργίᾳ, καὶ τῇ μὴ παρ' αὐτοῦ ὑποστάσῃ φύσει καταχρώμενον μόνον δημιουργεῖν δύνασθαι· πάντων μὲν δυνάμει προϋποκειμένων ἐν τῇ ὕλῃ, αὐτοῦ δὲ οἱονεὶ διαζω-

γραφοῦν

autem ex his sunt cœlestia ratione prædita; media, ratione utentia æthera; ultima denique, terrestria quæ rationis usum habent. Hæc porro tria genera, tanquam in uno animante, aut choro aut concentu, connecti inter se invicem, ita ut eorum naturalis distinctio ob arctam conjunctionem & mutuam ipsorum inter se cohærentiam, pura & inconfusa conservetur; & præstantiora inferioribus antecedere: his vero omnibus imperare Deum & opificem Mundi. Atque hæc, *inquit*, ipsius regni quasi paternam appellationem obtinens Providentia & habetur & revera est, quæ unicuique generi propria & convenientia tribuit. *Providentiæ quidem certe sociam & comitem Justitiam, vocari Fatum indicat, quæ justitia divinæ efficientia est, in iis quæ ex Prudentia decreto eveniunt, quæ res in nobis suo ordine & serie quadam dirigit ad ea proposita voluntariarum actionum, quæ sub opinionem cadunt. Sed hæc perspicue videre potest is qui Philosophi commentarium evolvet. Sic igitur orditur disputationem.*

Tria rerum genera.

Providentiæ definitio & distinctio.

Et cur hos tibi, *inquit*, numero? quandoquidem *Platonicorum* etiam nonnulli sanam & rectam intelligentiam non habent de summo rerum opifice Deo. Non enim satis in eo virium esse censent ut integre & perfecte sua potentia & sapientia (qua ab omni æternitate res efficit) mundum conservare in statu possit: Sed generatæ materiæ ministerio, & natura extrinsecus data & subjecta utentem, opus consistere posse; cum omnia potestate in materia prius constituta sint, ipse vero quasi penicillo

Exordium disputationis Hieroclis. Platonicorum error de Deo refutatur.

χαρισθέντος αὐτῇ, καὶ πάττοντος μόνον, καὶ διακο-
σμοῦντος ἐκ τῆς ὑλικῆς χρήματος. ὃ περιεργία μᾶλ-
λον ἂν εἴη ἢ ἀγαθότης θεοῦ. τί γὰρ δὴ μαθὼν ὁ
μὴ ὑποστήσας διατάττειν πειρᾶται; πάντως τι
τῆς ἀπαξίας αὐτῆς, ἢ ἀγεννησία τῆς ἑαυτῆς φύ-
σεως κειμένης· τὸ γὰρ ἀγέννητον καθ' ἑαυτὸ ὑφε-
στὼς εἴ τι προσλάβῃ, παρὰ φύσιν προσλήψε-
ται· τὸ δὲ παρὰ φύσιν διατεθῆναι, κακόν τι
μετατρεπόμενον. ὥστε οὐκ ἀγαθὸν τῇ λεγομένῃ
ὕλῃ τὸ κοσμεῖσθαι, εἴπερ ἀγέννητος εἴη μὴ ἀπὸ
χρόνου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ αἰτίων· καθ' ὃ
σημαινόμενον καὶ τὸν θεὸν ἀγέννητον λέγομεν.
ἀλλὰ οὐδὲ ὁ θεὸς αὐτὸς ἀναίτιος ἐστι κακῶν, τὴν
ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἀπό τινος κακοποιΐας ἐν-
στησάμενος, τὸ παρὰ φύσιν διατεθῆναι τὴν ἐξ
ἴσης αὐτῷ ἀγέννητον οὐσίαν πειρᾶσθαι, καὶ ἀδελ-
φήν, ἣν τὸ αὐτόματον αὐτῷ συνήγαγε, μὴ τὸ
ἐᾶν μένειν ἐπὶ τῆς ἀγεννήτου τάξεως, πρὸς τὸ
μὴ δυνατὸν εἶναι, καὶ καταλῦσαι πράγματος ἰσο-
τίμως ἀγεννήτου τυγχάνοντος· εἴτε δὲ ἀΐδιον
ποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐπικράτειαν, εἴτε ἀπὸ
χρόνου ἐπιχειρεῖν. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τῆς ἀγα-
ἴσ. πρ. θῆς αἱρέσεως, ἢ τῆς πρὸς τὴν ἔνδειαν τῆς ὑλι-
κῆς ἐνεργείας, καὶ ἀπὸ χρόνου τινὸς κο-
σμεῖν ἤρξατο, ὅπερ οὐκ ἐᾷ μένειν αὐτὴν
ἐν

describat ea & ordinet, ac separet à figura materiæ inhærente. Quod quidem curiositatem potius quam bonitatem Dei argueret. qua enim tandem ratione quæ non constituit, regere & ordinare nititur? cum utique etiam quod inordinatum erat in eorum natura, ortum nullum habuisset. Quod enim nullo generatum est ortu, & per se subsistit, si quid adsumat, præter naturam adsciscet: atqui præter naturam quid constituisse, malum est, quod subversionem adfert. Ita ut non bonum fuerit prædictæ materiæ ornatum & ordinem accipere: si quidem nullum ortus principium habuerit, non solum temporis ratione, sed & causarum; in qua significatione Deum etiam sine ortus principio esse dicimus. Verum ne Deus quidem ipse plane extra causam malorum positus fuerit, cum initium opificii instituerit ab aliqua malignitate, dum præter naturam disponere conaretur substantiam sibi coæternam, æque ingenitam, & sororem suam, quam casus fortuitus ad se adduxerat, non sineret manere in eo ordine in qua fuerat ab omni æternitate, ut eum teneret quem nullo modo servare poterat: tum quia rem sibi submittere vellet quæ pari secum honore & æquali æternitate esset; sive ab æterno talem obtinere dominationem, sive ab aliquo temporis principio aggressus fuisset. Hoc autem magis à veritate alienum esset, si præter effectionis materiæ inhærentis defectum, ab aliquo tempore elegantem rerum descriptionem facere cœperit, quod non permittit ipsum manere in

ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἤθει. εἰ γὰρ ἄμεινον μὴ ποιεῖν, πῶ
εἰς τὸ ποιεῖν μεταβέβηκεν; εἰ δὲ τὸ ποιεῖν, τί μ
ἐξ ἀϊδίου ἐνήργησεν; εἰ μὴ ἄρα φύσεως αὐτ
εἴποι τις ἀνὰ μέρος ποιεῖν τι καὶ φθείρειν δυνα-
μένης, αἰώνια δὲ δημιουργεῖν ἀσθενούσης. διὰ
ἡ τῆς ὕλης κακία, ἣ προσχρῆται, τὴν ἐπίδειξιν
καὶ ἐπεισοδιώδη τάξιν ἀποσείεται συνεχῶς, ἐ
τὴν ἀγέννητον αὐτῆς, ὥς τις εἴποιεν, ἀταξία
ἀνατρέχουσα. καὶ οὕτως ἀνὰ μέρος τοῖς χρόνοις
κόσμον καὶ ἀκοσμίαν ἐπικρατεῖν, ἢ ἀληθέστερον
εἰπεῖν ἀεὶ ἀκοσμίαν· ἐπεὶ καὶ ἡ κόσμησις, πα-
ρὰ φύσιν οὖσα διάθεσις, ἀκοσμία τῷ ὀρθῶ
λογιζομένῳ φανήσεται. ἐκεῖνα γὰρ κατ' οὐσίαν λέ-
γεται ποιεῖν, ὅσα μένοντα ἀτρέπτως ἐν τῇ α
τῶν οὐσίᾳ, καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ μηδ
ἑαυτῶν ἀπομερίζοντα, μηδὲ κινοῦντα περὶ τ
τῶν γινομένων ὑπόστασιν· ἀλλὰ κατ' αὐτὸ μό-
νον τὸ εἶναι παράγει τὴν τῶν δευτέρων γένεσιν. οἷς ἔ-
πεται μήτε ὕλη προσδεῖσθαι, μήτε ἀπὸ χρό
ἢ ἐν χρόνῳ ποιεῖν, μήτε εἰς χρόνον παύεσθαι,
μήτε ἔξω τῆς τοῦ ποιοῦντος ἐνεργείας κεῖσθαι τ
ἴσ. τῷ ἢ. τῇ. γινόμενον. ταῦτα γὰρ πάντα τὸ † κατὰ τὸ συμβεβηκὸ

ἐνερ-

in eodem affectu, iisdemque moribus. Enimvero si melius fuisset non efficere & constituere, quare ad efficiendum se contulisset? sin præstitisset efficere, quamobrem non ab omni æternitate effecit? nisi id in causa quis esse dicat, quod natura quidem possit, partium ratione, tum efficere, tum interitum adferre, æterna vero moliri præ imbecillitate non valeat: Quoniam vitiositas materiæ, quam sibi adsciscit, adjectitium & adventitium ordinem continenter exagitat & excutit, ad inordinatum suum (ut dixerit aliquis) statum refugiens, nullo generatum ortu. Hinc fit ut per partes & tempora quod ornatum & inornatum atque inconditum est, valeat, vel, ut verius dicatur, indecora ornatus privatio semper vigeat: quandoquidem ornatus ipse, si dispositio & descriptio quædam sit præter naturam, inconditum quid æquo rerum æstimatori videbitur. Etenim illa secundum naturam & essentiam dicuntur efficere, quæcunque permanent constanter & sine ulla mutatione in sua substantia, facultate & actione, & nullam omnino à se partem distrahunt, neque adeo impellunt ad rerum procreatarum subsistentiam: sed pro ratione tantum ejus quod est, deducunt secundorum & posteriorum generationem. Ex quibus consequens est, Deum neque materiam ad usum suum adhibuisse; neque ab aliquo temporis principio, aut in tempore, efficere, neque vero ad certum tempus desinere, neque extra opificis effectionem jacere id quod fit. Ista enim omnia consequuntur

Conclusio de ratione opificii Dei.

tur

ἐνεργείᾳ παρέπεται, ὡς ἐπὶ τοῦ οἰκοδόμου καὶ
τῶν ὁμοίων. κοινῶς μέν τοι ἡ πρόνοια καὶ τάξις
ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διήκει ἐπὶ πάντα τὰ ἀ-
θάνατα γένη, μάλιστα δὲ ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ
προσεχῶς ἀπ' αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἔχοντα, καὶ ἐφ-
εξῆς ὄντα ἐκείνῳ, καὶ τῆς τῶν νοητῶν ἀγαθῶν ἀε-
στης μετουσίας ἀπολαύοντα. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν
ἐγκοσμίων λογικῶν γενῶν, τὸ μὲν ἀκρότατον καὶ
πρῶτον τοῦ δημιουργοῦ γεννημάτων ἀτρέπτως καὶ
ἀμεταβλήτως τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως τυγ-
χάνον, ἐν πάσῃ ὑπάρχει θεοειδεῖ εὐταξίᾳ
ἐπὶ τὸ τῶν οὐρανίων ἔφορον γένος. τὸ δὲ δ᾽ ἀπ[illegible]
δευτέρως καὶ ὑφειμένως τὴν θείαν τάξιν παραδε-
χόμενον, οὐκ ἀτρέπτως μὲν οὐδ᾽ ἀμεταστάτως τῆς δη-
μιουργικῆς ὁμοιώσεως μεταλαγχάνει, ἀνελλιπῶς
δὲ καὶ ἀχράντως τῶν πατρικῶν ἐπιστρέ-
φεται νόμων· ὃ τοῖς αἰθερίοις ἀποδεδώκαμεν.
τὸ δὲ τρίτον ὡς ἔσχατον τῶν θείων γενῶν, οὐ μό-
ἴσ. τῷ. νον τὸ * ὁπωσοῦν τρέπεσθαι τῆς ὑπεροχῆς τῆς
οὐρανίων ὑπέβη, ἀλλὰ καὶ τὸ † ποτὲ κακυνθῆναι
τῆς αἰθερίων ἀξίαν ὑπέστη. τὸ μὲν γὰρ ἀεὶ νοεῖν
τὸν θεόν, καὶ ἡνωμένως αὐτοῦ τὴν γνῶσιν ἔχειν,
ἴσ. ὁ δ᾽ ἀ. τοῖς οὐρανίοις πρόσεστιν· τὸ * ἀεὶ μὲν, διεξο-
δικῶς δὲ, τοῖς αἰθερίοις οὐσίαις ὑπάρχει· τὸ
δὲ μήτε ἀεὶ νοεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ νοεῖν
μεμερισμ-

tur effectum quod casu & fortuito fit, ut usu-venit in Architecto & similibus. Enimvero Providentia & ordo, à Mundi parente & effectore Deo communiter ad omnia immortalia genera pertingit, potissimum vero ad prima, & ea quæ continenter & proxime ab ipso ortum ducunt, & deinceps ordine illum sequuntur, ac proinde optima intelligibilium bonorum fruitione potiuntur. Nam cum tria sint genera eorum quæ in mundo sunt, & intelligentiam movent; eximum & primum eorum quæ ab opifice Deo procreata sunt, quod sine ulla sui commutatione & conversione similitudinis cum Deo particeps est, in omni recta constitutione * Deum referente exsistit. quale cœlestium genus esse pronunciavimus. Secundum ab illo locum obtinet id quod secundo & remissius divinam constitutionem admittit: neque sine immutatione sui, & partitione, opificis summi similitudinem refert; sed sine peccati & vitii labe paternis legibus obtemperat. quam sortem æthereis tribuimus & adsignamus. Tertium autem & ultimum è divinis generibus, non utcunque tantum ab excellentia cœlestium recessit, verum etiam interdum ætherei illius ordinis dignitatem depravare studuit. Etenim Deum semper intelligere, & arcte cohærentem illius cognitionem tenere, cœlestibus congruit. verum semper quidem eum intelligentia comprehendere, sed fusa & vaga cognitione, hoc æthereis ex propria essentia inest. jam vero, neque semper Deum intelligere, & intelligentia solum particulari,

Providentiæ ordo.

Distinctio corũ quæ sunt in tria genera.

Primum.

** θεοειδῆς εὐταξία.*

Secundũ

Tertium.

μεμερισμένως νοεῖν, τὸ ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ὡς
ἴδιον ἀποδίδοται, ἀπολειπομέναις κατὰ φύσ
τῆς τε ἀμερίστου νοήσεως τῶν οὐρανίων, καὶ τῇ τά
τάξει πληθυνομένης γνώσεως τῶν αἰθερίων· ἐ
πεὶ μήτε ἑνιαίως μήτε ἀϊδίως νοοῦσιν αὗτ
ἀλλὰ καὶ ὅταν πρὸς τὴν τοῦ νοεῖν ἀξίαν ἀνάγων
τὴν αἰθερίαν μιμοῦνται γνῶσιν, καὶ ταύτ
συνεπόμεναι τὴν νοητὴν καρποῦνται θεω
ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων τὸ διάφορον τῆς περὶ πάν
τοῦ θεοῦ προνοίας ἐνδεικνύμενος, ἐν νόμοις λέγει,
ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ κ
ρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα
ὧν δῆλον ὅτι τοῖς μὲν ἀπαθέσι καὶ ἀεὶ τελεί
οις, καὶ διὰ τοῦτο ἀναμαρτήτοις, τὴν καθαρὰν κ
μονοειδῆ τοῦ θεοῦ ἐπιστήσας πρόνοιαν. τοῖς δ
καὶ εἰς ἄγνοιαν ποτὲ ὑποφερομένοις λογικοῖς, κ
διὰ τοῦτο κακίας ἀναπιμπλαμένοις, τὴν συμ
μιγῆ καιροῖς καὶ τύχαις πρόνοιαν ἀποδιδ
ἔστι γὰρ ἡ μὲν τῶν ἀγαθῶν προηγουμένη δόσις, κ
ἡ τῶν κατὰ φύσιν προσόντων τήρησις, ἴδιον ἔργ
τῆς καθαρᾶς προνοίας· ἡ δὲ τῶν παρὰ φύσ
διατεθέντων διόρθωσις, καὶ αἱ τῶν ἁμαρτημ
των εὐθῦναι, τῆς ἐνύλου, καὶ τύχαις καὶ καιρ
προσχρωμένης. οὐ γὰρ κατὰ τὸ προηγούμενον κλῆ
ἡ θεία κρίσις τοῖς δὲ μὲν ἡμῶν ἐπιφέρει τ
δεινά, τοῖσδε δὲ τὰς εὐπαθείας ἀποδίδωσ

ticulari, divisa atque interrupta frui, humanis mentibus, tanquam peculiare, conceditur: quia deficiunt natura sua ab individua illa intelligentia cœlestium, & cognitione æthereorum, quæ suo ordine completur & perficitur. quandoquidem neque cohærenter, neque perpetuo intelligunt: & tum cum ad intelligendi vim adducuntur, æthercam cognitionem æmulantur, eamque consequendo, earum rerum quæ sub intelligentiam cadunt contemplatione fruuntur. Hac certe ratione *Plato* discrimen Dei erga nos Providentiæ ostendit, in Legibus sic dicens, *Deus quidem omnia, & cum Deo fortuna & opportunitas res omnes humanas administrant.* Ex quibus perspicuum est *Platonem* iis naturis quæ ab affectionibus liberæ sunt, & usquequaque perfectæ, atque ita peccati expertes, puram, simplicem, & uniusmodi Dei providentiam constituere: aliis vero ratione quidem utentibus, sed ab ignorantia & inscitia quandoque abreptis, ideoque vitio plenis, permixtam occasionibus & fortunis providentiam declarare. Est enim bonorum intetgressa largitio, & eorum quæ natura insunt conservatio, opus proprium puræ providentiæ: at correctio & emendatio eorum quæ præter naturam constituta sunt, & delictorum coercitiones, ejus providentiæ sunt quæ materiæ sordibus inhæret, & fortunis atque commoditatibus inservit. Neque enim divinum judicium, præsumpta quadam ratione, his quidem infert calamitates & perpessu aspera, aliis vero voluptates & delectationes præbet: sed

Lib. 4. leg.

Providentia pura.

Prov. mixta.

ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως τῆς τῶν προβεβιωμένων ἀξίας.. ἐπειδὴ καὶ ἔοικεν ἡ κρίσις τῶν ἐφεστώτων ἡμῖν δικαστῶν τῇ ἰατρικῇ τέχνῃ, ἣ παραλαβοῦσα τινὰς ἀφ' ἑαυτῶν νοσήσαντας, πάντα περὶ τὸ

γρ. τὰ δέοντα. * δέον αὐτοῖς συντάττει κατὰ καιρὸν, ὃ ἂν αὐτοῖς τοῖς θεραπευομένοις εἴη λυσιτελές. καὶ διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἀξία τῶν κρινομένων, ἄλλοτ' ἄλλη τυγχάνουσα, καὶ ταῖς αὐτεξουσίαις κινήσεσιν ἐκδιαιτωμένη τύχην, τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν συμμίγνυσιν· ἡ δὲ προσήκουσα ἑκάστοις τάξις τὸν τῆς τιμωρίας καὶ τῆς καθάρσεως καιρὸν συνεισάγει. τύχης δὲ καὶ καιροῦ τῇ θείᾳ προνοίᾳ συνταττομένων, τὸ ὅλον πλάσμα γίνεται εἱμαρμένη, ἐκ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως τύχην προσλαβοῦσα, ἐκ δὲ τῆς θείας κρίσεως ἐμφέρουσα τὸν καιρόν. καὶ γὰρ τῆς τέχνης ἐστὶν ἀφορίσαι τὰ μέτρα τῆς θεραπείας· τὸ δὲ ἀνθρώπου διατεθῆναι οὕτως, ὥστε τομῆς δεηθῆναι, ἢ καύσεως, ἢ ἄλλης τινὸς ἀλγεινῆς θεραπείας. οὐ μάτην οὖν νόμοι κεῖνται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῆ δίδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττὸν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγεῖτο, νόμῳ καὶ δίκῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν προαιρέσεων τάττουσα. οὐδὲ μὴν εἰ τινὰ ἀναγκαῖα, καὶ κακὰ καὶ σωτήρια, ἡ τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης τάξις ἀνῄρηται, τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῖς κει-

μέ

sed pro ratione & meritis anteactæ vitæ. Quandoquidem similitudinem aliquam habere videtur cum medica Arte judicium eorum Judicum qui nobis præsunt: illa siquidem ars, dum curandos suscipit eos qui sua culpa in morbum inciderunt, cuncta, ut par est, ipsis præcipit tempestive & opportune, ut ægrotorum valetudo postulat. Ob eandemque causam æstimatio quidem eorum de quibus judicium statuitur, cum alio tempore alia sit, & liberis permotionibus Fortunas variet, providentiam illam commiscet quæ nos spectat; verum ordo singulis conveniens, supplicii & purgationis tempus simul inducit. Fortuna vero & occasione cum divina providentia conjunctis & copulatis, tota illa connexio est Fatum; quod ex humana quidem eligendi optione fortunam assumpsit, ex judicio vero divino opportunitatem infert. Etenim artis est definire modos curationis: hominis autem, ita describere & disponere, ut incisione opus habeat, aut adustione, aut alia quavis dura & acerba sanatione. Non ergo frustra leges constitutæ erunt hominibus, neque ratiocinandi vis temere iisdem concessa est, neque consultatio & deliberatio est supervacanea, neque vota & preces redundant, si providentia humanis negotiis præsit, lege & justitia voluntatis & propositi præmia constituens ac decernens. Neque vero, si hæc necessaria, pulchra & salutaria perhibentur, fati providentiæ adjuncti ordo plane tollitur, qui liberum nostrum consilium & arbitrium instruit iis affectionibus quæ minime in

Comparatio medicæ artis cum judicio divino.

D. Ambr. Ser. 1. in Ps. 118. Plato 9. de leg.

Legũ, rationis, consilii, & precũ usus ex Providentia.

August. lib. 5. de civit. Dei x. primis capitibus.

ἡμῖν παραδέχονται πάθεσιν· δι' ἀλλήλων γὰρ ταῦτα βεβαιοῦται μᾶλλον, ἢ διὰ θατέρου θάτερον ἀναιρεῖται. προνοίας γὰρ οὔσης, ἀνάγκη καὶ λογισμοὺς, καὶ νόμους, καὶ εὐχὰς πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελεῖν· μὴ οὔσης δὲ, οὐ μόνον ἀνόνητα παντελῶς ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑποστῆναι δυνάμενα. διὸ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν τὴν πρόνοιαν συνεισάγει, καὶ ἡ πρόνοια τὸ ἐφ' ἡμῖν. ἡ γὰρ ἡμετέρα προαίρεσις τὴν δικαίαν εἱμαρμένην κρατύνει, καὶ αὐτὴ τὴν αὐτεξούσιον ἡμῶν κίνησιν βεβαιοῖ. ἣν εἰ μὲν καθαρὰν καὶ λελογισμένην προσάγοιμεν τῷ θεῷ, νόμοις ἐμμένοντες, καὶ εὐχαῖς χρώμενοι, καὶ συμβουλίαν λαμβάνοντες, καὶ διὰ πάντων ἐπιμέλειαν αὐτῶν ποιούμενοι, τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τευξόμεθα. εἰ δὲ τἀναντία πάντως που, τῶν ἐπὶ τούτοις τεταγμένων δικῶν τὰς ἰατρικὰς οἰσόμεθα ἀλγηδόνας, παρὰ τὸ * δέον μεταμανθάνοντες. πρὸς αὐτὴ δὲ τὸ καλῶς ἡμᾶς διατεθῆναι τῆς χείρονος παραδύντας προαιρέσεως, πλείστην φέρει συντέλειαν εὐχὴ, καὶ νόμος, καὶ συμβουλὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς τάξιν ἄγοντα καὶ συμφωνίαν θεοπρεπῆ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν. οὐ τοίνυν ἀναιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. εἶτα ἐκτὸς * αὐτῆς ἐπὶ τὸ εἶναι διανέμειν καὶ ἀποδιδόναι ἑκάστῳ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν διαθέσεων; μάλιστα γὰρ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν αὐτοκινήσει ἡμῶν ἡ προνοία

Αἰσχίν. ἐν τῷ κτ Κτησιφ. ὀψὲ μεταμάνθ.

ἴσ. αὐτῶν ἐπὶ τῷ.

εἱμαρ-

nobis sitæ sunt: quinetiam hæc mutuas sibi operas præstant potius, quam alterum alteri perniciem adferat. Nam stante providentia, necesse est ut nobis rationum momenta, leges, preces, plurimum opis & adjumenti adferant: Sin tollatur, non tantum illa nobis inutilia prorsus erunt, sed neque ab initio constare potuissent. Quapropter liberum nostrum arbitrium Providentiam secum adducit, & Providentia voluntatis & consilii libertatem. Nostra enim voluntas seu eligendi optio, justum confirmat fatum: atque ipsum fatum corroberat etiam voluntariam nostram motionem. *Quod si eam puram & perpensam Deo obtulerimus, legibus obtemperantes, & precibus utentes, consiliique prudentiam plurimi facientes, summa consequemur bona.* Sin minus, & his contraria fecerimus, pœnarum his rebus indictarum medicos & salutares dolores perferemus, non eo quo deceret modo [& quasi præpostero ordine] aliter nos gerere discentes. Jam vero ut pulchre & præclare affecti simus, à pejore proposito perpurgati, maximum adjumentum adferunt oratio, lex, consilium, aliaque ejusmodi quæ intelligentiam nostram in ordinem & concentum *divino congruum affectui, adducunt. Non ergo eripitur liberum humanorum animorum arbitrium. Præterea absque libertate illa, quinam integrum esset distribuere & reddere unicuique pro merito & dignitate affectionum? Nam ad virtutem & vitium vel maxime fatum Providentiæ annexum, libera & spontanea motione

Liberi arbitrii cum Providentia connexio.

Alludit ad Prov. Phryges icti sapiunt.

* Συμφωνίαν θεοπαθῆ.

Plato. 3. de leg.

εἱμαρμένον δεῖ). οὐ γὰρ ἄλλως ἔσται δικαία ἡ
σος διανομὴ, μὴ ὑπόθεσιν λαβοῦσα τὸ ἡμέτ
ερον αὐτεξούσιον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἶναι ἐκ φύσ
ἀφωρισμένον χρόνον τινὰ ἑκάστῳ, μέχρις οὗ δ
νατὸν ἐξαρκεῖν ἐπὶ τὴν σύστασιν, καὶ οὐ εἰς τὸ π
ρον οὐκ ἂν ἔτι βιοίη. μὴ πάντως δὲ πάντας π
τὸ δυνατὸν τῆς συστάσεως ἀφικνεῖσθαι χρόνον δ
τὰς ἔξωθεν βιαίους ἐπιφορὰς, ἃς ἐφικτὸν ἐφ' ἡ
μῖν μὲν κατὰ τὴν πρόνοιαν διατάττειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀλ
λων ζώων ὡς ἔτυχεν ἐπισυμβαίνειν. μὴ γὰρ ἀνάγ
κην εἶναι ὡς ἐπ' ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀλ
λων ζώων, τὴν τάξιν τοῦ θανάτου φυλάττεσθ
πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ψυχῆς ἀποδιδομένην, ἐ
μηδὲ ὁμοίως ἡμῖν ἐκεῖνα εἰς τὸν βίον παρέχε
ἡμᾶς μὲν γὰρ κρίσει δικαστῶν δαιμόνων ἀγ
πρὸς τὴν προβεβιωμένων ἀξίαν λαγχάν
ἕκαστος βίον· ἐν ᾧ πάντα συνείληπται, ἔθ
πόλις, πατὴρ, μήτηρ, καιρὸς ἀποκυήσεως, σ
μα τοιόνδε, ἀναστροφαὶ, τύχαι παντοῖαι
βίῳ προσήκουσαι, χρόνος τελευτῆς, καιρὸς ἐ
τεταγμένος, καὶ τούτων ἁπάντων φύλ
καὶ ἀποπληρωτὴς ὁ εἰληχὼς δαίμων ἐστ
ὧν οὐδὲν ἐπ' ἐκείνων θεωρεῖσθαι πέφυκε.
γὰρ τῇ λογικῇ οὐσίᾳ ὡς λογικῇ προσεῖ
τα τῆς ἀλόγου φύσεως παντελῶς ἐστιν ἀ
λότρια. οὐ δίκαιόν ἐστιν οὖν τῆς α

ἀξιο

tione nostra indiget: non enim alioqui justa erit hæc inæqualis distributio, nisi pro causa & argumento libertatem arbitrii nostri sumpserit. Propterea enim natura etiam præscriptum esse tempus quoddam unicuique, usque quo satis in se opis & virium ad consistendum habere possit: eaque fatali summa confecta, vitam proferre ulterius nequeant. Prorsus vero omnes ad concessum constitutionis tempus pervenire non posse, ob eos incursus violentos qui foris adveniunt: cujusmodi antea diximus in nobis quidem statuere Providentiam, in brutis autem animantibus temere ac fortuito contingere. Etenim minime necesse videtur, ut hominum generi, ita cæteris animantibus rationis expertibus, ordinem mortis observare propter animi dignitatem traditum: quoniam non simili modo atque nos in vitam proficiscuntur. Nam judicio bonorum geniorum, pro merito anteactæ vitæ, unusquisque nostrum vitæ sortitur genus, in quo simul omnia comprehenduntur, gens, civitas, parens uterque, conceptionis tempus opportunum, hujusmodi corpus, fortunæ conversiones variæ ac multiplices vitæ congruentes, mortis ratio, opportunitas præscripta & constituta, atque horum omnium custos & autor genius extitit, quem quisque nactus est: quorum nulla particula cum brutis communicata cernitur. Enimvero ea quæ naturæ rationis compoti conveniunt qua ex parte ratione utitur, aliena plane sunt à natura rationis experte. Quare non æquum esset eadem Providentia ho-

Tertul. lib. 2. adversus Marcionem.

Origenica & profana opinio, explosa à Patribus Christianis.

ἀξιωθῆναι προνοίας λογικὰ καὶ ἄλογα· ἐπεὶ μὲ
δὲ εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ τὸ ἄλογον καὶ ἀνθρω
πᾶσα γὰρ ἐκείνου εἰκὼν λογικὴ καὶ ἔννους γινώσκ
τε ἑαυτὴν καὶ τὸν ποιήσαντα πέφυκεν. ἀλλ' ἐκεῖν
μὲν πως καθ' εἶδος σώζεσθαι τὴν ἀρκοῦσαν ἔχ
πρόνοιαν· ἡμεῖς δὲ εἰ μὴ καθ' ἕνα ἕκαστον προ-
νοηθησόμεθα, ὥστε μηδὲν ἀλογίστευτον εἶναι τ
προνοίας τῶν καθ' ἡμᾶς, οὔπω τῆς προσηκού
τευξόμεθα κηδεμονίας. πρέπει δὲ τοὺς περὶ ἀρι-
μὸν ὡρισμένον ὑποστάντας ὑπὸ τοῦ δημιουργ
ἑπομένους τῇ ἀπ' ἐκείνου γενέσει, καὶ καθ'
ἕκαστον τῆς προνοίας αὐτοῦ μεταλαγχάνειν. ἐ
δὴ μίαν εἰργάσατο ψυχήν, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ὡς ἔ
τυχεν ἀπὸ ταύτης ἀπομερίζεται, καὶ πάλιν
ταύτην ἀνακιρνᾶται· ἀλλ' ἑκάστην ἀνθρω
νην ψυχὴν ἰδίοις ὅροις περιγεγραμμένην ὑπ
στησε. διὸ καὶ ἑκάστοις ἐστὶ πρόνοια καὶ κρίσις
δίκη καὶ κάθαρσις, καὶ εἰς γένεσιν ἔκπεμψις,
βίου λῆξις προσήκουσα, καὶ τελευτὴ οὐκ ἐ
ταὐτομάτου συμβαίνουσα, καὶ μετὰ τὴν τελ
τὴν εἰς ᾅδου πορείαν, μετὰ ἡγεμόνος τοῦ τὴν
ὴν ἡμῶν εἰληχότος δαίμονος ἀγαθοῦ· ὅθεν
οὖν τῶν ἄλλων ζώων καὶ προαιρέσεως ἡμετέρας,
ἀλληλοφαγίας ἀναγκαῖαι χρεῖαι, παντοῖαι ἡ
χρεῶν περιπλάκεις ἐκβιάζονται ἕκαστα περὶ τ

honorari & conſervari ratione utentia, & ejus uſu carentia: Siquidem quod ratione & intelligentia caret, Dei, qui ſola mente comprehenditur, imago non eſt. *Omnis enim illius imago ratione prædita, & mentis particeps, itaque informata eſt, ut ſeipſam cognoſcere & opificem ſuum valeat.* Pecudes igitur eam nactæ ſunt Providentiam, cujus beneficio per ſpeciem & partes conſerventur: Nos vero cura generi noſtro conveniente non honorabimur, niſi ſingulis bene proviſum fuerit; ita ut nihil incongruum & inconcinnum ſit ei Providentiæ quæ ad nos ſpectat. Decet etiam eos qui à parente & effectore Deo ad præſcriptum & præfinitum numerum ſubſiſtere debent, obſequentes ortus conditioni à Deo ſtatutæ, ſeparatim unumquemque divina perfrui Providentia. Neque enim Deus unum tantum Animum eſt fabricatus, cujus partem aliquam quiſque noſtrum, ut ſors tulit, obtinuerit, ut in eum denuo refundatur: ſed ſingulos humanos animos certis finibus comprehenſos firmavit ac ſtabilivit. Quapropter ſingulis adeſt Providentia, judicium, juſtitia, purgatio, ortus adſignatio, vitæ ſors conveniens, & interitus non caſu & fortuito contingens, * & poſt obitum ad *Orcum* profectio, duce bono illo genio qui vitæ noſtræ moderator eſt conſtitutus. Ac aliis quidem animantibus ſingulis, & voluntates noſtræ, & mutuæ internecionis & devorationis cauſæ neceſſariæ, atque omnis generis occurſus & eventus varii, perniciem mortemque adferunt, ante congruentem

Imago Dei in hominibus, non belluis.

Provid. generalis & partic.

* Idem tradit Juſtinus Martyr qu. ad orthodox. *Angeli qui cuſtodes hominum ſunt & comites, aut utrumq; comitantur, Animũ dico & corpus; aut certe animũ comitantur poſt diſceſſũ ejus à corpore uſq; ad tempus renovationis.*

φύσιν διαλύσεως, ἀτάκτως καὶ ἀορίστως φθείρεσθαι, καὶ ὡς οὐ προβεβιωμένων αὐτοῖς δίκης ὑφισταμένης, μήτε ἐφ' οἷς νυνὶ ποιοῦσιν ἢ πάσχουσι φύσιν προσδοκωμένης. ὅτι δὲ ἀνθρώπων δεσμοὶ προνοίας, καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν κρίσις, καὶ βίων κλῆσις, καὶ παλαιῶν ἁμαρτημάτων ἀμοιβαί, τά τε ἄλλα καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τρόπους τῆς τελευτῆς ἀφορίζουσιν· ὥστε καὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως ἐνεργούμενα, καὶ τὰ ὡς ἔτυχε δοκοῦντα συμπίπτειν, πρὸς τὴν ἑκάστου ἡμῶν εἱμαρμένην συνείρεσθαι, καὶ τὴν τῆς ἀξίας ἀποπληροῦν τύχην, ἀεὶ τῶν παρεληλυθότων τοῖς ἐφεξῆς τὴν αἰτίαν τῆς συμβάσεως παρεχομένων, καὶ τοῦ *ἐφ' ἡμῖν τὰς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν περιστάσεις ἐφελκομένων, πρὸ τὰς ἀνθρωπίνας προαιρέσεις τῆς εἱμαρμένης ἀπευθύνεσθαι νόμοις, οὓς ὁ δημιουργὸς ἔταξε ταῖς ψυχαῖς. τῶν γὰρ ἐνταῦθα πραττομένων ἡμῖν λόγον ὑπέχειν ἡμᾶς ἔπεται τοῖς τὴν μέσην λῆξιν λαχοῦσιν· ἐπειδὴ φύλακες καὶ ἔφοροι εἰσιν ἡμῶν. παρὸ καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτῶν ἐνέργειαν εἱμαρμένην καλεῖσθαι, δίκης νόμοις τὰ ἡμέτερα διατάττουσι. εἰ δὲ φύλακές εἰσι τοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν ἀφωρισμένου βίου, ὅ-ου ἂν ἀποπληροῦται δηλονότι καὶ τοῦ χρόνου ὃν ἕκαστος βίον ἐκπληρώσεται. καὶ γὰρ τῆς γενέσεως ἀφωρισμένης, ἀνάγκη καὶ τὸν θάνατον ὡρίσθαι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γενέσεως ὁρίζει ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπομπῆς εἱμαρμένη, θεία βούλησις οὖσα, καὶ νόμοι τῆ

ἴσ. διὰ τῶν.

τῆ

naturæ solutionem, nulla nec ordinis nec temporis habita ratione; quippe cum nulla præsit ipsis justitia, quæ anteactæ vitæ rationem poscat, nec ipsa natura attendat, cur quidve nunc agant aut patiantur. In hominibus vero Providentiæ vincula, & honorum geniorum judicium, vitæ genera & sortes, veterumque criminum expiationes, cæteraque ejusmodi & occasiones & modos interitus definiunt: Ita ut tam ea quæ voluntate & proposito perficiuntur, quam ea quæ temere & fortuito contingere videntur, connexa sint cum uniuscujusque fato, & dignitatis ac meriti fortunam compleant; cum præterita consequentibus connexionis causam præbeant, & libertate arbitrii ea quæ in nobis utique sita non sunt alliciant: eo quod humana studia & voluntates fati legibus dirigantur, quas summus opifex animis ipsis sancivit. At enim eorum quæ hic geruntur rationem reddere nobis convenit iis qui mediam sortem nacti sunt, & custodes, quasique præfecti & moderatores nostri sunt. Porro eorum omnis circa nos operatio atque efficientia, Fatum appellatur, quod Justitiæ legibus res nostras regit atque administrat. Quod si custodes sunt vitæ ad meritum & dignitatem adsignatæ ac definitæ, illi videlicet munus habent complendi & absolvendi tempus vitæ quam quisque fuerit sortitus. Nam cum præscriptus sit ortus, & mortem quoque præscriptam esse necesse est. Originis autem principium præscribit Fatum ablegationis quæ inde fit, nempe divina voluntas, & justitiæ

Libertas arbitrii.

Vide Cyrill. orat. de exitu animæ.

Plato in Tim. ex Orpheo.

Dei

τοῦ θεοῦ δίκης. ὥστε καὶ τὸν θάνατον ὡρισμέ-
νον τηρήσει ἢ τῆς ἐκεῖθεν δὲ ἐκεῖσε μεταστά-
σεως εἱμαρμένη. διὸ ὥρισται καὶ τὸ διὰ τῶνδε
μὲν, παρελθεῖν εἰς τὸν βίον, διὰ τῶνδε δὲ ἐκ
τοῦ βίου ἀπελθεῖν. εἰ γὰρ ἀόριστα ταῦτα, καὶ ὁ
βίος ἅπας ἀόριστος, καὶ τῆς κρείττονος ἐπι-
στασίας ἄμοιρος. τοῦ γὰρ ἔτι ἢ ἐν τισι τῆς θείας
κρίσεως καὶ τῆς πρὸς ἀξίαν διανομῆς ἔσται ἡ
ἐπιμέλεια, τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς ἐ-
κεῖ καὶ ὡς ἔτυχεν ἡμῖν συμπιπτόντων; οὐ γὰρ ταῦτα
μὲν ἄτακτα καταλείψομεν· τὰς δὲ δίκης προ-
αιρέσεις καὶ κρίσεις καὶ ὁρμὰς ἀπὸ κρείττονος
ἀνάγκης ἐγγίνεσθαι φήσομεν. οὕτω γὰρ ἀρετῆς καὶ
κακίας οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλ' ἐκείνην αἰτια-
σαίμεθα. οὐδὲ μὴν πάντα τῇ παρ' ἐκείνοις ἀ-
νάγκῃ εὔλογον ἀνατιθέναι· τὰ τῆς ψυχῆς λέγω
καὶ σώματος καὶ τῶν ἐκτός· ἀλλ' οὐδὲ πάντα ἀφεῖ-
σθαι ταῖς ἀλόγοις καὶ ἀνεπικρότοις φοραῖς, τοῦ τῶν
πάντων ἡγουμένου καὶ θεοῦ τῶν ὅλων ὄντος αἰ-
τίου. ἀναγκαῖον δὲ τὸ λειπόμενον, τὰς μὲν
προαιρέσεις ἐφ' ἡμῖν, τὰς δ' ἐπὶ ταῖς προ-
αιρέσεσι δικαίας ἀμοιβὰς ἐπὶ τοῖς αἰθερίοις
κεῖσθαι, καὶ ὑπὸ θεοῦ τεταγμένοις δικασταῖς
καὶ πεφυκόσιν ἡμῖν ἐπιμελεῖσθαι. τριῶν γὰρ
ὄντων τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ τὸ πάντα ἠναγ-
κάσθαι, καὶ τὸ μηδὲν, καὶ τὸ ἐπηλλαγ-

μένως

Dei leges. Ita mortem quoque ſtatutam ſervabit Fatum migrationis de loco in locum: quocirca definitum eſt etiam, per illa quidem in hanc vitam tranſire, per hæc vero è vita diſcedere. Etenim ſi indefinita eſſent illa, vita quoque omnis indefinita eſſet, & præſtantioris provinciæ ſeu præfecturæ exſors. Ubinam ergo aut in quibuſnam erit amplius divini Judicii cura, & diſtributionis pro dignitate ſtudium, ſi ea quæ ad corpus & res exteras ſpectant temere ac fortuito nobis contingant? Neque enim ſane hæc inordinata relinquemus, & juſtitiæ propoſita, judiciaque & appetitus à præſtantiori neceſſitate nobis ingigni adſeverabimus. Hoc enim certe pacto virtutis & vitii cauſam non nobis ipſis, ſed illi potius neceſſitati tribueremus. Neque profecto rationi conſentaneum eſſet omnia ad eam Neceſſitatem, quæ ab illis rebus procedit, referre, ea dico quæ ad animum pertinent, tum quæ ad corpus, tum quæ ad externa referuntur: neque adeo omnia permittere temerariis & improbatis motionibus æquum fuerit, cum mens omnium gubernatrix, & Deus univerſorum autor & cauſa ſit. Neceſſe eſt profecto quod relinquitur, ſtudia quidem & voluntates in nobis ſitas eſſe; Juſtæ autem vices & remunerationes, ſeu compenſationes in voluntatibus, pendent ab æthereis & à Deo conſtitutis judicibus, qui natura noſtri curam & ſolicitudinem habent. Nam cum tria ſint ea quæ ad nos pertinent, & omnia neceſſitate adſtringi, & nihil omnino cogi, & modo cogi modo

Neceſſitatis reſtrictio.

Sita in nobis.

μένως, καὶ ὡς δεῖ, τὴν ἴσην ἀτοπίαν ἔχει, τῆς προνοίας πάσης ἐστὶν ἀναιρετικά. ἥ τε γὰρ τὴν πρὸς ἀξίαν ὑπόθεσις πάντως συνεισάγει τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς εἱμαρμένην· καὶ ἡ προνοητικὴ κρίσις δίκῃ καὶ νόμῳ τὰ ἀνθρώπινα πάντως, τῆς αὐτεξουσίου ἡμῶν καὶ προαιρετικῆς ἀρχῆς δεῖται· ὥστε μέρος ἐστὶ τῆς ὅλης προνοίας εἱμαρμένη, τὸ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς δικαστικῶς ἁρμοζόμενον. ἀνθρωπίνων δὲ ψυχῶν ἐνέργεια ἡ αὐτοκίνητος προαίρεσις, καὶ τὸ λεγόμενον ἐφ' ἡμῖν. ὃ δὴ τοῖς θείοις δικασταῖς ὑπόθεσις εὔλογος γίνεται τῆς ἀνίσου διανομῆς. τὸ δὲ τυχαῖον ὅλον τοῖς θνητοῖς καὶ ἀλόγοις ἀποδέδοται γένεσιν. οὐ γὰρ καθ' ἕκαστον τεταγμένως, οὐδὲ κατά τινα λελογισμένην ἀξίαν ἐκ μὲν τοῦδε τοῦ πυρὸς σβεννυμένου, ὅδε ὁ ἀὴρ γίνεται, ἐκ τοῦδε τοῦ ἀέρος παχυμένου, τόδε τὸ ὕδωρ· οὐδὲ ἐκ τῶνδε μὲν τῶν σπερμάτων ἵππου σῶμα ἢ κυνός, ἐκ τῶνδε δὲ ἄλλο τι· ἀλλὰ πάντα ἐκ πάντων ταῖς προστυχούσαις μεταβολαῖς δύναται γίνεσθαι, διὰ τὸ κοινὸν τῆς ὕλης, καὶ πρὸς πάντα εὐαγωγὸν τοσοῦτον τάξεως μετέχοντα καὶ θείας ἀνάγκης, ὥστε κατὰ γένος ἕκαστα διασώζεσθαι, καὶ συμπαρατείνεσθαι πρὸς τὸ ἀΐδιον τῇ διαδοχῇ τοῖς ὑποστᾶσιν * αὐτὰ αἰτίοις. οὐ γὰρ ἐπεισῆλθέ τι ἐν ἐκείνοις ἐκ τοῦ αἰθερίου τόπου τὴν ὑπόβασιν ποιησάμενον, ἵνα καὶ τῇ θείᾳ κρίσει παιδαγωγηθῇ

γρ. ὑποστᾶσι.

modo non, aut quomodo oportet, æque absurda sunt, ac proinde Providentiam omnem de medio tollunt. Enimvero ejus quod pro dignitate fit suppositio omnino Providentiam secum inducit, & fatum quod ab ea pendet, & Providentiæ adnexum Judicium, quod res humanas Justitia & Lege moderatur, libero arbitrio nostro, & voluntatis consiliique principio eget. Iraque Fatum constituendum est pars quædam Providentiæ totius: idque humanis animis judiciali more congruit. Humanorum autem animorum operatio est voluntas seipsam movens, & quod dicitur situm in nobis. Atque hæc probabilis ratio est, cur divini Judices non æquam distributionem habeant. Quod autem fortuitum est, id totum mortalibus & rationis expertibus tribuitur generibus. Neque enim in unoquoque sigillatim, neque pro dignitate & æstimatione ratione confirmata ex igne isto extincto hic aër oritur, ex hoc vero aëre denso hæc aqua, neque vero ex his quidem segetibus equi canisve corpus, ex istis autem quidpiam aliud; verum omnia ex omnibus mutationibus ingruentibus nasci possunt, propter materiæ communionem, & facilitatem ad concilianda sibi omnia, quæ usque eo ordinis & divinæ necessitatis partem habent, ut quæque per genus conserventur, & simul adspirent atque concurrant ad æternitatem perpetua successione, cum causis à quibus dependent & originem suam trahunt. Non enim advenit quicquam in illis quod ex ætherea plaga discessionem fecerit, ut divino quoque judicio instruatur

Providentiam tollentia, & inducentia.

Animi humani operatio.

Ortus & interitus ratio.

Materiæ vis.

γωγηθῇ πρὸς ἐπάνοδον, ὡς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἀνθρώποις· τὰς λογικὰς καὶ ἀθανάτους ψυχὰς ἐκεῖθεν κατιούσας ἀνάγκη πλεῖστον ἐπιστροφῆς καὶ κηδεμονίας λόγου τυγχάνειν παρὰ τῶν συγγενῶν πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς εἰς κακίαν ὑποφορᾶς. διαπάσχουσί τε καὶ αἱροῦνται ἐν αὐτοῖς τοῖς πάθεσι, καὶ πάλιν αἱροῦνται καὶ πάσχουσι πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν αἱρεθέντων. διὰ τοῦτο οὐ πολὺ τὸ ὡς ἔτυχεν ἐν τοῖς ἀλόγοις καὶ τὸ θεία κρίσεως ἄμεινον. ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι δίκαιον εἰς τὴν τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης ὑπηρεσίαν τελεῖ· ὥστε δοκεῖν μὲν ἀπὸ ταυτομάτου πάσχειν ἡμᾶς καὶ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις, τοῦτο δὲ πάσχειν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτός, ὃ ἡ ἔφορος κρίσις ὥρισε. τῇ γὰρ τῶν περὶ ἡμᾶς ἐπιτάσει τε καὶ ἀνέσει, καὶ ταῖς παντοίαις τούτων μεταβολαῖς, τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς παιδαγωγεῖται πρὸς εὐεξίαν· θᾶττον μὲν ἐὰν εὐγνωμόνως ὑποδέχηται τὰ περὶ ταῦτα συμβαίνοντα πάθη, ἐν πολλαῖς δὲ καὶ μακραῖς χρόνου περιόδοις, ὅταν ἰταμῶς καὶ ἀνοήτως πρὸς αὐτὰ διατεθῇ. τότε γὰρ δίκας μὲν ὑπέχῃ τῆς ἀγνωμοσύνης, οὐδὲν δὲ ἧττον δι' ἂν πάσχῃ φέρεται πρὸς τὸ δέον. οὐ γὰρ ἀνεύθυνον ἔχουσα ἡ ψυχὴ τῆς ὁποιασοῦν αἱρέσεως τὴν ὁρμὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ προσεχοῦς κρείττονος γένους ἐπιστασίας ἀξιοῦται, δίκης καὶ καθάρσεως καὶ τιμωρίας τυγχάνουσα ἀεὶ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἑαυτῆς διαθέσεων. καὶ τὸ μὲν ἐλεῶσθαι ἐς

αὐτὴν

tur ad reditum, prout in singulis hominibus usuvenit: siquidem animos ratione præditos atque immortales necesse est inde profectos magnam curæ & salutis suæ rationem obtinere à cognatis, ad directionem & emendationem proclivitatis ad vitium. * Porro affectionibus torquentur, atque electione utuntur in ipsis affectibus: rursusque eligunt, ac patiuntur turbanturve ob rerum electarum dignitatem. Iccirco magna temeritas inest in brutis, & alienatio à divino judicio. In iis vero quæ ad nos spectant, quod justum videtur, ad Fati Providentiæ adnexi ministerium refertur: ita ut nos casu & fortuito pati videamur, non secus ac brutæ animantes, idque ferre ac perpeti tum in corpore, tum in externis rebus, quod judicium perspiciens ac moderans omnia statuerit. At enim eorum quæ circa nos sunt intensione ac remissione, atque eorumdem omnis generis mutationibus, liberum animi arbitrium instruitur ad bonum habitum: ac celerius quidem, si leniter placideque admiserit affectiones quæ circa hæc contingunt; longis vero ac prolixis temporum intervallis, cum stupide, insane ac stolide in ejusmodi perturbationibus affectus fuerit. Nam tunc quidem certe enormitatis & contumaciæ pœnas luit: verum nihilo secius ad id quod par est perducitur per ea quæ patitur. Cum enim animus immunem habeat impetum in quavis secta, à præstantiori genere continuo donatur præfectura, jure, purgatione, pœna, quæ semper consequitur pro merito suarum affectionum. Atque eligendi quidem optio penes ipsam

* *Locus est mutilus in Gr.*

αὐτὴν κεῖται· τὰ δὲ ἐπισυμβαίνοντα ταῖς αἱρέσεσι, τῇ τῆς προνοίας κρίσει ἀνεῖσθαι, πρὸς ἀξίαν ἀμειβομένῃ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις. καὶ οὕτως αἱρεῖσθαί τε ἅμα καὶ κληροῦσθαι τὸν αὐτὸν βίον λεγόμεθα. ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις ἡμῖν τεταγμένη ἀμοιβὴ καὶ τὴν αὐτεξούσιον κίνησιν, καὶ τὴν θείαν ἐπιστασίαν ἐμφαίνει· ὥστε ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος αὐτεξουσίους ἔχειν ἡμᾶς τὰς κινήσεις, καὶ ἄλλος ἄλλων μᾶλλον καὶ ἧττον. καὶ αὐτοὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ἀεὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν διασώζομεν· οὐκ ἀλλ' οὕτως δὲ τὰς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀντιδόσεις, δὲ τὴν ἄγουσαν ἡμᾶς πρὸς τὰ τῆδε, καὶ πάλιν ἐντεῦθεν ἀπάγουσαν εἱμαρμένην, πλέγμα οὖσαν καὶ συνδρομὴν ἀνθρωπίνης προαιρέσεως καὶ θείας κρίσεως· ὥστε ἑλέσθαι ἡμᾶς ἃ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς προαιρέσεως ἀδούλωτον, πάσχειν δὲ πολλάκις ἃ μὴ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς προνοίας ἄφυκτον.

ipsam est: quæ vero electionibus superadveni- *Remune-*
unt, Providentiæ judicio statuta sunt, quæ *rantur*
animi affectiones pro dignitate remunerat. *hominum*
Itaque eligere & sortiri eandem vitam dici- *merita.*
mus. Etenim ea quæ nobis constituta est
merces ob ea quæ à nobis gesta sunt, &
liberi arbitrii motum & divinam præfecturam
patefacit, ut ab initio ad finem liberas nos
habere motiones constet, atque alium ma-
gis minusque quam cæteri. quinetiam ipsi
non simili modo semper, quod in nostra po-
testate situm est conservamus; neque vero
sine herili imperio remunerationes pro meritis
adipiscimur; & fatum quod ad ea quæ hic
sunt nos adducit, indeque rursus deducit, nan-
ciscimur. Ac nexus quidam est & concursus
humanæ voluntatis & divini judicii, ut quæ vo-
lumus eligamus, ob electionis libertatem nulli
rei addictam; sæpe tamen quæ nollemus
patiamur, propter inevitabilem Providentiæ
vim.

Ὁ Αὐτὸς πρὸς τὸ τοῦ λόγου τέλος φησὶν, ὅτι ἐπιστῆσαι ἄξιον, ὅτι ἀποδιδοὺς ὁ Πλάτων φιλοσόφου καὶ ἐρωτικοῦ διαφορὰς, καὶ πῶς ἰσοτίμως ἀνάγκας λέγονται, φιλοσοφῆσαι ἀδόλως λέγει τὴν θεωρίαν ἄνευ πράξεως πολιτικῆς ἀγαπήσαντα, καὶ πάντα τὰ ἄλλα παρ' οὐδὲν θέμενον, καὶ ταῖς καθαρτικαῖς ἀρεταῖς ἑαυτὸν παραδόντα τῇ πρὸς μόνην τὴν ἱερὰν τελείωσιν ἀγωγῇ. ὁ δὲ ἐρωτικὸς λέγεται παρ' αὐτῷ ὁ παιδεραστῶν μετὰ φιλοσοφίας, τουτέστιν ὁ μετὰ θεωρητικοῦ νοῦ πολιτευόμενος.

Corollarium hoc tametsi parum huic argumento congruere videatur, religio tamen nobis fuit id prætermittere, cum præsertim breve, & scitu non indignum sit.

IDem ſub finem Diſputationis ait, animadverſione dignum eſſe, quod *Plato* dum inter Philoſophum & Eroticum, ſive Amatorem, diſcrimen conſtituit, docens quomodo pari honore & dignitate præditi eſſe dicantur, in ea ſententia ſit, ut cum dicat ſine dolo & fuco philoſophari, qui contemplationem ſine civili actione vel Reip. adminiſtratione amplexus eſt, cæteraque omnia nullo in pretio habet: & per virtutes purgandi vim habentes ſeipſum tradidit ei vitæ degendæ rationi, quæ in ſola perfectione ſacra occupatur. Eroticus autem dicitur apud eundem, qui amorem puerilem cum Philoſophia conjungit; hoc eſt, qui cum contemplationis intelligentia Rempublicam regit & moderatur.

'Ἐκ

'ΕΚ ΤΩΝ 'ΙΩ. ΧΡΥΣΟ-στόμου εἰς τὸν παραλυτικόν.

Οὐ παρήγαγε μόνον ὁ θεὸς τὴν κτίσιν, ἀλλὰ καὶ παραχθεῖσαν αὐτὴν συγκροτεῖ, κἂν ἀγγέλους εἴπῃς, κἂν ἀρχαγγέλους, κἂν τὰς ἄνω δυνάμεις, κἂν πάντα ἁπλῶς τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, τῆς προνοίας ἀπολαύει τῆς ἐκείνου· κἂν ἔρημα γένηται τῆς ἐνεργείας ἐκείνης, οἴχεται, καὶ διαῤῥεῖ, καὶ ἀπόλλυται.

EX D. JO. CHRYSOSTOMI
Serm. in Paralytic. sub fin.

Non creaturam solum eduxit Deus, sed etiam eductam sustentat & fovet. Angeli omnes & Archangeli, omnes superæ potestates, omnia denique visibilia & invisibilia, ipsius fruuntur Providentia: cujus si careant efficacia, abibunt, effluent, peribunt.

ἹΕΡΟΚΛΈΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΊΑΣ ΚΑῚ ἘΙ-μαρμένης βίβλος.

Ἐκ τῆς τοῦ Φωτίου Βιβλιοθήκης.

ἜΣτι μὲν οὖν τὴν προαίρεσιν φιλό-
φος ὁ ἀνήρ, ἡ δὲ συγγραφὴ αὐ-
Ὀλυμπιόδωρον κεῖται προσφω-
ίζει· ὃν καὶ παραθεῖν τοῦ λη-
τας ἀφορμὰς ὑποτίθεται, π
αὐτὸν ἔχοντα τοῦ φιλοσοφεῖν ἔρωτα, οὐ μὴν
τῆς πολιτικῆς σοφίας ἄπειρον· ἐμπρέψαι τε
Ῥωμαϊκαῖς πρεσβείαις, καὶ πολλὰ καὶ μέγιστα τῶ
βαρβάρων ἐθνῶν τῇ Ῥωμαϊκῇ συνάψαι λέ-
αἴτινες αὐτῷ καὶ τῶν μεγίστων παρ' αὐτοῖς π
καταστῆναι * αἴτιαι. ὁ μὲν οὖν Ὀλυμπιόδωρ
περὶ ὃν ὁ λόγος, τοιοῦτος. ᾧ δὴ καὶ παραμυθ
λόγους ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τέλει τοῦ πρώτου βιβλ
θανάτου παιδὸς ἀποβολὴν ποτνιωμένῳ, προσήγαγεν
ὄντι καὶ σκυθρωπάζοντι, προσενήνοχεν. ἡ δ' ἐ
πραγματεία τῆς παρούσης σκέψεως περὶ προνοίας
διαλαβεῖν τῇ Πλάτωνος δόξῃ καὶ Ἀριστοτέλ
συνδιατεθειμένῳ. συνάπτειν γὰρ βούλεται τοὺς ἄνδ
τὰς δόξαις, οὐ κατὰ τοὺς λόγους τῆς προνοίας μόν

* αἴτιον.

HIEROCLIS De PROVIDENTIA & FATO Liber.

Ex *Photii* Bibliotheca.

Uctor hic professione Philosophus, cui liber ipse Olympiodorum quendam veluti censorem constituit, qui ejus scribendi causam dederit, cum Philosophiæ non vulgaris adamator, ne civilis quidem sapientiæ rudis esset. Clarum enim legationibus Romanis fuisse, multasque ac magnas è barbaris gentibus Romano adjunxisse imperio, quæ ipsi quoque ad magnos apud illas magistratus acquirendos viam straverint. Igitur Olympiodorus, ad quem liber mittitur, talis fuit: ad quem insuper libro primo extremo adjunxit Auctor consolationem, cum ille adoptivi filii amissionem supra modum lugens, non dolenti tantum esset animo, sed etiam vultu tristiore. Ipse autem commentarius *De Providentia*, disputationem præfert ejus qui erga *Platonis* non aliter, quam erga *Aristotelis* sententiam animo affectus esset. Conciliare enim horum Philosophorum inter se opiniones studet, non solum in iis quæ de Providentia disputant, verum

ἀλλὰ καὶ ὅποι τὴν ψυχὴν φρονοῦσιν ἀθάνατον, καὶ ἔτι περὶ οὐρανοῦ καὶ κόσμου τούτοις πεφιλοσόφηται. ὅσοι δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς διαφωνίαν ἔστησαν, τούτους εἰς τὰ μάλιστα πεπλανῆσθαί τε τῆς τῶν ἀνδρῶν προθέσεως, καὶ ἐκπεσεῖν τῆς ἀληθοῦς ἀποφαίνεται. τοὺς μὲν ἑκόντας ἔριδι καὶ ἀπονοίᾳ σφᾶς αὐτοὺς προσαναθέντας, τοὺς δὲ καὶ προλήψει καὶ ἀμαθίᾳ δεδουλωμένους. καὶ πολλὴν τοὺς ἔμπροσθεν γενέσθαι χρόνον, μέχρις ὅτε ἡ Ἀμμωνίου σοφία διέλαμψεν, ὃν καὶ θεοδίδακτον ἐπικαλεῖσθαι ὑμνεῖ. τοῦτον γὰρ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν διακαθάραντα δόξας, καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν ἀναφυομένους ἀποσκευασάμενον λήρους, σύμφωνον ἐν τοῖς ἐπικαίροις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις τῶν δογμάτων Πλάτωνός τε καὶ Ἀριστοτέλους τὴν γνώμην ἀποφῆναι. ταῦτα διὰ τῆς γραφῆς ὁ Ἱεροκλέους λόγος ἀποδείξων, κατασκευάζει μὲν ἃ ἐκείνους φιλοτιμεῖται δοξάζειν, ἀνταγωνίζεται δὲ πρὸς τοὺς ἐσπουδακότας τἀναντία, Ἐπικουρείους τέ φημι καὶ Στωϊκούς, καὶ ὅσοι Πλάτωνα μὲν ὑποδύονται καὶ Ἀριστοτέλην, οὐκ ὀρθῶς δὲ τὰ ἐκείνων εἰσηγοῦνται. καὶ μὴν ὅσους ὁ τῆς γενεθλιαλογίας ἀνηρτήσατο πόνος διελέγχων ἄγει, σφαλερὰν αὐτῶν τὴν περὶ τῆς εἱμαρμένης ἐπιδεικνὺς δόξαν. καὶ τοὺς τὴν πρόνοιαν δὲ τὴν ὄντως ἀποσκευάζειν τολμῶντας μηχαναῖς τισιν ἢ γοητείαις, τὸ ὁμοίως τῶν λόγων ὑποβάλλει βασάνοις. καὶ καθόλου φάναι, πρὸς τὰς ὑπολήψεις ἐνίσταται πάσας, ὅσαι τὴν θείαν οὐκ εἶναι πρόνοιαν,

ἢ

verum etiam ubi animos docent esse immortales, aut de cœlo quidpiam ac mundo iidem philosophantur. Quotquot autem hos inter se dissentire ac pugnare arbitrati sunt, eos longissime ab eorum sententia abductos, à veritate omnino aberrasse contendit; alios sua sponte contendendi studio atque vesaniæ sese addicentes, alios præoccupata opinione atque imperitia subactos. Ac prioris quidem ordinis ingentem fuisse numerum refert, donec *Ammonii* aliquando sapientia orbi illuxit, quem etiam *Divinitus edoctum* appellari prædicat. Hunc enim veterum philosophorum opinionibus perpurgatis, & resectis quæ utrinque excreverant nugis, in præcipuis quibusque & maxime necessariis dogmatibus, concordem esse *Platonis* & *Aristotelis* sententiam, demonstrasse. Huc igitur *Hieroclis* scriptio magno studio connitens, & argumentis illa adstruit quæ ipsos sensisse contendit; & acriter cum iis certat qui contrariam tueri partem conati sunt; *Epicureos* dico, ac *Stoicos*, & quotquot forte *Platonem* atque *Aristotelem* colunt quidem, sed eorum sensa minus recte explicant. Eos item qui in Genethliaca desudant arte, redarguit, dum fallacem eorum esse ac lubricam de Fato opinionem ostendit. Imo & qui Providentiam rerum creatarum commentis quibusdam aut præstigiis tollere audent, iisdem prorsus rationum quasi quæstionibus explorandos subjicit. Ut autem simul omnia dicam, adversus omnes illas opiniones insurgit, quæ indoctiores eo adducunt, ut divinam Providentiam vel omnino non esse,

Ammonius.

al. πεί-θεσθαι.

ἢ εἶναι μὲν, φαύλων δὲ τοὺς ἀμαθεστέρους * πίθεσθαι νομίζειν.

Καὶ κατὰ Πλάτωνα θεὸν αὐτῇ προὔφηνεν ἡ σκέψις, πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς δημιουργὸν διακοσμήσεως, ἣν ἐκ μηδενός φησιν ὑποκειμένου παραγαγεῖν τὸν τεχνίτην· ἀρκεῖν γὰρ αὐτῷ εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων τὸ βούλημα. τὸ δὲ σωματικῆς ὑποστάσεως τῇ ἀσωμάτῳ συντεταγμένης δημιουργίᾳ, κόσμον ἐξ ἀμφοῖν τελεώτατον, διπλοῦν τε ἅμα καὶ ἕνα συστῆναι· ἐν ᾧ ἄκρα καὶ μέσα καὶ τελευταῖα, τὴν κοσμοποιὸν σοφίαν κατ' οὐσίαν διακρῖναι. ὧν τὰ μὲν πρῶτα λογικὰ, οὐράνιά τε καὶ θεοὺς καλεῖσθαι. ἃ δὲ ἡ μετ' ἐκεῖνο τὸ σύστημα ἔχειν ἔλαχε χώραν λογικὰ, αἰθέριά τε καὶ ἀγαθοὺς δαίμονας ὀνομάζει, τῶν τε συμφερόντων ἀνθρώποις ἑρμηνέας τε καὶ ἀγγέλους γινομένους. τὸ δὲ ἀνθρώπειον φῦλον τὴν τελευταίαν τάξιν ἐπέχειν, οὓς περίγειά τε ζῶα καὶ ἀνθρωπίνας ψυχὰς καὶ (ὡς ἂν εἴποι Πλάτων) ἀθανάτους ὀνομάζεσθαι ἀνθρώπους. τὰ δὲ τρία ταῦτα γένη ὡς ἐν ἑνὶ ζώῳ ἡ χρεῶ καὶ συμφωνίᾳ συναρτῆσθαι μὲν ἀλλήλοις, ἀσύγχυτον δὲ τῇ ἑνώσει καὶ ἀλληλουχίᾳ τὴν κατὰ φύσιν αὐτῶν διάκρισιν συντηρεῖσθαι. καὶ ἡγεῖσθαι μὲν τῶν καταδεεστέρων τὰ προτεταγμένα, πάντων δὲ αὐτῶν βασιλεύειν τὸν πατέρα θεὸν καὶ δημιουργὸν καὶ ταύτην τὴν πατρωνυμικὴν αὐτοῦ βασιλείαν, πρόνοιαν καὶ νομίζεσθαι καὶ εἶναι, ἥτις ἑκάστῳ γένει τὸ

προσήκοντ

vel nullius esse momenti ac despicatui ducendam putent.

Ex *Platonis* igitur sententia supponit hæc disputatio, Deum natura ante illam [providentiam] esse, velut universæ simul adspectabilis & inadspectabilis hujus molitionis opificem, quam ex nulla re subjecta vult à suo artifice productam; ut cui sola sufficeret voluntas, quo rerum natura subsisteret. Cæterum corporea substantia per creationem cum incorporea conjuncta, mundum ex utraque natura perfectissimum, duplicem simul & unum, constitutum esse: in quo summa, media, & ima mundi opifex sapientia juxta cujusque naturam decreverit. Horum prima *Ratione prædita cœlestia*, & *Deos* vocari ait: Quæ vero proximæ post hunc ordinem regioni attributa sunt, ea cum *Ratione prædita æthcrea*, tum *Dæmonas bonos appellat*, bonorum item hominibus interpretes & nuncios factos: Humanum denique genus infimum tenere locum, eosque *Terrena animantia*, & *Humanas animas*, atque (ut *Plato* diceret) *Mortales homines* appellari tradit. Hæc porro tria genera in uno velut animante, vel choro atque concentu, ita esse aptata invicem atque connexa, ut naturalis eorum distinctio per unionem illam ac nexum mutuum minime confusa conservetur. Ac præesse quidem præstantiora inferioribus; omnibus tamen omnino imperare ipsorum Patrem atque conditorem Deum. Hoc ergo ejus tanquam à patre denominatum regnum, & videri, & vere esse Providentiam, quæ quod cuique generi convenit,

προσήκοντα διανέμων· τὴν μὲν τοίνυν τῇ προνοί-
συνεπομένην δίκην εἱμαρμένην καλεῖσθαι. ἐκ
γὰρ πλειόνων σημαινόμενα ἑνὸς τοῦ τῆς εἱμαρμένης ὀνό-
ματος ὑπὸ τῶν χαιρόντων ταῖς καινοτομίαις κατα-
σκεδασθέντος, οὐκ ἄλλην νομίζειν αὐτὸν εἱμαρ-
μένην, ἀλλ' ἣν Ἀριστοτέλει καὶ Πλάτωνι νομίζειν
δίδωσι. τήν τε γὰρ τῶν γενεθλιαλόγων ἀλόγιστον ἀ-
νάγκην οὐδ' ὅλως προσίεται, οὐδὲ τὴν Στωϊκὴν βί-
αν· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' ἣν ὁ ἐξ Ἀφροδισιάδος δοξά-
ζει Ἀλέξανδρος, τῇ Πλατωνικῇ τῶν σωμάτων
φύσει εἰς ταυτότητα συνάγων ταύτην. ἀλλ' οὐδὲ τὴν
ἐπῳδαῖς καὶ θυσίαις παρατρεπομένην γινώσκει. ἐ-
κείνην δέ, καθὼς ἔφημεν, πρεσβεύει, ἣν οἱ περὶ
Πλάτωνα βούλονται· ἥτις τῶν ἐκβαινόντων κατὰ τὸν τῆς
προνοίας θεσμὸν δικαστικὴ τοῦ θείου ὑπάρχει ἐνέρ-
γεια, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑπο-
θέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἔργων ἐπανορθουμένη τὰ
καθ' ἡμᾶς. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ἔστιν ἰδεῖν τῷ τοῦ
*ἐμφερό-μενα. ἰνδρὸς * ἐμφερομένῳ γράμματι. ὁ πλεῖστος δ' αὐ-
τοῦ καὶ μέγας ἀγών, ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν τε
προβιωτὴ καὶ μετενσωμάτωσις. τὴν γὰρ ἐξ ἀλόγων
ζώων, ἢ εἰς ἄλογα μεταγγισμὸν οὐκ ἀναδεχόμενος,
τὴν δὲ ἐξ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους μεταβολὴν συν-
διομολογούμενος, ταύτην δὲ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ματαίαν
ὑπόληψιν ἄνω καὶ κάτω περιστρέφει. δι' αὐτῆς μέν, ὡς
οἴεται, τὴν τοῦ θείου πρόνοιαν κρατύνων, δι' αὐτῆς δὲ
τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ αὐτοδέσποτον κατασκευάζων· ναὶ δὴ

καὶ

venit, hoc illi distribuat: At vero justitiam illam quæ Dei providentiam comitatur, vocari *Fatum*. Uno enim Fati nomine in plures notiones, ab iis qui novitate gaudent, distracto, non aliud tamen Fatum sibi videri, quam id quod *Aristotelem* & *Platonem* credidisse tradit. Neque enim illam temere positam Genethliacorum necessitatem ullo modo admittit, nec *Stoicam* item vim, neque illud etiam Fatum quod *Alexander Aphrodisiensis* statuit, eoque tandem deducit, ut idem prorsus cum natura corporum *Platonicorum* efficiat; sed nec eam, quæ carminibus magicis aut sacrificiis à consueto naturæ ordine deflectatur, Genesin: sed illud tantummodo Fatum, uti diximus, extollit, quod cum suis *Plato* vult; Rerum scilicet evenientium secundum Providentiæ leges judicialem quandam Numinis operationem, bono ordine ac serie res nostras dirigentem in illum finem, in quem liberæ actiones ex certo proposito feruntur. At enim isthæc hujus viri scripto cum contineri videas, frequens nihilominus ipsi & magnum certamen est de humanorum animorum priore vita, deque eorum in alia corpora transmigratione. Nam ex animantibus quidem ratione carentibus, aut in bruta transfusionem non recipiens, at vero hominum in hominem transitum studiose defendens, periculosam hanc atque ineptam opinionem sursum deorsum versat. Per illam quidem, ut credit, divinam providentiam corroborans: Per hanc, liberum arbitrium, liberumque suiipsius dominatum adstruens; Fato certe

* ἀσυστά-τους. καὶ τὴν φίλην αὐτῷ ἐπικυρῶν εἱμαρμένην, ἐξ ἀ-λογωτάτων μὲν ἐπινοιῶν ὁρμώμενος, * ἀσυστάτ[ους] δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων τὰς νομιζομένας κατα-σκευὰς προσάγων· ἐξ ὧν δι' ὡς ἀληθῶς τι ἐ[κ]

* οὐδὲ προνοίας ἂν παραστήῃ δόγμα, * ὃ δι' ἐπι[..]-βαλλόμενος. μᾶλλον δὲ εἴ τις τοῦ ἀνδρὸς τ[ὴν] ἀλήθειαν προτιμᾶν ἐθέλοι, δι' ὧν ταύτην ἀ-γωνίζεται κατασκευάζειν, παντελῶς αὐτῆς τ[ὴν] ἀναίρεσιν συνεισάγει. σαθρὰν γὰρ αὐτῇ βάσ[ιν] ὑποθεὶς, ὡς ἐν ἄλλοις τῆς ὑποθέσεως ἀπαιτή-

* εὐπερί-τρεπτον. σεως πλατύτερον ὑπεδείξαμεν, * ἀπερίτρεπτο[ν] αὐτὴν πρὸς τὸ ἐναντίον καὶ ἀνυπόστατον συμ-πέφηνε. τῇ γὰρ τῶν ψυχῶν προβιωτῆς καὶ μετ-ενσωματώσεως, ἣν αὐτὸς ἔρεισμα καὶ θεμέλιον τῆς προνοίας ὑποβάλλει, καὶ τοῦ αὐτεξουσίου κ[αὶ] τῆς εἱμαρμένης, ταύτης παντελῶς εἰς τὸ ἄλο-γόν τε καὶ ἀδύνατον ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐξο-στρακιζομένης, δηλονότι συγκαταστρέφεται τὰ δι' ἐκείνων ταῦτα πραγματευόμενα καὶ ἡ πρόνοια, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡ εἱμαρμένη, καὶ εἰς λῆρον αὐτοῦ τὸ πολύμοχθον διαλύεται ἀνά-πλασμα.

Ἑπτὰ δὲ λόγοι αὐτοῦ ἐπιμερίζονται τὴ[ν] σπουδήν. καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἰς ἔκθεσιν διατεί-νεται, ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ περὶ προνοίας κ[αὶ] δίκης, καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων εἰς ἡμᾶ[ς] κατιούσης κρίσεως συνεγυμνάσατό τε καὶ δι-εσκέψατο. ὁ δεύτερος δὲ τὰς Πλατωνικὰς συλλέγων δόξας, τὴν πίστιν ἐξ αὐτῶν, ὧ[ν] Πλάτων ἔγραψεν, ἐπιτίθησιν. ὁ δὲ τρίτος τὰς ὑποφορὰς, αἷς ἄν τις χρήσαιτο, πρὸς ἐναντίωσιν τῶν δεδογμένων παραθεὶς διαλύειν αὐτῶν τὴν ἐπιβουλὴν πραγμα-τεύεται.

tente tam ei grato auxilium ferens: idque non absurdis tantum commentis incitatus, sed etiam ex minime cohærentibus argumentationibus suas, quas putat, probationes producens: cum interim, per quæ revera providentiæ dogma constitui poterat, ne in mentem quidem illi venerint. Imo vero, si quis huic homini veritatem anteponere studeat, quibus illam argumentis adstruere nititur, his ipsis eandem omnino evertit. Nam qui infirmum argumentum semel veritati substravit, (ut alibi, cum res ita postularet, copiosius ostendimus) is in contrariam facile partem converti illam posse, quin & nequaquam subsistere, simul demonstravit. Illa quippe animorum priore vita, & in corpora transmigratione (quam ipse basim ac fundamentum Providentiæ, liberoque arbitrio, ac Fato illi subjicit) omnino inter absurda & impossibilia per veritatem ablegata, nimirum una cum illo qui per ista hæc molitur efficere, etiam Providentia, & liberum arbitrium & Fatum evertitur, atque in nugas operosa illa machinatio abit.

Porro in * septem libros universum Opus dividitur: quorum Primus quidem exponere instituit ea quæ ipse apud se de Providentia, de Justitia, & de Sententia in nos pro factorum merito ferenda, meditatus esset. Secundus dein *Platonicas* colligens opiniones, suas cuique probationes ex ipsis *Platonis* Operibus apponit. Tertius objectiones proponens, quibus uti quispiam adversus ea quæ tradita sunt queat, dissolvere harum cavillationes conatur.

* *Equorum primis excerpta quæ mox sequuntur.*

τάτε). ὁ δὲ τέταρτος, τὰ λεγόμενα λόγια καὶ τοὺς ἱερατικοὺς θεσμοὺς εἰς συμφωνίαν συνάγειν, οἷς Πλάτων ἐδογμάτισε, βούλεται. ὁ δὲ πέμπτος εἰς Ὀρφέα καὶ Ὅμηρον, καὶ ὅσοι ἄλλοι πρὸ τῆς Πλάτωνος ἐπιφανείας ἐγνωρίζοντο, τῆς Πλατωνικῆς περὶ τῶν προκειμένων φιλοσοφίας ἀνάγει. ὁ δὲ ἕκτος τοὺς μετὰ Πλάτωνα πάντας, αὐτὸν Ἀριστοτέλην κορυφαῖον λαβών, μέχρις Ἀμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, οὗ τῶν γνωρίμων οἱ ἐπιφανέστατοι Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης· τοὺς ἐν μέσῳ Πλάτωνα μέχρι τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, ὅσοι ἐπὶ σοφίᾳ γέγονεν ὄνομα λιπεῖν, τούτους ἅπαντας ὁμοδοξεῖν τῇ Πλάτωνος κατασκευάζει κρίσει. καὶ ὅσοι διΐσαν τῆς ὁμοδοξίας Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην ἐπιχείρησαν, τῶν φαύλων τι καὶ ἀποτροπαίων τίθησι. πολλά τε νοθεύσαι τῶν Πλατωνικῶν λόγων, καὶ τοι Πλάτωνα διδάσκαλον * ἐπιγραφόμενος· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν Ἀριστοτελικῶν γραμμάτων, τοὺς τὴν ἐκείνου μερίδα τιμᾶν ὁμολογοῦντας. καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον τούτοις τὰ τοιαῦτα μεμηχανῆσθαι, ἢ ἵν' ἐχοιεν συγχρούειν τῆς Σταγειρίτου πρὸς τῆς Ἀρίστωνος.

* ἐπιγραφομένους.

Ὁ δὲ ζ' λόγος ἀρχὴν ἰδίαν ποιησάμενος, περὶ τῆς διατριβῆς τοῦ προειρημένου Ἀμμωνίου τῆς σπουδὴν ἀναλαμβάνει· καὶ ὡς Πλωτῖνός τε καὶ Ὠριγένης, καὶ μὴν καὶ Πορφύριος, καὶ Ἰάμβλιχος, καὶ οἱ ἐφεξῆς, ὅσοι τῆς ἱερᾶς (ὡς αὐτός φησι) γενεᾶς ἔτυχον φύντες, ἕως Πλουτάρχου τοῦ Ἀθηναίου, ὃν καὶ καθηγητὴν αὐτὸς τῶν τοιούτων ἀναγράφει δογμάτων· οὗτοι πάντες τῇ Πλάτωνος διακεκαθαρμένῃ συνᾴδουσι φιλοσοφίᾳ.

Εἰ

natur. Quartus Oracula, quæ vocantur, ac Sacerdotum leges, & *Platonis* dogmata invicem conciliare studet. Quintus *Orpheo*, *Homero*, & cæteris qui ante *Platonem* celebrabantur, *Platonicam* de modo dictis doctrinam tribuit. Sextus omnes qui post *Platonem* fuere, ipso quoque *Aristotele* principe adsumpto, usque ad *Ammonium Alexandrinum*, cujus in familiari- *Ammonius.*
bus celeberrimi *Plotinus* & *Origenes*, ad hos in- *Plotinus.*
quam usque *Platonis* posteros, qui quidem a- *Origenes.*
liquod sibi nomen sapientiæ pepererunt, ejusdem ad unum omnes cum *Platone* esse sententiæ, argumentis probat. Quod si qui consentientes *Platonis* & *Aristotelis* opiniones dirimere aggressi fuerint, eos & nihili homines, & fugiendos statuit. Multa insuper *Platonicorum* scriptorum adulterasse eos etiam, qui hunc sibi præceptorem adscriberent; ut & *Aristotelicorum* Operum eos, qui se hujus partem maximi facere profiterentur: non aliam id utique ob causam, quam ut committere inter se *Stagiriten* atque *Aristonis* F. possent.

Septimus Liber proprio sibi sumpto argumento, de *Ammonii* suprascripti Disputatione studiose disserit; utque *Plotinus* & *Origenes*, imo & *Porphyrius* atque *Iamblicbus*, & dein- *Porphyrius.*
ceps ordine cæteri, qui divina (quemadmo- *Iamblichus.*
dum ipse quidem loquitur) generatione sunt editi, usque ad *Plutarchum* Atheniensem, quem *Plutarchus Atheniensis*
etiam auctorem talium ipse nominat dogmatum, ut, inquam, hi omnes purgatæ *Platonis* Philosophiæ addicti sint.

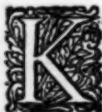
Ipsa

"Ἔστι δὲ ἡ φράσις τῷ ἀνδρὶ σαφὴς μετὰ καὶ [...] διαρ..., καὶ σπουδὴ φιλοσόφῳ πρέπουσα· οὐ μὴν [...] τοῖς κεκαλλωπισμένοις καὶ περιττοῖς ἐξωραΐζομένη χρώμασί τε καὶ ποικίλμασι τῆς ῥητορείας.

Καὶ μετέπειτα ἐν τῇ αὐτῇ Βιβλιοθήκῃ·

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ Ὁ[...]

περὶ Προνοίας.

Αὶ τί, φησὶ, καταλέγω σοι τέτα[...], ὅπου γε καὶ τῶν Πλατωνικῶν [...] οὐκ ὀρθὴν τὴν περὶ τοῦ δημιουργ[...] θεοῦ διασώζουσιν ἔννοιαν; οὐ γὰρ [...] νὸν αὐτὸν εἶναι ᾠήθησαν αὐτ[...]

al. ὑποστῆναι. λῶς * ὑποστῆσαι δύνασθαι κόσμον οἰκείᾳ δυνά[...] μει καὶ σοφίᾳ ἐξ ἀϊδίου ἐνεργοῦντα· * ἀλλ' ἀγ[...]

* al. ἀλλὰ γεννητῆς & ἀλλ' ἀγεννήτου ὕλης συνεργίᾳ, καὶ τῇ μὴ παρ' αὐτοῦ ὑποστά[...] φύσει καταχρώμενον μόνως δημιουργεῖν δύνα[...]σθαι. πάντων μετὰ δυνάμει προϋποκειμένων [...] τῇ λεγομένῃ ὕλῃ, αὐτοῦ δὲ οἱονεὶ διαζωγραφοῦ[...] τος αὐτὰ, καὶ τάττοντος μόνον, καὶ διακρίνοντ[...] (μόνον) ἐκ τοῦ ὑλικοῦ σχήματος. ὃ παιγν[...] μᾶλλον ἂν εἴη, ἢ ἀγαθότητος θεοῦ. τί γὰρ δὴ μ[...] θῶν ἃ μὴ ὑπέστησε διατάττειν πειρᾶται, πάντ[...]

*al. ἀγεννησίᾳ. τοῦ τῆς ἐνταξίας αὐτοῖς ἐν τῇ * ἀγεννησίᾳ τ[...] αὐτῶν φύσεως κειμένης; τὸ γὰρ ἀγεννήτως καθ' [...] αυτὸ ὑφεστὼς εἴ τι προσλάβοι, παρὰ φύσιν πε[...] λήψεται. τὸ δὲ παρὰ φύσιν διατεθῆναι, κακὸν [...] μεταπεπομένῳ. ὥστε οὐκ ἀγαθὸν τῇ λεγομένῃ ὕ[...] λῃ τὸ κοσμεῖσθαι, εἴπερ ἀγέννητος εἴη μὴ ἀπὸ χρ[...] μόνου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ αἰτίου· καθ' ὃ σημαιν[...] καὶ τὸν θεὸν ἀγέννητον λέγομεν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ [...]

* αὐ[...]

Ipsa vero hujus Autoris dictio perspicua est ac pura, & Philosophicum decens studium: tametsi fucatis & supervacaneis coloribus, aut bene dicendi varietate non exornetur.

Postea etiam in eadem Bibliotheca

HIEROCLES
De
PROVIDENTIA.

Cur, inquit, hæc tibi colligo, quando *Platonici* quidam non rectam de conditore Deo opinionem tuentur? Non enim satis posse Deum sustinere mundum propria virtute & sapientia ab æterno operantem putarunt. Sed cooperatione ingenitæ materiæ, & natura ab eo non dependente utentem, solum creare posse. Siquidem omnia prius in dicta materia prima sunt potentia, eaque Deus velut delineet, ac solum digerat, atque ex ipsa materia educat. quod supervacaneæ potius esset diligentiæ, quam bonitatis Dei. Quorsum enim ea quæ non condidit digerere conatur, cum omnino bona ordinatio in natura eorum ingenita consistat. Si quid enim ingenito, ac per se subsistenti addatur, præter naturam fiet. Quod autem præter naturam efficitur, vitiatur: quare dictam materiam ornari minime bonum, siquidem non solum in tempore, sed & absque causa ingenita sit. qua significatione & Deum ingenitum dicimus. Sed neque Deus

* al. αὐτοῖς.

* αὐτὸς κακῶν ἀναίτιος ἔσται, τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἀπό τινος κακοποιίας ἐνστησάμενος, τὴν παρὰ φύσιν διαπιθέναι τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ ἀγένητον οὐσίαν πειρᾶσθαι, καὶ τὴν ἀδελφὴν, ἣν τὸ αὐτόματον αὐτῷ συνήγαγε, μὴ ἐᾶν μένειν ἐπὶ τῆς ἀγενήτου τάξεως· πρὸς τῷ μὴ δυνατὸν εἶναι καταθῆσαι πράγματος ἰσοτίμως ἀγενήτου τυγχάνοντος. εἴτε ἐξ ἀϊδίου ποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐπικράτειαν, εἴτε ἀπὸ χρόνου ἐπιχειροίη. καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τῆς ἀληθείας ἀφεστὼς, εἰ πρὸς τῷ ἐνδεεῖ τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας, καὶ χρόνου τινὸς, κοσμεῖν ἤρξατο, ὅπερ οὐκ ἐᾷ μένειν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ ἤθει. εἰ γὰρ ἄμεινον μὴ ποιεῖν, πῶς εἰς τὸ ποιεῖν μεταβέβηκεν; εἰ δὲ τὸ ποιεῖν, τί μὴ ἐξ ἀϊδίου ἔπραττεν; εἰ δὲ ἀδιάφορον αὐτῷ καὶ τὸ ἐξ ἀϊδίου ποιῆσαι ἐφάνη· εἰ μὴ ἄρα φύσεως αὐτὸν εἶναί τις ἀνὰ μέρος ποιεῖν τε καὶ φθείρειν δυνάμενον, αἰώνια δὲ δημιουργεῖν ἀσθενούσης. διότι ἡ τῆς ὕλης κακία, ἡ προαχθῆται, τὴν ἐπίθετον καὶ ἐπεισοδιώδη τάξιν ἀποσείεται συνεχῶς, εἰς τὴν ἀγένητον αὐτοῖς (ὡς ἂν εἴποιμι) ἀταξίαν ἀνατρέχουσα; καὶ οὕτως ἀνὰ μέρος τοῖς χρόνοις κόσμον καὶ ἀκοσμίαν ἐπικρατεῖν, ἢ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀεὶ ἀκοσμίαν· ἐπεὶ καὶ ἡ κόσμησις παρὰ φύσιν οὖσα διάθεσις, ἀκοσμία τῷ ὀρθῶς λογιζομένῳ φανεῖται.

Ὅτι σύμφωνοι ἐν τοῖς δόγμασι Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης.

* al. συγκρούειν.
* al. φασί.

Ὅτι πολλοὶ τῶν ἀπὸ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους * συγκροτεῖν ἀλλήλοις τοὺς σφῶν διδασκάλους κατὰ τὰ καίρια, * φησὶ, τῶν δογμάτων σπουδὴν καὶ μελέτην εἰσενηνοχότες, μέχρι τούτου φιλονεικίας καὶ τόλμης ἤλασαν, ὡς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν

ipse innoxius erit, initium creationis à quodam maleficio inchoans, quod præter naturam afficere æqualem sibi ingenitam substantiam conetur: & sororem, quam spontanea voluntate sibi conjunxit, non sinat permanere in ordine ingenito, quod non possit res æque ingenita contineri; sive ab æterno hanc sibi potentiam, sive in tempore facere cœperit. & potius à veritate recederet, si ob indigentiam materiatæ operationis, & alicujus temporis ornare cœpisset, nec manere illam in suo statu permisisset. Si enim præstantius erat non fecisse, quare ergo facere incepit? si vero fecisse melius erat, cur non ab æterno fecit? si vero indifferens ei ab æterno facere (nisi forte quis dixerit natura sua eum singulatim facere & destruere posse, æterna autem facere non posse;) quare materiæ improbitas, qua utitur, impositum & superfluum ordinem rejicit continuo, in ingenitam illis (ut ita dixerim) inordinationem declinans, ut per partes alio atque alio tempore pulchritudo, aut deformitas superet: aut, ut verius dicam, semper vincat deformitas, quandoquidem materia præter naturam ornata, bene ratiocinanti deformis videatur?

Plato & Aristoteles *doctrina concordant.*

Multi *Platonici* & *Aristotelei* suos inter se præceptores aliquando contendere impulerunt, adlato à singulis in medium quid cuique meditato videretur, & eo usque audaciæ & contentionis processerunt, ut & scripta *Platonis & Aristotelis consensus.*

τῶν δικείων νοθεύσαι διδασκάλων, εἰς τὸ μάχην ἀποδεῖξαι τοὺς ἄνδρας ἀλλήλοις μαχομένους. διέμεινε τοῦτο τὸ πάθος τῶν φιλοσόφοις διαλεχθέντων ἐνσκῆψαν, ἕως Ἀμμωνίου τοῦ θεοδιδάκτου. οὗτος πρῶτος ἐνθουσιάσας πρὸς τὸ τῆς φιλοσοφίας ἀληθινόν, καὶ τὰς τῶν πολλῶν δόξας ὑπεριδών, τὰς πλεῖστον ὄνειδος φιλοσοφίᾳ προστριβομένας, εἶδε καλῶς τὰ ἑκατέρου, καὶ συνήγαγεν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν νοῦν, καὶ ἀστασίαστον τὴν φιλοσοφίαν παραδέδωκε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ γνωρίμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν αὐτῷ συγγεγονότων, Πλωτίνῳ καὶ Ὠριγένει, καὶ τοῖς ἑξῆς ἀπὸ τούτων.

Ὅτι Πλάτωνα, φησί, τὰς ἀνθρωπίνας μόνας ψυχὰς μετενσωματοῦσθαι, καὶ ταύτας οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἀνθρώπων δὲ μόνων εἰς ἀνθρώπους· ἐξ ἀλόγων δὲ ζώων εἰς ἀνθρώπους μετάβασιν, ἢ εἰς ἄλογα ἐξ ἀνθρώπων, οὐδαμῶς αὐτόν φησι δοξάζειν.

Ὅτι δημιουργὸν θεόν, φησί, προϋφίστησι Πλάτων * ὑφεστῶτα, πάσης ἐμφανοῦς τε καὶ ἀφανοῦς διακοσμήσεως, ἐκ μηδενὸς προϋποκειμένου γεγενημένης· ἀρκεῖν γὰρ τὸ ἐκείνου βούλημα εἰς ὑπόστασιν τῶν ὄντων· τῆς δὲ σωματικῆς φύσεως συντεταγμένης τῇ * ἀσωμάτων δημιουργίᾳ κόσμον ἐξ ἀμφοῖν ἴσασθαι * τελεώτατον, διττὸν ἅμα καὶ ἕνα· ἐν ᾧ ἄκρα εἶναι, καὶ μέσα, καὶ τελευταῖα. ὧν τὰ μὲν πρῶτα, οὐράνια καλεῖ καὶ θεούς· τὰ δὲ μέσα, λογικά, αἰθέρια, καὶ δαίμονας ἀγαθούς, ἑρμηνέας τε καὶ ἀγγέλους τῶν συμφερόντων ἀνθρώποις γινομένους. τὰ δὲ τελευταῖα, λογικά, καὶ ἐπίγεια, καὶ ἀνθρωπίνας ψυχάς, ἢ ἀθανάτους ἀνθρώπους. καὶ τὰ μὲν ὑποβεβηκότων τὰ προηγούμενα ἀεὶ ἡγεῖσθαι, πάντων τε βασιλεύειν τὸν ποιητὴν αὐτῶν

* al. ὑφεστῶτα.

* al. ἀσωμάτῳ.

* al. τελεώτατα, τον.

præceptorum suorum depravarent, quo magis viros inter se pugnantes exhiberent. Atque ea perturbatio perduravit philosophicis exercitationibus illapsa, usque ad divinum *Ammonium.* Hic enim primus æstu quodam raptus ad Philosophiæ veritatem, multorumque opiniones, qui magnum dedecus Philosophiæ adferrent, contemnens, utramque sectam probe calluit, & in concordiam adduxit, & à contentionibus liberam Philosophiam tradidit omnibus suis auditoribus, & maxime doctissimis æqualibus suis *Plotino*, & *Origeni*, & successoribus. *Ammonius Alexandrinus Philosophus.*

Ait secundum *Platonem* solos hominum animos in corpus transmigrare, & illos non simpliciter, sed ex solis hominibus in homines: ex brutis vero in homines transitionem, vel in bruta ex hominibus, nequaquam illum ait dicere. *Plotinus & Origenes.*

Plato opificem Deum censuit sustinere omnem adspectabilem & inadspectabilem mundum, nulla prius exsistente materia productum. Sufficere enim illius voluntatem ad sustinendum universum. Ex corporea vero natura incorporeæ conjuncta, mundum perfectissimum statui, duplicem simul & unum; in quo summa esse, media, & infima, quorum prima quidem cœlestia vocat, & Deos: media vero ratione prædita, aeria, dæmones bonos, interpretes & nuncios eorum quæ hominibus conducunt: infima denique ratione prædita, & terrestria, & humanas animas, vel immortales homines. Et inferioribus superiora semper dominari: omnibus vero Deum eo- *Plato;*

αὐτῶν θεὸν καὶ πατέρα. καὶ ταύτην τὴν πατρο-
νομικὴν βασιλείαν αὐτοῦ, πρόνοιαν εἶναι τὴν ἑκάστῳ
* al. ταύ- γένει τὰ προσήκοντα νομοθετοῦσαν· τὴν δὲ * αὐτῇ
τῃ. ἑπομένην δίκην, εἱμαρμένην καλεῖσθαι. οὐ γὰρ
τὴν τῶν γενεθλιαλόγων ἀνεπιλόγιστον ἀνάγκην, οὐ-
δὲ τὴν Στωϊκὴν βίαν, οὐδ᾽ ἣν Ἀλέξανδρος ὁ Ἀ-
* al. ταὐ- φροδισιεὺς οἴεται, εἰς * ταὐτὸ τῇ Πλατωνικῇ
τὸν. τῶν σωμάτων φύσει ταύτην συνάγων, οὐδὲ τὴν
ἐπῳδαῖς καὶ θυσίαις παρατρεπομένην γένεσιν,
ὡς οἴονταί τινες· ἀλλὰ τὴν τῶν ἐκβαινόντων ἐκ
τῆς προνοίας θεσμὸν δικαστικὴν τοῦ θεοῦ ἐνέργει-
αν, τάξει καὶ εἱρμῷ πρὸς τὰς προαιρετικὰς ὑπο-
θέσεις τῶν αὐτεξουσίων ἐπανορθουμένην τὰ καθ᾽
ἡμᾶς.

Τίς ἡ Πρόνοια καὶ Τάξις.

ὍΤι κοινῶς μὲν ἡ πρόνοια καὶ τάξις τοῦ
δημιουργοῦ θεοῦ διήκει ἐπὶ πάντα τὰ δυ-
νατὰ γένη, μάλιστα δὲ καὶ προσφυέστερον ἐπὶ τὰ
πρῶτα καὶ προσεχῶς ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἔ-
* al. ἑξῆς. χοντα, καὶ * ἐφεξῆς ὄντα ἐκείνῳ, καὶ τῆς τῶν
νοητῶν ἀγαθῶν ὀρείσης μετουσίας ἀπολαύοντα.
τριῶν γὰρ ὄντων τῶν ἐγκοσμίων νοερῶν γενῶν,
τὸ μὲν ἀκρότατον καὶ πρῶτον τῶν τοῦ δημιουρ-
γοῦ γεννημάτων ἀτρέπτως καὶ ἀμεταβλήτως τῆς
πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως τυγχάνον, ἐν πάσῃ τῇ
θεοειδεῖ εὐταξίᾳ, οἷον τὸ τῶν οὐρανίων ἐστὶ
μὲν γένος. τὸ δὲ δεύτερον, δευτέρως καὶ ὑφει-
μένως τὴν θείαν τάξιν παραδεχόμενον, οὐκ ἀ-
τρέπτως μὲν, οὐδ᾽ ἀμεείστως τῆς δημιουργικῆς
* ἀκά- ὁμοιώσεως μεταλαγχάνει, ἀναμαρτήτως δὲ καὶ
κως. * ἀκακωύτως τῶν πατρικῶν ἐπιστρέφεται νόμων, καὶ

τῆς

rum architectum & patrem. & hoc paternum ejus imperium providentiam esse, unicuique generi convenientia distribuentem. Justitiam vero subsequentem illam Fatum vocari. Non enim genethliacorum temerariam necessitatem, non Stoicam violentiam, nec quam *Alexander Aphrodisieus* putat, eandem illi conditionem, quam corporum naturæ attribuens, neque incantationibus & litationibus inauspicatum nativitati sidus, ut quidam sentiunt: sed veterem providentiæ legem transeat, judicialem Dei operationem, ordine ac serie juxta causarum liberarum proposita res nostras dirigentem atque consilia.

Providentia. Fatum. Alexander Aphrodisieus. Ejus περὶ εἱμαρμένης quædam exstant Græce.

Quæ sit Providentia & Ordo.

COmmuniter quidem providentia & ordo à creatore Deo extenditur in omnia immortalium genera, maxime vero & conjunctius ad prima ac summa, & continenter ab ipso ortum ducentia, & deinceps quæ ab illo condita sunt, quæque intelligibilium bonorum optima communione fruuntur. Cum enim tria sint genera in mundo ratione prædita: summum & primum communicans sine ulla commutatione cum divina imagine, divinum omnino ordinem compositionemque habet, qualem cœlestibus inesse diximus. Secundum vero consequenter divinum ordinem admittens, non incommutabiliter, nec indivise creatoris similitudinem sortitur, sed sine errore ac vitio paternis volvitur legibus, quod

τοῖς αἰθερίοις ἀποδεδώκαμεν. τὸ δὲ τρίτον, ὡς ἔσχατον τῶν θείων γενῶν, οὐ μόνον τὸ ὁπωσοῦν τῆς σπουδῆς τῆς ὑπεροχῆς τῶν οὐρανίων ὑπέβη· ἀλλὰ καὶ τὸ ποτε κακιώσεως τῆς τῶν αἰθερίων ἀξίας ὑπέστη. τὸ μὲν γὰρ ἀεὶ νοεῖν τὸν θεὸν, καὶ ἡνωμένως αὐτοῦ τὴν γνῶσιν ἔχειν, τοῖς οὐρανίοις πρέπουσι. τὸ δὲ, ἀεὶ μὲν, διεξοδικῶς δὲ, τοῖς αἰθερίοις κατ' οὐσίαν ὑπάρχει. τὸ δὲ, μήτε ἀεὶ νοεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ νοεῖν μεμερισμένως νοεῖν, ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ὡς ἴδιον ἀποδέδοται, ἀπολειπομέναις κατὰ φύσιν τῆς τε ἀμερίστου νοήσεως τῶν οὐρανίων, καὶ τῆς ἐν τάχει πληθυνομένης γνώσεως τῶν αἰθερίων. ἐπεὶ μήτε ἑνιαίως μήτε ἀϊδίως νοοῦσιν αὗται. ἀλλὰ καὶ ὅταν πρὸς τὴν τοῦ νοεῖν ἀξίαν ἀνάγονται, τὴν αἰθερίαν μιμοῦνται [τάξιν] γνῶσιν, καὶ ταύτῃ συνεπόμεναι, τῶν νοητῶν καρποῦνται τὴν θέαν. μετὰ δὲ τὸ τρίτον νοερὸν γένος, τό ποτε μὲν νοοῦν, ποτὲ δὲ μὴ νοοῦν, εἴη ἂν * τὸ μηδέποτε νοοῦν, κατὰ τὸν τῆς τελείας διαιρέσεως λόγον. ὃ δὴ φύσει ἐστὶν ἀνόητον, ἀληθείας τε καὶ ἀρετῆς * οὐδαμῆ μετέχειν δυνάμενον. διὸ καὶ τὸ εἶναι γέννημα ἐκείνου ἐκβάλλεται. πῶς γὰρ εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ τὸ ἄλογον, καὶ ἀνόητον; πᾶσα γὰρ ἐκείνου εἰκὼν ἐγγὺς καὶ λογική, γινώσκειν ἑαυτὴν καὶ τὸν ποιήσαντα πέφυκεν.

* al. τὸν μηδέποτε νοοῦντα.
* al. οὐδαμινμένον.

Ὅτι τῶν ἐνθάδε πραττομένων ἡμῖν, λόγον ἡμᾶς ἕπεται, φησὶν, ὑπέχειν τοῖς τὴν μέσον λῆξιν λαχοῦσιν, ἅτε δὲ φύλαξι καὶ ἐφόροις οὖσιν ἡμῶν. πᾶσαν δὲ τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτῶν ἐνέργειαν εἱμαρμένην καλεῖσθαι, δίκην

νόμοις

ætheriis adsignavimus. Tertium vero, tanquam postremum, non solum cœlesti dignitate quomodocunque vertitur, sed & ab ætheriis interdum vitiatur. Et quidem semper Deum intelligere, & adhærendo illius cognitionem habere, cœlestibus inest. Illud vero semper fuse, ætherеis secundum essentiam subest. Non semper autem intelligere, atque intelligendo divisum esse, humanis animis tanquam proprium datum est, non adsequentibus in natura indivisam intelligentiam cœlestium, nec in ordine suo plenam cognitionem ætheriorum. Siquidem nec continenter, nec perpetuo animi cognoscunt. Sed cum ad cognitionis præstantiam ducunt, ætherium ordinem imitantur, cumque concomitantes, intelligibilium visionem percipiunt. Post tertium autem intellectuale genus, aliquando quidem intelligens, aliquando non intelligens, esset nunquam intelligens, secundum rationem perfectæ divisionis. Quod certe natura est non-intelligens, veritatis & virtutis nequaquam potest esse particeps; quare & hoc genus rejicitur. Quomodo enim imago intelligibilis Dei, quod ratione & intellectu careat? Omnis enim illius imago intelligens & rationalis, cognoscere seipsam & sui factorem solet.

Consentaneum, inquit, est actiones nostras humanas subesse iis, quæ mediam regionem sortitæ sunt, tanquam custodibus & inspectoribus nostri. Omnem enim operationem eorum in nobis Fatum vocari, justitiæ legibus

νόμοις τὰ ἡμέτερα * διατάττουσι. εἰ δὲ φυλάττουσι, φησὶ, τῆς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀφοριζομένης βίου, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ χρόνου εἶεν ἂν * ἀποπληρωταὶ, ὃν ἕκαστος βίον ἐκληρώσατο. οὐ γάρ ἐστι τὸν βίον τηρεῖν, τοῦ χρόνου τὸ ἀόριστον ἔχοντος. ὥστε δὲ τὸν μὲν χρόνον ὡρίσθαι, διὰ τὸ * σώζεσθαι τὸν εἱμαρμένον βίον· τὸν δὲ τρόπον τῆς τελευτῆς συνδιαιρεῖσθαι τῷ χρόνῳ, ὡς μέρος ὄντα τὸ ἔσχατον τοῦ * πρὸς τὴν ἀξίαν ἀπομετρηθέντος βίου. καὶ γὰρ τῆς γενέσεως ὡρισμένης, ἀνάγκη καὶ τὸν θάνατον ὡρίσθαι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γενέσεως ὁρίζοι ἡ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπομπῆς εἱμαρμένη, βούλησις οὖσα, καὶ * νόμος τῆς τοῦ θεοῦ δίκης. ὁ δὲ καὶ τὸν θάνατον ὡρισμένον τηρήσει ἡ τῆς * ἐνθένδε ἐκεῖσε μεταστάσεως εἱμαρμένη. διὸ ὥρισται καὶ ὁ διὰ τῶνδε μὲν παρελθεῖν εἰς τὸν βίον, διὰ τῶνδε ἐκ τοῦ βίου ἀπελθεῖν. εἰ γὰρ ἀόριστα ταῦτα, καὶ ὁ βίος ἅπας ἀόριστος, καὶ τῆς κρείττονος ἐπιστασίας ἀμοιρεῖ. ποῦ γὰρ ἔτι, ἢ ἐν τίσι, τῆς θείας κρίσεως καὶ τῆς πρὸς ἀξίαν διανομῆς ἔσται ἡ ἐπιμέλεια, τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ἡμῖν συμπιπτόντων; οὐ γὰρ ταῦτα μὲν ἄτακτα καταλείψομεν, τὰς δὲ * ψυχῆς προαιρέσεις καὶ κρίσεις καὶ ὁρμὰς ἀπὸ κρείττονος ἀνάγκης * ἐγγίνεσθαι φήσομεν. οὕτω γὰρ ἀρετῆς καὶ κακίας οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλ' ἐκείνην αἰτιασόμεθα. οὐδὲ μὴν πάντα τὰ ... ἐκείνων ἀνάγκῃ εὔλογον ἀνατιθέναι, τὰ τῆς ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, καὶ τῶν ἐκτός· ἀλλ' οὐδὲ πάντα ἀνεῖσθαι ταῖς ἀλόγοις καὶ ἀνεπιλογίστοις φοραῖς, τοῦ πάντων ἡγεμόνος, καὶ θεοῦ τῶν ὅλων ὄντος αἰτίου. ἀναγκαῖον δὴ τὸ λειπόμενον, τὰς μὲν προαιρέσεις ἐφ' ἡμῖν εἶναι· τὰς δὲ ἐπὶ ταῖς προαιρέσεσι δικαίας ἀμοιβὰς, ἐπὶ τοῖς αὐτεξουσίοις κεῖσθαι, * ὡς ὑπὸ θεοῦ τεταγμένοις δικασταῖς, καὶ πεφυκόσι ...

* al. διατάττουσαν.
* ἴσ. ἀποπληρωταί. M. M.
* al. αὔξεσθαι.
* πρὸς τὰ ἀξίαν.
* al. νόμοι.
* al. ἐκεῖθεν δὲ.
* al. τύχης.
* al. ἐγγίζεσθαι.
* al. ὡς ὑπό.

legibus nostra dirigens. Si vero, inquit, custodes vitæ pro merito definiti sunt, constat & vitæ tempus, quod singuli sortiti fuerint, impleturos. Non enim licet vitam servare tempus indefinitum habentem. Quare oportet tempus definiri, ut fatalis vita conservetur. Modum vero mortis simul determinari cum tempore, tanquam partem ultimam vitæ pro merito distributæ. Etenim ortu definito, necesse est & finem definitum esse. Initium ortus definit Fatum migrationis è vita, quod Fatum divina voluntas est, & lex justitiæ Dei. *Fatum.* Quare etiam mortem definitam servabit Fatum transitionis hinc illuc. Quare definitum est, quibus ad vitam, & ad mortem veniemus. Si enim hæc destinata non sint, & omnis vita infinita, nec melioris sortis particeps. Ubi enim, aut in quibus, judicii divini, & distributionis secundum merita erit cura, dum ea quæ in corpore & externis temere, ac fortuito nobis accidunt? Non enim hæc inordinata relinquemus, animi consilia & judicia, & impetus à meliori necessitate fieri dicamus. Sic enim virtutis & malitiæ non nos ipsos, sed illam accusaverimus. Neque enim æquum est fatali necessitati adscribere, quæ animo, vel corpori, vel externis accidunt. Sed neque omnia ferri temerariis aut fortuitis casibus par est: Mente principatum omnium tenente, & Deo omnium exsistente causa. Necessario itaque relinquitur arbitrium liberum in nobis esse, & justas retributiones liberis actionibus penes ætherios esse à Deo judices ordinatos, & nostri

μηδ᾽ ἐπιμελεῖσθαι. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν καθ᾽ ἡμᾶς, καὶ
τὸ πάντα ἀναγκάζεσθαι, καὶ τὸ μηδέν, καὶ τὸ ἐπηλλαγ-
μένως ἢ ὡς δεῖ. τὸ ἴσην ἀτοπίαν ἔχει, καὶ προ-
νοίας πάσης ἐπίσης ἐστὶν ἀναιρετικόν. ἥ τε γὰρ ἡ
πρὸς ἀξίαν ὑπόθεσις, πάντως συνεισάγει τὴν
πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀπ᾽ αὐτῆς εἱμαρμένην· καὶ ἡ προ-
νοητικὴ κρίσις, δίκῃ καὶ νόμῳ τὰ ἀνθρώπινα
τάττουσα, τῆς αὐτεξουσίου ἡμῶν καὶ προαιρετικῆς ἀρ-
χῆς δεῖται. ὥστε μέρος ἐστὶ τῆς ὅλης προνοίας ἡ εἱ-
μαρμένη, τὸ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς δι-
καστικῶς ἁρμοζόμενον. ἀνθρωπίνων δὲ ψυχῶν
ἐνέργεια ἡ αὐτοκίνητος προαίρεσις, καὶ τὸ λε-
γόμενον ἐφ᾽ ἡμῖν, ὃ δὴ τοῖς θείοις δικασταῖς
ὑπόθεσις εὔλογος γίνεται τῆς ἀνίσου διανομῆς.
τὸ δὲ τυχαῖον, ὅλον τοῖς θνητοῖς καὶ ἀλόγοις ἀπο-
* al. γέ- δέδοται * γενέσεσιν. οὐ γὰρ καθ᾽ ἕκαστον τεταγμέ-
νεσιν. νως, οὐδὲ κατά τινα λελογισμένην ἀξίαν, ἐκ μὲν
τοῦδε τοῦ πυρὸς σβεννυμένου, ἀὴρ γίνεται, ἐκ δὲ τοῦ
ἀέρος παχυνομένου, ὕδωρ· οὐδὲ ἐκ τῶνδε μὲν τῶν
σιτίων, ἵππου σῶμα ἢ κυνός, ἐκ τῶνδε μὲν ἄλλο τι.
* al. προ- ἀλλὰ πάντα ἐκ πάντων ταῖς * προσαπτούσαις μετα-
σαπλούσαις. βολαῖς δύναται γίνεσθαι, διὰ τὸ κοινὸν τῆς ὕλης, καὶ
πρὸς πάντα ἐνάγωγον· τοσοῦτον τάξεως μετέχοντα
καὶ θείας ἀνάγκης, ὥστε κατὰ γένος ἕκαστα διασώζε-
σθαι, καὶ συμπαρεκτείνειν πρὸς τὸ ἀΐδιον τῇ διαδο-
χῇ τοῖς ὑποστήσασιν αὐτὰ αἰτίοις. ἐν δὲ τοῖς κατὰ
μέρος ζώοις τε καὶ φυτοῖς, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀψύχοις,
οὐδὲν διώρισται, οὐδὲ τέτακται, ὡς πρὸς ἀξίαν ἀ-
* al. προ- ποδιδόμενον πάθος· τῷ μήτε ἐκ * προβιοτῆς ἀ-
βιωτῆς. μοιβάς τινας αὐτοῖς ἐποφείλεσθαι, μήτ᾽ ἐπὶ τοῖς
νῦν δρωμένοις προσδοκᾶσθαι εὐθύνας. οὐ γὰρ ἐπει-
σῆλθέ τι ἐν ἐκείνοις ἐκ τοῦ αἰθερίου τόπου τὴν
ὑπόβασιν ποιησάμενον, ἵνα καὶ τῇ θείᾳ
κρίσει

sui curam gerentes. Cum enim tria sint in nobis, omnia nimirum necessario fieri, aut nihil, aut vicissim, vel ut oportet, æque absurdum est, & æqualiter omnem tollit providentiam. Merita enim prævisa una secum omnino inducunt providentiam, & deinde Fatum, & judicium providens, justitia & lege humana ordinans, libero ac voluntario indiget principio. Quare pars est totius providentiæ Fatum ad humanas animas judiciaria lege accommodatum. Humanorum vero animorum operatio, libera actio est, & quod dicitur in nostra esse potestate, id divinis judicibus rationi consentanea occasio est inæqualis distributionis. Fortuitum vero totum mortalibus & brutis tribuitur generationibus. Non enim in singulis ordinate, neque juxta prævisa merita procedit; siquidem ex igne extincto aer fit, ex aere condensato aqua; neque ex his cibis equi vel canis corpus, ex aliis vero aliud quid exsistit. Sed omnia ex omnibus temere possunt produci propter communem materiam, & omnia in se suscipientem, eumque ordinis, divinæque necessitatis modum participat, ut singula suo quæque genere conserventur, & occurrere ad æternitatem successione quadam, causis subsistentibus. In animalibus singulis, & plantis, & aliis inanimatis, nihil definitum neque ordinatum est, quasi pro meritis merces, quod ex priore vita remuneratio nulla illis debeatur, nec pro iis quæ nunc faciunt poena exspectanda. Non enim iis aliquid accessit ex locis ætheriis, quod basim constituat, ut divino judicio

Vide initium Enchiridii Epicteti.

κρίσει παιδαγωγηθῇ πρὸς ἐπάνοδον. ὡς ἐν τοῖς καθέκαστα ἀνθρώποις τὰς λογικὰς καὶ ἀθανάτους ψυχὰς ἐκεῖθεν καταπεσούσας, ἀνάγκη * πλεῖστον ἐπιστροφῆς καὶ κηδεμονίας τυγχάνειν παρὰ τῶν συγγενῶν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς εἰς κακίαν ὑποφορᾶς. διὸ πάσχουσί τε, καὶ αἱροῦνται ἐν αὐτοῖς τοῖς πάθεσι· καὶ πάλιν * αἱροῦνται, καὶ πάσχουσι πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν αἱρεθέντων. διὰ τοῦτο οὖν πολὺ τὸ ὡς ἔτυχεν ἐν τοῖς ἀλόγοις, καὶ τὸ θείας κρίσεως ἄμοιρον. ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι τυχαῖον. εἰς τὴν τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης ὑπηρεσίαν τελεῖ. ὥστε δοκεῖν μὲν ἀπὸ ταὐτομάτου πάσχειν ἡμᾶς, καὶ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις· τοῦτο δὲ πάσχειν περί τε σῶμα, καὶ τὰ ἐκτὸς, ὃ ἡ ἔφορος κρίσις ὥρισε. τῇ γὰρ τῶν περὶ τε ἡμᾶς ἐπιτάσει τε καὶ ἀνέσει, καὶ ταῖς παντοίαις τούτων μεταβολαῖς, τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς παιδαγωγεῖται πρὸς * εὐταξίαν. θᾶττον μὲν, ἐὰν εὐγνωμόνως ὑποδέχηται τὰ περὶ ταῦτα συμβαίνοντα πάθη· ἐν πολλαῖς δὲ καὶ μακραῖς χρόνων περιόδοις, ὅταν ἰταμῶς καὶ ἀνοήτως πρὸς αὐτὰ διατεθῇ. τότε γὰρ δίκας μὲν ὑπέχει τῆς ἀγνωμοσύνης, οὐδὲν δὲ ἧττον δι' ὧν πάσχει, φέρεται πρὸς τὸ δέον.

* al. πλείστης.

* al. ἀναιροῦνται.

* al. εὐεξίαν.

Ὅτι αὐτεξουσίους ἔχει ἡ ψυχὴ τὰς κινήσεις. καὶ περὶ τῆς Προνοίας.

ΟΤι ἡ ψυχὴ, φησὶν, οὐκ ἀνεύθυνον ἔχουσα τῆς ὁποιασοῦν αἱρέσεως τὴν ὁρμὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ προσεχοῦς κρείττονος, γένους ἐπιστασίας ἀξιοῦται, δίκης καὶ καθάρσεως καὶ τιμωρίας τυγχάνουσα ἀεὶ πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἑαυτῆς διαθέσεως. καὶ τὸ μὲν ἑλέσθαι, ἐπ' αὐτῇ κεῖται· τὰ δὲ ἐπισυμβαίνοντα ταῖς αἱρέσεσι,

judicio ad reditum ducerentur: quemadmodum in singulis hominibus animos rationis participes & immortales inde advenientes, necesse est maximæ curæ ac solicitudini cognatis esse, ne in malum, id quod proni sunt, dilabantur. Propterea patiuntur quidem, & simul patiendo acquiescunt: & rursum libere volunt, ac patiuntur ad meritum liberi arbitrii consequendum. Quapropter fortuitum, & carentia divini judicii brutis convenit. In nostris autem actionibus, etiam quod fortuitum videtur prævisO Fato inservit: adeo ut Fortuna nobis, non secus atque brutis, dominari videatur; eaque nobis accidant in corpore atque externis bonis, quæ judicium præsidis instar definivit. Remissione enim & intentione, variisque mutationibus eorum quæ nobis accidunt, libera animi voluntas ad moderatum statum deducitur: citius quidem, si adversa quæ circa hæc accidunt constanter ferat; longiore vero tempore, si impotenti atque amenti animo illa toleret. Tunc enim perfidiæ pœnas dat, & nihilominus quæ patitur ferat, necesse est.

Animam liberos habere motus, & de Providentia.

CUm anima, inquit, quibuscunque in actionibus liberis crimine non vacet, & digna sit quæ à potestate sublimiore continenter regatur, pœnam, purgationem, atque supplicium pro meritis adipiscitur. Atqui libera electio ab ea pendet; quæ vero liberis contingunt actionibus,

εἰσι, τῇ τῆς προνοίας κρίσει ὥρισται, πρὸς ἀξίαν ἀμειβομένη τὰς ψυχικὰς διαθέσεις· καὶ οὕτω συνέρχεταί τε ἅμα καὶ κληροῦται τὸν αὐτὸν βίον λεγόμενον. ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις ἡμῖν τελεσιουργὸς ἀμοιβὴ, καὶ τὴν θείαν ἐπιστασίαν ἐκφαίνει. ὥστε ἀπ᾽ ἀρχῆς εἰς τέλος αὐτεξουσίους [μὲν] ἔχειν ἡμᾶς τὰς κινήσεις, εἰ καὶ ἄλλοι ἄλλων μᾶλλον καὶ ἧττον. καὶ αὐτοὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ἀεὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν διασωζόμενον, οὐκ ἀδικοῦντες δὲ τὰς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀντιδόσεις. καὶ οὕτω [εἶναι] τὴν ἀνάγουσαν ἡμᾶς πρὸς τὰ τῇδε, καὶ πάλιν ἐντεῦθεν ἀπάγουσαν *εἱμαρμένην, πλέγμα οὖσαν καὶ συνδρομὴν ἀνθρωπίνης προαιρέσεως καὶ θείας κρίσεως. ὥστε ἑλομένους ἡμᾶς ἃ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς προαιρέσεως ἀδούλωτον, πάσχειν πολλάκις ἃ μὴ βουλόμεθα, διὰ τὸ τῆς *προαιρέσεως ἀδιάπταιστον. ἐν ὅλῳ δὴ τῷ ἀφοριζομένῳ τῇ τε ἀνάγκῃ κεῖται, ὅσα συνεκτικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τῷ τῆς εἱμαρμένης ψηφίσματι συνδιατέτακται.

* al. εἱμαρμένην.

* al. κρίσεως.

Ὅτι, φησὶν, ἐπιστῆσαι ἄξιον. ὡς ἡ ψυχὴ οὔτε ἐν τῇ πρὸς νοῦν στροφῇ τὴν τοῦ ποτὲ ἀνοηταίνειν ἐξουσίαν ἀφῄρηται, οὔτε ἐν τῇ ἐσχάτῃ κακίᾳ τὴν τοῦ αὖθις νοεῖν δύναμιν καὶ ὀρθῶς μετανοεῖν. φύσει γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ τοιαύτη δημιουργηθεῖσα, καὶ πρὸς τὴν θείαν συζυγίαν, καὶ πρὸς τὴν θνητὴν φύσιν ἐπιτηδείως ἔχει, ἀνὰ μέρος ἑκατέραν προβάλλουσα δύναμιν, ἐπεὶ καὶ κατὰ πρόνοιαν θεοῦ πρὸς ἄμφω γεγένηται. οὕτω γὰρ τὸ μὲν δύνασθαι αὐτὴν πολιτεύεσθαι, κατ᾽ οὐσίαν κέκληται. τὸ δὲ πλείονα χρόνον ἄνω διάγειν ἢ κάτω πρὸς τὴν αὐτοκίνητον αὐτῆς συμβαίνει διάθεσιν. διὸ αἱ μὲν μυριετεῖς, αἱ δὲ τρισχιλιετεῖς περίοδοι λέγονται ποιεῖσθαι, τῆς ἀρετῆς ἐπιτεμνούσης

sibus, Providentiæ judicio affectus animi pro meritis compensante definita sunt: & sic eligere, atque una sortiri vivendi genus dicimur. Compensatio autem meritis nostris definita divinam ostendit Providentiam. Itaque ab initio ad extremum usque, liberos animi motus habemus, aliis plus quidem, minus alii; nec ipsi similiter semper in nobis illam libertatem servamus, nec mercedem æquam omnes consequimur. Atque id quod nos huc ducit, & hinc rursum abducit, nexus videlicet & concursus voluntatis humanæ atque divini judicii, Fatum est. Quo fit ut libertate arbitrii nostri, quæ volumus agentes, frequenter propter certum Dei judicium, quæ nolimus patiamur. Generali itaque decreto cum ea quæ vitam humanam participant contineantur, tum tempus, & mortis genus una cum Fati decreto ordinata sunt. Operæ pretium est, inquit, scire, animam neque tum cum ad mentem converti tur, imbecillitate aliquando intelligendi privari, neque in extrema malitia rursus, intelligendi atque resipiscendi facultate. Sic enim anima humana natura sua condita est, ut partim ad divinam felicitatem, partim ad humanos casus accommodata sit, ac per vices utramque facultatem promat, siquidem juxta Dei Providentiam ad utrumque apta est. Sua enim natura sic regitur. Quod autem diutius in summis quam in infimis degat, id arbitrii sui libertate consequitur. Quocirca aliæ intra decem millia annorum, aliæ intra tria millia cursum conficere dicuntur, virtute errorem reci-

τὴν πλάνην, καὶ τοῦ συντόνου τῶν ἀγαθῶν ἔρωτος ὑφαιρουμένους τῆς περιγείου λειτουργίας τὸ πολυχρόνιον.

Ἐκ τοῦ β΄. λόγου.

Τίνα καθ' οὐσίαν λέγεται ποιεῖν.

Ὅτι, φησὶ, καθ' οὐσίαν ἐκεῖνα λέγεται ποιεῖν, ὅσα μένοντα ἀτρέπτως ἐν τῇ *αὐτῶν οὐσίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ μηδὲν ἑαυτῶν ἀπομερίζοντα, μηδὲ κινοῦντα πρὸς τὴν τῶν γινομένων ὑπόστασιν, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ εἶναι ὅ ἐστι παράγει τὴν τῶν δευτέρων γένεσιν. οἷς ἕπεται μήτε ὕλῃ προσχρῆσθαι, μήτε ἀπὸ χρόνου ποιεῖν, μήτε εἰς χρόνον παύεσθαι, μήτε ἔξω τῆς τοῦ ποιοῦντος ἐνεργείας κεῖσθαι τὸ γινόμενον. ταῦτα γὰρ πάντα τῇ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνεργείᾳ παρέπεται, ὡς ἐπὶ τοῦ οἰκοδόμου καὶ τῶν ὁμοίων.

* al. αὐτῇ.

Ὅτι, φησὶν, ὁ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ λέγων· τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ὕμνησέ πω τῶν τῇδε ποιητὴς, οὔτε ποτὲ ὑμνήσει κατ' ἀξίαν. τόπον νῦν οὐ τὸν κυρίως φησὶν, ἐπεὶ γὰρ σωμάτων ἐστὶ περιεκτικὸς τόπος, νῦν ἀντὶ τοῦ οὐσίαν τοιάνδε, καὶ γένος τοιόνδε, λέγει, οἷον ὑπερκόσμιον καὶ νοητὸν, ὥσπερ εἰώθαμεν περὶ γραμμάτων τινῶν διηγούμενοι λέγειν.

Ὅτι κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον τοῦ λόγου γινόμενοι, ἐροῦμεν, τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνο καὶ τὸ εἶδος τῶν πραγμάτων, τόπον καλοῦντες.

Ὅτι ἐν τοῖς νόμοις Πλάτων, φησὶ, τὸ διαφέρειν τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ προνοίας ἐνδείκνυται, λέγων· ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. ἐξ ὧν * δῆλον ὅτι

* ἴσ. δῆλός ἐστι.

τῆς

dente, & vehementi bonorum studio terreni obsidii diuturnitatem tollente.

E libro secundo.

Quænam dicantur per se agere.

Illa, inquit, per se agere dicuntur, quæ cum sine mutatione in sua essentia atque operatione maneant, & sine ulla sui mutatione ad eorum quæ generantur sustentationem moveantur, eo solum quo sunt id quod sunt, res à se diversas producunt. Ex quibus efficitur, illa neque materia uti, neque ab aliquo tempore incipere, neque in aliquod tempus desinere, neque extra agentis operationem id quod fit consistere. Hæc enim omnia secundum accidens operantem comitantur, verbi gratia, in ædificante, & id genus aliis.

Plato in *Phædro* ait, locum cœlestem Poetarum ullum neque laudasse hactenus pro dignitate, neque laudaturum. De proprio autem loco non loquitur, qui corporum est capax. Sed per locum talem essentiam, aut tale genus intelligi, qualis cœlestis est, quæque intellectu percipitur, uti solemus de scriptis quorumdam loquendo dicere. Quo etiam modo loquendi dicimus, caput & formam rerum locum appellantes. *Plato in Phædro.*

Idem *Plato* de Legibus, discrimen divinæ erga nos providentiæ ostendens, ait, Deum, omnia, unaque Fortunam & Occasionem humana cuncta gubernare. Hinc constat adsignasse il- *Plato l. 4. de legib.*

τοῖς μὲν ἀπαθέσι καὶ ἀεὶ τελείοις, καὶ διὰ τοῦτο ἀναμαρτήτοις, τὴν καθαρὰν καὶ μονοειδῆ τοῦ θεοῦ ἐπιστήσας πρόνοιαν· τοῖς δὲ καὶ εἰς ἄνοιαν ποτὲ ὑποφερομένοις λογικοῖς, καὶ διὰ τοῦτο κακίας ἀναπιμπλαμένοις, τὴν συμμιγῆ καιροῖς καὶ τύχαις πρόνοιαν ἀποδιδούς· ἔστι γὰρ ἡ μὲν τῶν ἀγαθῶν προηγουμένη δόσις, καὶ ἡ τῶν κατὰ φύσιν * προσιόντων τήρησις, ἴδιον ἔργον τῆς καθαρᾶς προνοίας· ἡ δὲ τῶν παρὰ φύσιν διατεθέντων διόρθωσις, καὶ αἱ τῶν ἁμαρτημάτων εὐθῦναι, τῆς ἐνύλου, καὶ τύχῃ καὶ καιρῷ προσκεχρωμένης. οὐ γὰρ κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον ἡ θεία κρίσις τοῖς δὲ μὲν ἡμῶν * ἐμφέρει τὰ δεινά, τοῖς δὲ δὲ τὰς εὐπαθείας ἀποδίδωσιν· ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως τῆς τῶν προβεβιωμένων ἀξίας. ἐπεὶ καὶ ἔοικεν ἡ κρίσις τῶν ἐφεστώτων ἡμῖν δυναστῶν τῇ ἰατρικῇ τέχνῃ, ἣ παραλαβοῦσα τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν νοσήσαντας, πάντα πρὸς τὸ δέον αὐτοῖς συντάττει κατὰ καιρόν, ὃ ἂν αὐτοῖς τοῖς θεραπευομένοις εἴη λυσιτελές. καὶ διὰ τοῦτο ἡ μὲν ἀξία τῶν κρινομένων ἄλλοτε ἄλλη τυγχάνουσα, καὶ ταῖς αὐτεξουσίοις κινήσεσιν ἐναλλαττομένη, τύχην τῇ περὶ ἡμᾶς προνοίᾳ συμμίγνυσιν· ἡ δὲ προσήκουσα ἑκάστοις τάξις, τὸν τῆς τιμωρίας καὶ τῆς καθάρσεως καιρὸν συνεισάγει. τύχης δὲ καὶ καιροῦ τῇ θείᾳ προνοίᾳ συνταττομένων, τὸ ὅλον * πλέγμα γίνεται εἱμαρμένη· ἐκ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως τὴν τύχην προσλαβοῦσα, ἐκ δὲ τῆς θείας κρίσεως ἐπιφέρουσα τὸν καιρόν. καὶ γὰρ τῆς τέχνης ἐστὶν, ἀφορίσαι τὰ μέτρα τῆς θεραπείας· τοῦ δὲ ἀνθρώπου, διατεθῆναι οὕτω, ὥστε τομῆς δεηθῆναι, ἢ καύσεως, ἢ ἄλλης τινὸς ἀλγεινῆς θεραπείας. πολλαχοῦ δὲ φησὶ, καὶ ἄλλοθι ὁ Πλάτων τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖ περί τε τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας, καὶ τῆς ἀπο-

* al. προσόντων ῥῆσις.

* συμφέρει.

* πρᾶγμα.

lum Dei Providentiam puram & sui similem, rebus affectione carentibus, semperque perfectis, ideoque non aberrantibus; iis vero quæ aliquando in amentiam incidunt ratione prædita, ideoque malitia implentur, Occasioni atque Fortunæ mixtam Providentiam attribuisse. Præcedens enim bonorum largitio, & ex natura accedentium conservatio, puræ proprium est opus Providentiæ. Eorum vero quæ præter naturam composita sunt correctio, erratorumque pœnæ, materiatæ est opus Providentiæ, utentis Fortuna & Occasione. Non enim, ut ex prædictis colligitur, divinum judicium hominum quosdam calamitate afficit, alios vero prosperos reddit, sed ex cujusque antecedente merito. Cum autem medicinæ simile sit judicium judicum nobis præsidentium, quæ ars ægrotantium curam suscipiens, omnia illis, ut par est, opportune præscribit, prout infirmis expedit: propterea meritum eorum qui judicantur, cum alias aliud sit, atque arbitrii libertate mutetur, Fortunam divinæ erga nos Providentiæ commiscet. Ordo autem singulis conveniens, supplicii atque expiationis Occasionem secum inducit: Fortuna autem & Occasio divinæ Providentiæ conjuncta, generale Fatum efficiunt, ex humana voluntate Fortunam accipiens, ex divino autem judicio Occasionem. Etenim artis est curandi modum definire, hominis vero sic affici, ut sectione indigeat, vel ustione, vel alia quadam molesta curatione. Passim vero & aliquid hoc modo *Plato* de humana natura, & Fato, provi-

* ἀποδε-διωκύσης. * ἀποδεδιωκύσης ἡμᾶς προνοητικῆς εἱμαρμένης.

Τίς ἡ φιλοσόφου καὶ ἐρωτικοῦ διαφορά.

Ὅτι ἀποδιδοὺς, φησὶν, ὁ Πλάτων φιλοσόφου καὶ ἐρωτικοῦ διαφορὰν, καὶ πῶς ἰσοτίμως ἀνάγκη λέγειν δὲ φιλοσοφῆσαι μὲν ἀδόλως λέγει τὸν θεωρίαν ἄνευ πράξεως πολιτικῆς ἀγαπήσαντα, καὶ πάντα τὰ ἄλλα παρ' οὐδὲν θέμενον, καὶ ταῖς καθαρτικαῖς ἀρεταῖς ἑαυτὸν παραδόντα, τῇ περὶ
* ἀναγωγῇ. μόνην τὴν ἱερὰν τελείωσιν * ἀγωγῇ, ὡς ἐν Θεαιτήτῳ διέξεισιν. ἀλλ' ὁ μὲν * ἀδόλως φι-
* ἄδολος. λόσοφος κατὰ Πλάτωνα τοιοῦτος. ὁ δὲ ἐρωτι-
* al. ὡς. κὸς λέγεται παρ' αὐτῷ, * ὃς καὶ παιδεραστεῖν μετὰ φιλοσοφίας, ὁ ταῖς * πραγματικαῖς ἀρεταῖς
* πρα-κτικαῖς. διὰ τὸ θεῖον καὶ [τὸ] αὐτοκαλὸν ἐνασκηθεὶς, καὶ τὴν νοητῶν ἀγαθῶν τὴν μετάδοσιν ἐπιτηδεύσας, πολιτικὸν τῷ ὄντι καὶ παιδευτικὸν τρόπον τοῦ βίου μεταχειριζόμενος. καὶ τοῦτο ἐν πολιτείᾳ παραδίδωσι, τοὺς φιλοσόφους λέγων ἄρχοντας τῆς πόλεως ἐφεστάναι, ἵνα λήξωσί ποτε τῶν κακῶν· καὶ
* εὐδαι-μονήσειε. ὡς οὐκ ἄν ποτε * εὐδοκιμήσειε πόλις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι. τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς διαγραφῆς; ὅτι λαβόντες, ὥσπερ πίνακα, πόλιν τε καὶ ἤθη ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν καθαρὰν ποιήσειαν, καὶ μετὰ τοῦτο ὑπογράψαιντο ἂν τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας. ἔπειτα, οἶμαι,
* al. ἀν-τεκατέ-ρωσε. ἀπεργαζόμενοι αὐτὴν, πυκνὰ * ἂν ἑκατέρωσε ἀποβλέποιεν, πρός τε τὸ φύσει δίκαιον, καὶ καλὸν, καὶ σῶφρον, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, καὶ * πρὸς ἐκεῖνο
* al. ὡς. αὖ, ὃ τοῖς ἀνθρώποις ἐμποιεῖεν, * καὶ, ὡς Ὅμηρος
* al. ὡς καί. ἔφη, τὸ θεοειδές * τι καὶ θεοείκελον· καὶ τὸ μὲν ἐξαλείφοιεν, τὸ δὲ πάλιν ἐγγράφοιεν ἕως * ὅ,τι μάλι-
* al. τε. στα τὰ ἀνθρώπινα ἤθη θεοφιλῆ ποιήσειαν. τοιοῦ-
* al. ὅτου. τος δεῖ πολιτικῶν ζωγράφος ὁ παιδεραστῶν μετὰ φιλοσο-

dentia quadam nostra regente, philosophatur.

Differentia Philosophi & amatoris.

PLato discrimen ponens, inquit, inter Philosophum & amantem, & quomodo honore inter se pares dicantur, Philosophari quidem eum dicit, qui soli deditus contemplationi, ab aliis omnibus abstinet, purisque virtutibus se dedicat, ut tandem perfectus evadat, quemadmodum in *Theæteto* ait. Atque hic absolute *Platoni* Philosophus est. Amatorius vero ei vocatur, qui ut cum Philosophia liberos amet, propter ipsam honestatem ac divinitatem in virtutibus quæ ad operationem tendunt exercitatus, & spiritualium bonorum usum adeptus, civilem vitæ rationem, educationesque liberorum sectatur. quod in libris de Repub. tradit: Philosophos potissimum civitatum esse principes, ut eas aliquando malis eripiant; neque florentes unquam fore Resp. nisi divino utentes exemplari, eas definiant. Quæ autem definitionis aut descriptionis hujus ratio est? nimirum sumptam civitatem, moresque hominum veluti tabulas puras imprimis reddant: deinde Reip. formam pingant. Denique eo confecto, frequenter, & undique ad id quod natura justum est & honestum, & his similia, respectum habeant, rursumque ad eam quæ hominibus insita est, ut *Homerus* ait, Dei similitudinem ac formam; & aliud quidem expungant, aliud vero insculpant, quod moribus Deo maxime charos mortales reddat. Talis est rerumpub. pictor amans cum

φιλοσοφίας, τουτέστιν, ὁ μὲν θεωρητικοῦ νοῦ πα-
ιδόμενος· παῖδα γὰρ εἶναι τὴν αἴσθησιν· καὶ τὸ ἐν
αἰσθήσει χαλδὸν, * ὡς πρεσβύτην καὶ παιδαγωγὸν
τῆς αἰσθήσεως, τὸν νοῦν. διὸ τοὺς μόνῳ χρώμενοι ἐν
ὑποψίᾳ τῶν τῇδε σώφρονι, ἀδόλως φιλοσοφίαν
ἀποφαίνεται, τουτέστιν, ἀπεριεργάστως καὶ αὔλως καὶ
ἀγοητεύτως. γοητεύειν γάρ πως ἡ αἴσθησις ἐθέλει
συνοῦσα, καὶ ἀναπείθειν τὸν λογισμὸν, τῶν ἄλ-
λων τι ἀγαθὸν ὑπολαμβάνειν οἰκεῖον. τὸν δὲ τὴν αἴ-
σθησιν κατὰ νοῦν διαπράττοντα, παιδεραστεῖν λέγει
μετὰ φιλοσοφίας, φυλακτήριον ἔχοντα μέγιστον τὸ
ἀνεξαπατήτως κατὰ τὴν αἴσθησιν ἐνεργεῖν, τὸν θεω-
ρητικὸν νοῦν. οὐ εἰκόνας ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ γράφειν
ἐρᾷ, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπανορθούμενος ἤθη, ὡς
εἰς ὅσον ἐνδέχεται θεοφιλῆ ποιήσειεν. ἃ * δὲ ἐκεῖ
ὁρᾷ, ἐγγράφειν ἐν ἄλλοις πειρᾶται ὁ τοῖς θείοις χρώ-
μενος παραδείγμασι ζωγράφος· οὐδὲν μὲν τοῦ
προφήτου κατὰ νοῦν ἀπολειπόμενος, φιλανθρωπίᾳ * δὲ
αὐτοῦ δοκῶν διαφέρειν, ὥσπερ αὖ ἐκεῖνος τῆς
τῇ ἰδιοπραγίᾳ κρατεῖ. τοιαύτας δὲ πρὸς ἀλλήλας
ἔχοντες διαφοράς· ὁ μὲν, τὸ ἀδόλως, τουτέστιν
ἐνδεῶς καὶ ἀνεπιστρόφως τῶν ἀνθρωπίνων πραγμά-
των· ὁ δὲ, τὸ ἐρωτικῶς, ὃ ταὐτόν ἐστι τοῖς φιλαν-
θρώπως καὶ κοσμητικῶς τῶν συγγενῶν· ὅμως διὰ τὴν
μίαν αὐτοῖς καὶ τὴν αὐτὴν φιλοσοφίαν κεκτῆσθαι, τῆς
ἀποκαταστάσεως ἰσοτίμως τυγχάνειν λέγονται, ἰσ-

χορίας

* al. πρὸς.

* al. γάρ.

* al. φιλανθρωπίαν.

Philosophia, hoc est, qui una cum speculatione in Repub. versatur; cui pro liberis Sensus sint; quodque in iis honestum elucet, & his longe antiquior ac major, veluti Sensuum Pædagogus, Mens sit. Propterea eum, qui sola mente utendo, in rerum humanarum despicientia moderate versatur, perfecte philosophari, hoc est, sine labore, à materia sejunctum, ac sine præstigiis affirmat. Sensus enim Menti conjunctus fascinare rationem, atque flectere studet, ut quod materiæ conjunctum est, bonum sibi proprium existimet. Qui vero Sensus mente gubernat, eum demum liberorum cum Philosophia amantem appellat: cui Mens contemplationi dedita pro custodia sit ac munimento, ne Sensibus operando fallatur. cujus quidem mentis imagines pingere publice privatimque amat, mores hominum dirigens, dum, quoad fieri potest, Dei amantes, hoc est, pios reddat. Quod autem in imagine pictor perspectum habuit, divino usus exemplari, id aliis quoque insculpere conatur; nihilo quidem hic altero Philosopho mente inferior, cum humanitate superior appareat, quemadmodum ille huic privatis commodis antecellit. Atque hoc quidem inter se discrimine differunt: Philosophus quidem perfecte, hoc est, parum aut nihil humana curans negotia; amatorius vero, hoc est, cognatorum atque affinium negotia gerendo, in eos beneficus: nihilominus quia æqualiter Philosophiam adepti sunt, pari quoque perfectionis gradu censentur, pa-

χρονίαις πεπηρωμένοι, καὶ τῆς αὐτῆς ἀναγωγῆς ἀξιούμενοι.

Ἐκ τοῦ γ΄. λόγου, κεφ. ι.

Ὅτι νόμοι, καὶ λογισμοὶ, καὶ ἀρεταὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, τὴν πρόνοιαν συνεισάγουσιν.

ΟΥ μάτην οὖν, φησὶ, νόμοι κεῖνται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῆ δέδοται, οὐδὲ τὸ βούλεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττὸν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγοῖτο, νόμῳ καὶ δίκῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν πεπραγμένων τάττουσα. οὐδὲ μὴν, εἰ ταῦτα ἀναγκαῖα καὶ καλὰ καὶ σωτήρια, ἡ τῆς προνοητικῆς εἱμαρμένης τάξις ἀνῄρηται, ἢ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν τοῖς οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν συνδίνωσι πάθεσι. δι᾽ ἀλλήλων γὰρ ταῦτα βεβαιοῦται μᾶλλον, ἢ διὰ θατέρου θάτερον ἀναιρεῖται. προνοίας γὰρ οὔσης, ἀνάγκη καὶ νόμους, καὶ λογισμοὺς, καὶ εὐχὰς * πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελεῖν· μὴ οὔσης δὲ, (οὐ) μόνον ἀνόνητα παντελῶς ταῦτα, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑποστῆναι δυνάμενα. διὸ καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν τὴν πρόνοιαν συνεισάγει· καὶ ἡ πρόνοια τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν. ἡ γὰρ ἡμετέρα προαίρεσις τὴν δικαίαν εἱμαρμένην κρατύνει, καὶ αὐτὴ τὴν αὐτεξούσιον ἡμῶν κίνησιν βεβαιοῦται. ἣν εἰ μὲν καθαρὰν καὶ λελαμπρυσμένην προσάγοιμεν τῷ θεῷ, νόμοις ἑπόμενοι, καὶ εὐχαῖς χρώμενοι, καὶ * εὐβουλίᾳ

* al. πλείστας.

* al. εὐβουλίᾳ.

περὶ

ri tempore veluti alis sublati, & eadem evectione digni habiti.

E libro tertio, cap. 10.

Leges, rationes, virtutes, & siqua similia, Providentiam inducere.

NOn frustra, inquit *Hierocles*, Leges conduntur hominibus, neque Ratio iis temere data, neque voluntas frustra est, nec vota facere supervacaneum, si res humanæ Providentia regantur, Justitia & Lege mercedem liberis actionibus tribuente. Neque vero si hæc necessaria, honesta & utilia sunt, idcirco Fati providentis vis tollitur, quod Fatum externis malis id quod in nostra est potestate corrigit: sed hæc per se magis invicem confirmant, quam mutuo se destruunt. Providentia enim exsistente, etiam Leges necesse est, Rationes, & Vota plurimum nobis prodesse: illa vero sublata, non solum nihil profuerint, sed nec tueri quidem Remp. imperiumque poterunt. Propterea quod in nostra est potestate Providentiam inducit; & vicissim Providentia, id quod in nostra potestate est. Nostra enim voluntas justum Fatum corroborat, & rursus Fatum liberum arbitrium confirmat. quod si purum ac meditatum Deo adjunxerimus, Legibus stantes, Votisque usi, & Prudentiam

sectantes,

παρεῶντες, καὶ διὰ πάντων ἐπιμέλειαν ἑαυτῶν ποιούμενοι· τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τευξόμεθα. εἰ δὲ τἀναντία· πάντως που τῶν ἐπὶ τούτοις τεταγμένων δικῶν τὰς ἐπιεικεῖς οἴσομεν ἀλγηδόνας, ποινῇ τὸ δέον μεταμανθάνοντες. πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ εὖ καὶ καλῶς ἡμᾶς διατεθῆναι, τῆς χείρονος καθαρθείσης προαιρέσεως, πλείστην φέρει συντέλειαν εὐχή, καὶ νόμος, καὶ συμβουλή, καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς τάξιν ἄγοντα καὶ συμφωνίαν θεοπειθῆ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν.

Ποταπόν ἐστι τὸ ἡμέτερον αὐτεξούσιον.

Ὅτι οὐ τοιοῦτόν ἐστι, φησί, τὸ ἡμέτερον αὐτεξούσιον, ὡς ταῖς ἑαυτοῦ προαιρετικαῖς κινήσεσι πάντα μετατιθέναι δύνασθαι, τὰ ὄντα, καὶ τὰ γινόμενα. οὕτω γὰρ ἂν οὐ μόνον καθ' ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπον κόσμος ἄλλος ἐγίνετο, καὶ ἄλλου βίου κατασκευή, μὴ τὰ αὐτὰ βουλομένων ἁπάντων ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ταῖς ἑκάστου διαθέσεσιν, εἴπερ δραστικαὶ ἦσαν καὶ οὐσιοποιοί, συμμετέπιπτε τὰ πάντα, ταῖς ὀξυρρόποις μεταβολαῖς τῶν ἀνθρωπίνων προαιρέσεων συνδιοικούμενα. διὸ εὐλόγως ἡ δύναμις τοῦ * ἀνθρώπου αὐτεξουσίου, εὐκίνητος οὖσα καὶ ἐφήμερος, ἀδρανής ἐστι παντελῶς πρὸς ὑπόστασίν τινος, ἢ μετάθεσιν, μὴ συνεργουμένη ἔξωθεν. ἀλλὰ δὴ τὰ ὄντα, φησί, μὴ μετατιθέτω ἡ ἀνθρωπίνη προαίρεσις, ἐπειδὴ θεῖος νόμος αὐτὰ φρουρεῖ, μηδὲ τῶν γινομένων ὅσα εἰς κοσμικὰς ἐνεργείας συντελεῖ.

* ἀνθρωπίνου.

Διὰ

sectantes, ac per omnia curam eorum gerentes, maximis fruemur bonis: contra vero, dolores perferemus his præfixos, sed qui medicinam adferant, experimento officium edocti. Ut autem bene aut male afficiamur à deteriore voluntate purgatione liberi, plurimum conducunt Lex, Votum, Consilium, & id genus alia, quæ nos pios, Deoque consentientes efficiunt.

Arbitrii nostri libertas qualis sit.

NOn tale est, inquit, liberum nostrum arbitrium, ut suis liberis actionibus omnia quæ sunt, quæque fiunt, transferre possit. Sic enim singulis hominibus novus mundus condeterur, aliusque vitæ apparatus esset, quandoquidem non omnes eadem cupiunt, sed pro singulis cujusque affectibus (siquidem essentiam constituere possent) omnia traducerentur, mutata subitis humanarum voluntatum commutationibus. Merito igitur potestas hominis libera, facile mobilis, idque quotidie, impotens omnino est ad aliquid vel conficiendum vel transferendum, nisi aliunde juvetur. Itaque res conditas, inquit, humana non transferat voluntas, cum Lex divina illa conservet, neque eorum quæ sunt, conferat quidquam ad mundum fabricandum.

Cur

Διὰ τί μὴ τὰ ἀνθρώπινα διατίθεται ὡς βούλεται.

Ὅτι οὐδενός ἐστι κυρία πλὴν ἑαυτῆς, καὶ τὸ ἑαυτὴν ἀμείνονα ἢ χείρονα ταῖς διαθέσεσιν ἀπεργάσασθαι· κριτικὴ μόνον οὖσα τῶν ὄντων, καὶ ἀποδεκτικὴ τῶν γινομένων. καὶ οὕτως ἀρετὴν ἢ κακίαν κτωμένη, τῷ εὖ ἢ κακῶς ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις διατεθῆναι. τὸ γὰρ αὐτεξούσιον τοῦτο μόνον * ἐφ' ἡμῖν εἶναι δηλοῖ, τὴν μετάθεσιν ἡμῶν αὐτῶν πρὸς τὸ δοκοῦν ἡμῖν τοῦ προκειμένου σώματος, καὶ τῶν ἐκτὸς, οὐ συναιρουμένων τῷ αὐτεξουσίῳ. εἰ γὰρ τὸ λεγόμενον ἐφ' ἡμῖν παρῆλθεν τὴν οὐσίαν, ἐν ᾗ ἵδρυται, καὶ ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ γινόμενον, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ εἶναι βουληθῇ, οἷον τὸ σῶμα, ἢ τὴν κτῆσιν· μυρίων ἐναντιωμάτων πειράσεται, μὴ κατὰ σκοπὸν προβαινόντων αὐτῷ τῶν πραγμάτων, τῷ μυρίων δεῖσθαι (τῶν) συνεργούντων, εἰ μέλλοι τι τούτων κατὰ νοῦν αὐτῷ γενήσεσθαι. τὸ δὲ τὰ ἐναντιούμενα μὴ συμβῆναι, καὶ τὰ συνεργοῦντα, οὐκ ἦν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἄλλης τινὸς ἦν μακρᾶς ὑποθέσεως, καὶ τῆς ἑπομένης ταύτῃ τάξεως, ἣν ἡ εἱμαρμένη ἐπιτελεῖν λέγεται, κρίσις θεία οὖσα ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, πρὸς τὴν ἀξίαν ἀμοιβὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. οὐ γὰρ ἀναιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἰ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς ἐπὶ τῷ θεῷ εἴη διανέμειν καὶ ἀποδιδόναι ἑκάστῳ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν διαθέσεων. μάλιστα γὰρ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν αὐτοκινησίας οὔσης ἡμῶν ἡ προνοητικὴ εἱμαρμένη δεῖται· οὐ γὰρ ἄλλως ἔσται δικαία ἢ ἀπ-

* al. ἐν.

Πῶς ἡ εἱμαρμένη κατὰ τὸν Πλάτωνα.

Cur res humanæ non fluant ex voto.

LIbera voluntas in nullum habet imperium, præterquam in se, utque seipsam meliorem pejoremve affectionibus reddat; res solum judicans externas, factaque recipiens. Quo fit, ut pro virtutibus aut vitiis acquisitis, bene aut male in suis actionibus dirigatur. Libertas enim hoc solum penes nos esse demonstrat, nimirum ut nos applicemus, prout visum fuerit, vicino corpori, externisque rebus, quæ libera minime sunt. Si enim arbitrium (quo de hactenus) essentiam, in qua situm habet, transcenderet, ac veluti in aliena regione alia penes se esse vellet, verbi gratia, corpus, aut possessionem: sexcenta adversantia haberet, rebus ei ex anima sententia non succedentibus, infinitisque auxiliantibus indigeret, ut aliquid ex voto flueret. Non est autem in nostra manu positum, ne nobis adversa accidant, aut ut auxiliantia nanciscamur, sed alicujus alterius in potestate est; longeque antea propositi, & qui hoc consequitur, ordinis: quæ Fatum complere dicitur. Quod Fatum divinum quoddam est judicium in iis quæ in nostra potestate non sunt, ad justam eorum quæ in nostra sint potestate, mercedem. Non enim arbitrii tollitur libertas, si penes Deum sit, externa prout vult distribuere, ac singulis pro meritis præmia dare. Maxime enim ad virtutem aut vitium libertate nostra providens Fatum indiget, alioqui justa non esset inæqualis

ος διανομὴ, μὴ ὑπόθεσιν λαβοῦσα τὸ ἡμέτερον
αὐτεξούσιον.

Ὅτι ἐν τῷ τέλει τοῦ Τιμαίου ὁ Πλάτων, φησὶ, πε-
ρὶ σωματικῶν παθῶν διαλεγόμενος, καὶ τῆς τούτων
θεραπείας, καθαίρεσι φαρμακευτικαῖς ἀπαγο-
ρεύει χρῆσθαι προχείρως, διὰ τὸ δεῖν περιμένειν
τὴν κατὰ φύσιν τῶν νοσημάτων πέπανσιν, καὶ μὴ τοῖς βι-
αίοις ἐκτομαῖς πολλαπλάσια ταῦτα ἀπεργά-
ζεσθαι. καὶ οὕτως ἔκ τινος ἀκολουθίας περιϊὼν, ἑκάσ-
τῳ χρόνον τινὰ φύσει τεταγμένον ἀποφαίνεται,
τῇ τῶν ζώων συστάσει ἀνάλογον· ὧν ἡ βιώσεως γε-
νεὰ τεταγμένους, (ὡς) φησὶν, ἔχουσα τοῦ βίου
χρόνους καὶ κατὰ γένος. οἷον, ἵππος μὲν ποσάδε ἔτη
ζήσεται τὸ μήκιστον, βοῦς δὲ ποσάδε· καὶ καθέκαστον.
ὥστε ὁ βοῦς συστὰς ἔτη δέκα, εἰ μὴ θεία, ἢ
ἄλλη τις ἔξωθεν συμπεσοῦσα περίστασις αὐτὸν προ-
ανέλῃ. εἶναι γὰρ ἐκ φύσεως ἀφωρισμένων χρόνων τι
ἑκάστῳ, μέχρις οὗ δυνατόν ἐστιν ἐξαρκεῖν τὴν σύ-
στασιν, καὶ οὐ εἰς τὸ πέραν οὐκ ἂν ἔτι βιῴη. μετὰ τοῦ-
τους δὲ πάντας πρὸς τὸ δυνατὸν τῆς συστάσεως ἀπο-
κνῆσαι χρόνον. διὰ τὰς ἔξωθεν βιαίους ἐπιφο-
ρὰς ἃς ἐφ' ἡμῶν μὲν τὴν πρόνοιαν διατάττειν ἐροῦ-
μεν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ὡς ἔτυχεν ἐπισυμβαί-
νειν. μὴ γὰρ ἀνάγκην εἶναι, ὡς ἐπ' ἀνθρώπων, οὕτω
καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν φυτῶν, τὴν τάξιν τοῦ θα-
νάτου φυλάττεσθαι πρὸς τὴν ἀξίαν ψυχῆς ἀπονε-
μένην· ἐπεὶ μηδὲ ὁμοίως ἡμῖν ἐκεῖνα εἰς τὸν βίον
παρέρχεται. ἡμεῖς μὲν γὰρ κρίσει δικαστῶν δαιμόνων
πρὸς τὴν τῶν προβεβιωμένων (ἡμῖν) ἀξίαν λαγχά-
νομεν ἕκαστος βίον· ἐν ᾧ πάντα συνείληπται, ἔθνη,
πόλις, πατὴρ, μήτηρ, καιρὸς ἀποκυήσεως, σῶμα
τοιόνδε, * ἀναστροφαὶ, καὶ τύχαι παντοῖαι τοῦ βίου
προσήκουσαι, τρόπος τελευτῆς, καὶ καιρὸς ἀποτεταγ-
μένος

* ἀνατροφαί.

lis illa rerum distributio, nisi occasionem ei arbitrium nostrum præberet.

Plato in extremo *Timæo* de corporis differens affectionibus, earumque curationibus, vetat iis uti temere purgationibus, quas medica ars adhibet, quod naturalem morborum maturitatem exspectare, ne sectionibus violentis illi augeantur, oporteat. Et sic serie quadam procedens, singulis morbis tempus aliquod à natura præscriptum, ab simili animalium compositione ostendit, quorum congressus ordinate fit, vitæ continens tempus, atque in suo quæque genere. Verbi gratia, equus quidem tot annos vixerit diutissime, bos autem tot, & sic de cæteris; ut bos decem vixerit annos nisi fera, aut alia reliqua externa calamitas accedens prius illum necarit. A natura enim singulis præfinitum tempus est, ad quem terminum, nec ultra, perveniri potest. Non omnes autem ad terminum usque pertingere possunt, impediente extrinsecus casu aliquo violento, quem Dei erga nos Providentiam ordinare, in brutis autem fortuito accidere, diximus. Neque enim mortis ratio, juxta cujusque merita attributa, eodem modo est metienda, quo brutorum ac plantarum interitus, quando nec illa eodem quo nos modo nascuntur. Homines enim parentum meritis, Deorum judicio generantur, vitamque accipiunt qua hæc continentur, natio, civitas, parentes, natalis dies, corpus denique, & educatio; Fortunæ bona ad vitam tuendam, mortis genus, tempus de-

 stinatum,

μένος· καὶ τούτων ἁπάντων φύλαξ καὶ ἀποπληρωτὴς ὁ εἰληχὼς δαίμων ἕστηκεν. ὧν οὐδὲν ἔξω ἐκείνων θεωρεῖσθαι πέφυκε. τὰ γὰρ τῇ λογικῇ οὐσίας λογικῇ προσήκοντα, τῆς ἀλόγου φύσεως * παντελῶς ἐστὶν ἀλλότρια. οὐ δίκαιον οὖν ἐστι, τῆς αὐτῆς ἀξιοῦσθαι προνοίας λογικὰ καὶ ἄλογα. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τῷ κατ' εἶδος σώζεσθαι, τῆς ἀρκούσης ἔχειν προνοίας· τοῦτο γὰρ μόνον ἀθάνατον, καὶ ἀεὶ τὸ αὐτὸ διαμένον· ἡμεῖς δέ, εἰ μὴ καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον προνοηθησόμεθα, ὥστε μηδὲν ἀλόγιστον εἶναι τῇ προνοίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς, τῆς προσηκούσης ἀποταξόμεθα κηδεμονίας. πρέπει δὲ τοὺς πρὸς ἀριθμὸν ὡρισμένον ὑποστάντας ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ, ἑπομένους τῇ ἀπ' ἐκείνου γενέσει, καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον τῆς προνοίας αὐτοῦ μεταλαγχάνειν. οὐ γὰρ δὴ μίαν εἰργάσατο ψυχήν, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ὡς ἔτυχεν ἀπὸ ταύτης ἀπομερίζεται, καὶ πάλιν εἰς ταύτην ἀνακιρνᾶται· ἀλλ' ἑκάστην ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίοις ὅροις περιγεγραμμένην ὑπέστησε. διὸ καὶ ἑκάστης ἐστὶ πρόνοια, καὶ κρίσις, καὶ δίκη, καὶ κάθαρσις, καὶ εἰς γένεσιν ἀπόπεμψις, καὶ βίου λῆξις προσήκουσα, καὶ τελευτὴ οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου συμβαίνουσα, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν εἰς ᾅδου πορεία μετὰ ἡγεμόνος, τοῦ τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰληχότος δαίμονος. ἐπὶ μὲν οὖν * τῶν ἄλλων ζώων καὶ φυτῶν, καὶ προαιρέσεις ἡμέτεραι, καὶ ἀλληλοφαγίας ἀναγκαῖαι χρεῖαι, παντοῖαι καὶ ποικίλαι περιπτώσεις ἐκβιάζονται ἕκαστα * πρὸ τῆς κατὰ φύσιν * διαλύσεως ἀτάκτως καὶ ἀορίστως φθείρεσθαι· * ὥστε προβεβιασμένων αὐτοῖς δίκης * ὑφεστώσης, μήτε ἐφ' οἷς νῦν ποιοῦσιν ἢ πάσχουσι κρίσεως προσδοκωμένης. ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων,

* al. παντελὲς ὡς.
* al. πρὸς τήν.
* διάλυσιν.
* ὡς μήτε.
* al. ἐφεστώσης.

ſtinatum, horumque omnium cuſtos ac miniſter Genius: quorum omnium brutis nihil accidit. Nam quæ ratione præditis, quæ prædita ſunt, accidunt, ea omnino à brutis aliena ſunt. Non igitur æquum eſt eandem rationem haberi animalium Rationis expertium, atque ea præditorum. Siquidem illa Providentiæ tantum adipiſcuntur, quantum ad ſpeciem conſervandum ſatis eſt, quæ æterna eſt & immortalis: niſi a. nos providentiam ſingulatim experiamur, ut nihil non ab ea regatur, non debita erga nos ſollicitudo apparebit. Decet enim nos à Deo certo aliquo ac definito numero conditos, juxta ortus productionem Providentiam ejus ſingulatim ſortiri. Neque enim unicam condidit animam Deus, à qua ſingulæ partem mutuarentur, aut in quam viciſſim reſolverentur; ſed ſingulas animas terminis ſuis circumſcripſit. Quamobrem etiam ſingularum eſt Providentia, & judicium, & pœna, & expiatio, & ad Orcum miſſio, vitæque terminis conveniens, mors quoque non fortuita, & poſt mortem ad inferos cum Genio qui nobis obtigit deſcenſus. In brutis vero ac ſtirpibus, cum quod ab humana pendeant voluntate, tum quia invicem ſe devorant neceſſitate adacta, denique ob varios ac fortuitos caſus, fit ut ſine ordine ac termino, ante tempus à natura præſcriptum, extinguantur, ut nulla iis conſtituta ſit pœna, neque ratio reddenda eorum quæ in vita egerunt, aut perpeſſa ſunt. In ho-

θρώπων, * θεσμοὶ προνοίας, καὶ δαιμόνων κρίσεις, καὶ βίων κλήσεις, καὶ παλαιῶν ἁμαρτημάτων ἀμοιβαί, τά τε ἄλλα, καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τοὺς βίους τὸ τέλος τῆς ἀφορίζουσιν· ὥστε καὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως ἐνεργούμενα, καὶ τὰ ὡς ἔτυχε δοκοῦντα συμπίπτειν, πρὸς τὴν ἑκάστου ἡμῶν εἱμαρμένην συναιρεῖσθαι, καὶ τὴν τῆς * ἀξίας ἀποπληροῦν δίκην· ἀεὶ τῶν παρεληλυθότων τοῖς ἐφεξῆς τὴν αἰτίαν τῆς συμβάσεως παρεχομένων, καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τὰς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν περιστάσεις ἐφελκομένου, τῷ τὰς ἀνθρωπίνας προαιρέσεις τοῖς εἱμαρμένης ἀπευθύνεσθαι νόμοις, οὓς ὁ δημιουργὸς ἔταξε ταῖς ψυχαῖς. λείπει.

* al. θεσμός.

* ἀπαξίας.

ΤΕΛΟΣ.

minibus Providentiæ leges, Deorumque judicia, vitæque conditiones, & male ante-actæ vitæ pœnæ, cum alia omnia, tum tempus, mortisque genus definiunt; ut quæ libere sunt acta, vel fortuito accidisse visa sint, cum cujusque Fato conjungantur, & pœnam meritorum impleant, dum ante-actæ vitæ sequentia respondent, & ea quæ in nostra potestate sunt, eorum quæ non sunt in nostra potestate necessitatem attrahunt. Quo fit, ut humanæ voluntates Fati legibus, quas conditor Deus præscripsit, regantur.

FINIS.

LILII GREGORII GYRALDI FERRARIENSIS AD ILLUSTR. *Joan. Thomam Picum Mirandulam*, Philosophi *Pythagoræ* Symbolorum interpretatio.

Præfatio.

Cribit *Lysis Pythagoricus* in quadam ad *Hipparchum* epistola, eos qui corruptis obscœnisque moribus sermones divinos & præcepta immiscent, non secus omnino facere, quam si quis cœnoso puteo limpidissimam infundat aquam, quæ & cœnum ipsum putei conturbet, & suum contaminet nitorem. Qua porro ratione factum, ut antiquissimi illi poetæ, qui & theologi vocati sunt, omnis (ut sic dicam) sapientiæ antistites, res ideo divinas & naturales fabularum quibusdam figmentis involutas cecinerint: quod in Dialogis de Poetis, pluribus, ut spero, ostendemus. Hos poetas imitati sunt, qui religiones, novasque leges, vel ipsi primi instituerunt, vel à Deis immortalibus acceptas, mortalibus attulerunt, vel posuerunt. Nam & ipsi obscuris plerumque opertisque sermonibus usi sunt, adeo ut nec ænigmatum involucris, metaphorisque ac parabolis, quas vocamus, & iis interdum longe repetitis abstinuisse videamus. Quem sane loquendi morem, ut jam vetustate desitos mittamus, *Zoroastres*, *Zamolxis*,

Zaleucus,

Zaleucos, *Dardanos*, *Charondas*, *Numas*, aliosque; nonne & *Magned*, quem vulgo *Mahometen* vocamus, cum in suo Dialogo, tum in eo etiam quem à Deo sibi datum suis persuasit, Alchorano usurpasse videmus? Sed &, si inter impios meminisse licet, nonne *Mosem*, cæterosq; Hebræorum vates, qui Græca voce prophetæ dicuntur, iis sæpe usos esse conspicimus? & parcius quidem *Christum* Deum, Dominum & Servatorem nostrum? Nam ut sancte, impius tamen ipse, *Julianus Cæsar* ait; Amat Divina natura celari, & abdita ejus substantia non patitur nudis verbis in aures introire pollutas. Quin eadem ratione *Maternus Firmicus Mavortium Lollianum* his verbis obtestatur, in ultima sui voluminis parte: Celari, inquit, & abscondi plurimis tegumentis natura Divinitatis ab initio voluit, ne omnibus facilis esset accessu, neve cunctis patefacta Majestatis suæ origine panderetur. Hinc inprimis *Pythagorici* & *Platonici* ænigmatis symbolisque usi sunt, quia sciebant Deo naturæque inimicam esse nudam apertamque expositionem: qui sicuti vulgaribus hominum sensibus, ut *Aur. Macrobius* ait, intellectum sui vario rerum tegmine operimentoque subtraxit; ita à prudentibus arcana sua voluit per arcana tractari. Sic ipsa mysteria figurarum quasi cuniculis operiri volebant, ne vel hæc adeptis, nudam rerum talium se divina natura præberet, sed summatibus tantum viris sapientia interprete, veri arcani consciis, contenti ut sint reliqui ad venerationem, figuris & involucris defendentibus, à vilitate secretam. Quare *Numenius* philosophus curiosior, offensam pertulit numinum, quod sacra *Eleusinia* interpretando vulgaverit. Visum enim ei fuit in somnis, videre Deas ipsas habitu meretricio in fornice prostantes. Id cum, mirabundus quid id esset, percunctatus fuisset: ei responsum fuit, Ipsas Deas iratas, ab ipso pudicitiæ adyto

vi abstractas, passimque ab eo prostitutas. *Pausanias* quoque ait, se prohibitum eadem sacra *Eleusinia* in sua historia vulgare. Quare minus mirum videri potest, si *Theodectes* poeta oculis captus fuisse dicitur, cum Hebræorum quædam suis carminibus arcana profanasset, & publicasset. & si *Theopompus* historicus, ut *Aristeas* scribit, se dixit supra 30. dies mentis turbatione correptum, quod ex Judæorum lege secretiora quædam in suis historiis transferre conatus esset: sed cum per morbi intervalla Deum implorasset, ei per somnium demonstratum, id sibi ideo contigisse, quod divina in vulgus transferre tentasset. Hinc ergo factum reor, ut in prodendis sacris, vel Deorum vel naturæ arcanis, magni illi inter scriptores heroes, tenebris plerumque plus quam *Cimmeriis*, flexuosisque meandris, & (ut sic loquar) labyrinthis usos esse videamus. Quin & hæc sacra symbola vocat divinus *Areopagita Dionysius*: eademque de causa à doctissimis quibusdam triplex Theologia dicitur, Symbolica, Mystica, & Telestica. Sed de his satis in præsentia: neque enim de divinis, ut recte monet *Pythagoras*, sine lumine loquendum. Rectius vero, *Pice*, de his, quæ etsi à nostra religione aliena, nonnihil tamen institutionis ad bene beateque vivendum afferre possunt; atque inprimis de *Pythagoræ* symbolis agemus, quod ea nostro de ænigmatis libello satis convenire videntur.

Iamblichus ex *Chalcide Syriæ* philosophus, θεῖος, hoc est divinus cognominatus, inter alia multa, quæ in omni philosophia monumenta reliquit, de secta & vita *Pythagoræ* libros edidit, in quibus *Pythagoram* ait, griphis & ænigmatis, quæ Symbola dicuntur, usum fuisse. idem scribit *Demetrius Byzantius*, & *Naucratica Athenæus*: idem *Olympiodorus*, & *Hierocles*, & *Cyrillus*, *Alexandrini*, & in iis quæ contra *Ruffinum* noster scripsit

Hie-

Hieronymus. Idem & *Porphyrius* philoſophus, in iis libris quos de vita *Pythagoræ* ſcripſit. Quo fit, ut tantorum virorum exemplo ac auctoritate monito, meo Ænigmatum libello addere placuerit, quæ de Symbolis *Pythagoricis* vel legi, vel ipſe excogitavi: idque in libelli alterius formam redactum, ad te ſimul cum altero, *Pie*, mittere.

Pythagoras igitur, qui vulgo quidem *Samius*, à pleriſq; *Syrius*, ab aliis *Tyrius*, à Græcis quibuſdam *Tyrrhenus*, à nonnullis (ut ſcribit D. *Ambroſius*) ab *Hebræis* originem duxiſſe exiſtimatus eſt: & perinde etiam, ut ait *Theodoretus*, à circumciſione non abſtinuit, ab *Hebræorum* prophetis, & inprimis à *Moſe*, multa deſumpſiſſe facile videri poteſt: id quod & *Joſephus* contra *Appionem*, & *Ariſtobulus* philoſophus Peripateticus, *Hebræi*, & *Euſebius*, & *Hieronymus* Chriſtiani, prodidere; quod nec negat *Iamblichus*, & aperte oſtendit *Hermippus*, diligentiſſimus hiſtoriarum perſcrutator, in primo de *Pythagora* libro. *Pythagoras* (inquit) diſcipulorum uno vita functo, nomine *Chalciphonte Crotoniate*, illius animam dicebat ſecum eſſe die noctuque, ſibique præcipere, ne tranſiret de loco, unde aſinus onus portaret: & ab aqua fæculenta, omnique blaſphemia & calumnia abſtineret. tum ſubjungit; Hæc autem agebat atque dicebat, *Judæorum* & *Tarſenſium* ſententias ac opiniones imitatus. Hæc *Hermippus*. Sed iſta nos toto libello plenius oſtendemus. Atque ideo mirandum magis, id *Lactantium Firmianum* fugiſſe, virum eloquentiſſimum pariterque eruditiſſimum: quippe qui palam neget, *Pythagoram* apud *Hebræos* unquam diverſatum. Igitur, ut inſtitutũ ſequar, cum auditores ille ſuos, quorum civiles alios & extrarios, hoc eſt, πολιτικὺς & ἐξωτερικὺς appellare conſuevit; alios intimos & ſanctos, h.e. ἐσωτερικὺς & σεβαστικὺς; alios mathematicos & phyſicos, aliiſq; nominibus

nibus, ut apud *Iamblichum* & *Suidam*, & ab his diversis apud *Gellium* legimus: cum inquam ille ad bene beateque vivendum instituerit, sententias quasdam perbreves, diathecas à Græcis dictas, illis occultius proponebat, quibus eorum mentes à cogitationum intentione ad tranquillitatem traducebat. Harum quidem aliæ Aurei versus dicuntur, hoc est χρυσᾶ ἔπη, & quæ à *Philolao*, ut à plerisque creditur, *Pythagorico* carmine compositæ sunt, & cum ab aliis, tum præcipue ab *Hierocle Alexandrino* philosopho interpretatæ: aliæ obscuriores & ænigmatis similes, Symbola dictæ, quasi notæ & signa, & suæ quædam philosophiæ ac disciplinæ indicia, vitæque pariter & sanctè degendæ. Hæc, inquam, symbola antiquis *Anaximander Milesius*, is qui junior dictus est, & *Alexander Polyhistor*, interpretati sunt: quorum, quod sciam, interpretationes ad nos non pervenerunt. *Plutarchus* quidem, & *Athenæus*, & *Laertius*, aliique ex parte & hinc inde interpretati sunt: sed nostro tempore *Germani* duo, viri doctissimi, id quidem potius incepere, quam perfecere; *Erasmus* videlicet *Roterodamus*, & *Joan. Phorcinus*. nam ante hos et nostris senior *Beroaldus*, pauca quædam suo quodam libello collegit. Quamobrem nos in iis impares licet, tibi majore cura & studio ea ipsa nunc symbola exponere tentamus.

Symbola utique *Pythagoras*, ut in *Symposiacis Plutarchus* ait, à *Tyrrhenis* accepisse creditur, apud quos & natus & enutritus existimatur. Quin eorum nonnulla id palam ostendunt, quæ & *Plutarchi* ætate, & nostra quoque, apud *Tyrrhenos* ipsos in usu esse videmus. Ea tamen, ut scribit *Iamblichus*, ab *Ægyptiis* potius imitatus accepit. eo enim genere *Ægyptii* occulta naturæ mysteria significabant. Nam ut alio in opere idem ostendit *Iamblichus*, *Ægyptii* per lutum

mundi corpus materiamque genitabilem intelligebant: per lotou vero aquaticæ arbori insidentem, Deũ ipsum principatum rerum omnium tenentem, nec ipsum teneri significabant: ea quando arbor est lotos, quæ omnia rotunda habeat, tum folia tum fructus. ex qua re & significari putabant mentis actionem in orbem sese moventis, per eadem videlicet, & eodem sese modo habentis. Deum quoque per navis gubernatorem intelligi volebant, qui mundi totius curam & administrationem continue gerat, eique provideat. Sed enim & *Cyrillus Alexandrinus*, de hujuscemodi *Ægyptiorum* symbolis, in eis quos contra *Julianum Cæsarem* libris, ita propemodum: *Ægyptii*, inquit, Deum significare volentes, summam scilicet, & quæ super omnia est naturam, pingebant oculum, cui & baculum substituebant: ut per hoc intelligatur, quod omnia videat, & sit ei etiam regia dignitas. nam sceptrum fere semper regis intelligitur symbolum. Quamvis etiam per stantem baculum idem significatur, quod nullo modo divina natura corrumpi & labefactari possit, sed semper stare, & quodammodo sustinere & fundare omnia dicatur. Dicuntur & iidem aspidem fingere in figuram cœli, eo quod in circulum feratur. Iidem serpentem in figuram temporis, eo quod longus sit, & multis spiris ac voluminibus sese regyret, repatque absque strepitu. Insuper & furorem & iram ænigmate quodam declarantes, craticulam effingebant, cui ignis subjectus esset, & cor illi superimpositum. Sed satis in præsentia de his *Ægyptiorum* arcanis, quantum scilicet ad symbola pertinet. Alii plura ex *Chæremone* philosopho, itemque *Horo*, & *Philippo* qui *Horum* transtulit: & post hos *Pierius* noster, qui Hieroglyphica *Ægyptiorum* est executus. Sed nec *Hebræi*, nec *Chaldæi* symbolis abstinuerunt. Hujusmodi quidem multa apud *Mosem Solomonemque*

monemque & *Hebræorum* cæteros vates legendo offendes, à quibus *Pythagoras* ipse (ut paulo ante dixi) multa decerpsit. Quin & probati quidam scriptores, *Salomonis* quæ Parabolæ dicuntur vulgo, symbolorum nomine nuncupant. Ab *Hebræis* quidem & *Ægyptiis* *Rheuclin* existimat *Pythagoram* symbola sumpsisse. De *Chaldæorum* vero symbolis cum alii, tum multa *Psellus*, in his quæ *Zoroastris* magica oracula seu *Chaldaica* vocantur: quin & *Clemens* in Stromatis, & *Cyrillus*, itemque *Porphyrius*, *Pythagoram* scribunt æmulatum fuisse *Zoroastrem*. Sunt autem ejusmodi *Chaldaica* symbola, ut est hoc; Quære paradisum, hoc est, ζήτησον παράδεισον: quod *Psellus* interpretatur, Paradisum esse dicens omnem divinarum virtutum chorum, & cætera quæ scribit ad similitudinem *Mosaici* paradisi, non solum ipse, sed & *Magmed* in sua impia illa theologia. Item illud, φλογίνη ῥομφαία καὶ στρεφομένη, hoc est, flammeus gladius & versatilis: quod & *Psellus* idem sic exponit; Implacabilis virtus, immitisque potestas, his qui indigne ingrediuntur paradisum: qua de re tamen longe plura *Philo Alexandrinus*. *Chaldæum* & istud est, Materiæ stercus igne cœlesti absumamus: quod sic Græce, ὕλης σύμβαλον πυρὶ θείῳ ἐκδαπανήσωμεν. hoc est, ut idem *Psellus* exponit, divino lumine corruptibilem & sordidam hominis partem eluamus. De his vero *Chaldæorum* symbolis, liber curiosa quadam doctrina refertus apud *Græcos* exstat mancus, apud *Chaldæos* vero copiosior & absolutior. Placet & hoc tibi loco *Zoroastri* symbologicon illud de anima adferre, quod illius esse *Chaldæi* interpretes adserunt: Animam scilicet alatam esse; cumque alæ excidunt, illam in corpus præcipitem ferri; tum demum illis subcrescentibus, ad superos revolare. Eum autem discipulis percunctantibus, quo pacto alis bene plumantibus volucres animos sortirentur?

tur? Irrigetis, inquit, alas aquis vitæ. Iterum sciscitantibus, unde has aquas peterent; illis per parabolam respondit: Quatuor fluviis Dei Paradisus abluitur & irrigatur, inde vobis salutares aquas haurietis. nomen fluminis quod est ab aquilone, quod rectum denotat: quod ab occasu, quod expiationem: quod ab ortu, quod lumen: quod à meridie, quod nos pietatem interpretari possumus. Et hæc quidem *Zoroastris*. Porro fluviorum nomina *Hebræa* hæc sunt: *Phison*, qui est *Ganges*: *Geon*, qui est *Nilus*: *Chiddechel*, qui est *Tigris*: & *Erath*, qui est *Euphrates*, ut interpretatur *Hieronymus*. Sed enim & præter quas nominavimus, aliæ etiam gentes sua symbola habuere, non *Græci* modo, sed & *Romani*; quibus inter alia, ne singula enumeremus, papaver fertilitatis & urbis symbolum fuit: connubii, malum cydonium: fructuum, *Adon*: libertatis, *Liber* pater: florum, *Atys*: spuma, genituræ: *Satyrus*, libidinis: atque hujus generis multa, quæ *Plutarchus* & *Eusebius* collegere. Non id tamen missum fecerim, quod ab *Eustathio* in *Dionysium* proditum est, *Ammonem* in *Libya*, oracula per symbola tantum reddere solitum. Nunc & tibi breviter, quid symbolum significet, absolvam. Symbolum igitur, quoniam deductum est παρὰ τὸ συμβάλλομαι, ἢ συμβάλλω, quæ verba apud Græcos diversa significant, ideo & ipsum diversa & varia significat, quæ à Græcis & Latinis grammaticis collecta sunt. Nam & interdum collatio illa est, qua plures quid in unum conferunt ad celebranda convivia, & ipsum etiam interdum convivium: quomodo apud nos *Terentius* & *Plautus*, & alii. tametsi quidam fœmineo genere symbolen hoc significatu potius malint dicere. Ἔρανον dixit *Homerus* & *Hesiodus*, & ab his alii plerique. unde eum Asymbolon dicere consuevimus, qui conviva nil conferens admittitur: quam vocem etiam ad alia cum

Latini

Latini tum Græci tranſtulerunt. Symbolum etiam interdum eſt ſignum, quod vel epiſtolis, vel vaſis imprimitur, ne reſignentur à quibus non oportet. Significat præterea bellicum ſignum, & teſſeram, quo in bello uti conſuevimus. Aliquando inſuper indicium ſeu conjecturam, qua aliquid prænoſcimus: & ab hoc ad varia transfertur. Nam & annulum nuptiarum ſymbolum denotat: item nummum ſeu nomiſma, ut ſit civitatis vel principis indicium. nunc etymologiam, ſeu argumentum ſymbolum ſignificat, nunc augurium & vaticinium. quamobrem Græci quidam ita ſymbolum definiunt, ut id ſit quo aliquid conjectamus & cognoſcimus; hoc eſt, ut eorum verbis utar, Σύμβολόν ἐστιν ἐξ οὗ ἐστιν ἡμᾶς συμβάλλειν ἢ γνῶναι. Differre autem dicunt à τεκμηρίῳ, hoc eſt conjectura, quod hoc naturale eſt, ut lac in puerpera, fumus ex igne: ſymbolum vero, quod non à natura, ſed poſitione fiat. Hic mitto quæ *Moſchopulus* multa hac de re. Sed ut urbium & legum ſymbola Græci poſuere: ita & ſententiarum arcanarum, myſticarumque rerum, quare *Ruffinus Aquileienſis*, Apoſtolos ait ea ratione ſua ſymbola poſuiſſe, quibus, quod eorum quiſque de religione ſentiret, in medium & in unum contulere. Pari modo & *Pythagoricorum* ſymbola fuerunt, quibus arcano ſenſu & myſtico breviſſime quid præciperetur oſtendebant. Hic plura non inculco, quæ ab aliis in medium ſunt adlata Illud tantum non omiſerim, Symbolorum id proprium eſſe, ut mæandris obſcuriſque ſententiarum involucris involvantur: quod in iis maxime eſt obſervatum, quæ ſine controverſia *Pythagorica* ſunt. Nam, ut videbis, aliqua ſunt, quæ quoniam ea non ſunt ratione conſcripta qua cætera, propterea pleriſque dubitatum an ſint legitima. Illud quoque *Demetrius Phalereus* in ſymbolis attendendum ait, ut cum gravitate & brevitate quadam plurimum ſenſus ſub his intelli-

telligamus. Dat ille exemplum, ut si dicamus, Humi nobis cicadæ canunt: cum intelligamus, Arbores nobis excisas esse. Est ergo symboli propria & peculiaris brevitas cum gravitate quadam, quæ plura uno significatu comprehendat. Sed nec minus illud attendere oportet, quod est à *Plutarcho* traditum: pleraque esse in symbolis, quæ prohibita videri possint, quæ ab ipsis tamen *Pythagoricis* nec aversata nec formidata sunt, verum per ea deterrentur ab iis quæ per ipsa significari volebant. Quale illud est, Sub vitem non eundum; hoc est, vitandam esse ebrietatem, quæ non pedes modo debilitat, sed & caput noxiis pertentat vaporibus. Contra *Ægyptii* per vitem lætitiam intelligebant sacris suis literis: quo modo & symbolum exponere queas, non nimis voluptati ac lætitiæ indulgendum esse. Nec illud te lateat volo, symbolorum pleraque proverbiorum naturam habere: cum & ideo *Pythagoram* adagiis non abstinuisse legamus. Quippe, si *Apuleio* credimus, iis nonnunquam usus sit: ut cum non ex omni ligno faciendum esse *Mercurium* diceret; & significare vellet, non ad capessendas disciplinas cuncta apta esse ingenia: atque ob hanc causam priusquam in consortium & contubernium discipulos admitteret, cujus habitus naturæve essent diligenter explorabat. qua de re & alii multa, & ego nonnihil alibi. Ad hæc, quæ per symbola traduntur, nos ad mentem intellectumque per corporeos sensus transferunt: & ea trifariam esse dicuntur, hoc est, moralia, naturalia, theologica: id quod & tibi ex horum interpretatione liquido constabit. Verum quoniam *Pythagoram* sua acroamata, hoc est auditiones, trifariam divisisse accepimus: in eo videlicet quo quid est, ut quid quaternarius numerus, quid ternarius; & in eo quo quid maxime, ut quid justissimum, quid optimum; & in quid agendum, quid non,

ut

ut an piscis & faba in cibis sint habendi: in omnibus his tribus symbola reposuisse creditur. his etenim ut praeceptis quibusdam, ut dixi, discipulos quid agendum fugiendumve monebat. In his vero interpretandis minus tibi mirum videndum, si varias plerumque sententias attulero, & nonnunquam fere contrarias ac oppositas, cum & *Pythagoricos* ipsos in iis non convenisse videamus. Eorum enim aliquos nude ea & simpliciter exposuisse accepimus, alios altiores & in iis occultiores sensus indagare & perscrutari voluisse: id quod de aliquibus omnino contenderim, & à me quoque fiet. Ordinem autem in recensendis his meum ipsius, non aliorum, ea ratione secutus sum, quod varie à veteribus digesta videmus, immo plerumque confuse adlata. Illud vero nos ideo primum fecimus, quod est de iustitia & aequitate: quia sine ea nihil usquam recte beneque fieri conspicimus.

Iugum ne transilias.

IUgum, stateramve ne transilito: quod Graece dicitur, ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν. Hoc Symbolum nos primum adferimus, quoniam eo philosophus nos admonet, ne aequitatis iustitiaeque viam deseramus, quomodo *Plutarchus* & *Hieronymus* exponunt. Quis enim ignorat, lance & statera iustitiam significari? Huic non absimile proverbium illud esse videtur, quod est Trutina iustior: quod de iis dici solet, qui sunt & iustissimi & aequissimi: unde & aequilibrium dicere solemus. *Cyrillus* tamen *Alexandrinus*, Stateram, inquit, ne transilito, hoc est, avarus ne esto. Idem & *Athenaeus*, qui hoc symbolo πλεονεξίαν, hoc est avaritiam fugiendam ait, & aequalitatem sectandam. Sunt qui praecipi putent, studiis actisque omnibus moderamentum adhibendum,

qui-

quidam simpliciter ad mensuras & pondera referunt, quæ justa esse debent: quo modo & nostri & *Hebræi* præcipiunt. At nos ad omnem potius æquitatem referendum arbitrati sumus: illud certe mirati, quosdam (alioqui doctos) fuisse, qui unum hoc symbolum in duo diviserunt, Græca (ut puto) lectione decepti, in qua modo jugum, modo stateram invenias. Cum illud certe magis fuerat observandum, *Plutarchum* in *Symposiacis* ita enunciare, *μὴ σάρον ὑπερβαίνειν.* quo loco *Saron* quidam pro *Zygon*, positum crediderunt, mendumque in codicem irrepsisse, quo modo pene innumerabilia in iis *Plutarchi* codicibus. Alius vero quid *Saron* significaret minus videns, *Saron* transilit ne transilito. alii mensuram, seu *Babyloniorum Chaldæorum*que numerum: At cum *Plutarchus* idem in Quæstionibus de eodem symbolo agat, illud, ut puto, rectius examinavi, & hoc à priore aliud omnino esse statui. quod à quapiam fluxisse consuetudine existimo, quæ & hodie est in vulgi frequenti sermone, qua monemur, Scopas non transiliendum: quippe σάρος, teste *Polluce*, instrumentum illud est quo pavimenta & areas verrere solemus, & Latine scopas vocamus; deductum à verbo *σαίρω σαρῶ*, quod verro significat: unde & pavimenta quæ verri non posse videntur, Asarota dicuntur. Hoc vero symbolo monemur, ne scopas transiliamus: hoc est, ne proni simus ad iracundiam, neve levi causa à ratione excedamus. Nam, ut modo dicebam, in ore & frequenti vulgi sermone est, Ne scopas transilito. Detortum id putant *Hetrusci* à vulgari opificum sellulariorumque consuetudine, cum res eorum vetustior longe sit. Atque de jugo & saro non transiliendo satis.

In chœnice non sedendum.

IN chœnice ne sedeto, Quidam inter Græcos sic, *χοίνικι μὴ ἐπικάθησαι.* *Suidas* aliique nonnulli, *ἐπὶ χοίνικος μὴ καθῆ-*

νεσθίζειν. *Mersilius* vertit, Supra modium non sedendum. *Politianus*, Supra sextarium: quidam alii, In semodio: quisque ut sibi visum fuit. Commodius mihi, In choenice. nam cum, *Laertio* & *Suida* testibus, choenix sit, quam *Clearchus* Hemerotrophin nuncupat, id est diurnus cibus, & dimensum quod indies alicui impenditur, quasi dicas, quod à recentioribus Latinis sportula dicitur, & salarium, eo modo quo apud *Homerum* in *Odyssea* à grammaticis choenix ipsa exponi solet: hac ratione symbolum plerique interpretantur, æque præsentis & futuri victus habendam esse rationem. *Rhemnius Fannius*, aliique nonnulli, choenicem mensuram quampiam esse dicunt quaterni sextarii, hoc est, ut ipse *Fannius* cecinit,

Qui quater adsumptus fit Graio nomine choenix.

Neque vero hic ego rem ad obryzum repeto, ut *Budæus*, cui, ut videmus, omne studium fuit, sub assis ratione omneis *Italæ* nationis literatos vellicare. Sic enim disputat, quantum choenix capiat, si nunc demum *Damascenæ Alexandrinæ*ve merces ea mensura præstinentur, atque ita ipse symbolum interpretatur: Cum unius, inquit, diei victum paraveris, ne eo statim acquiescas. Id quod multo ante *Athenæus* his verbis docuerat: Quæ præsentis (inquit) sunt diei, non consideranda, sed quæ futura dies adferat: terminus enim & vitæ finis mors est. ac si nos moneat, non solicitos esse debere de victu, sed de morte. *Plutarchus* cum priori sententia convenit: non enim otio indulgendum ait, sed in posterum prospiciendum. id quod etiam scribit D. *Cyrillus Alexandrinus* in his libris, quos contra *Julianum Cæsarem* scripsit. *Roterodamus* vero *Erasmus*, multæ vir eruditionis & facundiæ, non oportere ait per inertiam atque secordiam cibum alienum sectari, sed sua quemque industria necessaria sibi comparare, quando

do (ait) aliena sit fœdum vivere quadra. At *Picus* senior, tuas, *Pice*, magnus patruus, symbolum alia lance perpendens, ad altiorem sensum, in quadam sua oratione sic exposuit, ut omnia videlicet nos rationali anima metientes, ad mensuram & regulam cuncta dirigamus. Præcipit, inquit, *Pythagoras*, ne super modium sedeamus: id est, rationalem partem, qua anima cuncta metitur & examinat, ne ociosa desidia remittentes amittamus, sed rationis exercitatione ac regula & dirigamus assidue, & excitemus. Hæc fere ille. Sed si quis *Pythagoram* dixerit hoc symbolo præcepisse, non esse de victu semper cogitandum, non fortassis male interpretabitur: atque ideo non super chœnice sedendum. Cui CHRISTI Domini sententia convenit, præcipientis, non sollicitos nos esse debere de crastino, nec (ut ait *Seneca*) ex illo pendere. quo modo & D. *Hieronymus* exposuit: De victu, inquit, in crastinum ne solicitus fueris.

Onus simul tollendum, non simul ponendum.

ONus simul tollito, non simul deponito. quod D. *Hieronymus* ita vertit: Oneratis superimponendum onus,. deponentibus non communicandum: seu, ut legunt alii, non connitendum. Græce sic enunciatur, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. vel sic, ut alii legunt, φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναποτιθέναι. *Marsilius* sic Latine vertit: Viro qui pondus elevat, auxiliare, non tamen cum eo deponas. *Oecolampadius* veto: Onus portantibus imponendum, non autem simul deponendum. Et suam interpretationem fecit *Erasmus*, ita n. ipse: Tollenti onus auxiliandum, haud adjuvandus tamen qui deponit. *Rheuclin*: Onus simul deponere, non autem simul imponere. haud secus atque si dicas, Id

coadjuvato, ut homines molestia leventur, non graventur. Symboli quidem sententiam interpretes omnes adsequi videntur, si minus verba, quæ sic certe se habent; Simul quidem tollendum onus, non simul tamen deponendum. quo fit, ut is clarius (ut mihi quidem videtur) vertere potuisset, qui *Laertium* est interpretatus, si onus una tollendum, non abjiciendum dixisset. Hoc vero symbolo monebat philosophus, ad virtutem tendentibus præcepta indies augenda esse: contra, ocio se atque inertiæ dedentes relinquendos, neque cum iis communicandum. Certe in eos Symbolum dici potest, qui pridem aliquod sanctioris vitæ institutum professi, ad laxiorem demum se vivendi normam, ne licentiam dicam, transtulerunt: quo in genere innumerabilis cum alias semper, tum hac præcipue temporum fæce multitudo apparet: unde & tot indies in Christiana religione cooriuntur dissensiones & turbæ. Sed nos nostra symbola potius explicemus, illosque sic dissidentes Dei igneo versatili gladio vindicandos mittamus. *Olympiodorus* quidem in *Platonis Phædone*, symbolum hoc ita legebat, μὴ ἀποτιθέναι ἀλλὰ συνεπιτιθέναι βάρη, hoc est, Non deponenda, sed una subeunda onera. Quod ita ipse exponit: Simul in vita operandum, non autem contra faciendum. hoc est, συμπράττειν τῇ ζωῇ, οὐκ ἀντιπράττειν. Cum quo sentit *Cyrillus*, sic scribens: Non oportet, inquit, cooperari cuipiam ad ignaviam, sed ad virtutes & labores. Idem innuit & *Plutarchus* in *Symposiacis*. *Suidas* tamen, ubi de hoc symbolo meminit, hoc ipsum ita legere videtur, φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν, μηδὲ συνεπιτιθέναι: h. e. onus neque simul ponendum, neque simul tollendum. quæ si legitima sit lectio, alia quoque erit adhibenda expositio. Neque enim eo loco onus pro virtute sumendum, sed ejus contrarium. Plures tamen cum priore sententia conveniunt.

Hirundines

Hirundines familiares non habe.

DOmesticas hirundines ne habeto: hoc est Græce, ὁμωρόφίυς χελιδῶνας μὴ ἔχειν. Profertur & hoc Latine varie. Nam D. *Hieronymus*, hirundinem in domo non suscipiendam, transtulit. alius, Sub eodem tecto hirundinem ne habeto. *Marsilius*, Hirundinem domi ne suscipias. Sed quisque, ut commodius sibi visum. Certe ὁμωρόφιος Græce ex vi verbi, ejusdem vel tecti vel culminis significat. At nos hoc loco sensum potius perquiramus. *Hieronymus* & *Cyrillus*, & quidam alii putant nos hoc symbolo moneri, ne garrulis & nugacibus fidem præstemus, neve eorum consuetudinem consortiumque habeamus. Ea etenim est hirundinis natura, & ideo κωτίλλη appellari dicitur, ut apud *Hesiodum* scribit *Proclus*; eodem & ab *Anacreonte* & *Simonide* nomine nuncupata. Omnia, quidem, ut *Æsopus* ait, mala ex lingua provenire solent: id quod & *Plutarchus*, in iis qui sunt de Nugacitate, & de Audiendo, plane ostendit. Græca huic Symbolo sententia congruere videtur, quæ ait, Nugacem hominem è demo ejiciendum. Alii sic interpretantur, ut cavendum dicant ab iis amicis, qui infelicitatis tempore recedunt, & qui (ut cecinit *Horatius*) diffugiunt cadis cum fæce siccatis, ferre jugum pariter dolosi: & quos in *Satyrico* sic insectatus est *Petronius Arbiter*,

Dum fortuna manet, vultum servatis amici:
Dum fortuna perit, vertitis ora fuga.

Talis est profecto hirundinis natura, ut garrula sit; & bono tempore, hoc est verno & æstivo, nobiscum sit; malo vero & turbido, hoc est hyberno, demigret, proculque à nobis recedat. & ut ille, (quisquis fuit qui ad *Herennium* scripsit) Ut hirundines æstivo tempore præsto

 sunt,

ſunt, frigore pulſæ decedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore adſunt, ſimulatque fortuna immutata eſt, devolant omnes. *Alexander* quoque *Myndius* & *Dionyſius Heliopolites*, hirundinem in ſomnis malum ſignificare prodiderunt. Contrarium tamen ſentit *Artemidorus* libro ſecundo Onerocriticων, ubi de hirundine quædam ſcitu digna ſcribit: quæ ideo prætermimus, ne ſymbolis miſceamus. Alias vero alii hujus ſymboli adferunt expoſitiones, ſed hanc à *Plutarcho* in *Sympoſiacis* magis probari video. Ne ingratum, inquit, inſtabilemque amicum & convictorem nobis comparemus. Una enim hæc inter minutas aves eſſe perhibetur, quæ rapto & carne veſcatur. etenim Muſis dicatas cicadas venatur, humiliſque nonnunquam volans, minutis inſidiatur animalibus. Eos quoque *Plutarchus* reprehendit, qui ad tragœdiam hoc ſymbolum transferunt, qua triſte infauſtumque augurium hirundinem facere tradatur. Nunc quæſo, mi *Pice*, vide quid prudentum & ſapientum hominum ſymbola præſtent. Quotus enim quiſque tam ſacri quam profani ordinis princeps eſt, qui non libentius nugaces & blaterones, & hoc genus locutuleios nebulones in convictu & familiaritate admittat, quam qui doctrina & prudentia ſpectati ſunt? Quid mirum igitur, ſi indies & male cum populis agitur, & ipſorum principum ſi ſceptra vacillant?

Ne retrovertare, cum ad terminum veneris.

NOn revertendum, cum perveneris ad terminos: hoc eſt Græce, μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντας. *Rheuclin* ita: Ne reflectas, ubi ad terminos perveneris. At *Suidas*, ἀποδημοῦντα ἐν τοῖς ὅροις ἀντιστρέφειν. quod ſic Latine *Hieronymus* enunciat: Cum profectus fueris, ne redeas. *Marſilius* vero: Cum domo diſceſſeris, ne revertaris: Furiæ enim congredientur.

entur. Multorum ſane opinio eſt, apud gentes *Pythagoram* primum animorum immortalitatem oſtendiſſe: nec aliud metempſychoſi & palingeneſia ſignificaſſe exiſtimatur, hoc eſt, cum in nova corpora animas ingredi & regenerari diceret. Monebat igitur *Pythagoras* hac ſententia, non deſiderandam poſt mortem hanc ipſam vitam, ut *Hieronymus* & plerique exponunt. At *Plutarchus*, in eo qui eſt de Educandis liberis: Cum moriendum eſt, inquit, & vitæ terminum in proximo eſſe videamus, facile id & æquo animo ferre debemus. Conſona ſcribit his *Rheuclin*: Hoc ſymbolo, inquit, non tantum trepidare mortem prohibet, verum etiam quicquid in fatis eſt, quantumcunque terreat. hi namque ſunt termini definiti & determinati, quos tranſire non poteris. Fruſtra igitur times, quod reflectere aut vitare nequeas. Ab ejuſcemodi quippe caſu nuſquam reſilire, fortitudinis quidem laudatæ ac egregiæ magnanimitatis eſt. Hæc ille. Sed quæ à *Suida* adfertur expoſitio, neſcio quo pacto mihi magis arridet. ait enim: Cum peregrinatum eſt in finibus, non retroflectendum: vel, quod idem fere eſt apud *Diogenem*, in finibus peregrinanti non redeundum: hoc eſt, non in concupiſcentiis & deſideriis, mutata jam vitæ ratione, vivendum eſſe, neque iis agendum voluptatibus, nec illecebris, quibus antea. Et propterea quidam Symbolum ita enunciant: Qua via iveris, ne redito. id quod & noſtra lege prohibemur, cum & novum hominem induere jubemur, nec ad aratrum reſpicere. Sed & Deus per *Moſem*, per eandem viam non revertendum, Hebræis præcipit. idem & prophetæ ad *Hieroboam* miſſo, ut *Joſephus*, & Regnorum libri teſtantur.

Per viam publicam ne vadas.

PEr viam publicam ne ito. hoc eſt Græce, λεωφόρου μὴ βαδίζειν. Sic vero *Olympiodorus* enunciat, φεύ-

γειν τὰς λεωφόρους; hoc est, fugiendas vias publicas. D. quidem *Hieronymus*, viam populo usitatam & communem interpretatur. Idem, ad *Irenæum* D. *Ambrosius*: idque uterque ex libris *Hebræorum* desumptum affirmant, multorumque & vulgi errores nos sequi non debere interpretantur. Idem dicit *Philon Alexandrinus*. Sed & *Origenes* eodem fere sensu evangelicum illud exponit, spaciosam & latam viam declinandam. At vero *Iamblichus* per latas publicas vias incedendum non esse, eodem sensu protulit. alii, protritas ac populares vias non adsectandas: h. e. λεωφόρους ὁδοὺς μὴ τυχεῖν: nosque monitos aiunt, ne multitudinis ac vulgi sententiis rumoribusque adhærere debeamus. Idem fere *Athenæus* & *Olympiodorus*. *Ficinus* symbolum ipse sic enunciat: Populares vias fuge, per diverticula vadito. *Politianus*: Regiam viam declinato, per semitas ingreditor. Idem *Erasmus*, qui & sententiæ *Evangelicæ* convenire ostendit, cujus modo meminimus. Sed enim unamini fere consensu sacri nostri interpretes angustam viam exponunt, angustæ vitæ regulam, qua vivendo ad normam dirigimur: cujusmodi sunt cœnobitæ, & solitariam in communi vitam sectantes monachi. Sunt & qui hoc ipsum per Ypsilon literam à philosopho designatum fuisse volunt, qua de litera & multa & sæpe audivisti: atque ideo nunc ego tibi parcius. Sed & ad symbolum deduci illa sententia potest, Ne in gentium viam abieritis: hoc est, gentium errores declinetis. Illud præterea te meminisse velim, apud *Laertium* hoc ipsum symbolum ita enunciari, Extra publicam viam ne ito: hoc est, ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. quod & ab *Erasmo* etjam probatur. Ego vero an *Pythagoricum* sit, nescio. quare jam satis, ne & ego popularem viam ingredi videar.

Ignem

Ignem gladio ne scalpas.

IGnem gladio ne ſcalpito : hoc eſt, πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν. D.*Hieronymus*, Ignis gladio non feriendus. *Politianus* vero, quod puto aliquando legerat πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν, Ignem ferro ne fodicato, tranſtulit. Aliqui eum ſecuti, Ignem ferro ne fodices. Exponitur quidem, potentiorum iram, ac ſuperborum non commovendam. Quidam malitiam & impotentiam : quo modo ex noſtris quidam apud *Iezekielem*. *Cyrillus* vero, & *Plutarchus*, & *Laertius*, & cum his *Athenæus*, furentem hominem & iracundum aſperis verbis non irritandum interpretantur. Ignis enim (ut inquit *Athenæus*) ira eſt, gladius lis eſt & contentio : & flamma, ut ait *Laertius Diogenes*, quo magis exagitatur, hoc magis atque magis invaleſcit. D. quoque *Clemens* libro ἀναγνώστων ſexto, ignem pro iracundia & furore ſumere videtur, cum ait ; Puto quod ſatis dignas habeatis iracundiæ cauſas, ex quibus juſtiſſimus ignis iſte coaleſcat. *Pythagoram* ſecutus credo *Plato*, ignem igni non addendum eſſe dicebat ; hoc eſt, πῦρ ἐπὶ πυρί. *Baſilius* tamen, idemque *Plato*, ſymbolum uſurpare videntur de iis qui aliquid fruſtra moliuntur, ut notavit *Eraſmus*. Sunt & qui ab antiquo genere ludi deductum putent, quo ignis gladio cæditur, vel (ut alii dicunt) dividitur. Id enim quod apud *Baſilium* legitur, ἀτεχνῶς εἰς πῦρ ξαίνοντες, ignem cædentes inſcienter & ſine arte : *Leonardus* vertit, vere ignem dividentes, ἀληθῶς viz. non ἀτεχνῶς apud *Baſilium* legens. Sane *Porphyrius*, Ignem ſymbolum eſſe divinæ naturæ, ſcriptum reliquit : & propterea in templis ait adſervari, capitaleque fuiſſe, ſi ſacerdotes ignem ipſum extingui permiſiſſent ; quo pacto apud *Romanos* virgines Veſtales, & apud *Perſas*. qua de

de re & alii, & *Clemens* non parum multa. Et ideo symbolum ita quoque interpretari possumus, divinam naturam, hoc est Deum ipsum immortalem, non gladio impetendum, hoc est linguæ acumine, & maledicentia. Quæ utique expositio si non vera, at certe & pia, & speciosa. Verum & hoc non te lateat, hoc unum ex iis symbolis esse, quæ *Andocidæ Pythagorico* à Græcis scriptoribus, non *Pythagoræ* ipsi adscribuntur: veluti etjam hoc quod statim subjungemus.

Animalia unguicurvia non nutrienda.

ANimalia unguicurvia ne nutrito. hoc est Græce, γαμψώνυχα μὴ τρέφειν. *Theodorus Gaza*, & eum secuti alii, uncunguia γαμψώνυχα interpretati sunt. utrumque, & hoc & illud, novum: sed belle, ut videtur, expressum. Monemur vero hoc symbolo, ut rapaces homines fugiamus, neve inter familiares & domesticos habeamus: quoniam rapiendi desiderio, insatiabilique aviditate omnia confundunt, & conturbant. Id quod præcipue in Principum & potentiorum aulis est videre, in quibus fere hujusmodi rei familiaris magistri præficiuntur de industria, qui aliquid amplius corradere & conservare dominis ostentant, ut eo amplius ipsi rapiant & furentur. Unguicurvia igitur non nutrienda, nec domi habenda. Nunc quoque hujuscemodi hominum genus, si non potius ex Harpyiarum stirpe, recurvis esse unguibus, in quotidiano sermone dicere solemus. Fuit etiam *Hebræis* religio, vesci iis avibus uncunguibus. nam & tales antiqui effingebant, rapax avium genus, Harpyias, ut scribit *Servius*.

Angustum annulum non ferendum.

ANgustum arctumque annulum ne gestato. Quod Græce scribitur, μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον: hoc est,

est, Ne feras arctum annulum. A D. *Hieron.* exponitur, non debere quemquam anxie vivere, nec semet in servitutem conjicere: tum nec sese in ejusmodi vitæ instituto implicare, unde mox se nequeat, cum libuerit, explicare & eximere. Idem & *Plutarch.* Flamines etiam Diales apud *Romanos* ea ratione utebantur pervio & casso annulo.

Dei figuram in annulo ne insculpas.

NE Dei imaginem in annulo insculpito. At si Græcorum autorum fidem sequi volumus, & *Iamblichi* inprimis, ita est pronunciandum, ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα θεοῦ μὴ ἐπιφέρειν, hoc est, in annulo Dei imaginem ne circumferto, ea scilicet ratione, ne polluatur. *Marsilius* sic transtulit, Dei figuram ne annulo insculpas. Deorum imagines, inquit *Cyrillus*, in annulis ne feras: hoc est, sententiam & sermonem de Deis ne facile manifestes, & divulges. Idem fere existimavit *Erasmus*: ait enim, ne passim Dei memoriam misceamus. Sed *Rhodiginus Cælius* sic interpretatur, Non esse animam, quæ imago Dei est, mersandam in corpus, quo plane, uti annulus gemma, animæ vis contineri videtur, nec mancipandam. Non ab hoc multum diversa *Rheuclin.* Sed mea quidem sententia (quid enim prohibet, & nos nostri aliquid adferre?). Symbolum nos monet, ne in deliciis & propatulo Dei effigiem ac memoriam habeamus. Nam non temere & vulgo Dei nomen pronunciandum *Hebræis*, nobisque: opertanea enim & arcana esse oportet divina mysteria.

A fabis abstinendum.

A Fabis abstineto: quod Græce est, κυάμων ἀπέχεσθαι. A fabis vero non tantum homines ut abstinerent, præ-

præcepit *Pythagoras*, ſed & bovem quoque: cui cùm in aurem locutus eſſet, à fabulo perpetuo abſtinuiſſe, pluribus *Iamblichus* prodidit, & paucis in Lamia repetit *Politianus*. Quare autem à fabis abſtinendum monuerit, tametſi abditum occultumque profanis ipſe eſſe voluerit, adeo ut *Timycha Pythagorica*, cum eam *Dionyſius* cogeret id myſterium revelare, ipſa arcanum ne proderet, mordicus ſibi linguam præcidens, in faciem tyranni exſpuiſſe dicitur, quod idem ſcribit *Iamblichus*, & *Olympiodorus* his fere verbis in *Plat. Phædone*; Mulier, inquit, *Pythagorica*, coacta enunciare, cur fabam non comeſſet, dixit, φάγοιμι ἂν, ἢ εἴποιμι ἄν. rurſus coacta ut comeſſet, ait, εἴποιμι ἂν, ἢ φάγοιμι ἄν. & demum linguam ſibi abſcidit, inſtrumentum ſcilicet & loquendi & guſtandi: tametſi abditum eſt (inquam) fabæ myſterium, varias tamen hac de re, quas apud autores reperi opiniones, tibi hoc loco breviter recenſere placuit. Quidam enim nimis inepte exiſtimant, ne ſimul brevia & minuta quæ in fabis inveniuntur animalia, Mydas ſcilicet appellata, devorentur. Ineptius quidam, & fabas ipſas animalia eſſe dixerunt. *Simeon Antiochenus* de fabæ natura & proprietate pleraque ſcribit, in eo libro quem de cibariorum facultate ad Imperatorem *Michaelem Byzantium* ſcripſit, inter quæ hæc, ut à me interpretata ſunt: Ferunt autem, inquit, fabas propterea quod malum ſuccum habent, inſomnia turbulenta facere, & adducere, hancque ob cauſam *Pythagoreos* ab iis abſtinuiſſe. Alias inſuper multas & diverſas cauſas adferunt harum abſtinentiæ, de quibus nunc non dicendi, tempus. hæc ille. Sed quod de faba *Simeon*, idem & *Plinius* in nat. hiſtoria, & *Suidas* adferunt, & *Heron* in ſecundo Rei ruſticæ libro ex Geoponicis *Didymi*, ut videtur. Adjungit idem *Heron*, quod in earum flore auſpicium quoddam lugubre inve-

inveniatur. Hunc *Heronem* secutus est *Constantinus* Imper. seu quisquis ille fuit, qui totidem quot *Heron* libris, hoc est 20. de tota re rustica scripsit apud Græcos: qui & illud quoque prodidit, *Amphiaraum* primum à fabis abstinuisse, ob vaticinia per somnia. Circumferuntur & *Orphei* versus, quos Latine ita nos vertimus:

O miseri, à fabulo, miseri, subducite dextras:
Esse fabas, simile ac caput absumpsisse parentum.

Græci hi sunt:

Δειλοί, πάνδειλοι, κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθε.
Ἶσόν τοι κυάμους φαγέειν, κεφαλάς τε τοκήων.

Gellius tamen in Att. noctibus, hunc priorem *Empedoclis* versum, non *Orphei* nomine citat. *Origenes* in eo quem ipse φιλοσοφουμένων inscripsit, *Zaretan* ait *Chaldæum* has adferre causas, cur à fabis esset abstinendum: Omnium, ait, quæ in terra consistunt, comparationem quandam & principium faba habere videtur. Conjecturamque hanc ille adferebat, quod si macerata ad solem per aliquod temporis spacium dimittatur, seminis humani odorem contrahere. Clarius etiam hoc profert exemplum, quod ea florente, una cum flore in olla circumlita si concludatur, humique obruatur, & post aliquot dies effodiatur, pudendi muliebris effigiem habere reperietur, & mox etiam puerilis capitis. Hæc ego quidem brevibus, quæ pluribus ille recensuit. *Lucianus* quoque miranda in eo dialogo scribit, cui *βίων πρᾶσις* est inscriptio: ubi ilud præcipue, quod si viridem fabam folliculo exuas, apparere virilibus genitalibus similem; coctam autem si nocturno tempore ad Lunam certo spatio dimiseris, sanguini persimilem fieri. Idem fere his verbis *Acron*: A faba, inquit, *Pythagoras* abstinuit, quod viridis in pyxide ærea servata, vertitur in sanguinem. *Plutarchus* vero in eo qui est de Educandis liberis, abstinendum interpretatur à suffragiis,

quæ

quæ per bicolores fabas ut plurimum feruntur: id quod & *Athenienses* inprimis fecisse in principibus & magistratibus sortiendis, testis est in eodem quem supra diximus loco *Lucianus*. Unde & κυαμοτρὼξ apud Græcos proverbii vice dicitur, in eum qui inde victitat, hoc est, in dandis præstandisque suffragiis: quasi Latine dicas, fabæ rosor. Hinc fortassis & illud emanavit, quod in Ænigmatibus retulimus, Ne allium, neve fabam edas: etsi *Suidas* interpretatur, quod judices ne dormitent, illas esse soleant. Scribit *Plutarchus* in Quæstionibus, legumina inflare, atque præcipue fabulum; ideoque venerem stimulare: & ea ratione *Pythagoricos* ab iis abstinere. Idem *M. Cicero* tradit in libris de Divinatione: Ex quo, inquit, etiam *Pythagoreis* interdictum putatur, ne faba vescerentur, quæ res habet inflammationem magnam. Is enim cibus tranquillitatem mentis quærentibus, constat esse contrarius. Hæc quidem *M. Cicero*. Scribit *Pausanias*, quod *Phencatæ Arcadiæ* populi, fabam ideo immundam & impuram existimant, quod cum illic *Proserpinam* quærens dea *Ceres* divertisset, omnibus qui eam hospitio suscepissent legumina præbuit, præter fabas, quo argumento eam impuram esse cognovere: atque iccirco eam *Pythagoras* prohibuit. & fortassis eadem ratione *Orpheus*, dum terræ hymnum concinit, cui thymiama ex omni seminum genere adhibet, excipit fabam. *Gellius* tamen ex *Aristoxeni* sententia, κυάμους, fabas non significare voluisse *Pythagoram* docet, quippe qui fabis vesci usus fuerit: sed testiculos: idque etiam carmine *Empedoclis* significari tradit. Videtur, inquit, de cyamo non esitato causam erroris fuisse, quia in *Empedoclis* carmine, qui disciplinas *Pythagoræ* sectatus est, versus hic invenitur,

Δειλοί, πάνδειλοι, κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθε.

(quem ita vertit *Gaza*,

Ah miseri, à cyamo miseri subducite dextras.)

Opi-

Opinati n. sunt plerique, κύαμον vulgo legumentum dici: sed qui diligentius anquisitiusque carmina *Empedoclis* arbitrati sunt, κυάμους hoc loco testiculos significare dicunt, eosque more *Pythagoræ* κυάμους appellatos, quia sint ὡς τὸ κύειν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, hoc est, in ferendo utero validi, causæque uteri ferendi, & genituræ humanæ vim præbeant. Iccirco *Empedoclem* versu isto non à fabulo edendo, sed rei venereæ profluvio voluisse hominem deducere. Hactenus *Gellius*. *Aristoteles* vero in libro de Fabis, ut est à *Diogene Laertio* relatum, ab iis ideo abstineri mandasse ait, quod ex pudendis sint similes, vel inferiorum portis; unum enim hoc legumen est genituræ expers: vel quod corrumpat: vel quod sit universi naturæ simile: vel quod ad paucorum dominatum, quam ὀλιγαρχίαν Græci vocant, pertinet, quæ plerumque fabis sortitionem faciat. *Marcellus Vergilius* nostra ætate κυάμους ova interpretatus est, quamonque quasi κύησιν, id est fœturam & conceptum animalis intelligere maluit: ac si per ipsas fabulas philosophus non minus ab animalis principio semineque abstinendum jubeat, quam ab absoluto jam & perfecto animali. *Macrobius* quoque ovum ait mundi symbolum esse, unde & ab initiatis *Libero* patri colebatur. Sed hæc fortasse nimis longe repetita videbuntur: iccirco ad alia transeo. Quidam sunt qui tradant, *Pythagoram* ideo fabis abstinuisse, quod in ipsius fabæ flore lugubres reperiantur literæ. Existimant præterea Magi, mortuorum animas fabis inesse, quibus dum parentamus, fabas ipsas comesse moris sit. Quare, ut puto, hoc etiam nunc tempore, in defunctorum celebri die fabas passim & esitamus ipsi, & aliis impendimus. Alii fabas esitare interpretantur, ut dixi, quæstum ex suffragiis facere, & muneribus capi: id quod scribit, præter supradictos citatos, is qui ex *Gregor. Nazianzeno* histo-

rias

rias Græce collegit. idem & *Suidas*. *Theon* apud *Plutarchum*, *Ægyptios* ait in tantum fabas venerari, ut eas nunquam ferant, neque comedant, nec etiam fas sit aspicere: idem quoque scribit *Herodotus*. Ab *Ægyptiis* igitur, ut etiam à principio diximus, multa *Pythagoras* accepit, quod & *Plutarchus* & *Iamblichus* & alii prodiderunt. Fabæ quoque segetem ne pedibus calcaret *Pythagoras*, cum inimici eum insequerentur, deprehensus, occisus est. vel ut alii tradunt, incendio una cum discipulis consumptus est.

A piscibus abstinendum.

PIsces ne gustato: hoc est, ἰχθύων μὴ γεύεσθαι. Variæ vero & hujus symboli interpretationes à *Plutarcho* adferuntur. Quidam enim, inquit, in silentium & taciturnitatem referunt, quam (ut diximus) ἐχεμυθίαν ille vocabat, quod inter animalia pisces sint sine voce, ut & in proverbium res deducta sit, magis, quam piscis mutus: quam opinionem *Athenæus* in septimo approbavit, illud subjungens, silentium rem esse divinam. Alii dicunnt, ideo quod nihil magis naturæ humanæ sit hostile & inimicum, quam mare. atque *Osriden* maximum *Ægyptiorum* Deum in mare dejectum periisse. qua causa factum est, ut qui in eo nascuntur piscibus, *Ægyptiis* sit nefas vesci: qui & nautas eadem ratiane alloqui indignantur. Suut qui ea ratione *Pythagoram* scribant prohibuisse piscium escam, quod ipse ex iis quæ deis sacrificata essent, vesci esset solitus: quæ hierothyta Græce dicuntur. Neque enim de piscibus rem sacram faciebant antequi. De *Ægyptiis* utique intelligendum: nam & apud antiquas gentes de thynno & de anguilla rem sacram faciebant: quod pluribus ostendit *Athenæus* in septimo, & apud *Persium Flaccum*

Cor-

Cornutus grammaticus, quem *Probi* nomine quidam citant. *Persius* enim ita ait, Cauda natat thynni. Sed & *M. Varro* libro tertio Rei rusticæ, de certis piscibus rem sacram fieri apud *Lydios* scribit. Sed & hoc ab *Ægyptiis* deductum ipse crediderim. nam ut est apud *Herodotum*, ipsi piscibus abstinebant : qua ratione quoque, cum nefas inquinamentumque iidem significare volunt, piscem pingunt, quod pisces mutua carne vescantur, & inter se esca sint, ut *Horus Ægyptius* scribit : quod tamen & ad *Osiridis* fabulam referri potest. Sane præter *Ægyptios*, & *Syros* etiam piscibus abstinuisse legimus. Unde apud eos *Atergatis* dea colebatur, quæ interpretatur sine pisce : quippe *Syrorum* lingua Ater privativa est dictio, & Gatis piscem significat. *Athenæus* libro octavo deam hanc appellatam scribit ex sententia *Antipatri Tarsensis Stoici*, & *Mnaseæ*; à Regina quapiam sic vocata, cujus & historiam pluribus colligit, quam commodius in Deorum cognominibus referemus. de hac quoque dea plura & *Strabo*, nec semel. Sed quod *Syri* abstinerent piscibus, apud *Hyginum* & alios in fabulam relatum videmus. Porro *Pythagoram*, scribit *Plutarchus*, à piscatore retium jactum emisse, ut quicquid piscium eo jactu caperetur, statim emitteret : quod & fecit. Idem & avium aucupes, hoc est, ὀρνέων θηρευτὰς detestabatur. Sed, ut ad rem redeam, symbolo ea interpretatio magis convenire apud *Plutarchum* existimatur, quæ est, quod piscis animal sit ejus naturæ, ut nullo modo hominem lædat, eique nihil officiat : iccircò impium esse, piscem lædere. tum & illud subjungitur, quod non ad saturitatem eduntur, sed ad luxum & gulæ irritamenta. Multa hoc loco mitto, quæ, ut hoc adstruat, *Plutarchus* in Convivalibus adfert. Sed & *Homerus* videtur abstinentiam piscium adserere; quod nusquam suo carmine piscium esum ostenderit :

I quod

quod idem *Plutarchus* scribit. *Meleager* tamen *Gadaren.* in χάρισι tradit, *Homerum*, cum *Syrus* esset genere, juxta patrium morem fecisse, ut antiqui illi Heroes piscibus abstinerent. Cæterum *Pythagoras* & ea quoque ratione potuit piscium convivia interdicere, quod ab *Hebræis* didicisset pisces ignobilissima esse animalia. Nam ut est à *Philone* in mundi constitutione traditum, primi inter cætera animalia pisces creati sunt, quod illorum videlicet sit anima ignobilissima, ut hominis est acutissima. Animarum, inquit, aliqua quidem est tardissima, & minus expressa, quæ piscium generi obvenit; aliqua vero acutissima, quæ hominis est: quæ autem ambarum est intermedia, terrestribus & volucribus data est. Magis enim hæc sensilis, quam in piscibus: hebetior vero, quam quæ in hominibus. Quamobrem, inquit, inter animantes Deus pisces primos condidit, magis corporis substantiæ, quam animæ participes, & quodammodo animalia & non animalia, mobilia inanima: atque ad ipsam solam corporis conservationem Deus illis indidit spiritum animalem, ceu (ut dicitur) sal carnibus inspergitur, ne facile putrescant. Non omni tamen piscium genere *Hebræi* abstinuere: quippe qui tantum iis vesci prohibiti sunt, ut est apud *Mosem*, qui pinnulis & squamis carent. Super qua re nostri theologi, & inprimis *Cyrillus Alexandrinus* in nono libro contra *Julianum Cæsarem*.

Melanuros ne gustes.

MElanuros ne gustato. quod sic Græce scribitur, μὴ γεύεσθαι μελανούρων. *Marsilius Ficinus*, ut rescit, quod illum fugeret Melanuros ex piscium genere esse, sic vertit; Ab eo quod nigram caudam habet, abstine: terrestrium enim Deorum est. Secutus videtur *Marsilium Guarinum*, qui in eo *Plutarchi*, qui est

dici

[illegible] inscriptus, ita transtulit : qui nigrantes caudas habent, gustari non oportere. *Guarinum* & *Marsilium* est *Erasmus* in Proverbiis æmulatus, & *Rheudinus*. Symbolum vero sic *Plutarchus* explicat ; *Pythagoram* eo monere voluisse auditores suos, ne cum improbis commercium haberent. quare & *Antiphanes* poeta, suo ænigmate, ut diximus, à melanuro & mugile carendum suasit : & nostri quoque scriptores, malos & improbos nigros & atros vocant. ut illud *Catulli*, Albus an ater ; & *Horatius*, Hic niger est, hunc tu Romane caveto. *Tryphon* grammaticus & alii, symbolum, à falsis sermonibus & mendacibus cavendum esse, interpretati sunt. nam mendacium extremis partibus obscuratur & nigrescit. Quidam pessime ad sepiam referunt, quin & sepiam ipsam Melanuron vocatam, perperam autumant : quos inter *Laertii* est interpres. *Suidas* certe, aliique nonnulli, Melanurum piscis genus esse aiunt, à quo abstinendum quidem voluisse *Pythagoram*, sed secretiore occultioreque, eo quem supra diximus, sensu. Melanurum apud *Aristotelem Theodorus* Oculatam vertere visus est, cum tamen *Plinius* Oculatam à Melanuro diversam manifeste facit. Melanurum vero valde timidum piscem esse, & prudentem, *Ælianus* tradit. Sed naturas hoc loco piscium complexi, nostri non est instituti. Melanuri meminere *Artemidorus* in secundo Onirocriticon, & apud *Athenæum* Græci quidam poetæ, & præcipue *Numenius* in Halieutico, & *Icesius* in libro de Piscib. sed apud Latinos meminit *Columella*, libro 9. & *Ennius* illo carmine,

Melanurum, turdum, merulamque, umbramque marinam.

In quo primus pes est anapæstus. Exstat & proverbium apud Græcos, Sequitur perca melanurum, cujus meminit *Athenæus*. quo loco in sepiam impegit *Erasmus*. Alia insuper multa à *Pythagoricis* mandi sunt

vetita, quæ tamen fere inter symbola reponuntur: & illud est,

Non edendus Erythinus.

NE Erythinum edito: hoc est, μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν. Cum vero erythinus piscis genus sit, coloris rubri, nos à sanguine & vindicta abstinere monet *Pythagoras*, imitatus *Hebræos*, quibus ideo præceptum est ne sanguine vescantur: quod planius infra ostendemus. Qui piscium naturas scripserunt, Erythrinum cum R. litera hunc piscem appellaverunt, ut *Speusippus* & *Dorion*, quibus adstipulatur *Artemidorus*, *Daldianus*, & *Athenæus*, & *Suidas*. *Clitarchus* quoque Erythrinum ait à *Cyrenæis* Dycen vocari, *Zenodotus* Hyccam. *Plinius* in hoc genere piscis marem non esse ait. De Erythrino & suo carmine canit *Oppianus*. *Theodorus Gaza* Erythrinum apud *Aristotelem*, Rubeculam interpretatus est: Rubellionem, *Hermolaus Barbarus*: & Erythinum, non Erythrinum vocat, aliumque esse ostendit ab Eritimo. Quibus omnibus de rebus mirum videri potest, quo pacto & hic *Ficinus* in errorem impegerit, qui symbolum transtulit, Rubrum aliquid ne suscipias. Nam licet Erythrinus rubrum significet, non ideo tamen piscis ipse ruber vocatur.

A Scaro præterea pisce *Pythagoras* abstinendum præcepit, quod τρυγηφάγος, id est, vorator uvæ sit; cujus duæ species traduntur, Oniæ & Æoli cognominatæ.

Item à mugilibus, & labrace, id est lupo, abstinebat: quod sint, ut Græci dicunt, σπερμολόγοι, hoc est seminum leguli: & cætera, quæ *Plutarchus* in 8. Symposiacon enumerat. Est & proverbium Græcum, λάβραξ μιλήσιος, in avidum & stolidum.

Urticam

Urticam quoque marinam non edendam (piscis id genus) præcipiebat, quæ ἀκαλήφη Græce dicitur, quod ea Veneris stimulos adferre dicitur. alii, quod Hecatæ sacra sit, ut tragla quoque, de qua protinus agemus. Sed cujusmodi urticæ marinæ forma & natura sit, plane Aristoteles in quinto de Historia animalium, & Aristotelis plura ex variis scriptorib. in secundo Athenæus, qui & eam alio nomine κνίδην vocari ait, ejusque duo esse genera. Diphilus vero Siphnius medicus, hanc urticam ventri & stomacho, & urinæ ciendæ utilem esse prodidit: quodque si attingatur, pruritum commoveat, ut etiam ejus nominis herba.

Sed & à trigla abstinendum monebat. Est autem trigla, quam Latini mulum appellant, nunc vulgo Romæ Græcum servat nomen: sic appellata, teste Aristotele, quod in anno ter pariat. Id quod & Aristophanes in Aristotelis commentariis, & Artemidorus in secundo Onirocriticωn comprobant. Ideo autem ab ea Pythagoras abstinuit, quod ea deæ Hecatæ sacra putaretur, quæ & triformis, & triodites, hoc est, trivia, & τρίγλῃνος, hoc est (ut sic dicam) triocula cogcominata est. Quare vero Hecatæ sit sacra, in septimo scribit Athenæus. Fuit & Athenis locus Trigla nuncupatus, ubi & simulachrum fuit Hecatæ Triglanthinæ. At Hegesander Delphus, triglam ait in sacris Dianæ præferri, quod scilicet venetur trigla lepores marinos hominibus noxios: atque ideo venatrici deæ venatorem piscem apponi. Sane nec te id fugiat volo, quid sicuti est à Latinis mulus barbatus appellatus, ita & à Græcis τρίγλη γενειᾶτις, à barba videlicet cognominata est, ut Sophron ostendit. Quidam præterea ea causa Pythagoram tradunt trigla abstinuisse, quod per eam ternionis numeri mysterium coleret: cum quando numerum in sacris adhibendum putavit, ut alibi ex Aristotele & Ausonio & Eusebio ostendimus.

Iamblichus tamen *Pythagoram* ait *Apollini* ex ternario numero sacrificasse, propter (ut ait) tripodem, Veneri autem ex senario. Scribit *Theon Smyrnaeus Platonicus*, ternarium numerum in libaminibus ea causa adhiberi solere, quod primus ipse inter numeros dicitur omnia esse. In numeris enim eo minoribus, non omnes dicimus, sed unum vel ambos, de tribus vero omnes. Sed hæc non hujus loci.

Vulvam quoque non edendam, *Pythagoras* dicebat; quod ea esset generandi sedes: & perinde etiam coitum & venerem fugiendam monebat. *Hierocles* quidem philosophus ita exponit: Si, inquit, simpliciter præceptum consideres, à re quidem minima terrena nos abstinere præcipit *Pythagoras*; si vero ad profunditatem intellectus, totius rei venereæ doceris abstinentiam: & ut in cibo ab ea abstinebimus, ita in purificatione corporis, id quod per eam intelligimus exercebimus. Atque hæc quidem fere *Hierocles*. Meminit & hac de re *Plutarchus*, *Aristoteles* & *Gellius*.

Abstinuisse & à θνησιμαίοις, id est, si Latine recte dicitur, à morticinis animalib. hoc est, ab iis quæ per se mortua sunt: & hoc plane ab *Hebræis* desumpsit, ut facile ex libris *Mosis* cognoscitur, ex quibus & immundos ac impuros esse illos colligimus, qui ea attigerint, nedum comederint. At vero melle & favo plerumque vesci solitum accepimus, quod hæc scilicet sine hominum labore parentur, & quasi cœlestis sit cibus; & propterea etiam in sacris libris, pro cœlestibus deliciis nonnunquam sumi videmus, id quod & pluribus ab antiquis theologis proditum est.

Milio quoque & pane vescebatur *Pythagoras*, vino vero penitus abstinuit: idque ut etiam facerent discipuli, idem monebat, οἶνον μεθ' ἡμέραν μὴ γεύεσθαι, hoc est, Vinum interdiu ne gustate.

Codis

Coctis autem oleribus, & inprimis lactucis, quæ Eunuchi (ut *Pythagoricus Ibycus* ait) ea causa dictæ sunt, quod venerem sistant, libentius vescebatur. Atriplicis duo sunt genera, sylvestre & sativum: sativum vero *Pythagoram* culpasse legimus, quod difficillime coquatur: quo fit, ut in hortis minus juxta ipsum quicquam nisi languidum ac imbecille nascatur. Longa est inter nostrorum temporum scriptores disputatio, an Spinachia dicta ejus sint generis. Quidam omnino negant, quidam nescio quo modo recipiunt: sed certe quæ Atraphaxes, & Chrysolachana dicuntur, sunt quæ nostrate vulgus Trepese, hoc est Atriplex vocat. Sed hæc nos hoc tempore non disquirimus. De *Pythagoricorum* vero parsimonia, non parum multa ab *Iamblicho* in libris de secta *Pythagoræ*, & ab *Athenæo* ex diversis scriptoribus collecta, in secundo Dipnosophistarum legimus, quibus satyricorum jocos facilius poteris adsequi de epulis & prandiis *Pythagoreorum*. Verum enimvero, non omnia quæ præcepta erant, *Pythagoricos* vitavisse, ab initio ex *Plutarcho* diximus. quare cætera exsequamur.

Cor non edendum.

NE cor edito: μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν. Quod symbolum sic exponitur, non animum angoribus cruciandum, nec doloribus subinde affligendum. Et ut D. *Cyrillus* ait, Ne cor edas: hoc est, ne te ipsum conficias curis. *Homerus de Bellerophonte*, ut *Cicero* vertit,

Ipse suum cor edens campis errabat Aleis.

Et *Phocylides*, apud ignem sedentem cor frustra non minuendum, præcepit hoc versu;

Μὴ δὲ μάτην ἐπ' ἀνθράκων ἐσθίων ... φίλον ἦτορ.

Et quidem recte. Nam præterquam quod infirmam valetudinem, & corpori adversam invehit, nec cogitatio-

num quoque studiis liberum permittit esse animum. Non est igitur cor edendum, si simul & sapere & valere cupimus. Sunt qui ideo symbolum à philosopho institutum velint, quod cordis caro sumpte natura comesa difficilius concoquitur. Quid si pro mente cor posuerit? quomodo apud autores sæpe in sacris literis, ut illud, Si cor haberet: &, Ex corde cogitationes malæ; & similia: ut intelligat, quæ mentis sunt, non voranda, nec abjicienda. Ad hæc supra ex *Cyrillo* diximus, cor supra craticulam impositum, prunis & igne supposito, apud *Ægyptios* significare iram furoremque. Sed quod non edendum esset cor, *Pythagoras* eadem ratione cerebrum non edendum, hoc est, ut Græce dicitur, μὴ ἐσθίειν ἐγκέφαλον, hoc est, Cerebrum ne mandito: quod ab aliis exponitur, oblivionem fugiendam esse. Verum *Iamblichus*: Cor ideo, ait, & cerebrum, mandi non permisit *Pythagoras*, quod quasi duo sint duces, & quasi gradus, sedesve vivendi & sapiendi. Illud notandum hoc loco, quod *Philon* scribit *Alexandrinus*, Deum nequaquam sibi sacra fieri præcepisse de corde, aut cerebro, quæ (ut ille ait) ante alia jure fuerant sanctificanda. Sed quod Deus in sacrificiis tacite, id expresse Philosophus in mensa vetuit.

Sal apponendus.

SAlem apponito. hoc Græce dicitur, τὰ ἅλα παρατίθεσθαι. Hoc vero symbolo plerique omnes philosophum præcepisse volunt, Amicitiam dirimendam non esse. Sal enim à putrefactione omnia conservat, & ex purissimis liquidissimisque rebus constat, aqua scilicet & mari: tametsi ex omni pene re salem chymici confieri tradunt. Sed nostros nunc autores sequor. Huic symbolo nonnihil congruit proverbium illud, quod est, Salem & mensam ne præterito: nam sale & mensa amici-

tia

ia sancitur. unde & nostri reverentiam mensæ, pro quadam amicitiæ lege dicere consuevere, ut *Juvenalis* & *Claudianus*: & longe ante hos *Euripides* in Hecuba, & *Theocritus* in Hylo. Sane & sal amicitiæ symbolum est, unde & hospitibus ante alios cibos apposuisse antiquos legimus, quo amicitiæ firmitas significabatur: vel quia conservat & perdurat sal plerarumque rerum corpora: vel quia ut ex aquis multis & fusilibus sal cogitur, & in solidum quid & unum coalescit; ita ex diverso convenientes animi conjunguntur. Sunt tamen qui hoc symbolo justitiam significari putant, de qua supra per jugum & libram *Pythagoram* locutum ostendimus: atque hæc quidem *Diogenes* ex *Aristotele* & *Alexandro* prodidit. *Rheuclin* pertinere existimat ad affectiones nostras: Sal, inquit, nota modestiæ, quoniam in cibatu hominis admittitur nec plurimus nec minimus, nam utrumque respuitur. Salem præterea mystice sapientiam prudentiamque significare legimus, atque ea de causa in quotidiano sermone dicere consuevimus, Omnibus in rebus sal adhibendus. Sed & faceta & mordaci quodam lepore dicta salem, & sales, nostri sæpe ...re. Quin & pro acrimonia sal sumitur, ut oleum pro mollitie. juxta quod *Aristoteles* secundo Rhetoricorum ait, τὸ ἔλαιον δεῖ πελανξ καὶ τοὺ ἅλας: hoc est, oleum oportet redimi, & salem. Etsi codices quidam ...ς male, pro ἔλαιον, scriptum habent. Hoc vero loco ...i plura adferre possem, quæ sunt de conservatione, ...ificatione, aliisque salis proprietatibus, quæ à *Plutarcho* in Symposiacis, & à *Dioscorido* & *Plinio* referuntur; ...que de varia salis differentia. quæ omnia brevitatis causa mitto. Verum nequaquam illud quod à *Platone* ...bitur, præteribo; salem divinis rebus maxime conveni...: iccircoque ab *Homero* divinus sal appellatur: id quod ...m ab *Hebræis* *Plato* accepisse videri potest, apud quos

quos *Moses* omnia quæ in sacrificio offeruntur, sale condiri præcipit, cum ait, καὶ πᾶν δῶρον θυσίας ὑμῶν ἁλὶ ἁλισθήσεται. id quod & alibi præcipit, nec semel, idem *Moses*. Verum & nobis quoque in Evangelica historia, sal & alio sensu dicitur, Omnis victima salietur. Apud gentes præterea, ad placandos deos sal apponebatur. Unde apud Latinos *Ovidius* in Fastis cecinit,

Ante deos homines quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica salis.

Sed & nos ipsi Christiani in sacris lustrationibus, & sacramentis olei & aquæ, aliisque simul & seorsim sale uti jubemur. Unde mirum videri potest, *Ægyptios* sale abstinuisse, ut *Plutarch.* scribit, adeo ut & pane sale condito non vescerentur. Sane ebrios & delirantes oleo & sale perungere solebant antiqui, quod in Nephelis *Aristophanes* innuit, ut ejus observant interpretes. Vinum præterea conservari audimus, ne stupescat, neve acescat, si in eo sal indatur. Sed de sale satis.

Panis non frangendus.

PAnem ne frangito. Hoc Græce dicitur, ἄρτον μὴ καταγνύειν. Quidam sic interpretati sunt, quod non sit hominis vita distrahenda & consumenda, ea scilicet ratione, quod panis sit vitæ humanæ subsidium: juxta illud Dominici oraculi, ἄρτον ἐπιούσιον, quem Latini quotidianum panem quam substancialem vertere maluerunt. Aliis placuit ita interpretari, ut eo ad concordiam communionemque conservandam inducimur. nam ut ex multis granis unus panis conficitur, unde est homini nutrimentum; sic ex multorum voluntate & consensu communio & concordia constatur: quibus ita parvæ res crescunt, ut contra maximæ dilabuntur. Sic vero alii exponunt: Quo pacto ex pane vita

consta-

[co]nstat humanus, ita ex concordia amicitia & pax. Sum[ma]m videri potest, ut *Iamblichus* & *Diogenes* tradunt, [q]uod ad panem veteres amici in unum coibant, quem[ad]modum etiam nunc Barbari, ait *Laertius*. quo loco [v]idetur Christianos significare, qui ad unum sacrum & [c]œlestem panem in primitiva ecclesia conveniebant. Et [q]uo scripsit tempore *Laertius* & *Iamblichus*, frequentius Christiani quam nunc, plurimorum frigescentibus ani[mi]s, ad εὐχαριστίας sacratissimum CHRISTI panem con[ve]niebant: vel certe eo loco *Laertius* Christianorum [an]tiqua illa convivia insinuat, quæ à dilectione & cha[ri]tate Græco ἀγάπης nomine (teste *Tertulliano*) voca[ba]ntur. Scribit tamen *Qu. Curtius*, cum *Alexander* [Ma]cedo *Roxanis* amore captus, eam uxorem duceret, [eu]m in medio cupiditatis ardore jussisse adferri patrio [m]ore panem, quod erat apud *Macedones* sanctissimum [c]oeuntium pignus, quem panem divisum gladio uterque [li]babat, Credo, inquit *Curtius*, eos qui gentis mores [co]nsiderunt, parco & parabili victu ostendere voluisse [co]njugentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Sed [u]t ad symbolum redeam, Non comminuendus & fran[g]endus panis, id est, pax & communio, ex quibus oci[u]m & vitæ tranquillitas populis præstatur. At quam [p]arva ex causa, ne momento dicam, hoc nostro tempo[r]e, non à populo & plebe modo, sed à Regibus, & ipsis [P]ontificibus, panis frangitur, & in frusta & micas con[sc]inditur, divellitur: cum eorum una ea potius cura [st]udiumque esse deberet, ut panis nusquam frangeretur! [Id] quod cum alias, tum nuper quoque vidimus, cum ea [cau]sa totus pene Christianus orbis discordiarum & bel[lo]rum turbinibus agitaretur: quibus de rebus quotidie [co]mmunis hostis aliquam ex nostris regionem suæ ad[ju]ngit tyrannidi. Sed quid hæc ego breviore oratiunis [stu]dio deflenda, attingo: cum id multo me eloquentiores

viri

viri, elegantissimis orationibus frustra & sæpe officium præstiterint? Sed vide quam ab hujusmodi *Pythagorica* superstitione nostra sit religio & pietas aliena, quæ in fractione panis maxime consistit, id etiam *Luca* attestante: Perseverantes, inquit, erant discipuli in fractione panis, hoc est, in communione. Sane *Anaximander*, *Anaximandri* filius, *Milesius* junior, historicus, qui per tempora *Artaxerxis* cognominati *Amymonos* scripsit symbolorum *Pythagoricorum* interpretationem, de integro & solido pane non comedendum, symbolum pronunciabat: hoc est, ἀπὸ ὁλοκλήρου ἄρτου μὴ ἐσθίειν· quod nobiscum, id est Christianis, fere convenire videtur. Sed & apud *Plutarchum* in Sympoſiacis, *Lucius Tyrrhenus* eos *Pythagoricos* reprehendit, qui in amicorum sociorumque cœnis panem non frangebant.

Cibum ne in scaphium immittas.

NE cibum in scaphium seu matellam injicito: quod Græce sic enunciatur, σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν. Est vero amis apud Græcos, vas in quo urinam & excrementa deponuntur; qua ex causa quidem symbolum ita interpretantur, sordidos ac inhonestos homines non esse nutriendos. Sed *Plutarchus*, sapientem ac urbanum sermonem non immittendum esse ait in flagitiosi & scelerati hominis animum: nam nec inter sues, ut sacro docemur sermone, spargendæ sunt margaritæ. Cibum quoque interpretantur sacri scriptores, locos qui in scripturis difficiliores videntur: quod eos quasi diutius mandere oporteat, qui recte intelligere, & penitus scrutari velit. Recte igitur monemur, ne in vas stercorarium & sordidum, quæ animum nostrum pascunt & nutriunt, cibaria immittamus.

Gallum

Gallum nutrias, ne tamen sacrifices.

GAllum nutrito quidem, ne tamen sacrificato: est enim soli & lunæ dicatus. Et hoc ab aliquibus inter symbola repositum est. Sunt qui hoc dimidiatum tantum efferant, hoc est, Gallos enutrias. Sunt quidem inter ea quæ præcepta dicenda sunt potius, quam symbola: quanquam & symbola præcepta, ut de aliis etiam quibusdam observavimus. Nihil enim aliud hoc loco quidam *Pythagoram* intellexisse volunt, quam gallum ipsum. Si quis tamen altius & hoc considerare voluerit, ad reliquorum symbolorum rationem modumque interpretari poterit, ut scilicet nos philosophus moneat, gallos nutrire, hoc est, ut patruus magnus tuus (*Pice*) scribit in oratione, ut divinam animæ nostræ partem, divinarum rerum cognitione, quasi solido cibo & cœlesti ambrosia, pascamus. Sed si tam alta negligis, exponas ab hoc diverso modo: Gallos, id est milites ac bellatores homines, in civitate habendos esse, & in contubernio retinendos, non tamen rei sacræ causa. seu urbis vigiles & custodes intelligas, quando ii per gallos significari videntur. Nam & fabulæ gallum *Marti*, rei bellicæ & militiæ præsidi, comitem ac satellitem fuisse tradunt, ut ex *Luciani* Gallo, in *Ausonii* poetæ gripho ternario pridem notavi. Quod vero soli & lunæ dicatus sit, id innuit, quod tempori hoc hominum genus inservit, quod per solem & lunam intelligitur: vel quod nos gallus suo cantu admoneat. Alius aliam comminisci poterit expositionem, ut gloriosos & stolidos homines, nimiumque sibi arrogantes habendos illos quidem, & non penitus ejiciendos: non tamen ad sacra, i. e. arcana admittendos, iisque in seriis & gravioribus sermonibus & rebus adhibendos. Quod secus tamen hodie à plerisque regibus & prin-

prin-

principibus fieri conspicimus. Alius amantes, & qui continue amore depereunt, interpretari per gallum poterit: quo pacto videntur significasse *Athenienses*, cum *Anterotis* aram constituerunt, in qua pueri nudi & formosi signum inerat, in ulnis geminos sustinentis generosos gallos, & se in caput impellentes, quibus *Timagoram* & *Meletum*, seu *Melitum*, (utrumque enim legimus) qui amore perierunt, significabant. Historia notissima apud *Pausaniam*, & *Suidam*. quanquam nonnihil inter se varient, ille in *Attica*, hic in dictione *Melitus*. Nec te id hoc loco latere velim, quod etiam de gallo gentes rem sacram facere consueverunt, eumque vel inprimis *Æsculapio* mactabant; quod & *Socratem* testamento cavisse, apud *Platonem* legimus: cujus rei & *Eusebius*, *Tertullianus* & *Lactantius* meminere. *Artemidorus* quoque in libro Onirocriticωn quinto, somnium cujusdam narrat, qui gallum *Æsculapio* vovit, si sanus foret. *Ovidius* tamen in Fastis, *Nocti à Romanis* gallum cedi, his versibus ait,

Nocte dea Noctis cristatus caditur ales,
Quod tepidum vigili provocet ore diem.

Mercurio tamen gallum attribuit *Fulgentius*, ob mercatorum videlicet vigilantiam. Est & apud *Plutarchum* traditum, *Lacedæmonios*, cum hostes profligassent, gallum sacrificare solitos. Verum ne à proposito aberremus, scribunt *Laertius* & *Suidas*, gallum album non attingendum, inter symbola esse: hoc est, ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ· quod *Jovi*, inquit, sacer est, & lunæ, atque horarum nuncius, & diei. Meminit & *Plutarchus* quarto Symposiacωn, sed causam non adfert. Vide quæso quam superstitiose gentes ante CHRISTI lucem degerunt. Scribit *Pausanias* in Lacon. *Methanam* urbem ad Isthmum, in qua cives contra Africum, vites florescentibus ac germinantibus infestum, galli peni-
albi-

ibi ſic niveis remedio uſos fuiſſe, quem gallum homines in diverſa trahentes diſcerpebant, per vineas diſcurrentes: deinum in eundem locum redeuntes, ubi diſcerpſerant, gallum ſepeliebant. adeo hi diverſi fuere à Pythagora inſtitutis, quem tradunt gallum album adeo amaſſe, ut ſi quando videret, fratris germani loco ſalutaret, & apud ſe haberet: ſuis vero ſectatoribus, qui civiles, id eſt politici dicti ſunt, permiſiſſe ait *Iamblichus*, ut gallum, agnum, & alia quædam paulo ante nata, præter vitulum, rite ſacrificarent. Idem fere ſcribit *Suidas*. Sed & *Laertius*: Sacrificiis, inquit, utebatur *Pythagoras* inanimis. Sunt qui dicant, gallis gallinaceis, & hœdis etiam lacteolis, quos teneros dicunt, agnis autem minime. Cæterum *Ariſtoxenus* apud *Gellium* cuncta illum animata in cibum permiſiſſe ait, bove aratore & ariete exceptis. Idem ſcribit *Suidas*, qui & illud ait à *Themiſtoclea* ſorore, vel potius (ut eſt apud *Laertium*) *Themiſtoclea*, hæc placita illum ſumpſiſſe. At vero Chriſtiani theologi nonnulli, ut de noſtris quoque nonnihil afferam, per gallos concionatores & divinos homines intelligunt, qui nobis verba ſalutis enunciant, quique ſedentibus in tenebris & umbra mortis lucem, qui Deus eſt, prænunciant, & à nobis mentis noſtræ veternum & ſoporem ſuo cantu excutiunt.

Non frangendi dentes.

NE dentes frangito: hoc eſt, quod Græce dicitur, *ὀδόντας μὴ καταγνύειν*. Monuiſſe nos puto philoſophum hoc ſymbolo, ne in quenquam obtrectantes maledicenteſque ſimus. Nam & genuinum frangere eodem pene modo Latini dixere ſcriptores, uti & apud *Perſium* ſatyricum, & D. *Hieronymum*. *Martialis* etiam in obtrectatorem: Quid dentem dente juvabit rodere?

&

& *Horatius*, dentem *Theoninum* pro maledico dixit in Sermonibus. Unde & apud *Usitem Jobum*, D. *Gregorius* illud exponit, Per gyrum dentium ejus formido; de eo qui contra CHRISTUM futurus est *Antichristus*. Sed *Iamblichus* ea causa *Pythagoram* monuisse inquit, quod dentes existimaret primam esse genituram humanæ naturæ, & nutrimentum quoddam communis & prioris, ut ait, materiæ.

Non cuique dexteram facile porrigendam.

NE cuique dexteram facile porrigito. hoc est Græce, μὴ ῥαδίως παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν. *Ficinus* hoc modo transtulit, Dextram ne ad omnia facile injicias. *Erasmus*, ut puto, *Plutarchum* secutus, ῥαδίως particulam non adscripsit: quod nec multi refert. *Suidas*, nec παντί. Exponitur vero symbolum hoc: Non oportere temere, nec inconsulto cum omnibus amicitiam inire, nec in adsciscendis amicis præcipitandum. Id quod etiam notissimo versiculo edocemur:

Nec cito despicio, nec temere incipio.

Idem præcipit *Plutarchus*. Convenit etiam cum ea *Solonis* sententia, quæ est apud *Laertium*: Nec cito tibi compares amicos: cum paraveris, ipse nec relinque. hoc est, ut ille Græce dixit, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ· οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. Sane porrigere & dare dexteram, proverbii vice dicimus, suppetias auxiliumque ferre: Dare vero manus, victum se fateri: Manum injicere, vim inferre: Manus addere, deridere. Sed hæ Grammaticorum figuræ sunt loquendi. Dextera insuper pro bono opere in sacris literis aliquando legitur. Dicimus & dextera & læva in auguralibus. Verum jam satis.

Ni

Ne coronam decerpas.

COronam ne carpito: quod Græce dicitur, στέφανον μὴ δρέπτειν. *Rheuclin*, Coronam ne carpſeris: ita *Eraſmus*. Hoc ſymbolo *Pythagoras* monebat, ut *Cyrillus* & *Hieronymus*, aliique tradunt, diſcipulos, ne urbium civitatumque, in quibus eos eſſe contingeret, leges decretaque offenderent, neve violarent, ſed ea cuſtodirent, ac inviolata ſervarent: neve magiſtratus principeſque urbium, qui & hodie per coronarum & diadematum inſignia ſignificantur, laceſſendo provocarent. Id quod & noſtri Chriſtiani proceres ſuis ſcriptis à principio præceperunt. Tametſi hoc ipſum non obſervaſſe *Pythagoram*, cum alii, tum *Tertullianus* adſerat, ut qui tyrannidem adſectaverit apud *Crotoniatas*.

In cinere ollæ veſtigium confunde.

OLlæ veſtigium in cinere confundito: quod Græce ſic habet, χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. Hoc ipſum ſymbolum nos monet, poſt inimicitias nullum iræ veſtigium ſeu ſignum nos ſervare debere: & ut in Sympoſiacis ſcribit *Plutarchus*, ipſa ceſſante iracundia, ejus omnem memoriam abolendam. Malorum enim, ut ille ſapienter cecinit, iram eſt meminiſſe. Id enim nunc quidam obſervant, ut cum primum ad ignem accedunt, ſi ollæ adſit veſtigium, ſtatim conturbent. Poſſet & fortaſſe quiſpiam alius aliter interpretari, hoc eſt, ut eſt prophetæ vaticinium, olla igne & carbonibus ſuccenſa: hoc eſt, cor plenum curis & ſollicitudinibus. Olla pro corde, cinis pro pœnitentia interdum apud ſacros ſcriptores ſumitur.

Herbam Molochen sere, ne tamen edas.

HErbam Molochen serito, ne tamen mandito. *Politianus* vero ita Latine vertit: Malvam, inquit, transferto, sed eam ne comedito. Sed *Ficinus*, Herbam Molochinam (inquit) sere, ne tamen edas: usus videlicet vocabulo, quo *Arabes* utuntur, parum à Græco deflexo. Videtur quidem *Pythagoras* hoc symbolo nos ad mansuetudinem & placabilitatem invitare apud cæteros: at non ita erga nos ipsos, in quos acres judices esse debemus, nam cum Moloche herba sit inter malvæ species, cujus virtus est mollire & solvere, facilitatem ac mollitudinem, ut sic dicam, innuere videtur. Quin & apud Barbaras nationes hoc tempore ipsa Molochia vocatur, passimque in *Africa* & *Babylone* per fora & vicos venditari solet. Molochen cum sole circumagi, cum Græci tradunt, tum suo carmine *Modestus Columella* cecinit:

Et Moloche prono sequitur quæ vertice solem.

Molochinum colorem ab herbæ hujus flore *Nonius Marcellus* interpretatur: ab eadem & *Plinius* Molochiten gemmam. Malache enim & Moloche, ut est apud *Athenæum*, malva est. Tametsi ab his nominibus, quidam malvæ duo genera constituunt: Molochen scilicet majorum foliorum in sativis, Malachen vero è sylvestribus. *Dioscorides* quidē hortensem, & chersæam, id est terrestrē facit, libro secundo, quo loco & nomina & vires earum exsequitur. Sed & aliæ præterea ejus sunt species, quas non est cur hoc loco tibi perscribam: non enim hoc nostrū est institutū. Illud certe te scire volo, pleraq; ex his symbola & ænigmata i similitudine quadā intelligi & exponi debere, quod & alicubi *Plutarchus* prodidit. Quale est illud, quod de nubentibus

tibus dici vulgo solebat, Sesamum aut hordeum sere, aut projice: cum fœcunditatem, & multiplicem generationem ac fœtum significare volebant. Sunt enim hujusmodi semina multæ fœcunditatis, & ut Græci dicunt, πολύγονα. Sed quod de sesamo dicimus, aliqui ex eo placentam fieri solitam in nuptiis, eadem ratione tradunt.

Unguium criniumque præsegmina urina non inspergenda.

Unguium criniumque præsegmina ne commingito; neve insistito: quod sic Græce dicitur, ἀπονυχίσματα καὶ κουρᾶς μὴ ἐπουρεῖν, μηδὲ ἐφίστασθαι. Hoc symbolum cum non expositum ab antiquis scriptoribus *Erasmus* invenisset, ita ille sua sententia absolvit, ut amicos & cognatos dicat, tametsi humiles atque abjectos, non tamen spernendos. Idem ferme & *Rheuclin.* Quid vero dicas, si non calcandam, nec penitus negligendam rerum externarum curam, suo hoc symbolo nos *Pythagoras* monere voluerit? & iccirco etiam, ut scribit *Iamblichus*, in die festo nec ungues secari, neque crines tonderi volebat: quam superstitionem & hodie à plerisque custodiri passim videmus. At vero contrarium significare symbolum videtur, si, ut *Ficinus* transtulit, enunciemus. ita enim ille: Capillorum & unguium superfluitates, postquam abscideris, pessunda, ac si innuat, de externis minime curandum. *Theodoritus* quoque apud Græcos insignis theologus, mortalitatis symbolum capillos habere, his verbis ait: Capilli (inquit) mortalitatis symbolum; mortui enim sunt, nec doloris sensum habent. Diverse insuper à *Ficino* in Lamia symbolum *Politianus* protulit: unguium, inquit, criniumque tuorum præsegmina ne commingito, sed in ea dispuito.

Adversus solem ne mingas.

Contra solem ne meiito: sic *Politianus*, quod est Græce, πρὸς τὸ ἥλιον τε ... αὐτὸν μὴ ὀμιχεῖν, hoc est, Versus ad solem ne meiito. Hoc ipso utique symbolo discipulos monet Philosophus, ut omnibus in rebus, omnique loco pudorem verecundiamque servent. *Erasmus* tamen ad Magos pertinere arbitratur, ex *Plinii* sententia, qui ait eos vetare, ejus causa contra solem lunamque nudari, aut umbram cujusquam ab ipsa adspergi. quo in loco & *Hesiodi* poetæ carmen adfert. Sane quia in lotii hoc loco mentionem incidimus, *Osthanes Persa* illud contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutiuis horis suum cuique stillatum in pedem. Ejusdem vero lotii perfusione maleficia atque incantamina averti solere, gentes crediderε. Unde harum rerum *Apuleius* peritissimus, libro primo de Asino, *Aristomenem* scribit à veneficis sagisque mulieribus lotio fuisse perfusum. Id etiam manifestius in divorum historiis colligimus. nam cum arte magica Christiani, miranda quæ faciebant, patrare existimarentur, lotio inspergi jubebantur; quo modo *Numeriano Cæsare* jubente, *Chrysanthus*, & *Lusia Syracusana* virgo, item Ss. *Julianus* & socii martyres, equæ urina conspergi jussi. Verum ad avertenda maleficia, & unctio adipis, & abrasio capitis amuleta esse traduntur. Alias tamen lotii perfusio ignominiæ causa est etiamnum hoc tempore. Notissima historia apud *Tranquillum* de sacris *Isiacis*. Sed jam & nos aliam symboli adferamus interpretationem. Sol in sacris literis pro Deo sæpe accipitur. Non (opinor) igitur errabis, si ita exposueris, ut non sint in Dei conspectu, vel coram eis qui nobis Deum ipsum repræsentant, ea facienda, quæ parum honeste & decore fiunt. Sedenim quoque *Jo. Picum* illum magnum patruum tuum, duo hæc *Pythagore-*

goræ symbola conjunxisse video, & enodasse: Cavenda, inquit, inprimis duo nobis *Pythagoras* significat, ne aut adversus solem emingamus, aut inter sacrificandum ungues secemus: ut scilicet, postquam per mortalem animæ partem, & superfluentium voluptatum fluxas eminxerimus appetentias, & unguium præsegmina, quasi acutas iræ prominentias & animorum aculeos resecuerimus, tum demum sacris operemur; & cætera quæ scripsit *Picus* tuus. Possumus & hoc ita interpretari; Ne seces ungues: ne in rebus supervacuis & sordidis occuperis inter sacrificandum. nam & à *Marsilio* ita pronunciatur, Juxta sacrificium ne incidas ungues.

Non adversus solem loquendum.

AD solem versus ne loquitor. ita Græce enunciatur, *πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν*. Quod sic ferè exponitur: Non esse in manifestis rebus, & in his quæ in aperto sunt, repugnandum. quid enim est sole clarius? Usu quoque comprobatum est, eum in disciplinis reliquis, tum in re literaria, non multum profecturum, qui manifestæ veritati contumax repugnat. Adversus solem (inquit *Rheuclin*) ne loquaris, ne videlicet incidas in periculum: quod rectè monet illud, Acutum gladium declines. id fit, si honesta verecundia utaris in publico: cujus hæc nota est, adversus solem ne meiito, cujus paulo ante meminimus. Verum quoniam supra diximus, solem pro Deo interdum accipi, possis & hoc ita interpretari, adversus divinitatem non esse loquendum. Neque hoc loco te id latere velim, hunc Hebræorum esse loquendi morem, ut aliquid contra solem fieri dicant, quod in conspicuo & aperto fiat. ut est illud apud *Mosem*, quod 70. *ἀπέναντι ἡλίου*: *Hieronymus* noster, Contra solem, transtulit.

Non in meridie dormiendum.

IN meridie ne dormito: quod Græce ita habetur, μὴ δεῖ καθεύδειν ἐν μεσημβρίᾳ. Hoc symbolo videntur monuisse *Pythagorici*, non esse in manifesta luce conivendum, neque stertendum tum cum aperta nobis est lux. Nam & *Olympiodorus* in *Platonis* Phædone, ait ideo à *Pythagoricis* statutum, non esse in meridie dormiendum, quoniam sol ea hora validissimam suam ostentat efficaciam. Eadem fere ratione, eodemque *Olympiodoro* autore, lege apud *Athenienses* cautum fuerat, ne de quopiam interdiu necis supplicium sumeretur.

Cum è lecto surgis, stramenta confunde.

CUm è lecto surgis, stragula complicato, vestigiumque corporis confundito, sic *Politianus*. Alii: Stramentis surgens, ipsa colligito, figuramque confundito. Sed vide quam concinnius hoc Græce enuncietur, ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συμπεριστέλλειν τὰ στρώματα. Commodius igitur, si sic verterimus: E lecto surgens, ipsa conturbato stragula. nam & *Erasmus* sic: Surgens è lectu, vestigium corporis confundito. Idemque ipse significare ait, quod illud de complicandis stragulis: id quod paulo post declarabimus. Sed viderit *Erasmus*, an recte. *Rhealius* insomnia transtulit, ut paulo post dicemus. *Plutarchus* quidem in Symposiacis, hoc & ipse ad pudorem & thalami reverentiam pertinere scribit. Sed certe hoc in usu est quotidiano apud ingenuos, & præcipue in *Hetruria*. At mea quoque sententia symbolum commode sic expones: Surgens à lecto, ac si dicat, è somno mortalis hujusce vitæ, erigensque te ad diei lucem, hoc est, ad cœlestium divinarumque rerum contemplationem,

nem, ſtragula complicato, hoc eſt, corporeos ſenſus deſerito; (id ſic enim quidam interpretantur;) & perinde corporis veſtigium & ſtragula confundito, hoc eſt, ne ad momentanea & mortalia, ſenſuique obnoxia reſpexeris, eorumve memineris: nam & in re ſacra perficienda eadem ferme præcipiet, ut plane eo loco oſtendemus. Non poterit ergo recte philoſophari, qui fluxarum rerum curam non abjecerit. nam & ſacri interpretes, per lectum & grabatum carnis voluptates exponunt.

Cantibus utendum ad lyram.

CArminibus utendum ad lyram: hoc eſt, ᾠδαῖς χρῆσθαι πρὸς λύραν. Inſtitutum *Pythagoræ* fuiſſe legimus, ut ante ſoporis initium, ad lyram cantibus uterentur, ne videlicet perturbatis moleſtarentur inſomniis: quæ ſi forte irruiſſent, ſurgentes juſſit lecti ſtragula excutere ac convolvere; hoc eſt inſomnia glomerare, in unumque rejicere, ut ſcribit *Rheuclin*, ne remorata gravarent. Sane ut ſcribit *Cicero* primo de Divinat. & repetit *Gellius* in 4. *Plato* ſic jubet ad ſomnum proficiſci corporibus adfectis, ut nihil ſit quod errorem animis, perturbationemque adferat. Per lyram vero ſignificabant honeſtam quandam temperantiam; nec ſeſe perturbationibus nimiis dedere jubebant, cum dicerent, neque riſui neque triſtitiæ manus dedendas: quod & *Laertius*.

Stragula ſemper convoluta ſunt habenda.

STragula ſemper convoluta habeto: hoc eſt, quod Græce habetur, τὰ στρώματ' ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. *Eraſmus* ad verecundiam refert, quaſi indecorum ſit incompoſita habere ſtragula. Age, cur tibi præcipue,

quod

quod ſentio, palam non adfero? Ego potius nos monere voluiſſe *Pythagoram* crediderim, ut parati atque expediti ſemper ſimus, quaſique in procinctu, tanquam peregre abituri. nam & in caſtris, cum migrandum eſt, omnia convoluta habere, & colligata, convaſataque ſolemus. Verum tamen hæc ad animum transferamus, ac ſi ab hac mortalitate ſit migrandum, ne nos imparatos mors offendat. Quid ſi nos moneat, cum non firmam hic & ſtabilem manſionem habeamus, & varii plerumque caſus immineant atque impendant, ut parati ſemper ſimus, quocunque locorum peregrinandum ſit, ſedeſque mutandæ: noſque in nobis ipſis omnia noſtra poſita habere debere, omneſque fortunæ caſus longe virtute inferiores eſſe ducere: & demum tales nos eſſe, quales erant illi, qui ſua ſecum bona omnia in patriæ direptione ferre aſſeverabant? (duos quippe philoſophos idem dixiſſe comperimus,) quod quidem tu ſymbolum à parente puer, maximo ac rariſſimo exemplo, perdiſcere potuiſti.

In via ne ligna ſeces.

IN via ne ligna ſcindito: quod ſic Græce habet, ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα, ut legitur apud *Olympiodorum*. Hoc vero *Pythagorici* monentur, eodem autore, ne vitam nimiis curis diſcrucient, ac inanibus cogitationibus agitent. Via enim, vitæ humanæ curſum; & lignum, fortem animum, etiam in ſacris literis ſignificare videmus. *Reuchlin* tamen ait, nos moneri, ne publica, & quæ ſunt univerſitatis turbare velimus.

Injuſſu imperatoris ex præſidio non decedendum.

ABſque Imperatoris mandato, ex cuſtodia non recedendum. Quod Græce ſic effertur, ἄνευ προστάγματος

μαῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τῆς φρουρᾶς μὴ ἀναχωρεῖν. Quod his ita verbis in *Catone M. Tullius*: Injussu, inquit, Imperatoris de statione & præsidio ne decedas. Hoc vero symbolo *Pythagoras* auditores monere volebat, eos non debere sponte ex hac vita migrare. per Imperatorem enim, Deum immortalem, moderantem omnia, atque regentem: per stationem & præsidium, vitam qua vivimus, intelligere volebat. Atque ita quidem *Cicero* exponit, qui & in libris de Republ. in hunc prope modum loquitur: Quare (ait) retinendus est animus in custodia corporis, nec injussu ejus, à quo ille est nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus adsignatum à Deo defugisse videamini. Atque hæc ille quidem totidem verbis. Hanc eandem sententiam, sed paucioribus verbis, eundem significasse *Pythagoram* ostendit *Olympiodorus*. ait enim eum præcepisse, quempiam seipsum non educere debere: hoc est, ut ille refert, μὴ ἐξάγειν ἑαυτόν. Eadem & *Plato* ipse, & qui ab eo sunt philosophi, Sunt & his similia, quæ nobis sunt lege divina præcepta. Eadem & *Hebræi*. Unde elegans illa oratio apud *Egesippum* de *Josepho Matthathiæ*, quem in lacum conclusum à *Romanis* militibus, comites hortabantur, ut sibi manus inferret potius, quam in hostium manus veniret. quam orationem idem ipse *Josephus* in sua historia copiose est exsecutus.

Elixum ne asses.

Quod elixum est, ne adsato: quod forte sic Græce, ἑφθὸν μὴ ὀπτᾶν. *Iamblichus* autem fere sic exponit: Benignitatem ac mansuetudinem ad iracundiam non inducendam. Mitia enim, elixa esse dicuntur: Assa vero & tosta, immitia & iracunda. Sunt & qui hoc desumptum existiment à *Persarum* Magis, apud quos, ut jam diximus, *Pythagoras* aliquamdiu est diversatus, & institutus.

Gladium

Gladium acutum averte.

GLadium acutum avertito: quod Græce legitur, τὴν ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν. Quod symbolum ex re potius, quam ex verbo interpretatus est *Marsilius*, Acutum omne abs te dimove. *Rheuclin*, Gladium acutum declines. Sic vero fere ab omnibus exponitur: ab his qui periculum adferunt, vel adferre possunt, abstineto, caveto que; & quæ nocitura tibi vides, avertito. Qua ratione & *Moses* gladium flammeum dixit & versatilem, qui lignum vitæ custodiat: id est, divinam ultionem, ut ante meminimus. Quidam & gladium, malam linguam interpretantur: quo modo & illud *Jobi* exponunt, De gladio oris liberabit: quæ & alibi gladius anceps dicitur.

Quæ ceciderint, ne colligito.

QUæ ceciderint, ne tollito: quod sic Græce legitur, τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι. *Diogenes Laertius* hoc quoque inter symbola connumerat, idque interpretatur à *Pythagora* imperatum, ut modeste ac decenter non esse doceret, & moderate vesci, adducitque *Aristophanem* poetam in heroicis, qui ea quæ de mensa caderent, heroum esse dixerit. Observatur & hodie à plerisque symbolum, ut quod semel è mensa ciciderit, nec ipsi edant, nec colligi patiantur: id quod ab hoc *Pythagoricorum* more effluxisse videri potest. Quem tamen morem si ad animum & animi cibum convertamus, non superstitiosum videri poterit. Hujus & *Suidas* symboli meminit, illudque sic protulit, τὰ πίπτοντα ἀπὸ τῆς τραπέζης μὴ ἀναιρεῖσθαι, & eadem ferme quæ *Diogenes* adfert. Sunt & qui sic efferunt, μὴ γεύεσθαι ὧν ἐκτὸς τῆς τραπέζης καταπέσῃ: hoc est, Ne gustare quæcun-

quæcunque in mensa deciderint. Porro *Rheuclin* sic ipse symbolum interpretatur. Quæ deciderint, inquit, ne tollito: hoc est, non decere quenquam suarum rerum ardentiorem esse amatorem.

Non coacervanda ligna cupressina.

Ligna cupressina ne coacervato: quod sic Græce dicas, κυπαρίσσινα τὰ ξύλα μὴ συσσωρεύειν. Vel ut *Hermippus* legit apud *Laertium*, ἀπέχειν τοῦ καὶ σορὸν κυπαρισσίνης. A paucis quidem hoc inter symbola connumerari vidi, id tamen quoniam nos comperimus, hic ideo adscripsimus. Videtur vero *Pythagoras*, vel quisquis adscripsit, nos admonere, ne ex sacris rebus, & Deo divisque consecratis, nobis opes deliciasque comparemus: neve eas in nostros & proprios usus convertamus. Nam ex cupresso, inquit *Iamblichus*, & repetit *Hermippus*, Jovis sceptrum conficitur. Sacra quoque à prophanis insigne usurpata, & male parta simul & alia prophana destruere ac dissipare, & vulgo creditum, & jam pene pervulsum. Sed & id considerandum, ne fortassis symboli auctor nos monitos esse velit, ne de sepultura ac funere nimis soliciti anxiique simus. Cupressus enim, ut nosti, Diti sacra est, & funeribus indicandis vetere instituto, ante ædium fores affigi solita fuit.

Imparia superis, paria inferis sacrificato.

Plutarchus & hoc *Pythagoricum* ænigma esse ait: Cœlestibus imparia sacrificato, inferis vero paria. hoc est, τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις. Quod cum *Plutarchus* non explicet, *Erasmus* ipse adfert, quod idem *Plutarchus* in Quæstionibus ait, primum videlicet mensem deis cœlestibus habitum sacrum,

crum, secundum vero deis inferis, in quo & lustrationibus quibusdam uti mos erat, & mortuis parentabant. Qui etiam totius mensis tres dies principes & autores esse voluerunt: & reliqua quæ ille docte adfert. Porro apud *Virgilium* notant eruditi de pari & impari numero multa, quæ ad hunc locum faciant. Lege *Macrobium* & *Servium*, & quæ supra de ternario diximus, & quæ infra dicemus.

Ex imputatis vitibus ne deis libes.

NE ex imputatis vitibus deis libato. Sic vero Græce habetur, μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων. Docet hoc symbolo philosophus, ut actiones nostras Deo immortali purgatas offeramus: quando illi nihil est gratum, quod non purum sit, & expurgatum. *Hebræorum* quoque maximus & philosophus & rex *Solomon*, vineam seu vitem hominis stulti, vitam intelligit, quæ sine doctrina est & bonis operibus. Verum hoc quod de vite imputata dicimus, non *Pythagoræ* tantummodo præceptum fuit, verum & antiquorum legibus cautum. Cujus rei meminit *Plinius*. *Maurus* vero *Servius* in sacris dici ait, ut is furore corripiatur, qui de vino sacrificaverit, quod de vitibus esset imputatis. *Romani* etiam, ut *Plutarchus* scribit, *Jovis* sacerdotem sub vitem ingredi noluerunt, quod eum scilicet ebrium fieri non deceret. Eundem & hederam attingere religio fuit, quod hederam spiritum quendam habere existimabant, quo hominum mentes in furorem agantur. *Plutarchus* idem in *Numa* putavit, regis fuisse institutum, non *Pythagoræ*, & hoc quod statim subjungemus. Sed de his jam satis: quare jam cætera.

Non

Non sine farina sacrificandum.

NE sine farina sacrificato. Præcipiebat *Pythagoras*, suos discipulos μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων, hoc est, non sine farina sacrificare: hoc est, ut mundi ipsi, & mente candida, & expurgata conscientia, & quod dicunt nostri, probe expiata, Deo sacrificemus. Unde & gentes mola, quæ ex farina & sale conficiebatur, victimarum capita, antequam mactarent, inspergere solebant. Non me præterit hoc loco, *Pice*, quæ à Græcis ἄλφιτα dicuntur, à nostris frequentius polentam verti solere, quod in medicæ facultatis scriptoribus facillime conspeximus, *Dioscoride*, *Galeno*, *Paulo*: quod, nec inconcinne forte hoc loco, volui tamen ego eos sequi, qui ante me symbolum exposuere, quos inter *Erasmus*, qui hoc ipsum ænigma ad morum mansuetudinem pertinere existimat. Sedenim & *Hebræi* eadem, ut puto, causa, sua pleraque sacrificia, farina & oleo conspersa, Deo Opt. Max. offerre consueverant, ut est apud *Mosen*, *Philonem*, & *Josephum*. Apud *Romanos* tamen, ut est autor *Plutarchus*, flamini diali nefas erat farinam attingere, quod ea cibus sit imperfectus & indigestus. neque enim farina semen est amplius, nec per se cibi usum præstat. Porro & illud considerandum, *Pythagoram* panem & vinum purum in sacris adhibuisse, quæ rex *Salem* multo ante Deo obtulisse in sacra historia legitur, & nos multo ac longe sanctiore sacramento quotidie offerre consuevimus.

Nudis pedibus sacrificandum.

NUdis pedibus rem divinam facito, & adorato. Et quoniam à nemine adhuc quod sciam, hoc symbolum explanatum reperi; ideo ne inenarratum tibi mitte-

mitterem, nonnulla hoc in loco collegi, ut illud saltem ipse quoquo modo aperirem. *Pythagoras* igitur & hoc ab *Hebræis* sumpsisse videri potest, apud quos morem fuisse accepimus, sacra & sancta non ingredi loca, nisi nudis pedibus. *Mosi* certe Deus Max. præcepit, ut calceamentum solveret, quod in quo staret loco, terra sancta esset. Post *Mosen* quoque *Jesu Naves* filio idem est imperatum. Scribit & *Flavius Josephus*, *Berenicen* regis *Agrippæ* sororem, cum *Hierosolymam* profecta esset voti gratia, rem sacram facturam, idem fecisse, atque (ut ipse ait) ita nudipedem ante *Flori* præsidis tribunal stetisse. Hinc illa quoque D. *Leonis* in quodam de jejunio sermone, exclamatio de *Hebræorum* jejunio, loquentis: Habeant illi nudipedalia sua, & in tristitia vultuum ostendant otiosa jejunia. Nunc quoque *Mauri* & *Sarraceni*, ejusmodique hominum genus, templa in quibus sacra facturi sunt, non ingrediuntur, nisi calceis depositis. Ergo *Pythagoram* monuisse puto, ut inter sacrificandum, mundi, & mundanis relictis curis, & à scelerum inquinamentis expiati, rei divinæ operam darent. nam & lavare pedes mystice, expurgare mentem dicimus: qua de re & Christiani nostri theologi, dum mandatum Domini de pedum lotione exponunt, & simul illud, Excutiendos pulveres de pedibus. *Euthymius* quoque pedes pro cogitationibus, in *Psalmo* 72. exponit; Per pedes (inquit) cogitationes intelligit, veluti quæ animæ nostræ religionem pedum instar regunt, ac sustinent. Licet *Cassiodorus* arbitrium mentis eo loci interpretetur, cogitationes tamen & ipse *Psalmo* 120. pedes exponit. Sed longior sim, si ejusmodi multa tibi adferre velim. Cæterum apud scriptores proditum est, *Lacedæmonios* juxta *Pythagoræ* hoc institutum nudis pedibus adorare, & rem sacram facere solitos: quod nihil mirum. Nam, *Josepho* teste, *Lacedæmonii Hebræis*
socios

socios habuere, & ab ipsis ut alia multa, & hoc suscipere potuerunt. Porro Christianis nobis ex ceremoniarum ritu, & Pontificum institutis prohibitum est, sacram Eucharistiam nudis pedibus conficere: & *Paulus* monet, calceatos nos pedes habere debere in præparatione Evangelii. Idem repetit D. *Cyprianus*: Ut serpens, inquit, à nobis calcatus obteratur, neve armatos pedes possit mordere. Sed enim & per pedes humanitatem significari ii volunt, qui Evangelium illud exponunt, quod de pedum osculo meretricis, & unguenti infusione. D. *Augustinus* per pedes, humanos affectus intelligit. At vero *Gregorius*, dum illud interpretatur, Calceamenta habebitis in pedibus: Calceamenta, inquit, in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire. Sed de his plus jam satis.

Adoraturi sedeant.

Adoraturi sedento: quod Græce sic, καθῆσθαι προσκυνήσοντας. Videtur vero *Plutarchus* hoc *Numa* regi adscribere. Exponitur vero sic: Oportere certa vota concipere, & in his quæ optima fuerint, perseverare. Ego ab eo deductum puto, quod sedentes meliorem pacatioremque animum adsequi existimantur, (nam sedendo & quiescendo animus, teste Philosopho, melior fit;) atque ea causa quoque rectius de quaque re censent. Unde etiam judicem, dum sententiam est pronunciaturus, pro tribunali sedere, tanquam Deo sacra facturus, legibus cautum est. *Erasmus* putat & alium habere sensum: quod oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes, hoc facere; sed vacuos, ac totos rei divinæ intentos. Unde & *Plutarchus* prodit, quoties Pontifex auguria seu sacra aggrediebatur,

tur, præcones clamasse, Hoc age. Ea vox hortabatur, ut qui sacra adirent, reverenter & attente id facerent. Idem *Plutarchus* in Quæstionibus ait, qui deis vota fecissent, in templis manere, & quietem agere solitos, quod actiones hujus vitæ frequenter involvant hominem molestiis. hæc *Erasmus*.

Circumactus adora.

VErtigine actus adorato, vel (ut *Erasmus* ait) Adorato circumactus: quod est Græce, προσκυνεῖν περιφερόμενος. *Plutarchus* & hoc *Numæ* Regi, non *Pythagoræ* adscribere videtur, qui & multa in *Numa* cognitione digna de vertigine in sacris adfert. Putabat *Rhenclin.* hoc symbolo prudentiam circa divinas preces indicare voluisse *Pythagoram*, ne in nos videlicet jure retorqueri posset, Nescitis quid petatis. Alii existimant, vertiginem hanc à *Pythagora* ea causa institutam, quod sacrificantes imitari cœlum quodammodo videantur, quod continua vertigine agitatur; Cœlum namque gentes Deum esse putavere: vel quod ea cœli circulatione terrena averti viderentur. Idem fere ex *Ægyptiorum* disciplina *Apuleius*: idem & nos Christiani in sacris mysticis facere consuevimus, sed aliam ob causam. Nam & in dextram & in sinistram diversa ratione, dum rem sacram missam facimus, circumagimur, ut ritualibus nostris libris continetur. Sed & gentes ad orientem solem, quod innuit *Apuleius*, adorabant: ita & nostri templa construi præcipiunt ad solis ortum, tametsi *Lateranæ* & *Vaticana Romæ* basilicæ ad occasum vergant. Similes utique aliqua ex parte ceremonias gens una quæque & natio in Deis colendis habuisse videtur: id quod superstitiosi quidam ex nostris, & indocti rerum dicere piaculum autumant. At ne à proposito abeamus

num, apud gentes observatum legimus, ut peractis sacris, antequam populis missio fieret, id est, λαοῖς ἄφεσις, sacerdotem sese ad dextram circumagere solitum, manumque, priore digito in erectum pollicem residente, ori admovere; demum sedere: id scilicet innuentem, deos rata sacra & preces habuisse. *Gallos* vero ad dextram se circumvertisse, proditum est. Verum hæc non nostri instituti colligere hoc tibi loco, qui alias ex *Plutarcho*, *Plauto*, *Suetonio*, *Iamblicho*, *Apuleio*, aliisque, in Annotationibus multa complexi sumus.

Cum veneris in templum, adora, nec interea aliud facias.

ADorato cum veneris in templum, neque quod ad victum pertineat, quicquam aut dicito, aut facito: inter symbola & hoc connumeravit *Marsilius Ficinus*: quod tamen *Olympiodorus* ita in *Plat.* Phædone ex *Philolai* sententia profert, ἀπιόντα εἰς ἱερὸν, οὐ δεῖ ἐπιστρέφεσθαι: hoc est, Cum templum ingrederis, non convertere oportet. Monemur vero, cum sacratam viam & religionis instituta ingressi fuerimus, nos non debere profanis curis de cætero immisceri, & divina quæ cœpimus, non humana tractare. Nam & CHRISTUS discipulos ideo sine pera & sacculo, hoc est absque ulla rerum terrenarum cogitatione, in Evangelii prædicationem dimisit. Deus enim cœlestis pater iis providet, qui sincere templa ingrediuntur: hoc est, religionis sectam. Alii simpliciter symbolum ipsum interpretantur, ut ipsa verba sonant. Sed enim & *Seneca* in Epistolis, *Pythag.* & illud dicere solitum, Alium animum fieri intrantibus templum, Deorumq; simulacra ex vicino cernentibus, & alicujus oraculi opperientibus vocem. Quæ etsi simpliciter dicta videntur, monere tamen videntur, in rebus sacris hominem alium quàm humanum

adsumere animum debere. *Iamblichus* item illud *Pythagoræ* præceptum, seu Symbolum fuisse ait, Non esse in templo te venerea utendum, ne scilicet polluatur: quomodo & Christianis prohibitum. Non in templo quoque pariendum esse, seu magis (ut reor) concipiendum, idem volebat philosophus; ne scilicet anima, quæ divinum quiddam est, in corpus (quod mortale est) immergatur, ut idem scribit *Iamblichus*. Verum hoc idem esse cum superiore videtur.

Ex itinere, præter propositum, in templum non ingrediendum esse.

EX itinere, præter propositum, ne templum ingrediaris, neve orato, etiamsi prope vestibulum transeas. Si hujus symboli, quod dici solet, corticem, superficiemque verborum tantum inspexeris, irreligiosum quiddam & impium, ne leve & puerile dicam, philosophus præcepisse videtur: si vero medullam interioremque sensum introspexeris, aliud profecto significare videbis. Nam non decere rebus profanis & irreligiosis, divina & sacra commiscere, his verbis præmonet. Iter enim, vitæ communis cursum: & templum, contemplandi & adorandi rationem significare crediderim. Sunt qui symbolum utrumque sic exponunt, ut cum rem sacram facias, nihil tum aliud facere oportere: cum vero rem profanam, sacram non attingendam, nec cogitandam quidem. Qua de re & *Plutarchus* ait. In profestis, inquit, diebus, & omnino in festis, per urbem sacerdotem præcones præcedebant, qui ut quiescerent, & ab operibus desisterent, jubebant. Nam ut *Pythagorici* dicunt, non præter propositum homines per transitum adorare deos immortales, illosque precari, sed continuo ex ipsa domo mente ita paratos pergere. Ita & *Romanos Numa* instituit, neque

audi-

audire quicquam rerum divinarum, neque adspicere per desidiam atque negligentiam; sed vacare à rebus cæteris oportere, mentemque sacris adhibere existimavit. Ex his tamen symbolis quæ diximus, & quæ mox item adferemus, pleraque potius præcepta esse videntur, ideo & à nonnullis non legitima putantur.

Non absque lumine de rebus divinis loquendum.

De rebus divinis absque lumine ne loquitor. Manifestum puto, quid hoc loco præcipiat *Pythagoras*, lumen enim pro cognitione & scientia accipi videtur; Unde *Tertullianus Septimius* libro contra *Marcionem* primo: Ille, inquit, canicula *Diogenes* hominem invenire cupiebat, lucernam meridie circumferens. *Marcion* Deum, quem invenerat, exstincto lumine fidei suæ amisit. Quo pacto & Rex *David*, lucernam pedibus suis dicebat mystice verbum Dei, & lumen semitis suis. Vel (fere quod idem est) intellige, uti legimus apud *Aristobulum*, *Hebræum* ex secta Peripatetica Philosophum, item & lumen pro sapientia: Tota nempe lux ex sapientia est, unde (ait) Peripatetici quidam λαμπτῆρος τινὰ ἔχειν τάξιν, hoc est, quod quendam fulgoris habeat ordinem. Qui enim luminis hujus fulgorem sequitur, per totam vitam nullis tenebris, nulla confusione perturbabitur. Repetit hæc eadem *Eusebius*. Unde etiam lucernas ardentes dicimus mystice, ut idem ait *Tertullianus*, mentes fide accensas, & veritatis operibus relucentes. Vel intelligamus, ut *Gregorius Nazianzenus* ait, φῶς νοητὸν, id est lumen intellectile: quod cum duplex sit, cœleste per divinum afflatum, & humanum per doctrinam, de cœlesti mihi potius quam de humano intelligendum videtur. Qua ratione fit, ut ego de divinis superque cœlestibus parce admodum

semper loquar, & si quid interdum exeat, religiosæ censuræ addictum volo.

Cum tonat, terra tangenda.

CUm tonat, terram tangito. Et hoc ab *Iamblico* adfertur, ut videlicet memores simus mortalitatis, & nostræ originis. Etenim cum cœli porta tonat, ut ait poeta, signum est futuræ tempestatis. Ergo instantibus signis iræ cœlestis, terram tange, & te mortalem memineris. Vel sic exponas: cum tonat, hoc est cum nobis is qui præfectus est, Rex, aut Pontifex, vel alius quispiam potestatem habens, te increpat & arguit, tu terram tange, hoc est, te subjice, humilemque præbe.

Silentium, id est echemythia servanda.

LInguam coercito, Deum imitans. Inter præcipua *Pythagoreæ* præcepta fuit, & silentium & taciturnitas, quam ἐχεμυθίαν ab illo appellari, à principio dixi. Præcipuum continentiæ signum, ut ait *Iamblichus*, *Pythagoras* esse putabat, linguam compescere: quam & primam esse virtutem is sapiens existimavit, qui carmine sententias complexus est, quique ait, se locutum sæpe pœnituisse, tacuisse nunquam. Sed quantæ commendationis & utilitatis sit silentium, & jam nos nonnihil superius, & præterea pleraque *Apuleius* in Floridis. & certe extat aureus *Plutarchi* libellus de audiendo, hoc est περὶ ἀκούειν. Rex quoque & Propheta maximus ita canticum illud suum inceptavit, Te decet silentium Deus in *Sion*: etsi 70. interpretes pro silentio hymnum transtulere. Scribit & *Athenæus* in 7. silentium rem esse divinam. *Iamblichus* quoque in libro de mysteriis ad *Porphyrium* scribens, *Ægyptios* ait Deum habuisse, quem

Iabu

*Ᵽ*thon vocabant, in quo primum esset intelligens, & intelligibile primum, quod solo silentio colebatur. *Porphyrius* etiam ipse in commentario Antri *Homerici*: De silentio *Pythagorico*, inquit, & *Ægyptiorum* sapientes, ne quis januam aut portam præteriens loqueretur, vetabant. Tunc enim silentio colendum esse Deum, qui principii rerum omnium autor est, jubebant: quin etiam in aliis januis quacunque hora, non modo meridiana, loqui nefas habebant, utpote januam rem sacram existimantes. Sedenim & *Olympiodorus Alexandrinus* ait; *Pythagoricos* per silentium arcana, hoc est ἀπόῤῥητα Dei significare, quem utique Deum imitari debet philosophus. qua ratione videmus, quem modo dicebam sapientem, illud cecinisse,

Proximus ille Deo est qui scit ratione tacere.

Quinimo ut silendo discerent discipuli, *Pythagoras* volebat, adeo ut quinquennio eorum plerique sermone abstinerent. Neque tamen certum & præscriptum erat omnibus æque silendi tempus. Nam aliqui triennio tantummodo tacebant, ut est apud *Origenem*; alii quinquennio; nulli tamen biennio minus, ut ait *Gellius*. Alio enim alius vel plus, vel minus, ut illius ferebat ingenium & natura, silere jubebatur: quod qui, ut præceptum sibi fuisset, servasset, ei mox abdita & philosophiæ mysteria communicabantur, jamque ad adspectum philosophi admittebatur. Sunt qui symbolum istud ad sacrificandi consuetudinem pertinere existiment, in qua linguis animisque favere jubemur. Unde est & mysterium, ut quidam existimant, nuncupatum, παρὰ τὸ μύειν τὸ σόμα. Qua de re plura in syntagmate de Sacrificiis.

De Deo, rebusque divinis, nihil tam mirabile dicitur, quod non credere debeas.

CAchinno obstineto: sic à *Marsilio*, Risu effuso abstine. Super hæc duo *Pythag.* præcepta verus quâ symbola,

 bola,

bola, nihil amplius adfero. Sunt enim per se nota. Sed quare utrumque præceperit, cum nimis longa futura esset narratio, prætermitto. hoc enim à philosophis, illud à theologis commode & copiose disputatum est.

Non inspectandum ad lucernam speculum.

NE ad lucernam speculum spectato. Et hoc inter symbola connumeratur. Videri quidem & hoc leve & superstitiosum posset, si simpliciter intelligas. Sed cum *Pythagoras* hominem se recte nosse, monere velit; Ne speculum, inquit, ad lucernam intuere. ac si dicat, non ad alienam & mentitam lucem & scientiam, sed ad solarem & divinam, & propterea conspicuam, quæ omnibus patet & lucet, nec pro veris falsa ostendit. Qua de re & adhuc hodie est apud nonnullos in consuetudine, ne se ad lucernæ lumen in speculo intueantur Trito etiam vulgi sermone, formam & gemmas æstimare ad lucernam vetamur: quando ad ejus lucem facillime hallucinamur, & decipimur, neque ad eam omnes latentes mendæ apparent; quin interdum pulchriora, quam re ipsa sint, esse videntur.

Non propter opes ducenda est uxor.

AUrum habenti ne in filiorum generatione adhæseris. Videtur vero hoc significasse *Pythagoras*, non divitias & opes homines respicere debere, cum liberis & soboli sunt operam daturi. Atque ita symbolum protulit, ut viris & fœminis præceptum esse videatur. Auditores enim cum mares tum fœminas habuit *Pythagoras*, ut nostro quoque tempore utriusque sexus sunt cœnobitæ. At vero *Iamblichus* *Pythagoram* ait dicere solitum, liberos procreandos esse ea in primis de causa,

ut post nos, qui Deos colant, relinquamus. Tametsi hoc ad perpetuitatem potius philosophum alii dixisse adserrent. Sunt vero & alii, qui aurum interpretantur fluxam & momentaneam hujus mundi gloriam: quo modo in sacris, calix aureus *Babylon* dicitur, & aurea ab *Ægyptiis Venus*: atque iccirco symbolum sic interpretantur, ut non ad inanem mundi gloriam & speciem respiciendum dicant, in procreandis & comparandis liberis. Etsi non me præterit, & aurum aliis sensibus accipi solere in rebus mysticis.

Unum duo.

SYmbolum & hoc *Pythagoricum* esse legimus, hoc est, ἓν δύο. *Rheuclinus* symbolum hoc ait de rerum principiis commodissimum, (quid enim citius occurrit per singulas intuentibus, quam unum & duo?) cum causas & originem universorum scrutari voluerimus. Legimus præterea, *Zaretam Pythagoræ* præceptorem unum duo per nomina propagationis pronunciare consuevisse: unum, id est ἕνα, patrem appellando; & duo, matrem, *Plutarchi* testimonio. Quin etiam prisci illi Ζῆνα, id est *Jovem*, unum: & Ἥραν, id est *Junonem*, duo vocabant: quod & *Phornutus* observavit. Symbolum igitur, Unum duo, ad naturæ principia: sed quod sequitur, ad trinitatem omnino pertinebit.

Inter cætera colendam esse perfectissimam trinitatem.

HOnora inprimis figuram ac pretium denariorum trium. Est hoc vel symbolum, vel ænigma, vel utrumque, si non verius neutrum, quod unus *Marsilius Ficinus* inter *Pythagoræ* symbola retulit: quod nusquam adhuc apud alium, quantum ipse meminerim, legi.

gi. accurate licet & multo ſtudio, unde ille tranſtulerit, perquiſierim, nuſquam equidem vel ipſe inveni, vel ab amicis diſcere potui. Quamobrem nondum (ut ingenue fatear) plane conſtitutum habeo, quid hoc ipſum (qualecunque ſit) ſani nobis adferat: atque ideo nihil etiam exploratum habeo, quod tibi proferam. Aliquis fortaſſe poſthac me magis *Lynceus*, *Argus* fuerit, qui quod ipſe non viderim, interius ipſe perſpiciat. Commenta igitur hic tibi varia, non expoſitiones adferam. Atque id inprimis: poſſet forte philoſophus id monere, ut non multo pretio ſtatuas ac imagines, quas colamus, comparemus: *Hebræos* fere imitatus, qui nullas admittunt. ut denariorum trium dixerit, pro minimo. Vel intelligas, quod minus aliquibus fortaſſe diſplicere poſſit, imagines quidem & aras, & pretium trium denariorum, hoc eſt, ipſius divinitatis: ut cultum ac myſterium præcipere videatur, quod in ſanctiſſima Trinitate conſiſtit. Ut enim *Numenius* & *Porphyrius*, hoſtis licet noſter, oſtendunt, antiqui philoſophi, inprimiſque *Pythagorici*, trinitatem comprobarunt, ut *Ariſt.* docet, & *Auſon.* innuit: ut nunc *Platon.* & *Plotin.* mittam, qui eandem ipſam fatentur. qua de re noſtri quoque Chriſtiani cum *Latini* tum *Græci* ex gentium autoribus plura collegerunt, ut *Euſebius* & *Cyrillus*, & alii. Verum & nos ſuperius oſtendimus, ne à propoſita re diſcedamus, ternarium numerum in ſacris *Pythagoræis* habuiſſe. Quod autem denariorum trium ait, id etiam ſubinnuere poteſt, de denarii numeri perfectione, quem & perfectum, numerorumque finem, cum *Pythagoras* ipſe, tum *Plato* prodiderunt: id quod etiam *Vitruvius* credidit, & *Ariſtoteles* tertio Phyſicæ acroaſeωs libro, omnes ſcilicet homines, tam barbaros quam Græcos priſcam ſervaſſe conſuetudinem, ad decem uſque numerandi. *Caſſiodorus* quoque ad *Boetium*: Denarius, inquit,

cit, numerus more cœli in se revolvitur, & nunquam deficiens invenitur. At eo plura etiam *Theon Smyrnæus* et *Philolao* & *Archyta Pythagoricis*, in libro de *Platoni*ci mathematicis. Porro denarium numerum ea ratione Δεκάδα Græci vocant, quasi Δεχάδα, quod omnem in se numerum recipiat quem & *Pythagoræi* mundum nuncupant, quod eo numero sit compositus; decem enim sphæris constat. Sed & eo veteres justitiam & fidem significabant. nam & in eis sanciendis dextras jungebant, sic digitis denarium numerum repræsentantes. Sed & *Hebræus Philon*: Denarius, inquit, numerorum est infinitatis terminus, circa quem, ceu metam, volvuntur & reflectuntur numeri: à cujus quidem numeri perfectione, ac divinitate quadam, decem continet cœlum orbes, decem sunt divina præcepta, decima quoque dies dicata: hinc & denarius nummus, ad quem cæteri referuntur. Sed amplius & nostri decima quæque majora scripserunt; ut decumana porta, decumana ova, decumani fluctus, & cætera. Quinimo & pro vitæ præmio mystice intelligitur. Unde illud D. *Cypri*ani ex Dominica sententia deductum: Adhuc vero, inquit, cum singuli ad denarium vocantur, quid est quod à Deo æqualiter distribuitur, humana interpretatione minuatur? Quid vero etiam si inde absolutissimam perfectissimamque trinitatem intelligere velimus, ut scilicet in primis & ante omnia honoremus & colamus imaginem, imaginem inquam quæ incorporea est, aram propter sacrificia, ac pretium trium denariorum, quod æstimari non potest? quod à Christiana pietate haud multum abhorrebit. Sedenim & D. *Gregorius Nazianze*nus in sua quadam oratione, trigesimum numerum à *Pythagoricis* cultum, & inter sacros relatum prodidit: quem numerum ab *Hebræis Pythagoras* potuit facillime sumpsisse, apud quos longe ante prædictum erat de 30. denario-

denariorum pretio. Qua ratione si trium denariorum trigesimum ipsum numerum intellexeris, trini denarii & maximi sacramenti ænigma *Pythagoricum* solves: quo etiam quasi per transennam quandam Dominum Servatorem possimus intelligere, etiam à gentibus quoque modo prænunciatam, ut à *Sibyllis* quoque, 30. denariis à proditore discipulo proditum iri debere. Sed quod de trinitate attuli, plane à *Cœlio Calcagnino*, viro eruditissimo, probatur, qui ad me scribens hac de re, ita ait: Monemur, inquit, hæc venerari, ut una postmodum pietate animus imbuatur. Sic nec Dei imago in annulo sculpebatur, neque *Socrates* per canem, neque *Zeno* per capparim pejerabat. Pretium autem denariorum trium pertinebat, puto, ad mysterium τῆς τριάδος. Hæc quidem *Cælius*. Verum jam nos ad reliqua.

Non oleo est sedes abstergenda.

SEdem oleo ne abstergito. sic vero Græce enunciatur, ἐλαίῳ εἰς θῶκον μὴ ὀμόργνυσθαι. Quod symbolum sua sententia sic *Erasmus* exposuit, Non esse abutendum rebus optimis & pretiosis, ad ea quibus neque digna neque utiles videntur esse. Sed viderint alii quantum conveniat *Erasmi* expositio. *Rheuclin* vero ita nos moneri ait, ut amicorum omnia ita curemus, atque propria: neque blandis verbis & sermonum fuco placeamus, sed veri studio. Sedes enim amicitiæ veritas est, non adulatio. Propter quod ait, Oleo sedem ne abstergas. Quid vero si nos ita interpretemur, ut θῶκον pro throno & cathedra, ut Latini sedem & sellam pro solio & tribunali, id est, pro imperio & magistratu accipere solemus: & ut ait *M. Cicero*, de sublimi loco; Oleum autem pro adsentatione & blanditiis, palpoque ac fictis sermo

sermonibus, id quod etiam in sacris libris invenimus? & proinde etiam ita sacri interpretes exponere consueverunt, ut illud præcipue, Ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου, Oleum, inquit, peccatoris non pinguefaciet caput meum: quod certe Oleum peccatoris, 70. Græce vertere: in *Hebræo* aliter habet; pro eo enim posita est dictio polysema, varia denotans. nam *Hieronymus*, oleum amaritudinis, alii oleum capiti, aliis oleum præcipuum, alii etiam unguentum, utcunque, id exponi solet pro palpo, atque ficto sermone: tametsi & alio loco, hoc est *Psal.* 22. oleum in bonam partem sumatur, ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου. quod & oleum exultationis alio loco vocavit, quod & sentit *Euthymius*. Verum à priore quidem sensu factum est illud forte proverbium, Oleum ore ferre: quod de adsentatoribus & blandientibus dictum mihi potius videtur, quam (quod putavit *Domitius*) de iis qui loqui non possunt. Et propterea illud etiam *Martialis*, oleum ferre in auricula, videtur dici de eo qui adsentatoribus & adulantibus aures patefaciebat. quod mihi falsum magis videtur, quam quod alios ipse loqui non fineret. Non me fugit, quid super hoc dicat in suis Proverbiis *Erasmus*, de supina aure, & sublimi: quod potius ab animalibus sumptum est, in quibus iræ indicium aurium arrectio, id quod & Physici scribunt: & ita illud melius intelligitur ἄν' οὖς ἔχων, hoc est, in sublime habens aures. Sed ad oleum nos potius redeamus. Vide nunc rogo, *Pice*, quam multi reges hoc tempore, & principes, ne & pontifices majores dicam, & minores, libenter oleum auribus ferant: quin adsentatoribus, & adulantibus, non sedes tantum perfundendas oleo, sed & caput & aures ipsas patulas sponte offerunt opplendas, & nullos magis admittunt ad contubernia & consuetudines, & si diis placet, ad arcana etiam tractanda. Verum tu, *Pice*,

quæ

quæ hoc libello interdum spargimus, perinde habeas velim, ac ipsi scribimus, non scilicet ut me quenquam unum insectari putes: & simul, ut in hoc ætatis lubrico, cavere & ipse incipias, ne & tibi sedes oleo abstergatur.

Adoranda est Echo, cum flant venti.

FLantibus ventis Echo adora. Nec hoc ænigma à antiquorum ullo, nostrorumve temporum, interpretatum comperi: quinimo, nec inter symbola connumeratum, præterquam ab uno *Marsilio Ficino.* qui unde ille acceperit, non inveni, accuratius licet plures ejus rei gratia autores evolverim. atque ideo etiam ego temere nihil adserendum duxi. Difficillimum vero est. Existimarim quidem hoc discipulos monere voluisse philosophum, ut cum seditionibus ac tumultibus rixantes inter se cives viderent, ipsi in tuto sese reciperent, procul videlicet à litibus & tumultibus, quos per ventos flantes intelligit: & ad ea loca commigrarent, quæ septa atque munita videantur, ubi minus venti perflare queant. Vocem etenim in ejusmodi locis responsare & reciprocari, non à philosophis solum & poetis, sed & experientia ipsa conspicimus. Quare (ut puto) ideo est confictum, ut Echo ænea coleretur in eo loco, quo *Dodonides* responsa dabant, sic ea ferme de re scribente *Philostrato* lib. 1. Iconum: Æreaque ei loci colitur Echo, quam ori manum apponere vides, & cætera. Ita quidem symbolum interpreteris, ut non ad corporis tantum affectiones, sed ad animi quoq; tranquillitatem securitatemque referamus. Sane *Cælius* noster *Calcagninus*, vir eruditissimus, Græco illi versiculo *Pythagoram* alludere voluisse existimabat, qui est, τῷ καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπνεῖν ἀνέμοισι, hoc est, Occasioni

casioni & tempori serviendum, neque ventis reflandum. ...ro cum nuper nostri *Eugubini Steuchi* libros de Per... philosophia legeremus, eum propemodum ita ...bentem invenimus, ubi de dæmonibus agit lib. 8. ...p. 22. Fuit, inquit, alia magis recondita, & non mi... perspicua ratio, cur aer datus sit dæmonibus pro ...micilio. Sed nunc constet dæmonas, ait, esse aereos. ...dem perhibet, incorruptibiles æternasque animas ha...re aerem. Ad hanc rationem videtur *Pythogoras* lo...us, cum præcipit, Venti flantis sonitum venerare. ...od explicans *Iamblichus*, αἰνίττεται γὰρ ὡς δεῖ τῶν θείων ...ῶν καὶ δυνάμεων τὴν ὁμοιότητα ἀγαπᾷν. Innuit, ...quit, oportere divinarum substantiarum ac potesta...m amare similitudinem. Divinas ergo substantias, ...ibus aerem similem dixit, fortasse dæmonas intelle... Hactenus *Steuchus*. Ex quibus videmus illum hoc ...bolo ἦχον, sonitum, non *Echo* nympham, ut *Marsi*...o, interpretatum esse.

Non comedendum ex curru.

EX curru ne comedito: quod est Græce, μὴ ἐσθίειν ἀπὸ δίφρου. *Plutarchus*, vir longe doctissimus, u... hoc inter symbola, quod memini, commemorat: ...t tamen exponit. An vero forte hoc innuit philoso..., quiete manducandum? quod qui in curru man...tur, cum assidue agitetur, parum illi cibus prodesse ...letur. An illud fortasse verius; non luxui ac desidiæ ...dam esse operam, cum negotii gerendi tempus in...t? Et si ad animum retuleris, qui humani vehiculi, ...c est, corporis auriga est, non sane vana fuerit expo...tio: qua de re & *Platonici* multa, & *Philon Hebræus* ...m alibi, tum in libro de Agricultura.

Dextrum

Dextrum pedem prius inducendum, sinistrum vero prius lavandum.

IN calceum dextrum præmittito pedem, in lavacrum vero sinistrum. at *Politianus* sic enunciavit: Dextrum (ait) pedem priorem calceato, sinistrum priorem lavato. Sed enim *Iamblichus* prius symboli membrum recitat sic, Oportere dextrum prius pedem induere. Verum enimvero *Suidas* ex *Aristophane* hexametrum carmen adducit: Δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδονιπτῆρον. Hoc est, in calceum dextrum, lævumq; impone lavacro. Est enim Podoniptron, vas in quo pedes abluere solemus, quam fortasse pelvim recte Latine dicas: ut & utriusque dictionis ostendit etymologia. Symbolum vero augurali videtur convenire disciplinæ, ejus periti prodidere, & historiæ probant: ut quæ Augusto traditur. Sed hujusmodi omne genus à nobis ridentur. quo fit, ut magis mirum videatur, adhuc plerosque superesse, qui superstitiosa isthæc observent; & quidem religiose, publicatis etiam voluminibus. Verum hæc omnia *F. Petrarcha* à *Pythagora* orta esse quodam suo libello existimavit, quæ longe ante ipsum *Pythagoram* ex vetustissimis scriptoribus liquido cognoscimus; *Homero, Hesiodo*, poetis, & sacris *Judæorum* libris. Sed nos, quam ista, illud nunc potius agamus. Hoc certe symbolo moneri possumus, ut ad bona opera & civiles actiones, quæ ad calceatos pedes referuntur, incitemur. ad mollia vero, & luxui pertinentia, quæ balneis & lavacris significantur, sinistrum pedem proferre: hoc est, ad ea pigriores negligentioresque esse debere. Nam & eadem ratione calida lavacra *Homerus* in Odyssea vituperat: & *Artemidorus* ostendit, Balnea antiquis minus in usu fuisse: & suo tamen tempore

-se est *Adriani* & *Amonini*, & ante & post cibum frequentissima, quod & ex medicinæ scriptoribus est notissimum. Ad luxum enim & mollitiem inventa videntur. *Suidas* vero carmen quod diximus, non ut symbolum, sed proverbium exponit: in eos, inquit, dicitur, qui apte & commode negotiis utuntur, atque ad ea se præparant. At *Cœlius* noster libro primo Epistolicarum quæstionum, ita explicat; nos moneri, ut exornemus & excolamus, si qua sunt in nobis honestamenta à natura tributa: & si qua vitia inolita sunt, procurandum, ut ea quoque diligenter eluamus. Sane pedes in mysticis diversa significare videmus. Aliquando enim vitæ nostræ cursum: ut illud, Dirige pedes meos. Id quod pluribus ostendit *Cyrillus* in 9. contra *Julianum Cæsarem*. Aliquando cogitationes, ut *Euthymius*, & *Cassiodorus*. Aliquando conscientiam: quo modo illud exponitur, a pedibus excutiendos pulveres. Interdum etiam præsentiam: ut his verbis docet *Theodoritus*, πόδα γὰρ τὴν παρουσίαν ἐκάλεσεν, cum exponeret illud, Et benedixit Dominus ante pedes meos: qui sane apud *Hebræos* frequens est loquendi modus. Per pedes quoque *Ægypti* diversa significabant, ut est apud *Horum*, quæ nihil ad nos. Pleraque alia de pedibus hujusmodi supra attulimus in symbolo, Nudis pedibus sacrificandum.

Per dexteram in templa ingrediendum, per sinistram egrediendum.

Libuit & hic adscribere, quod prodit *Iamblichus* *Pythagoram* quoque præcepisse: In templa, inquit, per dextram partem ingreditor: per sinistram exito. Et hoc augurali disciplinæ convenire videtur ea, quam supra diximus, ratione. *Iamblichus* tamen ait, dextram, quod sit imparis numeri, qui Deorum est immortalium: sinistram

finiſtram autem paris, qui mortalibus convenit. Quam rem & alii, ut *Aur. Macrobius*, prodidere: noſtri vero in vertiginibus, quibus in ſacris utimur, quarum ante meminimus, à dextra in ſiniſtram, & à ſiniſtra in dextram redeundo, idem propemodum ſignificari tradunt.

Ab animalibus abſtinendum.

AB animalibus abſtineto: quod ſic Græce dicas, ζώων ἀπέχου. *Seneca* quidem ad *Lucilium* quadam epiſtola, ſymbolum expoſuiſſe videtur, cum ait: At *Pythagoras* omnium inter omnia cognationem eſſe dicebat, & aliorum commercium in alias atque alias formas tranſeuntium. Nulla (ſi illi credas) anima interit, nec ceſſat quidem, niſi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Quo certe modo & *Ovidius*, aliique intellexere. Sed & de abſtinentia ab animatis, & philoſophus *Porphyrius* intellexit, peculiari hac de re libro compoſito, περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. *Plutarchus* in eo, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφέλοιτο, cicurum ac manſuetorum animantium mortem ſolummodo interdixiſſe ait. Abſtinuiſſe vero ab animalibus, plerique ea ratione factum arbitrantur, ne ad ſanguinem fundendum proniores eſſent homines; & ſimul etiam, ut cædibus invicem abſtinerent. Sunt qui tradant, ideo abſtinere juſſiſſe, ut mortales ad faciliorem victum, & ad parabiliores cibos adſuefaceret, ne igne opus eſſet ad coquendum. Sed & *Brachmanas Indiæ* philoſophos animalibus abſtinuiſſe, *Megaſthenes* & *Strabo* teſtes ſunt locupletiſſimi. *Porphyrius* quoque in 4. de Abſtinentia, & D. *Hieronymus* contra *Jovinianum*, colligunt ex diverſis autoribus, alios pleroſque ab carnium & animalium eſu abſtinuiſſe: quos brevitatis cauſa ego miſſos facio. At ex ſcriptoribus quidam, inter quos *Athenæus*, *Pythagoran*

goram tradunt reliquas quidem animantes aliquo modo attigisse, moderate tamen & parce, quasdam etiam immolasse. *Lycon* quoque *Iasius* in *Pythagoreo*, *Pythagoram* ait mediocri uti solitum alimento, nec animalibus penitus abstinuisse, ut etiam *Aristoxenus* scribit. *Apollodorus* etiam arithmeticus, & ipsum ait Hecatomben sacrificasse, cum nescio quid invenisset de triangulo recto. Sed & *Gellius* libro quarto: Opinio, inquit, vetus falsa occupavit, & convaluit, *Pythagoram* philosophum non esitavisse ex animalibus. tum paulo post subdit; Porculis quoque minusculis & hœdis tenerioribus victitasse, *Aristoxenus* refert. Quam rem videtur cognovisse ex *Xenophilo Pythagorico*, familiari suo, & ex quibusdam aliis natu majoribus, qui ab ætate *Pythagoræ* haud multum aberant. Hæc & de animalibus *Alexis* etiam poeta in comœdia, quæ *Pythagoræ* vita inscribitur, docet. Idem *Gellius* mox: *Plutarchus* quoque, inquit, homo in disciplinis gravi autoritate, in primo librorum quos de *Homero* composuit, *Aristotelem* philosophum scripsit eadem ipsa de *Pythagoricis* scripsisse, qui non abstinuerunt edundis animalibus, nisi pauca carne quadam. Verba ipsa *Plutarchi* (quoniam res inopinata est) ut sunt à *Gaza* conversa, subscripsi: *Aristoteles* à vulva, corde, & marina urtica, atque id genus quibusdam aliis abstinere *Pythagoricos* dixit, cæterorum autem usum habuisse, hactenus. Quos quidam secuti, symbolum hoc interpretati sunt, non esse ratione sensuque humano carentibus hominibus utendum, eorumque fugiendam consuetudinem: atque ita hoc loco animalia exponunt, ea quæ bruta vulgo dicuntur, & rationis expertia. Sane quod carnes *Pythagoras* esitaverit, illud facit, quod is primus dicitur carnibus athletas aluisse, cum prius caseo molli & caricis aridis alerentur, & tritico, ut *Phavorinus* scribit in Omnimoda historia, & *Laertius* in 8.

tametsi alterum *Pythagoram* hoc instituisse quidam prodidere. Reprehenditur etiam apud *Plut.* 8. Symp. quidam *Pythagoricus* à *Lucio Tyrrheno*, *Modesti Pythagorici* discipulo, quod in convivio ab animatis abstinuerit, quod (inquit) magis philosophi dogmatis sequi scriptum, quam sententiam voluerit. quo loco & alia quædam de symbolis commemorat. Sed quod revera animalibus & animatis *Pythagoras* abstinuerit, præter quæ supra attulimus, id quoque comprobat, quod de ursa *Daunia* traditur. Fuit hæc ursa magnitudine & feritate horribilis, quæ cum omnia undique arva pecoraque vastaret, hanc ad se *Pythagoras* vocavit, manuque blande permulsit, domique aliquamdiu pane & pomis aluit: nec multo post eam affatus adjuravit, ut de cætero animalibus abstineret. Illa abiens, in solitis sylvis & montibus diversata, deinceps animantium nulli obfuit. Verum nec te illud ignorare convenit, quod scribit *Iamblichus*, non paribus præceptis usum esse *Pythagoram* ergà omnes discipulos. iis enim qui Politici, hoc est civiles dicebantur, quædam permittebantur, quæ minime iis qui interiores & Sebastici. Atque ea causa puto symbola nonnunquam varie pronunciari. Sane & *Plutarchus* ostendit, suo quoque tempore aliquos fuisse *Pythagoricos*, qui institutum ejus vitæ sequerentur, cum alibi, tum in Symposiacis, ut supra attigimus. Scribit & *Seneca Sextium Romanum* philosophum plane *Stoicum* animalibus abstinuisse, sed diversa ratione: Dissimilis (inquit, de *Pythagora* & *Sextio* loquens) utrique causa erat, sed utrique magnifica. Hic homini satis alimentorum citra sanguinem esse credebat, & crudelitatis consuetudinem fieri, ubi in voluptatem esset adducta laceratio. Adjiciebat, contrahendam materiam esse luxuriæ. colligebat, bonæ valetudini contraria esse alimenta varia, & nostris ali-

ena

ma corporibus. Atque de abstinentia ab animalibus satis: nunc ad reliqua.

Locus lapidibus obruendus, ubi sanguis humanus sparsus est.

UBi sanguis humanus sparsus cernitur, illico lapidibus obruatur. Sunt inter Scriptores, qui & hoc inter symbola connumerent: idque *Pythagoram* significare voluisse existimant, dissensionum discordiarumque ac bellorum memoriam non modo non renovandam, sed penitus, si fieri possit, abolendam. Malorum esse (ait sapiens versificator) inimicitiarum reminisci. Idem ait & *Iamblichus*. Cujus quidem *Pythagorici* symboli sententiæ, si nostrorum temporum reges ac principes, ut præteritos mittam, parere voluissent, non interea, quo nos inter nos ipsos discordiarum & bellorum civilium tempestatibus ac fluctibus agitamur, occasionem rei bene gerendæ nactus communis omnium Christianorum hostis Turca, in nostram perniciem & insigne dedecus tam late imperium & tyrannidis fines propagasset, nec magis magisque indies protendere studeret. Sed quando hæc nos frustra in præsentia querimur, illud potius videamus, unde symbolum *Pythagoras* deflexerit, & quid de sanguine mystice tradatur. Scribit in primis *Moses*, si quis in venatione vel aucupio feram, vel avem, quibus non sit religio vesci, ceperit, fundat sanguinem ejus, & illum terra operiat: quod ab interpretibus ita exponitur, ut moneamur, desideria à corde excludere, & offensam, quam ex eis contraximus, humane satisfaciendo abscondere. Sane quoque prohibentur *Hebræi* comesse sanguinem. Causam adfert *Moses*: Sanguis, inquit, animalium pro anima, & iccirco cum carnibus edi non debet. Quo loco animam *Augustinus*

 inter-

interpretatur pro vita. Alii pro ea animæ parte, quæ vegetandi vim habet, & sentiendi. Sed & *Homerus* & *Virgilius* purpuream ideo animam vocant: quod & sensisse videtur *Empedocles*, & (si *Themistio* credimus) *Critias Socraticus*. Iidem tamen *Hebræi* sanguinem in sacrificiis adhibere solebant, quasi id innuerent, quod per ipsum Deo anima offeratur. *Pythagoras* contra, hostias sine sanguine offerebat. Nam ipse sanguinem, vindictam, & ultionem, & crudelitatem interpretabatur. At nostri sanguinem interdum mystice bonas operationes & benefacta intelligunt, ut est in illo, In terra ne sanguinem meum operias, & illud, Sanguis ejus ornavit genas meas. Verum enimvero, hic sanguis non humi obtegendus, nec lapidibus obruendus, sed ut omnibus luceat, in apertum lucemque proferendus.

Mitem arborem nec violandam, nec cædendam.

MItem plantam neque violes, neque cædas: hoc est Græce, *φυτὸν ἥμερον μήτε φθίνειν, μήτε σίνεσθαι.* Hac sententia, seu symbolo, philosophus monebat, innoxios innocentesque prorsus non inquietandos esse, sed sinendos. Meminit hujus *Laertius Diogenes*. Hoc idem & illo significabat, animal non violandum esse, quod homini non noceat: hoc est, ut ille Græce, *μὴ δὲ φθίνειν ζῶον, ὃ μὴ βλάπτει ἀνθρώπῳ.*

Concluduntur cum à Græcis quibusdam scriptoribus, tum à D. *Hieronymo* nostro, *Pythagoræ* symbola brevibus his sententiis: *δεῖ φυγαδεύειν πάντα τρόπον, καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρὸς, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές.* hoc est: Fugare oportet omni

omni modo & excidere morbum à corpore, ignorantiam ab anima, luxum à ventre, seditionem à civitate, discordiam à familia: in summa, ab omnibus intemperantiam. Atque hactenus *Pythagoras*: alio licet modo ab aliis referantur, & inprimis in libello de Moribus qui *Anneo Senecæ* adscribitur. Ego verbum è verbo transtuli.

Hæc, mi *Pice*, habui, quæ tibi Ænigmata & Symbola & colligerem, & interpretarer. quæ si diligenter aliquando legeris, nec inutilia tibi, nec ingrata fore speramus. Cum ætate, à nobis majora indies te decet exspectare: his ludicris interea animum oblectare. Vale, mi *Pice*: tibique persuade, quod si eo cursu, quo cœpisti, ad virtutes & bonas artes contenderis, te magno patruo tuo & parenti non inferiorem fore, qui ad illas capessendas tibi suo exemplo stimulos & calcaria addere debent.

FINIS.

LILIUS GREGORIUS GYRALD. ARNOLDO ARNELIO SUO S. P. D.

Cum tu superioribus diebus hinc Bononiam *esses reversus*, Bernard. Barbuleius Adrianus *noster efflagitavit cum suo, tum tuo nomine, ut aliquid ei nostrarum ineptiarum exscribendum traderem, simulque* Artemidori Daldiani ὀνειροκριτικά, *&* Parthenii Nicaensis ἐρωτικά *nobis tuo nomine dono attulit. Ego verò utrique vestrum rem gratam facere cupiens, nostra illi commentariola in symbola* Pythagoræ *philosophi exscribenda tradidi: quibus cum aliquid addere mecum cogitarem, ut videlicet nonnihil volumen ex alieno studio & industria crescere videretur, nonnulla mea antiquarum rerum collectanea in manus sumpsi: quæ cum evolverem, commodum in libellum quendam incidi cui titulus est*, Pythagorica *præcepta mystica à* Plutarcho *interpretata. Libellus est scitu dignus, sed qui minime inter* Plutarchi *scripta Græca reperiatur, summa sit licet à me & cura & diligentia conquisitus. Erat autem perscriptus manu* Pandulphi Collenutii Pisaurensis, *viri omnis antiquitatis studiosissimi. Hunc tibi libellum, quoniam eadem pene quæ nos in plerisque nostrarum interpretationum brevissime exponit, tibi dono dare constitui, pignus ut sit perpetui mei erga te amoris ac benevolentiæ. Vale*, Germaniæ, *atque adeo* Belgicæ *elegantiæ & eruditionis decus.* Ferrariæ, *Idibus* Decembris. 1543.

PYTHA-

PYTHAGORICA PRÆCEPTA MYSTICA A PLUTARCHO INTERPRETATA.

DExtram cuique injiciendam non esse: id est, non conciliari omnibus oportere.

Angustum annulum non gestandum: id est, victus rationem habendam, & parsimoniam nequaquam nimis adstrictam.

Panem non frangendum: id est, amicitiam non violandam.

Sal apponendum: id est, laudandam in omni vita justitiam, vel prudentiam, quod ea cuncta serventur.

Ignem ferro non cædendum: id est, non irritandum furentem.

Cor non manducandum: id est, curas abigendas.

Fabis abstinendum: hoc est, à magistratibus abhorrendum.

Cibum in scapham putridam non ponendum: id est, improbis non esse committenda secreta.

Euntem non retro verti: hoc est, metu mortis cursum vitæ non perturbandum, vel viam virtutis ingressum pœnitere non debere.

Staterem & jugum non transiliendum: id est, rationem & legem non debere transgredi.

Super modio non consistendum: id est, otium fugiendum.

Quæ ceciderint, non tollenda: hoc est, antiquatas consuetudines non novandas.

Gallo albo abstinendum: id est, saluti cujusque purissime favendum.

Stramenta semper haberi colligata: id est, succinctos esse oportere, quo facilius tempori & naturæ pareamus.

Dei imaginem in annulo non circumferendam: id est, de divinis parce disserendum.

Ollæ vestigium in cinere confundendum: hoc est, si opera voluptati data sit, curandum ne pateat.

In superfluis capillorum unguiumque segmentis non meiendum: hoc est, nec homines quidem abjectissimos floccipendendos.

Sub eodem tecto hirundines non habendas: id est, mutabiles homines in amicitia non habendos, vel alienos in locum nostrum non habendos.

Oleo sedem non commaculandam: id est, nihil agendum quod cujusquam otium perturbet.

Aves recurvis unguibus abigendas: id est, paratos ad rapinam excludendos.

Extra publicam viam non eundum: id est, consuetudines & instituta publica servanda.

Converso ad solem vultu non clamandum: id est, contra virtutem & rationem non pugnandum.

Gladium acutum seponendum: id est, vitandam iracundiam.

Sepiam piscem non edendam: id est, res implicitas non recipiendas.

In limite non consistendum: id est, in ambigua sententia non commorandum.

Progredienti gregi è via cedendum: id est, multitudini non opponendum.

Mustela è transverso offensa retro cedendum: id est, homines delatores fugiendos. nam mustelam ore parere affirmant.

Arma à muliere sumministrata rejicienda: id est, non sumendos esse animos à fraude, vel effœminata aliqua consuetudine.

In tenebris absque vestitu aliquo non vadendum: id est, nudam & apertam sententiam in obscuris rebus non proferendam.

Rectum

Rectum pedem promovendum: id est, recta esse & justa proferenda.

In poculi fundo residuum non relinquendum: id est, Artes quas cœperis, funditus exhauriendas.

Colubrum intra ædes collapsum non perimendum: hoc est, hospitem quanquam nocivum, perhumaniter tractandum.

Offensa in vestibulis obscœna vetula, non egrediendum: id est, res quarum turpia sunt principia, non esse prosequendas.

Noctu in tenebris deambulanti cavendum: id est, mortalibus enitendum, ut fuisse in vita videantur.

Sole collucente ignem deferre nefas: id est, rebus claris & conspicuis rationem non adferendam.

Lapidem in fontem jacere scelus. i. e. in eum qui det operam utilitati publicæ, durum aliquid injicere scelus.

Pede in limine illiso, retrocedendum: id est, quæ in ipso principio noxia sunt, non prosequenda.

Lumen post caput appensum detinere, flagitium. i. e. industriam & providentiam non in postremis habendam.

Sinistra manu sumere cibum nefas: id est, non nisi recto & legitimo lucro vivendum.

In sacrato sepulchro dormitare periculosum: id est, res superis consecratas ad voluptatem & socordiam non submittendas.

Minuta panis pedibus conculcare turpe: id est, quamvis minimam degendæ vitæ rationem non pessundandam.

Egredienti introeuntique valvas exosculandas: id est, initia & fines actionum & institutorum complectenda.

Lyram illotis manibus non attingendam: id est, purissimum eum qui dicat, esse oportere.

Sudorem ferro abstergere, tetrum facinus: id est, labore parta nemini vi & viribus eripienda.

In

In solitudine sine baculo non ambulandum: id est, cum amicis in necessitatibus conferendum & consulendum.

Apud quadrupedem poema non canendum: id est, apud ignaros seria non proferenda.

Faciem in fluvio non lavandam, vel spectandam: id est, ex labili re & penitus instabili specimen non appetendum.

Hominis vestigia non esse ferro configenda: id est, hominis memoriam non esse lacerandam.

Integrum fasciculum in igne non esse ponendum: id est, non una opes omnes in unum discrimen ponendas.

Egredienti è laribus sinciput, redeunti occiput scalpendum: id est, præcautionem & diligentiam ad res agendas excitandam, his peractis memoriter examinandas.

De rheda junctis pedibus non exsiliendum: id est, de statu in quo sis, in alium nisi sensim transeundum.

In astrum nunquam esse digitum intendendum: hoc est, de supremis viris nihil est temere loquendum.

In arundineto non confabulandum: id est, cum levissimis hominibus familiaritatem non habendam.

Candelam ad parietem non applicandam: id est, tardis & frigidis hominibus sapientiæ laudes non commodandas.

In nive non scribendum: id est, stupidis & mollibus animis nihil committendum.

Vulturem avem in augurio infelicissimam: id est, innocuos homines facile esse infelices.

Facilius emori hominem, cui oculi claudantur: id est,

est, hominem ipsum ex negligentia facile in miseriam cadere.

Puerum aut fœminam stricto vagari gladio, omen malum: id est, non defuturum malum, si gubernatio ineptis & levibus tradatur hominibus.

In chœnice non sedendum: id est, non tantum præsentis, sed & futuri curam habendam. Est enim chœnix diurna esca.

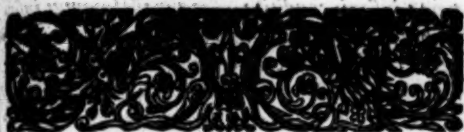
Duorum temporum quam maxime habendam curam, matutini & vespertini: id est, eorum quæ acturi sumus, & eorum quæ gesserimus.

FINIS.

M. CASAUBONI, ISAACI Filii, IN HIEROCLIS Commentarium Notæ & Emendationes.

LONDINI,
Typis *J. Redmayne*, MDCLXXIII.

MERICUS CASAUBONUS
Is. F. Lectori,
S.

HIeroclis *in* Aurea, *ut vulgo vocantur,* Pythagoræ Carmina *Commentationem, nemo certius aut uberius laudaverit, quam qui ad lectionem non integri modo Operis, sed cujusvis fere, quæ se prima cunque temere volventibus offeret, paginæ lectionem provocet: adeo ubique, quæ ad veram vitam, id est, constantem & inoffensam animi tranquillitatem & εὐθυμίαν eximie faciant, sese ingerunt: contingat modo lector, cui sanioris vel mica judicii, cuique veteris illius ac melioris gustus aliquis Philosophiæ. Ut dogmata omittamus, quæ ad Christianæ doctrinæ puritatem & sanctitatem, quantum ab homine non Christiano sperare fas est, proxime accedunt. Vir sane summus & incomparabilis,* Hugo Grotius, *in quo raro exemplo cum judicio certabat ingenium, cum utroque, quæ natura bona, multo usu studioque parta*

parta insignis eruditio; adeo vir ille summum insigne hoc Hieroclis scriptum in succum sanguinemque jugi lectione totum converterat, ut crebrioribus e nullo autore testimoniis sua scripta, posteriora præcipue, tanquam totidem pretiosi metalli crustis & emblematibus distinxerit. Ego quoque cum ante decennium, jam olim magna cum voluptate lectum, non minore fructu relegendum sumpsissem; dolebam Latinum Interpretem, qui Parisiensi editioni adnexus est, tam sæpe à mente autoris & sensu verborum, quem repræsentant edita Græca, discedere: sed id magis, ipsum textum Græcum tot mendis scatere, ut ne illi quidem qui Græca legerent, ad sensum scriptoris per tot vitia scripturæ, nisi qui in istis exercitatissimi, pervenire possent. Hinc novæ editionis cupiditas incesserat. Sed postquam re cum bibliopola communicata differri me viderem, & alia mox intervenirent, quæ otium & animum meum occuparent, nihil ultra quam volui; & sic quoque, ut & in aliis plurimis, bonæ voluntatis conscientia satis bene defunctum me credidi. Nuperrime cum Londini curandæ valetudinis causa versarer, & ab amico, viro doctissimo, didicissem, Parisiensem istam editionem Londini recusam, jamjam foras extrudendam esse; dolui, nec minus illi quorum intererat, me non antea rescivisse: veterum κατὰ δεύτερον πλοῦν, pactis aliquot dierum,

dum

lum in Appendicibus occupantur, & ego interim ad libros meos redeo, induciis; omissa versione, di multis Græci *contextus, ut in tantis angustiis, correctionibus, quæ majorem verborum apparatum postulassent; paucas selegi, quæ non minus illæ quidem necessariæ, sed magis obviæ, & extra contradictionis aleam positæ videbantur. Hac causa brevitatis & paucitatis* Notarum, *quam tibi notam esse, candide Lector, è re mea, &* Hieroclis *esse credidi. His igitur æquus fruere, & Vale.*

N Com-

COmpositis jam *Notarum* nostrarum typis, & in suas paginas dispositis; Typographus aversæ hujus paginæ grandiore offensus hiatu, cum aliquid a me requireret, quod hic inseri non incommode posset: arrepto *Hierocle*, commode incidi in pag. 289. ubi lin. 2. & 8. vox ἄνεσις se obtulit, quam ego spuriam & irreptitiam esse quovis pignore contenderim. Quid enim ψυχῆς ἄνεσις, ad *Carminum*, quæ præcessere, quæque κατὰ πόδας persequitur *Hierocles*, contextum? Imo quis sensus ex illis, ad cæteram *Hieroclis* interpretationem commodus, efficitur? At si pro ἄνεσις, rescribamus ἄκεσις: en ipsissimum *Pythagoræ* (vel qui *Pythagoræ* nomen præfert hic,) verbum, p. 273. Ἐξακέσας ψυχὴν δὲ πόνων ἀπὸ τῶνδε σαώσεις. Et observet Lector quam pulchre, ut *Σωτηρία* in verbis *Hieroclis* τῷ [*σαώσεις*] in *Carmine*; ita & ἄκεσις, τῷ [ἐξακέσας,] utroque loco respondeat. Cæterum, quod hic ἄκεσις ψυχῆς, p. 278. (ἡ τῆς ἀνθρ. ψ. θεραπεία:) θεραπεία. θεράπ. & ἄκεσις, synonyma: non item θεράπ. & ἄνεσις. Et hæc quidem tam clara, ut vix quenquam tam tardum putem, qui dubitaturus sit. Jam ut *una* (quod aiunt) *fidelia*, &c. (in eodem siquidem sanationis non opere tantum, sed & verbo persistemus;) p. 265. l. penult. τὸ τῆς καταγ. δυν. ῥῆμα: τὸ ῥῆμα quam hic esset importunum, satis vidit Interpres, qui ad oram τὸ ἔργμα adscripsit, idque in versione sua secutus est. Atqui neutrum esse legitimum, sed ἴαμα legendum esse, tum ex ipsis *Pythagoræ* verbis, p. 105. Ἰᾶσθαι δὲ πρέπει,&c. quæ persequitur *Hierocles* p.125. &c. tum vero maxime ex proximæ pag. verbis, τὴν γὰρ καταγ. ῥοπὴν τῇ ἀναγ. δ. μ. ἂν ἰασαίμεθα: sed & ex verbo ἄκος in præcedente linea; cuivis paulo qui sit attentior, & in his versatus, liquido constare queat.

¶ Ad SUIDÆ locum, in HIEROCLE, qui Commentario præfixus est.

ETύπτετο τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγάς.] Versio *Curterii*: *plagisque crudelissime acceptus fuit.* Non incommoda sententia, sed quæ ex ingenio afficta, non expressa ex Græcis: quæ, ut edita sunt, hoc dicunt; Cæsum illum plagis, quæ, vel quales ab hominibus inferri solent. Quod, quid est? Fundus *Curterianæ* versionis; in eorum conjectura, qui pro ἐξ ἀνθρώπων, legi volunt uno verbo, & mutato casu, ἐξανθρώπυς· quod interpretantur, ἀπανθρώπυς, *crudeles*. Sed hæc longe petita. Res expedita & plana, si sine ulla literarum, sola spiritus mutatione legamus, τὰς ἕξ ἀνθρώπων. Sex Lictores intelligit, qui Prætoribus provincialibus (ut & Procoss.) assidui comites, potestatis eorum præcipua insignia. Unde & ipse magistratus, ἀρχὴ ἑξαπέλεκυς, i. e. *potestas sex securium*, (quot secures autem, tot & virgas fuisse, cum singulæ secures virgis involverentur; vulgo notum:) sive *prætura*, *Polybio* non semel dictus; de quo plura in *INDICE* nostro *Polybiano*, qui nunc præ manibus. An fortasse peculiaris aliquis *Byzantii* magistratus, οἱ ἕξ ἄνθρωποι dictus; qualis qui *Romæ*, *Triumviri*; & *Athenis*, οἱ ἕνδεκα, de quibus tot locis *Plato*? Ut autem *Græcus* hic scriptor, ἕξ ἀνθρώπων

 πλη-

πληγὰς, id est, *sevirales* (utroque enim modo lapides antiqui: *SEVIRAL.* & *SEXVIRAL.*) *plagas*: ita *Horatius* (quo nihil similius esse queat:) *Triumviralia flagella*, in *Epodis* dixit.

Hieroclis pag. 6. lin. 19. ἐνθεῖναι τοῖς ἀκροαταῖς.] Malim; ἀνθεῖναι. Sed nec ἀναγνώσματα sunt *persuasiones*; sed tractatus & disputationes philosophicæ; & in genere scripta quæcunque.

Pag. 10. l. 22. ἐπὶ τὸν δημιουργικὸν μόνον αὐτῶν θεόν.] Scripsit *Hierocles*, aut ego fallor; δημιουργ. νόμον, non μόνον: quomodo etiam jam supra locutus est, & postea non semel loquitur: per νόμον, Deum intelligens. Semel autem recepto in textum spurio isto μόνον, aliquid excogitandum fuit, quo sensus constaret; & inde vox θεὸς fuerit. Mox autem pro ἀναφέρειν, scribo, ἀναφέρει· τὸ σέβας αὐτῶν: id est, cultus qui illis tribuitur. Optime sic omnia cohærent. *Curterius* aliter syntaxi consulebat: pro ἐπὶ τὸν, scribendo ἐπί τε: quo nihil opus fuerit, si nostra stant. Judicet lector. In superioribus certe nihil mutandum; quæ per transpositionem (& ita sententia postulat) explicanda, quasi scriptum esset: Τὸ γὰρ---- ἐγνωκέναι τε, καὶ τιμᾶν, καὶ μήτε ὑπερφέρειν τὴν ἀξ. μήτε ἀπολ. τ. ἐν ταῖς π. α. ἐννοίαις· τῷ θείῳ ν. νόμῳ κ. &c. Hæc nos omnia pluribus aliquando, si Deo visum, & faverit opportunitas.

Pag. 13. l. 16. καὶ μήτε πρὸς ἀντιδιαστολήν.] Τῷ μήτε nullus hic locus, neque si loci sententiam spectes, neque si verborum contextum. Perversissima sententia, quam affinxit *Latinus* Interpres. Plane enim contrarium dicit *Hierocles*, Deos, ἀθανάτους, ad differentiam animarum

rum humanarum, ab autore *Carminis* esse nuncupatos. In quo autem consistat istud discrimen, planissime ostendit. Scribendum, μήποτε: in cujus voculæ usu, vis inest affirmationis; ut ad *Antoninum*, in *Auctario Not.* ex *Aristotele*, aliisque docebamus. Videri autem possit bis idem dicere *Hierocles*, nisi magna subtilitas adhibeatur. Sed quicquid hujus sit, τὸ μήτι ferri non potest: & tolerabilius est, ut idem bis dicat; quam ut ipse sibi tam manifeste contradicat. *Hieroclis* certe orationem περισσολογίᾳ interdum laborare, non potest non observasse, quisquis illum legerit.

Hac eadem pagina, in præcedentibus verbis, pro συντεταγμένους scribendum συντεταμένους, (de quo eodem verbo ad *Anton.* lib. 2. p. 116. quemadmodum etiam legisse videtur *Latinus* Interpres.

Pag. 14. l. 7. ἀθεΐα καὶ ἄνοια.] Imo ἄγνοια, non ἄνοια, ut ipse postea sæpius repetit, & exponit.

Pag. 18. l. 22. τῇ ἀταξίᾳ.] Vir doctus, quicum multum mihi usus, postea nominandus, emendabat, τῇ ἀξίᾳ: quæ certissima est vel ex p. 22. ubi iterum occurrit, emendatio: & nos in nostris oris pridem ita notatum reperimus.

Pag. 23. l. 18. ἤπις οὐσίας.] Corrige, ἢ τῆς οὐσίας.

Pag. 26. l. ult. δι' ἀποῤῥ. ὅρκων ὀνομ.] *Joannes Pearsonus*, vir doctissimus, & in Græcis literis & libris omnibus, (quod ex luculentis *Hesychii*, & *Suidæ*, quas dudum molitur, editionibus, si vita suppetet, qua dignissimus est, eruditis aliquando constabit;) eximie versatus, certissima, ut ego judico, conjectura emendabat, δι' ἀποῤῥ. ... ut dicat *Hierocl.* τὸν φύλακα τῆς φύσεως, &c.

δι' ἀπορρήτων, (i. e. mystice,) ὅρκον esse nominatum.

Pag. 34. l. 20. πλὴν ἀλλὰ γὰρ ὁ πρῶτος.] Corrigat ocyus, qui non ineptire vult cum *Latino* Interprete, (cui misere & improbe vox nihili πρῶτος imposuit ;) ὁ τρόπος. nam voci πρῶτος, nulla vel coloris umbra hoc loco retinendæ. Τρόπος χρηστός, hic : cui p. 53. μοχθηρία τρόπου opponitur.

Pag. 37. l. 23. ἓν καλῶς ἐξάδειν.] Satis ingeniose *Curterius* ad oram : Ἓν καὶ κ. ἐξάδειν : præcipue cum illud ἓν καὶ καλῶς alibi quoque occurrat. Magis obvia tamen, & eo probabilior alicui videbitur emendatio, si pro ἓν καλῶς, substituatur εὔκολον : atque ita syntaxi sequentis infinitivi consuletur.

Pag. 54. l. penult. πρέπει γὰρ μήτε δι' αὐτουργίας θεραπ.] Scribe, μήτε πλὴν δι' αὐτουργ. θεραπ. quorum verborum sanctissima sententia est ; ad perfectum scilicet parentum cultum, qualem Deus à nobis requirit, non sufficere ut honorem illis, in suppeditandis quæ necessaria sunt, exhibeamus ; sed ne ipsi pro re nata, vilia officia, & ministeria (propriis manibus obeunda) detrectemus : quæ quanto per se viliora, & serviliora ; tanto nobis εὐσχημονέστερα, id est, honestiora, & laudabiliora, ut filiis, putanda sint. Pessime hæc accepta à *Latino* Interprete.

Pag. 74. l. antepenult. καὶ ἓν μέν μοι δοκεῖς λέγειν.] Scribe : καὶ, Ἓν μέν μοι δοκεῖς λέγειν, Πάμφιλε δ', &c. Sunt enim ejusdem Poetæ, cujus & sequentia. *Vide mihi recta quidem dicere ; sed quod & multis, id mihi nunc accidit ;* [Meliora ut videam,] *minime au-*

pu-

persuadeat. Hæc sententia est; non quam finxit Interpres.

Pag. 85. l. 15. καὶ τὴν δίκ. τῆς ἀλογίας ἀνέχεσθαι.] Scribo (nec aliter sensus:) καὶ τὴν δίκ. ταῖς ἀλογίαις ἀνέπεσθαι. Necessitas hujus correctionis facile se probabit attento lectori, cui perpensa perspectaque cohærentia: qui quoque eadem opera *Curterianæ* versionis τὸ ἀπρεπὲς διάφορον non potest non intelligere. Vocat autem *Hierocles* ἀλογίας, numero multitudinis; quas p. 77. ἀλόγους δυνάμεις, & pag. 85. ἄλογα εἴδη. Poteramus in eandem sententiam aliter quoque: καὶ τῆς δικαιοσύνης τὴν ἀλογίαν ἂν ἔχεσθαι. Sed hoc melius: & paulo ante, in eadem re, παρέπεται.

Pag. 101. l. 10. καὶ τοῦ δοκεῖν μόνον αὐτοῦ εἶναι.] Planior & plenior, sed & aliorum dictis convenientior sententia: καὶ τοῦ δοκεῖν μόνον, οὐ τοῦ εἶναι ἀγαθ.

Ibid. l. 19. τοὺς μὴ ὁμοίως προσβεβηκότας.] Miseret me *Latini* Interpretis, qui προσβεβιωκότας, non προσβεβηκότας legendum esse, adeo clare clamitante sententia, cum etiam proxima pagina verbum προσβιοτῆς occurrat, non viderit.

Pag. 105. l. penult. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν δοκούντων παθῶν.] Vox ἀγαθῶν excidit, typographorum fortasse *Parisiens.* incuria: agnoscit enim Interpres. Scribe igitur: ὃ καὶ ἐπὶ τῶν δοκ. ἀγαθῶν παθῶν.

Pag. 110. l. 5. εἰ ᾗ μηδὲν ἐπισατεῖται τῶν τοιούτων λήξεων.] Quid, malum, λήξεων hic faciat, in τῶν τυχῶν, seu sortium humanarum distributione? Aut quis ferat *Lat.* Interpretis ineptias & oscitantiam? *Hierocli* igitur

igitur suum verbum restituamus; id est, λύξεων (fu-tium,) quo non semel utitur. Mox; καὶ τοῦ μὲν ἐστὶ corrige, καὶ τὸ μὲν ἐστὶ.

Ibid. l. 16. εἰ μὲν θεῖον --- εἰ δὲ οἰκεῖα] Scribe, ἢ μὲν θεῖον --- ἢ δὲ οἰκεῖα; & interpretem corrige: nihil enim certius.

Pag. 113. l. 4. καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς καὶ ἀθάνατον.] Nihil hic quicquam est, quod ad immortalitatem animæ pertineat. Scribe, αὐτόματον: ut & infra, p. 115. l. 9. καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν αὐτόματον ἐστιν.

Ibid. l. 16. τῶν ἀπὸ προνοίας --- προηγουμ. ἐνεργουμένοις.] Scribe, ἐνεργουμένων.

Pag. 114. l. 21. τὴν ἀγαθὰ μὲν εἶναι, κατὰ δίκην.] Excidit vox πάντα, quam etiam *Lat.* interpres agnoscit. τ᾽ ἀγαθὰ μὲν εἶναι πάντα, κατὰ δίκην. De sententia verborum, nos alibi pluribus.

Pag. 117. l. 7. ἡ δίκη βλάπτει.] Non hoc dixerit *Hierocles*, aut qui alius *Stoicæ*, seu *Platonicæ* philosophiæ peritus, τὴν δίκην βλάπτειν, justitiam, vel justa Dei judicia nocere; quam prodesse potius, id sane spectare, ut prosint, hic disputatur. Sed scribendum ἡ δίκη βλάστει; quemadmodum & alibi idem loquitur.

Pag. 125. l. 14. πόθεν τινὶ Πρ.] Scribe, πόθεν τοῦ Πρ.

Pag. 133. l. 14. οὐδὲ γὰρ ἦλθεν ἀδυνατώδεσιν ἐπιπτόδαι θεῷ.] Imo ἀδυνατήσασι ἐποπτεῦσαι: quæ sunt ipsissima *Platonis* in Phædro verba, ubi de anima-

rum

rum πτεροῤῥυήσει & prolapsu in terras, sublimissime disputat. Frustra autem se in his *Hieroclis* intelligendis fatigent, quibus illa *Platonis* non lecta prius & cognita probe sint. Habemus iterum pag. 254. sed ibi plura, ex *Platonis* Timæo, perobscura, quæ paucis absolvi non possunt.

Pag. 134. l. 13. τὸ μὴ συγκεχύσθαι τῇ λ. Scribe, τῷ μὴ συγκεχ. τῇ λύπῃ. quod & *Lat.* Interpres videtur agnovisse.

Pag. 157. l. 5. χρημάτων δόσις ἢ ἀφαίρεσις.] Imo δόσιν & ἀφαίρεσιν, post verbum προσάξει: quod & *Latinus* expressit Interpres.

Pag. 166. l. 9. κινδυνεύει γὰρ ---- διὰ τῆς εἰς τὸ μὴ παρὰ φ. ἐκπεσεῖν.] Scribe κινδυνεύσει: & εἰς τὸ μὴ παρὰ φ. ἐκπεσεῖν. vel certe, quod eodem redit, deleto τῷ μὴ εἰς τὸ παρὰ φ. ἐκπεσεῖν. quod & *Latina* suadet interpretatio.

Pag. 178. l. 14. εἰ δὲ τὸ μὴ ἁμαρτάνειν.] Mirum in loco tam plano cæspitasse Interpretem. Prius dixerat & docuerat aliud esse τὸ μὴ ἁμαρτάνειν. & τὸ κατορθοῦν: utrumque igitur seorsim curandum. Quod si fiat: ἐν μὲν (non, εἰ δὲ,) τῷ μὴ ἁμαρτ. &c. quid ex utroque boni consequatur, porro docet. Nihil ineptius ne fingi quidem possit *Latinorum* verborum sententia; præcipue si cum præcedentibus comparentur.

Pag. 198. l. 21. τῷ μηδὲν ἀγαθὸν κτν.] Non dubium, quin Interpres in suo Codice repererit, τῷ μηδὲν ἀγαθὸν εἰδέναι. quod & recte expressit, & sententia palam requirit.

Pag.

Pag. 205. l. 1. Α ΣΕ ΜΗ ΜΕΤΕΠΕΙΤ' Α[...]] Multa hic in paucis lineis errata, sed quæ attendenti[...] tam conspicua, ut prodigio simile sit ab aliis a[...] non animadversa. Nam primum, ista textus verba, ΜΕΤΕΠΕΙΤ' ΑΝΙΗΣΕΙ, ex pag. 181. nescio cujus oscitantia hic repetita, quæ hujus loci propria e[...] rant, ΜΗ ΒΛΑΨΕΙ, legitima sede deturbarunt. In sequente linea, ὄντως, non ὄν[...] scribendum. & mox, τοῦτον [...] βλάπτειν; scribend. τοῦτο [...] βλάπτειν, vel βλάψειν. Quæ tam certa sunt, ut indicasse su[...] ficiat.

Pag. 210. l. 6. τὴν μνήμην ἀναλαμβ. ἀρετῆς [...]] Quæ hæc syntaxis? vel quis sensus, qui ex [...] verbis erui potest? Et syntaxis constabit, & sensus, quem requirit cohærentia, si legas, ἀρετῆς ἢ καὶ κακίας, quæ sæpius ita juncta in hoc libro reperire est. Ita p. [...] l. 5. Μήτε ἀρετῇ καὶ κακίᾳ τὴν τ. & p. 101. l. 22. [...] ἀρετὴν ἢ κακίαν ὁρμώσης. p. 126. l. 7. ἡ συστ. μ[...] ἀρετῆς ---- καὶ τ. κακίας ἡγ. p. 129. l. 13. καὶ ἀρετῆς [...] κακίας ζηλογ. p. denique (ut omittam, quæ memoria mihi nunc non suggerit; quæ fortasse non pauca) 250. l. 7. τῇ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας ἀνάμ. &c. Hæc [...] pluribus hic, ut amici dubitationi satisfacerem. quæ [...] men si abessent, non video quomodo sine hac emendatione sententia stare possit. Eo enim pertinet illud [...] τάξει, quod ordine, ac seorsim quæ bene vel male [...] cta, seu dicta, recensendo, scrutinium hoc conscientiæ institui velit. Ita p. 69. ἐν τάξει ἀρετήσῃ: ubi de tum bonis, tum malis, non promiscue, sed diversa ratione [...] ligendis. Et p. 73. ἐν τάξει χαλινώσωμεν, est, [...] tim coercere vel frænare, (cui mox respondet vox [...] ξις:) non quod somniavit Interpres, in ordinem co[...] & frænare.

Pag. 234. l. 23. τὸ δ' ἀργὸν ἐκλύσει τῆς ΕΥΧΗΣ τὸ δραςήριον.] Quis ita loquatur, τὸ ἀργὸν τῆς εὐχῆς (nam ita postulat cohærentia; quod prius dixerat, τὸ ἀνενέργητον τῆς εὐχῆς:) ἐκλύσει τῆς εὐχῆς τὸ δραςήριον: quasi dicat, *preces ignavæ*, (seu, *operis expertes*: inque illud *inefficaces* Interpretis:) *solvunt*, vel *tollunt* precum *vigorem*? Atqui solemne est scriptoribus antiquis in hoc argumento, strenuam sedulitatem, quæ Deos implorat ut fautores, non ut mancipes & ἐργολάβους; ignavæ eorum pietati opponere, qui modo sint in precibus & votis assidui, Deos sibi vel dormientibus confecturos quæ volunt, sibi promittunt. Notissima inter alios præcipui Historici verba: *Non votis neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur. vigilando, agendo*, &c. *Ubi socordiæ tete, atque ignaviæ tradideris, nequicquam Deos implores*: &c. Quis igitur dubitet, quin scripserit *Hierocles*, non τῆς εὐχῆς, (orationis,) sed, τῆς ψυχῆς (animi,) τὸ δραςήριον, seu vigorem? Confirmant quæ sequuntur: sed ista vel maxime; παύτη ἡ τῆς αὐτουργίας, καὶ τῆς εὐχῆς ἕνωσις: ubi αὐτουργία, seu *industria propria*, & εὐχή sive *preces* iterum opponuntur.

Pag. 250. l. 19. καὶ τῆς ἀνεξαπατήτου ἀπάτης τυχ.] Crucem dicas, non Grammaticis, (quod *Virgilius* olim de suis griphis,) sed lectoribus *Hieroclis* figere voluisse, qui hujus lectionis (si conscii tamen, & prudentes,) auctores primi fuere. Quid enim monstrosius his verbis? Nam ὀξυμώροις quæ vocantur, ut δῶρα ἄδωρα, *perdidissem nisi per*. &c. nullus hic locus. Si quis sententia contentus est, legat, me sponsore, ἀνεξαπατήτου ἀπάτης: quæ quidem sententia ex aliis plurimis locis facillime confirmatur. Ita tamen hoc loco scripsisse *Hieroclem*, minime ego præstem. Remotior enim vide-

videtur vox ἐπιςήμη. Fortaſſe ſcripſerat *Hierocles*, καὶ ἀνεξαπατ. ἀπάντων ἐπιςήμης ; (vel ἕξεως, ut p. 146. περὶ δὲ τῆς ἀπάντων ἀνεξαπατ. ἕξεως :) τυ‑χ. Poſt‑ea cum caſu, qualia in omnibus libris non pauca, excidiſſet vox ἐπιςήμης, & ſubſtantivo careret ſenten‑tia ; quod proximum erat ab oſcitante lectore arreptum eſt, & de ἀπάντων, quod ſyntaxi repugnabat, vox ἀπάτης efficta eſt : nec parum fortaſſe ſibi videbatur in‑genioſus, qui una, quod aiunt, fidelia duos parietes ita dealbarat.

Pag. 258. l. 16. αὐτοὶ ἑαυτοὺς ταῖς ἀμεριμνίαις τῶν παθῶν καταπλ.] Nemo non videt, qui aliquid Græce intelligit, quam contra mentem Scriptoris, & rei ipſius quotidiana omnium experientia teſtatiſſimæ veritatem, vox ἀμεριμνία hunc locum occupet : quod & *Latinus* Interpres ſatis vidit, qui quod ſententia requirebat, non quod edita verba præferebant, expreſſit. Et ad ſenten‑tiam quidem quod attinet, facile eſſet ex pag. 266. l. 7. τῆς ἀπειρίας τῶν π. & p. 198. l. 6. εἰς τὸ ἄπειρον τῆς ἐπιθυμίας : hic quoque, ταῖς ἀπειρίαις τῶν παθῶν, opti‑mo ſenſu, reſtituere. Quia tamen ſi ſcripturam ſpecte‑mus, non facile quis aſſequatur, qua ratione ex ἀπειρίαις, (ex uſitatis enim ſcribarum compendiis, ſæpe con‑tingit ut longiores voces decurtentur ; ut quæ breviores autem producantur, rarius eſt :) importunum illud ἀμεριμνίαις profluxerit ; cum *Heſychius* ἀμέρμερα, πολλά interpretetur ex uſu *Laconico* ; conjicio *Hieroclem* ἀμερμερίαις ſcripſiſſe : & hanc eum vocem ex trivio ſumpſiſſe, quales apud alios, philoſophos præcipue, qui de verbis non adeo ſolliciti, non paucæ ; quamvis ab elegantioribus vitatæ. Μερμήρεαν alioquin, vocem probam, non ignoro : ſed & illam, ut à vulgata remo‑tiorem, non hic probem. Amicus malebat, ἀμετρίαις ; quod

quod eo probabilius fuerit, si alibi sæpius in hac re ab *Hierocle* usurpatum fuerit. Quanquam ne sic quidem conjecturæ meæ me pœniteat, quæ ut *Hesychio* præcipue nititur, ita & ipsius verba non parum illustrat.

Pag. 298. l. 6. &c. διδαχθήσῃ καὶ ὡς ἐν βρώμασι.] Totus hic locus, qui sententias aliquot complectitur, ab interpunctione falsa mirifice laborat; sed nec alioquin ab omni scripturæ vitio plane liber. Attendat lector penitus; non dubitabit rescribere: διδαχθήσῃ· καὶ ὡς ἐν βρώμ. τοῦτο οὐ προσποιησόμεθα· οὕτως ἐν τοῖς τοῦ αὐγ. καθ. τὸ ἀπὸ τ. νοῦμ. ἐπιτηδεύσωμεν. Ὁμοίως καὶ τὸ κ... ἐσθ. προηγουμ. μετὰ εἰς τὴν τοῦ θυμικοῦ κατάστασιν μὴ ... λέγει· καὶ ἐπακολ. &c. Interpres autem *Lat.* non aliter quam una litura sanandus: sed in eo tamen maxime culpandus, quod τῆς γενέσεως ἀποχὴν, *rei venereæ abstinentiam*, reddiderit. Deus bone! quenquam qui vel à limine philosophos Græcos salutaverit, quid γενέσεως in Ethicis ipsis sit, ignorare potuisse? Sed exclusi tempore, ista nunc non attingimus.

Pag. 305. l. 12. τῆς μαθηματ. πλείστων ὄντος. μετεχ.] Deest vox σῶμα, vel ὄνομα, vel tale quid, quod vel invenit in suo codice, vel ex ingenio supplevit Interpres. Et hæc quidem pro modulo temporis, hactenus.

FINIS.

COMPENDIUM HIEROCLIS DE PROVIDENTIA, FATO, Et eo quod nostræ est potestatis:

Hugone Grotio Interprete.

PRopositum est huic libro ea exponere quæ de Providentia nosci possunt, ex *Platonis* & *Aristotelis* sententia, his qui eos sequuntur. Horum enim opinationes inter se conciliare laborat *Hierocles*, imo & affirmat eos qui hos Philosophos inter se dissentire arbitrantur, longe ab hujus & illius aberrasse sententia, longeque recessisse à recta ratione: alios dum nimio & insano contradicendi studio non nisi semet consulunt; illos adjuncta ad inscitiam temeritate; quæ pars majorem gregem constituit, priusquam *Ammonii* sententia effulgeret. Hic enim *Ammonius* cum veterum sententias purgatas dedisset, *Platonis* & *Aristotelis* in maximi momenti placitis concordem atq; consonantem ostendit esse sententiam. Ejus vero discipuli exstitere, *Plotinus*, *Origenes*, *Porphyrius* & *Iamblichus*. Et hoc ipsum in hoc sermone tractans *Hierocles*, quas isti secuti sunt sententias plurimum roborat: Ingens vero & acre suscepit

   cepit

cepit certamen adversus tuentes contraria, *Epicuros* puta & *Stoicos*, atque alios qui *Platonis* quidem & *Aristotelis* prætendunt nomina, sed prave exponunt quæ ab illis bene sunt tradita: sed & præterea *Genethliacos*, qui in natalis horæ observatione operum ponunt negotiorum, quorum *Hierocles* opinionem incertam esse dicit atque fallacem. Præcipue vero in illis refutandis versatur, qui rerum omnium Providentiam tentarunt destruere, nescio quibus commentis præstigiosis & quæstionum tortoris. Et ut breviter comprehendam omnia, oppugnat omnes illas opinationes, per quas inducti homines imperiti, aut nullam esse Providentiam, aut pravam esse existimant. Hæc igitur tractatio ex *Platonis* ponit sententia, Deum hujus quæ conspicitur materiæ opificem, quam ipse de nihilo fecit exsistere, non autem è re alia ante exsistente eduxit: quippe cum sufficeret ei ad efficiendum, ut natura exsisteret, sua voluntas. Ita ex substantia corporea & essentia incorporea inter se junctis, pulcherrimum hunc Mundum duplicem simul & unicum extitisse, in quo sapientia Mundi fictrix summa à mediis, media ab imis secundum naturam cujusque separavit atque distinxit. In his prima sunt quæ ratione sunt prædita; cœlestia, aëria, terrestria. Tria hæc genera quasi unum esset animans, aut unus chori concentus, inter se ita connexit, ut tamen naturalis eorum distinctio in illa compage mutuoque connexu pura minimeque confusa servetur, præsintque præstantiora inferioribus: omnibus vero Deum præesse Mundi artificem. Hujus, inquit, regis paternam appellationem obtinet Providentia, eaque, & creditur ea esse quæ unicuique generi convenientia tribuit; Justitiam vero hujus Providentiæ sociam ac comitem, Fatum appellat, quæ sit justitiæ divinæ efficientia in iis, quæ ex Providentiæ decreto eveniunt,

aluit, res quæ hic agunt ordine quodam ac serie dirigens, sicut voluntatum decreta dirigunt ea quæ ipsis videntur dirigenda. Sed melius hæc perspicere poterit, qui Philosophi ipsius commentarium evolvet. Sic igitur orditur disputationem. Et cur hos, ait, enumerem, cum & *Platonici* quidam de summo rerum opifice Deo rectam sanamque sententiam non teneant. Neque enim in ipso Deo satis esse censent virium, ut plene atque perfecte per potentiam suam & sapientiam cuncta ab æterno efficientem, Mundum hunc in statu suo conservare possit. Sed ope materiæ genitæ, & sic natura extra se existente, sed ipsi subjecta utentem id præstare posse; ideo quod omnia potestate quadam in materia prius sint posita, quæ Deus, quasi penicillo digerat ordinemque, & separet ab ea figura quæ inerat materiæ; quod ipsum magis ostenderet laboris quandam in Deo redundantiam, quam ejus bonitatem. Cur enim quæ ipse non constituit, regere & ordinare aggreditur? Nam quod indigestum erat in illa natura, idipsum ortus expers, ut volunt, erit. Quod vero nullam originem habuit, & per se subsistit, id quod aliunde sumit, sumit id præter naturam: atqui id quod præter naturam fit, malum est, & ad exitium tendit. Quare non erit ipsi materiæ bonum accipere ordinem & ornatum cum ipsa nullum habuerit ortus principium, non tantum temporis ratione, sed & causæ. Quo sensu etiam Deum esse dicimus sine originis principio. Sed ne Deus quidem ipse sic absolvi poterit, ne malorum sit causa, cum opificii sui initium à malitia duxerit, quippe cogens præter naturam disponere substantiam sibi coæternam atque ingenitam, sororem suam quam casus aliquis ad ipsum adduxerat; neque eam sinens eo in statu in quo ab omni æternitate fuerat, ut alium teneret, quem servare non posset: imo sibi submittere rem paris honoris;

ris, & æqualis æternitatis, ut in eam ab æterno obtineret dominatum. Aut si non ab æterno, sed in tempore id aggressus est, non minus hoc ipsum caret ratione, quod cum nihil necessarium deesset materiæ, ipse tamen ab aliquo tempore accurate eam pingere cœperit, ac sic non manserit ipse in quo erat affectu atque proposito. Nam si melius fuit non eam struere atque ordinare, cur ad struendum se contulit? Sin melius fuit eam exstruere, cur non ab omni æternitate id fecit? Nisi dicamus potuisse eum quidem per naturam partibus originem tribuere & adferre interitum, sed non id habuisse valentiæ ut æterna cuderet: quia scilicet materiæ, quam utendam habet, talis est vilitas, ut adversus ordinem illum extrinsecus adscitum recalcitret, ut eum excutiat, & sic redeat, ut forte aliquis dixerit, ad statum suum sine ordine eumque non genitum: inde fieri ut per partes & per tempora, modo id quod excultum est, modo id quod confusum turbidumque est præpolleat; vel ut exactius loquamur, vigeat semper indecora quædam ornatus egestas, cum & ornatus ipse, siquidem dispositio sit atque pictura præter naturam, æque æstimanti ea ipsa res turbulenta videbitur. Illa enim secundum naturam, simulque secundum substantiam dicuntur operari, quæ permanent constanter & sine mutatione in sui substantia, facultate & actione, neque ullam sui partem divellunt, aut propellunt ut subsistere faciant res procreatas, sed pro ratione tantum ejus quod sunt, producunt primas & posthumas de se soboles. His consequens est, Deum non ad usum suum adhibuisse materiam, neque efficere ab aliquo temporis initio aut in tempore, neque ad certum tempus desinere, neque id quod fit esse extra operationem opificis. Hæc enim omnia consequentia sunt ejus affectionis quæ casu aut fortuito fit, ut observare est in archite-

ſto ac multis ſimilibus. At vero Providentia & ordo ab ipſo Mundi parente ac opifice Deo in commune ad omnia immortalia genera pertingit, potiſſimum vero ad prima illa quæ continenter proximeque ab ipſo originem ducunt,& deinceps ad ea quæ ſuo ordine ſequuntur, fruunturque dulciſſimo paſtu rerum quæ non niſi intellectu percipiuntur. Cum enim tria ſint eorum quæ ſunt in Mundo, quæque intelligentiam movent, genera, ſummum horum generum, quodque primum ab opifice Deo productum eſt, hoc eſt, quod ſine ulla ſui commutatione atque converſione participat Dei ſimilitudinem, & in recto ordine deiformi conſiſtit: quale eſſe diximus cœleſtium genus. Alterum ab hoc locum obtinet, id quod ſecundo & remiſſiori modo divinum ſtatum admittit; non quidem ſine immutatione ſui & partitione,ſed tamen ſine peccati vitiique labe paternis legibus obtemperans: quam ſortem adſignamus attribuimuſque aeriis. Tertium vero & ultimum ex divinis genus, non aliquatenus tantum à cœleſtium eminentia decidit, ſed etiam ordinis illius aerii dignitate eſt inferius. Nam Deum ſemper intelligere & inſeparabilem ejus tenere notitiam, cœleſtibus congruit. At eum ſemper quidem intelligentia percipere, ſed fuſa quadam vagaque notitia, hoc eſt quod aeriis ſuapte natura ineſt. Jam vero neque ſemper Deum intelligere, ſed & intelligentia frui partim diviſa atque interrupta, humanis mentibus proprio quodam jure conceſſum eſt. Jacent enim ſuapte natura,non tantum infra cœleſtium intelligentiam,ſed & infra eam quæ eſt in aeriis cognitionem, quæ ſui ordinis vi completur atque perficitur, At humanæ mentes neque continenter neque perpetuo intelligunt, & cum ad intelligendi vim perveniunt, aeriam æmulantur cognitionem, & eam conſecutæ, earum rerum quæ ſub intelligentiam cadunt fruuntur

contemplatione. Hoc modo ejus divinæ Providentiæ, quæ circa nos versatur, discrimen sic explicat in legibus: Deus quidem omnia, sed & cum Deo Fortuna & occasio res omnes gubernant. Ex quibus perspicuum est *Platonem* circa eas naturas quæ imperturbatæ & usquequaque perfectæ, ac proinde peccati expertes sunt, puram, simplicem & uniformem constituere Dei Providentiam: circa alias vero ratione utentes, sed inscitiæ & ignorantiæ nonnunquam obnoxias, ac propterea vitio obsitas, permixtam occasionibus atque fortunis Providentiam tribuere. Nam antecedens bonorum largitio, ut eorum quæ natura insunt conservatio, opus proprium est Providentiæ puræ: at directio & emendatio eorum quæ præter naturam sunt constituta, & delictorum castigationes, ejus sunt Providentiæ quæ materiæ fæci inhæret, quæque Fortunæ & occasionibus famulatur. Neque enim divinum Judicium antecedenter ac principaliter his adversa infligit & calamitates, aliis præbet voluptates & oblectamenta, sed pro modo ac meritis vitæ anteactæ. Habet enim eorum qui nobis præsunt Judicum judicatio nonnihil simile cum arte medica. Nam ea ars postquam curandos suscepit eos qui sua culpa in morbum inciderunt, cuncta quæ oportet ipsis præcipit pro tempore & occasione, ita ut ægrotantis valetudo postulat. Ob eandem causam æstimatio eorum de quibus judicia exercentur, cum alio tempore alia sit, & liberis motibus fortunas faciat varias, commiscet illam quæ circa nos versatur Providentiam. Ordo vero singulis conveniens adfert supplicii & purgationis tempora. Connexis vero junctisque Fortuna & occasione simul cum divina Providentia, hic noster Fatum est, quod ex humano quidem delectu fortunam adsumpsit, ex divino vero judicio adfert occasionem. Artis quippe est definire curationis modos: hominis

vero

vero eos aptare cuique & accommodare, prout opus habeat incisione aut adustione, aut alia quavis dura atque aspera sanatione. Non ergo frustra leges statutæ sunt hominibus, neque sine causa ratiocinandi facultas concessa est, neque supervacua sunt deliberatio & consultatio, neq; vota & preces sunt irrita, dum Providentia res humanas gubernat, per legem & Justitiam voluntati & delectui cujusq; mercedem constituens, & reddens. Neque vero si hæc quæ diximus necessaria, pulchra & salutaria creduntur, ideo Fati quod Providentiæ adjunctum est ordo tollitur, qui liberam nostram voluntatem & arbitratum instruit iis additamentis quæ in nostra non sunt potestate. Quin tantum abest ut horum alterum alteri perniciem adferat, ut præstant inter se mutuas operas. Nam stante Providentia, necesse est ut nobis rationum examina & leges & preces multum opis adjumentique adferant: Sublata vero eadem, illa alia non tantum inutilia nobis erunt, sed nec ab initio extitissent. Quare libertas voluntatis nostræ Providentiam infert, & Providentia voluntatis arbitriique libertatem. Nostra scilicet voluntas atque delectus justum ostendit esse fatum : Fatum vero corroborat liberas voluntatis nostræ motiones. Quam si puram exactamque Deo obtulerimus, tum legibus parentes, tum utentes precibus, ac plurimi facientes in consultando prudentiam, summa adipiscemur bona. Sin hæc omiserimus, aut fecerimus contraria, dolores ferendi erunt medici ac salutares, pœnarum scilicet istis culpis indictarum, & discendum posterius quod ante disci gerique debuit. Ut vero pulchre & egregie simus affecti postquam à malis institutis purgati sumus, ad ea multum adferunt adminiculi lex, consilium, & alia ejusmodi quæ intellectum nostrum ducunt in ordinem & concentum divini affectus. Non ergo his datis eripitur humanis ani-

mis volendi libertas. Nam si absque ea esset libertas, quinam rectum esset distribuere cuique ea quæ meritis ejus respondent, quibusque dignus esse creditur? Nam ad virtutem vitiumque Fatum Providentiæ adnexum libera nostra & sponte suscepta motione indiget. Neque enim justa esse posset distributio illa inæqualis, nisi pro causa & ratione sibi sumeret volendi jus liberum. Ideo enim & à natura præscriptum cuique tempus est, quousque vires in se & valentiam habere ad durandum possit: qua fatali summa confecta providere ultra nequeat. Quod vero non omnes ad concessum illud tempus perveniunt, id fit per incursus externos & violentos, quales circa nos quidem Providentiam testantur, circa bruta vero animantia temere ac casu eveniunt. Neque enim necesse videtur ut in hominum genere, ita in expertibus rationis animantibus ordinem quendam circa mortem ex animæ dignitate servari: quia non illæ simili quo nostræ animæ modo in vitam veniunt. Nam judicio bonorum Geniorum pro meritis anteactæ vitæ unusquisque nostrum vitæ sortitur genus, in quo comprehenduntur hæc simul omnia, gens, civitas, parens uterque, conceptio in commodum tempus, corpus ejusmodi, fortunarum conversiones variæ atque multiplices vitæ congruentes, mortis modus, & ad id præscriptæ constitutæque occasiones. Horum omnium autor idemque custos est Genius qui cuique contigit: quorum omnium nulla pars est quæ cerni posset mutis animantibus communicata. Nam quæ naturæ ratione utenti conveniunt qua talis est, ea aliena sunt à natura rationis experte. Neque vero æquum esset pari Providentia honorari atque conservari ea quæ ratione utuntur, & ea quæ rationis usu carent. Nam quod ratione & intellectu destituitur, id Dei, quem sola mente comprehendere licet, imago non est. Omnis enim Dei

imago

imago ratione est prædita, & mentis particeps, ut cognoscere valeat & se, & opificem suū. Pecudes vero eam sortitæ sunt Providentiam, cujus beneficio species eorum & genera conservantur. Nos vero cura nostræ speciei conveniente non honorabimur, nisi etiam singulis sit prospectum; ita ut nihil sit incongruum atque inconcinnum in ea Providentia quæ ad nos spectat. Decet enim eos qui à parente & fictore Deo ad præscriptum præfinitumque tempus debent subsistere, separatim quemque divina Providentia curari. Non enim Deus unam tantum animam fabricavit, cujus partem quisque nostrum, ita ut sors tulit, obtineat, quæ in illūd totum postea refundatur; sed singulos hominum animos suis comprehensos finibus constituit atque stabilivit. Et ideo singulis adest Providentia, Judicium, Justitia, purgatio, ortus adsignatio, sors conveniens vitæ, & interitus non casu neque fortuito procedens, & post obitum profectio ad Orci loca, duce bono illo Genio qui vitæ nostræ moderator est additus. Ac aliorum quidem animantium singulis voluntates nostræ, & inter ipsas mutuæ interemptionis ac devorationis causæ necessariæ, tum vero omnis generis casus eventusque varii, perniciem mortemque adferunt, ante dissolutionem ex natura venientem, nulla aut ordinis aut temporis habita ratione; quippe cum nulla prosit ipsis Justitia, quæ anteactæ vitæ rationem exigat; ne ipsa quidem natura attendente cur hoc aut illud nunc faciant aut patiantur. In hominibus vero Providentiæ vincula, & bonorum Geniorum judicium, vitæ genera & sortes, & veterum culparum expiationes, & alia hujusmodi definiunt cuique occasiones modosque interitus: ita ut tam ea quæ ex voluntate ac delectu aguntur, quam ea quæ temere & casu videntur evenire, colligata sint cum fato cujusque, & dignitati ejus ac merito id quod respondet provocent. Ita præterita

vita consequentibus nexus causam præbent, & liberæ voluntatis ea allicit quæ in potestate nostra non sunt, humanaque studia & voluntates fati legibus diriguntur, quas ipsis animis sancivit summus opifex. Eorum vero quæ hic gerimus rationem reddere debemus iis qui mediam sortem nacti sunt, quique custodes ac moderatores ac præfecti nostri sunt. Horum omnium circa nos operatio atque efficientia Fatum appellatur, quod per Justitiæ leges res nostras regit atque administrat. Qui cum custodes sint vitæ pro merito ac dignitate cuique adsignatæ atque definitæ, etiam hoc habent munus, ut vitæ, quam quisque sortitus est, tempus & compleant & absolvant. Cum enim præscriptus sit ortus etiam, mortem præscriptam esse necesse est. At sicut Fatum ablegationis è locis superis, (divina scilicet voluntas & divinæ Justitiæ leges) præscribit originis principium, ita Fatum migrationis de loco in locum mortis statuta servat: ita ut definitum sit per illa in hanc vitam venire, per hæc inde discedere. Nam si indefinita essent illa, vita quoque omnis indefinita esset, neque sublimiori præsidatui supposita. Ubi vero praeterea erit divini judicii & distributionis pro cujusque dignitate cura, si quæ corpus & res externas spectant temere nobis ea evenient? Imo ne hæc quidem relinquemus inordinata. Sed justitiæ vero propositum & judicationes atque appetitiones à valentiore necessitate nobis ingigni adseverabimus. Nam sic virtutis & vitii causas non nobis ipsis, sed illi tribueremus necessitati. Neque profecto rationi foret congruum omnia ad necessitatem referre, tum quæ ad animum, tum quæ ad corpus, & res externas pertinent: neque contra, omnia æquum fuerit permitti temerariis & fortuitis motionibus, cum mens omnium gubernatrix & Deus universorum autor & causa sit. Quare admittendum est id quod

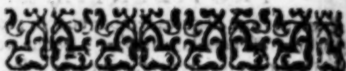
quod relinquitur, studia & voluntates in nostra esse potestate, & justas vices atque repensationes voluntatum pendere ab aeriis & à Deo constitutis judicibus, qui suapte natura nostri curam atque provisum habent. Nam cum tria sint quæ circa nos fingi possunt, aut omnia necessitate constringi, aut nihil fieri necessario, aut modo nos ea constringi, modo non constringi absque ulla ratione, hæc tria æque absurda sunt, & Providentiam de medio tollunt. At vero positio ejus quod est secundum merita & Providentiam inducit & Fatum ab ea pendens, & adnexum Providentiæ Judicium, quod res humanas Justitia & lege moderatur, egetque libero nostro arbitratu, & volendi consultandique principio. Quare Fatum constituendum est pars totius Providentiæ, quæ humanis animis ad Judicii morem respondeat. Humanorum autem animorum propria operatio est voluntas semetipsam movens, & id quod in nostra potestate esse dicitur. Atque hæc ratio sola probabilior reddi potest, cur divini Judices non æqualia omnibus distribuant. Quod vero fortuitum dicitur, id omne attribuendum est illis generibus quæ & mortalia sunt & simul rationis expertia. Non enim singulatim in re unaquaque pro meritis & rationis æstimatione ista fiunt, puta ut hoc igne exstructo oriatur aer, aere hoc densato aqua: neque ut ex his segetibus equi canisve alatur sitque corpus, ex aliis aliud: verum hæc omnia ex influentibus mutationibus oriri satis est propter communem materiæ, & facilem ad omnia sibi concilianda naturam, quæ hactenus partem habet in ordine ac divina necessitate, ut rerum genera omnia conserventur, simulque ad æternitatem perpetuo quadam successione conspirent, atque concurrant cum causis à quibus pendent, & unde originem suam trahunt. Non enim eorum quicquam discessu à supernis locis facto huc devenit ut ob

id

id divino Judicio instruatur ad reditum, prout in hominibus singulis accidit. Nam animos ratione præditos, ac proinde immortales, par est unde profecti sint, inde etiam ut à cognatis sibi naturis magnam obtinere salutis suæ curam per quam dirigantur, & à proclivitate ad vitium eluantur. Habent quidem affectus, sed in ipsis affectibus delectum adhibent, & pro dignitate eorum quæ elegerint bona aut mala recipiunt. At in mutis animantibus temerarii sunt impetus, & à divino Judicio abdicati. In iis vero quæ ad nos pertinent, id quod justum videtur ad Fati Providentiæ adnexi dispensationem refertur; & quamvis videamur casu ac temere pati similia iis quæ mutuæ animantes patiuntur, tamen & in corpore & in rebus externis ea ferimus ac perpetimur, quæ Judicium cuncta perspiciens atque moderans statuerit. Eorum vero quæ circa nos sunt incrementis atque damnis, & omnigena mutatione voluntas libera ad bonam constitutionem instruitur: celerius quidem, si leniter ac placide habuerit affectus qui inde oriuntur; tardius vero & longis temporum curriculis, si stupide atque insipienter istis perturbationibus se permittat. Tunc enim aberrationis & contumaciæ suæ pœnas luit: Et nihilominus per ea quæ patitur, ad id quod æquum est perducitur. Cum enim animus in ipsa electione liberos habeat motus, à præstantiori genere regitur jure, purgatione, pœna, quæ pro meritis affectuum consequuntur. Optio itaque & delectus penes ipsum est: quæ vero delectui superveniunt, ex Providentiæ judicio statuta sunt, animi affectus pro dignitate repensantis. Hinc fit ut eandem vitam & sortiri dicamur & eligere. Nam quæ nobis eorum quæ gerimus constituta est merces, ea & liberam voluntatis motionem & divinum præsidatum patefacit. Constat ergo ab initio ad finem usque liberos nobis motus decurrere, sed aliis magis liberos, aliis

aliis minus: nec singulos semper eodem modo id quod in ipsorum est potestate servare; neque vero absque herili imperio nos repensationes adipisci, & Fatum nancisci quo ad ea quæ hic sunt adducimur, & rursum ab eis reducimur. At sic nexus quidam est atque concursus humanæ voluntatis & divini Judicii, ut quæ lubet eligamus ob delectus libertatem nulli rei obnoxiam; sæpe tamen ea quæ nolumus, patimur, propter vim Providentiæ inevitabilem.

ἹΕΡΟΚΛΕΟΥΣ

ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΙΝΑ ἘΝ τοῖς τοῦ Στοβαίου εὑρισκόμενα.

Ἐκ τοῦ πῶς θεοῖς χρηστέον.

ἜΤι προδιδακτέον καὶ ταῦτα περὶ τῶν θεῶν, ὡς εἰσὶν ἀμετάτρεπτοι, καὶ ἀμε-ρότες τοῖς κρίμασιν, ὥστε τοῦ ἐξ ἀρχῆς δόξαντος μηδέποτε ἀπαρχῆς ἀφίστασθαι. μία γάρ τις ἦν τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ ἀμεταπτωσία καὶ βεβαιότης· ἣν εἰκὸς οὐχ ἥκιστα καὶ ἐν θεοῖς ἰδεῖν παρέχουσαν τὸ ἱδρυμένον καὶ ἔμπεδον τῶν ἅπαξ αὐτοῖς δοξάντων. ἐξ οὗ δῆλον, ὡς οὐδὲ τὰς κολάσεις, ἃς ἔκρινε τισὶν ἐπιθεῖναι τὸ δαιμόνιον, ῥᾳδίως ἂν παρείσασθαι. καὶ γὰρ εἰ λογίσασθαι ῥᾳδίως ἐξ εἰ μεταβάλλουσιν οἱ θεοὶ τὰς αὐτῶν κρίσεις καὶ ὃν ἤθελον κολάσαι παρίεσιν ἀκόλαστον, οὔτε καλῶς καὶ δικαίως διοικοῖεν τὰ κατὰ τὸν κόσμον, οὔτε ἀπολογισμὸν εἰκότα φέρειν ἂν δύναιντο μετανοίας. καὶ τὰ τοιαῦτα ἔοικεν αὐτοσχεδίως καὶ μετ' οὐδενὸς λέγειν ἡ ποιητική,

—Καὶ θυσίαισι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι,
Λοιβῇ τε, κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι
Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβαίῃ, καὶ ἁμάρτῃ·
καὶ τὸ, ——Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί.

σχεδὸν ὅλως τε πᾶν εἴ τι τούτοις εἴρηται παραπλήσιον.

Ἀλλ' οὐ μὲν οὐδὲ ἐκεῖνο παρετέον, ὥστε καὶ μὴ

HIEROCLIS
FRAGMENTA,
Quædam, prout in *Stobæo* inveniuntur.

De Usu Deorum.

HOc quoque inter cætera existimandum de diis est, immutabiles eos esse, ac judiciis insistentes, ita ut sententiam nunquam mutent. Cum enim de virtutibus ...a sit firmitas & constantia, eam inter deos ...xime cerni sit verisimile, quæ sententias ...orum immutabiles reddat. Ex quo patet, ne ...nas quidem, quas alicui numen statuit in...gere, posse devitari. Etenim si mutarent sua ...consilia, quemque punire statuerant, impu...ium demitterent, nec recte atque juste mun...m gubernarent, nec pœnitentiæ defensionem ...ent probabilem nancisci. Hæc enim vide...r temere & inconsiderate dicere poetica, *Eclog. phys. l.* 1. *c.* 7.

Atque illos extis homines, votisque superbis, *Homer.*
Liboque, & nidore simul placare precantes
Tentant, cum recto quis vitæ tramite cessit.

...illud :——*Nam dii mutantur & ipsi.* *Iliad.* 1.

...si quid horum simile protulit.

Ne illud quidem omittendum est, quamvis ma-

μὴ κακῶν αἴτιοι τυγχάνουσιν οἱ θεοὶ, τῶν γε ποιούντων ἔνια περιστατοῦσί τισι, καὶ περιβάλλουσιν ἀρρωστίαις σωματικαῖς τε *ἐλάττωσι, καὶ τῶν ἐκτὸς, οὐ κακοηθείᾳ χρώμενοι, καὶ ξενίταις δυσχερείαις ἄνθρωπον οἰόμενοι δεῖν ἀεὶ ἐν τρόπῳ κολάσεως. καθάπερ γὰρ λοιμοὶ καὶ αὐχμοὶ, ἔτι δὲ ἐπομβρίαι καὶ σεισμοὶ, καὶ πᾶν τὸ τοιόνδε, τὰ μὲν, πολλὰ γίνεται δι' αἰτίας ἑτέρας τινὰς φυσικωτέρας, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπὸ θεῶν, ἐπειδὰν καιρὸς ᾖ δημοσίᾳ καὶ κοινῶς τὰ πολλῶν ἁμπλακήματα κολασθῆναι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς ἕνα χρῶνται ποτὲ θεοὶ σωματικοῖς ἐλαττώμασι καὶ τοῖς ἐκτὸς, εἰς αὐτοῦ μέντοι κόλασιν, ἐπιστροφὴν δὲ καί.

Πολὺ δέ μοι δοκεῖ συμβάλλεσθαι τῷ καλῶς χρῆσθαι θεοῖς, καὶ τὸ διειληφέναι, ὡς οὐδενός ποτε κακοῦ γίνεται θεὸς αἴτιος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ τῆς κακίας *ἅπαντα μόνης, οἱ δὲ θεοὶ τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς ἀγαθῶν τε εἰσὶν αἴτιοι, καὶ τῶν εὐχρήστων, ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν οἱ τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν οὐ προσιέμενοι, περιβάλλοντες δὲ αὐτοὺς κακοῖς αὐθαιρέτοις. ἤδη καιρὸν ἔχειν μὴ τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο δοκεῖ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον·

* ἀπαν-τᾷ pro ἅπαντα.

Ὡς δὲ οἱ βροτοὶ τοὺς θεοὺς αἰτιόωνται. (τῶ ὡς ἐξ αὐτῶν ἐπιπεμπομένων τῶν κακῶν.

——οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

ἐπεί τοι γε ὡς ὁ θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς κακῶν αἴτιός ἐστιν, ἐκ πολλῶν νοήσειέ τις. πρὸς δὲ τὸ παρὸν, ἀποχρήσειεν ἂν ὁ Πλάτωνος ἐκεῖνος λόγος· οὐ γὰρ θερμοῦ φησι τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, οὐδὲ ψυχροῦ τὸ θερμαίνειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὕτως οὖν οὐδὲ ἀγαθοποιοῦ τὸ κακοποιεῖν, ἀλλὰ τοὐναντίον. καὶ μὴν ἀγαθὸς ὁ θεὸς, πεπληρωμένος εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ταῖς ἀρεταῖς, ὥστ' οὐκ ἂν κακοποιητικὸς ὁ θεὸς εἴη, οὐδέ τινι κακῶν αἴτιος

πάντη

malorum non sint autores dii, tamen ea quibusdam conciliare, & fortunæ corporisque incommodis meritos afficere, non ulla malignitate ductos, aut quod cum ærumnis homines conflictari æquum censeant, sed vindictæ causa. Nam quemadmodum pestilentiæ, siccitates, eluviones, terræ motus, ac similia fere quidem de naturæ causis existunt, nonnunquam etiam à diis emittuntur, cum delicta multorum publice puniri tempus postulat: ita singulis etiam dii interdum fortunæ corporisve conciliant incommoda, quibus ipsi quidem puniantur, admoneantur autem reliqui.

Ac multum ad rectum deorum usum videtur mihi conducere, si quis intelligat nullius unquam mali Deum esse autorem: sed hæc quidem de sola vitiositate proficisci, deos autem per se bonorum & utilium autores esse, nos vero nec ipsorum admittere beneficia, & sponte nobis mala consciscere. Atque hoc loco poeticum illud apte proferetur, *Eclog. Ethic. ad finem.*

Qualia de divis mortales crimina jactant:
quasi ab iis mala demittantur.
---- sed & ipsi
Sponte sua pariunt fati cessante dolores.

Deum nullius unquam mali Deum esse autorem multis probari potest, ita nunc solius Platonis contenti erimus argumento. Quemadmodum, inquit, nec calidum frigefacit, sed contrarium; nec frigidum calefacit, sed contrarium; nec beneficum malefacit, sed contrarium; Deus autem cum bonus sit, omnisq; virtute plenus, non est maleficus, nec mali cujusquam autor, sed

πάντα δὲ τὸ ὀνήσιμον παρέχων ἀγαθὰ τοῖς καλῶς βουλομένοις, ἅπασι χαριζόμενος δὲ σὺν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τῶν μέσων ὅσα κατὰ φύσιν ἡμῖν ἐστι, τὰ ποιητικά γε τῶν κατὰ φύσιν. ἓν δὲ καὶ μόνον αἴτιον τῶν κακῶν. Ταῦτα χρὴ

Ἐκ τοῦ περὶ γάμου.

ΑΝαγκαιότατός ἐστιν ὁ περὶ τοῦ γάμου λόγος· ἅπαν μὲν γὰρ ἡμῶν τὸ γένος ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. πρώτη δὲ καὶ στοιχειωδεστάτη τῶν κοινωνιῶν, ἡ κατὰ τὸν γάμον. οὔτε γὰρ πόλεις ἂν ἦσαν, μὴ ὄντων οἴκων. οἶκός τε ἡμιτελὴς μὲν τῷ ὄντι ὁ τοῦ ἀγάμου· τέλειος δὲ καὶ πλήρης, ὁ τοῦ γεγαμηκότος.

Οὐκοῦν ἔφαμεν ἐν τοῖς περὶ οἰκιῶν ἀποδεδειγμένοις, ὡς τῷ σοφῷ προηγούμενος μέν ἐστι ὁ μετὰ γάμου βίος· ὁ δ' ἄνευ γυναικὸς, κατὰ περίστασιν. ὥστ' ἐπειδὴ χρὴ μιμεῖσθαι ἐν οἷς γε δυνάμεθα τὸν ἔχοντα νοῦν. τούτῳ δὲ προηγούμενόν ἐστι τὸ γαμεῖν, δηλονότι καὶ ἡμῖν ἂν εἴη καθῆκον, εἴγε μή τις εἴη περίστασις ἐμποδών. καὶ δὴ τοῦτο μὲν πρῶτον. ἔοικε δὲ καὶ πρὸς τὸ σοφὸν παρακαλεῖν ἡμᾶς ἢ καὶ αὐτὸν τὸν σοφὸν ἐπὶ τὸν γάμον ἐξορμῶσα φύσις· ἥτις οὐ συναγελαστικοὺς ἡμᾶς ἀπειργάσατο μόνον, ἀλλὰ καὶ συνδυαστικοὺς, μεθ' οὗ καὶ ἕν τι, καὶ κοινὸν ἔργον ὑπέθηκε τοῦ συνδυασμοῦ· λέγω δὲ τὴν τῶν παίδων γένεσιν, καὶ τὴν διεξαγωγὴν εὐσταθῆ. δικαία δὲ διδάσκαλος ἡ φύσις, ὅτι τῇ παρ' αὐτῆς κατασκευῇ σύμφωνον τὴν ἐκλογὴν χρὴ γίγνεσθαι τῶν καθηκόντων. ζῇ γοῦν ἕκαστον τῶν ζώων γ' ἑπομένως τῇ

ἑαυτ

sed contra & bona omnibus idoneis suppeditat, & cum bonis media quoque naturæ cognata impertitur. Una porro tantum est malorum causa. Hæc oportet * *

De Nuptiis.

MAxime necessaria est oratio de nuptiis. Universum enim genus nostrum ad societatem natum est. Prima autem & præcipua societas est, quæ per nuptias initur. Nam civitates sine familiis esse non possunt: & familia profecto innupti manca est: integra autem & perfecta illius, qui nuptus fuerit. *Serm.65.*

Conjugalem vitam deligendam esse viro sapienti in Commentario de familiis ostendimus: sine uxore autem, non nisi aliqua circumstantia aut casus ita suaserit. Quandoquidem igitur ubicunq; licet prudentem virum imitari oportet; prudenti autem nuptiæ ceu bonum proponuntur: nimirum & nobis conveniens, nisi quid impedimenti prohibeat. Et hoc primum sit argumentũ. Videtur autem & ipsa natura multo prius quam vir sapiens, utpote quæ & ipsum sapientem ad nuptias instigat, nos admonere. Non n. gregales nos solum, sed etiam συνδυαστικοὺς, i. e. ut bini ageremus, fecit: & huic societati unum communeque opus, liberorum progenerationem dico, & vitæ stabilis conversationem proposuit. Probe vero ipsa natura nos docet, quod ex ipsius constitutione ea quæ facere decet deligi oportet. Quippe singula animalia vitam naturali suæ

ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ. καὶ νὴ Δία τὸ φυτὸν ἅπαν ὡσαύτως, χωρὶς τὸ ἐπ' αὐτῶν λεγόμενον ζῆν, πλὴν οὐκ ἐκ λογισμοῦ καὶ ἀριθμήσει τινὶ χρώμενα, καὶ ταῖς ὑπὸ τῶν βασανιζομένων ἐκλογαῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ φύσει, φυτὰ ψιλῇ, ψυχῆς γάρ ἐστιν ἀμέτοχα· τὰ δὲ ζῷα φαντασίαις τε ἀγούσαις ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ ἐξελαυνούσαις προθυμίαις. ἡμῖν δὲ ἡ φύσις ἔδωκε τὸν λόγον, τάτε ἄλλα πάντα, καὶ σὺν πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, αὐτὴν κατοψόμενον τὴν φύσιν ὅπως ὡς πρός τινα σκοπὸν, * εὖ φθέγγηται καὶ ἀρεσθεῖσα τεταγμένος πρὸς αὐτὴν, ἐκλεγόμενός τε τὸ σύμφωνον αὐτῇ πᾶν, καθηκόντως βιοῦντας ἡμᾶς ἀπεργάζοιτο.

* lego εὐφεγγῆ τε alius codex habet εὐφέγκτε.

Ὅθεν καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις, ἀτελῆ φάσκων οἰκίαν τὴν ἄνευ γάμου. τῷ μήτε τὸ ἄρχον ἄνευ τοῦ ἀρχομένου δύνασθαι νοηθῆναι, μήτ' ἄνευ τοῦ ἄρχοντος τὸ ἀρχόμενον. οὗτος γὰρ ὁ λόγος εὖ μάλα μοι δοκεῖ δυσωπεῖν τοὺς ἠλλοτριωμένους πρὸς γάμον.

Φημὶ τοίνυν καὶ σύμφορον εἶναι τὸν γάμον· πρῶτον μὲν ὅτι θεῖον ὡς ἀληθῶς φέρειν καρπὸν τὴν τῶν παίδων γένεσιν, οἳ παραστάται μὲν ἡμῖν ὄντες συμφυεῖς ἔτι καὶ αὐτοῖς ἐρρωμένοις, ἐν ἁπάσαις γίγνονται πράξεσιν· * ἀγαθοῖς δὲ ἐπίκουροι κάμνουσιν ὑφ' ἡλικίας, καὶ γήρᾳ πιεζομένοις· οἰκεῖοι μὲν ἐν εὐπραγίαις εὐφροσύνης κοινωνοί, συμπαθεῖς δὲ ἐν τοῖς ἐναντίοις καιροῖς διάδοχοι τῶν ἀνιαρῶν. ἔπειτα καὶ πρὸς γένεσιν τέκνων λυσιτελὴς ἡ μετὰ γυναικὸς συμβίωσις. πρῶτον μὲν γὰρ ἀποτελεσμένους

* lego ἀγαθοί.

constitutioni idoneam vivunt: & per Jovem stirpes quoque omnes similiter, eo quidem modo quo vita ipsis tribui potest: non enim ratione aut reputatione aliqua utuntur ad eligendum res dijudicandas. Verum plantæ sola natura utuntur, animæ expertes: animalia vero phantasiis ad res sibi commodas trahuntur, & cupiditatibus impelluntur. At nobis natura rationem donavit, ut & alia omnia, & cum omnibus, imo ante omnia ipsam naturam consideret; ut ad ipsam ceu scopum recte splendideque propositum feratur, & quicquid ei consonum est eligens, ad vitam decentem nos promoveat.

Proinde non erraverit aliquis, domum sine nuptiis mancam esse dicens. Nam neque pars princeps sine subdita, neque subdita sine principe animo potest concipi. Hæc sane ratio non parum efficax mihi videtur ad commovendum illos, qui à nuptiis alieni sunt.

Quinetiam utiles esse nuptias adsero: primum quia divinum revera fructum producunt, liberorum generationem, qui nobis & valentibus adhuc, utpote consanguinei, in omnibus negotiis opem ferunt; & ætate confectis senioque pressis, boni sunt auxiliarii: familiares quidem in secunda fortuna lætitiæ socii, in adversa vero condolentes rerum tristium successores. Sed etiam præter liberorum procreationem, utilis est cum muliere convictus. Primum enim externis laboribus at-

τοῖς θυραίοις καμάτοις ἀποδίδεται θεραπείας
ἀναλαμβάνουσα, καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀνακτωμένη
πάσης. ἔπειτα τῶν ὄντων δυσχερῶν ἐν τῇ διανοίᾳ
λήθην ἐντίθησι. τὰ γὰρ σκυθρωπὰ τοῦ βίου, τὰ μὲν
τὴν ἀγορὰν, ἢ τὸ γυμνάσιον, ἢ τὸ χωρίον, ἢ καθόλου
πάσης μερίμνης καὶ ἀσχολίας, καὶ περὶ τοὺς φίλους τι
καὶ συνήθεις διατρίβουσιν ἡμῖν, οὐκ ἔστι περιέχειν
τοῖς ἀναγκαίοις ἐπιπροσθούμενα περισπασμοῖς·
ἀνεθεῖσι δ' ἐκ τούτων, εἴς τε τὴν οἰκίαν ἐπανελ-
θοῦσι, καὶ οἷον σχολὴν τὴν ψυχὴν γινομένης,
ἐμπελάζει καιρῷ χρώμενα τούτῳ τῷ ἀνιᾶν ἡμᾶς,
ὅταν γε ἔρημος εὐνοίας καὶ μονήρης ὁ βίος ᾖ·
γυνὴ δὲ παροῦσα, μεγάλη γίνεται καὶ πρὸς ταῦτα
παρηγορία, πυνθανομένη τι περὶ τῶν ἐκτὸς ἢ περὶ
τῶν ἔνδον ἀναφέρουσα καὶ συνδιασκεπτομένη, καί
τινα διάχυσιν ἐξ ἀπλάστου προθυμίας, καὶ εὐφρο-
σύνην παρέχουσα. καὶ μὴν οἷα μέν ἐστιν ἐν ἑορταῖς
συνεπιμεληθῆναι θυσιῶν καὶ ἱερουργιῶν, οἷα δ'
ἐν ἀνδρὸς ἀποδημίαις, εὐσταθῆ διατηρῆσαι, καὶ
μὴ παντάπασιν ἀπροστάτευτον τὸν οἶκον, οἷα
δοκεῖ δαίμων οἰκητῶν, οἷα δὲ ἐν νόσοις, οἷα δὲ
παραστάτις, μακρὸς ἂν γένοιθ' ὁ λόγος πάντ'
ἐπεξιὼν τὰ κατὰ μέρος. ἀρκεῖ γὰρ κεφάλαιον
εἰπεῖν, ὡς δεῖ μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις πρὸς μη-
κείαν τοῦ βίου διεξαγωγὴν, δυοῖν, συγγενι-
κῆς ἐπικουρίας καὶ συμπαθοῦς εὐνοίας. οὔτε δὲ
συμπαθέστερόν τι γυναικὸς εὕροιμεν ἄν, οὔτε
τέκνων συγγενέστερον. παρέχει δ' ἑκάτερον
ὁ γάμος. πῶς οὖν οὐχὶ λυσιτελέστατον ἡ-
μῖν; ἀλλ' ἔγωγε καὶ καλὸν ἡγοῦμαι

τὸν

tricos suscipit officiose tractans, & omni cum studio recreans. deinde animi tristitiæ oblivionem inducit. Tristiores enim vitæ partes, & in universum omnis solicitudo aut negotium agentes nos circa forum, gymnasium, rus, aut inter amicos & familiares non tam evidenter molestant, necessariis occupationibus admixta, & ceu caligine quadam eis obducta: expeditis autem inde, ac domum regressis, animoque in ocium restituto, & ita molestiam sentiente suam, tædium per hanc occasionem augetur, si vita solitaria & benevolentiæ expers sit. Mulier vero præsens magnum hic etiam solatium addit, interrogans aliquid de rebus externis, aut de domesticis ad ipsum referens, & in commune deliberans, unde gaudii nonnihil animi ejus minime simulata promptitudine, & honesta lætitia nascuntur. Cæterum qualis sit uxor in festis ad victimas & sacrificia communiter procuranda; qualem se gerat peregrinante viro, ad familiam stabiliter conservandam & non prorsus sine imperio; quale numen famulis videatur; qualem se præbeat in morbis, quam sedulo auxilietur; hæc, inquam, omnia singulatim recensere nimis longum foret. Sat autem fuerit summam dixisse, nempe omnes homines ad vitam mediocriter transigendam duo requirere, auxilium à cognatis, & similiter affectam benevolentiam. Nihil autem reperias quod æque cum alio afficiatur & condoleat ac mulier, neque magis cognatum quam liberos. Utrumque autem nuptiæ præbent: quomodo igitur non utilissimæ nobis fuerint? Insuper & pulchram existimo esse

τὸν μετὰ γάμου βίον. τίς γὰρ ἕτερος τοιοῦτος γένοιτ' ἂν οἰκίας κόσμος, οἷός ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κοινωνίαν; οὐ μὲν δὴ πολυτελεῖς οἶκοι, καὶ ὀρθόστρωτοι τοῖχοι, καὶ περίστοα τοῖς ὑπὸ τῆς ἀπειρίας θαυμαζομένοις λίθοις διακεκοσμημένα, οὐδὲ ζωγραφία, καὶ ψαλιστοὶ μυρρινῶνες, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐκπληττόντων τοὺς ἠλιθίους, κάλλος ἐστὶν οἰκίας. ἀλλὰ ζεῦγος ἀνδρὸς καὶ γυναικός, συγκαθειμαρμένων ἀλλήλοις καὶ καθιερωμένων θεοῖς γαμηλίοις, γενεθλίοις, ἐφεστίοις, συμφωνούντων μὲν ἀλλήλοις, καὶ πάντα κοινὰ πεποιημένων, μέχρι καὶ τῶν σωμάτων, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ψυχῶν· καὶ θεραπείαν μὲν ἐχόντων τὴν ἐπιβάλλουσαν τοῦ οἴκου, καὶ τῶν θεραπόντων· ἀνατροφὴν δὲ καὶ κηδεμονίαν τῶν τέκνων· ἐπιμέλειαν δὲ οὔτε σύντονον, οὔτε * μὴ ῥάθυμον, ἀλλ' ἐμμελῆ καὶ καθηρμοσμένην τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. τί γὰρ ἂν γένοιτο κρεῖσσον καὶ ἄρειον κατὰ τὸν θαυμασιώτατον Ὅμηρον,

* forte χλεόστρωτοι.

* Expungendum videtur.

Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον

Ἀνὴρ ἠδὲ γυνή; διὸ καὶ πολλάκις ἐθαύμασα, τοὺς ὡς βαρὺν ἡγουμένους τὸν μετὰ γυναικὸς βίον. οὐ γὰρ ἡ γυνὴ μὰ Δία βάρος, ἢ φορτίον ἐστί, καθάπερ οὗτοι δοκοῦσιν· ἀλλ' ἤδη μὲν κατὰ τῶν ἐναντίον κοῦφόν τι καὶ ῥᾷστα φέρεσθαι δυνάμενον, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ὄντως ἐπαχθῶν καὶ βαρέων κουφιστικόν. οὐδὲν γὰρ οὕτω φορτικόν ἐστι τῶν ὄντων, ὥστε μὴ ῥᾷστον εἶναι συμφρονοῦσί γε ἀνδρὶ καὶ γυναικί, καὶ κοινῇ φέρειν αὐτὸ βουλομένοις. βαρὺ δέ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἀφροσύνη, καὶ δύσοιστον τοῖς αὐτὴν κεκτημένοις· ὑφ' ἧς δὴ καὶ τὰ φύσει κοῦφα γίνεται βαρέα, τά τε

ἄλλα,

conjugalem vitam. Nam quod aliud hujusmodi ornamentum domus esse potest, quale per mariti & uxoris consortium efficitur? Non sane preciosa ædificia, & sublimes muri, & peristylia vel ambulacra ornata lapidibus, quos plerique ob ignorantiam virtutis admirantur, neque pictura, & fornicati * myrrhinones, nec aliud quippiam ex illis quæ vulgus stupet, ornamentum est domus. Sed viri & mulieris conjugium, qui mutuo copulantur, & sacri sunt diis nuptialibus, natalitiis, laribus, & inter se consentiunt, nihilque non commune habent usque ad corpora, imo ipsas animas: qui domui & famulis decenter præsunt; liberos alunt & instituunt; denique eorum quæ ad vitam necessaria sunt curam gerunt neque anxie neque negligenter, sed moderatam, & ut par est. tale inquam conjugium ædes exornat. Quid enim melius & præstantius fuerit, ut cum admirabili poeta *Homero* dicam,

Quam cum chara domi conjux fidusque maritus Unanimes degunt?

Quocirca non raro miratus sum illos, qui molestiam opinantur cum uxore vitam. Nec enim per *Jovem* uxor onus aut molestia est: sed contra facillime ac sine negotio ferri potest, imo res molestas & pergraves ipsa levat. Nam nihil tam onerosum est, quod vir & uxor non facillime ferant concordes, & communi opera quicquid est ferre volentes. Cæterum imprudentia omnino gravis est, & ægre ferri potest a possidentibus ipsam, ut quæ res etiam per se faciles, onerosas efficiat, & inter alias

* *id est, loca myrtis consita, opere topiario structis arcuatim: vel ejusmodi pictura.*

ἄλλα, καὶ γυνή. τῷ ὄντι γὰρ, καὶ συχνοῖς δὲ τῶν ἀφόρητος ἐγένετο ὁ γάμος· ἀλλ' οὐχὶ παρ' ἑαυτόν, οὐδὲ παρὰ φύσιν τοιάνδε τὴν μετὰ γυναικὸς κοινωνίαν· ἀλλ' ὅταν γαμῶμεν ἃς μὴ δεῖ, πρὸς τῷ καὶ αὐτοὶ παντάπασιν ἀπειροβίως διακεῖσθαι, καὶ ἀπαρασκεύως ἔχειν πρὸς τὸ ἀναγκαῖον, ὡς χρὴ τὴν ἐλευθέραν ἄγεσθαι, τὸ τηνικαῦτα συμβαίνει χαλεπὴν καὶ ἀφόρητον γίνεσθαι τὴν κοινωνίαν. ἀμέλει καὶ ταύτῃ χωρεῖ τοῖς πολλοῖς ὁ γάμος· οὐ γὰρ ἐπὶ παίδων γενέσει, καὶ βίου κοινωνίαν ἄγονται γυναῖκας· ἀλλ' οἱ μὲν διὰ προῖκος ὄγκον, οἱ δὲ δι' ἐξοχὴν μορφῆς, οἱ δὲ δι' ἄλλας τινὰς τοιουτοτρόπους αἰτίας, αἷς χρώμενοι κακοῖς συμβούλοις, οὐδὲν περὶ τῆς διαθέσεως, καὶ τοῦ ἤθους τῆς νύμφης πολυπραγμονήσαντες, ὄλεθρον αὐτῶν θύουσι τὸν γάμον, καὶ θύραις κατεστεμμέναις, τύραννον ἀντὶ γυναικὸς ἐπεισάγουσιν ἑαυτοῖς, καὶ ταῦτα μηδὲ ἐφ' ὁποσονοῦν ἀνταρκέσαι δυνάμενον, καὶ τὴν περὶ τῶν πρωτείων ἅμιλλαν ἀγωνίσασθαι. φανερὸν οὖν, ὡς οὐ δι' αὐτόν, ἀλλὰ διὰ ταῦτα πολλοῖς βαρὺς καὶ ἀφόρητος ὁ γάμος γίνεται· χρὴ δὲ οὔτ' ἀναίτια φασὶν αἰτιᾶσθαι, οὔτ' ἔγκλημα πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν, καὶ περὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. ἐπεὶ τοί καὶ ἀλλόκοτον ἄλλως πανταχόθεν μὲν ἀφορμὰς ζητεῖν φιλίας, καὶ τινας προσποιεῖσθαι φίλους καὶ ἑταίρους, οἷον συμμάχους ἐσομένους πρὸς τὰ τοῦ βίου δυσχερῆ· τὴν δὲ παρὰ τῆς φύσεως, καὶ παρὰ τῶν νόμων, καὶ παρὰ τῶν θεῶν διδομένην ἄνεσιν, συμμαχίαν τε καὶ βοήθειαν, τουτέστι τὴν ἐκ γυναικὸς καὶ τέκνων, μὴ ζητεῖν τε καὶ προσποιεῖσθαι.

Ἐν δὲ τῷ περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς παιδοποιΐας τόπῳ, θετέος ἐστὶ καὶ ὁ τῆς πολυτεκνίας λόγος.

alias uxorem quoque. Non paucis enim intolerabiles fuerunt nuptiæ: non quod sua culpa aut suapte natura talis sit cum uxore societas: Sed quando ducimus quas non oportebat, & ipsi quoque plane imperiti sumus in vita, neque instructi ad ducendum ingenuam uxorem, tum usuvenit ut difficilis ac intolerabilis societas sit. Hoc sane modo nuptiæ vulgo eveniunt. Non enim procreationis liberorum, aut vitæ societatis gratia ducunt uxores: sed alii propter magnitudinem dotis, alii excellentia formæ, alii vero aliis ejusmodi causis ducti, ceu malis consiliariis usi, de ingenio & moribus sponsæ nulla cura habita, in perniciem suam nuptias celebrant, & coronatis foribus pro uxore tyrannum sibiipsis introducunt, cui ne brevi quidem tempore resistere, & de primatu cum eo certare possunt. Itaque constat non propter se, sed jam dictas ob causas, multis molestas ac intolerabiles fieri nuptias. Oportet autem, ut aiunt, neque inculpata culpare, neque ex imbecillitate nostra & utendi ignorantia rebus crimen impingere. Quin & aliter absurdum fuerit, ubique venari occasiones amicitiarum, & amicos nobis sociosque comparare, ceu futuros auxiliatores in vitæ difficultatibus: recreationem vero, auxilium & opem illam, quæ a natura, legibus, atque diis nobis exhibetur, nempe uxoris & liberorum, non inquirere & comparare.

In hoc sermone de nuptiis & liberorum procreatione instituto, de multitudine prolis etiam dicen- *Serm. 73.*

λόγος. κατὰ φύσιν γάρ πως καὶ ἀκόλουθον τῷ γάμῳ τὸ πάντα, ἢ τά γε πλεῖστα τῶν γινομένων ἀναστρέφειν. ἀλλ᾽ ἐοίκασιν οἱ πλείους ἀπειθεῖν τῇ παραινέσει, δι᾽ αἰτίαν οὐ μάλα εὐπρεπῆ. διὰ γὰρ φιλοπλουτίαν, καὶ τὸ πάμμεγα κακὸν ἡγεῖσθαι τὴν πενίαν, τοῦτο πάσχουσι. πρῶτον μὲν δὴ λογιστέον, ὡς οὐχ ἑαυτοῖς μόνον παραστάτας, καὶ γηροβοσκούς, καὶ πάσης τύχης τε καὶ περιστάσεως κοινωνοὺς γεννῶμεν, οὐδ᾽ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν γονέων ἡμῶν κατὰ πολλά γε. καὶ γὰρ εὐχαριστίαν ἔχει πρὸς αὐτοὺς ἡ παιδοποιΐα τις, κἂν εἴ τι πάθοιμεν ἡμεῖς πρότερον, καταλείπειν ἐκείνοις ἀνθ᾽ ἡμῶν αὐτοὺς γηροβοσκούς. καλὸν δὲ πάππος ὑπὸ σφετέρων ἐκγόνων χειραγωγούμενός τε, καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀξιούμενος. ὥστε πρῶτον μὲν εὐχάριστα πράττοιμεν ἂν εἰς γονέας τοὺς ἑαυτῶν, παίδων ἐπιμελούμενοι γενέσεως. εἶτα καὶ ταῖς εὐχαῖς τε καὶ σπουδαῖς τῶν ἡμᾶς γειναμένων συνεργήσομεν. εὐθὺ γὰρ ὅτε πρῶτον περὶ τὴν ἡμετέραν εἶχον γένεσιν, διανοίᾳ χρώμενοι τοῦ χύσιν αὐτῶν εἰς πλεῖστον λαβεῖν τινὰ διαδοχήν, καὶ παῖδας ἐκ παίδων ὑπολείπεσθαι, καὶ γάμου προενόησαν, καὶ τῆς ἡμετέρας σπορᾶς καὶ ἀνατροφῆς. ὅθεν γαμοῦντες μὲν καὶ παιδοποιούμενοι πράττοιμεν ἂν, οἷα μέρη τῆς ἐκείνων εὐχῆς· τὰ δ᾽ ἐναντία φρονήσαντες, ἐγκόπτοιμεν ἂν αὐτῶν τῇ προαιρέσει. καὶ μὴν κινδυνεύει πᾶς ἐθελον-

dicendum est. Est enim secundum naturam & consentaneum nuptiis, ut foetus omnes, aut plurimi saltem educentur. Videntur autem complures consilium istud improbare, idque propter causam non admodum decoram. Præ nimio enim divitiarum studio, & quia paupertatem longe maximum malum interpretantur, ita sunt affecti. Primum igitur cogitandum est, quod non solum auxiliatores nobis, senectæque nutritores, ac omnis fortunæ & casus participes gignamus, non inquam pro nobis ipsis solum, sed etiam pro parentibus nostris multas ob causas. Siquidem procreatio liberorum habet in se gratitudinem erga parentes nostros. Nam si quid forte nobis ante mortem ipsorum acciderit, filios eis nostri loco ad senectutem ipsorum nutricandam relinquimus. Est autem res egregia, avum deduci nepotum suorum manibus, & omni cura obsequioque ab ipsis affici. Primum itaque gratitudinis officium erga parentes nostros præstabimus, si proli generandæ operam demus: deinde, vota & desideria eorum qui nos genuerunt promovebimus. Statim enim à principio cum generatio nostri ipsis cordi esset, cogitantes apud se, cupientesque genus suum successione quam longissima propagare, & filios filiorum relinquere, tum nuptiarum, tum procreationis educationisque nostræ curam habuerunt. Quamobrem si nuptias contraxerimus, & liberis operam dederimus, partem aliquam ipsorum desiderii conficiemus: secus autem animati, voluntatem eorum irritam reddemus. Atqui propemodum dixerim unumquemq;
qui

ἐθελοντὴς, καὶ ἀπερισπάστως ἄνδ, γάμον ἐκκλί-
νων καὶ παιδοποιΐαν, παρανοίας κρίνειν τοῦ ἑαυ-
τοῦ γενεᾶς, ὡς οὐ ζῶν ὀρθοῖς λογισμοῖς περὶ γάμου
πεπραγματευμένους. ἔνθα δὴ καὶ τὴν ἀνομολογίαν
φωράσειεν ἄν τις εὐχερῶς. πῶς γὰρ οὐ μάχης πλή-
ρης, εὐαρεστεῖν μὲν τὸ ζῆν, καὶ μένειν ἐν ἑαυτῷ,
ὡς καθήκοντος εἰς τὸν βίον ὑπὸ τῆς ἀπεράντου
παρηγμένον, τὸ δ' * αὐτὸ ἑτέρους γεννῆσαι τῶν
ἀδοκίμων ὑπολαμβάνειν; ἀλλὰ γὰρ πρῶτον μὲν
ὡς ἔφην ἐντεθυμῆσθαι χρὴ, διότι γεννῶμεν οὐχ ἑαυ-
τοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δι' οὓς γεγόναμεν αὐτοί·
ἔπειτα καὶ ὑπὲρ φίλων τε καὶ συγγενῶν. κεχα-
ρισμένον γὰρ καὶ τούτοις ἐστὶ, παῖδας ἐξ ἡμῶν ἰδεῖν,
διά τε τὴν εὔνοιαν καὶ οἰκειότητα, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν ἀ-
σφάλειαν· διορμίζεται γὰρ ὑπὸ τοῦ τοιούτου τοῖς προσ-
ήκουσιν ὁ βίος, ἀνάλογον ταῖς ἐκ πολλῶν ἀγκυ-
ρῶν σαλευούσαις ναυσίν. ὅθεν κατὰ τὴν φιλοσυγγενὲς
καὶ φιλέταιρον, ἔστιν ἡ περὶ γάμον καὶ τέκνα σπου-
δή. παρακαλεῖ δ' οὖν μάλα καὶ ἡ πατρὶς ἐπὶ
ταὐτόν. καὶ σχεδὸν οὐδ' ἑαυτοῖς οὕτως ὡς τῇ πα-
τρίδι φυτεύομεν παῖδας, τῆς μεθ' ἡμᾶς προνο-
ούμενοι τάξεως, καὶ τὴν κοινὴν παρέχοντες τοὺς
διαδεξομένους ἡμᾶς. ὅθεν ὁ μὲν ἱερεὺς ἴστω τῇ
πόλει τῆς ἑαυτοῦ ἱερέας ὀφείλων· ὁ δὲ ἄρχων,
ἄρχοντας· ὁ δὲ δημηγόρος, δημηγόρους· καὶ
ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ πολίτης πολίτας. καθάπερ
οὖν χορῷ μέν ἐστι κεχαρισμένη ἡ τῶν χορευ-
τῶν διαμονή, στρατεύματι δὲ ἡ τῶν στρατιωτῶν·
οὕτω καὶ πόλει ἡ τῶν πολιτῶν. ἀλλ' εἰ μὲν ἦν
ὀλιγοχρόνιόν τι σύστημα πόλις, ὅ, τι

βίος

* lego αὐτόν.

qui sponte, ac sine causa peculiari, nuptias & prolis generationem declinat, parentes suos damnare vecordiæ, tanquam non justis rationibus moti nuptias contraxerint. Quinetiam quod qui ita sentit, secum ipse pugnet, facile animadverteris. Nam quomodo non dissentiret à seipso, qui vita quidem probat, & corpori suo acquiescit, tanquam decenter à parentibus ad vitam promotus sit: à se vero alios generari, improbat? Verum enimvero perpendendum est, primo quidem, quod liberos non solum nobis generemus, sed illis etiam, quorum opera nos nati sumus: deinde amicis quoque & cognatis. Quippe gratum & istis fuerit, procreatos à nobis liberos intueri, tum propter benevolentiam & familiaritatem, tum propter vitam tutiorem ita, & potentiorem. Firmatur enim hoc pacto vita inter gentiles ac necessarios, similiter ac naves quæ multis ancheris in mari stabiliuntur. Proinde cura de nuptiis & prole suscipienda ad hominem cognatis sociisque faventem omnino pertinet. Sed etiam patria ad hoc ipsum sedulo nos adhortatur. Nam liberos procreamus non tam nobis ipsis fere quam patriæ, successioni nostræ prospicientes, ac exhibentes reipub. illos qui in locum nostrum substituantur. Itaque sacerdos se civitati suæ sacerdotes debere sciat, princeps principes, concionator concionatores, denique civis cives. Quemadmodum igitur choro grata est illorum, à quibus constituitur, duratio, & exercitui militum: sic etiam civitati civium. Quippe si civitas temporaneus quidam cœtus esset, ejusq;
vita

βίος αὐτῆς κατὰ βίον ἀνθρώπου τὴν συμμετρίαν ἐλάμβανεν, οὐδὲν ἔδει διαδοχῆς· ἐπεὶ δ' εἰς πολλὰς γενεὰς ἐξικνεῖται, δαίμονι δὲ συνδιαμενούσῃ χρησαμένη, καὶ εἰς μακροὺς αἰῶνας πόλις, φανερὸν, ὡς οὐ τοῦ παρόντος ἐστοχάσθαι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μετέπειτα· τήν τε ἰδίαν μὴ περιορᾶν χώραν ἔρημον, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίσιν ἱδρυμένην ταῖς ἀπὸ τῶν ἡμετέρων τέκνων.

[Ἐκ τοῦ πῶς χρηστέον γονεῦσιν.

Μετὰ τὸν περὶ θεῶν καὶ πατρίδος λόγον, τίνος μᾶλλον ἂν προσώπου μνησθείη τις, ἢ γονέων; ὅθεν λεκτέον περὶ τούτων· οὓς δευτέρους καὶ ἐπιγείους τινὰς θεοὺς εἰπὼν, οὐχ ἁμάρτοι τις, ἕνεκά γε τῆς ἐγγύτητος, εἰ θέμις εἰπεῖν, καὶ θεῶν ἡμῖν τιμιωτέρους. προλαβεῖν δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὡς μόνον μέτρον τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐχαριστίας ἡ διηνεκὴς καὶ ἀνένδοτος προθυμία πρὸς τὸ ἀμείβεσθαι τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν. * ἐπείτοι γὰρ πολὺ καταδεέστερα, κἂν πάνυ πολλὰ πράξωμεν ὑπὲρ αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως κινδυνεύει καὶ ταῦτ' ἐκείνων ἔργα τυγχάνειν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοὺς ταῦτα πράττοντας ἐκεῖνοι πεποιήκασιν· ὥσπερ οὖν τὰ ὑπὸ Φειδίου καὶ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ἀπεργασθέντα, εἴπερ καὶ αὐτὰ ἕτερά τινα χαλεσκελίαζεν, οὐκ ἂν ὠκνήσαμεν καὶ ταῦτα τῶν τεχνιτῶν ἔργα φάσκειν· οὕτως εἰκότως καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν δρώμενα, λέγοιμεν ἂν καὶ τῶν γονέων ἡμῶν ἔργα, δι' οὓς καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν. πρὸς οὖν τὴν εὐμαρῆ τῶν ἐπ' αὐτοὺς καθη-

* malim ἴσμεν γάρ.

ita hominis ætate comprehenderetur, successione non indigeret: at quoniam ad multas ætates extenditur, ac si dæmone propitio fruatur, longa aliquot secula perdurat, procul dubio non præsens solum, sed futurum etiam tempus spectandum est: & natale solum haudquaquam solitarium, sed spe posteritatis nostræ innixum relinquere convenit.

Quomodo erga parentes agendum sit.

Post sermonem de diis & patria, quam personam prius aliquis memoraverit, & potius quam parentes? De ipsis igitur nobis disserendum est. Si quis ergo parentes secundos ac terrestres quosdam deos dixerit, non errabit, cum nobis propter vicinitatem, si dicere fas est, vel ipsis diis honorabiliores sint. Necessarium autem est existimare unum erga ipsos gratitudinis modum esse, perpetuam & nunquam remittentem beneficia ipsorum rependendi animi promptitudinem. Quantumvis enim multa in eorum gratiam fecerimus, semper tamen inferiora erunt omnia, quam esse deberent. Quinetiam propemodum actiones nostræ omnes illorum videri possunt, ut qui nos etiam hæc agentes produxerint. Quemadmodum enim *Phidiæ* aut aliorum artificum opera, si & ipsa rursus alia quæpiam facerent, ea quoque non dubitaremus opera nominare artificum: eodem modo actiones etiam nostræ parentum nostrorum opera esse dicentur, per quos & nos nati sumus. Ut igitur in promptu habeamus, quibus officiis erga *Serm.77.*

Q pa-

καθηκόντων αἵρεσιν, κεφαλαιώδη τινὰ καὶ περιβαλλομένους λόγον, τοῦτον ἐν προχείρῳ διηνεκὲς ἔχειν· ὡς οἱ γονεῖς θεῶν ἡμῖν εἰκόνες, καὶ νὴ Δία θεοὶ ἐφέστιοι, καὶ εὐεργέται, καὶ συγγενεῖς, δανεισταί τε, καὶ κύριοι, καὶ φίλοι βεβαιότατοι. θεῶν τε γὰρ εἰκόνες βεβαιόταται, καὶ ὑπὲρ τὰς τῶν τεχνῶν δυνάμεις, * καθειργμένης τῆς ἐμφερείας. θεοί τε * γὰρ ἐφέστιοι, καὶ συνδίαιτοι ἡμῖν. ἔτι δ' εὐεργέται μέγιστοι, καὶ παρεσχημένοι τὰ μέγιστα, καὶ μὰ Δί' οὐχὶ μόνον ἃ ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα παρέχειν ἐβουλήθησαν, ἅτε καὶ εὔξαιντο. πρὸς δὲ τούτοις, συγγενεῖς ἔγγιστα, καὶ τῆς πρὸς ἑτέρους αἴτιοι συγγενείας. δανεισταὶ δὲ τῶν τιμιωτάτων, μόνα ἀπαιτοῦντες, ὧν καὶ ἡ ἀπόδοσις πάλιν ἐστὶν ἡμῶν εὐεργεσία. τί γὰρ τηλικοῦτον παιδὶ κέρδος, πηλίκον ἐστὶ τὸ πρὸς τοὺς γεννησαμένους εὐσεβὲς καὶ εὐχάριστον; κύριοί γε μὴν δικαιότατα. τίνος γὰρ κτῆμα μᾶλλον εἴημεν ἢ ἐκείνων, δι' οὓς ἐσμέν; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φίλοι καὶ παραστάται διηνεκεῖς καὶ αὐτόκλητοι, παντὸς καιροῦ, καὶ πάσης περιστάσεως ἐπίκουροι. * ἐπὶ ἢ τῶν προκατηριθμημένων ἁπάντων τὸ ἐξοχώτατον ἦν ὄνομα γονεῦς, καθὸ θεοὺς αὐτοὺς ἀπεκαλοῦμεν, τῇ τοιᾷδε ἐπινοίᾳ προσθετέον ἕτερον· καὶ νομιστέον ἑαυτοὺς καθάπερ ἐν ἱερῷ τῇ οἰκίᾳ ζακόρους τινὰς καὶ ἱερέας, ὑπ' αὐτῆς κεχειροτονημένους καὶ καθιερωμένους τῆς φύσεως ἐγκεχειρίσθαι τὴν τῶν γονέων θεραπείαν. ὅθεν καὶ διελόντες τῆς ἐπιμελείας, τὸ μὲν εἰς σῶμα, τὸ δ' εἰς ψυχήν, καθ' ἑκάτερον αὐτῶν μεθ' ἑκάστης προθυμίας, πειρᾶσθαί τι

τῶν

* καθειργμέναι.

* γὰρ alias abest.

* malim ἐπεί.

parentes obstringamur, summariam hanc sententiam semper animo versare oportet: Quod parentes deorum nobis imagines sint, & per ipsos dii lares, seu domestici beneficiorum autores, cognati, creditores, domini, & amici constantissimi. Sunt enim deorum imagines certissimæ, & similitudinem eorum nobis referunt melius, quam ullius artis facultas exprimere possit: cum tanquam dii domus patroni & nobis familiares sint. Beneficiorum item maximorum nobis autores sunt, & maxima quæque præstant, non quidem ea solum quæ habemus, sed quicquid nobis exhibere & optare voluerint. Ad hæc proxime cognati, & autores cognationis ad alios. Præterea creditores rerum pretiosissimarum, ex quibus ea solum repetunt, quorum ipsa redditio iterum nobis beneficium est. Quod enim tantum esset filio lucrum, quantum pietas & gratitudo in parentes? Domini vero jure optimo sunt: nam cujus possessioni potius cederemus, quam illorum per quos sumus? Denique amici, & auxiliarii perpetui spontaneique sunt, quovis tempore & casu ferentes opem. Sed quoniam inter omnia hactenus enumerata præstantissimum est parentis nomen, cujus gratia ipsos appellamus deos, adjiciemus quod ad hanc sententiam sequitur: nempe filios existimare debere, se in domo patria, veluti fano quodam æditues & sacerdotes ab ipsa natura creatos & consecratos esse, ut parentem cultui operam dent. Quandoquidem vero duplex cultus est, alter corporis, alter animi; quicquid ad utrumque pertinent alacriter exsequentur,

τῷ λόγῳ τι βουλόμενοι, τὸ καθῆκον ἐκπληρώσομεν. τοῦ μὲν οὖν σώματος ἕνεκα, βραχὺς ὁ λόγος, εἰ καὶ ἀναγκαῖος. προνοήσομεν γὰρ τροφῆς αὐτῶν ἐλευθερίου, καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τοῦ γήρως ἡρμοσμένης· ἔτι δὲ κοίτης καὶ ὕπνου, ἀλείμματός τε καὶ λουτροῦ, καὶ ἐσθῆτος, καὶ ἁπαξαπλῶς τῶν ἄλλων τοῦ σώματος ἀναγκαίων· ὡς κατὰ μηδὲν τούτων ἐνδείας ποτὲ πειραθεῖεν· μιμούμενοι τὴν αὐτῶν ἐκείνων περὶ τὴν ἡμετέραν ἀνατροφὴν, ὅτ' ἦμεν νεογνοὶ, κηδεμονίαν· ὥστε προσαναγκάζειν ἑαυτοὺς, καὶ μαντικόν τι προσφέρεσθαι θεραπείᾳ καὶ ἐξευρίσκειν, εἰ καὶ αὐτοὶ μὴ λέγοιεν πρὸς τίνα μάλιστα ῥέπουσιν αὐτοῖς αἱ προθυμίαι τῶν τῷ σώματι προσαγομένων. πολλὰ γὰρ αὖ κἀκεῖνοι περὶ ἡμῶν ἐμαντεύσαντο· πολλάκις ἀνάρθροις ἔτι καὶ κλαυθμώδεσι φωναῖς, ὅτι μὲν δεόμεθά τινος σημηνάντων· τίνα δ' ἐστὶν ὧν δεόμεθα διασαφῆσαι μὴ δυνηθέντων. κἂν εἰ ἡμῖν καὶ αὐτῶν τούτων οἱ * καθηγησάμενοι διδάσκαλοι γεγόνασιν, ὧν ἀξίω τυγχάνειν εἰσὶ παρ' ἡμῶν, ταῦθ' ἡμᾶς διά τι προπαρασχεῖν ἡμῖν διδάξαντες. τῆς δὲ ψυχῆς αὐτῶν παρεκτέον, πρῶτον μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἣ μάλιστα γίνοιτ' ἂν ἐκ τοῦ συναναστρέφεσθαι νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῖς, εἰ μή τι κωλύοι, συμπεριπατοῦντας, συναλειφομένους, συνδιαιτωμένους. καθάπερ γὰρ τοῖς μακρὰν στελλομένοις ἀποδημίαν πρὸς εὐθυμίαν εἰσὶν, ἐν τρόπῳ γινόμεναι προπομπίας, τῶν οἰκειοτάτων τε καὶ φιλτάτων συναναστροφαί· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς γονεῦσι τετελευτηκόσιν ἤδη πρὸς τὴν ἄφοδον, ἐν τῷ μάλιστα κεχαρισμέναι καὶ προσφιλεῖς εἰσιν αἱ τῶν τέκνων συνεδρίαι. καὶ μέν τοι κἂν εἴ τι που γίνοιτο παρεμπίπτοντας (ὁποῖα δὴ πολλὰ φιλεῖ γίνεσθαι περὶ τοὺς πλείονας, καὶ ἰδιωτικώτερον ἠγμένους) ἐπανορθωτέον

si modo quod jus & ratio jubet facere voluerint. Est autem minor ratio corporis, necessaria tamen. Itaque liberali victu, & qui senectutis imbecillitati conveniat, prospiciemus eis: item lecto, somno, unctione, balneo, & veste. in summa, rebus omnibus corporis curæ necessariis, ut nulla earum inopia laborent, curam & diligentiam illam ipsorum imitati, qua nos infantes educaverunt: ita ut nonnunquam divinemus, & per conjecturam in eos quædam conferamus quæ ad corporis curam attinent, nisi sponte quid maxime desiderent indicaverint. Nam & ipsi multa circa nos divinarunt, cum ex inarticulato & flebili vagitu deesse quidem nobis aliquid intelligerent: quid vero illud esset, non facile conjicerent. Hoc sane modo ipsi per illa quæ olim in nos beneficia contulerunt, quid vicissim in eos præstare debeamus, exemplum ac documentum reliquerunt.

Cæterum animis ipsorum lætitiam præcipue procurabimus, quæ inde maxime oborietur, si dies noctesque eis conversemur, & si nihil impediat simul deambulemus, simul ungamur, simul denique edamus & vivamus. Quemadmodum enim illis qui longinquam peregrinationem instituunt, familiarium & amicorum conversationes, quibus aliquantisper deducuntur, jucundissimæ sunt: eodem modo parentibus brevi è vita discessuris, liberorum convictus maximopere gratus & suavis est. Quod si aliquando peccaverint (ut sæpe accidit multis, illis præsertim qui negligentius educati sunt) emendari quidem

μὲν, ἀλλ' οὐ μετ' ἐπιπλήξεως μὰ Δία, καθάπερ ἔθος πρὸς τοὺς ἐλάττονας ἢ ἴσους ποιεῖν· ἀλλ' ὡς μετὰ παρακλήσεως, καὶ οὐχ ὡς δι' ἀμαθίαν ἁμαρτάνοντας, ἀλλ' ὡς παρορῶντας τῷ μὴ ἐφεστηκέναι· πάντως δ' ἂν ἰδόντας ἐπιστῆσαι ἐφέστησαν. ἀνιαραὶ γὰρ τοῖς τηλικούτοις, καὶ μάλιστα ἐκτενεῖς νουθετήσεις. ἀναγκαία δὲ μετὰ παρακλήσεως καί τινος φιλοτεχνίας ἴασις τῶν παρορωμένων. φέρει δὲ ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς καὶ τὸ τῶν * νοητικωτέρων εἶναι δοκούντων ὑπαιτημάτων ἅπτεσθαι ποτὲ τοὺς παῖδας, ὥστε καὶ πόδας ὑπονίψαι, καὶ κλίνην στορέσαι, καὶ παραστῆναι διακονουμένους. εὐφραίνοιντο γὰρ οὐκ ὀλίγως παρὰ τῶν φιλτάτων χειρῶν τὰς ἀναγκαίας ὑπηρεσίας λαμβάνοντες, καὶ διακόνοις χρώμενοι τοῖς σφετέροις ἔργοις. μάλιστα δ' ἂν εἴη γονεῦσι κεχαρισμένον καὶ τὸ φαίνεσθαι τιμῶντας τοὺς παῖδας, οὓς ἂν ἐκεῖνοι στέργωσι, καὶ περὶ πολλοῦ ποιῶνται. διὸ συγγενεῖς αὐτῶν στερκτέον, καὶ ἐπιμελείας ἀξιωτέον, φίλους θ' ὡσαύτως, καὶ δή τα καὶ ἑκάστους τοὺς ἐκείνοις κεχαρισμένους. ἀφ' ἧς ἀφορμῆς εὕρεσις ἡμῖν ὑπογράφεται, καὶ ἑτέρων πλειόνων καθηκόντων οὐ σμικρῶν, ἀλλὰ τῶν τυχόντων. ἐπεὶ γὰρ χαίρεις ὁρᾶν γονεῦσιν ἡ εἰς τοὺς στεργομένους ὑπ' αὐτῶν κηδεμονία, μάλιστα δ' ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς οὕτως, δῆλον ὡς οὐ * τὸ τυχόντος ἂν αὐτοῖς χαριζοίμεθα προνοοῦντες αὐτῶν.

* lego δουλικωτέρων ὑπηρετημάτων.

* forte τὰ τυχόντα.

'Εκ τοῦ περὶ φιλαδελφίας.

ΠΡώτη μὲν οὖν ὑποθήκη μάλα σαφής, ἐπιεικῶς τε εὔπορος, πρὸς δὲ καὶ κοινή· τοῦ παντὸς μὲν γὰρ εἰπεῖν προσώπου ὑγιὴς ὁ λόγος,

ὡς

debent, non tamen cum reprehensione, qua-lì erga inferiores aut æquales uti solemus: sed cum adhortatione tantum, tanquam per inanimadversionem potius quam inscitiam erraverint; & si animum advertissent, minime erraturi fuissent. Secus enim acerbæ sunt grandævis præsertim seriæ admonitiones. Itaque necessarium est, negligentiæ ipsorum blanda adhortatione, & non sine amoris affectu mederi. Augebunt præterea lætitiam parentum liberi, si servilia quandoque officia eis exhibeant, qualia sunt, pedes abluere, lectum sternere, & ministrantes adstare. Non mediocriter enim gaudebunt, cum à charissimis manibus necessaria percipient ministeria, & suis ipsi operibus ministris utentur. Ad hæc gratissimum erit parentibus, si liberi quoque honorent illos, quos parentes diligunt & magnifaciunt. Proinde cognatos eorum, & amicos, & quoscunque charos habent, amare & omnibus officiis colere decet. Quod si ita se habet, alias quoque non paucas neque leves officii nostri rationes inde colligimus. Nam cum alii ideo amandi sint, quoniam à parentibus diliguntur, nos autem maxime omnium ab eis amamur, si nos ipsos curemus, & ipsi consulamus nobis, plurimum eis gratificabimur.

De Amore Fraterno.

PRimum sane consilium clarissimum omnino in promptu situm, & omnibus commune est. Nam cuivis homini hic sermo, utpote sanus ac *Serm.* 82.

ὡς σαφής. παντὶ οὖν χρήσῃ, ἔκ τε τῆς σαυτοῦ μὲν ἐκεῖνον, ἐκεῖνον δὲ σαυτὸν ὑποθέσθαι. καὶ γὰρ οἰκέτῃ χρῷτ' ἄν τις καλῶς, ἐνθυμηθεὶς πῶς ἂν ἠξίωσεν ἐκεῖνον αὐτῷ προσφέρεσθαι, εἰ ἐκεῖνος μὲν ἦν δεσπότης, αὐτὸς δὲ δοῦλος. ὁ δ' ὅμοιος λόγος καὶ γονεῦσι περὶ τέκνων, καὶ παισὶ περὶ τῶν γειναμένων· καὶ συνόλως πᾶσι περὶ πάντων. ἐξαιρέτως δ' ἐστὶν εὔπορος ἡ παραίνεσις κατὰ τὸν τῶν ἀδελφῶν τρόπον. ἐπειδήπερ οὐδὲν δεῖ προϋποθέσθαι τὸν σκεπτόμενον, πῶς ἀδελφῷ χρηστέον· λαβεῖν δ' ἐξ ἑτοίμου παρὰ τῆς φύσεως τὴν πρὸς αὐτὸν ταυτότητα. καὶ δῆτα καὶ πρῶτος οὗτος εἰρήσθω λόγος. ὡς τοῦτον χρὴ προσφέρεσθαι τὸν τρόπον ἀδελφῷ, ὃν γὰρ ἄν τις ἐκεῖνον ἀξιώσειεν ἂν ἑαυτῷ. νὴ Δία φήσει τίς· ἀλλ' ἐγὼ μὲν εἰμὶ μέτριος καὶ ἐπιεικής· ὁ δ' ἀδελφὸς, σκαιὸς καὶ δυσομίλητος. οὐκ ὀρθῶς δὲ ἐρεῖ. πρῶτον μὲν ἴσως, οὐδ' ἀληθεύσει. ἱκανὴ γὰρ ἡ φιλαυτία, τὰ μὲν ἴδια μεγαλοποιῆσαι καὶ ἀποσεμνῦναι· τὰ δὲ τῶν ἄλλων κατασμικρῦναι καὶ διαφαυλίσαι. * πολλὰ γοῦν διὰ ταύτην οἱ χείρους σφᾶς αὐτοὺς προκρίνουσι τῶν κατὰ πολὺ βελτιόνων. ἔπειτα κἂν ὄντως τοιοῦτος ᾖ ἀδελφὸς, ἀλλὰ σύ γε φαύλου ἂν ἀμείνων εὑρεθήτι, καὶ νίκησον αὐτοῦ τὴν ἀγριότητα ταῖς εὐποιΐαις. ἐπεί τοίγε οὐδὲ πολλὴ χάρις τοῖς εὐγνώμοσι προσενεχθῆναι μετρίως· ἀλλ' ἀνδρὸς ἔργον, καὶ πολλῆς ἄξιον ἀποδοχῆς, τὸν ἀβέλτερον καὶ σκαιὸν πραΰναι, τοῖς εἰς αὐτὸν πραττομένοις. καὶ γὰρ οὐδὲν πάμπαν ἐστὶν ἀδύνατον ἡ παράκλησις. ἀλλ' ἔνεστι γὰρ κἂν τοῖς ἀτοπώτατα διακειμένοις σπέρματα μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον, τιμῆς τε καὶ ἀγαπήσεως τῶν εὐεργετησάντων. οὐ γὰρ δὴ ζῷα μὲν ἄγρια

καὶ

* lego πολλοί.

evidens, dici potest. Sic igitur cum unoquoque ages, tanquam tu illius indueris personam, ille tuam. Siquidem etiam servo aliquis recte uti poterit, reputans secum quomodo se ab illo accipi vellet, si ipse serviret, ille dominaretur. Idem hoc de parentibus, quales præstare se debeant erga liberos, & vicissim de liberis erga parentes; quibusvis denique erga quoslibet dicendum est. Promptissima vero & hæc admonitio, & fraternæ conditioni aptissima est. Nihil enim præsupponere opus est, illum qui considerat, quo pacto agendum sit cum fratre: sed statim in promptu quod eadem sit utriusque vestrum conditio, natura te docebit. Itaq; primum hoc consilium jam dictum sit, scilicet, eo modo cum fratre vivendum esse, quo ipsum aliquis secum agere vellet. Per *Jovem*, aliquis dixerit: At ego modestus & æquus homo sum, frater vero rudis & difficilis in conversatione. Sed non recte ita loquetur. Primum forte, non ait quod res est. Nimius enim est amor sui in extollendis & laudandis rebus propriis, alienis contra imminuendis ac elevandis. Quamobrem multi deteriores, aliis longe præstantioribus semet anteponunt. Deinde, quamvis revera talis sit frater; tu tamen, dixerim, melior appareas, & beneficiis agrestes illius mores vincas. Haud enim magna gratia illis debetur, qui faciles ac moderati sunt erga prudentes ac benignos. Rudem vero molestumque, suis factis mitiorem reddere, viro dignum & laudabile opus est. Non enim omnino frustra adhortatio, & provocatio per beneficia fiet. Quandoquidem vel efferatissimæ quæque ani-

καὶ φύσει πρὸς τὸ γένος ἡμῶν ἐκπεπολεμωμένα, πρὸς βίαν ἀχθέντα, καὶ τὴν πρώτην κατασχεθέντα δεσμοῖς ἢ γαλεάγραις, χρόνῳ ὕστερον τιθασὰ γίνεται καθημερούμενα ποιαῖς τημελείαις, καὶ τῇ καθ' ἡμέραν τροφῇ. οὐχ ὅπως δὲ ἄνθρωπος ἀδελφὸς, ἀλλὰ καὶ μηδὲν προσήκων τύχοι, ὅτῳ πάντη μᾶλλον ἐπιμελείας ἀξιούμενος, μεταβάλλει πρὸς τὸ ἡμερώτερον, κἂν ὑπερβολὴν μὴ ἀπολίπῃ σκαιότητος. μιμητέον ἐπὶ παντὸς μὲν ἀνθρώπου, πολὺ δὲ διαφερόντως ἐπ' ἀδελφοῦ, τὸ τοῦ Σωκράτους. ἐκεῖνος γὰρ πρὸς τὸν εἰπόντα, ἀποθανοῦμαι, εἰ μή σε τιμωρησαίμην, ἔφη, ἀποθανοῦμαι, εἰ μή σε φίλον ποιήσω. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ταύτῃ. μετὰ ταῦτα δ' ἐνθυμητέον ὅτι τρόπον οἱ ἀδελφοὶ τὰ αὐτοῦ μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ * οἱ ὁμοιόφθαλμοι ἐμοῦ, καὶ ὡσαύτως σκέλη τε καὶ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. καὶ γὰρ οὗτοι τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον, εἴτε πρὸς τὸν οἶκον * ἐξετάζοντες. ὥσπερ οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ αἱ χεῖρες, εἴπερ ἕκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, περιέποι ἂν τὰ λοιπὰ πάσῃ μηχανῇ, διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μὴ δ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας· οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμολογοῦντας ἔχειν, μηδὲν παριέναι σπουδῆς, ὑπὲρ τοῦ δεόντως προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ αὖ καὶ πλεῖόν τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασι. οἵ τε ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν * ἀλλήλους, παρόντι * παρόντα· καὶ χεὶρ συνεργάζει παροῦσα χειρὶ παρούσῃ· ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχουστέρα πώς ἐστι. προάττουσι γὰρ τὰ κοινῇ δια-

* forte οἱ ὀφθαλμοὶ ἐμοῦ.

* Locus videtur mutilus

* ἀλλήλω & παρόντι.

animantes, & suapte natura humano generi omnino infensæ quamvis adductæ fuerint magna cum violentia, & à principio vinculis aut instrumentis quibusdam constrictæ, postea mansuefiunt certis cultibus, victuque quotidiano cicuratæ. Non solum autem homo frater, sed etiam alienus, si ita omni officiorum genere colatur, licet pessimus fuerit, mansuetior evadit. Proinde cum erga omnes homines, tum fratres multo maxime, * *Socratis* animum imitari ac referre debemus. Hic enim ad illum qui se moriturum exclamavetat, nisi ipsum ulcisceretur: At ego, dixit, nisi te mihi effecerim amicum, moriar. Et hæc quidem hactenus. Deinde cogitandum est, quod fratres quodammodo corporis tui partes sint, quemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqua membra. Nam & fratres aliquo modo ita se habent, si communem generis originem spectes. Sicut igitur oculi manusque, si animæ & mentis per se compotes fierent, reliquas partes omni studio curarent propter intercedentem ipsis communionem; quoniam ne ipsæ quidem functionem suam recte administrare possunt citra præsentiam aliarum partium: ita nobis etiam, qui homines sumus, & animam habere nos fatemur, omnibus viribus adnitendum est, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, quam partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compositi esse videntur. Siquidem oculi simul aliquid intuentur, uterque alteri præsens; & manus præsenti manui subvenit: fratrum vero opera mutua multo latius patet. Negotia enim communia peragunt,

** Plutarchus Euclidi Socratico attribuit.*

διαφθείροντα, καὶ διεστηκότες πάμπαν μέγα δ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλων ὄφελος, κἂν μικρόν ᾖ τι διάστημα. ὅλως δὲ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κα-διώδει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος· τοῦτο μὲν διὰ τὴν αὐτὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἐχόντων τι ἀντίπαλον· τοῦτο δὲ διὰ τὰς ἐξαιφνιδίους καὶ ἀπροσδοκήτους ἐπιδρομὰς τῆς τύχης· πολὺ δὲ μάλιστα δι' αὐτὴν τὴν κακίαν, οὔτε βίας τινὸς * ἀπεχόμενον, οὔτε δόλου καὶ κακῶν στρατηγημάτων. ὅθεν καλῶς ἡ φύσις, ὡς ἂν ἔφαμεν * ναμηγοῦσα, παρήγαγεν ἡμῶν ἕκαστον τρόπον τινὰ μετὰ συμμαχίας. οὐδεὶς οὖν ἐστι μόνος, οὐδ' ἀπὸ δρυός, οὐδ' ἀπὸ πέτρης, ἀλλ' ἐκ γονέων, καὶ μετ' ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, καὶ ἄλλων οἰκείων. μέγας δὲ βοηθὸς ὁ λόγος, καὶ τοὺς ὀθνείους καὶ μηδὲν καθ' αἷμα προσήκοντας ἐξοικειούμενος, ἀφθονίαν τε παρέχων συμμάχων. διὰ τοῦτο κατὰ φύσιν ἡμῖν σπευδή, καὶ ὄντινοῦν προσαγαγέσθαι καὶ φιλοποιήσασθαι. γίνεται γοῦν ἤδη τὸ πρᾶγμα, τελεωτάτη μανιῶν, * τὴν μὲν οὐδὲν ἐκ φύσεως ἔχουσι φίλτρον πρὸς ἡμᾶς ἐθέλειν συγκραθῆναι, καὶ τῇ γνώμῃ εἰς ὅσον ἐνδέχεται πλεῖστον χέαι τὴν οἰκειότητα· τῶν δὲ ἐξ ἑτοίμου καὶ παρ' αὐτῆς χορηγουμένων τῆς φύσεως, κατημεληκέναι βοηθῶν καὶ ἐπικούρων, οἵους δὴ συμβέβηκεν εἶναι τοὺς ἀδελφούς.

* ἀπεχομένης.

* lego τὸ ἤδη ... τοὺς μὲν.

Ἐκ τοῦ πῶς συγγενέσι χρηστέον.

ΤΟῖς εἰρημένοις περὶ γονέων χρησίμως καὶ ἀδελφῶν γυναικός τε καὶ τέκνων, ἀκόλουθον ἐστὶ προσθεῖναι καὶ τὸν περὶ συγγενῶν λόγον, συμπίπτοντα

peragunt, quamvis magno loci intervallo disjuncti: & commoda sua sedulo invicem promovent, licet longissimo interstitio separentur. In summa, æstimandum est, quam longæ tædiosæque vitæ, & perpetuæ inimicitiæ periculum immineat: partim, propter ipsarum rerum naturam, nescio quid adversæ contumaciæ habentium; partim, propter subitas & inopinatas animæ perturbationes; maxime vero propter ipsam hominum malitiam, quæ nec ulla vi, nec dolo malorum stratagematum abstinet. Itaque natura imbecillitatis nostræ gnara, unicuique nostrum auxilia quædam adjunxit. Quocirca nemo solus est, nec ex quercu saxove natus, sed ex parentibus, & cum fratribus, & cognatis, aliisque familiaribus agit. Plurimum autem nos juvat ratio, alienos etiam, & sanguine nihil junctos concilians, ac sociorum copiam exhibens. Proinde naturali quodam studio quoslibet allicere, & amicos nobis parare cupimus. Verum enimvero extremæ insaniæ argumentum est, cum illis conjungi velle, quorum amorem nulla vis naturæ nobis commendat, & quam fieri potest latissime familiaritatem propagare: auxiliatores vero & socios in promptu exsistentes, & ab ipsa natura suppeditatos, quales nimirum fratres sunt, negligere.

Quomodo utendum sit cognatis.

Illis quæ de parentibus, fratribus, uxore ac liberis utiliter dicta sunt, sermonem de cognatis statim adjungi convenit, ut qui ejusdem *Serm. 82.*

ὄντα μέν πως ἐκείνοις, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο συνημμένως ἀποδοθῆναι δυνάμενον. ὅλως γὰρ ἕκαστος ἡμῶν, οἷον κύκλοις πολλοῖς περιγέγραπται· τοῖς μὲν σμικροτέροις, τοῖς δὲ μείζοσι, καὶ τοῖς μὲν περιέχουσι, τοῖς δὲ περιεχομένοις, κατὰ τὰς διαφόρους καὶ ἀνίσους πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. πρῶτος μὲν γάρ ἐστι κύκλος καὶ προσεχέστατος, ὃν αὐτός τις καθάπερ περὶ κέντρον τὴν ἑαυτοῦ γέγραπται διάνοιαν, ἐν ᾧ κύκλῳ τό, τε σῶμα περιέχεται, καὶ τὰ τοῦ σώματος ἕνεκα παρειλημμένα. σχεδὸν γὰρ ὁ βραχύτατος καὶ μικροῦ δεῖν αὐτοῦ προσαπτόμενος τοῦ κέντρου κύκλος οὗτος. δεύτερος δὲ ἀπὸ τούτου, καὶ πλέον μὲν ἀφεστὼς τοῦ κέντρου, περιέχων δὲ τὸν πρῶτον, ἐν ᾧ τετάχαται γονεῖς, ἀδελφοί, γυνή, παῖδες. ὁ δ' ἀπὸ τούτων τρίτος, ἐν ᾧ θεῖοι, καὶ τηθίδες, πάπποι τε καὶ τῆθαι, καὶ ἀδελφῶν παῖδες, ἔτι δ' ἀνεψιοί. μεθ' ὃν ὁ τοὺς ἄλλους περιέχων συγγενεῖς. τούτῳ δ' ἐφεξῆς, ὁ τῶν δημοτῶν, εἶτα μετ' αὐτὸν ὁ τῶν φυλετῶν, εἶθ' ὁ πολιτῶν. καὶ λοιπὸν οὕτως ὁ μὲν ἀστυγειτόνων· ὁ δὲ ὁμοεθνῶν. ὁ δ' ἐξωτάτω καὶ μέγιστος, περιέχων τε πάντας τοὺς κύκλους, ὁ τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους. τούτων οὖν τεθεωρημένων κατὰ τὸν ἐντεταμένον ἐστὶ περὶ τὴν δέουσαν ἑκάστων χρῆσιν, τὸ ἐπισυνάγειν πως τοὺς κύκλους ὡς ἐπὶ τὸ μὲν κέντρον, καὶ τῇ σπουδῇ μεταφέρειν ἀεί, τοὺς ἐκ τῶν περιεχόντων εἰς τοὺς περιεχομένους. κατὰ τὸ φιλοίκειον γοῦν ἐστι γονέας μὲν καὶ ἀδελφούς. * ἰ- κοινῇ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, καὶ τῶν συγγενῶν τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ πρεσβυτέρας, ὡς πάππους, θείους, ἢ τηθίδας· τοὺς δ' ὁμήλικας, ὡς ἀνεψιούς· τοὺς δὲ νεωτέρους, ὡς παῖδας ἀνεψιῶν. * ὥστε εἴρηται διὰ συντόμων ὑποθήκη

* *Loca videntur mutila.*

ἀρ

ejusdem prope instituti sit, eamque ob causam breviter hic explicari queat. Nam unusquisque nostrum undique multis veluti circulis circumscriptus est: quorum alii minores, alii majores sunt, alii continent, alii continentur, juxta diversos & inæquales ad se invicem habitus. Primus etenim & proximus circulus est, quem unusquisque circa mentem suam, veluti centrum descriptum constituit, in quo & corpus nostrum, & ad usum ejus pertinentia insunt. Et minimus ipsumque prope centrum attingens hic circulus est. Ab hoc secundus, remotior à centro, & primum intra se concludens, parentes, uxorem, & liberos comprehendit. Tertius avunculos, materteras, avos, avias, nepotes ex fratribus, & consobrinos habet. Post illum est qui reliquos cognatos continet: deinde popularium, mox tribulium, postea militum circuli sequuntur. ab illis urbi vicinorum circulus, & alius gentilium, ambiunt. Extremus autem & maximus, omnes ambitu suo concludens, totius hominum generis est. His consideratis, officium illius fuerit qui singulis decenter uti studet, circulos ad centrum quodammodo contrahere, & conari semper, ut qui in circulis continentibus sunt, ad contentos redigantur. Est igitur hominis cognationem amantis, parentes quidem & fratres. Et ... ratione cognatorum in utroque sexu ... provectiores tanquam avos, avunculos, ... avias colere: æquales vero, ceu consobrinos: juniores denique, ceu filios consobrinorum. Itaque breviter consilium proposuimus, quo

ἀφ' ἧς πῶς χρὴ προσφέρεσθαι συγγενέσι. Ἐπειδὴ προδιειλέχθημεν, πῶς τε χρηστέον ἑαυτοῖς, καὶ πῶς γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς, ἔτι δὲ γυναικὶ καὶ τέκνοις· προσθετέον δ' ἔτι, καὶ τούτοις μὲν ὁμοίως τιμητέον τοὺς ἐκ τοῦ τρίτου κύκλου, τούτοις δ' αὖ τοὺς συγγενεῖς. ἀφαιρήσεται μὲν γάρ τι τῆς εὐνοίας τὸ καθ' αἷμα διάστημα πλέον * ἄν· ἡμῖν δ' ὅμως σπουδαστέα περὶ τὴν ἐξομοίωσιν ἐστίν. ἥκοι μὲν γὰρ ἂν εἰς τὸ μέτριον, εἰ διὰ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν ἐνστάσεως ἐπιτεμνοίμεθα τὸ μῆκος τῆς πρὸς ἕκαστον τὸ πρόσωπον σχέσεως. τὸ μὲν οὖν συνέχον καὶ πραγματικώτερον εἴρηται. χρὴ δ' ἐπιμετρεῖν καὶ κατὰ τὴν τῶν προσηγοριῶν χρῆσιν, τοὺς μὲν ἀνεψιοὺς καὶ θείους καὶ τηθίδας ἀδελφοὺς ἀποκαλοῦντας, πατέρας τε καὶ μητέρας· τῶν δὲ συγγενῶν, τοὺς μὲν θείους, τοὺς δὲ ἀδελφιδοῦς, τοὺς δὲ ἀνεψιούς, ὡς ἂν καὶ τὰ τῆς ἡλικίας παρείκῃ, ἕνεκα τῆς ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἐκτενείας. ὅ τε γὰρ τῆς * προρρήσεως ὁ τρόπος, ἅμα μὲν ἂν σημεῖον οὐκ ἀμαυρὸν εἴη τῆς οὔσης ἡμῖν σπουδῆς περὶ ἑκάστους, ἅμα δ' ἂν ἐποτρύνοι καὶ προσεντείνοι, πρὸς τὴν ὑποδεδειγμένην οἷον συνολκὴν τῶν κύκλων. ἐνταῦθα μέντοι γενομένοις, οὐκ ἄκαιρος τοῦ ῥηθέντος ἐπὶ γονέων διορισμοῦ φαντάζεται μνήμη. ἐλέγομεν γὰρ αὖ μετ' ἐκεῖνον ἡνίκα τὸν τόπον ἦμεν, ἔνθα μητέρα πατρὶ συνεκρίναμεν, ὡς χρὴ τῇ μὲν μητρὶ, τῆς στοργῆς, τῆς δὲ τιμῆς, τῷ πατρὶ πλέον ἀπονέμειν· οἷς ἑπομένοις, καὶ δεῦρο τιθεῖμεν ἄν, ὡς τοὺς μὲν μητρόθεν προσήκοντας, στέργειν πλέον πρέπει, τοὺς δ' αὖ κατὰ πατέρα συγγενεῖς, διὰ μείζονος ἄγειν τιμῆς.

* forte ὄν.

* lego προσρήσεως.

Ἐν

quo pacto oporteat cum cognatis agere. Supra enim explicatum est, quomodo nobis ipsis, parentibus, fratribus, uxoreque ac liberis utendum sit. Hic vero adjecimus, quod ex æquo honorem conferre oporteat & his, & qui tertii sunt ordinis: ac rursus tam reliquos cognatos, quam qui tertio loco sunt honorare. Quamvis enim imminuatur aliquid benevolentiæ erga illos, qui plurium graduum intervallo sanguine nobis juncti sunt, adnitendum est tamen, ut æqualitatem paremus: quæ quidem moderata futura est, si studio nostro longinquitatem cognationis erga singulos minuamus. Præcipua igitur causa jam exposita est: convenit autem quod ad moderatum in appellandis nominibus usum attinet, consobrinos, avunculos & avias, fratres appellare, & patres & matres; item ex cognatis quosdam avunculos, alios patrueles, aut consobrinos vocare, ita ut ætatis rationi benigna nominum liberalitas respondeat. Nam hic appellandi modus tum studii nostri erga singulos non leve argumentum fuerit, tum ad circulorum prædictam contractionem multum adjuvabit. Sed quoniam huc oratio nostra pervenit, non intempestivum videbitur, meminisse parentum superius adlatæ distinctionis. Dicebamus enim in eo loco, ubi patri conferebamus matrem, quod matri amorem, patri vero honorem amplius tribuere oporteret. quod si concedatur esse faciendum, hic etiam adseremus illos qui materno genere nobis conjunguntur, plus amandos: qui autem paterno, plus honorandos esse.

Ἐκ τοῦ πῶς πατρίδι χρηστέον.

Μετὰ τὸν περὶ θεῶν λόγον, εὐλογώτατη ἐστὶν ὑπόθεσις, πῶς πατρίδι χρηστέον. ἔστι γὰρ ὥσπερεὶ δεύτερός τις θεὸς αὕτη, νὴ Δία, πρῶτος καὶ μείζων γονεύς. παρ' ὃ δὴ καὶ ὁ τοὔνομα τῷ πράγματι τεθειμένος, οὐκ ἀνεντρεχὲς ἔθετο, παρασχηματίσας μὲν τῷ πατρί, θηλυκῶς δ' ἐξενεγκών, ἵν' οἷον μίγμα τυγχάνοι, τό τε τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρώας. καὶ δὴ οὗτος μὲν ὁ λόγος ὑπαγορεύει πατρίδα τιμᾶν, ἐπίσης τοῖς δυσὶ γονεῦσι τὴν μίαν. ὥστε θατέρου μὲν τῶν γενομένων ὁποτεροῦν, καὶ δεῖ προκρίνειν τὴν πατρίδα, προτιμᾶν δὲ αὐτῆς μηδὲ ἅμα τοὺς δύο, δι' ἴσης δὲ μοίρας ἄγειν. ἀλλ' ἕτερος αὖ λόγος ἐστίν, ὃς παρακελεῖ καὶ προτιμᾶν αὐτὴν τῶν γονέων, * ἀλλὰ τῶν δυεῖν· καὶ οὐ τοι μόνων τούτων, ἀλλὰ καὶ γυναικὸς σὺν αὐτοῖς, καὶ τέκνων καὶ φίλων, καὶ ἁπαξαπλῶς μετὰ θεοὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων.

* malim ἅμα.

Ὥσπερ οὖν ἀνόητος μὲν ὁ τῶν πέντε δακτύλων τὸν ἕνα προκρίνων, εὐλόγιστος δὲ ὁ τοὺς πέντε τοῦ ἑνός· ὁ μὲν γάρ, ἀτιμάζει καὶ τὸ προκείμενον, ὁ δ' ἐν τοῖς πέντε, καὶ τὸν ἕνα περισώζει· τοῦτον δ' αὐτὸν τρόπον, καὶ ὁ μὲν ἑαυτὸν τῆς πατρίδος πλέον σώζειν βουλόμενος, πρὸς τῷ δρᾶν ἀθέμιτα, καὶ ἄλλως ἀνόητος, ἱμείρων ἀδυνάτων. ὁ δὲ ἑαυτοῦ προτιμῶν τὴν πατρίδα, θεοφιλής τε, καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀκριβής. εἴρηται

δ'

Quales in Patriam esse debeamus.

POst sermonem de diis, maxime convenit docere, quales in patriam esse debeamus. Est enim patria, per *Jovem*, velut alter quidam deus, & primus maximusque parens. Quare qui nomen ei imposuit à re ipsa, non temere patriam nominavit, vocabulo quidem à patre deducto, pronunciato tamen fœminina terminatione, ut ex utroque parente mixtum esset. Atque hæc ratio insinuat patriam unam ex æquo duobus parentibus colendam esse. Præferenda igitur omnino est patria utrivis parentum seorsim: & ne simul quidem parentes ambos majores fieri, sed æquali honore dignari. Est autem & alia ratio, quæ non tantum æquali, sed majori etjam quam simul ambos parentes honore patriam afficere monet; neque solum ipsis eam præfert, sed etiam uxori, & liberis, & amicis, & absoluto sermone rebus aliis omnibus post deos. *Serm.37.*

Quemadmodum igitur stultus quidem fuerit, qui digitum unum pluris facit, quam simul quinque: prudens vero, qui majoris quinque, quam unum æstimat: ille enim cum toto partem quoque ejus negligit; hic vero simul cum aliis quinque unum quoque conservat: Similiter qui seipsum præ patria servare vult, tum injuste facit, tum stolidus est, insuper impossibilia desiderans. At qui patriam sibiipsi præponit, is & diis charus est, & mente prudentior. Quinetiam

δ' ὅμως, ὡς κἂν εἰ μὴ συναριθμοίη τις τῷ συστήματι, κατ' ἰδίαν δ' ἐξετάζοιτο, καθήκει τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας τὴν τοῦ συστήματος προκρίνειν· ὅτι τὴν ὡς πολίτου σωτηρίαν ἀνύπαρκτον ἀπέφαινεν ἡ τῆς πόλεως ἀπώλεια, καθάπερ καὶ τὴν τοῦ ἑνὸς δακτύλου, ὡς μέρους χειρός, ἡ τῆς χειρὸς ἀναίρεσις. καὶ δὴ κατὰ τοῦτον ἡμῖν συγκεφαλαιούσθω, διότι χρὴ τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ ἰδίᾳ μὴ χωρίζειν, ἀλλ' ἓν ἡγεῖσθαι καὶ ταὐτόν. τό, τε γὰρ τῇ πατρίδι συμφέρον, κοινόν ἐστι καὶ τῶν κατὰ μέρος ἑκάστῳ. τὸ γὰρ ὅλον δίχα τῶν μερῶν ἐστιν οὐδέν. τό, τε τῷ πολίτῃ συμφέρον, προσήκει καὶ τῇ πόλει, ἐάν γε ὡς συμφέρον πολίτῃ λαμβάνηται. καὶ γὰρ τὸ χορευτῇ ὡς χορευτῇ λυσιτελές, καὶ τῷ ὅλῳ χορῷ κερδαλέον ἂν εἴη. τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐνθέμενοι πάντα ταῖς διανοίαις, πολὺ φᾶον ἑξόμεθα ἐν τοῖς κατὰ μέρος, ὥστε ἐν μηδενὶ παραλιπεῖν καιρῷ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον.

* lego ἀποκοδομεῖσθαι.

Ὧν ἕνεκά φημι δεῖν * ἀποικονομεῖσθαι πᾶν καὶ πάθος καὶ νόσημα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τῇ πατρίδι χρησόμενον καλῶς. δεῖ δὲ καὶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καθάπερ τινὰς θεοὺς δευτέρους συντηρεῖν, αὐτὸν τηγεμονοῦντα κατὰ τὴν τούτων ὑφήγησιν. κἂν εἰ παραβαίνειν τις αὐτοὺς, ἢ νεωχμὸν ἐπιχειρῶν, σπουδῇ πάσῃ κωλύοντα καὶ πάντα τρόπον ἐναντιούμενον. οὐ γὰρ ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα πόλει, δι' ἀτιμίας ἀγόμενοι νόμοι, καὶ τὰ νέα ἀποκρινόμενα τῶν παλαιῶν. ὅθεν καὶ τῶν ψηφισμάτων, καὶ τῆς παραθέρμου ταύτης καινουργίας εἰρκτέον τοὺς αὐθαδέστερον ἐπὶ τοῦτ' ἰόντας. ἀποδέχομαι δ' οὖν ἔγωγε καὶ τὸν τῶν Λοκρῶν νομοθέτην Ζάλευκον, ὃς ἐνομοθέτησε τὸν

καινὸν

dictum est, quod etsi quis non connumeretur multitudini, sed seorsim consideretur, decere tamen propriæ saluti multitudinis salutem præferre. Nam si tota civitas pessum ierit, unius utpote civis salus consistere non poterit: sicuti manu corrupta, non salvus permanere potest unus digitus, ut pars manus. Sic igitur paucis sermonem nostrũ concludamus; quod cõmunis utilitas non sejungenda sit à privata, sed una eademq; censenda. Quicquid enim patriæ prodest, id singulis quoq; particulatim est commune. Etenim totum nullum est sine partibus. Et vicissim quod civi fuerit utile, civitati quoq; convenit, si modo illi, quatenus civis est, expedit. Nam & quod chorearum dúci, quatenus choreas agit, ex usu est, idem toti choro prodest. Proinde omnẽ hunc sermonem rationemq; mente complexi, multum lucis in particularibus habebimus, ita ut nunquam quod patriæ convenit, negligamus.

Quapropter aio destrui oportere omnem & perturbationem & morbum animæ suæ, ab illo, qui officio suo in patriam satisfacturus est. Oportet autem etiam leges patriæ tanquam alteros deos observare, ac seipsum perfectum reddere secundum ipsarũ præscriptum. Si quis vero leges aut violare, aut innovare conabitur, hic omni studio prohibendus, & modis omnibus oppugnandus est. Contemptus enim legum, & innovatio ab antiquitate separata, non bonum est civitati studium. Quamobrem à ferendis suffragiis, & temeraria innovatione rerum, qui contumacius in id incumbunt, arcendi sunt. Cæterum ego *Zaleucum* probo *Locrensium* legislatorem, qui sancivit, quod quisquis legem

καινὸν εἰσποιοῦντα νόμον, βρόχου περικειμένου τῷ τραχήλῳ τοῦτο ποιεῖν, ὡς ἀκαρῆς οἴχοιτο πνιγείς, εἰ μὴ μάλα σφόδρα λυσιτελῶς τῷ κοινῷ παραδιατάττοιτο τὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς πολιτείας κατάστασιν. δεῖν δ' ἧττον τῶν νόμων καὶ τὰ ἔθη φυλακτέον τά γε ὄντως πάτρια, καὶ τάχα που πρεσβύτερα καὶ τῶν νόμων αὐτῶν. * εἰ τά γε χθιζὰ ταῦτα καὶ πρῴζα τὰ νῦν εἰς ἅπασαν εἰσηγμένα πόλιν, οὔτε πάτρια ἡγητέον, καὶ τάχ' οὐδὲ ἔθη τὸ σύνολον. εἶτα τὸ μὲν ἔθος ἄγραφός τις εἶναι βούλεται νόμος, καλὸν ἐπιγεγραμμένος νομοθέτην τὴν τῶν χρωμένων ἁπάντων εὐαρέστησιν, ἴσως δέ που καὶ τοῖς φύσει δικαίοις ἐγγὺς βάλλων.

* τάδε χθιζά.

Ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ.

ΠΡὸ πάντων γε περὶ τῶν ἔργων ὑφ' ὧν οἶκος συνέχεται. ταῦτ' οὖν διαιρετέον μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον· τῷ μὲν ἀνδρὶ, τὰ κατ' ἀγρὸν, καὶ τὰ περὶ τὰς ἀγορὰς, καὶ τὴν ἀστυπολίαν ἀνακεῖσθαι· τῇ δὲ γυναικὶ, τὰ περὶ τὴν ταλασίαν καὶ σιτοποιΐαν, καὶ ὅλως τὰ κατοικίδια τῶν ἔργων. οὔτε μὴν ἀγεύστους ἀξιωτέον εἶναι τοὺς ἑτέρους τῶν ἑτέρων. γένοιτο γὰρ ἄν ποτε καὶ γυναικὶ κατ' ἀγρὸν γινομένῃ καθῆκον, τὸ τοῖς ἐργαζομένοις ἐπιστῆναι, καὶ τὴν τοῦ οἰκοδεσπότου τάξιν ἐκπληρῶσαι· καὶ ἀνδρὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν διαπυθέσθαι, τὰ δὲ καὶ ἐπιδεῖν τῶν γινομένων. οὕτω γὰρ ἂν ἐπισυνδέοιτο μᾶλλον τὰ τῆς κοινωνίας, εἰ συμμετέχοιεν ἀλλήλοις τῶν ἀναγκαίων φροντίδων. * δεύτερος μέν τοι τοῦ λόγου γινόμενος, οὐκ ἂν ὀκνῆσαί μοι δοκῶ, καὶ τῆς αὐτουρ-

* forte δεῦρο.

γίας

novam introducturus esset, circumposito cervici laqueo id facere deberet, ut autor ejus mox suffocaretur, nisi eximiam utilitatem novæ legis ad antiquum reipub. statum comparatæ declararet. Porro consuetudines quoque revera patriæ, & fortassis ipsis legibus vetustiores, nihil minus quam leges observandæ sunt. Quæ vero heri tantum, ut aiunt, & nudiustertius in totam civitatem receptæ sunt, neque patriæ censendæ sunt, & forte ne consuetudines quidem omnino: quoniam consuetudo lex est non scripta, optimi legislatoris inscriptum nomen habens, videlicet utentium omnium comprobationem; fortassis autem & naturali justitiæ proxima fuerit patria consuetudo.

Ex Oeconomico.

ANte omnia dicendum est mihi de operibus, quæ familiam sustentant. Hæc igitur dividantur, ut fieri solet, ita ut viro opera rustica, forensia, & civilia tribuantur: mulieri autem quæ lanificium & frumenti apparatum attinent, omnia denique domestica negotia. Non tamen alter ab operibus alterius omnino immunis esse debet. Nam & mulierem aliquando decebit, ut rus egressa, operariis præsit, & patrisfamilias vicem gerat: & contra, viro rerum domesticarum habere curam laudi dabitur, partim sciscitando, partim ea quæ fiunt inspiciendo. Sic enim mutua communio magis stabilietur, si necessarias curas inter se communicent. Sed cum oratio mea huc pervenerit, non omittam spontanei *Serm. 83.*

γίας ποιήσασθαί τινα ζηλωμένην· οὐκ ἀπειθὴς τοῖς ὑπὲρ τῶν ἔργων εἰρημένοις καὶ τοῦτο πεπεῖσθαι. ὡς μὲν τοίνυν τἀνδρὶ καθήκει τῶν γεωργικῶν ἅπτεσθαι πόνων, τί καὶ λέγειν δεῖ; οὐ πολὺς γὰρ ὁ κατὰ τοῦτο δυσπειθής. ἀλλὰ καίπερ τοσαύτης τρυφῆς καὶ ἀπονοίας τὸν νῦν κατεχούσης βίον, ὅμως σπάνιός ἐστι, μὴ καὶ δι' ἑαυτοῦ προθυμούμενος ἔργων κοινωνῆσαι τῶν ὑπὲρ σπορᾶς καὶ φυτείας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ γεωργίαν. δυσπειθέστερος δ' ἴσως ὁ πρὸς θάτερα τῶν ἔργων, ὅσα γυναιξὶν ἀπονέμηται, παρακαλῶν τὸν ἄνδρα λόγος. καὶ πάσχουσί γε οὐ κατ' εἰκὸς οἱ καθαρειώτεροι μὴ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι τοπάζοντες ἅψασθαι ταλασίας. ἐπεὶ γὰρ ὡς ἐπιτοπλῆθος εὐτελεῖς ἀνθρωπίσκοι, καὶ τὸ τῶν κατεαγότων καὶ γυννίδων φῦλον, ὡς τὴν ἐρίων ἐργασίαν καταφέρεται ζήλῳ θηλύτητος, οὐ δοκεῖ κατὰ τὸν *ἀληθινώτερον ἄνδρα τυγχάνειν, τὸ εἰς ταῦτα συγκαθιέναι. ὥστ' ἔγωγε τάχ' ἂν οὐδ' ἂν αὐτὸς συμβουλεύσαιμι, τοῖς μὴ τελέαν παρεσχημένοις πίστιν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἀρρενότητος καὶ σωφροσύνης, ἅπτεσθαι τοιοῦδέ τινος. εἰ μέντοι διὰ τοιοῦδε βίου πεποιήκοι τις ἂν *ἑαυτὸν πέρας ὑπονοίας ἀτόπου * καθάπερ ὄντα, τί κωλύσει καὶ κατὰ ταῦτα τῇ γυναικὶ κοινωνῆσαι τὸν ἄνδρα; τῶν μὲν γὰρ ἄλλων κατοικιδίων ἔργων, μὴ καὶ τὸ πλέον ἀνδράσι προσήκειν ἡγητέον, ἤπερ γυναιξίν. ἔστι γὰρ καματωδέστερα καὶ ῥώμης δεόμενα σωματικῆς, οἷον ἀλέσαι, καὶ σταῖς μάξαι, διασχίσαι τε ξύλα, καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι, καὶ σκεύη μεταθεῖναι, καὶ διατινάξαι στρώματα, καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον. καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀπονέμοιτ' ἄν· ἐπιμετρῆσαι δέ τι καὶ τὴν γυναῖκα πρέπον.

* lego οὐδ' ἀπειθής.

* lego καθαρόν.

tanei laboris mentionem: nec indecens fuerit hæc illis adjungere quæ de operibus dicta sunt. Quod igitur viro decorum sit rei rusticæ labores exercere, quid est quod multis adseratur? Paucos enim esse opinor, qui nobis hac in re non credant. Verum etsi tanta mollities & dementia præsentem vitæ statum occupat, rarus est tamen qui suo corpore nolit serendi plantandiq; opus subire, itemque aliarum rerum quæ ad agriculturam pertinent. At ille sermo forte minus facile persuadebit, qui viros ad opera muliebria hortatur. Nam qui puriores lautioresque sunt, non recte existimant opus lanificii nihil ad se pertinere. Quandoquidem enim utplurimum viles homunciones, ac mollium & mulierosorum genus lanis elaborandis incumbit, æmulatione quadam muliebri, non videtur verum virum decere, ut ad hujusmodi operas se demittat. Atqui nec ego forte consuluerim illis, qui non integram de virilitate ac temperantia existimationem habent, ut tale quicquam agant. At si quis vita honeste acta ab omni vitiosa suspicione immunis purusque sit, quid illum prohibet etiam iltis in rebus uxoris operum participem fieri? præsertim cum inter cætera domestica negotia, quicquid laboriosius est, viris potius exsequendum relinquatur, quam mulieribus. Plus autem laboris, & virium corporis hæc requirunt; molere, farinam subigere, findere ligna, aquam extrahere, vasa transponere, excutere stragula, & quicquid ejusmodi est. Et hæc quidem de viris dicta satis sint; restat adhuc de mulieris officio dicen-

πρέπον· ὥστε μὴ τῆς ταλασίας κοινωνεῖν μόνον ταῖς θεραπαίναις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τῶν ἐπανδροτέρων. καὶ γὰρ σιτοποιΐας ἅψασθαι κατά γε τὴν ἐλευθέραν εἶναί μοι δοκεῖ, καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι, πῦρ ἀνακαῦσαι, κλίνην καταστρῶσαι, καὶ πᾶν τὸ τούτοις ἐοικός. πολλῷ δ' ἂν ἀνδρὶ φαίνοιτο καλλίων τῆς γε ἑαυτῆς, καὶ μάλιστα νεᾶνις οὖσα, καὶ μή δ' ὅπως τετριμμένη κυθορείαις, εἰ καὶ τρύγης ἀμπέλων αὐτουργοῦσα συμμετάσχοι, καὶ συλλογῆς ἐλαιῶν· εἰ δὲ περίοικοι, καὶ σπόρου, καὶ ἀρόσεως, καὶ προσδόσεως ἐργαλείων τοῖς σκάπτουσιν ἢ φυτεύουσιν. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἕνεκα τῶν ἔργων, οἶκος προστατούμενος ὑπ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἄριστά μοι δοκεῖ κατά γε ταῦτα διεξάγεσθαι.

Ἐκ τοῦ περὶ δικαιοσύνης.

Ἴδωμεν γὰρ, εἰ τοὺς δειλοὺς οἷόν τε δικαίους εἶ. τοὺς γὰρ ἐναντίως ἔχοντας τούτοις, τοὺς θρασεῖς, ἀδίκους ὄντας εὑρίσκομεν, διὰ τὸ θρασέως τὰ πολλὰ ποιεῖν. δειλία τοίνυν ἐστὶ, διαφθορὰ δόξης ἐννόμου δεινῶν τε πέρι καὶ μὴ ἄγνοια δεινῶν τε καὶ οὐ δεινῶν, καὶ οὐδετέρων. πῶς ἂν οὖν οἱ δόξαις διεφθαρμέναις καὶ παρανόμοις συζῶντες, εἶεν ἄνθρωποι δίκαιοι; οὐ γὰρ δὴ εἰκάζοιεν ἂν περὶ ὁτουδήποτε καλῶς, μὴ συγχωροῦντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τὴν ψυχὴν δέους, εἰς ἱκανὴν ζήτησιν παρακύπτειν.

dicendum. Mulier igitur non solum cum ancillis lanificium tractet, sed etiam alias quasdam magis viriles operas. Nam & frumenti apparatum curare, ingenuæ mulieris officium reor, & aquam haurire, ignem suscitare, lectum sternere, & alia his similia. Multo autem marito suo formosior esse videbitur uxor, præsertim quæ juvenis est ac nondum effœta, si vindemiando etiam & olivas colligendo laborum socia fuerit: vel quod amplius est, ad serendum usque & arandum progrediatur, ac fodientibus aut plantantibus operariis instrumenta porriget. Quippe familia quæ hoc modo instituta fuerit, quantum opera attinet, patris matrisque familias exemplis, prosperrime actura hac quidem in parte mihi videtur.

De Justitia.

AGe videamus, an ut homines timidi justi sint, fieri possit. Nam qui animo ipsis contrario sunt, hoc est, audaces, injustos esse deprehendimus, eo quod plurima per vim faciant. Est autem timiditas corruptio legitimi judicii de rebus metuendis, aut non metuendis: Aut ignorantia terribilium, non terribilium, & neutrorum. Quo modo igitur qui corruptis & illegitimis opinionibus in vita detinentur, justi esse possent? Non enim qualvis res recte æstimabunt, non permittente ipsos animi timore quamlibet quæstionem aggredi. *Serm.* 8.

Ἐκ τοῦ Ἱεροκλέος περὶ Δικαιοσύνης.

Ὅθεν τὴν λειπομένην ἀρετὴν ἐπιστῆσαι δεῖ τῇ τῶν ἡδονῶν φυλακῇ, μὴ συγχωροῦντας ἀποδιδράσκειν τῇ φρονήσει τὸ ἑαυτῆς ἔργον. ἕως μὲν γὰρ φρονεῖ τις, οὐδὲ ἀνακύπτειν συγχωρήσει ταῖς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φερούσαις ἐπιθυμίαις. ἐν δὲ τῷ καταδαρθάνειν ὑπὸ γοητείας, ἐπανίστασθαι εἴωθεν ἀφροσύνη, συγχορεύειν αὐτῇ παρακαλοῦσα τὴν ἀκολασίαν. ὅθεν τὴν ἀρετὴν τὴν ἀμφοτέρας φυλάττουσαν σωφροσύνην ἐκάλεσαν οἱ σοφοὶ, σωτηρίαν οὖσαν φρονήσεως. κυριώτερον δὴ κεκλήκασι ποιητῶν παῖδες σαοφροσύνην· σαῶσαι γὰρ τὸ σῶσαι λέγουσι. τὴν οὖν σαοφροσύνην τήρησιν οὖσαν φρονήσεως καὶ σωτηρίαν, ὅταν τις προσλάβῃ, τελείαν ἔχει παρ' ἑαυτοῦ τὴν τῆς δικαιοσύνης κτῆσιν. εἰ δὲ μὴ, σφάλλεται πολλὰ, καὶ ἀδικεῖ πολυτρόπως, τὰ μὲν ὑπὲρ χρημάτων, τὰ δὲ ὑπὲρ δόξης, τὰ δὲ ὑπὲρ ἡδονῶν.

Φέρε γὰρ ἴδωμεν, τί τοῖς πολλοῖς δοκεῖ εἶναι δικαιοσύνης. οἱ μὲν οὖν ἕξιν εἶναι φασὶ ψυχῆς ἀδωροδόκητον,
* καὶ al. abest. * καὶ τοῦ κατὰ δύναμιν ἑκάστου στοχαζομένην. οἱ δὲ ἕξιν ἐν ψυχῇ, μήτε τῇ χείρονι τύχῃ, μήτε τῇ κρείττονι, πλέον ἢ ἔλαττον ἀπονέμουσαν, τὸ δ' ἴσον πᾶσι φυλάττουσαν. δοκοῦσι δέ μοι οἱ μὲν πρότεροι, τὴν μὴ ἀλλοτρίων ἐπιθυμοῦντα χρημάτων θαυμάζειν· τηροῦντα δ' ἂν καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἑκάστῳ, εἰ κελεύειν τισὶ

Συγ-

Ex Libro Hieracis *de Justitia.*

EAm igitur quæ superest virtutem volupta- *Serm. 5.*
tibus coercendis præficere oportet, quæ quidem efficit, ne suum prudentia opus deserat. Quamdiu enim sapit aliquis & prudens est, cupiditates ad vitia ducentes emergere non permittet. Ubi vero mens tanquam præstigiis sopita jacet, statim exsurgere solet imprudentia, & comitem sibi vocare luxuriam. Quamobrem virtutem illam, quæ ambo illa vitia repellit, *Σωφροσύνην*, id est temperantiam, sapientes Græci vocaverunt, ut quæ sit *σωτηρία φρονήσεως*, hoc est, prudentiæ incolumitas. sed magis proprie à poetis appellatur *σαοφροσύνη*: illi enim *σαῶσαι* pro communi verbo *σῶσαι*, hoc est servare, usurpant. Hanc igitur virtutem, quæ conservatio & incolumitas prudentiæ est, si quis adsumpserit, perfectam sibi justitiæ possessionem habuerit. Sin minus, multum errabit, & multa injuste committet, partim pecuniæ, partim gloriæ, partim voluptatum gratia.

Agedum videamus quid plerisque videatur *Serm. 9.*
de justitia. Sunt igitur qui ipsam habitum esse dicant animæ muneribus incorruptum, & quantum unusquisque possit conjectantem. Alii habitum animæ definiunt, qui neque superiori neque inferiori fortunæ plus minusve tribuat, sed æqualitatem omnibus servet. Videntur autem mihi priores quidem admirari illum, qui alienas pecunias non concupiscat: & quid unusquisque possit, observet, si quibus

præficia-

Συγχωρηθείη. οἱ δ' ὕστεροι δὲ, τὸ μὴ τῇ τύχῃ τὸ πλέον μερίζοντα, πάντας δὲ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦντα. τί οὖν εἰ τοῦτο μαθών τις ἐν τοῖς ἄλλοις ἀδικώτατος εἴη; καὶ εἰ χρημάτων μὲν ἅρπαξ, ἀλλοτρίων δὲ ἐπιθυμεῖ, ὑβριστὴς δὲ ὑπάρχοι, καὶ ἀκόλαστος περὶ ἡδονὰς, ἆρα ὁ τοσούτων κακῶν ἀνάπλεος, δίκαιος ἂν εἴη; ὅταν δὲ καὶ τῶν αὐτῶν ἀξιώσῃ πάντας, πῶς μὲν οὐκ ἄφρων, πῶς δὲ οὐκ ἄδικος, εἰ ὁμοίως τιμήσει τόν τε σώφρονα καὶ τὸν ἀκόλαστον, καὶ τὸν ἄφρονα καὶ τὸν φρόνιμον;

Ἀλλ' οὐδὲ τὸ μὴ χρημάτων ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, δικαιοσύνης ὅρος, ἐπιτύχημα δὲ περὶ ἕν τι τῶν παθῶν. ὑποκείσθω γὰρ ὑπερβολῇ πλούσιον εἶναί τινα, δυνάμενον ἄλλοις ἐπαρκεῖν πολλοῖς ἐκ τῶν ἰδίων, δόξης δὲ τοῦτον ἡττώμενον καὶ φιλοτιμίας, καὶ μηδενὸς ἐλευθεριάζοντος ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν ὑβρίζειν, τοὺς δὲ τύπτειν, τοῖς δὲ κελεύειν, τερπόμενον τῷ πάντας ὑπακούειν αὐτῷ. τί οὖν ἄν τις τοῦτον εἴποι, ὅταν μηδενὸς μὲν τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμῇ, βίαιος δὲ ἄλλως ᾖ καὶ τύραννος· καὶ πρῶτον μὲν τοῖς οἰκέταις, καὶ ταῖς θεραπαινίσι χρῆται κακῶς, τοὺς μὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον κολάζοντα, τὰς δὲ συγγινόμενον ἀναιδῶς· ἔπειτα μηδὲν ἀδικεῖν ἡγεῖσθαι, ταῦτα ποιοῦντα;

Οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ περιπάτου, μεσότητα πλεονεξίας καὶ μειονεξίας τὴν δικαιοσύνην εἰρήκασιν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς στοᾶς, ἕξιν ἰσότητος ἀπονεμητικήν. καὶ ὅτι μὲν οὐ μόνον οὐ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἀδικώτατον τὸ πάντας τῶν αὐτῶν ἀξιοῦν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. τὸ μεταξὺ πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, ἔκβασις ...

πράξεως

præficiatur. Posteriores illum magnifacere apparent, qui non majori fortunæ plus attribuat, sed omnes eisdem rebus dignetur. Sed quid si quispiam prædicta quidem teneat, in aliis autem injustissimus sit? Nam si pecunias rapiat, desideret aliena, injurius & luxuriosus sit circa voluptates: his inquam malis si plenus sit, poteritne justus esse? Quod si etiam omnes eisdem rebus dignos æstimet, ut si eodem honore & temperantem & luxuriosum prosequatur, & insipientem & prudentem, quo pacto non imprudens injustusque fuerit?

Porro neque pecunias alienas non concupiscere justitiæ definitio est, sed unius solum affectus felix constitutio. Fingamus enim aliquem prædivitem esse, qui suis opibus plurimis aliis suppeditare possit, gloria autem & ambitione vinci, & neminem libere loquentem sustinere, sed alios afficere injuria, alios verberare, aliis pro libidine quidlibet imperare, placentem sibi, eo quod omnes ei obediant. Talem hominem quid esse dicemus, qui alieni quidem nihil cupiat, sed alioqui violentus & tyrannus fuerit, & famulis quidem primum & ancillis male utatur, illos quidem immodice castigans, cum his vero impudenter luxurians: deinde cum hæc faciat, nihil injuriari se censeat?

Alias cohærent præcedentibus & recte.

Peripatetici quidem inter pluris minorisque adsumptionem medium obtinere justitiam dixerunt. *Stoici* vero habitum æqualiter distribuentem. Quod autem non modo justum non sit, sed plane injustissimum, omnes eadem æstimatione dignari, superius expositum est. At medium inter pluris minorisque adsumptionem, effectio

cujusdam

πράξεως ἀνταπονόματος, ἀλλ' οὐκ ἀρετὴ ψυχῆς. πᾶσα δὲ πρᾶξις ἐνέργεια ψυχῆς διὰ σώματος. ἡ δ' ἐνέργεια, οὐκ ἀρετή, ἢ πᾶσα ἐνέργεια ἦν ἀρετή. τὴν δὲ δικαιοσύνην πάντες ἁπαξαπλῶς ἀρετὴν ψυχῆς ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' οὐ πρᾶξιν οὐδὲ πράξεως ἀποτέλεσμα. τρία γάρ ἐστιν ἐπὶ ἕκαστον· ἡ ἕξις, ἡ πρᾶξις, τὸ ἀποτέλεσμα. ἕξις μέν, καθ' ἣν πλεονεκτικοί τινες, ἢ μειονεκτικοί ἐσμεν· πρᾶξις δέ, τὸ μειονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. ἀποτέλεσμα δέ, ἡ μειονεξία, καὶ ἡ πλεονεξία. ὥσπερ ἕξις μέν, ἡ ζωγραφική· πρᾶξις δέ, ἡ ζωγραφία· ἀποτέλεσμα δέ, ἡ γραφή. καὶ πάλιν· ἕξις μέν, ἡ ἀγαλματοποιϊκή· πρᾶξις δέ, τὸ ἀγαλματοποιεῖν· ἀποτέλεσμα δέ, τὸ ἄγαλμα. εἰ δέ τις τὴν ἕξιν ὁρίζοιτο γραφὴν καὶ ἄγαλμα, τῷ τοῦ ἀποτελέσματος ὀνόματι καλῶν σφάλλεσθαι ἂν ὁμολογοῖτο, καὶ σύγχυσιν ποιεῖν. οὕτως ὁ πλεονεξίαν καὶ μειονεξίαν τὴν ἕξιν ὀνομάζων, τῷ τοῦ ἀποτελέσματος ὀνόματι χρῆται κατὰ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἕξεως. καὶ ἡ μεσότης τοίνυν τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀποτέλεσμα ἂν εἴη. [illegible] γὰρ ἐν τοῖς ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπολελειμμένοις πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, καὶ ἡ τούτων μεσότης εἴη ἂν ἀποτέλεσμα, οὐχ ἕξις. ἔστω δὴ μὴ ἔκβασις, ἀλλ' ἕξις ψυχῆς, * οὔτε πλεονεκτική. ὁ περὶ τὸ τοίνυν, ἢ τινί, μήτε πλεονεκτῶν, μήτε μειονεκτῶν, * ἐστι δίκαιος. περὶ μὲν δὴ τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ οὐκ ἂν φαίνοιτο ταύτην, οὔτε ὡς τούτων ἀκρότητα, οὔτε ὡς μεσότητα. οὐ γὰρ δὴ κτητὰ ταῦτα γίγνεται κατὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσίν τε καὶ σπουδήν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ τούτων ἐστὶ φύσεως. κάλλος μὲν γάρ

ἐστι

* Quomodo hæc legerimus, in translatione videbis.

* ἔσται.

cujusdam actionis est innominata, non autem virtus animæ. Cæterum omnis actio operatio est animæ, per corpus. Operatio autem non est virtus, aut omnis operatio virtus esset. At justitiam omnes simpliciter animæ virtutem esse consentiunt, non actionem, nec actionis effectum. Tria enim circa unumquodq; considerantur, videlicet ut aut sit habitus, aut actio, aut effectus. Habitus quidem, secundum quem majus minusque adsumimus. Actio autem, ipsum majus minusve sibi sumere. Effectus vero, majoris minorisve adsumptio. Quemadmodum habitus quidem est, ars pictoria: actio, ipsa depictio: effectus autem, pictura. Rursus, habitus quidem est, ars statuaria: actio autem, statuæ formatio: at effectus, ipsamet statua. Si quis habitum definiat picturam aut statuam esse, utendo nomine quod proprium est effectui, is sane falli videretur, & rem confundere. Sic & qui majoris minorisque adsumptionem habitum nominat, vocabulum usurpat effectus de animæ habitu. Cæterum & medietas effectuum effectus erit, non habitus. Nam cum majoris minorisq; adsumptio inter operum effectus censeatur, eorundem quoque medietas effectus existet, non autem habitus. Sed esto non effectus, sed habitus animi. Itaq; videamus num justitia sit animi habitus, neque pluris, neque minoris adsumptivus: item an justus is, qui neq; nimium neque parum sibi sumit. Primum quidem igitur in bonis corporeis dicere non poterunt, justitiam vel extremitatem eorum vel medietatem esse: non enim illa comparare licet nostra voluntate, studioq;, sed ipsorum maxima pars per naturam accedit. Pulcritudo enim

* forte πειρώμεθα.

ἐστι φύσει, καὶ ἰσχὺς σώματος, καὶ ὑγίεια. εἰ δὲ *γυμναζόμεθα, τὴν μὲν ἰσχὺν ἐπιτείνειν τροφαῖς τε καὶ γυμνασίοις, τὴν δὲ ὑγίειαν διαίτῃ ποιᾷ τηρεῖν, καὶ ἐπιπλεῖστον ἀνακαλέσασθαι. ἀλλ' ὅμως ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν οὔσης τῆς ἀρχῆς τῆς τούτων κτήσεως, ἀπονεμητέον τῇ τοῦ σώματος φύσει. καί τοι καὶ τούτοις πλεονεκτεῖν λέγονταί τινες· ἰσχύϊ μὲν, εἰ τύχοι, Μίλων ὁ Κροτωνιάτης· κάλλει δὲ, Λαῒς ἡ Κορινθία, καὶ εἴ τινες τούτοις παραπλήσιοι. τίς οὖν ἂν γένοιτο Μίλωνος ἀδικία; ἢ τίς Λαΐδος πλεονεξία; ἆρα εἰ μὲν Μίλων προέλθοι τοὺς ἀσθενεστέρους τύπτων τε καὶ τὰ τούτων χρήματα διαρπάζων, καὶ τὰς τούτων γυναῖκας; καὶ Λαῒς ὁμοίως, μάλιστα μὲν πλεῖστον εἰσπραττοῦσα παρὰ τῶν ἐραστῶν, ἔπειτα δὲ γυναικῶν καὶ γάμους διαλύουσα, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πλεονεκτεῖν; περὶ ποίαν οὖν ὕλην τὴν αἵρεσίν τις ποιήσεται τοῦ μήτε ὑπερβάλλοντος, μήδ' αὖ ἐλλείποντος; ἢ τὸ ἀγελαῖον ἐκεῖνο, καὶ κοινὸν, ἀρκοῦ τοῖς αὐτοῦ, καὶ μὴ διάρπαζε τὰ πλησίον, μήδ' αὖ στέρου τῶν σῶν, ὡς κατὰ τοῦτο μειονεκτῇς; τὸ μὲν δὴ μὴ βιάζεσθαι δυναίμην, εἴποι τις ἂν, ἐπ' ἐμοὶ γὰρ τοῦτο· τὸ δὲ μὴ πλεονεκτεῖσθαι, πῶς ἂν γένοιτο; πολλοὶ γὰρ οἱ κρείττους. ἀλλ' εἴ τις βούλοιτο δεομένοις ἐπαρκεῖν, καὶ ὀρφανοὺς συνεκδιδόναι, καὶ αἰχμαλώτους λύσασθαι, ταῦτα μὲν ἴσως δυνατός ἐστι ποιεῖν, ἀλλ' οὐ τοῦ γε πάντοτε τὴν προειρημένην μεσότητα. »πλεονεκτεῖσθαι γάρ ἐστι καὶ μειονεκτεῖν, τὸ ταῦτα ποιεῖν ἀνεχόμενον. πῶς οὖν αὐτὴν ὁρίζεται;

natura sit, & robur corporis, & sanitas. Nam etsi conemur vires quidem augere alimentis ac exercitiis; item certo victus genere sanitatem conservare, & labascentem revocare: nihilominus tamen naturæ corporis ea tribuimus, quoniam non statim ab initio cum libet ipsa comparare, in nobis situm est. Atqui dicuntur per hæc etiam aliqui majores sibi partes sumere. ut robore quidem, exempli gratia, plus cæteris habet *Milon Crotoniates*; specie vero, *Lais Corinthia*, & his similes alii. Quæ igitur fuerit *Milonis* injustitia? Aut quæ *Laidis* arrogantia? An si *Milon* circumierit, imbecilliores percutiens, eorumque pecunias & uxores diripiens? Et *Lais* similiter, si maximam mercedem ab amatoribus exegerit, & uxorum aliquot nuptias dissolverit, in eo videbitur arrogantiam exercere? In quo genere tandem igitur locaverit aliquis hanc virtutem, quæ sibi nec majus nec minus eligit? An vulgari hoc & communi dicto contineri videbitur: Contentus esto rebus tuis, & proximi res ne diripito, neque tuas deserito, utpote hoc pacto tibi derogans? Verum dixerit aliquis, vim quidem aliis non inferre præstare possim, est enim in me situm. At quo minus alii plus me sibi sumant, quomodo fieri posset? multi enim me præstantiores sunt. Quod si voluerit aliquis egentibus subvenire, & orphanas ad nuptias promovere, & liberare captivos, id forte præstare poterit aliquis, at non ille qui prædictæ meditati studeat. Hoc n. modo fieret, ut ab aliis superaretur, ac ipse sibi minorē conditionē sumeret, dū hæc facere sustinet. Quo pacto igitur nostra sen-

ὁ καθ' ἡμᾶς λόγος ἐστὶν εὔλογον ψυχῆς ὀρθότητος ἐπιμελουμένην· ἢ τιμωρίας ἀπαίτησιν, παρὰ τῶν προηδικηκότων. οὐχ ὡς τοῦ ἢ ζημιοῦσθαι τὴν ἑτέραν τῶν προτάσεων. *

Inclusa parenthesi obscura sunt.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κατάρχων αὐτὸς περὶ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀδικῶν ἀγνοεῖ, ἴστω ὡς διπλῆς οὔσης τῆς ἀδικίας, αὐτὸς ἀπολαύει πρότερος, ἔπειτα καὶ τὸ ἀδικούμενον ὑπ' αὐτοῦ μέρος. (μὴ γὰρ οὕτως ἀναισθητεῖν, εἰ μὲν μηδενὶ τῶν ἀνεκτῶν· εἰ δυνατὸν δέ, μηδὲ τῶν πονηρῶν.) ὑπὲρ γὰρ ὑγείας ψυχῆς ἡ εὐχή, ὡς δι' ἀναισθησίαν νομίζειν τοὺς ἀδικουμένους μᾶλλον τῶν ἀδικούντων βλάπτεσθαι. ἓν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντός, ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικοῦν καὶ ἐπιβουλεῦον ἡ κακία, καὶ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, καὶ κατὰ τοῦ ἀδικουμένου. ἀλλὰ τῷ μὲν ἔλαττον, τῷ δὲ πλεῖστον. ἔλαττον μέν, τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα· πλεῖστον δέ, τὸν ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν λαμβάνειν καὶ τὴν ἔπαρσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπτει, καὶ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, καὶ διϊοῦσα λυμαίνεται, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χραίνει δυσωποιῷ τῇ βαφῇ. ἔτι γὰρ τῷ πρὶν τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι· ὥσπερ τῇ μυραίνῃ τοὺς ἐνύδρους ὄφεις εἰς ἄλλων ὀλε-

tentia justitiam definiet? Nempe, justitia est animæ habitus rationabilis, rectitudinem curans, aut exactionem vindictæ ab illis, qui priores injuriam fecerunt. Non est autem hic accipienda disjunctiva conjunctio, tanquam alteram propositionem efficiens.

Quandoquidem autor injuriæ ignorat seipsum lædi pro aliis quibus nocere studet, intelligat quod duplex est injustitia, à qua primum ipsemet læditur, deinde illa pars quæ injuria afficitur. Quod si non tot passionibus, & si fieri posset, nullis malis obrueretur anima, haud tantum in judicando hallucinaretur. Quare optandum est, ne propter stupiditatem eos qui injuriam patiuntur magis, quam ipsos autores lædi existimet. Una sane pars est nostri, quæ semper ab omnibus sic affectis injuriam accipit, nempe ipsa anima. Id autem quod injuriam facit, insidiasque molitur, est malitia, quæ ab autore incipiens, in illum qui afficitur redundat. Sed ipsum autorem injuriæ illatæ, aut inferre cogitantem, plurimum lædit: minus eum, qui injuriam accipit. Ab autore enim principium fit motus, & excitatio. Intus vero concitata semel injuria, parturientem primum incendit; ac antequam pepererit, inflammat parturigine, transiensque lædit, & veneno suo pertinaci tinctura imbuit. Quemadmodum enim ignis non potest præterita sine damno materia, in qua primum conceptus est, priusquam prorsus ipsam consumat, ad aliorum noxam converti: neque muræna prius aquaticos angues in alienam Ser. 10.

 per-

ὄλεθρον ἀποφυγεῖν, πρὶν τῆς κυήσεως καιρὸν καταφαγεῖν, ὡς Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος καὶ Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς γράφουσιν. ὅπου καὶ π[illegible]διος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶ[illegible]ς ἄλλους ἀφιέναι. πολλοὶ γοῦν ἀνεγείροντες τὴν ἐν αὐτοῖς χολὴν, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὀργῆς, αὐτοὶ προαπέθανον, πρὶν τοὺς ἐχθροὺς τιμωρήσασθαι. τοῦτο τοίνυν ἀγνοήσαντες πολλοὶ, τῇ κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων ἀδικίᾳ ἀναιδῶς ἐχρήσαντο, μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτοὺς οἰηθέντες τὸ λυπηρόν. τούτου δὲ ὁμολογουμένου, δεῖ * καθάπερ παραιτεῖσθαι τὸ ἀδικεῖν.

* καθάπαξ.

Ἢ τί τις ἂν φαίη περὶ τοῦ τοὺς πρώτους ἐριστικοὺς, κἂν μηδενὸς πώποτε κτήματος, τῶν μηδὲν αὐτοὺς προσηκόντων ἐστί; πῶς ἂν δίκαιόν τι πράττοι, εἰ καθ' αὐτὴν ἐνθυμοῖτο, μηδενὶ συντιθέμενος τῶν ὁμολογουμένων ἀξίων, ἀλλ' ἐρίζειν πρὸς ἅπαντας παρεσκευασμένος, μέγιστον δὲ οὐδὲν, ἀλλ' οὐδὲ χαιρεῖν οὐδένα τιθέμενος εἰς φιλονεικίαν; οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐν τοῖς λόγοις τὸ ὀρθῶς ἔχον, ὁ τοιοῦτος ἀναιρεῖν πειρᾶται. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πράττειν τὰ πολλὰ καὶ φιλονεικεῖν, ὁδοὺς βιαίους πολλάκις καὶ διαστρόφους τὰς πράξεις ποιήσεται, ἑαυτῷ μὴ * συνεροῦντα ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ἀπεικῶς. ἐκ τούτων δὲ αὐτὸς μὲν τοῖς ἄλλοις ἀπεχθής· τοὺς φεύγοντας δὲ αὐτὸν, καὶ τὰς τοιαύτας συνουσίας, μισήσει. τοὺς δ' ὑπ' ἀληθείας ἐλέγχοντας αὐτοῦ τὸ σκαιὸν τοῦ ἤθους, οὐδὲ ἰδεῖν ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀνέχεται. εἰ δὲ εἰς τοὺς ὁμοίους ἐμπέσοι (οὐ γὰρ δὴ πολλὴ σπάνις τῶν τοιούτων) εὐθὺς ὕβρεις, λοιδορίαι, καὶ πόλεμος ἄσπονδος * ἐξ ὧν ψευδεῖς διαβολαὶ, καὶ πᾶν εἶδος ἐπιβουλῆς, καὶ σκέψεις, ὅπως ἂν ἀλλήλους ἀποκτείνωσιν. τὰ γὰρ μεγάλα κακὰ οὐκ ἄλλως, ἢ ἐκ τῆς τυχούσης φιλονεικίας συνίσταται.

* συναινοῦντα.

* ἑξῆς.

Ἡ

perniciem parere potest, quam proprium ejus ventrem, in quo concepti fuerant, eroserint: ut *Nicander Colophonius* & *Archelaus* physicus testantur. Ita quivis injustus malitiam suam primus experitur, antequam in alios emittat. Unde multi connatam sibi bilim excitantes, ex iracundia mutua prius obiere, quam hostes suos ulti sint. Hæc ignorantes plurimi imbecillioribus injurias impudenter intulerunt, nihil opinantes incommodi in seipsos redundare. Proinde si hoc conceditur, non minus injuriam inferre, quam pati, cavendum est.

Quid dicat aliquis de homine moribus contentioso, etsi nihil alienum concupiscat? Quo pacto hujusmodi quicquam justi faceret, si cogitet secum nihil fide publica dignum approbare, paratus cum omnibus contendere, sine ullo modi & opportunitatis litigandi respectu? Hic sane non ea modo quæ recte dicuntur, evertere conatur: sed multa quoque faciendo contentiose, ut se non consentire aliorum opinionibus ostendat, actiones suas quasi perversas & violentas semitas à regia via discedentes exhibebit. Hinc aliis molestus erit: illos autem qui ipsum & controversationes ejus fugiunt, prosequetur odio. At qui libere morum ejus pravitatem accusaverint, illos ne intueri quidem rectis oculis sustinebit. Quod si in sui similes incidat (non enim rari sunt hujusmodi homines) illico seditiones, convitia, & bellum irreconciliabile nascentur: inde calumniæ mendaces, ac omne genus insidiarum, & consultationes quo pacto se mutuo perdant. Ingentia quippe mala, non aliter quam ex aliqua contentione suborjuntur.

Ἢ πῶς ἂν ἡ τοῦ πλούτου κτῆσις ἐπὶ δικαιοσύνην, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ποδηγήσειε; τὰ γὰρ ὑπηρετοῦντα πρὸς τὰ χείρω, ἐναντία πρὸς τὴν τῶν βελτίστων κτῆσιν· τὰ χρήματα δὲ παρακαλεῖ μὲν ἐπὶ ῥᾳθυμίαν· ζωπυρεῖ δὲ τὰς ἡδονάς· ἐπιβουλὰς δὲ διχῇ συνίστησι· κατὰ μὲν τῶν εὐπόρων, διὰ τῶν φθονούντων· κατὰ δὲ τῶν πενήτων, διὰ τῶν δυνατωτέρων. ἃ τοίνυν ἄλλους μὲν τοῖς κεκτημένοις ἐπιβουλεύειν ποιεῖ, τοὺς δὲ ἔχοντας ἰσχυροὺς πρὸς ἀδικίαν παρασκευάζει, πῶς ἂν εἰς δικαιοσύνην συντελέσειεν;

ἘΚ ΤΟΥ͂ ἹΕΡΟΚΛΕΌΥΣ ΤΟΥ͂

Φιλαληθοῦς.

Ἄκουε δ' οὖν ἅ φησιν αὐταῖς συλλαβαῖς. ἄνω δὲ καὶ κάτω θρυλλοῦσι, σεμνύνοντες τὸν Ἰησοῦν, ὡς τυφλοῖς ἀναβλέψαι τε παρασχόντα, καί τινα τοιαῦτα δράσαντα θαυμάσια. εἶτα μεταξὺ εἰπὼν, ἐπιλέγει· σκεψώμεθά γε μὴν ὅσῳ βέλτιον καὶ συνετώτερον ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα τὰ τοιαῦτα, καὶ ἣν περὶ τῶν ἐναρέτων ἔχομεν γνώμην ἀνδρῶν. ἐπὶ καὶ τούτοις τὸν Προκοννήσιον Ἀριστέα, καὶ Πυθαγόραν, καὶ αὖ ἀρχαιοτέρους παρελθὼν, ἐπιφέρει λέγων. ἐπὶ δὲ τῶν προγόνων ἡμῶν κατὰ τὴν Νέρωνος βασιλείαν, Ἀπολλώνιος ἤκμασεν ὁ Τυανεὺς, ὃς ἐκ παιδὸς κομιδῆ νέος, καὶ ἀφ' οὗ περ ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας ἱεράσατο τῷ φιλανθρώπῳ Ἀσκληπιῷ, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ διεπράξατο· ὧν τὰ πλείω παρεὶς, ἡμῖν ποιήσομαι μνήμην.

Qua quæso ratione possessio divitiarum *Ser. 91.* quenquam ad justitiam aut alias virtutes perduxerit? Nam quæ deterioribus studiis inserviunt, optimis adquirendis contraria sunt. Pecuniæ vero ignaviam fovent, voluptates cient, ac insidias bifariam struunt: primum adversus divites, invidiorum opera; deinde contra pauperes, vi potentiorum. Quæ igitur alios ad moliendum insidias ipsis possidentibus instigant, & habentes ad injustitiam roborant, quomodo ista quicquam ad justitiam conferrent?

EX HIEROCLIS PHILALETHE apud *Eusebium.*

AUdi vero quibus instrepat verbis. Susque deque nugantur, inquit, *Jesum* tollentes, ut qui cæcis videndi reddiderit facultatem, & alia id genus admiranda præstiterit. Tum & paulo mox ita rationibus colligit. Videndum vero quanto melius nos hæc, nostramque quam de præclaris virtute viris habemus, sententiam admittimus. Deinde *Aristea Proconnensem* & *Pythagoram* prætermittens, subjungit his verbis. At majorum nostrorum tempore sub *Nerone* imperatore *Apollonius Tyaneus* floruit, qui jam inde à prima adolescentia & fere puer, postquam *Ægis*, quod *Ciliciæ* oppidum est, *Æsculapio* Deorum humanissimo sacrificasset, multa & admiranda patravit: quorum nonnulla, plurimis omissis, commemorabo.

μην. εἶτα καταλέγει ἀπὸ πρώτου ἀρξάμενος τὰ παράδοξα· μεθ' ἃ καὶ ἐπιλέγει ταῦτα κατὰ λέξιν. τίνος οὖν ἕνεκα τούτων ἐμνήσθην; ἵνα ἐξῇ συγκρίνειν τὴν ἡμετέραν ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν ἐφ' ἑκάστῳ κρίσιν καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν κουφότητα. εἴ γε ἡμεῖς μὲν τὸν τοιαῦτα πεποιηκότα, οὐ θεὸν, ἀλλὰ θεοῖς κεχαρισμένον ἄνδρα ἡγούμεθα· οἱ δὲ δι' ὀλίγας τερατείας τινὰς τὸν Ἰησοῦν Θεὸν ἀναγορεύουσι. τούτῳ ἐπιφέρει μεθ' ἕτερα φάσκων· κἀκεῖνο λογίσασθαι ἄξιον, ὅτι τὰ μὲν τοῦ Ἰησοῦ, Πέτρος καὶ Παῦλος, καί τινες τούτοις παραπλήσιοι κεκόμπακασιν, ἄνθρωποι ψεῦσται, καὶ ἀπαίδευτοι, καὶ γόητες· τὰ δὲ Ἀπολλωνίου Μάξιμος ὁ Αἰγιεὺς, καὶ Δάμις ὁ φιλόσοφος ὁ συνδιατρίψας αὐτῷ, καὶ Φιλόστρατος ὁ Ἀθηναῖος, παιδεύσεως μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἥκοντες, τὸ δ' ἀληθὲς τιμῶντες, διὰ φιλανθρωπίαν ἀνδρὸς γενναίου, καὶ θεοῖς φίλου πράξεις βουλόμενοι λαθεῖν. ταῦτα ῥήμασιν αὐτοῖς Ἱεροκλεῖ, τῷ τὸν καθ' ἡμῶν ἐπιγεγραφότι Φιλαλήθη λόγον, εἰρη-

THΣ

rabo. Postea à principio miracula ejus recenset: quibus hæc tandem addit: In quem ergo finem hæc commemoravi? ut nostrum illud accuratum solidumque de omnibus judicium, & Christianorum levitatem inter se contendere liceret. cum nos illum qui tanta patravit non pro Deo, sed homine diis charo gratoque habeamus: illi contra, ob paucula quædam prodigia *Iesum* Deum prædicent. Deinde post alia subjungit: Id quoque dignum est consideratu, quod *Iesu* res gestas *Petrus* & *Paulus*, aliique similis notæ mirifice extulerint, homines mendaces, indocti & impostores: *Apollonii* vero *Maximus Ægiensis*, & *Damis* Philosophus, qui in ejus consortio vixit, & *Philostratus Atheniensis* prodiderunt, homines ingenti eruditione præditi, & veritatis amantes: qui ob commune humani generis commodum, viri egregii & Diis gratissimi facta incognita latere noluerunt. Hæc ipsius *Hieroclis* verba sunt in oratione contra nos scripta, cui titulus *Philalethes.*

DE

ΤΗΣ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΚΑΙ τοῦ αὐτεξουσίου περί.

Περὶ δὲ εἱμαρμένης τοιαῦτά τινα τῷ ἀνδρὶ ἀρέσκει· πάντα μὲν φησὶν ἐν εἱμαρμένῃ εἶναι, οὐ μὴν πάντα καθειμάρθαι. ἡ γὰρ εἱμαρμένη νόμου τάξιν ἐπέχουσα, οὐχ οἷον λέγειν, ὅτι ὁ μὲν τάδε ποιήσει, ὁ δὲ τάδε πείσεται (εἰς ἄπειρον γὰρ τοῦτο, ἀπείρων μὲν ὄντων τῶν γινομένων, ἀπείρων δὲ τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων· ἔπειτα καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν οἰχήσεται, καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι, καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον.) ἀλλ', ὅτι εἴ τις ἂν ἕληται ψυχὴ τοιοῦτον βίον, καὶ τάδε τινὰ πράξει, τάδε δέ τινα αὐτῇ ἕψεται. ἀδέσποτον οὖν ἡ ψυχὴ, καὶ ἐπ' αὐτῇ μὲν τὸ πρᾶξαι ἢ μὴ, καὶ οὐ κατηνάγκασται τοῦτο. τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ πράξει, καθ' εἱμαρμένην συντελεσθήσεται· οἷον τῷ, Πάρις ἁρπάσει τὴν Ἑλένην, ἐπ' αὐτῷ ὄντι, ἀκολουθήσει τὸ, Πολεμήσουσι Τρῶες περὶ τῆς Ἑλένης οἱ Ἕλληνες. οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀπόλλων τῷ Λαΐῳ προεῖπεν·

Εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς. ἐν τῷ θεσμῷ δὴ περιέχεται μὲν καὶ ὁ Λάϊος, καὶ τὸ φῦσαι αὐτὸν παῖδα· καθείμαρται δὲ τὸ ἑπόμενον. ἡ δὲ δυνατοῦ φύσις πέπτωκε μέν πως μεταξὺ τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους· ἀορίστῳ δὲ ὄντι αὐτῷ τῇ φύσει, ὥσπερ ἐποχεῖται τὸ ἐφ' ἡμῖν. ὃ δ' ἂν ἑλομένων ἡμῶν γένηται, τοῦτο ἔσται ἢ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. ὁ δὲ δυνάμει,

DE FATO ET LIBERO ARbitrio.

Ex Alcinoo *de* Platonicis *dogmatibus*.

DE fato hæc sunt *Platonis* placita: Omnia in fato esse dicit, non tamen omnia fato decreta. Fatum enim legis vim habet, non ut dicat, exempli causa, ille ista faciet, ista patietur (id enim in infinitum iret, cum infinitæ sint res quæ fiunt, & infinita ipsis accidant: Præterea hoc modo tolleretur id quod in nostra potestate est, & laudes, & vituperationes, & quicquid his est affine:) sed hoc modo: Si quis animus talem vitam eligat & talia faciat, talia eum consequentur. Est ergo animus non sub domino, & penes ipsum est agere vel non agere: neque ullam in illis patitur necessitatem. At quod his est consequens, id ex fati ordinatione implebitur. Exempli gratia, cum illud, *Paris rapiet Helenam*, esset in *Paridis* potestate; eo dato sequetur illud, Bellum in *Trojanos Græci gerent* propter *Helenam*. Nam sic & *Apollo Laio* prædixerat:

Te namque perimet, si qua erit proles tibi.

Intra legis autem ambitum comprehenditur & *Laius* & satio prolis: Fato autem decretum tantum est illud consequens. Natura ejus quod fieri potest jacet quodammodo inter verum & falsum: fieri autem, cum per naturam sit indefinitum, invehitur ut ita dicam id quod nostræ est potestatis. Quod autē nobis deligentibus fiet, hoc erit verum falsumve. Quod vero potesta-

δυνάμει, τοῦτ᾽ ἔστι, τῆς καθ᾽ ἕξιν καὶ κατ᾽ ἐνέργειαν λεγομένης, διήνεγκε. τὸ μὲν γὰρ δυνάμει, ἐπιτηδειότητά τινα ἀποσημαίνει πρός τινα, οὔπω τὴν ἕξιν ἔχοντα· ὡς ὁ παῖς δυνάμει ῥηθήσεται, καὶ γραμματικὸς, καὶ αὐλητὴς, καὶ τέκτων. ἔστι δὲ τὸ τοιοῦτο δὲ ἐν ἕξει ἑνός τινος, ἢ δυοῖν τινῶν, ὁπόταν μάθῃ καὶ κτήσεταί τινα τῶν ἕξεων. κατ᾽ ἐνέργειαν δὲ, ὁπόταν ἐνεργῇ ἀπὸ τῆς ἕξεως ἐκείνης ἣν κέκτηται. τὸ δὲ δυνατὸν οὐδὲν τούτων. ἀόριστον δὲ ὂν τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, κατὰ τὸ ἐφ᾽ ὁπότερον ῥοπὴν, λαμβάνει τὸ γενηθῆναι ἢ μή.

ΤΕ΄ΛΟΣ.

potestate est, differt ab eo quod habitudine aut actu esse dicitur. Nam quod potestate esse dicitur, aptitudinem quandam significat in eo qui habitudinem nondum est adeptus. Sic puer potestate loquetur, literator fiet, aut tibicen, aut faber. Erit autem in habitudine unius horum, aut plurium, ubi didicerit, & habitudinem erit consecutus. In actu vero, ubi ex habitudine sive facilitate illa quam in se habet operabitur. At id quod fieri potest, nihil est horum. Sed cum per se sit indefinitum ex eo quod nostræ est potestatis, prout illud se huc aut illuc verterit, accipit ut aut verum sit aut non sit.

FINIS.

